لیکوال: نسیم حجازي

شاهین

ژباړن: محمد زبیر شفقي

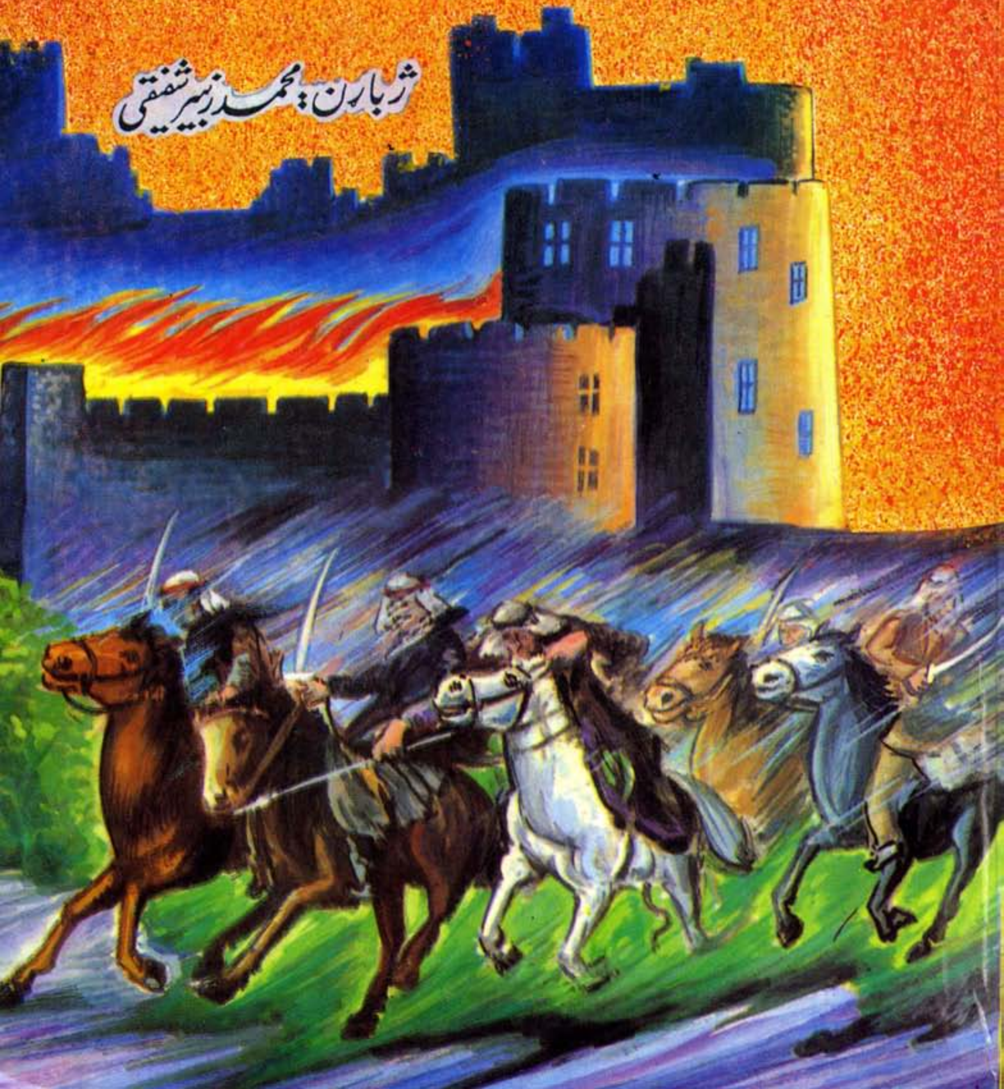

شاهين

«تاريخي داستان»

PROPERTY OF
ACKU
7367

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

ليکوال : نسيم «حجازی»

ژباړن : محمد زبير «شفيقی»

د کتاب پېژندنه

نوم : .... شاهين
ليکوال : ....نسيم «حجازی»
ژباړن : .... محمد زبير «شفيقی»
د چاپ نيټه : د ۱۳۷۷ کال د جوزا مياشت
د چاپ شمير:.... زر ټوکه
کمپوزر : .....محمد قاسم «خدری»
کمپوز : .... شفيق ليزر کمپوزنګ سنتر
د چاپ حق محفوظ دی

اهــــــداء

هغـــو شـــاه زلمو ته چی اوس هم د امت د تيـــرو عظمتونو خوبونه وينی.

هغـو ځوانانو ته چی د خپل اولس بدی ورځی يی خوبونه تښتولی دی.

هغو زلميانو ته چی د آزادی او سرلوړی يوه ورځ د غلامی تر سلوکالوژوندغوره گڼي.

«شفيقی»

PROPERTY OF ARIC Established 1989

فهرست

شماره	سرليك	مخ
١	دمؤلف د سريزى يوه برخه	الف
٢	د شاهين په اړه څو کرښې	د
٣	باغى	١
٤	سرحدى شاهين	١٢
٥	وطن خرڅوونکى	٢٩
٦	ددوى کوربه	٤١
٧	دربيعى انديښنه	٦٧
٨	د ربيعى دخوب تعبير	٨٠
٩	اولس اودهغوى سرتيرى	١٠٢
١٠	نويى ارادى	١١٦
١١	پلار اوزوى	١٣٥
١٢	د غنې جال	١٥٦
١٣	مجاهد اوغدار	١٧١
١٤	دتورو جامو خاوند	١٨٥
١٥	يو اوښتون	٢٠٣
١٦	دالزغل مايوسى	٢٢٣
١٧	طريف بن مالك	٢٣٩
١٨	نويى ولولى	٢٥٧
١٩	دلوشه نوى والى	٢٨١
٢٠	جرم او د هغه سزا	٣٠٦
٢١	دالجيلا او ربيعى پلار	٣٣٣
٢٢	اوښکى او موسکا	٣٤٩
٢٣	دالحمرا ورروستى ساتونکى	٣٦٩
٢٤	داولس د څولى ورروستى غشى	٣٨٤

د مؤلف د سریزی یوه برخه

تاریخ ددی خبری گواه دی چی تقدیر بی سببه د کوم اولس پر سر د نعمت او رحمت بارانونه نه کوی او نه بی لامله د کوم اولس نه خپل نعمتونه او رحمتونه اخلی. په اندلس کی د مسلمانانو لوړتیا او ځوړتیا د فطرت له قانون سره سمه وه.

د لومړی هجری پیړی په وروستیو کی چی د اندلس پر ساحل لږ شمیر مسلمانان له خپلو کښتیو نه پلی شول نو د علامه اقبال په وینا د هغوی د سالار دا شعار ؤ چی «هر ملك ملك ماست كه ملك خدای ماست»

اسمان د ځمکی پرمخ ښایی دومره پیړی د کوم قوم او یا ډلي داسې اقتدار نه وی لیدلی لکه په اندلس کې چی د مسلمانانو ؤ، خو اته سوه کاله وروسته همدغه قوم د بې وسی په اوښکو د خپل تاریخ وروستی باب لیکه.

دغه باب چی څومره دردوونکی دی هومره له عبرت نه ډك دی، خو دا یوه ناڅاپی پیښه نه وه، حالاتو دوی د راتلونکو خطرونه خبر کړی وو، په اندلس کی قرطبه، اشبیلیه، طلیطله او نوری سیمی د لاسه ورکولو نه وروسته غرناطه د مسلمانانو وروستی مورچل شو، دوی د دښمن د ارادو نه خبر وو.دوی پوهیدل چی په غرناطی کی له ماتی وروسته به دوی د ظلم او تیری له هغسی توپان سره مخ شی چی د اندلس په نورو سیمو کی مسلمانان ورسره مخ شوی وو، خو پردی

سربیره دوی ددغه ټولنیز خطر په وړاندې یو مورچل او محاذ جوړنکړای شو، د غازیانو ډلی ډګرته راووتلی خو د دوی ارادو د هغه اولس تقدیر بدل نکړای شو چی ټولنیز کرکتر یی تباه شوی ؤ.

هغو سربښندویانو ته له بهرنی غلیم نه زیات کورنی غدار څو چنده ستر دښمن ثابت شو،

په غرناطه کی د هلال او صلیب جګړه یوازې د یوه قوم او بل قوم او یا د دوو پوځونو ترمنځ ټکر نه و، بلکی د دوو مختلفو قومونو، دوو مختلفو نظریو او دوو مختلفو تهذیبونو ترمنځ جګړه وه. د قسطلی او اراغون عیسویان یوازی «اسلام دښمنی» سره متحد کړی وو، له اندلس نه یی د مسلمانانو د نوم او نښان ورکولو لپاره اتحاد وکړ خو مسلمانانو په خپل هر افق د تباهی او بربادی د تورو وریځوله لیدو سره سره ونکړای شول چی خپله ټولنیزه دفاعی جذبه راویښه کړی. هغوی دا ثابته نکړای شوه چی که ټول کفار یو دی نو ټول مسلمانان هم سره یوی دی.

په دوی کی د عربی، بربری او اندلسی توپیرونه او اختلافونه هغه وخت هم وو چی دښمن یې د کور دروازه ورټکوله، ددې اختلاف نتیجه دا شوه چې اته سوه کاله وروسته دغه ستر اولس د بې کوره انسانانو یوه بی اسری ډله شوه.

د اندلس د مسلمانانو د ژوند همدغه باب ددې کتاب پس منظر دی، ددې کتاب زیاته برخه د ۱۹۴۷ کال د اګست له ۱۵م نه وړاندې لیکل شوی، خو د اګست له ۱۵ مې نه وروسته چې کومې پیښې رامنځته شوی د هغې له لامله ما دا کتاب د خپل پروګرام سره سم ختم نکړای شو.

چې له راتلونکو خطرونو نه یې خبر کړم، پخپله د هندوستان په ساره او اوړدو کې تکرار شو، زما په نظر په هند کې د مسلمانانو عامه وژنه هم تصادفي پیښه نه ده او د اندلس په څیر موږ هم پوهیدو چې دښمن څه عزایم او ارادې لري ...

مسلمانانو ! د هر قوم په ژوند کې یو داسې مهال راځي چې د ژبې او قلم پرځای د توري پریکړې ډیرې سهي وي، په دې دنیا کې عزت او سر لوړي یوازې د هغو برخه ده چې قیمت یې ادا کولی شي. د آزادۍ بڼ په هغه خاوره زرغونیدای شي چې د شهیدانو په وینو خړوبیږي. د یوه اولس د عظمت داستانونه تل په هغو وینو لیکل کیږي چې توئیدو ته بیتابه وي، او کله چې وینې وچې شي نو ...

اوښکې بیا نه په کاریږي !

کویټه د نومبر ۱۵ مه ۱۹۴۸

«نسیم‌حجازی»

هسپانیه تو خون مسلمان کا امین هے
مانند حرم پاك هے تو میرے نظر میں
پوشیده تری خاك میں سجدوں کے نشان هیں
خاموش اذانیں هیں تیری باد سحر میں
(علامه اقبال رح)

د شاهین په اړه څو کرښې

د لوی پروردګار په سپیڅلی نامه.

دا دی الحمد لله «شاهین» تاریخی داستان زما د ځینو خواخوږو او مخلصو دوستانو او ملګرو په همت او ملاتړ ستاسو په مخکی ږدم.

زه د شاهین په باب دا قضاوت نشم کولی چی داستان دی که تاریخ!

یو هنری شهکار دی او که یو تاریخی ارځښتناك اثر! ماته خو پخپله شاهین هر څه ښکاری هم یو حماسی داستان، هم یو مستند خو په هنری ژبه لیکل شوی تاریخ، هم د انسانی جذبو او احساساتو یو خوږ تصویر او هم د ایمانی ولولو او توپانی غورځنګونو یو حماسی داستان.

زه نه غواړم د «شاهین» په هنری او یا تاریخی ارځښت څه ووایم، ځکه زه خان د مرحوم نسیم حجازی پر اروا پالو لیکنو د قضاوت جوګه نه ګورم. زه د «شاهین» او ښاغلی حجازی صاحب د نورو تاریخی داستانونو په اړه یوازی د لویو ادیبانو دا خبره یادوم چی د یوه شاهکار اثر یو لوی صفت دا دی چی د زمان او مکان له قید نه لوړ وی. یعنی د هر مهال او د هر ځای لپاره په زړه پوری وی او نه زړیږی.

د حجازی صاحب زیاتره تاریخی داستانونه تر پنځوسو کلونو پخوا لیکل شوی دي او تهول د څو پیړیو وړاندی او د نړۍ‌د هیلو ډیلو ګوښو داستانو نه دی خو د کر کترونو نه یې داسی ښکاری چی د همدی زمانی او همدی چاپیریال دی.

د «شاهین» په داستان کی د حجازی صاحب پیغام دا دی چی:

«څوك فردیناند هیڅکله هم په خپلو پوځونو، کوم هیواد نشی لاندی

کولی، تر څو ددی هیواد خپل «ابو داود» غلیم ته د ننوتلو غلچکی لاری ور په ګوته نه کړی.

دغه پیغام یوازی د اندلس د هغه اولس نه دی چی خپل «ابو داود» او ابو عبدالله یی په «فردیناند» او «ازابیلا» وسپارل بلکی هر اولس ته دی، په هر وخت کی او همدا اوس هم موږ په خپلو اولسونو کی د ابو داود، ابو عبدالله، بدر بن مغیره ، ... او فردیناند کرکټرونه ګورو او پری شاهدان یو.

زه نور د لوستونکو مزاحم کیږم، نه یوازی دومره وضاحت ضرور بولم چی که څه هم ما د نسیم حجازی د شهکار داستانونو د ژباړی تکل او هیله له پخوا درلوده خو که د «سهار» ورځپاڼه نه وای او ماته ددی ژباړی د سمدستی چاپ زمینه نه وای برابره شوی له ما سره د دومره درانده پیتی در پورته کولو حوصله نه وه د سهار مؤسسی رئیس بناغلی حسین خیل ددی اثر په خپراوی کی زما حوصله اوچته کړی چی تری مننه کوم. همدارنګه یو شمیر مخلصو او خواخوږو دوستانو هر یو محترم خلیل زی صاحب، محترم حاجی شیراز الدین صاحب او حاجی کشر ګل صاحب، او څنی نورو خواخوږو چی نه غواړی نومونه یی خپاره شی د شاهین په چاپ کی مرسته کړی که د دوی دغه مخلصانه مرسته نه وای د «شاهین» د خپریدو امکانات نه وو، د خپلو درنو ورونو هر یو فروغګر صاحب، فایض صاحب، صافی صاحب او جمال ناصر څخه مننه کوم چی د کتاب د متن په بیا لوستلو او تصحیح کی یی مخلصانه همکاری راسره کړی ده، پردی برسیره یو زیات شمیر ورونو سهار ورځپاڼی ته د لیکونو او یا تلیـــــفون لـــــه لاری د «شاهین، محمد(رح)بن قاسم او د غازی کیسه» داستانونو د ځانګړو او کتابی

بنی د چاپ هیلو او غوښتـــــنو ماته ددی داستان د چاپ حوصـــــله راکړه چی زه یی په خپـــــل وار قـــــدر دانی ته کـــــور ودانی وایم، گـــــران ورور محمد قاسم «خدری» د شاهین په کمپوز کی ستومانی وگاللی چی کور ودانی ورته وایم، همدغسی ورور ننگیالی په پوره خلوص ددی داستان د کمپوز په برخه کی او محترم محمد هارون د پښتی په ډیزاین کی همکاری کړی چی ددی ټولو دوستانو دغه ښیگڼی پر ځان پور بولم، په پای کی ددی تکی یادونه ضروری بولم چی انشاء الله «شاهین» به د مرحوم حجازی د شاهکار داستانونو د پښتو ژباړی د چاپ پیل وی او ډیر زر به که خدای «ج» کول محمد (رح) بن قاسم او نور هم په کتابی شکل چاپ شی.

له درنو لیکوالو دوستانو او ورونو می د زړه له کومی هیله او غوښتنه ده چی د «شاهین» د ژباړی کمزوری را په گوته کړی او په خپلو جوړوونکو مشورو می وپالی تر څو ددی لړی د نورو اثارو په ژباړنه کی خپلی کمزوری رفعه کړای شم.

نور د خدای (ج) په امان

درنښت

محمدزبیر «شفیقی» خیبربازار

کابلی تانی ته مخامخ د سهار ورځپانی دفتر

د سلواغی ۲۳ مه ۱۳۷۶ هـ . لمریز.

PROPERTY OF ACKU 7867

باغی

پنځوس تنه سپاهیان د غره له لمنې نه راښکته شول او د ګڼ ځنګله په منځ کی تیری شوی ویالې پرسر ویجاړ پله ته ورسیدل د ویالی نه پوری غاړه ځنګل نور هم ګڼ ؤ. په دره کی د ځنګلی ونو په منځ کی د انګورو تاکونه، د منو، انارو او ناکو ونې پردې ګواه وې چی دغه ځنګل یو وخت باغ ؤ. د پله نه پورې غاړه د سرك دواړو غاړو ته لوېې لوېې ونې ولاړې وې او ښاخونه یی پاس یوله بله داسی سره اوبدل شوی وو لکه د څپرې بام. وښو او شنو بوټو شاوخوا پر ځمکه لویی او کوچنی ډبرې په غیږ کې نیولې او پر دې ګواه وې چې دلته د خلکو تګ راتګ او ګڼه ګونه نشته چې واښه تر پښو لاندې کړې.

د ویالې اوبه ډیرې ژورې نه وې، دغه سپاره له سرك نه لږ لاندې او یا باندې ترې تیریدای شوای.

خو دوه سپاره چی تر نورو مخکی وو له پله سره نژدی ودریدل شاته یی راوکتل او نورو ته یی هم د دریدو اشاره وکړه دغه سپاهیان ټول د جنګ په سامان ښه سنبال وو، له ټولو نه د مخکینی سپاره سپینه چپنه او پګړی پرسروه او له سترګونه پرته ئی مخ په نقاب کې پوښلی ؤ. دده ملګری د نورو سپاهیانو په څیر زغره اغوستې او خول یی پر سر و، خو د هغه مشکی ښکلی آس او د زغرې او خول ځلا له نورو نه توپیر وربخښلی ؤ دغه دواړه سپاره چی د نوری ډلی مشران ښکاریدل تر لږ ځنډه د پله سره نژدی ودریدل او یو بل ته یی کتل، بالاخره د سپینی چپنی خاوند ووېل : ماته په وار وار په ذهن کی دا راګــرځی چې که هغه انکار وکړي نو څه به کوو؟

د مشکی اس خاوند ځواب ورکړ: بیا زموږ لپاره بله لاره نشته هغه به باغی بولو او همداسی چلن به ورسره غوره کوو، د سپینی چپنی خاوند ووېل:

نه ، هغه آزادی زموږ له دښمـنانو نه اخستی، که هغه یوازې ددغه سرحد د ساتنی ذمه واری واخلی هم موږ به دده د آزادۍ درناوی کوو.

ملګری یی وویل : که هغه زموږ دغه وړاندیز هم و نه منی نو بیا؟ هغه ځواب ورکړ : بیا به هم زه په هغه تیری ونه کړم، خو ددی ارمان به می پاتی شی چی ما د غرناطی په پوځ کی یو نه ماتیدونکی سپاهی شامل نکړای شو.

د مشکی آس خاوند څه ویل غوښتل چی د پله په پورې غاړه پر سرك یوه هوسۍ ښکاره شوه،

هغه له ترکش «دغشو کڅوړې» نه غشی راواخست خو لایی لینده نه وه اوچته کړی چی دونو له منځه په یو شڼ غشۍ راغئ او د پله پر سر د یوی تختی په منځ میخ شو، هوسۍ په یوه توپ ځنګله ته ننوته او له نظره پناه شوه، ټول سپاره ددی ناڅاپی غشی نه وارخطا شول یوه او بله خوایی کتل، د مشکی اس خاوند د لرګیو تختی ته وکتل پر غشی یی څه حروف ولیدل د سپینی چپنی خاوند ته یی وویل : لکه چی په هغه څه لیکلی دی.

دواړه له اسونو نه پلی شول د ونی په تنه نصب شوی تختی ته ودریدل په غشی لیکل شوی جملی یی ولوستی:

لـه دی ویالـی نـه پـوری غـاړې تـه د سـرحدی شاهین هـیواد دی، دا ځړ-ځایونه د غازیانو د اسونو لپاره وقف دی.

ددی ځنګل میوه او ښکار یوازې د هغو خلکو حق دی چې له پردیو نه یی د اندلس د ځمکی د ژغورلو تعهد کړی وی.

له غرناطی نه یوازی هغه خلك دلته ننوتلی شی چی د مجاهدینو په ډله کی شاملیدل غواړی.

هغه خلك چی د اسلام د دښمنانو په غلامی قانع وی، یا هغوی چی عیسویانو ته په جزیه ورکولو راضی وی په دی ځمکه دی د پل ایښودلو جرئت نه کوی، زموږ سره د توری ځواب توره ده، ددی جملو په لوستو سره د سپینی جامی خاوند خپل زغره پوش ملګری ته وکتل او ویی ویل:

هغه د قسطلې په خیر د غرناطې پر خلکو په بدګومانی کی هم حق په جانب دی، خو زه په هر قیمت له هغه سره لیدل غواړم. زغره اغوستونکی

ورته وویل : هغه له دی ځایه نژدې اته میله لرې په یوه زره کلاکی اوسی، خو د هغه د بدگومانی لری کولو نه وړاندی موږ هلته نه شو تلای. دغه ګڼ ځنګل له غشو ویشتونکو نه ډك دی، زه به سپین بیرغ ورپوم ښایی د دوی کوم سړئ راشي او زموږ پیغام ورسوی.

د سپینو جامو خاوند په اثبات سرو خوځاوه، زغره اغوستونکی د خپلې دلي سپاهیانوته یوه تن ته غږ وکړ، هغه سپین بیرغ اوچت کړ او د پله خواته راوړاندی شو.

زغره اغوستونکی په زوره غږ وکړ: څوك شته؟ موږ سرحدی شاهین ته د دوستی پیغام راوړی.

له یوی شیبی چوپتیا نه وروسته د پله په بله غاړه د یوې ګڼې ونې څانګې وخوځیدې، یو ځوان ترې راکوز شو، د ویالی غاړی ته رانژدې شو او ویی ویل:موږ د دوستی ځواب په دوستی ورکوو. خو سرحدی شاهین ښایی پردی اعتراض وکړی چې د دوستی د پیغام لپاره مو دومره سپاهیانو راوستلو ته څه ضرورت وُ؟

زغره اغوستونکی ځواب ورکړ: زما باور دی چې د بدرین مغیره سړ- ښندویان د غرناطی له پنځوسو سپاهیانو څخه نه ویرېږی.

بیا هم تاسو له هغه نه پوښتنه وکړی که یی پری اعتراض وی موږبه دوی بیرته ولیږو. که نه وی موږ خپله وسله تاسو ته سپارو او بله لاره داهم کیدای شي چې زموږ سپاهیان د ویالی په غاړه پاتی شی او ته موږ دواړه خپل امیر ته بوځه.

ځوان ځواب ورکړ: که ته سرحدی عقاب پیژنی، نو د هغه له عادتونو نه به هم خبر وی، د هغوی له تاسو سره د لیدو پرځای ښایی له دی خبری سره زیاته مینه وی چې ستا سپاهیان چې د کوم پوځ سرغندویان دي د هغه پوځ ټول شمیر څومره دی.

زغره اغوستونکی له سره خول لری کړ، یوه سپاهی ته یی ورکړ ویی ویل که ستا په زړه کی د غرناطی د پوځ د مشر لپاره څه عزت نه وی، نو لږ تر لږه د غرناطی د شاهی کورنی درناوی خو به وی.

******

(۲)

ځوان د اندیښنی په حال کی شاته ونو ته وکتل، له لړ شیبی چوپتیا ورسته د ونو په منځ کی د آس د پښو تر پهار اوچت شو، او د سترګو په رپ کی یو سپور چی زغره یی اغوستی وه او پګړی یی پر سره وه، د وبالی په غاړه ودرید، هغه اتلس شل کلن یو د خوشحاله بڼی زلمی وُ، له څیری نه یی د غیر معمولی زړورتیا رڼا خپریده، هغه یوه شیبه د وبالی په بله غاړه پوځیانو ته وکتل او ویی ویل : د بدربن مغیره سره د لیدلو لپاره تاسو ته د غرناطی د شاهی کورنی د کوم غړی د سفارش اړتیا نشته، هغه د یوه مخلص سپاهی په لیدو زیات خوښیږی.

زغره اغوستونکی ورته وویل : د یوه سپاهی د خلوص دْ ازمویښت محك د جګړی ډګر دی، او که تقدیر ما او ستا امیر ته په یوه محاذ د یو ځای کیدو فرصت راکړ، نو زما د ټترله زخمونو نه خو تیدونکی وینی به پخپله زما د خلوص شهادت ادا کړی، ولاړ شه خپل امیر ته ووایه چی که ته د موسی په خلوص بدګومانه یی نو د قسطلی په کوم ښار حمله وکړه ویی ګوره، زه او زما دا پنځوس تنه سپاهیان به د تورو په سیوری او د غشو په باران کی د هغه ملګرتیا کوی.

په بله غاړه ولاړ ځوان لږ په غور خپل مخاطب ته وکتل او له څه ویلو پرته څو ګامه شکته ولاړ او آس یی په وبالہ ګډ کړ، بلی غاړی ته راپوری وت له آس نه راکوز شو او زغره پوښ ته یی لاس ور وړاندی کړ ویی ویل که ته موسی یی نو زه له بلی پوښتنی پرته د دوستی لاس درغځوم.

موسی د زلمی لاس په لاس کی ونیو ویی ویل:

نو ته بدر بن مغیره یی؟ زه حیران یم چی ....؟

بدرن بن مغیره د هغه خبره ور بشپړه کړه ویی ویل :

او ته حیران یی چی یو بل مو په لومړی نظر ولی و نه پیژندل ، موسی وویل : ما ګومان کاوه چی ته به د پوخ عمر خاوند وی. خو زه خوښ یم چی د شاهین د نامه لپاره همدا عمر غوره دی.

اوس که ته د اندلس د شاهی کورنی سره پخوانی خفګان هیروی زه دی له داسی چاسره معرفی کوم چی زه یی د اندلس د ځولی وروستی غشی

بولم.

که د اندلس د څولی له وروستی غشی نه ستا مطلب ابو عبدالله الزغل وی زه له هغه سره لیدل خپله نیکمرغی بولم، له غرناطې نه چی له ما سره کوم مجاهدین ملګری شوی، هغه د غرناطې د څو تنو زیاته ستاینه کوی په هغوی کی یو د پوځ مشر موسی بن ابی غسان او بل د شاهی کورنی الزغل دی.

موسی ځواب ورکړ: که ستا نظر له یوه نری نقاب نه تیریدای شی نو پخپله به یی وپیژنی، بدر د موسی نقاب پوښ ملګری ته وکتل، هغه لاس ورته راوغځاوه او په کیڼ لاس ئې د خپل مخ نه نقاب لرې کړ.

د الزغل عمر د پنځوسو کلونو په شاوخوا کی ښکاریده، هغه په ډیره مینه بدر بن مغیره ته کتل ویی ویل:

د اندلس د کڅوری وروستۍ غشۍ ستا غوندې ځوان دی.

بدر بن مغیره وویل : ستا له تشویق نه مننه، خو له بده مرغه په اندلس کی هغه لاسونه چی غشی ویشتلی شی د رباب په ترنګولو مشغول دی، الزغل ځواب ورکړ: زه به له دی لاسونو نه رباب واخلم او که می تری وانه خستلای شو بیا به دالاسونه ماتوم. د اندلس بی کاره لاسونه که د رباب له تارونو سره لوبیږی ددی لپاره دی چې هغوی غشی نه لری، زه د دوی لپاره غشی راټولوم زه تا ته د غرناطی په پوځ کی د شاملیدو د بلنی لپاره راغلی یم.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ: دا بلنه ماته مخکښی هم راکړل شوی وه، خو، زه او ملګری می د غرناطی په شاهی مانۍ کی د ننداریې د سامان پرځای په دی ځنګل کی په اوسیدو خوښ یو. دلته له موږ سره د مرمر ډبرو محلونه او وریښمینی، چپنی نشته، خو دلته له موږ سره دا داډ شته چې دنصرانی پاچا جزیه ورکونکی نه یو، دغه مجاهدین چی د ژوند ټول خواږه یی پریښی په دی ځنګل کی یی اړولی دی، بیرته به غرناطی ته په تګ او په دوه اړخیزه غلامی راضی نه شی؛ زه ویریږم چی که دوی غرناطی ته ولاړ شی د دشمن مرۍ پرې کوونکې تورې بـه یی پخې شی، بیا به هغه دم وریاتی نه شی، د غرناطی په بتیـو کی به د دوی دتورو او سپینی اوبه شی د رباب

تارونه به تری جوړ شي.

شاهین تر هغه پوري شاهین دی چی په ګرنګونو کی یی ځاله وی، او په پراخه فضا کی الوت کوی.

ویخښنۍ موږ د شاهي دربار د آدابو په مراعات بلد نه یو موږ یوازی سپاهیان یو او زموږ د جهاد مقصد یو دی.

په کومه ورځ چی د غرناطې پاچا دا اعلان وکړ چی موږ به د اشبیلیی او قرطبی په محلونو بیرته د اسلام بیرغ رپوو نو زه دا داډ ورکوم چی موږ ته به د بلنی لپاره ضرورت نه وی موږ به بی بللو ستا په مخ کی حاضر وو او د اندلس هغه خاوره چی د غرناطی خلك خپلی خولې پری تویوی موږ به یی په خپلو وینو خړوب کړو، په خدای «ج» سوګند دې چی که چا زما په باب دا ګومان کړی وی چی ما د امیر د لقب ګټلو لپاره دا لوبه پیل کړی نو هغوی اشتباه کوی، زه یو سپاهی یم او د غرناطی د داسی سالار په انتظاریم چی د طارق نظر او د عبدالرحمن زړه ولری، دغه دره به د هغه لپاره د یوی قرار ګاه او مرکز په حیث وی او تر څو داسی سالار نه وی موندل شوی زه به ددی مرکز ساتنه کوم، که هغه سالار په تاسو کی کوم یو وِی دا سنګرورته حاضر دی.

که نه وی نو تاسو درځی ما پریږدی چی انتظار وکړم.

له ما نه وړاندی زما پلار او له هغه وړاندی زما نیکه د داسی سالار په انتظار دغه مورچل ساتلی ؤ او زه به هم خپل مسئولیت ترسره کوم.

بدر بن مغیره دا وویل آو چوپ شو، الزغل د مینې، خلوص او شفقت جذباتو په مخه کړ تر ډیره یی هغه ته کتل او چوپ ؤ بالاخره یی وویل :

د مغیره له زوی نه زما همدا تمه وه.

ځوانه! مبارکه ده هغه ورشو چی ستا آسونه پکی څریږی. مبارکې دی هغه ونی چی سیوری ته یی ته ناست یی، بیشکه دغرناطی محل ددی وړ نه دی چی د شاهین ځاله شی، خو زه تا ددی لپاره نه غواړم چی په مانیو کی واوسی، زه تا ته د یو زیری لپاره راغلی یم، موږ له قسطلی سره ترورروستی سلګۍ د جګړې پریکړه کړې ده، ابوالحسن نن هم د جهاد د اعلان لپاره چمتو دی، خو ما له هغه نه ځلور میاشتی وخت غوښتی په دی ځلورو

میاشتو کی زمونږ په مخ کې ډیر کارونه دي او زه ددې اړه نه وینم چې درته ووایم باید څه وکړي؟

د بدر ښکلی سترګی له خوښۍ نه وځلیدې هغه د الزغل لاس په لاس کی ونیو او په شونډو یې کیښود ویې ویل:

که د نصرانیانو پرخلاف د بغاوت د جنډې اوچتولو لپاره خدای «ج» دغه لاس تاکلی نو زه یې مچوم.

الزغل غیږ خلاصه کړه او بدر یې په غیږ کی ونیو، له الزغل وروسته بدر موسی ته وکتل ویې ویل: زه ستاسو او ستاسو ملګرو ته ښه راغلاست وایم.

موسی را وړاندې شو هغه ته یې غیږ ورکړه الزغل ورته وویل: موسی! دغه شاهین دی پس له ډیرې مودې په پنجو کی را ګیر شو بیایې پرې نژدی.

موسی بدر په تندی ښکل کړ ویې ویل: ته اندیښنه مه کوه، زه تا په قفس کی د اچولو پرځای له تا سره د یو ځای الوتو هڅه کوم.

بدر وویل : زه تا پیژنم، او بیایې زیاته کړه د غرناطې د سترګو تور به ځوك نه پیژنی؟

موسی وویل : زه یوه خبره ضرور کول غواړم.

بدر: ووایه !

موسی : زما ګومان ږ چی حالاتو به ته ډیر محتاط کړی یی خو نن چی تا څه کړی هغه ستا د عادت خلاف دی، ته موږ ته یوازی راغلی څه پوه شوی چی زمونږ نیت خراب نه دی ؟

بدر وخندل ځواب یی ورکړ: د پنځوس تنو که نیت خراب وی هم زه یی دلته د ځان لپاره خطر نه ګنم

موسی : ستا دا باور په څه دی چی زمونږ ترشالوی پوځ نشته؟

بدر بن مغیره ځواب ورکړ: کله چی تاسو له دی ځایه (۲۰) میله لری وی ماته ستاسو د راتګ خبر راغی. او ماته دا هم معلومه شوه چی ستاسو تر شا پوځ نشته، او کله چی تاسو له غره نه راکوزیدی ما له یوی ونی نه ځار کاوه او ستاسو خبری می اوریدلی، پردی سربیره زه پوره پام کوم، او رښتیا

خبره دا ده چې ستاسو پنځوس تنه پوځیان همدا اوس هم زما د ملګرو تر ولکې لاندې دي. موسیٰ حیران شو ځلورو خواوته یې په ګنو ونو نظر واچاوه بدر وموسکل ویې ویل : کوم ځوك، چې هدف وويني هغه مومږ غشي نه شو بللی.

- زه ستا اندیښنې لرې کولو ته تیار یم.

دایي وویل او بیا یې له ترکش «غیشو کڅوړې» نه غشی راواخست په لینده کې یې کیښود همغه د لرګي تخته یې نښه کړه او په لوړ آواز یې وویل : زموږ درانه میلمانه غواړي وګوري چې اوس دلته څومره شاهینان شته خبر دار اوسی تخته ستاسو نښه ده.

او کله چې د بدر بن مغیره غشي له لیندې نه ووت او په تخته کې ونښت له ځلورو واړو خواونه د غشو باران شو او تموله تخته د غشو نه ډکه شوه، د ونو پرې شوي پاڼې په هوا کې والوتې.

موسی حیران شو ویې ویل:

زموږ شاته هم په ونو کې ستا ملګري دي؟

بدر : هو! او ستاسو مخې ته هم د تختې په بل لوري به ته له دې نه هم زیات غشي وګورې.

الزغل وویل : موسی موږ له دې ځوان نه باید ډیر څه زده کړو، زه د څو ورځو لپاره د پوځ يو څو سرداران را استوم. زه زیاتې هیلې لرم او غواړم چې همدا نن موږ بیرته ستانه شو.

بدر بن مغیره وویل : ما ویخښې دومره ډیر مې دلته ودرولی، تاسو راځئ هلته به آرام کښینو او خبرې به وکړو.

الزغل ځواب ورکړ: ستاهستوګنځی خو له دې ځایه ډیر لرې دی که هلته ولاړ شو نن به بیرته ستانه نشوای شو.

بدر: زه تاسو ډیر لرې نه بیایم. راځئ ددې ځنګل میوه او ښکار ستاسو او واښه یې ستاسو د اسونو لپاره تیار دي.

الزغل: موږ ستا میلمستیا قبوله کړه. دایي وویل او بیا دوی په اسونو پښې واړولې، د بدر په لارښوونه تر اوبو پورې وتل، په بله غاړه بدر په لوړ آواز خپل ملګري وروغوښتل، او د سترګو په رپ کې نژدې دوه سوه تنه

غشي ويښتونکي سپاره له يوې او بلې خوانه له ځنګله نه راووتل او د وياړلي پر غاړه د پله شاوخواته راټول شول.

يو سپور د ځنګله له منځه راووت او ډير ګړندي دوي ته ورغی په مخکې يې ودريد او دوی ته يې په تذبذب وکتل د هغه عمر د (۲۲) کلونو په شاوخوا کې ؤ، څيره يې عربو او يابربر مسلمانانو ته ورته نه وه بلکې د هسپانيي او عربو ګډې نخښې پکې ښکاريدې. په څيره کې يې د سپاهيانه هيبت پرځای د علم او ذکاوت علامې جوتې وې. د بدر په څير د هغه هم سپينه پګړۍ پر سره وه. خو پر زغره دپاسه يې سره چپنه اغوستې وه، د هغه د زين پرسر د څرمنې دوې کڅوړې هم ځړيدلې.

بدر هغه ته وکتل ويې ويل : بشيره! راغلې، دا د اندلس د پاچا ورور الزغل دی، او دا بل موسی دی، دوی موږ ته يو زيرې راوړی دی، په نژدې وخت کې د قسطلې پرخلاف د جهاد اعلان کيدونکی دی.

بشير له اس نه کوز شو دواړو ته يې لاس ورکړ او سترې مشې يې ورسره وکړه بيا بدر وويل : دا بشير بن حسن دی، تاسو به دده نوم اوريدلی وي، په اندلس کې تر ده غوره جراح نشته، په قرطبه کې يې خپله شانداره ماڼۍ پريښوده او دا دی په دې ځنګله کې له ما سره په ژوند تيرولو خوښ دی، بدر خپلو ملګرو ته څه اشاره وکړه او ټول يو پر بل پسې په ځنګله ننوتل او له سترګو پناه شول.

* * * * *

(۳)

لږ ځند وروسته بدر او بشير خپل ميلمانه د ځنګله په منځ کې د يوې چينې څنګ ته بوتلل، هلته دونو تر سيورې لاندې په يوه شنه چمن لوی دسترخوان غوړيدلی ؤ. د بدر پنځوس شپيته تنه دلته هم وو، هغوی د ميلمنو آسونه ونيول يوې خواته يې وتړل او واښه يې ورته واچول.

الزغل او ملګرې يې چې په دسترخوان کيناستل ښايي ټولو به فکر کاوه چې بدر به د دومره ناڅاپي ميلمنو لپاره څه بندوبست کړی وي، بدر لاسونه وپړکول دونو له منځه څو تنه چې لوی لوی پتنوسونه يې په لاسو کې وو راښکاره شول او په لږ شيبه کې دسترخوان د مارغانو او ځنګلي حيواناتو د

ښکار په کباب شوي غوښه او ډول ډول میوو ډك شو.
میلمانه حیران شول یو بل ته یې کتل، بالاخره الزغل وویل : تاسو ډیر زحمت ایستلی دی، زه حیران یم چې تاسو دومره زر داسې بندوبست څه ډول وکړ؟
بدر ځواب ورکړ: ما مخکې تاسو ته عرض وکړ چې تاسو له دې ځایه شل میله لرې وې ماته مو د راتګ خبر راغی، ما ته دا خبر هم رسیدلی چې تاسو په لاره کې ناشته نه ده کړې، او چې ماته مې خبر راوړونکو وویل چې تاسو له ځانه سره د خوراك شیان هم نه لرې نو ما به له دې بندوبست پرته نور څه کول؟
د ډوډې له خوړلو وروسته د الزغل په امامت د ماسپښین لمونځ ادا شو، له دې وروسته بدر، بشیر، الزغل او موسی له نورو خلکو نه لرې وړاندې د یوې ونې تر سیورې لاندې جلا کیناستل. موسی د اندلس نقشه راوښکله او ورې غوړوله او تر ډیره وخته یې د راتلونکې جګړې په اړه په مختلفو تجویزونو خبرې اترې او مشورې وکړې، الزغل د بدر ډیر وړاندیزونه ومنل او ورې ویل: له حملې نه څو ورځې وړاندې به تاسو غرناطې ته راوغواړو. سملاسي زه غواړم چې څو نورې سرحدي سیمې هم ستا په اختیار کې شي. ته به له دې ځنګله نه دغه سیمې هم ساتې، موږ به له دې سرحد نه ډاډه شو او ټول ځواك به بل محاذ ته واستوو، ما له ابوالحسن نه ددې سرحد لپاره ستا د ولایت فرمان راوړې دې خو زه ویریږم که دا کار وشي فردیناند به پوه شي او خطر به احساس کړي او زموږ د تیارۍ نه وړاندې به پر موږ حمله وکړي. ددې په خاطر زما رایه دا ده چې په نامه والي بل څوك وي او کار او صلاحیت به ستا وي، ترڅلورو میاشتو پورې له عیسویانو سره څه ټکر او جګړه زموږ په ګټه نه ده. په دې موده کې به موږ د دوی له وضعې ځان خبروو. تاسو د قرطبې، اشبیلیې او نورو ښارونو خپلواکې غوښتونکې راټول کړئ، زه به د هغوی لپاره د وسلو او آسونو بندوبست وکړم. زما باور دی چې که یوازې یوه ورځ د غرناطې او نور اندلس مسلمانان سره یو شول نو موږ به دغه ملك د تل لپاره د عیسویانو له غلامۍ نه آزاد کړو،
بدر په غمجنه لهجه ځواب ورکړ: کاشکې په دغه خبره چا پنځوس، سل

او يا دوه سوه كاله وړاندې سوچ كړى واى.

دوه سوه كاله وړاندې يوازې له قرطبې- طليلطې او اشبيليې نه درې لكه مهاجر غرناطې ته د جهاد لپاره تللي ؤ. خو هلته د حسد او دښمنۍ په اور كې د دوى تورې ويلې شوې، يوازې په دغه دره كې پنځوس كاله وړاندې شپېته زره تنه مجاهدين وو. نن له ما سره يوازې پنځه زره تنه غازيان دي. خو كه غرناطې د جګړې او مقابلې پرېكړه كړې وي، نو د دوى شمير درې چنده كيداى شي. تر اوسه پورې زيات فالتو اسونه په دې ځنګل كې ځرې، كه موږ ته د وسلو ضرورت شو تاسو ته به احوال دركړم.

بدر ته د سرحدي سيمو د سپارلو په اړه د زياتو مشورو نه وروسته الزغل خپلو ملګرو ته د سفر د تيارى حكم وركړ.

سرحدي شاهين

پر اندلس د مسلمانانو ولکی نژدی اته سوه کلونه تیر شوی وو.
ددی اتو پیړیو تاریخ د یوه ستر قوم د عروج او زوال داستان دی چی لومړی فصل یی د عربو فاتحانو او اموی کورنی لوړ همته امیرانو په خپلو وینو لیکلی. اوس دغه لوی قوم چی هیبت یی د روم د بحیری باغی څپې ایل کولی او عزم او ارادې ته یی د پیرنه د غرونو څوکې په گونډو وی د بی کسی په اوښکو خپل وروستی باب لیکی، د تهذیب او تمدن هغه ونه چی طارق بن زیاد. او موسی بن نصیر غوندی سربښندویانو او د عبدالرحمن وارثانو پاللی وه اوس د خزان د توندو او یاغی څپو سره مخ وه.
مسلمانان د تالندې په څیر په دی هیواد راننوتل او کله چی د مقاومت ټول دیوالونه ولویدل، او د هسپانیی اوسیدونکو د عربو شاه ځلمیو ته وسلی کیښودی، نو دغه تالنده د رحمت پر باران بدله شوه د اندلس شاړه ځمکه ئی د عدن پربڼ بدله کړه.
هغه هیواد چي انسانیت پکې د جهالت په منگولو کی ساه ورکوله د اروپا د علم علمبردار شو،
کله چی په اروپا د وحشت او بربریت تیارې راخپرې وې، د اندلس په هر کور کی د علم او هنر ډیوې بلې وی. کله چې د اروپا زیاتو اوسیدونکو د ځناورو څرمنی اغوستی او په غارونو او ځنگلونو کی اوسیدل، د اندلس خلکو د ټوکرو په اوبدلو او د ماڼیو په جوړولو کی کمال درلود.
هغه وخت چی په اروپا کی د کتاب لوستونکی د گوتو په شمار وو په اندلس کی داسی څوك پیدا کول گران وو چی په کور کی یی کتابتون نه وی.

د امویانو د خلافت دوره د اندلس په تاریخ کې طلایي دوره وه، اوس هم چې کله کوم سیلانی د قرطبې، اشبیلیې او طلیطلې په کنډوالو کې د پخوانی شان او شوکت تصور کوي په حیرانی دا پوښتنه کوي چې دا همغه ځای دی چې د خلکو د خوشحالی په لیدو به یې د شارلمان سفیر هك حیران کېږ.

آیا اوسنی هسپانیه هماغه د عربو اندلس دی چې له خاورو به یې طلا راپورته کیده، هلته چې د غریبی او فقر نوم او نښان نه ؤ او سوداګری یې تر ایران، روس او چین پوری غځیدلی وه. پوهنتونونه یې په ټوله نړۍ مشهور ؤ، او علماؤ ته به یې د افلاطون او ارسطو شاګردانو زنګون مات کړی ؤ.

د اندلس د مؤرخینو ارواوی چې ښایی هر مابښام اوس په هغه ویرانو راګرځی په غمجنه لهجه مونږ ته ددی پوښتنو ځواب راکوی چې : هو! دا هسپانیه د عربو هماغه اندلس دی چې د عظمت داستان یې هیره افسانه شوه، دغه جبل الطارق همدغه دی چې د طارق بن زیاد کښتیو دلته لنګر اچولی ؤ. دغه قرطبه هماغه ښار دی چې د دریم عبدالرحمن د دربار شان او شوکت ته د نړۍ د سترو ټولوا کانو سفیران حیران وو. دا همغه اندلس دی، هو هغه عظیم اولس چې په خپلو وینو او خولو یې دغه خاوره سمسوره کړی وه ورك شوی دی. تر دی کنډوالو لاندی د همغو سترو معمارانو جسدونه دی. چې له دغه هیواد نه یې د نوری اروپا لپاره د رڼا ځلی جوړ کړی ؤ.

د نړۍ تاریخ د مختلفو قومونو د کمال او زوال داستانونه وایی خو د اندلس د عربو فاتحانو د کمال او زوال داستان ترټولو زیات په زړه پوری او تر ټولو زیات عبرتناك دی.

لمر ، سپوږمی او ستوری چې له پاسه له آدم «ع» نه تر دی دمه کایناتو ته ګوری که یې په ټتر کې زړه وی د اندلس د عربو فاتحانو د عروج او زوال داستان به خامخا پری نقش وی.

*****

(۲)

په اندلس کې د مسلمانانو د بریو په لومړیو وختونو کې د شمالی بریدونو سره جوخت د عیسویانو وړوکی پاچاهی وی، د اندلس د

ځواکمنو واکمنو په وخت کې به دوی مسلمانانو ته جزیه ورکوله او د مسلمانانو د خپلمنځې اختلاف او کمزوری په وخت کې به یې بیا د خپلواکۍ اعلان کاوه او په سرحدونو به یې بریدونه کول. په اندلس کې داموي خلافت دوره د ترقي او پرمختګ دوره وه، او اموي حاکمانو د خپلو شمالي عیسوي ګاونډیو سره د هغوی د بدنیتیو سره سره له زغم نه ډك چلن غوره کړی ؤ.

په پنځمې هجري پیړۍ کې د امویانو له زوال نه وروسته د اندلس مسلمانان له یوه مرکز نه محروم او په خپلمنځي جنجالونو کې راګیر وو. د اندلس ستر حکومت په (۲۰) کوچنیو ټوټو ویشل شوی و، ددې ګډوډۍ او اختلاف نه شپږم الفانسو ګټه واخسته او د شمال دري عیسوي ریاستونه «اسچوریا، لیون، او قسطله» ئې سره یو کړل او پاچائي شو.

د مسلمانانو خپل چاري کوم واکمن به چي له خپل ګاونډي مسلمان بل حکمران نه ماته وخوړه له الفانسو نه به یې مرسته غوښته، هغه هم یو حاکم ته د بل په مقابل کې مرسته ورکوله او د خپلې مرستې قیمت ئې ترلاسه کاوه، تر دې چي نژدې د اندلس ټول مسلمان حاکمان دده جزیه ورکوونکی شول. د الفانسو پوځ د اندلس په ساره او اوږده کې پوځې تانې جوړې کړې او د خلکو په لوټلو او ځوررولوبې لاس پوری کړ.

ددغه مصیبت په وخت کې د الجیریا او مراکش حکمران یوسف بن تاشفین د مسلمانانو مرستې ته راغی، هغوی یې د عیسویانو له ظلم نه وژغورل، خو لنډ فکره مسلمانان یې په یوه مرکز راټول نکړای شول، او چې د مسلمانانو د وحدت ټول تدبیرونه ئې ناکام ولیدل اندلس یې د افریقا د واکمنې یو ولایت اعلان کړ.

د افریقا د مرابطین دغه واکمنی چي یوسف بن تاشفین یې تاداو کیښود تر ډیره دوام ونه کړ، د اندلس حاکمانو یې پرخلاف بغاوت وکړ او بالاخره د اندلس هر لوی ښار ځانګړی حکومت شو. په دغه نازك مهال عبدالمؤمن د مسلمانانو د اقتدار رانسکویدونکې محل ته تکیه ورکړه د اندلس وړوکي ریاستونه یې مات کړل او د موحدینو د پاچاهۍ تاداۍ کیښود.

موحدین د شمالي عیسوي حکومتونو لښکروته پرلپسې ماتې ورکړې خو

له بده مرغه د دوي مرکز هم افریقا وه او له هغه ځایه یې اندلس اداره کاوه. چې بالاخره هغوی هم ورو ورو کمزوری شول او د اندلس د امیرانو سازشونو بیا زور ونیو.

په ۱۲۱۲ هـ کې عیسویانو د موحدینو لښکر ته په «لاس نواس» کې ماته ورکړه او له دې نه وروسته د مسلمانانو یو یو ښار جلا جلا د عیسویانو په لاس کې ولویدل.

له ۱۲۳۸ هـ نه ۱۲۶۵ هـ پورې مسلمانان یو له بل سره لاس او ګریوان وو. په دې وخت کې د قسطلې عیسوی پاچا فردیناند د ثالث او اراغون له پاچا هانو سره متحد شو او قرطبه، بلسیه، اشبیلیه او مرسیله یې ونیول. مسلمانانو ته د عیسویانو په لاس کې د قرطبې او اشبیلیې سقوط د مغلو په لاس د بخارا او بغداد له سقوط نه کم نه وو.

په اندلس کې اوس یوازې د غرناطې حکومت د مسلمانانو وروستی پناه ګاه وه، دغه ریاست د سیرانویدا له غرونو نه د ساحلي ښار المریې او تر جبل الطارق پورې غځیدلی ؤ. په غرناطه کې نژدې تر دوه نیم سوه کلونو پورې نوره هم د مسلمانانو پاچاهي پاتې شوه، د عیسویانو په لاس کې لویدلیو ښارونو نه مسلمانان غرناطې ته مهاجر شول او تولو غرناطه خپله وروستی پناه ګاه او د اسلامي ریاست وروستی مورچل باله، هغوی د غرناطې واکمنو ته ورغلل او د جهاد لپاره یې تیاری وښود، خو د مسلمانو حاکمانو هغه توره چې له لویو نه د لوی قوت پروایې نه لرله نور په تیکې کې ننوتلې وه.

د غرناطې ریاست تردوو نیمو پیړیو پورې د خود غرضو امیرانو د خپلمنځې کشمکش او ګډوډې او له بهرنه د عیسوی لښکرو د لوټ مار او وژنو نخښه ؤ، کله کله به د غرناطې واکمنو عیسویانو ته ماته هم ورکړه خو غرناطه د داسې ارادې خاوند حاکم نه محرمه وه چې د عیسویانو د راتلونکو خطرو په وړاندې په څه مناسب تدبیر سوچ وکړی. که به کوم امیر په عیسویانو بری وموند نو اولس به ترڅه وخته ددې سوبې په ویاړ لړ او ډیر په احساساتو راغی خو له لږ مودې وروسته به غرناطه بیا د خپلمنځې رقابتونو او سیالیو ډګر شو.

پردې سربیره تر هغه وخته پورې د اروپا یو ښار هم د علومو او فنکاریو

په ډگر له غرناطې سره سيالي نه شواى کولى، د دوى معماران په ټوله نړۍ مشهور وو. په پوهنتون کې يې د لرې لرې هيوادونو زده کوونکو علم حاصلاوه، د غرناطې جراحان او ډاکتران په نړۍ کې يې سياله وو.

کله چې کوم قوم د آزادۍ، عزت او خلاصون لاره غوره کړي نو علم دوى ته د مشالو او ډيوې په حيث شي، او کله چې دوى له دې لارې نه واوړي بيا همدغه علم د يوې تشنۀ راوړونکې دوا په څير شي. او دوى د خپلو بدو عملونو او لتيو په وجه د ضمير له ملامتې نه ژغورى.

د نهمې هجرى او پنځلسمې عيسوى پيړۍ په دوهمه نيمايى کې د غرناطې د اسلامى رياست د لويدو اثار ډير ګرندي راڅرګند شول، د پنځم فرديناند او ملکې ازا بيلا په واده سره د عيسوى دوو ريا ستونو «اراغون او قسطله» اتحاد او د مسلمانانو خپلمنځي اختلاف د مسلمانانو د اقتدار وروستيو ډيوو ته د شمال تونده څپه ثابته شوه.

*****

(۳)

بدر بن مغيره د قسطلې اميرانو او عوامو د «سرحدى عقاب» په نامه ياداوه، د قسطلې د پوځونو پرخلاف د هغه د ستړو برياوو په وجه په غرناطه کې هم په دې نامه مشهور شو، دغه شپيته ميله اوږد او څلويښت ميله سوړور ځنګل له يوې مودې را په دې خوا د هغو آزادو سربښندويانو مرکز ؤ چې له غرناطې سره بې طرفه او د سرحدى عيسوي واکمنو سره په ټکر کې وو. له بدرنه وړاندې ددې سيمې امير د بدر پلار مغيره ؤ، هغه د عيسويانو زياتې سيمې په خپله ولکه کې راوستې وې، د غرناطې حکامو غوښتل له هغه نه باج واخلي، هغه د غرناطې د پاچا استازي ته ځواب ورکړ چې که د غرناطې حاکم عيسوى پاچا ته جزيه ورنه کړي نو داسيمه د دوى ده او زه به د دوى د پوځ د يوه معمولي سپاهي په حيث له عيسويانو سره په جګړه وويارم که داسې نه وي نو زه د غرناطې په منځګړيتوب د قسطلې د عيسويانو، په غبرګه غلامې راضي نه يم. هغه وخت غرناطه د خپلمنځي جګړو ډګر ؤ. او حاکم يې دا همت نه درلود چې د خپلو دښمنانو په دله کې د قسطلې عيسوى پاچا هم شمار کړي. ځکه يې مغيره ته ځواب

واستاوه چی تر څو ستا مخالفت یوازی د سرحدی عیسوی پاچا هانو سره وی موږ به ستاسو په مخ کی خنډ نه شو.

د قسطلی باج ورکوونکو عیسوی حاکمانو هم د خپلمنځی رقابت نه لامله د مغیره پرخلاف کوم متحد محاذ جوړنکړ ای شو او مغیره ته د تیاری موقع په لاس ورغلی وه. د عیسوی حاکمانو تر واک لاندی محکومو مسلمانانو مغیره ته د ملاتړ پیغام استاوه او ورسره یو ځای کیدل خو هغه لاشپږ زره مجاهدین راټول کړی وو چی د اندلس په نصرانی برخه کی یو لوی بدلون او انقلاب راغی.

د پنځم فردیناند او از ابیلا په واده د شمال د اراغون او قسطلی دوه ځواکمن عیسوی ریاستونه سره یو شول او دغه یو والی مسلمانانو ته ستر ګواښ شو، د فردیناند په ړاندی د وړوکو عیسوی امارتونو حیثیت د وړوکو سردارانو په څیر شو، فردیناند هم د غرناطی د باج ګذار حکومت نه د مغیره وړوکی امارت زیات خطرناك باله، هغه دا هم احساس کړه چی ددی سیمی د نیولو لپاره دوی ته د ډیرو لښکرو قربانی په کار ده.

مغیره د راتلونکو ګواښونو اټکل وکړ او د اندلس په ساره او اوږدو کی د مجاهدینو په را ټولو لاس په کار شو هغه د خپلواکو سیمو د ساتنی لپاره خپل یو مرستیال پریښود او د یوه معمولی سوداګر په بڼه د اندلس په سترو سترو ښارونو راوګرځید. د قرطبی، اشبیلیی او نورو ښارونو هغه مسلمانان چی ارواوی یی د غلامی په زنځیرونو کی نا آرامی وی دده بلنی ته لبیك ووایه او د ده په لاس یی د جهاد لپاره بیعت وکړ او مغیره ته یی وعده ورکړه چی د مناسب وخت په راتلو به دوی په خپل خپل ښار کی د عیسویانو پرخلاف د بغاوت جنډه پورته کړی. خو مغیره دا هم احساس کړه چی په نصرانی اندلس کی د یوی اوږدی مودی لپاره د عیسویانو تر غلامی لاندی مسلمانانو کی ډیر لږ داسی کسان دی چی مرګ او ژوند یی د اسلام لپاره وی، د پلار نیکه له دین نه د مسلمانانو د اړولو لپاره چی عیسویانو کومې لارې او دسیسې په کار اچولی وی هغه ډیری بریالی وی. اوس د فردیناند د حکومت په ساحه کی د مسلمانانو د مرتد کولو په لارو چارو ډیر په توندی عمل روان ؤ. د مسلمانانو په مدرسو کی د عربی ژبی درس

منعه شوي ؤ د عربي جامي اغوستل منعه وو، مسلمانان پر دې مجبوريدل چې خپل بچيان عيسوي ښوونځيو ته واستوي.

هغو خلکو ته لږ امتيازات هم ورکول کيدل چې عيسوي دين به يې ومانه. خو څوك چې مسلمان پاتي کيدل دا امر ورته شوي ؤ چې يو ځانګړی ښان تينګ کړي، په بازارونو کې به له هغوی سره سپك چلن کيده. په داسې حالاتو کې بوه کمزوري ډلګي پيدا شوه چې ظاهراً عيسويان شوي وو خو پټ يې په کورونو کې لمنځونه کول، د اندلس د پاتي مسلمانانو لپاره تر ټولو خطرناك بو اولسي تحريك ؤ د منافقينو يوه ټولګي د اندلسي او غير اندلسي ترمنځ جګړه پيل کړه، دې خلکو هسپانوي نژادي مسلمانان د عربي نژادو مسلمانانو پرخلاف سره يو کول او عيسوي حکومت د دوی دغه غورځنګ د خپلو ګټو موافق ليده او ملاتړ يې کاوه، دې خلکو به د عربي مسلمانانو پرخلاف په جوماتونو او د ښار په ګڼه ګوڼه ځايونو کې برالا پروپاګند کا وه، ددې وضعې له لامله د اندلس زياتره عرب او بربر نژاده مسلمانان يا افريقي ته ولاړل او يا يې په غرناطه کې پناه واخستله.

مغيره چې ددې ښارونو له دوری نه راستون شو ډير اميدوارنه ؤ، په ديرشو ښارونو کې نژدې څلور زره مسلمانانو د هغه په لاس د جهاد بيعت کړي ؤ. خو هغه بيا هم مايوس نه ؤ او دا ژمنه يې وکړه چې د اندلس هر ښار ته به د جهاد پيغام ورسوي.

هغه دا هم احساسوله چې ترڅو د غرناطې کوم حکمران د عيسويانو پرخلاف د بغاوت جنډې اوچته نه کړي په اندلس کې د اسلام د عظمت خوبونه بيا ليدل ممکن نه دي. د هغه د ژوند ترټولو ستر ارمان همدغه ؤ چې د غرناطې کوم واکمن د عيسويانو پرخلاف د جهاد اعلان وکړي او دې د سربښندويانو په پوځ کې شامل شي. خو د غرناطې تخت د خود غرضو د سيالۍ ډګر ؤ.

مغيره بيا هم همت ونه بايله هغه به هر کال په بدله جامه کې د اندلس پر ښارونو راګرځيده او خلك به يې جهاد ته چمتو کول او چې کله به بيرته راستون شو هم زيات وخت به يې د اندلس د پټو ډلو په نامه د ليکونو په ليکلو تيريده.

یوه ورځ مغیره د ځنګل د یوی پخوانی کلا په یوه کوټه کې ناست ؤ، یو سپاهی راغی خبر یی راوړ چی څو سپاهیانو یو نا پیژندوی سړیٔ په سرحد کی نیولی دی او راوستی یی دی، هغه وایی چی له طلیطله نه می یو ضروری پیغام راوړی دی.

مغیره تر اوسه پوری طلیطله ته د جهاد ددعوت لپاره نه ؤ تللی د ده په حکم یی ناپیژندی راوستو د بدر عمر هغه وخت (۱٤) کاله ؤ او د پلار ترڅنګ یی ناست و. ناپیژندوی چی کوټی ته ورننوت یوه او بله خوایی وکتل او ویی ویل: زه له تا سره یوازی څو خبری کوم، مغیره سپاهیان بهر ته واستول ویی ویل : هو وایه که نه ! مغیره په سوالیه انداز بدر ته وکتل، مغیره ورته وویل: دده په باب اندیښنه مه کوه دا زما زوی دی.

اجنبی له جیبه یو لیك راوویست او مغیره ته یی ورکړ ویی ویل : دا ولوله.

د اوږده لیك په لوستلو سره مغیره په چورتونو کی ډوب شو، د هغه په غوږونو کی د لیك وروستی الفاظ کرنګیدل:

په طلیطله کی لس زره سربندویان ستا په انتظار دی، زه حیران یم چی تا تر اوسه دغه ښار ولی له پامه غورځولی د طلیطلی مسلمانان د اندلس له نورو مسلمانانو نه زیات مظلوم دی.

او په دوی کی په زرګونو داسی دی چی د ظلم تر بار لاندی په سلګو سلګو له مرګ قبلولونه دا غوره کوی چی ستا تر بیرغ لاندی په مقابله کی ووژل شی.

مغیره استازی ته په ځیر ځیر وکتل ویی ویل: ورځه ورته ووایه زه درځم، ډیر ژر خامخا درځم.

وروسته مغیره څو تنه سپاهیان راوغوښتل او ورته ویی ویل : دغه استازی سلامت له سرحد نه واړوی.

* * * * *

(٤)

د شپی په دریمه برخه کی مغیره اوچت شو او د یو راهب جامی یی واغوستی یو سپاهی ورغی ورته ویی ویل : آس دی تیار دی.

مغیره ځواب ورکړ: زه هم درځم، سپاهی بیرته ووت.

مغیره د خپل زوی سرته ودرید او د هغه په معصومه څیره یې سترګې ښخې کړې، باالاخره ورتیټ شو په تندی یې ښکل کړ، بدر ناڅاپه اسویلی وکړ او په یوه وړوکی چیغه یې سترګې وغړولې، ویې ویل : زه چیرته یم! په غږ کې یې ویره وه، ویې ویل پلار جانه ! او مغیره ته یې غیږه ورکړه.

پلار جانه ! پلار جانه ! زه دې یوازې نه پریږدم.

زه هم درسره ځم .

مغیره ورته وویل : زویه څه خبره ده او بدریې سینې ته ورجوخت کړ.

بدر ورته وویل : پلاره ما ډیر بد خوب ولید، ډیرولیوانو په ما او تاپسې راودانګل ، ته ورروسته پاتې شوی او را ګیرېې کړی، زه ستا د مرستې لپاره در وګرځیدم خو تا راته ویل بدره ! ته وتښته، ، پلار جانه که ته ځې زه هم درسره ځم.

مغیره په غمجنه لهجه ورته وویل : نه بچیه !

بدر وویل : پلار جانه! تا پروسږ کال وعده راسره کړې وه چې کله غرناطې ته ځې ما به هم درسره بیایې.

مغیره : زه خو اوس غرناطې ته نه ځم، زه طلیطلې ته ځم او که تاله ځان سره بوځم هلته به له ډیرو خطرو سره مخ شو.

بدره : پلار جانه زه ډارن نه یم.

مغیره : زویه که د جګړې ډګر ته تلای ما به ته نه وې ایسار کړی او له ځانه سره به مې بیولی. خو طلیطلې ته زما یوازې تګ مناسب دی.

بدر : خو زما باور دی چې ته به هلته یوازې نه ځې.

مغیره : څنګه ؟

بدر : زما خوب پلار جانه ! ته پخپله وایې چې زما خوب دروغ نه وی.

مغیره له لږ سوچ وروسته وویل : ته دې خپل خوب ولې داسې نه تعبیروې چې که ته راسره وې له لیوانو سره به مخ شو.

بدر له لږ سوچ وروسته وویل : پلار جانه ! ته به بیرته څه وخت راګرځې؟

مغیره ځواب ورکړ: زه به د بلې میاشتې د سپوږمۍ راختلو نه وړاندې بیرته راشم. خو که په څه سبب زه ناوخته شوم ته به منډې نه راوهې، زما په

غیاب کی به د خپلی ذمه واری په پوره کولو کی سستی نه کوی.

او که ته په ما پسی راغلی نو دا به زما د حکم نه د سرغړولو په معنی وی.

* * * * *

(۵)

یوه میاشت تیره شوه خو مغیره بیرته رانه غی، په داسی سفرونو کی کله کله د هفتو پروگرام په میاشتو بدل شی، ځکه خو دده ملگرو څه اندیښنه نه کوله، خو بدر ورځ په ورځ اندیښمن کیده، هغه د شوری په مجلس کی طلیطلی ته د یوه هوښیار جړی استولو هیله وکړه، او هغه دا هم وویل چی د جړی له استولو نه وړاندی زموږ لپاره دا هم ضرور ده چی د هغه سړی په باب چی مغیره یی وربللی ؤ هم معلومات حاصل کړی، بدر په الماری کی په کاغذونو کی هغه لیك ولټاوه، چی پلار ته یی له طلیطله نه را استول شوی ؤ خو په لیك کی هغه په څو دلایلو د خپل نامه له لیکلو نه ډډه کړی وه او لیکلی یی وو چی که ته لږ په ذهن زور راوړی ما به وپیژنی چی څوك یم، ستا سره زما ملاقات په اشبیلیه کی په یوه سرای کی وشو، خو افسوس چی پر آس له سپریدو نه وړاندی تا ما ته خپل نوم راونه ښود، او ما له تا سره د خبرو موقع پیدا نه کړه، که نه نو دا به می درته ثابته کړی وه چی زموږ ارمان سره شریك دی، پخوا له دی چی ما له تا سره څه خبره کړی وای تا اس چارگام کړ، زه ځکه بیا درپسی نه شوم چی زما په باب څه بدگومانی ونه کړی، او که ته طلیطلی ته راغلی زما د موندلو لاره دا ده چی د ښار د ختیځی دروازی نه بهر یو سرای دی، د سرای مالك یو د تیټ قد خاوند دی چی د لاندی ذامی دوه غاښونه یی مات شوی دی، ته هغه ته ووایه چی له خپل ناپیژندوی دوست سره لیدل غواړم هغه تا ماته راولی، پخوا له دی چی له ما سره وگوری ته چاته خپل مقصد او نوم مه وربنیه.

دغه لیك ډاډ ورکوونکی هم ؤ او اندیښنه زیږوونکی هم، بیا هم د بدر ملگرو طلیطلی ته یو هوښیار جړی ولیږه.

خو د هغه د بیرته راستنیدونه وړاندی د قرطبی د پټی ډلی یو استازی راغی او دا دردناك خبر یی راوړ چی مغیره د طلیطلی په یوه ځلور لارې کې پانسي شو.

د قرطبې پټې ډلې ته دا خبر له طيطلې نه د راغليو سوداګرو له خولې معلوم شوی ؤ.

څو ورځې وروسته د دوی استول شوی سړی هم بیرته راستون شو او دغه خبر یې تائید کړ، د بدر او دهغه د ملګرو د پوښتنې په ځواب کې نوموړي دا هم وویل چې ما هغه سړی معلوم نکړای شو چې مغیره ته یې لیك را استولی ؤ.

جاسوس وویل چې ما د شپې لخوا د سرای د مالك په سینه خنجر ور کیښود او په رښتیاویلو می مجبور کړ، هغه وویل چې د ښار د «کوتوال» له خوازه په دی مامور شوی وم. د څری له خبرو نه بدر او دده ملګرو ته معلومه شوه چې دغه غدار د همغه کوتوال او یا والي د لاس آله دی، او د سرای مالك یې د ځنګل د زوی د راګیر کولو لپاره د دانې په حیث استعمال کړی ؤ.

ورو ورو د مغیره د وژلو خبره په اندلس کې مشهوره شوه په لرې لرې ښارونو کې پټو ډلو چې دغه خبر واورید مایوس او نا امیده شول، د غرناطې اولس هم داسې احساسوله چې ددوی یو مزبوت مټ مات شوی دی. خو په ځنګل کې پرتو مجاهدینو د مغیره د زلمي زوی په استعداد او صلاحیت پوره باور درلود، او هغه په څو ورځو کې په خپل استعداد او صلاحیت ددې اعتماد اهلیت وښود.

یوه ورځ د سرحد عیسوی والي ناڅاپه پر دوی حمله وکړه، بدر په شا ولاړ او هغوی یې په غرنیو لارو کې داسې ګرنګو ته برابر کړل چې د دوی یو یو غشي ویشتونکی د دښمن پر سلو تنو برلاسی ؤ. عیسوی پوځیانو تر نیمایي زیات سپاهیان تلفات ورکړل او د ځنګل په لوری په شا وتښتیدل، په ځنګل کې د بدر غشي ویشتونکی تر غره زیات خطرناك ثابت شول، نصرانیانو احساس کړه چې دوی له اورنه لرې شول خو د اور غورځونکي غره په خوله ودریدل، د ګڼونو په منځ کې پټ غیشي ویشتونکي دوی ته د مرګ پیغام شو، او بالاخره له شپږ زره تنه پوځ نه یوازې یو نیم زر تنه په شا وتښتیدل، د عیسوی لښکرو سالار د غشو په باران کې د خپل پاتې لښکر سره د تیښتې لاره اختیارول غوښتل چې له یوې و نې نه د بدر کوم سپاهي پرې ور ټوپ کړل او بیا دواړه د آس له شانه لاندې ورغړیدل.

عیسویانو چې خپل سالار په ځمکه لویدلی ولید بیا یې شاته ونه کتل او وار خطا شول په هره خوایی د تیښتې هڅه وکړه او کله چې دوی خپل سرحد ته ورسیدل هلته له یوې بلې تباهۍ سره مخ شول، د بدر سپرو د دوی لارې نیولې وې. د دوی شاته د غشو باران او مخې ته د بریښیدونکو نیزو دیوال ؤ . یوازې کیڼ لورې ته یوه سرخوړې لاره وه چې ظاهراً خلاصه وه، څوک چې د غشو له باران نه خلاص شول په همدې لاره یې اسونه ور برابر کړل، خو نژدې نیم میل وړاندې د دوی مخې ته یو ژورګړنګ راغی، له ځلورو خواونه چې مایوس شول له هغوی نه نژدې دوه سوه تنه له اسونو پلې شول او په ګړنګونو پلې وربشکته شول، نو رو یې خپلې وسلې وغورځولې.

بدر بن مغیره خپل څو تنه سپاهیان په ګړنګونو ورکیوتلیو سپاهیانو د رانیولو لپاره وګومارل او یوې ډلې ته یې د اسیرانو څارنه وسپارله.

* * * * *

(٦)

دغه جګړه له لمر ختو سره پیل شوې وه او ماسپښین مهال د بدر دوه زره تنه سپاهیانو د دښمن د پوځې زخمیانو او مړو دریشې اغوستې وې او د یوه لوی پروګرام لپاره یې تیاری ونیو، د لمر لویدو په مهال په سرحد کې د فردیناند د پاچاهۍ یوه مهم ښار اوسیدونکو د خپل فاتح جنرال د ښه راغلاست لپاره تیاری نیوه او چې د شفق سرخي د ماښام په تیارو غلبه کوله د دروازې له یوه برج نه یوه سپاهي په زوره چیغه کړه« هغوی راغلل! ژوندي دې وي سنت یاګو ».

دغه شعاونه په ښار کې په څلورو خواو کې اوچت شول د کلیسا زنګونه وکړنګیدل په زرګونو نارینه او ښځې د ښار له دروازې نه بهر راتول شول، د ښار روحانی پیشوا «پاپ» د دوی په منځ کې په لاسوکې د ګلونو امیل تیار دریدلی ؤ.

څومره چې د اسونو د پښو ترپهار را نژدې کیده هومره د خلکو شور ماشور او جوش او خروش زیاتیده.

ناڅاپه دګردونو له منځه یو سپور چې سپینه چپنه یې شمال خوځوله راڅرګند شو، د ښار دروازې ته راورسید آس یې ودراوه او شاته یې وکتل د سترګو په رپ کې دوه زره تنه پوځ د دروازې په مخه کې ودرید. د ښار په خلکو د لږ شیبې لپاره سکته راغله ، دوی په ډیره پریشانی یوې او بلې

خواته شول لاره یې خلاصه کړه د سپینې جامې خاوند د تکبیر ناره اوچته کړه، او فضا د «الله اکبر» نارو ډکه کړه، چپاپ په خپلو غوږو اعتبار رانه غی د سپین پوش د بیرغ نیښان ته یې وکتل پر هغه د صیلب پرځای «هلال» ؤ. او بیا یې له لړزیدونکو لاسونو نه د گلونو امیل ولوید.

اوریدونکو د تکبیر ناری اوریدې او لیدونکو د سپینې جامې خاوند په لاسو کې د هلال بیرغ لیده خو تر څو دوی په خپلو غوږونو او سترگو باور کاوه او په څه اقدام یې لاس پوری کاوه د بدر بن مغیره سربښندویان د ښار له دروازی نه ننوتل او لږ ځند وروسته د «سینت کاونټ یاگو» څو تنه سپاهیان چې له ځنگله نه په تیښته برېالی شوی وو کله چې ښار ته نژدې راغلل له ښار نه تښتیدونکو ښاریانو ورته وویل چې ښار مسلمانانو ونیوه.

له نیمې شپې نه وړاندې بدر بن مغیره د طلا او سپینو زرو نه علاوه زیات ځاروی او غذایي مواد له غنیمت سره له ښارنه وتلی ؤ، د غنیمت مال یې پنځه سوه تنو سپروته وسپاره او دوی شاوخوا وروکو ښارونو او کلیو ته مخه وکړه، او راتلونکی سهار چې دوی خپل هستوگنځی «ځنگل» ته ورسیدل نو زیات غنیمت او بې شمیره ځاروی یې په مخ کې وو.

د حملې نه یوه شپه وړاندې دا خبره د «سینت یاگو» په خیال کې هم نه وه چې راتلونکې شپه به یې د هغه خلکو په قید کې وی چې دده شپږ زره پوځ یوه ورځ وړاندې په «سپیڅلی مریم» سوگندونه خوړلی وو چې تر څو د دوی وروستی کس ونه وژنی بیرته به راونه گرځي.

هغه له دښمن نه د سخت مقاومت تمه درلوده، خو د مغیره له مرگ نه وروسته یې دا امید نه ؤ چې ددغسې ناڅاپي یرغل سره به په داسې هوښیاری مقابله وکړی.

هغه چې د جگړی په ډگر کې یو د سپینو جامو خاوند سپور لیده چې د برښنا په څیر به د ځنگله له یوه اړخه تر بله ولاړ او خپلو سپاهیانو ته به ئې هدایت ورکاوه، نو په زړه کې یې وویل چې د دوی نوی مشر تر مغیره کم خطرناك نه دی، هغه ټوله شپه په ډیره پریشانی او سرگردانی کې په ویښه تیره کړه، هغه خواره چې د بدر ملگرو ورته راوړی وو همغسې پاتی وو، پهره دار د هغه د منصب په احترام ښه سلوك ورسره کاوه، او چې کله به کوم یوه د هغه د لاساینه او د حال پوښتنه کوله نو ده به وویل : شاهین کوم

یو دی ؟ هغه اوس چیرته دی! زه غوارم هغه ووینم، په سپیڅلی مریم سوګند هغه انسان نه دی،

کله کله به یی په غوسی کی وویل : اوس به زه چی بیرته ځم په کومو سترګو خلکو ته وګورم ؟ ما ولی نه وژنی؟ هغه د بندی کیدو په وخت کی سوګند خوړلی ؤ چی وبه نه تښتی ځکه خو د بدر ملګرو هغه ته د عامو اسیرانو په څیر ځنځیرونه او زولنی نه وی ور اچولی، له هغه نه یی وسله هم نه وه اخستی، خو کله چی هغه خنجر راویوست او په خپل تتر کی یی د ښخولو هڅه وکړه نو یوه سپاهی یی لاس ونیو او په ناروسورو یی نور سپاهیان ورغلل او هغه یی بی وسلی کړ، د بدر مرستیال د هغه لپاره دوه تنه پهره داران وګومارل ویی ویل : تر څو زموږ امیر نه دی راستون شوی ددی د ژوند ساتنه پر موږ فرض ده.

راتلونکی ورځ ماسپښین مهال چوپ ځنګل د تکبیر نارو پر سرواخست او بدر له خپل لښکر سره راستون شو.

«کاونت سنت یاګو» تولـه شپه له شوګیرو ورروسته سهار له خیمی نه بهر راووت او د یوی ونی په یخ سیوری کی په درانده خوب ویده شو، د تکبیر په نارو اوریدو را ویښ شو سترګی یی سره وموښلی او راجګ شو، بدر بن مغیره په زغره وپاسه سپینه چپنه اغوستی او مخ یی له سترګو پرته په تور نقاب کی پټ ؤ ورته ودرید. د هغه په سپینه چپنه ځای ځای دوینو خاپونه وو. سنت یاګو خپل مول وهلی حریف څو ځلی له سره تر پښو تر نظر تیر کړ او ویی ویل : کاشکی زما لاس ستا تر مول رسیدلی او دامی لیدلی وای چی په ژوند کی زما د ترټولو سختی ماتی عامل څوك دی؟

بدر ځواب ورکړ: یو سپاهی له ماتی او بری نه باید بی پروا وی، دایی وویل او بیا یی خپلو ملګرو ته وکتل ویی ویل : زما له تاسو نه دا تمه وه چی له ده سره دده د شان سره سم سلوك وکړی، تاسو دده درناوی ولی نه دی کړی او د هغه وسله مو ولی تری اخستی ده؟

د بدر یوه نایب ورته وویل : موږ هغه د وسلی د غلط کارلو نه منعه کړی دی، ځان وژل د یوه زړور د شان سره نه لګیږی.

بدر وویل : د هغه اس او وسله بیرته ورته وسپاری، د هغه د نورو ملګرو زولنی خلاصی کړی په سترګوبی پټی وژوتړیٔ او تر سرحد یی واړویٔ.

سنت یاګو اندیښمن شو ویی پوښتل: موږ ستا له سپاهیانو نه ددی میله

کولی شو چی په سرحد کی به مو پریږدی او له شانه به مو په غشو نه ولی؟

بدر لږ په تونده لهجه ورته وویل : دا یوازی ستاسو عادت دی.
د بدر مرستیال راواړاندی شو په ورو غږ یی وویل : د فدیی له اخستلو پرته زه‌م دوی د خوشی کیدو په سبب پوه نه شوم.
بدر : ستا په گومان فدیه څه شی کیدای شی؟
مرستیال یی : لږ تر لږه پنځوس زره!
بدر : موږ له دی نه تر سل چنده زیات ترلاسه کړی، ورځه دوی تر سرحد واړوه، کله چی د دوی تشی خزانی څو کاله وروسته بیرته ډکی شی نو دوی ته به بیا دلته دراتلو بلنه ورکړو، اوس ما او زما ملگرو ته د استراحت ضرورت دی، بدر دا وویل او بیا د کلا په لوری روان شو.

*****

(۷)

له دی فتحې نه وروسته د بدر «سرحدی شاهین» نوم چی سنت یاگو وریاندی کیښود ډیر مشهور شو او ورو ورو د خلکو په ژبه عام شو، له دی نامه سره د میړانی او زړور تیا ډیری افسانی وتړل شوی، و هم پرسته نصرانیانو ویل چی سرحدی عقاب کوم غیر عادی انسان دی. چی په یوه وخت کی هم د باغیانو په ځنگل او هم لری د جگړی په میدان لیدل شوی دی، د فردیناند له پاچا هی نه د هغه د شهرت داستانونه غرناطی ته ورسیدل، علماؤ هغه د اسلام غازی وباله، شاعرانو د لوړ نسبه شهزادگیو سره د هغه د مینی فرضی افسانی جوړولی ادیبانو په خپلو لیکنو کی د هغه د سیرت او څیری په مختلفو اړخونو رڼا اچوله، د لیری غرونو شپنو او بزگرانو به چی د ستومانه ورځی تیرولو نه وروسته شپه په کور او کلی شوه هغوی به هم دا کیسی وکړی چی نن یی سرحدی شاهین چیرته او څه وړ ولید، او په دی ډول به یی د ساده خلکو زړونه خوښ ساتل.
سنت یاگو د فردیناند د پوځ زړ ورو او میړنیو له ډلی نه یو ؤ، د هغه له عبرتناکی ماتی نه وروسته د هغه په زړه کی د ځنگل د نوی او مرموز دښمن پرخلاف د جگړی هیله نه وه ، فردیناند تر بریدلـها خوا یرغل نه د خپلو سرحدی مورچلونو ځواکمن کول ضرور وبلل له دوه کاله تیاری نه

وروسته فردیناند د فتحی له هیلی نه زیات ددی لپاره پرسرحدی ځنګل ځو ځلی د برید لپاره پوځ واستاوه چی د «سرحدی شاهین» رعب راکم کړی، خو ددی ټولو حملو نتیجه د سنت یاګو د لښکر په شان و.

فردیناند په دی وپوهید چی سرحدی عقاب په خپله ځاله کی ډیر خطرناك وی خو له هغه سره دومره ځواك نشته چی له ځنګل نه راووزی او دده د پاچاهی په کومه برخه قبضه وکړی ځکه یی پام د هغه غرناطی وروستی اسلامی ریاست لاندی کولو ته واړاوه، چی نه یوازی دا چی اولس یی ده ته په باج ورکولو راضی نه وو بلکی د له لاسه تللی عظمت د بیا ترلاسه کولو لپاره ناکرار وو.

بدر بن مغیره له دی حالاتو نه ګټه واخستله او د خپل ځواك په منظم کولو لګیا شو، په مختلفو ښارونو کی پټو ډلو ته چی کله دا معلومه شوه چی سرحدی شاهین د مغیره ځوان زوی «بدر» دی د دوی په زړونو کی بیا د جهاد جذبی په غورځنګ شوی او خپل کورونه یی پریښودل له هغه سره ملګری شول.

د قرطبی له مهاجرینو نه بشیر بن حسن چی په وړوکوالی کی یی د طبابت په زده کړه د خپلی کورنی نوم او شهرت ساتلی ؤ د بدر ډیر ښه مرستیال شو.

د قرطبی او اشبیلیی د حاکمانو تداوی هغه کړی وه، د قسطلی شهزاده یو ځل له اس نه لویدلی او سخت ټپی شوی ؤ او بشیر فردیناند د هغه د علاج لپاره ورغوښتی ؤ. چی‌دولی عهد «شهزاده» د رغیدونه وروسته فردیناند او ازابیلا له هغه نه غوښتی وو چی د شاهی طبیب په حیث ورسره پاتی شی، خو هغه دغه منصب قبول نه کړ او بیرته قرطبی ته ولاړ، دوه کاله وروسته چی کله هغه ته د بدر لیك ورسید نو هغه په خپله شانداره مانۍ کی د اوسیدو پرځای په ځنګل کی له یوه مجاهد سره ژوند غوره کړ.

* * * * *

(۸)

له الزغل سره تر لیدو دوی میاشتی وروسته د غرناطی سرحدی سیمی چی غره او ځنګل ته نژدی وی، د غرناطی حکمران ابوالحسن د یوه پټ فرمان له مخی بدر بن مغیره ته وسپارلی، د مالیی په ټولولو، عدلیی او محکمی د چارو په اړه بدر بن مغیره هیڅ غرض نه درلود، دا ټولی چاری

هغه ددې سيمو محلي حاكم ته پرېښودې، پوازې د سرحد د مورچلو او نوې پوځي نظام جوړولو چارې يې پخپل لاس کې واخستې.

د پوځ له څو اعتمادي افسرانو نه پرته نور څوك په دې نه پوهيدل چې د دوى لوى قوماندان همغه ځوان دى چې د اندلس خلك يې د سرحدي شاهين په نامه پيژني. يوه ورځ د سرحدي سيمو محلي واکمن خپلو سپاهيانو ته اعلان وکړ چې دده په غوښتنه به سرحدي شاهين څو ورځې دوى ته جنگي زده کړې او نظامي تربيه ورکوي، زه به تاسو دوه دوه سوه تنه ډله ډله په نوبت هغه ته ورليږم، زما اميد دى چې تاسو ته به د هغه روزنه او زده کړه په زړه پورې او گټوره وي.

له سپاهيانو سره په ځنگل کې ترزده کړې د «شاهين» د ليدو تلوسه زياته وه، په ځنگل کې د بدر بن مغيره مرستيال منصور بن احمد د سرحدي شاهين په جامسه کې هغوى استقبالول او څو ورځې د ځنگل او غره د جگړو د نويو مهارتونو له ورزده کولو وروسته يې بيرته استول.

د غرناطې د سرحدي مورچلونو د مزبوتولو په اړه فرديناند انديښنه څرگنده کړه خو ابوالحسن هغه ته احوال واستاوه چې دا ټول ترتيبات د «سرحدي شاهين» د يرغل د مخنيوى په خاطر نيول شوي دي، د ابوالحسن ددې ځواب نه پرته فرديناند پردې ډاډه ؤ چې له دې سرحدونو نه دده د پاچاهي قلمروته په تگ راتگ په معمولي بنديز کې څه زياتوالى نه ؤراغلى، د قرطبې، قسطلې او نورو ښارونو سوداگرو به په سرحد کې د فرديناند اجازه نامه ور وښودله او د پخوا په څير به غرناطې ته تلاى شواى.

وطن خرخوونکی

د شپی مهال د قسطلی د شاهي ماڼۍ په يوه کوټه کی ملکه ازابيلا او پاچا فرديناند په زرينو کېوسيو يو بل ته مخامخ ناست وو، د دواړو په څېرو کی د ژورو سوچونو کرښی وی.

ملکی د موسکا هڅه وکړه وی ويل : ته ولی دومره پريشانه يی، زما په گومان خو د غرناطی باج دومره زياتې پيسې نه دی چې ته دې دومره ورته انديښمن شی.

پاچا ځواب ورکړ: ملکی ! زه د باج په خاطر پريشانه نه يم ، څومره جزيه چی ابوالحسن موږ ته راکوله تر هغو څو چنده زياتی پيسی زموږ په سرحدی تانو او قرارگاو لگيدلی، خو زه داسی احساسوم چی د ابوالحسن له جزيی راکولو نه د انکار لامل دا دی چی هغه پر خپل ځواك ډاډه شوی، دا زموږ بدمرغی ده چی نن د غرناطی د تخت کوم بل دعوه دار نشته، تر اوسه پوری زموږ د بريالیتوبونو ضامن زموږ تر ټولو زيات د مسلمانانو خپلمنځی اختلاف ؤ. ملکی وويل : که د غرناطی مسلمانان سره يو شی هم زه دا اميد نه لرم چی هغوی به زموږ پرخلاف بغاوت وکړای شی، هغوی به د قرطبې، اشبيليی او طليطلی د باغيانو انجام نه وی هير کړی.

پاچا وويل : ملکی ته د هغه وخت خبری کوی چی د هسپانوی، عربی او بربری نژادونو مسلمانان يو له بل سره لاس او گريوان وو، زموږ پخوانيو تر خپلو ټورو زيات د دوی له اختلاف نه گټه اخسته.او د هسپانيی له څلورو نه پر دری برخو يی قبضه وکړه، که نه نو زه دانه منم چی که دوی هم موږ غوندی سره يو وای نو موږ به پر دوی بری موندلی ؤ.

ملکی ځواب ورکړ: دا د سپيڅلی مريم د پيرزوينی نظر دی چی دوی پخپلو کی سره واوښتل.

فردیناند: کاشکی د قرطبې او طلیطلې په څیر سپیڅلې مریم د غرناطې مسلمانان هم په خپلو کې سره اړولې وای که نه نو زه پوهیږم چې د دوی یو والی تر لوی نه لوی دښمن په ګونډو کولی شي، دوی که سره تیت او پرک وي د شمال یوه ملایمه څپه یې د ریګ د ذرو په څیر سره پاشلې شي، خو که سره متحد شي د توند او سخت توپان په مخکې به د کمرونو په څیر ودریږي، ماته معلومه شوې ده چې د غرناطې څو تنه عالمان د اسلام په نامه د دوی د پارولو هڅه کوي، که دا ربښتیا وي نو زه د ابوالحسن خبرې هسې بې معنی ګڼم چې اوس زموږ په ضراب خانو کې د جزیې د سکو پرځای پولادي توري جوړيږي، ملکې ربښتیا خبره دا ده چې زه د خپل پوځ پرځای په دې نازیدم چې د غرناطې مسلمانان پخپلو کې سره په جنجال کې دي.

او ما ویل زه به د دوی له خپلمنځي جګړو نه ګټه اخلم.

ازابیلا : خو که په غرناطه کې خپلمنځي جګړه نه وي هم موږ باید د خپل پوځ له کار اچولو نه ډډه ونه کړو، زه دښمن ته د موکې ورکولو پلوي نه یم.

فردیناند: زه هم په دې سوچ کوم. خو د کاونت سنت یاګو له حماقت نه وروسته چې زموږ د پوځ په شهرت کوم داغ لګیدلی تر اوسه مو هغه نه دی مینځلی.

ملکې وویل : که سرحدي شاهین د یوه خپلواك حکمران په حیث ومنو له هغه سره به د غرناطې پرخلاف څه معاهده ونکړای شو؟

پاچا : نه! بلکې زه په دې ویریږم چې ابوالحسن زموږ پرخلاف د بغاوت اعلان کړی هغه به بیله ځنډه خپل ملاتړ ورسره اعلان کړی وي.

یو پوځي منصبدار کوټې ته ورننوت په ملاخم شوله سلام نه وروسته یې وویل : ابو داود په دربار کې د حاضریدو اجازه غواړي.

فردیناند په غوسه شو ویې ویل : ما امر کړی ؤ چې هغه سمدستي ماته حاضر کړې، پوځي افسر تر الفاظو زیات د پاچا له غږ نه وویریده په منډه ببرته ووت.

ملکې وویل : ته په دې باور لرې چې که ابو داود غرناطې ته ولاړ شي

هم زموږ وفا دار به پاتې شی؟
پاچا ځواب ورکړ : د مغیره له نیولو نه وروسته هغه د تل لپاره زموږ اعتماد ترلاسه کړی.
ازابیلا : خو د غرناطې شاهي ماڼۍ ته یې رسیدل ښایې دومره اسانه نه وی.

*****

(۲)

ابو داود کوټې ته ورننوت، د هغه عمر پنځه څلویښت، پنځوس کاله معلومیده، د ځیرې او بڼې نه هغه د عربي او هسپانوی ګډ نسل څخه ښکاریدو. ږیره یې تر نیمایي زیاته سپینه شوې وه، خو ځیره یې د ځوانانو په څیر تازه وه، توره چپنه ئې اغوستې او سپینه پګړۍ یې پر سر وه.
ابو داود وړاندې شو لوړي یې د پاچا او بیا د ملکې لاسونه ښکل کړل، دوه درې ګامه شاته ولاړ او په ادب لاس په نامه ودرید.
پاچا یوې خالي کرسۍ ته اشاره وکړه ویې ویل : کښېنه ! ابو داود زړه نازړه غوندې وویل : غلام له امر نه سر غړاوی نشی کولی خو ماته د پاچا او ملکې په حضور کې دریدل هم لوی ویاړ او عزت دی.
فردیناند په موسکا وویل : پاچا او ملکه تا ته د کښېناستلو حکم کوی.
ابـو داود : غـلام تـه د سـرغـړاوی څـه مـجـال دی ! او بـیـا پـه کـرسـۍ کښیناست.
فـردیناند وویـل : ابو داوده ! موږ پوهیږو چی د قدرت اشاری زموږ د پاکو راهبانو نه وړاندی تاته څرګندیږی، موږ یو ځل بیا ستا ذهانت ازمویو. ووایه موږ ته چی نن کومه ستونزه په مخکی ده هغه څه ده؟
ابو داود ځواب ورکړ : که مرېی د خپل بادار په مخکی د خپل معمولی عـقـل او پوهـی څرګـنـدونـه کـوی هم دا ګـسـتـاخـی ده، پـه هـر صـورت د اعلیحضرت حکم پرځای کوم، ښایی د والاشان ټولواک دا هیله وی چی د دوی ادنی غلام غرناطی ته ولاړ شی.
فردیناند وویل : که تا د یوه راهب جامی اغوستی وای او دا ځواب دی راکړی وای موږ به دا ستاد روحانیت اثر او کرامت باله خو موږ پوهیږو چی

ته له خپل عقل نه پرته په بل څه عقیده نه لرې. ووایه تا له څه نه دا اټکل وکړ چې مورږ تا غرناطې ته استوو؟

ابو داود: ستاسو مربی ته دا څرګنده شوی ده چې ابوالحسن د جزیی له ورکولو نه انکار کړی دی، بیا ماته دا هم معلومه شوه چې ټولواك د امیرانو غونډه رابللې وه، د امیرانو له دی غونډې نه لږ څند وروسته ستاسو استازی ماته راغی ماته پر دی پوهیدل ګران نه وو چې معظم ټولواك په داسی حالاتو کی له ماته د څه ټمه کولی شی، زه پوهیږم چې که د ابوالحسن پرخلاف ما کوم مورچل ته استوی نو هغه له غرناطې پرته بل نشی کیدای.

پاچا: نو تا به دا سوچ هم کړی وی چې په دی مورچل کی به ته څه کوی؟

ابو داود : هو زه داسی احساسوم چې په غرناطه کې د ګډوډی او اختلاف جوړولو لپاره د تخت او تاج دوهم دعوه دار پیدا کول ضرور دی او د حضور غلام به غرناطې ته له تګ نه وروسته دا پریکړه کولی شی چې د تخت او تاج دوهم امیدوار څوك کیدای شی؟

پاچا : د الزغل په باب ستا څه رایه ده؟

ابو داود : د الزغل په باب زما رایه دا ده چې هغه به په هر صورت د خپل ورور ملاتړ کوی خو ...

پاچا : خو څه ...؟

ابو داود : زه په پوره باور نشم ویلی خو ځینی آوازې دی چې د ابوالحسن له یو زوی نه کار اخستل کیدای شی. ما اوریدلی چې ابو عبدالله په دی اندیښنه کی دی چې پلار یی ناسکه ورور ولی عهد ټاکی. او دا می هم اوریدلی دی چې پر ابوالحسن خپله نصرانی میرمن ډیره ګرانه ده.

فردیناند د خوښی نه لږ را اوچت شو ویی ویل : نو ته څه ته انتظار یی؟ که ابو عبدالله شکمن شوی دی ته دده شك په یقین بدلولی شی ته سبا ته روان شه.

ابو داود وویل : زه تیاریم خو زما کار داسی دی چې باید له میرمن او اولادونو سره ولاړ شم، زه ښایی تر هغه وخته په غرناطه کی پاتی شم چې ترڅو ستاسو پوځ ته ټولی دروازی خلاصې شی، هلته په ما ډیره ورو کی

بدگومانی زما تولی نقشی له خاورو سره برابرولی شی ځکه زه غواړم ځان د مهاجر په بڼه غرناطی ته ورسوم، او هلته تر ما زيات زما ميرمن او لونی ستاسو د ظلم او ستم زياتی کيسنی وکړی، ترڅو ځوك په موږ شکمن نه شی، ميرمن خو په دی خاطر هم له ځانه سره ضرور بيايم چی د ابوالحسن دربار ته به مې ورتگ اسانه کړی.

فردیناند : ابوداوده ! باور وکړه چی ستا خدمتونه به هيڅ نکړای شی زه ژمنه کوم چی په غرناطه کی به ته زموږ لومړنی والی وی. او ترکومه چی د اندلس حکومت زموږ په کورنی کی وی د غرناطې ولايت به ستا د کورنی حق وی. که غواړی زه دالیکلی تعهد درکوم.

ابو داود : ستاسو خادم ته ستاسو لوز له ليکلو نه کم نه دی.

فردیناند : ډير ښه سهار وختی له ماسره وگوره، د غرناطی د سفر لپاره به ستا ټول لگښت له شاهی خزانی وی.

* * * * *

(۳)

توند باران اوريده، د څلورو اسونو يوه گاډی چی په خاورو، ختمو ليت پيت وه دفردیناند د پاچاهی د يوی سرحدی پوستې په دروازه کی ودريده، د کلا ساتونکی په منډه راغلل او ترگاډی چاپير ودريدل.

يو ځوان چی د نورو مشر معلوميدو ور وړاندی شو د گاډی دروازه يی بيرته کړه دننه يی ور وکتل او په ادب يی ووبل : ماته ستاسو په باب د والی هدايات را رسيدلی دی، ستاسو لپاره تازه نفسه اسونه تيار دی، خو په دی توند باران کی ښايی سفر درته گران وی ، که تاسو ته مناسبه ښکاری نو د باران تر دريدو او په خوړونو کی د سيلاوونو له دريدو وروسته به وخوځيږی. ستاسو لپاره ډوډی تياره ده.

ابو داود بهر ته وکتل ويی ويل : زموږ د سفر لپاره همدغه موسم غوره دی، موږ به دلته ډوډی وخورو او روانيږو، زه د خپل سفر په اړه يو څو هدايات هم درکوم.

ځوان ځواب ورکړ : موږ د سر په سترگو ستاسو د هر حکم سرته رسولو ته تيار يو.

له ابو داود سره یی میرمن او دوی ځوانی لونی ښکته شوی، کشری نجلی چی انجیلا نومیده له خپلی خور نه دوه دری کاله کشره وه، د هغه گردی مخ، آبی سترگی او طلایی ویښتان کټ مټ خپلی مور ته ورته وو: د هغی په خط او خال کی د مور د ځوانی دورځونښی څرگندې وې.

دوهمه نجلی ربیعه، د انجیلا ناسکه خور وه، د ربیعی توری اوځلیدونکی سترگی انجیلا او مور ته یی ورته نه وی، هغه په قد هم تر مور او لور لږ لوړه وه، په سپینه څیره کی یی سرخی داسی ښکاریدله لکه خالق چی شیدی او شات په یوه مناسب تناسب سره گډ کړی وی او د هغی رنگ سپین خو گلابی ته مایل ؤ او په څیری کی یی د شوخی او سنجیدگی گډو کرښو هغه د ښځینه حسن او وقار یو غوره انځور گرځولی ؤ.

د ربیعی او انجیلا په څیرو کی یو معمولی ورته والی ؤ، داسی ورته والی چی محسوسیدای شوای خو بیان کیدای نه شوای. دواړه نجونی ښکلی وی، د انجیلا ښکلا د صحرایی غاټول خند اوه خو د ربیعی حیا او سنجیدگی د یوی غوټی موسکا.

د پوځی افسر په لارښوونه دوی د کلا یوی کوټی ته ننوتل او د ډوډی په میز شاوخوا په چوکیو کښیناستل.

نوکرانو ډول ډول خواړه په زرینو پتنوسونو کی راوړل او په میز ئی کتار کړل، د ابو داود په اشاره د ځوانی منصبدار هم له دوی سره په خوراك ورشریك شو. ابو داود د ډوډی په وخت کی له منصبدار نه وپوښتل: له دی ځایه به د غرناطی لومړی پهره څومره لری وی ؟

افسر ځواب ورکړ: د اتو میلو په شاوخوا کی ! خو دری میله وړاندی به تاسو د دوی د واکمنی ساحی ته ورننوزی، زه فکر کوم چی که زه د دوی افسر ته ولیکم نو هغه به له سرحد نه وړاندی ستاسو د ساتنی لپاه خلك راواستوی خو ماته والی ویلی دی چی زه ستاسو په باب چاته څه ونه وایم.

ابو داود ځواب ورکړ: والی زما په هدایت عمل کړی، زه د دوی سیمی ته د پاچا د سفیر په حیث نه د یوه مهاجر په بڼه ورځم.

افسر: زما په گومان که تاسو هغوی ته دوکه ورکول غواړی بیا خو باید ددی گاډی‌پرځای په بله لاره په اسونو یا پلی ولاړ شی، دوی پوهیږی چی

په دی لاره تاسو په گاډی کی زموږ له نظره غلی نشی تیریدای.

ابو داود : زما په گومان د قسطلی او غرناطی سوداگر په دی لاره آزاد تلی راتلی شی، بیا هم چی ماڅه پلان طرحه کړی تر ډیره کامیاب دی. ته دی شل تنو سپاهیانو ته امر وکړه چی تیار شی دوی به پر موږ پسی راځی کله چی موږ تېر سرحد واوړو دوی به داسی ښیی چی په موږ پسی راوتلی دی. کله چی د غرناطی د تانی پوځیان دا وگوری چی عیسوی سپاهیان په موږ پسی دی نو دوی به خامخا مداخله کوی، موږ ته به دوی پناه راکړی، ستا پوځیان به له هغوی سره تر معمولی ټکرو وروسته بیرته راوگرځی.

افسر : پلان خو ډیر غوره دی خو زه ویریږم چی لاره خرابه ده ستاسو گاډی پکی چپه نه شی.

ابو داود ځواب ورکړ : په داسی معاملو کی معمولی پیښو ته څوك پام نه کوی، که کوچوان ټپی شی یا آسونه یو دوه غشی ولگیږی دا معمولی خبره ده.

افسر : ډیره ښه ده، زه به پخپله له سپاهیانو سره یم، د کلا د ساتونکی مشر افسر خپل یو سپاهی راوغوښت ورته ویی ویل : ته د شلو تنو سپرو د تیاری امر وکړه زه د یوه ضروری کار لپاره ځم. هغه بیا ابو داود ته مخ واړاوه ویی ویل :

تا د سرحدی شاهین په باب څه اوریدلي دی؟

په دی خبرو د ابو داود میرمن او لونی څك شول او غوږیی ونیو ابو داود په داډ ځواب ورکړ : هو ما د هغه په باب ډیر څه اوریدلی دی. خو زما په گومان د هغه سیمه له دی ځایه ډیره لری ده.

افسر : د هغه سیمه لری ده خو ملگرو یی دری ځله زموږ اسونه بوتلل.

انجیلا زر پوښتنه وکړه : څه وخت ؟

افسر : تیر کال، سږکال هغه زموږ خواته پام نه لری ، خو تیر کال یی په دی کلا یوه هفته قبضه هم کړی وه.

انجیلا بیا پوښتنه وکړه : نو تا به هغه خامخا لیدلی وی، هغه څه ډول سړی دی؟

افسر : هغه زموږ په مخ کی له ځیری نه پرده لری نه کړه، خو له غږ نه

داسی ښکاریدو چی عمر یی ډیر نه دی.

میریا پوښتنه وکړه : تاسو هغه له کلانه څه ور ویوست؟

افسر : هغه پخپله تللی ؤ، د هغه یوازی غله او اسونه په کار وو.

انجیلا وویل : ما اوریدلی چی هغه ډیر ظالم دی،

افسر ځواب ورکړ : د هغه ترټولو ستره ښیگڼه دا ده چی ظالم نه دی، هغه په بی کسو او بی وسلو خلکو لاس نه پورته کوی، په لویدلی دښمن گوزار نه کوی، په دی کی شك نشته چی هغه زموږ د پاچاهی ډیر بد دښمن دی، خو هغه یو شریف دښمن دی.

ابو داود وویل : زه ستا رښتیا ویل ستایم. ستا په څیر کاونت سنت یاگو هم د هغه د شرافت ستاینه کوی.

انجیلا وویل : پلار جانه ! که هغه په لاره کی موږ ته په مخه راشی زما باور دی چی خپل غوره اسونه موږ ته راکړی چی موږ ورسوی.

ربیعی وویل : هغه خلك شاهین ولی بولی ؟

افسر وویل : دا نوم کاونت سنت یاگو پری ایښی دی، او سبب یی دا دی چی په توندی، گړندیتوب او هوښیاری کی له شاهین نه کم نه دی.

ابو داود پوښتنه وکړه : دا رښتیا ده چی هغه د مغیره زوی دی؟

افسر : په دی اړه ډول ډول رایی وی، ځینی وایی چی هغه د مغیره زوی دی، د ځینو دا گومان دی چی هغه د مراکش دی.

ابو داود وویل : موږ ته به ډیر زر څرگنده شی چی هغه څوك دی؟

یوځی افسر پوښتنه وکړه: ایا معظم پاچا پر هغه د یرغل اراده لري ؟

ابو داود ځواب ورکړ : د هغه دومره څواك نشته چی پاچا پخپله پر هغه د حملی پروگرام ولری. د هغه لپاره یوازی یو هوښیار سړی کافی دی، چی د هغه د جگړی په طریقه پوه شی.

* * * * *

(٤)

باران همغسی توند اوریده، تر دوو نیمو میلو پوری د دوی گاډی معمولی روانه وه ، بیا ابو داود کوچوان ته امر وکړ چی گړندی یی وزغلوی پرده‌ی پسی سپاهیانو د خپل افسر په امر خپل اسونه ودرول، کله

چی گاډي د یو میل په فاصله تری لری شوه نو اسونه یې چارګام ور پسی خوشی کړل.

په مخ ځو ری دره کی سرك ځای ځای په اوبو کی پټ ؤ ځکه خو د ابو-داود له اصرار سره سره کوچوان له احتیاط نه کار اخیست. کله به چی اسونه ګاډی ته ونژدي شول رفتار به یې ورو کړ او ګاډی ته به ئی د وړاندی تلو فرصت ورکړ.

سیلاوونو ځای ځای سرك غوځ کړی و، د لاری په هسکو ټیټو او کاڼو کی د ګاډی په ټټکو انجیلا او د هغی مور سخت احتجاج کاوه د ابو داود سر هم څو ځله له خپلی میرمن او لونو سره وجنګید خو هغه د انجیلا په فریادونو او د میرمن په واویلا هیڅ پروا ونه کړه، یو ځل د ګاډی یوه عرابه په یوه ژور ځای کی له لویدو وروسته له ډبری سره ټکر شوه چی له ټټکی سره یی د میریا سر له چت سره وجنګیده، هغی چیغی کړی: ګاډی ودروی که نه په همدی رفتار کی تری ځان غورځوم.

ته وحشی یی، نن به می د بچی اروا واخلی او ځی به، زه پوهیږم ستا نیت ښه نه دی، ته غرناطی ته له رسیدونه وړاندی له مونږ نه ځان بی غمه کول غواړی، د خدای په خاطر ګاډی ودروه، د یوی بلی سختی ټټکی سره د ربیعی او انجیلا سرونه سره وجنګیدل، انجیلا بیا واویلا پیل کړه بیا ابو داود وویل : که زه پوهیدای چی ته به هم د مور په څیر دومره بی حوصلی وی نه له ځانه سره می نه راوستی، ربیعی ته وګوره تر اوسه یی سوڼ تر خولی نه دی وتلی.

ابو داود چی دا وویل میریا او انجیلا پر ربیعه ور پرچ وهل، میریا وویل: ربیعه خو خپلو هم مذهبو او خپلو خلکو ته چه ورتګ خوښنه دی.

انجیلا وویل : ربیعه په دی هم پوهیږی چی که څه پیښنه وشی نو له ټولو نه دمخه به خلك دی ته پام واړوی.

ربیعی د دوی د پیغور او ستغوسپورونه بی پروا وویل : پلار جانه ! مور جانه او انجیلا ولی پریشانه کوی د ګاډی درولو امر وکړه.

ابو داود وویل: میریا لږ همت وکړه مونږ د غرناطی سیمی ته ننوتلی یو، د دوی خلکو به لیدلی یو زمونږ د مرستی لپاره به رارسیږی، په کور کی

چي ما تاته په دي باب څه وويل له خوښي نه دي ترپونه وهل، اوس له دي لږ تکليف نه دومره وويريدی، انسان په دنيا کي دعزت او اقتدار لپاره له لويو لويو خطرناکو پړاوونو نه تيريږي. ميريا په چيغه ورته وويل : ته هم عجيب احمق يې ! په دي تونده شمال او باران کي به څوك ستا لاري څاري! هغوی به په مزه مزه په خپلو کوټو کي ناست وي.

ابو داود وويل : بيا هم دا ضروري ده چي د دوی تر پهري پوري مونږ همدغسي ولاړ شو. له دي نه پرته مونږ هغوی په دي نشو باوري کولی چي راتښتيدلی يو او د پاچا سپاهيان راپسي دي.

ګاډی اوس د يوي غونډي نه د هواري په لوري راتله څکه خو د ميريا او انجيلا زړې سره له دي چي اوس هم چليدی خو لږ چوپي شوي او شور او زوږ يي کم شو.

کوچوان چيغه کړه : مايو سپوروليد.

ابو داود : بس خبره جوړه شوه. اوس به هغه خپل نور ملګري را خبر کړي، دا يي وويل او بيا يي د ګاډي له کړکي نه سر بهر ته و يوست او په لاس يي وريسي سپاهيانو ته اشاره وکړه او له دي سره يي کوچوان ته هم د ګاډي د ګړندي زغلولو امر وکړ.

لږ څند وروسته چي کله ګاډی له غونډي نه مخ پر ځوړ شوه کوچوان چيغه کړه: په دره کي مخ په ځوړ اويه زياتي دي د سرك نخښنه نه ښکاري که اسونه وزغلوم خطر لري.

ابو داود وويل : پام کوه خو ګاډی مه دروه، زه به تاته دوه چنده بخشش درکوم.

ميريا او انجيلا بيا په چغو اسمان پرسر واخست.

ابو داود په تسلي ورته وويل :کوچوان بي عقله نه دی چي ښکته ولاړ شو ګاډی به پخپله کراره شي .

ابو داود بيا له کړکي نه سر راويوست او وريسي سپرو ته يي اشاره وکړه، هغوی اسونه وروکړل.

دره لاندي د يوي وياله په څير وه، خو کوچوان د زيات بخشش په تمه پرسينه د صليب له رسمولو وروسته اسونه په اوبو ورګډ کړل، خو له څوګامه

تلو وروسته گاډی له سرك نه چپه شوه او په يوه جټکه کوچوان د گاډي له مخې نه د آس په شا ورولويد، او بيا لاندې پرېوت اسونه په زغا سته شول خو بيله څه پيښې گاډي او اسونه بيرته سرك ته ووتل.

له يوه پيچومي نه په تيريدو گاډي يوه پراخ ميدان ته ووته، ابو داود دننه په دې نه ؤ خبر چې گاډي له کوچوان نه محرومه شوي ده، خو کله چې اسونو سرك پريښود او په هوار ميدان کې يې وځغستل، په هسکو تيټو کې د گاډي جټکې له زغم نه ووتلې هغه کوچوان ته غږ وکړ خو چې ځواب نې وانه ورېد، دروازه يې بيرته کړه بهر ته يې وکتل، کوچوان نه ؤ ، مخامخ لوړ وړاندې گټې وني وې د گاډي په مخ کې داسې ډبرې هم وې چې د دوی تولو د مرگ سبب کيداى شوي.

شاته اسونه دومره لړي وو چې هڅوي ته هم ددې بې جلبه اسونو راقابو کول گران او نا ممکن وو. ناڅاپه له ځنگل نه ديرش څلويښت تنه سپاره راووتل او ډېرېښنا غوندې گړندي اسونه يې گاډي ته راورسيدل، تر ټولو مخکې په يوه مشکي آس يو نقاب اغوستونکی سپور ؤ چې سپينه چپنه يې شمال رپوله، د مول وهلي (نقاب پوښ) په اشاره سپرو نيزې په لاسو کې ځرخولې او د تکبير چيغې يې وهلې، پرگاډي پسې سپاهيانو ته ورکاږه شول، هڅوي د گاډي په لوري له څو غشو راوېشتو نه وروسته د اسونو جلبونه کش کړل او بيرته وگرځيدل.

مول وهلي چې گاډي بې کوچوانه وليدله اس يې د گاډي اسونو ته ورنژدې کړ او په هڅوي يې ورټوپ کړل، دې لانه ؤ سمبال شوي چې د گاډي يوه عرابه له يوه کمره سره ټکر شوه او ماته شوه، گاډي په يوه لوري چپه شوه خو مول وهلي سپاره بالاخره اسونه ودرول.

لږ ځنډ وروسته چې د مول وهلي ملگرو د گاډي تعقيب کېښکې وزغلول او يو پريشانه کوچوان يې ورسره بندي راوست نو هغه ماتې گاډي، او په هغې کې په زگيرو يو مسافرو ته اشاره وکړه ويې ويل : افسوس چې ما دوی بچ نکړای شو، زخمي شول خو زه هيله من يم چې ژوند ته يې گواښ نشته، په دې گاډي کې دننه د دوی يو صندق پروت دی هغه هم راواخلې.

ابو داود د بې خودی له حالت نه راووت سترگې يې وغړولې، او بيا

کښیناست په خپله په وینو ککړه تنده یی لاس راتیر کړ او بیایی مول وهلی او ملګرو ته په کمزوری غږ وویل : ډیره مننه ! بیایی خپلو لوڼو او میرمن ته وکتل ویی ویل : میریا ! ربیعی! انجیلا!!! ... هغه یو پړنل پسی دری واړه وخوځولی.

میریا زګیروی وکړ او بیایی سترګی وغړولی، خو له وار خطایی نه یی بیرته پټې کړی، بیا شیبه وروسته یی بیا سترګی وغړولی خپله لوریی په زوره زوره وخوځوله ویی ویل : انجیلا! زما انجیلا ! د انجیلا له لاندینی شونډی او تندی نه وینی روانی وی.

له څو ځلی زګیروی او اسویلیو وروسته یی سترګی وغړولی او خپلی مور ته یی وکتل.

د دوی کوربه

ربیعې چې سترګې وغړولې د شمې په رڼا کې یې ولیدل چې په یوه پراخه کوټه کې پرته ده، دې ته نژدې په یوه کرسۍ ابو داود او په بله یونا پیژندوی ځوان ناست دی، لورېې چې په هوښ راغله ابو داود ورټیټ شو لاس یې پر تندې ورکیښود او ویې ویل :

ربیعې لورې ! څنګه یې؟

ربیعې په ویریدونکې لهجه وپوښتل : زه چیرته یم!

ابو داود ځواب ورکړ: لور جانې ! موږ ډیر امن ځای ته راغلي یو. او د یوه داسې سړي میلمانه یو چې دلته موږ ته هیڅ خطر نشته ، دا ستا ډاکټر دی.

د کوټې په بله برخه کې میریا په بستره غځیدلې وه، په بله بستره یې ترخنګ انجیلا ده وهلې وه ، ربیعې هغوی ته اشاره وکړه له پلارنه یې وپوښتل : هغوی څنګه دي؟

ابو داود ځواب ورکړ : روغې دي.

یو بل ځوان کوټې ته ورننوت او د ربیعې سترګې څو شیبې د هغه په څیره میخ پاتې شوې. هغه دابو داود په اوږه لاس کیښود ویې ویل ته کښینه، زه ددې لپاره راغلم چې ستا د لور احوال واخلم، اوس څنګه ده؟

ابو داود ځواب ورکړ : هغې همدا اوس سترګې وغړولې، زه افسوس کوم چې تاسو مو په زحمت کړې.

ځوان ځواب ورکړ : کاشکې ستاسو په څیر میلمنو ته موږ بنه ځایونه درلودای.

انجیلا له خپل ځایه راپورته شوه او چوپه د ربیعې ترڅنګ کښیناسته د ربیعې پر سرېې د مینې لاس راتیر کړو وېې ویل : ربیعې ستا طبیعت څنګه دی؟

هغې ځواب ورکړ : زه اوس ښه یم، په پښه او سر مې درد دی. مور جانه څنګه ده؟

انجیلا : هغه روغه ده.

لومړی ځوان چې د دوی زخمونو ته یې د طبیب دنده اجرا کوله ووېل : زما په خیال د دی لپاره اوس خبری ښې نه دی د خوب دوا ور ښبنم دی ته پوره استراحت ضروري دی.

دوهم ځوان په عربي پوښتنه وکړه : زیاته خوبه تیې ته وی؟

طبیب ځواب ورکړ : زه تر سهاره سهی رایه درکولی شم په هر صورت د اندیښنې ور نه ده.

ابو داود پوښتنه وکړه : ستا په خیال به دا تر څه موده پورې بیرته روغه شي؟

ډاکټر ځواب ورکړ : هغه به ډیر زر آرامه شي زما په ګومان تاسوته هم استراحت ضرور دی، باید آرام وکړی.

راتلونکی ورځ چې ربیعه له اوېده او دراته خوب ته راویښه شوه. انجیلا د کوټې له کړکۍ سره ولاړه وه او بهر ته یې کتل. میریا په بستره تکیه وهلې وه او ناسته وه، ربیعې ورو ور غږ کړ : انجیلا ! انجیلا!

انجیلا رابیداره غوندې شوه او بیا یې ورته را وکتل راغله ترڅنګ یې کیناسته

ربیعې وویل : تا د شپې دوه تنه ناپیژندوی دلته ولیدل؟

انجیلا ځواب ورکړ : ما همدا اوس له کړکۍ نه هم هغوی لیدل.

ربیعه : زه شکمنه وم ما ویل ما به خوب لیدلی وی.

انجیلا وویل : که ته په دی پوه شي چې مور اوس چیرته یو نو دا به ووایی چې په ویښه هم یو خوب وینو.

ربیعې وویل : زه بنایی ... له ګاډۍ نه د لویدو نه وروسته بې سده شوم. خو هغه پیښه له ماسپښین نه لږ وروسته وه، وروسته بیا چې را په خود

شوم شپه وه، په کوټه کې شمع بله وه زما په ګومان موږ د غرناطي په کومه پوځي قرارګاه کې يو.

انجيلا : نه موږ له هغه سرك نه ډير لرې راغلي يو، ته يې له موږ سره يوځای د بې هوښۍ په حال کې راوړې، ربيعې تا به تل ويل چې زما په زړه کې له تا سره د خواخوږۍ جذبه نشته، خو په «سپيڅلې مريم» سوګند چې توله لاره مې ستا په خاطر ژړل.

موږ به دلته نيمه شپه رارسيدلي وو. کوم ډاکټر چې ستا علاج کوی پلار جان وايي چې هغه د اندلس ترټولو ستر جراح دی.

ربيعه : موږ اوس چيرته يو؟

انجيلا : ربيعې که ته واورې اعتبار به ونه کړې چې موږ اوس د سرحدي شاهين په دره کې يو.

ربيعه : د شاهين په دره کې ؟ نه ته ټوکې کوې، ربيعې د کيناميتلو هڅه وکړه خو خپل خوږ سر يې په دواړو لاسو ونيو او بيرته څملاسته، ويې ويل : انجيلا! انجيلا! رښتيا ووايه مامه څوروه.

انجيلا : زه رښتيا وايم،

ربيعه : خو زه په دې خبره نه پوهيږم، ناممکنه راته ښکاري،

انجيلا : ربيعې ته به دا هم ونه منې چې سرحدي شاهين تاليدلی دی.

او ته يوازې دا چې ليدلي دې دي بلکې ... خو زه ويريږم چې ځګره به راسره کوې. خو په «سپيڅلې مريم» سوګند زه دروغ نه وايم ، ته له هغه سره به ډير ساعت نژدې وې.

ربيعې په وارخطايي وويل : ستا مطلب څه دی؟

انجيلا: زما مطلب دا دی چې ستا د ژوند څو قيمتي شيبې له هغه سره تيرې شوې دي.

ربيعې موږ ته ورچيغه کړه : موری ! موری ! انجيلا منعه کړه.

ميريا په خندا وويل : انجيلا رښتيا وايي په دې کې ستا ويرې ته ضرورت نشته خو ته بې سده وې.

ربيعه بې وسه شوه انجيلا ته يې وکتل، انجيلا خپله خندا راقابو کړه ويې ويل : ربيعې ويريدو ته اړه نشته، هغه ته په خپل اس ورسره راوړې، که ستا

پر ځای زه بی هوښه وای نو له ماسره به داسی کیدل. ما گومان کاوه چی شاهین به یو ډیر وحشي انسان وی، خو هغه لکه چی کومه پرښته ده، پلار جان ستا د په هوښ راوستلو نه نا امیده شو، خو هغه یو محل ستا نبض ونیو او بیایی سمدستی وویل چی زه دا د اندلس تر ټولو ښه طبیب ته ورولم. زما امید دی چی ژوندی پاتی شی، تاسو زماله ملگرو سره راځی، ما خپل دوست وبولی. او پلار جان وویل :

زه نه پوهیږم چی ته څوك یی خو که زما د لور ژوند بچ کړی زما د طلا او جواهرو ډك صندوق ستا شو.

هغه ځواب ورکړ : ته ما د احسان خرځوونکو په ډله کی مه‌شمیره، زما ملگری به ستا د طلا او جواهرو ساتنه هم کوی. دایی وویل او بیایی آس وزغلاوه، موږ چي کله نیمه شپه دلته راورسیدو نو پوه شوو چی ته له موږ نه ډیره وړاندی رارسیدلی وی.

ربیعه : ښه تاته دا څه وړ معلومه‌شوه چی هغه سرحدی عقاب دی.

انجیلا : اوس ستا له راویښیدو نه لږ مخکی پلار جان وویل .

ربیعه : نو هغه مول وهلی چی ځان یی په خطر کی واچاوه او زموږ گاډی یی ودروله سرحدی شاهین و ؟

انجیلا : هو کی ! او د شپی په دریمه برخه کی هغه ستا پوښتنی ته راغلی وه. هغه مخکی هم دری ځلی ستا د پوښتنی لپاره راغی، نن سهار هم راغلی ؤ د پوځی جامو نه یی داسی ښکاریده چی په څه مهم پسی روانیږی. پلار جان ته مي هم وویل چی ښایی تر ماښام پوری رانشی او ستا ډاکتر ټوله شپه په دی کرسی‌ویښ ناست و، کله چی زه راویښه شوم هغه ستا نبض کوت.

ربیعی وپوښتل : پلار جان چیرته دی؟

انجیلا ځواب ورکړ : هغه په بله کوټه کی له طبیب سره د کوچوان لیدو ته ورغلی، هغه بي چاره ډیر زخمی شوی دی.

* * * *

(۲)

دری ورځی وروسته د ربیعی د سرخوږ لږ کرار شوی وو. خو په ورانه کی

د درد له امله هغه له امسا پرته نشوای تلای. هغه شاه زلمی چی ددوی ژوند یی ساتلی ؤ او دغه طبیب چی د دوی علاج یی کاوه بدر بن مغیره او بشیر بن حسن وو. ابو داود په دی خبره حیران ؤ چی سرحدی شاهین ناڅاپه د دوی مرستی ته هلته څه ډول ور ورسید، په تیرو دری ورځو کی بدر بن مغیره ته هغه د فردیناند د ظلمونو ډیر داستانونه وویل او د هغوی اعتماد یی لږ او ډیر ترلاسه کړی ؤ. د جمعی له لمانځه نه وروسته هغه د بدر د ملګرو په مخکی یوه پرجوشه وینا واوروله، او د اندلس د مسلمانانو ژوند یی داسی دردناك انځور کړ چی په غونډه کی ډیر په ژړا شول، بیا یی د اندلس د ماضی ارواپال تاریخ واوراوه. د بدر بن مغیره او د هغه د ملګرو د جهاد او کارنامو ستاینه یی وکړه، په پای کی یی وویل : موږ باید د خپل راتلونکی په باب هیڅ غلط ګومان ونه کړو، که موږ یو لاس د فردیناند پرخلاف د جګړی پرېکړه ونه کړو نو ورو ورو به مو نوم ورك شی، ستاسو لپاره زما همدا پیغام دی چی د بزدلی له ژوند نه د زړورتیا او میړانی مرګ غوره دی، زه غرناطی ته هم له دی پیغام سره روان یم، زما باور دی چی زموږ د مظلومیت داستان ابوالحسن واوری خامخا به د فردیناند پرخلاف د جهاد اعلان کوی.

له وینا نه وروسته چی هغه له بدر او بشیر سره بیرته خپل هستوګنځی ته راستنیدو بدر بن مغیره ورته وویل : زما په دی باور دی چی ته په غرناطه کی واوسی هلته به په مسلمانانو کی نوی روح پو کړی.

ابو داود په غمجنه لهجه ځواب ورکړ : زه به خپل فرض پوره کوم ځو خلك د یوه ناپیژندوی پر خبرو پروانه کوی.

بدر وویل : نه هغوی اوس رابیدار شوی دی.

بشیر زړه نا زړه وویل : که تاسو بده نه منی یوه پوښتنه کوم.

ابو داود ځواب ورکړ : که ته هم له مانه په پوښتنه کی دوه زړی وی نو دا به په ما ظلم وی.

بشیر وویل : خدای «ج» ته د دین په علم پوره پوه کړی یی او دومره د نیك عمل خاوند یی چی د شپی تهجد ته هم پاڅیږی. او ستا په ژبه کی جادو دی خو زه په دی خبره حیران یم چی تاسو ...؟

ابو داود یې خبره ور بشیره کړه چې ته په دې حیران یې چې پردی تولو برسیره زما میرمن او لور په عیسوي مذهب باندې ټینګار کوي.

همدغه وایې ته که نه !

بشیر حیران شو وېې ویل : هو ما همدا ویل زما باور دی چې ته به ددې لپاره مناسب دلیل لرې.

ابو داود : ددې یو دلیل دې خو زه نه وایم چې مناسب او معقول به وي که نه . ددې په اړه ستاسو غازیانو فتوی ډېره ښه ده دا زما دوهمه میرمن ده، لومړۍ میرمن مې یوه مسلمانه وه، او د هغې لور هم مسلمانه ده، خو زما دغه میرمن د مرسیې له یوې عیسوي کورنۍ نه ده، او له دې سره تر واده وړاندې زه په دې هم پوهېدم چې زه به د عیسویانو په منځ کې دا مسلمانه نکړای شم. خو ما ددې سره واده ددې لپاره وکړ چې د عیسویانو په منځ کې دیوه آزاد خیاله مسلمان په نوم وپیژندل شم، ما د خپل قوم ذلت او محکومیت ټشو زغملی، ما دوی د یوه انقلاب لپاره تیارول غوښتل، ما خپله عیسوي میرمن د ځان لپاره ډال کړه، تر اوسه پورې ما خپل هدفونه دې ته نه دي ښکاره کړي، تر دې چې دې هم زه د اندلس د هغو زړګونو مسلمانانو نه بیل نه یم بللی چې دین ته یې شاکړه او له مذهب نه لرې شول، بلکې خپلو هم مذهبو ته وایې چې موږ تر اسلام نه عیسویت ته زیات نژدې یو.

له دې خبرونه ما دا ګټه اخستې چې په خو ښارونو کې مې د مسلمانانو انقلابي ډلې تیارې کړې دي. تاسو به په دې حیران شئ چې دا لس کاله چې زه په قسطله کې وم له لویو لویو عیسوي امیرانو سره مې کورنی اړیکې وې خو دوی پر دې نه پوهېدل چې زه د دوی پرخلاف په کړو وړو بوخت یم. تاسو زما د کار په اړه د انتقاد حق لرئ خو زما نیت خدای «ج» ته معلوم دی. له دې ښځې سره زما د واده نه دمخه مې داسې احساسوله چې د حکومت جاسوسان به هر وخت راپسې وو خو له دې سره له واده نه وروسته زما ډېرې ستونزې کمې شوې دي، په تیرو شلو کلونو کې چې ما څه کړي دي. ددې نتیجه به هغه وخت څرګنده شي چې ابوالحسن یا له ده نه وروسته کوم بل پاچا د عیسویانو پرخلاف د جهاد اعلان وکړي.

ته بڼایی له هغه ځایه زما د تیښتی سبب وپوښتې، زه له هغه ځایه ددی لپاره نه یم راتښتیدلی چی حکومت زما په فعالیت خبر شوی دی، ددی لامل دا و چی د قسطله د شاهی کورنی یوه ځوان زما له کشری لور سره واده کول غوښتل، هغه زما میرمن دی کار ته تیاره کړی وه، او زما د پخوانی چلن له مخی زما ښځه پر دې باوری وه چی زه یه له یوه عیسوی ځوان سره د خپلی لور د واده مخالفت نه کوم، خو کله چی زه په دی خبر شوم تاسو زما د حالت اندازه لګولی شی، له دی نه وړاندې ما تصمیم درلود چی هلته به خپله ذمه واری ترسره کوم بیا به غرناطی ته ځم او خپله عیسوی میرمن او لور به مسلماتوم اوس می داسی احساسوله چی اوبه تر سر اوړی. ما ددی رشتی نه مخالفت وکړ، چی د فردیناند حکم راغی، اوس ماته یوه لاره پاتی وه چی باید هجرت وکړم خو زه ویریدم چی دوی پوه نه شی چی زه غرناطی ته ځم او هجرت کوم نو بڼایي زما میرمن په خپله خوښه راسره ولاړه نه شي. او لور می هم په زور راته واخلی.

بشیر پوښتنه وکړه : نو لور دی هم د شاهی کورنی له ځوان سره په واده خوښه نه وه. ؟

ابو داود : نه ! د هغه ځوان یوه سترګه په یوه جګړه کی ړنده شوی وه.

بدر بن مغیره وپوښتل : نو تا سو تر دی ځایه څه ډول راغلی ؟

ابو داود : ما له تدبیر نه کار واخست او ددی واده مخالفت می پریښود ما د یوه دوست په لاس لیك ولیکه او د همغه د یوه نوکر په لاس می خپل کور ته واستاوه، په لیك کی لیکل شوی وو چی د انجیلا بابا دمرګ په تبه پروت دی او هغه د خپلی لور او لمسی له لیدونه وړاندی نهغواړی ومری. د داسی خبرونو په اوریدو ښځی په عام ډول د ډیر تفصیل پوښتنه نه کوی، په دی لیك کی د میراث د ویش یادونه هم وه ځکه خو می میرمن د مرسیی د یوه اوږده سفر لپاره تیاره شوه. انجیلا له دی واده نه کرکه کوله ځکه خو سهار وختی ټول د سفر لپاره تیار شوو، ربیعه ما مخکی خبره کړی وه، هغی هم وویل چی د خپلی ناسکه مور د پلار د خدمت لپاره دا هم تګ ته چمتو ده. خو مور ته یوه بله ستونزه راپیښه شوه، د شپی چی مور ډوډی خوړله همغه ړوند راغی او کله چی وپوهیده چی سهار مور مرسیی ته ځو

دی هم راسره تیار شو. ما مخالفت وکړ خو میریا یې ملګری وکړه ویې ویل چی دده ملګری له موږ سره ښه ده زموږ سفر به اسانه شي او ما له مجبوری نه ومنله.

سهار چی موږ روانیدو نو هغه په اس سپور راورسید ویې ویل چی د لاری پهروته یې زموږ لپاره د تازه نفسه اسونو تیارولو هدایت لیږلی دی. په لاره کی موږ د هغه په وجه په زحمت نه شوو، خو څومره چی مرسیی ته رانژدی کیدو زما اندیښنه زیاتیدله، د هغه آس به زموږ دګاډی ترمخ یا شاته غبرګ روان ؤ. د ګاډی کوچوان زما پخوانی نوکر ؤ. هغه زما په اراده پوه ؤ راته ویې ویل چی له دی سړی نه له ځان خلاصولو پرته مو غرناطی ته رسیدل ممکن نه دی ځکه خو زه په یوه ترخه پریکړه مجبور شوم

یو ماسپښین کله چی میریا په ګاډی کی ویده وه او سر یې د انجیلا په غیږ کی ایښی ؤ، ما انجیلا ته وویل چی ته پوهیږی موږ چیرته ځو؟

انجیلا ویل چی معلومه ده موږ مرسیی ته ځو.

ماورته وویل: زه تا ددی سړي نه ژغورم او د همدی مقصد لپاره زه د مرسیی پر ځای غرناطی ته ځم.

هغی په اوښلنو سترګو راته وکتل ځواب یې راکړچی: پلار جانه! زه له دی بلا سره د واده پرځای مرګ غوره ګنم، زه له ده نه د خلاصون لپاره هر ځای تلو ته تیاره یم.

ما ورته وویل چی لږ وړاندې د غرناطی او مرسیی سړکونه سره جلا کیږی، خو دا بدبخت د سیوری په څیر راپسی دی، که موږ لاره بدله کړو په راتلونکی پهره کې به مو راوګرځوی. دده نه د خلاصون یوازې یوه لاره ده.

انجیلا لږ سوچ وکړ ویې ویل: پلار جانه هغه اوس په موږ پسی دی، ستا سره لینده،شته او غشي ویشتل دي زده دی.

ما ورته وویل: زه ستا له مور نه ویریږم.

انجیلا وویل: مور جانه ویده ده، بیړه کوه.

ما د شاه له کړکۍ نه وروکتل نژدی پنځوس متره لرې راپسې ؤ، او یوه بې حیا سندره یې زمزمه کوله، ما کوچوان ته د ګاډی ورو کولو حکم وکړ او چی له هغه سره مو فاصله بلکل لږ پاتی شوه نو ما په غشي وویشت او

ورسره سم می کوچوان ته د ګاډی زغلولو حکم وکړ، هغه د غشی په لګیدو له آس نه لاندی راپریوت خو بیا هم ویریدم چی که ژوندی پاتی شی په ټول اندلس کی به زموږ لټون پیل شی، ځکه خو مو په ډیره توندی خپل سفر ته دوام ورکړ، کله چی میریا سترګی وغړولی ورته ومو ویل چی هغه وړاندی تیر شو، بیا مو هغه ته دا ونه ویل چی موږ لاره بدله کړه، خو چی د سرحد له وروستی پهری نه راتیر شوو له شانه می څو سپاره ولیدل چی په موږ پسی راووتل. ما د هغوی په ګړندی رفتار شك وکړ او کوچوان ته می د ګاډی د ګړندی کولو امر وکړ.

د باران له لامله سرك ډیر خراب ؤ خو د خدای «ج» احسان دی چی د ګاډی عرابه هغه وخت ماته شوه چی تاسو زموږ مرستی ته را رسیدلی وی.

موږ ځکه تر سرحده د رارسیدو موکه ومونده چی زما په ګومان یی لومړئ زموږ لټون د مرسیي په لاره کړی ؤ، او هلته یی چی زموږ څه نښه ونه لیدله بیا به یی د غرناطي لاری ته پام شوی وی، دا ټول ستا ددی پوښتنی ځواب ؤ چی میریا او انجیلا می ولی تر اوسه نه دی مسلمان کړی، اوس زه له تاسونه یوه پوښتنه کوم.

بدر ووېل : ته د هری پوښتني حق لری.

ابو داود وویل : ستاسو سیمه زموږ له لاری نه لری ده که څه هم د شاهین د الوتو ساحه معلومه نه وی، خو بیا هم تا سو زموږ مرستی ته دومره ژر راورسیدی لکه تیار چی همالته موجود وی.

بدر بن مغیره وویل : خبره دا ده چی له یوی مودی زموږ او د غرناطی حکومت ترمنځ اړیکی تر ډیره حده دوستانه دی. هغوی د سرحد یو څه سیمی موږ ته سپارلی. او کله کله زه د هغوی د پهرو او چوکیو د کتلو لپاره ورځم، هغه ورځ هم موږ د چوکیو د کتلو لپاره ورغلی وو خو د باران په وجه سپاهیان هر یو پخپل خپل ځای غلی وو، په لاره کی مو تاسو ولیدی، زموږ اصلی هستوګنځی له دی ځایه ډیر لری دی، دغه کلا چی اوس مو پکی اړولی دی زموږ د سیمی پر برید پرته ده.

ابو داود وویل : د سرحد ساتنه چی هرچا تا ته سپارلی ده زه د هغه دغه غوره انتخاب ستایم، که غرناطه د خپلو ټولو سرحدونو ساتنه ستا په

غاړه در واچوی نو دا به د دوی نیکمرغی وی.

بدر : زه ددومره ستر مسئولیت د ترسره کولو اهل نه یم.

ابو داود وویل : زه په غرناطه کی څوك نه پیژنم، که تاسو ماته د څلور پنځو مخلصو کسانو نومونه ووایی زه به خوښ شم.

بدر بن مغیره وویل : زه به داسی چاته لیك درکړم چی د هغه په وجه به په تهوله غرناطه کی بلد شی، خو زما په گومان ته باید ډیری شپې دلته پاتې شې، ځنگه بشیره! دده لور به څه وخت د تگ راتگ وړ شی؟

بشیر ځواب ورکړ : انشاءالله په یوه هفته کی به بلکل روغه شی.

*****

(۳)

دغه کلا چی ابو داود د بدر بن مغیره د میلمه په حیث پکی اوسیده داسی ځای وه چی له بهرنیو حملو نه په امن نه وه، د کلا برجونه هم ډیر پاخه نه وو چی له بهر نه د لویی حملی تا ب راوړای شی، له الزغل سره د لیدلونه وروسته به بدر بن مغیره چی کله کله د پهری د کتلو لپاره راتلونو په دی کلا کی به اوسیدل، کلا د غرناطی په حدودوکی وه او د قسطلی او غرناطی ترمنځ د جگړی حالت نه ؤ ځکه خو بدر سمدستی پر کلا د یرغل خطر نه احساساوه او د کلا د ساتنی لپاره یی ډیر لږ سپاهیان گومارلی وو. بیا هم د قسطلی په سرحد کی دده ځری هر وخت وو او حالات به یی له نژدی څارل. د ابو داود له راتگ سره یی پهره داران لږ زیات کړل، معمولاً به هغه په دی کلا کی دری څلور ورځی تیرولی او د غرناطی د سرحدی پهرو او گزمو له انتظام نه وروسته به بیرته ځنگل ته ستون شو، هلته به یی د غرناطی سپاهیان روزل، خو د ابو داود په وجه هغه د خپلی خوښی پرخلاف په کلا کی زیات پاتې کیدو ته اړ شو،خو بیا به هم دریمه ، څلورمه ورځ یو ځل خامخا خپل لوی مرکز ته تلو هلته به یی خپلو ملگرو ته لازم هدایات ورکړل او بیرته به سرحدی کلا ته راستون شو، که څه هم د ابو داود د دروغ افسانی په اوریدو د هغه یو څه اعتماد راغلی ؤ خو بدر د الزغل او یا موسی له لیك پرته چاته خپل لوی مرکز ته د ورتلو اجازه نه ورکوله او دا خطر یی نه شو قبلولی، ځکه خو د ربیعی د علاج لپاره بدر بشیر همدغه

کلا ته را وغورځیت، له یوه داسې پلار پرته چې ددې د مور له وفات نه یو کال وروسته یې له یوې عیسوي ښځې سره واده کړی ؤ ربیعې په دې دنیا نور څوک نه درلودل. کله چې په ښه بده پوهیدلې وه دا ورته ویل شوي وو چې د مور د وفات په وخت ددې عمر له یو کال نه هم لږو.

هغې د عمر لومړي (۱۳) کلونه په طلیطله کې له ماما سره تیر کړل د ډیرو نورو خلکو په څیر د عیسویانو ورځ په ورځ زیاتیدونکي ظلم د هغه د ماما کورنۍ هم غرناطې ته په هجرت مجبوره کړه. د ربیعې ماما دا له ځانه سره غرناطې ته بیوله خو ابو داود پرې نښبودله. او بالاخره ربیعه له خپل پلار سره قسطلې ته ولاړه، په قسطله کې هغې ته د پلار د کور چاپیریال بلکل بدل ؤ، د هغې ناسکه مور او خور عیسویانې وې، پلار یې د عزت او شهرت په هوس کې د پلرونو له دین نه ډیر لرې شوی ؤ. د قسطلې عیسویانو هغه یو آزاد خیاله مسلمان باله. هغه د عیسویانو په مجلسونو کې د قرآن تلاوت کاوه او زیاتې پرجوشه وینا ګانې به یې کولې، د عیسوي راهبانو لوړې طبقې ته دا څرګنده وه چې ابو داود د مسلمان په جامه کې د مسلمانانو تر ټولو بدترین دښمن دی. ځکه خو یې د نورو مسلمانانو په څیر دې خپل مذهب پریښودلو ته اړنه کړ.

ځینو د ژور نظرخاوندو مسلمانانو په هغه شک کاوه، خو د عوامو اکثریت ته هغه دا باور ورکړی ؤ چې د پادشا په دربار او د عیسویانو په لیکو کې دننه هغه مسلمانانو ته څه کولی شي په جوماتو کې یې نشي کولی. ابو داود به مختلفو ښارونو ته تلو هلته به یې پټې ډلې جوړولې، احساساتي مسلمانان به ئي راپارول، بیا به یې ټول راز عیسوي حاکمانو ته ووایه او له هغه ځایه به ورک شو. عیسوي حکامو به هغه یو یو ونیو او د دوسیې نه پرته به یې غرغره کړل، ددې خدمتونو په بدل کې ابو داود ته فردیناند طلایي مډال او لوی پاپ د سپینو زرو صلیب ور بخښلی ؤ.

ربیعه په عادتونو او خوي کې د پلار ضد وه، او ددې وجه دا وه چې د عمر ۱۳ لومړني کالونه یې له ماما سره تیر کړي وو، د ماما د کور چاپیریال هغې ته د اسلام مینه ښوولې وه، د مسلمانانو د موجوده مظلومیت احساس یې په زړه کې د قسطلې د نصرانیانو پرخلاف کرکه او

غوسه راپاروله، دوروکتوب احساسات یی لانه وو پاخه شوی څو د پلار د کور ترخه ماحول یی تل د ماما کور ور یاداوه او ددی د یادونو پخوانی خوږی پیښی به یی هر وخت د پریشانه ژوند شیبی ور رنګینی کړی. کله به چی د ښار یو پاپ ددي ناسکه خور انجیلا ته د انجیل د درس لپاره کورته راته دی ته به هغه بوډا عالم ور په یاد شو چی د ماما په کور کی به یی د قرآن تعلیم ورکاوه، او چی ددی ناسکه مور به ورته وویل چی ته هم له انجیلا سره یوځای انجیل لوله نو دا به چوپه بلي کوټې ته ولاړه او قرآن کریم به یی تلاوت کاوه.

انجیلا به هره یکشنبه کلیسا ته تله او ربیعه به د یوی مسلمانې ګاونډۍ کره ولاړه هغه یی پخوا د مور ملګری وه.

ربیعی چی د پلار په کور کی دوه کاله تیر کړل خبره شوه چی ماما یی له کورنۍ سره له غرناطې نه مراکش ته تللی. له دی خبر اوریدو نه وراندی به دی کله کله زړه ته تسلي ورکوله چی تقدیر به دوی یو ځل بیا سره یوځای کړي او دا به د ماما کورنی او خپلوان ټول بیا هم وويني. خدای «ج» ته به یی تل همدغه دعا کوله، خو کله یی چی‌واوریدل هغوی مراکش ته تللی دی زړه یی مات شو او تر ډیرو ورځو پورې یی پټی اوښکی تویولی.

ابو داود په خپلو ټولو بدیو دپاسه له ربیعی سره زیاته مینه درلوده، میریا به تل دا شکایت کاوه چی له انجیلا سره دومره مینه نه کوی لکه له ربیعی سره، خو هغه به دا ځواب ورکاوه چی ستا په موجودیت کی انجیلا زما مینې ته ضرورت نه لري، خو ربیعه په دی نړۍ له ما پرته بل څوک نه لري.

میریا ډیره تونده خویه ښځه وه، او ربیعی ته یی په خپل چلند وربښوولی وه چی نفرت تری کوی، انجیلا د مور په څیر مغروره وه، خو په سینه کی یی داسی زړه ؤ چی د مور په څیر ئی د ربیعی محبت ته په کرکه او حقارت ځواب نشو ورکولی، هغی به کله کله چی دا احساساسوله چی مور یی زیاتي کوی نو دي به د ربیعي پلوی کوله، خو د مذهب په باب دا هم د مور په څیر متعصبه وه، ربیعی له هغی سره له مذهبی بحث نه ډډه کوله خو بیا به هم کله کله د میریا او انجیلا ځینی خبری دی ته له زغم نه وتی وی او په

ناندریو به ورسره مجبوره شوه، د دوی په دی شخړو کی به د منطق او دلیل پرځای له احساساتو نه زیات کار اخستل کیده، میریا او انجیلا به هغه د فردیناند له شان او د بد بی او د روما د عیسوی پاچاهانو د ځواك او هیبت نه ویروله او ربیعی به بیا د طارق بن زیاد، موسی، عبدالرحمن او یوسف بن تاشفین کیسی ورته کولی.

میریا او انجیلا به ویل چی فلانی راهب ته زیری ورکړای شوی چی له اندلس نه د مسلمانانو د شړلو لپاره خدای «ج» فردیناند غوره کړی، دی به په ځواب کی ویل چی ما ابوالحسن په خوب لیده چی پر قسطله د مسلمانانو د بری بیرغ وریوی.

د مغیره د وژل کیدو د خبر په اوریدو میریا او انجیلا هم د نورو عیویانو په څیر خوښي ښکاره کړه، خو ربیعه دومره پری خفه شوه چی تر دری ورځو پوری یی له چا سره خبره ونه کړه. له هغی نه وروسته د سرحدی عقاب په لاربښودنه‌دکاونت سنت یاگو په ماته چی ربیعه څومره خوشحاله شوه هومره میریا او انجیلا پری خفه شوی ، له هغی وروسته به چی کله د دوی په کور کی مذهبی بحث پیل شو د سرحدی شاهین یادونه پکی خامخا کیدله میریا او انجیلا به هڅه کوله چی نوم یی یاد نشی خو ربیعی به ئی په خوند خوند کارنامی او حماسی ستایلی د شپی به چی انجیلا او مور یی د «سپیڅلی مریم» د بوت په وړاندی په گونډو شوی او د عیسویانو د بری دعا به یی کوله، نو ربیعی به په ځانگړی کوټه کی له لمانځه وروسته د سرحدی شاهین د بری دعا غوښته یوه ورځ میریا ابو داود ته شکایت وکړ چی ربیعه زموږ د پاچا د دښمن خیر غواړی. ابو داود ربیعه وترټله او منت یی ورته وکړ بیا یی ورته وویل چی : که ته نه غواړی چی حکومت موږ باغیان وبولی او په غرغره موکړي نو د سرحدی شاهین په اړه دی احساسات قابو کړه زه تاته په دی څه نه وایم چی ولی دی د مور په مذهب یی، خو نه غواړم چی د فردیناند په دربار کی زما ترلاسه کړی عزت ستا له لاسه په خاورو گډ شی، سرحدی عقاب یو باغی دی او د وخت په راتلو به د فردیناند لښکر هغه وځپی او مات به یی کړی.

ربیعی د لومړی ځل لپاره احساس کړه چی ددی پلار سره له دی چی د

علم او پوهی خاوند دی له هغو خلکو سره توپیر نه لری چی په اندلس کی د مسلمانانو له بیا راپورته کیدونه نهیلی شوی او خپلی هیلی یی اوس په خپلو عیسوی بادارانو پوری تړلی، له دی وروسته هغی د پلار په مصروفیتونو له ژور غور وروسته پردی پوه شوه چی پلار یی اوږده موده له کوره بهر وی نو فردیناند ته په خدمت بوخت وی او هغه د فردیناند لپاره مهم خدمتونه ترسره کوی.

ربیعی ځان یوازی احساس کړ، ټول چاپیریال ورته پردی شو او چی څومره یی عمر زیاتیده دغه احساس ورسره زیاتیده د مسلمانانو د روښانه راتلونکی په تصور به یی چی په زړه کی تو دی جذبی په غورځنګ وی هغه ورو ورو بیرته غلی کیدلی، په ذهن یی یوه چوپتیا خوره شوه او ژوند ورته د یوه پرلهپسی سهار او ماښام له نه ختمیدونکی تسلسل پرته هیڅ معنی نه درلوده.

خو کله یی چی واوریدل چی دا به له ابو داود سره غرناطی ته ځی په زړه کی ویدی ولولی یی بیرته راویښی شوی، هغی ته د ابو داود د هدف علم نه ؤ، خو بیا یی هم د سفر په هر پړاو په زړه کی نوی جذبی را اوچتیدی، د غرناطی ډول ډول منظری یی په سترګو کی راګرځیدی، ددی سفر په دوران کی څو ځله د سرحدی شاهین یادونه راغله، میرنیا له هغه زیاته ویریدله، او دابو داود د احتجاج سره سره به یی هری نوی پهری ته په رسیدو پوښتل:

«زموږ په لاره کی خو به د سرحدی شاهین د حملی خطر نه وی؟»

د پهری افسر به دی ته تسلی ورکوله خو چی بلی پهری ته به ورسیدل دی به بیا همدغه پوښتنه تکرار کړه.

یوه ورځ چی دوی په لاره کی په یوه سرای کی د سرای له خاوند نه دا پوښتنه وکړه ابو داود د سرای خاوند مخاطب کړ ویی ویل: ته هغی ته ولی نه وایی چی سرحدی شاهین په ښځو لاس نه پورته کوی ربیعی به د خپلی ناسکه مور د پوښتنی په ځواب کی د خلکو خبری په ډیره مینه اوریدلی، او ددی د خیال مارغه به له غرناطی نه د غره دلمن هغه ځنګل ته ورسید چی یوه له اسرارو ډك غازی څوکاله وراندی سنت یاګو ته له عبرته ډکه ماته ورکړی وه، او دی بـه د پلار پـه دی دعـوه افسـوس کاوه چـی لاره یـی د

سرحدي شاهين د الوتوله ساحې نه لرې ده.

*****

په قسطله کې چې د سرحدي شاهين په اړه څه خبرې مشهورې وې، له هغې نه دې داسې انګیر له چې سرحدي شاهين به يو د پوخ عمر هيبتناك انسان وي خو هغه يې د تصور نه ډير بدل ؤ.

د هغه په کتو کې تر زوروړتيا او سپېڅلتنې مينه او مهرباني زياته وه، د هغه په مردانه څيره کې داسې اثر ؤ چې که يې ربيعي د غيرت او ميړانې کيسې نه واې اوريدلې هم تر تأثير لاندې به يې راتله.

د خپل قوم د يوه پاخه عزم خاوند مجاهد يو ځل ليدل د ربيعي د ژوند تر ټولو ستر نعمت ؤ. خو کله يې چې واوريدل چې هغه زلمي چې د دوی بې قابو ګاډۍ يې دروله او ياېي په بې هوښي کې تر دې کلا رارسولې وه له سرحدي شاهين پرته بل څوك نه وو نو دې ته د لومړي ځل لپاره په دې پراخه کايناتو کې د خپل ځان اهميت معلوم شو.

ترکومه چې د ربيعي روغتيا شکمنه وه هغه به هر سهار او ماښام پوښتنې ته ورتلو، بشير بن حسن به د هغې د زخمونو دپټۍ لپاره د ورځې دوه ځله خامخا ورتلو، انجيلا به ددغه ځوان طبيب د پښو د غږ په انتظار وه، او په منډه به يې دروازه ورته خلاصه کړه.

او کله به چې د هغه پام ربيعي ته ور واوښت نو دې به غوښتل په ډول ډول پلمو د هغه پام ځان ته ور واړوي.

پوښتنه به يې کوله : خور به مې څه وخت د ګرځيدورا ګرځيدو شي.

بشير به په بې پروايي ځواب ورکړ : ډير ژرا

انجيلا : پلار جان مې ويل چې ستا لاس په کوم مريض ولګيږي هغه رغيږي خو په هغه ورځ د ګاډۍ د چپه کيدو راسې تر اوسه زما غاښ درد کوي.

بشير : داستا ګومان دی غاښ دې روغ دي.

انجيلا : نه نه زه پرون شپه له ډيرو خوږو ويده نه شوم، او ميريا له بلې کوټې نه وويل : تاسو يې په غور وګورئ هغه ريښتيا هم ټوله شپه له درده ناکراره وه.

بشیر : ډیره ښه ده زه به یې وګورم.

بشیر بن حسن به د ربیعي د ټپونو له ترلو وروسته انجیلا ته وکتل د غاښونو کتلو وروسته به په سوچونو ډوب شو. بیا به یې له مورنه پوښتل: پخوا یې کله کله غاښونه خوږېدلي ؟

میریا به ځواب ورکړ : نه !

هغه به بیا په سوچونو کې ډوب شو، او انجیلا به مخ بل لورته واړاوه او خپله خندا به یې راقابو کوله، بشیر بن حسن به وویل : ښایي د غاښ په ریښه کې څه خرابي وي ظاهراً هیڅ نه ښکاري خیر دی زه یوه نوی دوا درکوم هغه به په اوریو پوری کوی هغه به نوی دارو ورکړل او تری ولاړ به، انجیلا به د مور د بدګومانی لری کولو په خاطر کړکی ته ودریدله او بی له دی چی دوا په وریو ووهی ګوتی به یی په غاښونو راتیری کړې او بیا به یې لاړې تو کړې.

کله کله به یی په نوکانو وری زخمی کړې او له لاړو سره به یی وینی هم توکړی مور به یې ویل : لوری ! هغه چی هر څومره ښه طبیب وی له مذهبي تعصب نه به پاك نه وی.

انجیلا به په ښېره ځواب ورکړ : نه مور جانی زه د هغه په دوا ډیره آرام شوم. او کله به میریا په یوه او بله خوا شوه نو انجیلا به د زړه له تل نه په خندا شوه.

ربیعي به ملامته کړه دا به بیرته جدي شوه ویل به یې : ربیعی خوری ! ته بده مه منه زه به بیا داسی نه کوم ، خو نه پوهیږم ولی د هغه په لیدو زما د شرارت رګ راوپاریږی.

زه داسی احساسوم چی ځان پخپله تیرباسم، خو ځینی حماقتونه ډیر په زړه پوری وی، کله چی هغه زما د غاښنو له معاینی نه وروسته په اندیښنو ډوب شی نو زړه می غواړی چی په کړس کړس وخاندم، او ... له ماسره هغه هم په خندا شي.

ربیعه به پریشانه شوه وبه یی ویل : انجیلا لیونی کیږه مه د هغه دنیا ستا له دنیا نه بیله ده، هغه ډیر لوی سړی دی ته یی باید د سترتوب خاطر وساتی.

انجیلا به په کرس کرس وخندل و به یی ویل : ربیعې ته هسې پریشانه کیږی.

- زما په خبرو باور وکړه، دا یوازې توکه وه.

یو ماښام ابو داود هم ؤ بشیر د ربیعی زخمونه تړل، میریا وویل : انجیلا ته تیره شپه بیا خوب ورنه غی، تاسو یی غاښونه په غور وګوری.

ابو داود د خپلی میرمن خبره تائید کړه، بشیر و ویل : نن ما یوه ډیره مؤثره او تجربه شوی دوا راوړی ده، انشا الله تر دری ورځو پوری به ستا د لور د غاښونو خوږ ورسره ورك شی، بشیر دا وویل او د بوتل نه یی یو غوړپ دوا په پیاله کی تویی کړه انجیلا ته یی ونیوه ویی ویل : دا وڅښه !

انجیلا په حیرانی وویل : د څښلو دوا !

بشیر خپله موسکا قابو کړه ویی ویل : هو! ددی په څښلو د غاښونو درد بلکل لری کیږی.

انجیلا په تذبذب دوا واخستله او شونډو ته یی نژدی کړه، خو له څښلو سره یی بیرته لاړی توکړی ویی ویل:

دا خو ډیره ترخه ده نه یی څښم.

بشیر ورجګ شو په پتکه ئی ورته وویل : دا به خامخا څښی.

هغه د بشیر په پتکه وویریده ویی ویل : زما په دی کانګی راځی.

بشیر ځواب ورکړ : بیا به نوره دوا درکړم له ما سره دا دوا ډیره ده.

انجیلا په هیله منه لهجه وویل : نو زه یی وڅښم.

ابو داود وویل : هو لوری ویی څښه په دې کې دې ګټه ده.

انجیلا بیا بشیر ته وکتل ویی پوښتل : په دی کې خو به څه تاوان نه وی؟

ابو داود په غوسه شو ویې ویل : د بشیر بن حسن په دوا کې تاوان ! انجیلا ته بلکل نادانه یی.

انجیلا له یوی شیبی ځنډ نه وروسته له زغم نه بهر ترخه دوا تر ستونی تیره کړه.

بشیر په خندا وویل : زه دا بوتل همدلته پریږدم، که د غاښ بیا په خوږ شول دومره دوا نوره هم وڅښه، له غاښونه پرته دا معدی ته هم ښه ده، نن

په ته ډیره ورې هم شي.

د بشیر او ابو داود له تلونه وروسته انجیلا خپلې شونډې تر غاښو لاندې کړې ربیعې ته یې وکتل او هغې ورته وخندل.

تر لږ شیبې خولې بوخولو وروسته انجیلا پخپله هم په خندا شوه او میریا پریشانه شوه وېې ویل : تا سو دواړه لیونې شوې یاست. بله ورځ میریا خپل خاوند ته د بشیر بن حسن ستاینه کوله وېې ویل : دا طبیب ربښتیا هم ډیر لایق دی.

* * * * *

(٥)

دغه کلا په یوه لوړه ختینه غونډۍ پرته وه. دیوالونه یې د دوو سړیو د قد په اندازه اوچت وو، د دروازې لهدیوال سره دوه پوړیزه کوټې وې په لاندینی پوړ کې د سپاهیانو کوټې وې او په پاسنی پوړ کې یې د افسرانو د اوسیدو لپاره کوټې جوړې شوې وې، دې د یوال ته مخامخ بل دیوال ته د اسونو لپاره طبیلې وې دریم لورې ته جومات جوړ شوی ؤ او څلورم دیوال ته د پخوانی آبادی کنډوالې وې.

په پورتنی پوړ کې په دوو غوره کوټو کې ابو داود او د هغه اولاد ته ځای ورکړ شوی ؤ. په هغه کوټه کې چې د ابو داود او د هغه د لونو او میرمن بستری وی ډیره پراخه وه ، او کړکۍ یې بهر لوری ته وې، دغه کوټې له دیوال نه نژدې دوه چنده لوړې وې او وړاندې ښکلې دره او هسکې تیټې غونډۍ تر لرې پورې ښکاریدلې.

ددرې په منځ کې د یوې ویالې او به له لرې ځلیدلې، دې کوټې ته د تگ راتگ دوې دروازې د ابو داود کوټې ته وتلې وې او له هغې نه مخکې یوه اوږده برنډه وه چې مخه یې د کلا د انگړ لورې ته وه، د ابو داود دکوټې ترڅنگ ښې لاس ته په یوه وړوکې کوټه کې د هغه تپې کوچوان ؤ. او د هغه د کوټې کیڼ لاس ته د بدر بن مغیره او بشیر بن حسن کوټه وه، وړاندې د نورو افسرانو کوټې وې،

بدر بن مغیره د ورځې له خوا له ابو داود سره دکیناستلو لږ فرصت درلود ، هغه به سهار وختی په اس سپور شو او د سرحدی پهرو د لیدو لپاره

به ولاړ او تیاره ماښام به راستون شو کله کله خو به یې شپه هم بهر وه. خو د هغه په غیاب کې به بشیر بن حسن د ابو داود کوربه ؤ او د هغه خدمت به یې کاوه.

بشیر پردي سربیره چې یو ډیر لوی طبیب ؤ ډیر لوی عالم هم ؤ هغه په تاریخ، فلسفه، او نورو علومو کې د ابو داود د پوهې تر تأثیر لاندې راغی، د ورځې به هغه هم تر لرې لرې ځایونو د ناروغانو د لیدو لپاره تلو، خو ماښام به بیرته راستون شو، او له ویده کیدو نه وړاندې به یې له ابو-داود سره په مختلفو موضوعاتو بحث کاوه، هغه ډوډۍ هم له ابو داود سره د هغه په کوټه کې یوځای خوړله.

بدر به هم چې له بهر نه راستون شو د فرصت شیبې بهٔ له ابو داود سره ؤ، د شپې به بشیر او ابو داود تر ډیره وخته سره ګړیدل، خو بدر له ډوډۍ وروسته په ډیرو خبرو عادت نه ؤ، هغه به معمولاً له ډوډۍ‌خوړلو نه وروسته لږ څنډ پاتې شو بیا به جګ شو او خپلې کوټې ته به ولاړ.

ربیعې، انجیلا او میریا ډوډۍ په خپله کوټه کې خوړله.

د ربیعې غوږونه به په بله کوټه کې له ابو داود سره خبرو اترو ته هغه وخت څك شول چې دی به د بدر غږ واورید. دا چې مخ په رغیدو شوه بدر اوس ددې کوټې ته نه راتلو، خو بیا هم چې کله له ابو داود سره مخ کیده لومړی پوښتنه به یې دا وه چې : ستا لور څنګه ده؟

ربیعې به داسې احساسوله چې د هغه لومړۍ پاملرنه یوازې د خواخوږۍ او همدردۍ په وجه وه، انجیلا په هر چاپیریال کې په بې تکلفه کیدو او عادت کیدو روږدې وه، کله به چې په بله کوټه کې له ابو داود سره یوازې بشیر ؤ نو دا به په څه پلمه او پوښتنه ورغله، د ترخې دوا د څښلو نه وروسته یې د غاښو درد په کرار شوی و. بیا یې هم له ځوان طبیب سره علاقه زیاته شوې وه. د ابو داود کوچوان روغ شوی ؤ. یوه شپه چې هغه له بدر او بشیر بن حسن سره په کوټه کې ډوډۍ‌خوړه ویې ویل :

زما کوچوان بیرته خپل وطن ته درومي، د هغه بال او بچ په قسطله کې دی، او ما له هغه سره وعده کړې چې زه غرناطې ته ورسیدم تا به بیرته خپل وطن ته راپریږدم. ده هم له خپل اولاد او کورنۍ سره هجرت کول

غوښتل خو زما د بيړې له لامله يې هغوی رانه وستلای شوای. اوس به غرناطې ته زموږ په رسيدو کې ځند پيښ شي، دی بيچاره خپلو اولادونو ته انديښمن دی، ځکه خو زه غواړم چې دی له همدی ځايه رخصت کړم، ايا تاسو يې د سفر بندوبست کولی شی؟

بدر وويل : زما سړی به دی تر سرحد واړوی. خو دا ضروري ده چې دی بايد زما د مصرفيتونو په باب چاته څه ونه وايي.

ابو داود ځواب ورکړ : د کوم بل چاپه باب خو خبره په يقين سره نشی کيدای، خو دده په باب زه وايم چې دی له ما سره له شلو کلونو راسی دی او ما په لسګونو ځله ازمويلی دی، دی زما د ژوند له هر راز نه خبر دی، که ده زما يو راز هم زما دښمنانو ته ويلی وای نو نن به زه ستا په مخکی نه وم. اوس هم ما خپله نيمايی شتمنی دده په کور کی پريښی ده، او زما پردی باوودی چی شل کاله وروسته به هم زما امانت روغ رمټ لاس ته راځی.

حقيقت دا دی چې زه تر خپلی عيسوی ميرمن او لور پرده زيات اعتماد لرم، هغه هم له ما سره څه ذاتي مينه نه لری يوازی پردې يې راسره مينه ده چې ما د عيسويانو تر ټولو سخت دښمن ګڼي، کله چې دی ځوارلس کلن ؤ پلار يې د قسطلې والی د بغاوت په تور غرغره کړ، ده هغه زړه بوږنوونکی ننداره پخپلو سترګو ليدلی، تاسو په دی خبر نه ياست چې دی له تاسو سره څومره مينه لری، پرون يې ماته ويل چې زه به مې ميرمن او اولادونه په غرناطه کی تاته پريږدم او راځم له سرحدی عقاب سره په پوځ کی شامليږم.

بدر بن مغيره وويل : زه خفه شوم چې له ده سره مې علاقه نه درلوده، په هر صورت دی چې هر کله وغواړی زما ملګری به يې تر سرحد واړوی.

انجيلا او ميريا په دروازه کی غو ږنيولی ؤ او دا خبری يې اوريدلی، او دواړو په حيرانی يو بل ته کتل.

بدر بن مغيره جګ شو او خپلی کوټی ته ولاړ، ابو داود او بشير د پخوا په څير ترڅنده خبری سره کولی، ميريا په نا کراری په خپله کوټه کی قدم واهه، هغی ته معلومه وه چې په قسطله کی نه د کوچوان ميرمن شته نه زامن هغه په دی انديښنه کی وه چې ابو داود په رښتيا هم د عيسوی

حکومت مخالف نه وی، نیمه شپه د ربیعی سترګې پټې شوې، خو میریا او انجیلا تر ډیره وخته پس پسک کاوه، میریا په وار وار د خپل خاوند دا الفاظ تکرارول چی هغه تر خپلی عیسوی میرمن او لور په دی کوچوان زیات اعتماد لري.

انجیلا یی مور ته تسلی ورکوله ویل یي : پلار جان دومره احمق نه دی چی پردی هم پوښنه شی چی مور یی خبری اوریدای شو زما باور دی چی هغه د څه مصلحت په خاطر داسی ویل.

میریا وویل : لوری زه په یوه مسلمان هیڅ اعتبار نه لرم، زه داسی احساسوم چی له ده سره می وطن پریښودل غلطی وه. اوس که غرناطی ته ولاړ شو هلته مور په زور مسلمانوی څه کولی شو.

انجیلا : موری ! زه پوهیږم پلار می له مذهب سره هیڅ مینه نه لری کله چی ته له هغه نه د هغو خبرو پوښتنه وکړی پخپله به دې تسلی وشي.

میریا : څو زما زړه تسلی نه شی خوب نه راځی، نن خو دا ډاکتر داسی دروند ناست دی چی د تلو نوم نه اخلی، ته لږ دروازه بیرته کړه پلار ته دی غږ وکړه.

انجیلا : نه مورې لږ صبر وکړه هغه اوس ځی.

کله چي بشیر ولاړ میریا دروازه وازه کړه، د شمال د توندی څپی په څیر کوټی ته ورننوته او په ابو داود یی پټکې پیل کړې: هو! نوزه او لور می تر کوچوان هم ذلیل او بی اعتماده یو!

ابو داود : لږ ورو خبره کوه ! بیا جګ شو او زربی بهرنی دروازه وتړله ویی ویل : زه پوهیدم چی ته زما خبری اوری او له واکه به ووزی، خو د خدای «ج» لپاره لږ صبر وکړه اوس دی زه ډاډه کوم، راځه زه ستاسو کوټی ته درځم، دلته خبری ښی نه دی که یی څوك واوړی مور ټولوته تاوان دی.

میریا : د خدای «ج» لپاه مور قسطلی ته واستوه، که غرناطی ته ولاړ شو معلومه نه ده ته به له مور سره څه سلوك کوی، له تانه دا هم لری نه ده چی هلته مو په کوم سوداګر وپلوری، ابو داود زر راوړاندی شو د هغی په خوله یی لاس کیښود.، او په ډیکه ډیکه یي د هغی کوټی ته راوستله او په بیره یی دروازه بنده کړه ویی ویل : انجیلا ته دا کړکی ټولې بندې کړه،

که چا زموږ غږ واورید بیا مو خیر نشته، بیابی میریا ته وکتل ویی ویل : د خدای لپاره لږ شیبه چوپه شه زه دی اوس داده کوم.

دغی هنگامی ربیعه راوبینه کړه، او هغه پرخپله بستره پرته وه، سترگی یی پټی وی خو د دوی خبری یی اوریدی.

کله چی انجیلا تولی کړکی پوری کړې، نو ابو داود میریا په خپله بستره کښینوله او ورته ویی ویل : بی عقلی ښځی ! زه ستا لپاره د غرناطی د ملکی خوبونه وینم او ته موږ ټول بربادول غواړی ته لږ صبر وکړه زه کوچنی دلته راولم هغه به پخپله ستا تسلی وکړی، میریا لږ پښیمانه غوندی شوه ویی ویل : ته موږ د هغه دوړاندی ولی ذلیلوی؟

ابو داود وویل : میریا په غور واوره ! کوچوان زه د یوه مهم کار لپاره استوم، او ددی مهم د ترسره کیدونه وروسته زه بنایی غرناطی ته له تگ نه ډډه وکړم، د فردیناند په نظر به زما دا بری د غرناطې له فتحې نه وړوکی نه وی، او کله چی زه هلته دوی ته ووایم چې په دې کار کې ته هم له ما سره ملگری وی نو د ازابیلا په نظر به ته د قسطلی له ټولو میرمنو نه زیاته عزتمنده شی.

میریا لږ نرمه شوه ویی ویل : دلته ته دځه بری تمه لرې ؟

ابو داود ځواب ورکړ : تا ته معلومه ده چی فردیناند سرحدی شاهین تر ابوالحسن زیات خطرناك گڼی.

میریا ! نو ته هغه ...؟

ابو داود : هوکی ! که د قسطلی واکمنو ته معلومه شی چی شاهین د خطرناك ځنگل او غره پرځای په دی معمولی کلا کې اوسیږی نو ډیر زر به دوی حمله وکړی او کوچوان زه د همدی لپاره استوم. زه ستا د ډاډینی په خاطر هغه دلته راغواړم.

میریا وویل : نه د هغه د تصدیق حاجت نه شته، خو هغوی په موږ احسان کړی دی.

ابو داود وویل : زما باور دی چی د وخت په راتلو به موږ هم له هغوی سره نیکی وکړو، کله چی دوی زموږ په خیر بی وسه او زموږ رحم ته پاتی شی زه به یی له فردیناند نه د ژوند بخښنه وغواړم.

د ربیعی زړه دړزیدو خو د سترګو غړولو او څه ویلو همت یی ونه کړ.

انجیلا وویل : پلار جانه دوی زموږ ژوند ژغورلی، دوی له موږ سره په ډیر اخلاص سلوك کړی، که دوی زموږ ډیر بد دښمنان وای هم زموږ د ښه سلوك حق یی ؤ، او هغه طبیب چې د سرحدی شاهین ملګری دی او سهار او ماښام زموږ د خدمت لپاره راځی یو پرښته دی، آیاته د دوی نیکی هیرولی شی؟

ابو داود ځواب ورکړ : دده په باب تاته ښایی دا معلومه نه وی چی فردیناند خپله نیمایی شتمنی دده د دوستی په خاطر دا وکولی شی. زما باور دی چې که د فردیناند سره هغه بندي وی نو په لاس کی به یی زنځیر طلایی وی او فردیناند به خپل لوی وزیر او یا مشر پاپ ته ووایی چی زما د عزتمن بندی لپاره کرسی پریږده. هغه یو ځل د قسطلی د شهزاده ژوند بچ کړی دی، د قرطبی او اشبیلیی والیان هغه خپل دوست بولی، دغه طبیب له دی اشرارو سره په هستوګنه هسی خپل رخت بربادوی د ده لپاره غوره ځای دغه ویجاړ ځنګل نه بلکی د قسطلی شاهی ماڼۍ ده، او زه دده د نیکی په بدل کی که څه هم دده رضانه وی دی همغه دربار ته ور رسوم. او زه په دی هم باور لرم چی دغه ډاکتر له ملکی او پاچا نه د بدر بن مغیره ښخښنه وغواړی هغوی به د بدر پخوانی ټولی خطاګانی معاف کړی.

د انجیلا ویره په خوښۍ بدله شوه، تر اوسه پوری ددی دا ګومان ؤ چی له بشیر سره به یی خواخوږی او مینه له دی ځایه د روانیدو سره پای مومی، او دغه پیښنه به دی ته د ماضی یو خوږ خوب غوندې وی، بشیر چی دی لومړی ځل ولید په زړه کی یی ډیر عجیب ټکانونه احساس کړل، خو له هغه سره په بلدیدو سربیره پردی پوهیدله چی د دواړو ترمنځ یو مزبوت او دنګ دیوال ولاړ دی، په دی چاپیریال کی ددی د سرګردان نظر لپاره بشیر یو لنډ مهاله تم ځای ؤ. د انجیلا حالت هغه پردیس ته ورته ؤ چی په بیابان کی د یوی ونی سیوری ته دمه شی او نظر یی پاس په هغه مرغی پریوزی چی له هر څه بی پروا ښکلی غاړی کوی، او د هغه د ښکلو نغمو سره سره پردیس ددی تمه نشی کولی چی مارغه دی ورسره د سفر ملګری شی.

خو د ابو داود خبرو یی په ذهن کی نویو سوچونو ځوکې ووهلې ددی د

مخې په تيارو کې نوی ډېوې بلې شوې نن بې د لومړي ځل لپاره دا سوچ کاوه چې له بشير سره يې ليدل داسې پيښنه نه وه چې دې ته هيڅ ونه لري، د څو شپېو لپاره دا له دې کوټې نه ووتله او ډېره لرې تله، بشير بن حسن يې د قسطلي په دربار کې ليده، دې په خپل کور کې د هغه په وړاندې د عيسويت تبليغ کاوه، بيا دقسطلي لوی پاپ هغه ته د نوي دين منلو مبارکي ورکړه، وروسته بيا دواړو په يوه کليسا کې د ژوند د ګډ سفر د پيلولو لپار د «سپيڅلې مريم» د بوت په وړاندې يو له بل سره لوظونه او سوګندونه اوچتول او د کليسا پاپ پر دې پاکې اوبه ورشيندلې.

دغه خيالي خوبنې انجيلا ته د هوا د يوې څپې په څير وه، بلکې يو توپان ؤ چې دا يې له کومه ځايه کوم ځای ته وړې وه.

خو د ربيعې حالت بيا بيل ؤ، د هغې د خيال محلونه راتسکور شوي وو هغې بدر بن مغيره د فرديناند په مخکې لاس او پښې زولنې ليده، د هغې د اميد غاټول مړاوي شوي ؤ، او د هيلو له آسمان نه ړوښانه ستوري يو يو لويدل، او ربيعه د مايوسيو تر بار لاندې ښخيدله، ساه يې بنديدله، دې فرياد کول غوښتل، کاشکې فرياد يې کولی شوای، کاشکې څه يې ويلی شوای خو دې د سترګو غړولو جرئت هم نشو کولی، ابو داود وويل : زه کوچوان را غواړم.

ميريا وويل : زما پر تا اعتبار دی، افسوس چې هسې مې پريشانه کړې.

ابو داود : زه هغه ته يو څو خبرې کوم او د داسې خبرو لپاره دغه کوټه ډېره په امن ده.

لږ ځنډ وروسته ابو داود له کوچوان سره يو ځای کوټې ته راغی، او له دروازې تړلو وروسته يې ورو وويل : ربيعې ! ربيعې ! ربيعې چې غږونه کړ هغه وويل : دا ښه ده چې ربيعه ويده ده،

انجيلا هغې ته څه ونه وايي لږ چوپ شو او کوچوان ته يې مخ واړاوه بيايې وويل : په ياد لره! که ته د فرديناند شاهي کوچوان ځان جوړوې نو په ډېرې هوښيارۍ به دا کار کوې. ستا لږ غفلت به ټول کار خراب کړي، ته نيغ د سرحد والي ته ورشه، هغه ته ووايه چې مبا د احتياط په خاطر تاته ليک درنه کړ زه به هڅه وکړم چې د جمعې په شپه سرحدي شاهين په همدې

کلا کی پاتی شی، که هغه دلته ژ نو ددی کوټې په دواړو کړکیو کې به شمعې بلیږی چی زموږ سپاهیان به یی له لری لیدای شی.

او که په یوه کړکی کی شمعه بلیده معنی یی دا ده چی هغه دلته نشته او حمله هیڅ گټه نه لری. که هغه شپه تیریږی ده هم موږ به هڅه وکړو چی په یوه یا دواړو کړکیو کی زموږ سپاهیان رڼا وويني، او په حالت پوه شی، او که زموږ د کوټی دواړه کړکی بندی وی معنی یی داده چی وړاندی خطر دی او بیادیراوړاندی نه شی.

هغه ته دا هم ووایه چی که په هغه شپه یی تر نیمې شپې پوری حمله ونه کړه زموږ ټولو ژوند به په خطر کی شی. گوره له سرحد نه تر تیریدو وړاندی دا خبره چاته ونه کړی، تا به تر اوسه کوم عادي کوچوان د شاهی سپارلی مشرنه وی لیدلی خو که ته دا کار په هوښیاری وکړی ځان ته د فردیناند په دربار کی لویه کرسی خالی گوره.

«زه ستاسو ادنی غلام یم که زما بادار د غرناطی پاچا شی نو زه به د فردیناند د شاهی سپارلی د مشرتابه پرځای د هغه د دربار عادی پهره داری غوره بولم.

ابو داود ځواب ورکړ : زما له تانه همدا تمه وه، که زما د بخت ستوری وځلید نو زما په وفا دارانو کی به لومړی ستا کور روښانه وی. ته به زما د محل پهره دارنه وی بلکی زما د دربار ښکلا به وی، ته به زما د تاج غمی وی. اوس ورځه ویده شه، سهار وختی به ستا د سفر بندوبست کیږی، هغوی ته ووایه چی د کلا د ساتنی لپاره تر پنځوس تنو زیات سپاهیان نه وی.

د کوچوان د تگ نه وروسته ابو داود یو ځل بیا ټولی دروازی او کړکی پوری کړ ی او په کرسۍ کیناست تر ډیره یی له انجیلا او میریا سره خبری کولی، دری واړو ځانونه د غرناطی راتلونکی پاچا، ملکه، او شهزداگۍ بلل او په تصور کی یی د عیش او نوش په سامان او وسایلو بحث کاوه.

ربیعی له دی شیانو سره مینه نه درلوده، له کوچوان سره د ابو داود خبری کافی وی چی دا د پریشانی او اندیښنی په دریاب ډوبه کړی، دا پوهیدلی وه چی د سرحدي عقاب لپاره یو کپس جوړ شوی دی. د هغه ژوند په خطر کی دی. هغی دغه کپس ماتول او دغه خطر لری کول غوښتل د

خپل پلار په بدنیتی او خیانت نن د لومړی ځل لپاره پوه شوه او اوس هغې په دنیا کې بلکل ځان یوازې محسوساوه، یوازې د سرحد دغه یاغی ځوان داسې څوك ؤ چې له دې سره د ډیرې لږې پیژندگلو سره ورته نژدې ؤ.

څو ساعته وړاندې چې دا پوهیدله د سرحد دغه یاغی ځوان له هر خطر نه آزاد دی. دې به سوچ کاوه او یوه نامعلومه ویره به یې احساس کړه، یوه داسې ویره چې یو سیلانی یې د یوه خطرناك خو په زړه پورې غره په گړنگونو کې محسوسوی. بدر بن مغیره هغې ته په یوه یوخت کې یو زړه وړونکی بڼ، یو اور غورځونکی غر او د دواوړویوه لویه غونډۍ وه، د هغه نژدې توب چې څومره ورته زړه وړونکی ؤ هومره یې تصور ورته ویروونکی ؤ.

خو اوس یې چې د پلار ناولی ارادې ورته څرگندې شوې بدر بن مغیره دې ته یوه داسې ونه وه چې په څانگو یې ځاله جوړه کړې وه، دغه ونه د حادثو له توپان سره مخ شوې وه، او دې غوښتل له پریوتویې وژغوری دې په خپلو نازکو لاسونو کلکه ځمکه کنیدله او ددې ونې په ریښو یې خاورې اړول غوښتل.

ابو داود خپلې کوټې ته ولاړ او ربیعی څو واری له یو بل اړخ اوښتو وروسته سترگې پټې کړې او ویده شوه.

د ربيعي انديښنه

سهار چي کله د ربيعي سترگي غړيدی، وجود ئی توته توته ؤ تاهر سر يی درد ؤ له کړکيو نه بهر روښنايی داسي معلوميده چي د لمانځه وخت تنگ دی هغه له بسترې پاڅيده زر زر يی اودس او لمونځ وکړ او بيرته په بستره وغځيده.

بشير بن حسن يوه ورځ ورانډی ددی پتي خلاص کړی وی، او مشوره يی ورکړی وه چي د پښتنی تور پاتي تکليف به يی د گرځيدو او قدم وهلو سره رغيږي، غوره دا ده چي سهار او مابنام له کلا نه بهر لاړ او ډيره پلی وگرځي په تازه هوا کی به يی چکر کمزوری بدن ته ډير زر سپک ورکړی.

ابو داود د کوچوان له رخصتولو وروسته نيغ ددی کوټي ته ورغی او وی ويل : ربيعي ! ته تر اوسه ويده يی ! ولاړه شه لږ له انجيلا سره چکرووهه، ميريا ته هم ورسره ولاړه شه،

کله چي ربيعي ځواب ورنکړ انجيلا وويل : ښايی د ربيعي طبيعت ښه نه وی، راځه موږی دواړه به چکر ووهو.

ميريا وويل : مابنام ته به گورو، اوس خو زما سر خوږيږی.

ابو داود د ربيعي نه وپوښتل : ولی ربيعي څه خبره ده ! ښه يی که څنگه ؟

ربيعي بيله دی چي ابو داود ته وگوری ځواب ورکړ : روغه يم.

ابو داود : نه نه ! سترگې دې سرې دی.

ربيعه : بدن مي خوږيږی.

ابو داود ئی په نبض لاس ورکيښود ويی ويل : ښايی ستاتبه وی زه همدا اوس طبيب راولم.

ربیعي وویل : نه نه د طبیب د راوستلو ضرورت نشته زه روغه یم.
پلار جانه ! زه غواړم چې مور سمدستي غرناطي ته روان شو.
: خو تر څو ته د ګرځېدو راګرځېدونه شي مور به همدلته ایسار وو.
ابو داود وویل او له کوټې نه ووت ، لږ څنډ وروسته یې بشیر بن حسن ورسره راوست.

بشیر د ربیعي په نبض لاس کیښود وبی ویل : زما په ګومان ته د شپې نه یې ویده شوی.

ابو داود ، میریا ، انجیلا تېکان وخوړ او ټولو ربیعي ته کتل، هغې ته د دوی د اندیښنې دلیل څرګند ؤ وبې ویل : زما په ګومان زه نن شپه ډېره زیاته ویده شوې یم، سهار مې چې سترګې وغړېدې سر مې راباندې ګرځېده.
بشیر وویل : امکان لري د ډېر خوب په وجه دې وضعیت خراب شوی وي ، په هر حال زه دوا درته راستوم، ماښام خامخا بهر ته ووزه په بستره پرېوتل هم بدن کمزوري کوي.

ابو داود دادمنه ساه واخستله، وبی ویل : زما میرمن هم د سر خوږي نه شکایت کوي.

بشیر د میریا د نبض له لیدو وروسته وویل : ته هم که ډېر لږ نه وی ویده شوی نو د ربیعي په څېر به ډېره زیاته ویده شوې یې. ته که سهار او ماښام بهر قدم وهې نو هیڅ تکلیف به نه وینې.
میریا وویل : ماته ربښتیا هم خوب نه راته. بشیر وویل : زه دوا راستوم. کله مو چې د بې خوبي نه شکایت ؤ یوه ګولۍ وخورئ.
ترماښامه د ربیعي طبعت ښه شوی ؤ. دابو داود په اصرار له میریا او انجیلا سره بهر ته ووته ، هغې تر اوسه په ګرځېدو کې په یوه پښه زیات زور راوړ، له کلاته بهر بشیر بن حسن د کوم ناروغ له لیدو وروسته بیرته راستون شو چې ربیعه ئې ولیده اس یې ودراوه او وبی ویل : که ته په دواړو پښو یو ډول زور راوړې نو ښایي تر بل سبا پورې دې پښه روغه شي او د ګرځېدو راګرځېدو به شي ، نن ډېره لږې مه ځه، انجیلا وویل : لاندې په دره کې خوموږ ته څه خطر نشته.
بشیر وویل : میلمنوته دلته هیڅ خطر نشته.

* * * * *

(٢)

دوی ورځې نوری هم ربیعه سخته ناکراره وه، هغې بدر بن مغیره له خطرنه خبرول غوښتل، خو دا په دی هم پوهیده چی که دا کار کوی پلار به ئي له خطر سره مخ کوی، له ډیرو سوچونو وروسته یی یو تدبیر په ذهن کی ورغی اود ی له بدر بن مغیره سره د لیدو اراده وکړه، له بشیر بن حسن نه یی چی پوښتنه وکړه ورته څرګنده شوه چی هغه ځنګل ته خپل مرکز ته ستون شوی او ښایی تر دوو ورځو پوری بیرته راونه ګرځي، جمعی ته څلور ورځې پاتی وی، ربیعی به له هر لمانځه وروسته دا دعا کوله چی هغه څو شپی نور هم له خپل مرکز نه راستون نه شی.

دوی ورځی هغه له انجیلا سره سهار او ماښام د سیل لپاره وتله، لومړی سهار چی دوی وتل بشیر بن حسن چی ډیر وختی بهرته وتلی ؤ او بیرته راستنیده دوی ولیدل، انجیلا هغه ته وکتل ویی ویل : وګوری اوس خو د ربیعی په تګ کی څه کمی نه احساسیږی.

بشیر ځواب ورکړ : بس اوس به د ګرځیدو راګرځیدو سره بلکل روغه شی.

انجیلا وویل : پلار جان ویل چی د هفتی په ورځ مور له دی ځایه ځو.

بشیر : هو ! موږ له غرناطی نه تاسو ته نوی ګاډی را غوښتی دی، انجیلا لږ له جرئت نه کار واخست ویی ویل : تاسو په ویرانه کې خفه کیږی نه؟

بشیر : زه په ښارونو کی د خلکو بیرو بار نه خوښوم.

انجیلا : ته ډیر وختی د چکر لپاره وزی!

بشیر : هو زه ډیر وختی له خوبه په پاڅیدو عادت یم.

بشیر دا وویل او ولاړ، انجیلا تر څو شیبو مخ وراړولی ؤ او وروسی کتل یی ربیعی وویل : انجیلا راځه !

انجیلا رابیداره شوه او لږپښیمانه غوندې وه ویی ویل : ربیعی! ستا په ګومان دغه طبیب یو په زړه پوری سړی نه دی؟

ربیعی وویل : که هغه هم ستا په باب همدغه ګومان کوی نو زه ډیر افسوس کوم، انجیلا په ژوند کی ستا او د هغه لاری ډیری سره بیلی دی، دا

دوه متوازی لیکو ته ورته دی چی هیڅکله هم نه سره یوځای کیږی.

انجیلا خپله اندیښنه په خندا کی پټول غوښتل وبی ویل : ربیعی تا گومان کری چی زما ستا له هم مذهبی سره مینه پیدا شوی ده؟

ربیعه ! نه ! انجیلا مینه ستا له توان نه وتلی خبره ده، زه په دی داده یم چی ته له دی سپیڅلی جذبی نه محرومه یی، خو په اغزیو کی پریوتل هیڅ گټه نه لری، څینی اغزی ډیر عجیب وی د سړی لمن یی تار تار کړی وی خو هغه لا په ځان نه وی خبر.

انجیلا : ربیعی ! ربیعی ! ستا اټکل غلط دی، زه د مینی له جذبی نه محرومه نه یم ، زه چی څوك د خپل زړه خاوند وبولم خپل هر څه به تری ځار کړم. خو هغه به داسی څوك نه وی چی زما هم مذهبه نه وی، له ښارونو نه یی کرکه وی، زه دومره ساده نه یم چی د واورو په ډیری کی د اور سپرغی ولټوم، که زما له بشیر سره لړ او ډیره دلچسپی ده بوازی په دي دلیل چی هغه ستا علاج کوی، که ته بده منی نو زه به بیا هغه ته نیغ نه گورم زه به له دی وروسته له تا سره قدم وهلو ته هم نه راځم.

ربیعی وویل : نه نه ! انجیلا ماتوکې کولې.

* * ** *

(۳)

د ربیعی ناکراري ورځ په ورځ زیاتیده جمعی ته دوی ورځی پاتی وی ربیعه جگه شوه د سهار لمونځ ئی ادا کړ، انجیلا هم لاسونه او مخ پری مینځل او بهر ته د چکر لپاره تیاره شوه، میریا به هره شپه له ویده کیدو وړاندی ویل چی سهار زه هم درسره ځم خو چی سهار به یی پاڅوله دی به د سرخوږ او یا کومه بله پلمه وکړه او پاتی به شوه، بیا به هم انجیلا ته دی دا نصیحت تکرار کړ چی لوری ډیره وړاندی مه ځه دغه خلك ډیر خطرناك دی.

نن هم ربیعی او انجیلا هغه وخوځوله خوهغه د پاڅیدو پرځای په بل اړخ واوښته نو انجیلا د خوښی له احساس سره وویل : راځه ربیعی !

نن به له دری نه پوری غونډی ته ځو.

دا هغه غونډۍ وه چی بشیر به معمولاً هلته د چکر لپاره تلو، د دری د گنو ونو نه چی تیر شول او له ويالی پورې وتل د غونډۍ په پیچومی ربیعی

له انجیلا سره ملګرې ونګړای شوه، هغې به څلورمه برخه فاصله وهلې وه. انجیلا ته ئُوویل : انجیلا زه ستړې شوم، که ستا هیله وی سرته وخیژه بیرته راشه، زه به دلته ناسته یم ستا انتظار به کوم.

انجیلا وویل : ډیر ښه زه به اوس بیرته راستنه شم او بیا په منډه په غونډۍ ور پورته شوه، هغې په لاره کې بشیر ونه لید په دې امید وه چې د غونډۍ پرسر به وی، له هرګام سره یې د زړه درزا زیاتیدله.

ربیعه په یوه کمره کیناسته او تر ډیره ئې انجیلا څارله او چې هغه یې له سترګو پناه شوه لاندې په ښکلې او زړه راښکونکې درې یې سترګې ښخې کړې، ناڅاپه یې خپل ښی لاس ته په یوه سپاره نظر ونښت، آس په خپله خوښه ورو ورو روان ؤ ، او سپاره په عربي ژبه په لوړ آواز یوه سندره ویله، د سپاره سپینه چپنه یې چې ولیده د ربیعې د زړه درزا زیاته شوه، او له یوې شیبې سوچ وروسته یې د درې لاره ونیوله، دې اندیښنه درلوده چې که سپور د ویالې نه وړاندې ونه وینې بیایې نشي راګیر کولې، نو له لږ شیبې عادې تګ وروسته یې په ونو کې په منډو پیل وکړ، ویالې ته ورسیده او د یوه پاڼ په سر غلې ودریده، د سپاره د غږ په ورنږدې کیدو یې د زړه ټکانونه زیاتیدل، کله چې سپور ډیر ورنژدې شو، نوربې غوښتل چې دونو له منځه را ووزي او د ګودر پر سر ودریږي، خو همت یې ورسره ملګرتیا ونه کړه، دې سرد ونو له تنو نه ورو ویست ګودر ته یې وکتل سپور بدر بن مغیره ؤ او پرسر یې د خول پرځای سپینه لونګۍ وه، سره له دې چې د سرحدې عقاب هغې ته پام نه ؤ دې له یوه نظر نه زیات هغه ونه لیدای شو، له حیا ، اندیښنې او هیبته یې تریوې شیبې پورې هیڅ پریکړه ونکړای شوه، خو کله چې هغه تیر شو د خپل مسئولیته په ترسره کولو کې یې خپلې ناتوانۍ ته پام شو، په زړه کې یې له ځان سره وویل : ښایي داسې موکه بیا ونه مومم، جمعې ته یوازې دوې ورځې پاتې دي،

زر زر د ویالې په لوړې ورغله او وې ویل : ودریږه؟ خو د شرم او حیا له لامله دغه کمزوری غږ د بدر بن مغیره غوږونو ته ونه رسید، هغه وړاندې روان ؤ، هغه څمکه چې څو شیبې وړاندې یې د ربیعې پښې نیولې اوس یې دا د ویالې په لوړ ورتیل وهله. ګام په ګام ګړندۍ کیدله تر دې چې په منډو

شوه، او له منډو سره یې غږ هم اوچت شو چیغې یې کړې : ودریږه !

سپور ودرید شاته یې راوکتل او د آس قبضه یې راکش کړه.

د ربیعې ځیره له حیانه سره خوتیده او یو ځل بیا یې پښې په ځمکه کې میخ شوې.

بدر حیران شو ویې ویل : ته ... یوازې یې !

ربیعې سمدستي څه ځواب ورنکړای شو ، بدر خپله نیزه په ځمکه ښخه کړه له اس نه راښکته شو له لړې چوپتیا وروسته یې وویل : ته پرېشانه ښکارې ماته دې غږ کاوه؟

ربیعی زړه نا زړه سر پورته کړ هغه ته یې وکتل او دبدر په موسکا کې یې اندیښنه، همدردی او مینه احساس کړل ورو ورو ورنژدې شوه او په غریو نیولی غږ یې وویل : زه تاته څه ویل غواړم.

بدر : ووایه !

بدر د لومړی ځل لپاره هغې ته په ځیر وکتل، هغه د روغتیا، حسن، ځوانی او سپیڅلتیا تیاره مجسمه وه، په مخ کې یې د حیا سرې او سپینې څپې په بدر بن مغیره اغیزه وکړه،

بدر بن مغیره بیا وویل : تا ماته څه ویل ؟

د ربیعی په سترګو کې چې د محبت او اطاعت سمندر تم ؤ ورو ورو پورته شوې ویې ویل : زه له انجیلا سره قدم وهلو ته راوتلې یم، هغه په دې غونډۍ ختلې ده،

بدر وویل : ته اندیښنه مه کوه هغې ته دلته هیڅ خطر نشته،

ربیعه : زه د هغې په وجه پریشانه نه یم، زه تاته دا وایم چې ستاسو دا کلا سرحد ته ډیره نژدې ده، که نصرانیان خبر شي چې دلته لږ کسان اوسی نو بیا ...!

بدر ئې خبره ورلنډه کړه : ته فکر مه کوه موږ د میلمنو په ساتنه پوهیږو.

ربیعه : نه نه ! زما دا مطلب نه دی، ماته ستا په اړه اندیښنه ده، ته د اندلس د مسلمانانو وروستی هیله یې که نصرانیان خبر شول چې ته دلته یوازې اوسې نوزه ویریږم چې ...

بدر : ته زما په باب چرت مه وهه ما خو ځلي نصرانيانو ته درس ورکړی.

ربيعه : بيا هم په دې کلا کې له دومره لږو سپاهيانو سره اوسيدل له خطره خالي نه دي، ستا ژوند قيمتي دی زموږ نوکر ولاړ هغه نصرانيانو ته ونه وايي چې ته د ځنګل پرځای په دې کلا کې اوسيږې.

بدر : ستا پلار خو ماته وويل چې دی ډير با اعتماده سړی دی.

ربيعه پريشانه شوه ويې ويل : زما پلار ډير خوش باوره دی، امکان لري زموږ نوکر په لاره کې ونيول شي يا تر تهديد او يا طمعې لاندې راشي او ټول راز ووايي : په داسې حالاتو کې احتياط په کار دی.

د ربيعي په لهجه کې تر نصيحت هيله زياته وه، د يوې مسلمانې نجلې انديښنه او خواخوږي د بدر د هيلې پرخلاف نه وه، هغه ربيعې ته تسلې ورکړه ويې ويل : دا کلا د غرناطې په حدودو کې ده او ترڅو چې نصرانيانو له غرناطې سره د جګړې اعلان نه وي کړی دلته حمله نه کوي، که دوی په دې هم خبر شي چې زه کله کله دلته اوسيږم نو دوی به د سمدستي يرغل اشتباه نه کوي که ستا د ځان په باب انديښنه وي هم زه په يقين درته وايم چې د هسپانيې د مسلمانانو ويني لا دومره نه دي سړې شوې چې د خپلو ميلمنو ساتنه ونکړای شي، ترڅو تاسو غرناطې ته نه وي تللي زما پوځيان به مو ساتنه کوي.

ربيعه خفه شوه ويې ويل : تا پرما غلط ګومان وکړ، زه د ځان په باب هيڅ انديښنه نه لرم، زما سره يوازې ستا انديښنه ده، يوازې زه نه بلکې د قسطلې او ټول اندلس هره پيغله د سرحدي شاهين د سلامتي دعا کوي، ته ددې بدبخته اولس وروستی تکيه يې، د هغې غر په ستونې کې بند شو او په ليمو کې ئې اوښکې وځليدې.

بدر بن مغيره تر تأثير لاندې راغی ويې ويل : د قوم لوڼې بايد داسې انديښنې ونه کړي چې ميړونه تنبل او په آرامی راضي آموخته شي بيا هم زه ستا د خواخوږي مننه کوم، دا يې وويل او د آس په رکاب يې پښه کيښوده ،خو ربيعې په بيړه وويل : ودريږه! بدر له رکابه پښه راوايستله ويې ويل : ښايي ما تاته ډاډ درنکړای شو، ګوره د نصرانيانو هيڅ حمله ماته د اتکل

پرخلاف نه ده، دوی به په هیڅ لحاظ هم ما ویده ونه ګوري، دا کلا دومره په خطر کی نه ده لکه ته یی چی خیال کوی.

ربیعی له لږ ځنډ وروسته وویل : ته په خوبونو باور لرې؟

بدر : هو زه د ځینو خوبونو پر حقیقت باور لرم ، ما په وروکتوب کی د خپل پلار په باب یو خوب لیدلی ؤ چی ربښتیا شو خو له هغه وروسته ما د خپل خوب تعبیر په توره لیکلی دی، که تا زما په باب هم څه خوب لیدلی وی نو زه به ئی د تعبیر لپاره په خپله توره بروسه کوم.

ربیعه هیله منه شوه ویی ویل : زما ستا په توره باور دی د اندلس هر مسلمان ستا په توره باوری دی، او ما چی کوم خوب لیدلی دی د هغی تعبیر بوازی ستا توره ورکولی شی ما په خوب کی لیدلی چی دښمنانو ستا په کلا یرغل راوړی وی ستا د سپاهیانو په پرتله د هغوی شمیر ډیر زیات وی ما د شپې په تیاره کې د کلا د ننه او بهر ویروونکی کریږې او ریدلې داسې مې محسوسوله چې هغوی د کلا دیوال سوری کړی او دننه راغلی دی، له ویری می سترګې وغړیدی، کیدای شی دا خوب زما د پریشانه خیالونو نتیجه وي، خو تا ته می له ویلو پرته زړه نشو په کراریدای.

بدر بن مغیره وویل : زه ستا شکریه ادا کوم، که ستا خوب ربښتیا شونو انشا الله ته به بیا په کلا کې دننه د چیغو پرځای له کلا نه بهر فریادونه واوری.

ربیعی ورو «آمین» وویل او غمجنه څیره یی په خوښۍ وځلیده.

بدر بن مغیره وویل : ددی خوب د تعبیر لپاره ښایی څو ورځی دلته پاتی شی، زه به ستا پلار ته ووایم چی څو ورځی په خپل سفر ځنډولو رضا شی.

ربیعی په زړه کی د خوښی درزا احساس کړه او له ځانه سره یی وویل : ستا دا مهربانی ښایی زما د یوه بل خوب تعبیر وی، بدر بن مغیره په رکاب کی پښه کیښوده ویی ویل : ته به د خپلی خور انتظار کوی زه ځم، په اس سپور شو او نیزه یی واخستله ربیعی زړه نا زړه ورته وویل : زه ویریږم چی زما خبری هسی ټوکه ونه بولی، زما ناسکه موره انجیلا او پلار هم زما په خبرو پوری خاندی. د خدای «ج» په خاطر زما د خوب په اړه هغوی ته څه

مه وایه.

بدر : ښایی تاته د تسلي لپاره الفاظ کافی نه وی، دایی وویل بیا یی یوی او بلي خواته وکتل او څو شپیلی یی ووهل په ځواب کې یې شاوخوا له ګنېو ونو نه څو تنه سپاهیان راووتل او تر دوی راچاپیر شول.

بدر یوه ته مخاطب شو ویې ویل : سلیمانه ته همدا اوس ځنګل لوری ته ولاړ شه، زه نن د ماښام نه وراندی د خپل پوځ نیمایی برخه ددی غره شاته راټولول غوارم د کلا د سپاهیانو نه هیڅوك هم باید له هغی نه خبر نه شی.

د بدر بن مغیره په اشاره سپاهیان چی څه وړ راوتلی وو هغسی سمدستی بیرته په ونو کی پټ شول، هغه په موسکا ربیعی ته وکتل او ویی ویل : اوس به داډه وې! تر څو ته دلته یی زما نیمایی پوځ به پردې کلا پهره کوی.

ربیعه ناڅاپی وروراندې شوه د هغه د اس جلب یی ونیو او ویی ویل : د خدای «ج» په خاطر داسی مه انګیره چی زما سره د ځان ویره ده، زما سره یوازې ستا اندیښنه ده، ته د قوم شتمنی یی، ته د اندلس د خلکو د ژوند سرمایه یی.کاشکی ما ته د خوب د اندیښنی پرځای په بل څه پوهولی شوای، کاشکی زه د هغو سرښندویانو نه یو وای چی ستا په دروازه پهره کوی خو زه یوه خیال پالونکی او وهمی نجلی یم چې ستاله پاره له ما سره د دعا او خیرغوښتنو نه پرته هیڅ نشته، د ربیعی آواز کیناست او په سترګو کی یی اوښکی راوخوټیدی.

بدر بن مغیره تر دیره دا پریکره نه شوای کولی چی څه ورته ووایی.د بی پایه سادګی، عاجزی او انکسار سره د ربیعی په څیره کی یو داسی درونډ والی، جدیت او وقار و چی په بدر یی اثر غورځاوه، هغه پښیمانه غوندی شو ویی ویل : زه افسوس کوم چی ته می په خبرو خفه شوی ، زما هدف دا نه و، زه ستا مننه کوم، ښه نو اوس خدای «ج» پامان!

ربیعی د آس جلب پریښود او یوی خواته شوه بدر اس ته لغته ورکره او په ګودر یی ورګډ کړ، ربیعی هغه ته کتل او په وار وار یی ویل : خدای «ج» دی مل شه خدای دی مل شه.

* * * * *

(٤)

انجیلا چی ربیعه پرېښوده او په غونډۍ وختله چی سرته وختله څو گامه وړاندی ئی بشیر ولید چی بیرته ښکته کېدو، بشیر ناڅاپی دی ته ور وکتل او ودرېد، انجیلا ورو ورو ورنږدی شوه، بشیر ورته وویل : نن ته یوازی راغلی یی؟

انجیلا ځواب ورکړ : ربیعه هم راسره ده هغه لاندې پاتې شوه زه د غونډۍ سرته راختلم زما دا تمه نه وه چی ته به دلته یی، دغه لاره ډېره سخته او نیغه وه،

بشیر : په سړه لهجه ځواب ورکړ : تا ډیر همت وکړ چی دلته راوختلی هغی بیا ورته وویل : زه چی دلته راوختلم نور می همت ځواب راکړ، دا می نیکمرغی ده چی ته می دلته ولیدی که درته زحمت نه وی نو تر څوکی راسره ولاړ شه،

بشیر بن حسن : درځه!

انجیلا : مننه ! زه ویریدم چی په بیرته راگرځېدو کی لاره ورکه نه کړم

بشیر په بی پروایی ځواب ورکړ : دا لاره دومره کږه وږه او پیچلې نه ده چې څوك یی ورکه کړی.

بشیر ډیر گړندی له انجیلا نه وړاندی روان ؤ ، او د ساه د سوځېدو له امله انجیلا سره له دی چی زړه یی غوښتل له هغه سره خبری نشوای کولی، چی څوکې ته ورسیدل د انجیلا ساه ستومانه شوه، مخ یی په خولو لوند ؤ، بشیر بن حسن د یوه با کرداره او نیك خویه طبیب په څیر د ځوانی او حسن مجسمی ته یو ځل ترشا وروکتل او بیایی مخ وگرځاوه لاندی یی په شنه او سمسوره دره سترگې ښخی کړې.

انجیلا په دسمال خولی پاکې کړې او ساه یی لږ آرامه شوه ویی ویل : تاته پیچومی هیڅ نه ؤ خو زمایی وضعه راخرابه کړه.

بشیر همغسی لاندې درې ته کتل ویی ویل : زه په غرونو ختلو عادت یم تا ښایی دا لومړی ځل همت کړی وی.

انجیلا وویل : له دی ځایه لاندی دره څومره ښکلی ښکاری، کاشکی ربیعه هم راسره راختلی وای.

بشیر : هغې ته تر اوسه پورې د دومره ستونزو گاللو ضرورت نشته، انجیلا په یوه ډېره کیناسته وېې ویل : که دې اجازه وي یو څو شیبې دمه جوړوم زه ډېره ستومانه شوم،

بشیر ځواب ورکړ : بېړه کوه خور به دې انتظار کوي.

انجیلا د خبرو د موضوع بدلولو هڅه وکړه وېې ویل : څومره ښکلی ده دغه ننداره ! ته هره ورځ دلته راځې؟

بشیر : هوکې ! خو دا نن هسې تصادفي له دې ځایه بېرته ستنېدم که نه زه هره ورځ تر هغه وړاندې خوکې پورې ځم.

انجیلا : دا تصادف ښایي ددې، لپاره ؤ چې تقدیر به زه ستا په لاربښوونې دلته را رسولم.

بشیر : ته زما نه پرته هم دلته راتلای شوای.

انجیلا : نه نه ، زه رښتیا وایم، زما همت ځواب راکړی ؤ، موږ بله ورځ روانیږو که ته نن نه وای نو ما به ددې څوکې دننه لیدو ارمان راسره وړی ؤ.

بشیر : دا خو دومره مهم ارمان نه ؤ چې تا به له ځانه سره وړو .

انجیلا : زه به دغه ښکلې منظره هیڅکله هم هیره نه کړم، ما اوریدلي چې د سرحدي شاهین په ځنگل کې ډېر ښکلي ځایونه دي.

بشیر : هو ! هغه سیمه ډیره ښکلې ده.

انجیلا : ښایي همدغه سبب وي چې تاسو ښارونو ته تلل نه خوښوی.

بشیر : انسان همیشه هغه ځای خوښوي چې گټور کارېکې کولی شي.

انجیلا : زما په گومان ته ددې غرونو او ځنگلونو پرځای په قسطله، قرطبه او اشبیلیه کې ډېر گټور کار کولی شي، هلته به پاچا هان، والیان او امیران ستانه راضي وي. که ته بده نه منې نو زه خو وایم چې ته دلته هسې خپل جوهر او کمال ضایع کوې، پلار جان مې ویل چې که ته قسطلې ته ولاړ شې پاچا به لومړۍ کرسۍ درکوي.

بشیر : ستا پلار به ماته هیڅکله هم قسطلې ته د تلو مشوره رانه کړي، زه چې د بدر بن مغیره د یوه معمولي سپاهي علاج کوم ستا د پاچا په دربار کې له کیناستلو نه زیات خوښ یم، دغه خلك کله کله په بدنې ناروغیو اخته کیږي. انجیلا په موسکا بشیر ته وکتل وېې ویل : ته ولې

داسې نه وایي چې د عیسویانو نه کرکه لري؟

بشیر : د یوه طبیب په حیث د هر انسان خدمت خپل فرض گڼم، خو د یوه مسلمان په حیث زما لومړنی مسئولیت دا دی چې له هغه چا سره ملگرتیا وکړم چې د اندلس د مسلمانانو د عزت او آزادي په خاطر جنگیږي، تاته انسانیت د قسطلي په دربارونو کې ښکاري چې هلته د مسلمانانو د غلامي زنځیرونه جوړیږي او ماته انسانیت په هغو ځپرونو کې ښکاري چې اوسیدونکي ئې د نورو تر غلامۍ نه مرگ غوره بولي.

انجیلا غمجنه شوه ویې ویل : ستا دا باور دی چې زموږ د پاچا مقابله به تر ډیره وکړای شی؟

بشیر : مقابله یوازې د برې په امید نه کیږي، په ځینو حالاتو کې جگړه د کمزور لپاره فرض شي، زموږ باور دی چې ترڅو ژوندي یو ځوك مو مړیان کولی نه شي، خیر اوس راځه ناوخته کیږي.

انجیلا وویل : زما په گومان که ته د قسطلي په شاهي دربار کې واوسې او پاچا خوښ وساتې هغه به پر مسلمانانو له یرغل نه وژغورې.

بشیر : آزادي په چاپلوسۍ نه،په وینو اخستل کیدای شي.

انجیلا وویل : د یوه طبیب په حیث به ته پاچا ته د چاپلوس نه،د یوه محسن په حیث معرفي شې.

بشیر لږ په تروشه لهجه ځواب ورکړ : موږ ته ستا سوله پاچا سره د احسان همدا یوه لاره پاتې ده او هغه دا چې له لاسه یې د ظلم توره واخلو، او کله چې هغه زموږ رحم او کرم ته محتاج شي موږ به د خپلو پلرونو په شیر هغه معاف کړو.

زه د خپل قوم د تلپاتې ژوند لپاره د یوه سپاهي ژوند له هغوی نه په سوال د لنډ مهاله ژوند نه غوره بولم، ته دلته میلمنه یې، زه افسوس کوم چې تا دلته بحث راواچاوه د قسطلي او هسپانیې مقابله اوس په خبرونه په تورو کیږي، بشیر ورو ورو له غونډۍ نه راکوزیدو، انجیلا هم جگه شوه له شانه ورپسې راکوزه شوه، او په زړه کې یې وویل : کاشکې ما دا بحث نه وای پیل کړی.

دواړه تر ډیر ځنډه چوپ و، خو کله چې له غونډۍ راکوز شول او په گڼو

ونو کی تیریدل انجیلا ورگرنـدیٔ شوه چی ورنژدې شوه ویی ویـل : زه نه پوهیدم چی ته به دومره خفه کیږې، خدای شاهد دی چې زه ستا دښمنه نه یم، ته چی هر څه کوې زما دعا ستا سره ملگرې ده ما وبخښه.

بشیر بن حسن مخ وروگرځاوه انجیلا ته یی وکتـل ، د هغی له سترگو اوښکی بهیدې، ده ورته وویل : نادانې ته ژاړې!

هغی بیا وویل : ما وبخښه

بشیر : زه خو ستا د اوښکو په وجه نه پوهیږم! که د نصرانیانو لخوا د یوه فاتح د دوستی پیغام راکول غواړی نو زما ویره ده چې دغه ملغلرې به خوشی توېی شی، او که داددی لپاره وی چې ته زموږ هلې ځلې بې فایدې گڼې هم د خوا خوږې دغه پیغام بې وخته دی او که ته دا گومان کوی چی د بشیر بن حسن ژوند دومره قیمتی دی چی د مرگ او ژوند په دغه کشمکش کی باید له خپل اولس سره ملگری نه شي بیا هم ستا گومان غلط دی.

انجیلا تر احساساتو لاندې راغله ویی ویـل : زه نه د مسلمانانو او نه د نصرانیانو او نه د دوی د پاچا هانو پروا لرم. زه یوازې ستا خیر غواړم، زه په دی افسوس کوم چی زما په خبرو خفه شوې، زه ناپوهه یم، ته زما خبرو ته اهمیت مه ورکوه.

د ربیعی غږ اوچت شو؛ انجیلا ! انجیلا !

انجیلا چوپه وه بشیر بن حسن ځواب ورکړ : ستا خور دلته ده.

بیا یی انجیلا ته وویل : راځه ! خور دې ناری وهی.

انجیلا د بشیر نه وړاندې روانه شوه، لږ ځنډ وروسته دری واړه د کلا په لوري روان شول.

له ویالې نه چې پورې وتل ابو داود یی مخې ته راغی هغه انجیلا او ربیعی ته وویل : تاسو نن ډیری وځنډیدی!

ربیعی ووېل : پلار جانه ! موږ نن په غونډۍ د ختلو اراده کړې وه، زه ډیره وړاندې ولاړه نشوم، خو انجیلا یوازی د غونډۍ سرته ختلی او بیرته راغله.

د ربیعې د خوب تعبیر

د جمعې د ورځې زیات وخت بدر بن مغیره او بشیر بن حسن له ابو داود سره په مجلس تیر کړ، د دوی له خبرو ابو داود داړه شو چې دوی به شپه په کلا کې تیروی، خو له دوو ورځو راهیسې هغه حیران ؤ چې د کلا زیات سپاهیان ناڅاپه ورك شول.

ملسپیین چې کله ده له بدر او بشیر سره ډوډۍ خوړله ویې ویل : په کلا کې د سپاهیانو شمیر ډیر لږ پاتې دی، زما نظر خو دا دی چې کله تاسو دلته اوسیږی نو د ساتنې مو پوره خیال کوی.

بدر په بې پروائې ځواب ورکړ : موږ ه ځان د ساتنې لپاره هیڅکله هم د سپاهیانو ضرورت نه دی احساس کړی.

ابو داود : ستا په میړانه کې خبره نه شته، خو ددې کلا د ساتنې لپاره هم پوره شمیر سپاهیان ضروری دی، که د نصرانیانو لخوا د ناڅاپی برغل ویره نه وی هم ته باید هوښیار وې.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : تاسو فکر مه کوی، د خطر په وخت کې به تاسو دلته پوره سپاهیان وګوری، په دې کلا کې زما هستوګنه هسې موقتې ده، سبا ته به تاسو غرناطې ته روان شې او زه به انشا الله خپلو غرونو او ځنګلونو ته ورځم.

ابو داود : نو په همدې خاطر دې پوځیان دری ورځې وړاندې استولی دی.

بدر : هو هغوی دلته بې کاره پراته وو.

له دې وروسته بیا په نورو چارو ډیری خبری وشوی.

د ماښام له لمانځه نه وروسته کله چې دوی له جومات نه راوتل یو سپور راغسی کلا ته راننوت او د جومات په دروازه کې بدر بن مغیره ته ورلنډ شو.

بدر بن مغیره د هغه د خبری انتظار ونه کړ ویې ویل : وایه خیریت خو دی؟ ته ډیر پریشانه ښکارې؟

سپاهي وویل : د پاچا ورور او د غرناطې د پوځ یو شمیر افسران له تا سره د لیدلو لپاره راغلي دي، او هغوی ستا هستوګنځي ته د تلو او ستا د انتظار پرځای نیغ همدلته را روان دي.

بدر : هغوی به له دې ځایه څومره لرې وي؟

سپاهي : اته میله به لرې وي، هغوی وویل چې د شپې ډوډۍ به له تاسره خوري.

بدر بن مغیره بشیر بن حسن ته وکتل ویې ویل : تاسو د دوی د هستوګنې او ډوډۍ بندوبست وکړئ، زه یې ښه راغلاست ته مخې ته ورځم.

لږ ځنډ وروسته چې بدر په اس سپور او چارګام له کلا ووت ابو داود ګړندۍ خپلې کوټې ته ولاړ، تر لږ ځنډه په ژورو سوچونو کې ډوب شو او په کوټه کې یې قدم واهه، بیا یې دننه کوټې دروازه خلاصه کړه میریا ته ئې غږ کړ: لږ شیبه دلته راشه.

میریا له کرسۍ نه پورته شوه د ابو داود کوټې ته ورغله هغه زر دروازه بنده کړه، ربیعې او انجیلا یو بل ته وکتل ربیعې ورو وویل: انجیلا ! پلار جان له سهار راسې څه اندیښمن دی.

انجیلا په معنی دار نظر ربیعې ته وکتل ځواب ئې ورکړ : د هغه د اندیښنې سبب ښایي د سبا ورځې سخت سفر وي خو ربیعې ماته تر هغه نه ته زیاته پریشانه ښکارې، کله چې مونږ له قسطلې نه غرناطې ته روان وو ته ډیره خوښه او تازه وې، خو اوس داسې بریښې چې تاته تر غرناطې نه دغه شاړه کلا ښه در لګیږي.

ربیعه : زما له غرناطې سره مینه ده، زه په دې اندیښنه کې یم چې پلار جان سبا د غرناطې پرځای بلې خواته مخه نه کړي،

انجیلا : تا تـه معلومه ده چې پلار جان د غرناطې د تګ اراده نـه ځنډوي، سرحدي شاهین نوی ګاډۍ هم زمونږ لپاره راغوښتی ده، ستا د پریشانۍ سبب بل شی دی، ربیعې ته د زړه خبره له مانه نشي پټولی رښتیا ووایه ته پر دې غمجنه نه یې چې د سرحدي شاهین ځاله له غرناطې نه ډیره لرې ده؟

د ربیعې په څیره‌دحیا سرې او سپینې څپې ونـخیدلې، هغې انجیلا ته څه ځواب ورنکړای شو، انجیلا بیا وویل : ربیعې زه اوته د یوی کښتۍ سواره یو، خو چې زه د بشیر بن حسن نوم اخلم ته ما ملامتوې او ستا خپل حالت

دا دی چې له دی ځایه د رخصت تصور وکړی څیره دې مړاوې شی.
رښتیا وایه ربیعې! له سرحدی شاهین سره دی مینه نه ده؟
ربیعه : انجیلا ! زه چیرته ویلی شم چی زه له هغه نفرت کوم خو زما او د هغه نړۍ بیلې دی، بدر بن مغیره د اندلس پر اسمان د ځوارلسمی سپوږمۍ ده، خو زه د هغو لکونو لیدونکو نه یوه یم چی د هغه له ځل بل تر اغیزی لاندی خامخا یم خو د هغه له اسمانه راکوزولو او د خپلی جونګړی زینت کولو خیال په زړه کی نشم راوستلی، بشیر بن حسن هم د اندلس د آسمان یو ځلاند ستوری دی. که ستا هوس یوازی د هغه تر لیدو او ننداری پوری وای نو ما څه غرض نه درلود، خو انجیلا ته دغه ستوری له اسمان نه راشکوی او د خپلی لمنې سینګار جوړول ئی غواړې، ته له هغه فاصلو نه سترګی پټوی چې ستا او د هغه ترمنځ دي، زه ستا سترګې درخلاصول خپل فرض ګنم.
د انجیلا ښکلی بنه مړ اوې شوه، په شونډو ئی غمجنه موسکا خپره شوه ویی ویل : د پخوانی بد سلوك سره سره زه اوس هم دا احساسوم چې په دی دنیا تر تا زیات زما بل خیرخواه نشته، خو بده مه ګنه ته یوه شاعره یی، ما هغه پر اسمان نه پردې ځمکه لیدلی دی او زه په دی ویلو نه شرمیږم چی خوبنیږی مې. که ما هغه د خپلی لمنی زینت نه کړای شو هم زه به د هغه لمنی ته په لاس ور غځولو کی دوه زړی نه شم، ربیعې ما چی هغه لومړی ځل ولید زړه می ګواهی راکړه چی هغه یوازې زما دی، کله یی چې غږ زما له غوږو سره ټکر شو داسی می احساسوله چی زما غوږ ونه له دی غږ سره بلد دی، ترڅو چی زما سترګې هغه لیدای شی او غوږونه مې د هغه غږ اوریدای شی زړه به می همدا وایی چی هغه زما دی، هغه زما دی، ربیعی رښتیا ووایه ته د بدر بن مغیره په باب همدغسی احساس نه لرې چې هغه یو میړه دی او ته ښځه یی؟
ربیعی په غور انجیلا ته وکتل ویی ویل : انجیلا ! ته دانه احساسوی چی ته یوه عیسوی یی او هغه مسلمان دی او په اندلس کی د عیسویت او اسلام ترمنځ جګړه روانه ده.
انجیلا ځواب ورکړ : زه ددی پروا نه لرم، زه به هڅه کومه چی هغه ځان ته راکش کړم، که هغه زما خواته رانه غی نو زه د هغه خواته په ورتګ کی ډیل نه کوم.

ربیعی وویل : فرض کړه که نن د قسطلی او غرناطې ترمنځ جګړه ونښلي نو ستا او بشیر بن حسن ترمنځ به تولی لاری ونه تړلی شی؟
انجیلا : کیدای شی د لنډ مهال لپاره ز موږ ترمنځ تولې لارې بندې شی، خو ددې جګړې نتیجه به له دې پرته بل څه وی چې په ټول اندلس به عیسویان قبضه وکړی او زموږ ترمنځ به پاتې ، دیوالونه راپریوزی.
ربیعی وویل : انجیلا ! ته ګومان کوې چې بشیر بن حسن غوندې سپاهی به د خپل قوم له بربادی او ماتی وروسته له تا سره د مینی لپاره ژوندی پاتی وی؟
د انجیلا په څیره د خفګان نخښی جوړی شوی، له لږ چوپتیا وروسته یی وویل : ربیعی ! فرض کړه که حالاتو هغه قسطلی ته په تګ مجبور کړ او هغه ته د ژوند د پاتی شپو ورځو تیرولو له پاره له دی پرته بله لاره نه وی نو آیا بیا به هم زما او د هغه ترمنځ د نفرت دیوالونه ولاړ وی؟
ربیعی ځواب ورکړ : دا په دې پورې مربوطه ده چې قسطلې ته پر تګ هغه په څه مجبور شوی دی، د یوه بندی په حیث به هغه د دښمن قوم د یوی مجلس په سپارښت خلاصون او د ذلت نه ډک ژوند په هیڅ صورت هم نه منی، البته د یوه فاتح په حیث بنایی هغه ستا د مینې زنځیر ومنی، خو دا تا څنګه احساس کړه چی حالات به هغه قسطلې ته په تګ مجبور کړی؟
انجیلا پر خپله اندیښنه د پردی اچولو هڅه وکړه وبی ویل : د یوه ګل سم ځای بڼ دی، بنایی هغه پخپله ډیر وخت په دی بیدیا کی اوسیدل ونه غواړی.
ربیعی څه ویل غوښتل چې د بیلې کوټې دروازه بیرته شوه او ابو داود او میریا کوټې ته ورننوتل، د ابو داود په لاس کی دوه بیلی شمی وی، او کله یی چی د دوارو ګرکیو مخی ته شمې کیښودې ربیعې په معصومانه لهجه وویل : پلار جانه په کوټه کی د فانوس ښه رڼا ده شمو بلولو ته څه ضرورت وو؟
ابو داود په اندیښنه وویل : ربیعې ستا له ډیرې رڼا نه ډیر نفرت دی،
ربیعه : نه پلار جانه ! خو دا به په شمال ګل شی، که ته وایی زه به ګړکی پورې کړم.

ابو داود : نه د تازه هوا لپاره کړکۍ خلاصي پرېښودل ضروري دي، بیایي میرپا ته وکتل او ویې ویل : که دا مړې شوې زر تر زره یې بیا بلې کړی، زما په کوټه کې نورې شمې هم شته که دا خلاصي شوی نوري راوړی او په همدې ځای یې بل کړی.

ابو داود دا وویل او له کوټې نه ووت.

*****

(۲)

د ماسخوتن د لمانځه په وخت بدر بن مغیره د غرناطې د پاچا له وروړ الزغل او د دوو لویو پوځي افسرانو موسیٰ او الزیغری سره یو ځای کلا ته ننوت، د غرناطې پنځلس تنه سپاهیان او معمولي افسران هم ورسره وو،

دغه وخت موذن د ماسخوتن د لمانځه آذان کاوه او دوی له جومات سره له اسونو نه پلي شول.

او جومات ته ننوتل، بشیر بن حسن د جومات په دروازه کې ورسره ستړي مشي وکړل، الزغل له بشیر بن حسن سره تاوده ستړي مشي وکړل او ابو داود ته ئې وکتل بدر بن مغیره وویل : دا ابو داود دی ما په لاره کې ده په باب تاسو ته یادونه کړی وه،

الزغل ابو داود ته د مصافحې لاس وروغځاوه ویې ویل : بدر ستا ډیری ښیګړی یادې کړې، خو زما په نظر ستا تر ټولو ستر کمال دا دی چې زموږ سرحدي شاهین درته عقیدت لري.

ابو داود مسکی شو ویې ویل : زما ترټولو ستره ښیګڼه دا ده چې د یوه ډیر شریف او سخي ځوان میلمه یم، چې د یوه بې کسه میلمه ستاینه یې هم د میلمه د خدمت په مسئولیت کې ګڼلې ده، هغه پیښه چې ماته یې د سرحدي شاهین سره د څو شپو ورځو تیرولو فرصت را په برخه کړ زما د ژوند ترټولو په زړه پوري پیښه ده، د غرناطې هغه ستر شخصیتونه چې له لرې نه لیدل ئې ما د ځان ویاړ باله نن زما مخې ته ولاړ دي، که ئې ګستاخي نه ګڼئ نو زه دا سپیڅلي لاس مچوم چې له پیړیو وروسته ئې د موسیٰ بن نصیر او طارق بن زیاد د تورې بیا اوچتولو نیکمرغي په برخه شوې ده.

الزغل له هغو نيك خصلته انسانانو نه ؤ چې له چاپلوسي نه يې كركه كوله خو د ابود داود لهجې او خبرو په هغه اغيزه وكړه د خپل لاس ور تړلولو هڅه يې ونه كړه، ابو داود په ډېرو تودو احساساتو د هغه لاس ښكل كړ، له دې سره يو ځاى د وخت له ضرورت سره سم دوې څاڅكى تودې اوښكې د هغه له سترګونه د الزغل په لاسو وروڅځېدې.

نژدې د همدغسې احساساتو په بدرګه ابو داود له موسى او الزيفرى سره معرفي شو، ټول بيا جومات ته ننوتل ، امامت ابو داود وكړ، له لمانځه نه وروسته چې كله دوى په يوه بالاخانه كې پر ډوډۍ خوړلو بوخت شول ابو داود پر هغوى د خپل اغيزې اچولو لپاره په دماغ او ژبه زور واچاوه او خپل ټول استعداد يې په كار واچاوه، الزغل چې پخپله هم په ډېرو علومو كې د غيرمعمولي استعداد او پوهې خاوند ؤ د ابو داود له علمي پانګې نه زيات تر اغيز لاندې راغى، او كله چې هغه د قسطلي د ظالم حكومت پرخلاف د خپلو پټو فعاليتونو ياودنه وكړه نو الزغل وويل : د خداى «ج» احسان دى چې تا د خپل فعاليت لپاره داسې ځاى ټاكلى چې هلته تاته زيات ضرورت دى، په غرناطه كې تاسو له مونږ سره ډېر څه كولى شې، بدر بن مغيره چې ستا په باب ماته څه ويلي دي زه پوه شوم چې ته د ځوانانو جلبولو په چل پوهېږې، په غرناطه كې به زه يو داسې ځوان تاته وسپارم چې سمې لارې ته راوستل ئې د اندلس د لاسه وتلي پاچاهي د بيا ترلاسه كولو نه كم نه دى زما مطلب د غرناطې د وليعهد، زما ورا ره عبدالله دى، هغه ډېر زيات بيړنى، چاپلوسي خوښوونكى، پرځان مين، ويرېدونكى او وهمي دى د هغه تر جوړولو ورا نو ل زيات خوښيږي، كه هغه ته اصلاح كړاى شي نو دا به د قوم ډېر لوى خدمت وى.

ابو داود د خپلې خوښې د پټولو هڅه وكړه ځواب ئې وركړ: د غرناطې د ځوانانو د اصلاح لپاره ستاسو د سترګو اشاره كافي ده بيا هم چې تاسو ماته څه خدمت وسپارى په خوښې به ئې ترسره كړم.

الزغل وويل : ابو عبدالله ته د سترګو د اشارې پرځاى د ادب لرګي ته ضرورت دى او زه پوهيږم چي هغه له تا سره شته، تاسو غرناطې ته كله ځئ؟

ابو داود : انشا الله مونږ سباته روانیږو .
الزغل : نو چې تاسو کله ورسیږئ زه هم در رسیږم.
زما وروږ به ستاسو په شان سرې د خپل زوي د اُستاد په حیث ومنی او څه اعتراض پرې نه لرې، خو ابو عبدالله ته دا مه وایې چې دغه مسئولیت تا زما په ویلو منلی، هغه زما په هر څه شك کوی.
ابو داود : تاسو بیغمه اوسی.
له دې وروسته الزغل ، موسی او الزبغری له ابو داود نه د قسطلی د پوځی تیاری په اړه پوښتنی کولی، او هغه د حقایقو پرځای د دوی د خوښی سره سم ځوابونه ورکول، نژدې نیمه شپه چې کله دوی دجګیدلو اراده وکړه د کلا څلورو خواو ته نغارې پورته شوی، دوی پریشانه شول یو بل ته ئی وکتل، الزغل په سوالیه نظر بدر ته وکتل، او د نورو خلکو سترګی هم د هغه په څیره ونښتی ، د بدر په څیره کی د حیرانی او اندیښنی څرك نه ؤ ویې ویل : تاسو مه ویرېږئ او بیا په داډه زړه له ځایه اوچت شو، ویې ویل: زه اوس حالات معلوموم ، بشیر هم جګ شو خو هغه ورته وویل :. ته له میلمنو سره پاتی شه زه سمدستی بیرته راګرځم. بدر بن مغیره چې دروازی ته ورسید یو پهره دار په منډه راغی او لنډه لنډه ساه یی وکاږله ویی ویل : نصرانیانو حمله کړی ده له دی سره تول اوچت شول توری یی وکښلی خو بدر بن مغیره دوی ته مخ واړاوه ویی ویل : نصرانیانو به په تیرو شلو کلونو کی دومره لوی حماقت نه وی کړی، تاسو بی غمه کښینئ، د شپی مهال د دوی ډیر لوی لښکر هم دکلا خواته نژدې نشی راتلای، زه به ښایی په خپل تیر تول ژوند کی هم دومره د-دوی د ناځاپی حملی لپاره تیار نه وم،
ابو داود وویل : په کلا کی خو ما نن له شل پنځه ویشت سپاهیانونه زیات نه دی لیدلی.
بدر : د کلا ساتنه ددي دیوالونو نه ډیره وړاندی کیږی، له نیکه مرغه زما ترنیمایی زیات سپاهیان هلته شته دی، زه اوس بیرته راځم.
موسی وویل : زه هم درسره ځم.
بدر ځواب ورکړ : زه ویریږم چې د کوم سپاهی د غشی نښه به شی، زه پخپله هم ښایی له کلا نه بهر د جنګیالیو د لارښوونی لپاه ولاړ نه شم

یوازې د کلا ساتونکو ته یو څو ضروری هدایات ورکوم.

الزغل ډاډه شو ویې ویل : نو تا ددی حملی تمه درلوده؟

پردی پوښتنه ابو داود ټکان وخوړ بدر ته ئې وکتل ، بدر ځواب ورکړ : ماته د تقدیر لخوا یوه اشاره وشوه او د خدای «ج» فضل دی ما هغه یو وهم او خیال ونه باله.

بشیر بن حسن له بدر سره د تلو ټینګار وکړ خو هغه ورته وویل : زما زیات سپاهیان یوازې په دی د غشو باران ته دریدلی شی چی ته د هغوی د ټپونو علاج کوی، ته همدلته اوسه او د زخمیانو د زخمونو د پټی سامان چمتو کړه.

بدر بهر ته ووت، له یو ساعت وروسته بیرته راغلی او ویې ویل : تاسو که غواړی ډاډه ویده کیدای شی، نصرانیان له کلا نه دوه میله لری چی له مقابلی سره مخ شول د تیښتی هڅه یی وکړه، خو که له هغی نه لس تنه په تیښته بریالی شی هم معجزه به وی.

ما تاسو ددی فتحی په ویاړ کی له ګډون نه نه ایسارولی، خو د سپیده چاود نه وراندی ستاسو بهر وتل مناسب نه دی د سهار په رڼا کی به تاسو هم د بندیانو په راغونډولو او تښتیدونکو پوځیانو پر غشو ویشتلو کی زما له سپاهیانو سره ملګری وکړی.

بدر بن مغیره بیا ابو داود ته وکتل ویې ویل : ته خپلی کوټی ته ولاړ شه او بهر ته خلاصی کړکی بندی کړه، او یا ټولی شمعی مړی کړه.

نجونو ته ووایه چی د کړکې په مخ کی نه دریږی، پهره دارانو وویل چی د حمله کوونکو یوه وارخطا ډلګی کلا ته نژدی لیدل شوی، که څه هم له هغوی نه په کلا کی څه خطر نشته خو دا اندیښنه شته چی که هغوی رڼا وویني غشی به پرې وولی.

ابو داود وویل : زما دا تمه نه وه چی دوی به داسی غلطی وکړی او بیا په منډه بلی کوټی ته ننوت.

الزغل وخندل ویې ویل : یو ښه عالم ډیر لږ ښه سپاهی هم وی.

* * * * *

(۳)

ابو داوود لړ وړاندې ولاړ په اندیښنه کې شو او سمدستي یې پښې ورو شوې د بدر بن مغیره له خبرونه یې پردې باور شو چې دده راغوښتنې لښکر له تباهی سره مخ دی، ځکه خو یې د شمې بلول او نه بلول بې معنی بلل، له دې سره یې په زړه کې اندیښنه ور پیدا شوه چې له یرغل کوونکو سره دده نوکر نه وي چې ده د سرحد والي ته د استازي په توګه استولی ؤ، ظاهراً ددې کار امکان ډېر لږ ؤ بیا هم د تشویش وړ وه خو دې تر دې هم زیات پر دې اندیښمن ؤ چې د یرغل کوونکې لښکر مشر نیول شوی نه وي، او د بدر بن مغیره په مخکې د ابو داود رازونه افشا نه کړي.

په دې وخت کې هغه ځان ته دا تسلي ورکوله چې د سرحدي شاهین والي دی د فردیناند ځانګړی سړی بولي او د راز له افشا نه به ئې ډډه وکړي.

هغه ته په هر ګام نوې نوې اندیښنې رامخې ته کیدې، او بیا به یې بیرته ځان ته تسلي ورکوله. کوټې ته نژدې یو نوی خیال ور پیدا شو او په بدن یې لړ زه راغله، آیا دا امکان نه لري چې د سرحد والي د شهرت او نومیالی توب په خاطر پخپله د حملې مشري کړې وي او کله چې ژوندی ونیول شي د الزغل او بدر په وړاندې اعتراف وکړي چې ستاسو مجرم زه نه ابو داود دی، چې ماته یې پر کلا د یرغل بلنه راکړې ده.

هغه په ډېره پریشانی د خپلې دفاع سوچونه کول چې ناڅاپه یې کمزورې چیغه واورېده، هغه په بیړه د کوټې دروازه خلاصه کړه او ور ننوت، له بلې کوټې نه د یوې بلې چیغې سره سم ټوك په ځمکه ولویدل، په دې ځنډ کې هغه کوټې ته ور ورسید یوه شیبه یې سترګې توری او وینې یې په رګونو کې ودریدلې، انجیلا او میریا په غولې بې سده پرتې وې، د انجیلا په ټټر کې یو غشی ښخ و، ربیعه بې حرکته ورته ولاړه وه، ابو داود په ډېره پریشانی ربیعی ته وکتل ، هغه په واخطایی کړکیو ته اشاره وکړه، ابو داود شمې یوې خواته کړې او کړکی یې بندې کړې، بیا انجیلا او میریا ته راغی دواړه یې وخوځولې او ویې ویل : انجیلا ! میریا !

انجیلا زګیرې وکړ او سترګې یې وغړولې، هغه په هوښ راغله خو میریا همغسې بې سده وه.

ربیعی وویل : پلار جانه ! طبیب راوغواړه ! انجیلا زخمی ده او مور جانه

ددې په لویدو بې سده شوه، انجیلا د کړکۍ له مخې تیریدله چې له بهرنه چاپه غښۍ وویشتله لږ زر کوه د انجیلا وینه بهیږي.
ابو داود جګ شو او په بیړه بهر ته ووت.

* * * * *

(٤)

لږ ځند وروسته له ابو داود سره بدر بن مغیره او بشیر بن حسن کوټې ته رانوتل، بشیر انجیلا او میریا ته له سرسری نظر وروسته دواړې په خپلو خپلو بسترو واچولې، په دې ځند کې د هغوی یوه نوکر دوا او ضروری د طبابت سامان راوړ بشیر خپله کڅوړه خلاصه کړه، یو بوتل یې را ویوست، څو څاڅکي یې په یوه دسمال وڅڅول ابو داود ته یې ونیو وې ویل :
دوادې میرمن ته ور بوی کړه، په هوښ به یې راولي، له دې نه وروسته یې انجیلا ته پام واړاوه، هغې په رڼورڼو سترګو ده ته کتل، بشیر بن حسن د زخم له لیدو وروسته غښۍ ته لاس ور وغځاوه، انجیلا په دواړو لاسونو دده لاس ونیو او په چیغو یې وویل : نه نه !
بشیر بن حسن وویل : څومره چې دغه غښۍ وځنډیږی هومره به ته زیات په زحمت شې، ته مه ویریږه ، لاس مې مه نیسه کنه نو زه به د بیهوشی دوا درکړم.
بشیر بن حسن خپلوملګرو ته اشاره وکړه.
انجیلا ووې: نه نه لاس او پښې مې مه نیسئ، زه هیڅ نه کوم.
بشیر وویل : ما مخکې هم دا ګومان کاوه چې ته زړه وره نجلۍ یې یوازې یوه شیبه سترګې پټې کړه، ویریږه مه.
خو انجیلا ډیرد عقیدت او اطاعت په نظر د هغه په څیره سترګې سخې کړې، بشیر بن حسن بیا غښۍ ته لاس ور اوږد کړ هغې دا ځل هیڅ مزاحمت ونه کړ، شونډې یې وچیچلې، ورویې زګیروی له خولې ووت او بې اختیاره یې لاس د غښۍ د زخم په لور ور اوږد شو، خو بشیر بن حسن غښۍ راویوست، هغه ډادمنه ساه واخستله، وې ویل : زخم ډیر ژور نه دی انشا الله زر به بیرته روغه شې.
دغه وخت میریا را په خود شوې وه، هغې یوه شیبه بیرته سترګې پټې

کړې او بیا یې بیرته وغړولې، او په یوه چیغه په خپله بستره کې کښیناسته، د انجیلا په لوری یې ورمنډه کړه وېې ویل : زما لورې ! زما انجیلا ! انجیلا ته ښه یې که نه ! زما لور به روغه شي! وواییې ! د خدای «ج» لپاره راته وواییې ! هغې د لیونو په څیر د بشیر بن حسن متې نیولې وې او په زوره زوره یې خوځولې.

میریا بیا هغه پرېښود او بدر بن مغیره ته یې پام شو وېې ویل : د خدای «ج» په خاطر زما د لور ژوند وژغوري.

ابو داود راوړاندې شو میریا یې ترمټ ونیوله، په زور یې بستري ته کش کړه وېې ویل : میریا لیونی کیږه مه، له صبر نه کار واخله! انجیلا به ډېره زر روغه شي زخم ډېر معمولي دی، میریا چیغې کړې، ستا په سینه کې د زړه پرځای کاڼی دی، انجیلا که مري که پایی ستا یې پرې څه! ستا خو د غرناطې ...؟

میریا د غرناطې له نامه سره ژبه ونیوه، ابو داود احساس کړه چې د تقدیر لاس د هغه تر مرۍ پورې ور ورسید او بیا ودرید، هغه سر ترپایه هیله او ښمه شو او میریا ته یې کتل، د میریا لیمو هم دا څرګندوله چې په دې خطرناکه موضوع نور څه ویل نه غواړي، ابو داود بیا په لوړ آواز وویل : هو کې ! له ماسره د غرناطې غم دی، د داسې وحشیانو له یرغل نه د غرناطې ژغورل د هر مسلمان فرض دی، چې په لجونو د غشو ویشتلو نه هم نه شرمیږي، او د انجیلا زخمي کیدل زما د غرناطې له تګ سره هیڅ اړه نلري.

تا ته باید معلومه وای چې له بهرنه دیرغل ویره وی کرکې باید پوری وې، او ستا له لاسه دا هم پوره نه شوه چې انجیلا له کرکۍ نه لرې کړې، ربیعی ته خو هوښیاره ښکلې یې تا به انجیلا له کړکۍ نه منعه کړې وې؟

ربیعی په مړاوې لهجه ځواب ورکړ : پلار جانه ! انجیلا له ما سره خبرې کولې زما له بستری نه جګه شوه هغه خپلې بستري خواته روانه وه، چې له کړکۍ نه غشی راغی او ورباندې ولګید.

د ابو داود ټول د چالاکۍ صلاحیتونه په سترګو کې راټول شول، میریا به زیاتره د هغه د سترګو له رڼا نه ویریده، ټول چوپ وو خو دا معمولي پیښه

نه وه، هغه په ویروونکو سترګو ویل چې لا تر اوسه زما خبره پای ته نده رسیدلې، زه یوازې د ډګر د خالي کیدو انتظار کوم په کومه څیرکي او دقت چې بشیر بن حسن د انجیلا پر زخمونو پټی تړلی تر هغې نه په زیات ژور نظر ابو داود میریا ته کتل.

بدر بن مغیره په دې څنډ کې څو شیبې ځلې، ربیعی ته وکتل، هغه تر اوسه پوري په وارخطایی د انجیلا د بستری خواته ولاړه وه، هغه د انجیلا تر زخمي کیدو زیاته دې ته حیرانه وه چې د نصرانیانو د ناڅاپي حملې سره سره د بدر بن مغیره او بشیر بن حسن په څیره کې د اندیښنې او پریشانی نخښې نشته، هغې زړه نازړه او په ویره ویره وپوښتل: داسې ښکاري چې دا کلا د دښمن تر یرغل لاندې راغلې؟

بدر بن مغیره پخپله هم له هغې سره خبرو اترو ته ناکرار ؤ د ربیعی غږ یې پام ور واړاوه او په تسلې ډوله غږ یې وویل : داسې ښکاري چې د دښمن کوم تښتیدلی سپاهی د شپې په تیارو کې دلته رسیدلی او چې په خپل مرګ یې باور راغلی نو دې خواته یې غشی راویشتلی، که هغه تر اوسه وژل شوی نه وي نو ضرور به نیول شوی وي، لږ دوخته ماته خبر راغی چې د دښمن یوه دلګی سپاره کلا ته نژدې لیدل شوي دي، کیدای شي له همغوی نه کوم یو وي.

زه ستا د خور په ټپي کیدو افسوس کوم، که له مانه لږ تنبلي نه وای شوی او ستا سو د کوټې کړکۍ مې دربانډې بندې کړې وای نو دا پیښه به نه پیښیدله، او کښینه مه ویریږه، ستا خور به هم ډیر زر روغه شي ربیعه څوګامه شاته شوه او په خپله بستره کیناستله، بدر بشیر ته وویل : زه به میلمنو ته لږ تسلې ورکړم بیا به راشم.

بشیر هم وویل : زه هم نور خوشي یم، دې ته اوس یوازې دوا ورښودل پاتې دي.

* * * * *

(۵)

د کوټې نه د وتلو په وخت بدر بن مغیره د ربیعې د بسترې ترڅنګ پښه ونیوله ور یې وویل : د نن بري د یوې شریفې تور سرې د خوب تعبیر دی،

که اجازه وی د پاچا د وررور په وړاندې یې نوم واخلم!

ربیعه وویریده یو ځل یې په ډیره وارخطایی د کوټې هغې برخې ته چې مور، پلار، او خور یې وو وکتل او بیا یې په هیله من نظر بدر ته وکتل او په خپ غږ یې وویل : نه نه ! د خدای «ج» لپاره نه ! بیایې خپل پلار ته وکتل چې له دنیا او مافیها نه بې خبره یې میریا ته داسې کتل له مار چې خپل ښکار ته ګوری.

بدر وویل : نو زه باید الزغل ته دروغ ووایم، زه به ددې ناڅاپه تیاری لپاره کوم دلیل جوړوم.

ربیعې لږ له جرئت نه کار واخست سترګې یې پورته کړې او له خولې نه یې ناڅاپه ووتل : زما خوب یوازې ستا لپاره ؤ.

په همدې یوه جمله کې ربیعې هغه ټول رنګین داستان واوراوه چې د ژوند له پیله یې تر ننه د حوا لورانې د آدم (ع) زامنو ته اوروی، د ویلو په وخت کې یې ددې الفاظو ژور والی ته پام نه شو خو د زړه نرمو او خوږو ټکانونو هغه زر پوه کړه چې یو لوړ ټوپ یې وهلی دی. د هغې سترګې ټیټې شوې او څیره یې له حیانه تکه سره شوه.

بدر تللی ؤ، خو دې داسې احساسوله چې هغه تر اوسه همالته ولاړ دی او دې ته ګوري، یوازې هغه نه بلکې کوټه ټوله دې ته ګوري، په خپلو ګوتو کې یې یو ډول لړزه احساس کړه له ځایه جګه شوه او د انجیلا د بسترې ترڅنګ ودریده.

بشیر بن حسن او د هغه نوکر بهرته روان شول، ابو داود وویل : ودریږی زه هم درسره ځم.

بشیر وویل : نه ته آرام وکړه،

ابو داود : نه اوس سهار کیږي، بدر وویل چې سهار به حمله کوو که څه هم زه سپاهي نه یم روزل شوی خو ما غونډۍسری ته د سرحدې شاهین تر قوماندې لاندې د جګړې موکه هر وخت په لاس نه راځي، که زه نیزې او توری ښې نشم چلولی د بندیانو په شمیرلو کې خو درسره مرسته کولی شم.

بشیر وویل : زما په ګومان تر اوسه وخت شته، ته نجونو ته تسلي ورکړه چې د تګ مهال شو زه به احوال درکړم.

ابو داود ووېل : لږ به د الزغل په مجلس کې کښېنم د داسې خلکو مجلس هر وخت نه په نصیب کیږي.

اصلاً ابو داود د خپلې میرمنې د قهر جن نظر نه ځان ژغورلو، دی پوهیدلو چې هغه د کوټې د خلوت کیدو په انتظار ده، او بیا به د قسطلې په عام فهمه ژبه د غشو باران د تم کیدونه وي، میربا د نظر جال اچولې ؤ خو چې هغه جګ شو او روان شو نو دې ووېل : ته د انجیلا د زخمونو پروا هم نه کوې؟ هغه له زخمونو نه زګیرې کوي او ته د چکر شوق په مخه کړې یې.

انجیلا هم د خپلې مور په طبیعت پوهیدله، هغې هم ددې په سترګو کې د راتلونکې توپان لومړې نخښې لیدلې وې، هغې ووېل : پلار جانه ! ته ولاړ شه زه اوس روغه یم.

ابو داود په داډ ساه وکښله وېې ویل : ربیعې لورې ته دننه خوانه د کوټې دروازې بندې کړه.

بشیر بن حسن ووېل : د دروازو بندولو ته اړتیا نشته، په برنده کې ډیر سپاهیان ګزمه کوي، زه به ورته ووایم که د دوی څه ته ضرورت وي دننه نه دې غږ وکړي، هو کړکې دې خامخا بندې کړې او داده اوسې چې د یرغل کوونکو کلا ته رارسیدل ممکن نه دي، هغوی ډیر وراندې درولږ شوي دي.

ابو داود چې ولاړ میربا ، ربیعې ته د وړې لیوه په خیر کتل، انجیلا ژر د وضعیله نزاکته پوه شوه، زګیروی یې وکړ وېې ویل : ربیعې سرمې چاپې کړه، سخت درد پرې راغې.

ربیعه ورجګه شوه سرته یې کښېناسته، میربا هم ور جګه شوه او د انجیلا په بستره کیناسته وېې ویل : زما لورې ! کوم ځای دې درد کوي؟ بیا یې ربیعه تر مټ ونیوله، تیل وهله یې او وېې ویل : ته ورځه!

انجیلا ووېل : نه نه مورې ! ربیعه یوه دعا وایې چې زما د سر درد ورسره غلئ کیږي.

مورنې مینې سمدستي وسله کیښوده په هیله منه لهجه یې ووېل : ربیعې لورې ستا په دعا کې تاثیر دی ، دعا وکړه چې د انجیلا زخم جوړ شي زه به ستا نیکې نه هیروم.

ربیعه به په داسې الفاظو سمدستي نرمه شوه وېې ویل : مور جانې! آیا د انجیلا لپاره دعا هم له تا سره نیکي ده ؟ آیا انجیلا زما خور نه ده؟

میریا : ربیعې ته پرېښته یې ، کښېنه د خپلې خور سره دې، او بیا دا یوه څنګ ته شوه .

انجیلا وویل : مور جانې ته ویده شه

میریا : لور جانې ترڅو ته روغه نشې زه خوب چیرته کولې شم.

انجیلا : نه مورې ته ولاړه شه زه روغه یم.

میریا وویل ؛ زه پوهیږم چې ته دې له خور سره بیا یو نه ختمیدونکې داستان پیلوې.

ربیعې وویل : مور جانې ته ویده شه، هغوی ویل چې کلا ته هیڅ خطر نشته.

میریا جګه شوه په خپله بستره کیناستله وېې ویل : خدای دوکړي چې هغوی بیرته وګرځي که نه مورږ به له انجیلا سره په همدې حالت سفر ته مجبور شو.

ربیعې وویل : هغه ویل چې له یرغل کوونکو نه ښایي یو هم ژوندی بیرته ولاړ نه شي

میریا مایوسه شوه وېې پوښتل : چا ویل ؟

ربیعه : سرحدي عقاب چې له کوټې نه وت وېې ویل چې زه ستاسو د تسلي لپاره راغلی وم.

لږ څند وروسته میریا پرمخې په بستره وغځیدله، انجیلا په ټیټ آواز ربیعې ته وویل : ربیعې ستا باوردې چې دا کلا به نه فتحه کیږي!

ربیعې ځواب ورکړ : هوکې زما یقین دی.

انجیلا : ربیعې مورږ ښایي څو ورځې نور هم دلته پاتې شو.

ربیعه : ترڅو ته سفر ته روغه نشې مورږ ښایي همدلته پاتې شو.

انجیلا ددې لپاره چې وپوهیږي چې مور یې ویده شوې که نه هغې ته ورو ورغږ کړ او چې ځواب ئې وانهورید په ټیټ آواز یې ربیعې ته وویل : ما د سر خوږ پلمه کړل.

ربیعې وویل : زه پوهیږم

انجیلا : ته په څه شی پوهیږې؟
ربیعه : تا زه د مور له غوسی نه ژغورلم.
انجیلا : د خدای «ج» شکر دی چی پلار جان بهر ته ولاړ که نه مور به آسمان پر چیغو پرسر اخیستی ؤ.
ربیعه : انجیلا له زخم نه به په تکلیف شوی وی؟
انجیلا : نه ! په کوم زخم چی د هغه د لاس پتی کیښودل شی هغه درد نه لری، ربیعی ربښتیا وایه ته په دې خوشحاله نه یی چی سفر مو وځنډیږی؟
هغی ځواب ورکړ : زه ستا په زخمی کیدو خفه یم.
انجیلا : ایا ستا د ژوند ترټولو لویه هیله دا نه وه چی‌سبانی سفر مو وځنډیږی؟
ربیعه : دا ډیره بده هیله ده، زه چیرته دا امید کولی شم چی ته دی زخمی شی.
انجیلا له لږ سوچ وروسته وویل : کله چی هغه ستا د ټپونو د پټی لپاره راتلونو ما داسی ګڼله چی ته زما حق رانه اخلی، که ربښتیا ووایم، زه په خپل ټپی کیدو هیڅ خفه نه یم، هغه نن ډیر پریشانه ؤ او زه له دی زیاته هیله بله نه لرم چی هغه دی زما لپاره اندیښمن شی، خو زه ویریږم چی زما زخمونه روغ شی د هغه اندیښنه به لری شی.
ربیعه : زما په ګومان به د هغه اندیښنه په علاقه بدله شی.
انجیلا : خو ته وایې چې ستا او د هغه لارې بیلې دی.
ربیعه : زه بیا داسې نه وایم.
انجیلا : ربیعی ماته هغه وخت لیدلی چی سرحدی عقاب ورو ورو څه درته ویل ! ستا سترګې په څمکه ښخې وې، ستا څیره له حیا نه تکه سره خوتیدله.
ربیعه : نو تا په دی حالت هم ماته کتل.
انجیلا : هوکی ! هغه تاته څه ویل ؟
ربیعه : هیڅ نه ، ویل یی چی کلا په امن ده.
انجیلا : نه زما غوږونه ډیر څیر دی هغه تا ته بل څه ویل، ووایه هغه څه ویل ، ووایه!

ربیعه : هغه ویل چې د خدای احسان دی.ته به څو ورځی نوره هم دلته پاتی شی.

انجیلا په خندا شوه ویی ویل : دروغجنې!

* * * * *

(۶)

الزغل، موسی او الزیغری چی سهار د بدر بن مغیره د جګړی نقشه ولیده حیران شول، له یرغل کوونکو نه ډیر لږ په تیښته بریالی شوی وو، د بدر غشی ویشتونکو یرغل کوونکی په ناوونو او کندونو کی را ایسار کړی وو

عیسویان به چی دیوی دری نه د غشو له باران نه وتښتیدل او بلی دری ته به ورسیدل لا به یی داده ساه نه وه اخستی چی بیا به پری د غشو باران شو، د سپیده چاود سره چی بدر بن مغیره له خپلو ملګرو سره له کلا نه ووت د کلا نغاره وکړنګیده او ورسره سم څلورو خواو ته په لسګونو نغاری وکړنګیدی، له شاوخوانه د اسونو د پښو ترپهار اوچت شو او د سترګو په رپ کې نژدې درې زره تنه پوځ د کلا په دروازه کی راټول شو.

الزغل وویل : که زما په جادو باور وای نو ما به ویل چې ته ترټولو لوی جادوګر یی، دا پوځ له کومه راغی!

بدر : دغه سپاره د شپی په مناسبو ځایونو کی غلی وو، دوی د شپی په جګړه کی برخه نه ده اخستی، د دوی کار به اوس پیلیږی، زما غشو ویشتونکو په مختلفو ځایونو کی یرغل کوونکی را ایسار کړی دی، او دا نیزه بازان به هغوی ټول یوځای ته راټول کړی.

ترماسپښین مهال پوری د بدر سپاهیانو د دښمن د پوځ اسیران ټول یوی دری ته راټول کړل، ابو داود هم‌زغر ه او خول پرسر کړی وو او له ځانه یی سپاهی جوړ کړی ؤ.

هغه تر ټولو په دی خبره خوشحاله ؤ چی د یرغل کوونکو د پوځ مشر وژل شوی ؤ او د سرحد والی په حمله کی شریك نه ؤ، خو له هغه سره لا تر اوسه یوه اندیښنه وه، او د همدی اندیښنی په سبب هغه په یوه اوبله خوا سرګردانه ؤ، په دی منډو رامنډو کی هغه د دښمن دری تنه وژلی هم وو.

کله یې چې بندیان په اوږدو کتارونو کی ودرول نو، هغه یو یو سړی ښه

تر نظر تیر کړ، او بیا په اس سپور شو د نیزه بازانو په ډله ورگډ شو، د یوی درې په ځنگل چی ورگډ شول ناڅاپه یی څو تنه سپاهیان ولیدل چی د بندیانو یوه ډلهٔ ترمخ کړیوه، هغه له خپلی ډلی نه بیل شو او آس یی د بندیانو په لور ور وځغلاوه، پربندیانو یی چی نظر وزغلاوه د خپل خول نقاب یی لږ نور هم په ځیره راکوز کړ یو بندی دده کوچوان و، سپاهیانو چی دده د لاس اشاره ولیده ودریدل، هغه یو ځوان ته چی د ډلگی مشر ښکاریدو په خطاب کی وویل : ایا تاسو دا سړی د دښمن په ډله کې نیولی؟

هغه ځواب ورکړ : هوکې : دی په یوه ونه خوت او د پټیدو هڅه یی کوله.

ابو داود وویل : دا ډیر لوی ملعون دی، دایی ویل او له اس نه راکوز شو د اس جلب یی یوه سپاهی ته ورکړ او کوچوان ته ورنژدی شو ، په لوړ غږ یی وویل : ما دا گومان نشو کولی چی زما خپل نوکر به دومره نمك حرام او منافق وی، ووایه ددی کلا په لوری تا د دښمن د پوځ لارښوونه نه کوله؟ ته زخمی وی، هغوی تا ته پنا ه درکړه، ستا علاج یی وکړ، او تا د دوی د نیکی بدله داسی ورکړه! اوس به ته په کومو سترگو ورسره مخامخ کیږی، تا خو زه هم وشرمولم.

کوچوان چی په خول کی د هغه ځیره نه پیژندله د هغه غږ یی واورید ویی پیژاند او هلك پك شو، دا غږ دده د بادار ؤ خو الفاظ او خبرې د بل چا وې ، بیا یی ناڅاپه دا په زړه ور وگرځیدل چی ښایی په دی کی به څه مصلحت وی، هغه په ویریدونکی غږ وویل : زما باداره ! ته پوهیږی چی زه بی گناه یم زه...

هغه نور څه ویل غوښتل خو ابو داود په ډیر زور د توری گوزار پری وکړ او د هغه سریی له تنی والوزاوه.

ځوان افسر هغه ترمټ ونیو او ویی خوځاوه : ته څوك یی ! د بندی وژل زموږ د دستور مخالف کار دی، ته به د سرحدی عقاب په مخکی ددی ځواب ورکړې.

ابو داود ځواب ورکړ : ته چورت مه وهه زه به ددی ځواب ورکړم .

دایی وویل او خول یی له سره لری کړ بیا یی وویل : ښایی تاسوما

وپیژني !

ځوان افسر وویل : زه تا پیژنم، ته زموږ د امیر میلمه یې، زه دا هم احساسوم چې تا به دغه سړي په یوه معقوله وجه وژلي وي، خو هغه اوس یو بندي ؤ.

ابو داود وویل : دا سړی له شل کالو راسی زما مزدور ؤ، زه د ډیر بد مصیبت په وخت کې قسطلې پریښودلو ته اړ شوم ده موږ تعقیبولو خو سرحدي شاهین زموږ ژوند وژغوره، څو ورځې دې هم زموږ سره میلمه ؤ، ما هغه خپل کورته رخصت کړ، خو ده د نصرانیانو د پوځ لاربنوونه کوله او دلته یې راوستل، زه یې که نیولی وای نو ډیر بخشش به یې یو څو درهمه ؤ چې ترلاسه کول به یې ، خو که خدای «ج» ناخواسته تا سو یرغل ته تیار نه وای نو د هغه سړي ژوند هم په خطر کې ؤ چې د اندلس ورروستی تکیه ده، که دې عیسوي وای نو ما به نه وژلو، خو دا مسلمان ؤ، د داسې سړي لپاره د دنیا په هیڅ قانون کې د رحم تکی نشته، ووایې که ستاسو څوك زما پرځای وای له دې سړي سره به مو څه کول؟

ځوان افسر بې ځوابه شو وې ویل : ویخښې ماته دانه وه معلومه چې دی مسلمان دی، بیشکه د داسې سړي سزا همدا ده، ابو داود له دې پوځیانو نه وړاندې بدر بن مغیره ته ورغی او د خپل نوکر د وژلو کیسه یې په داسې الفاظو ورته تیره کړه چې هغه یې په نیك نیتی باوري شو، خو چې کله بشیر بن حسن دا کیسه واوریده تر لږ څنډه له ځانه سره په کشمکش کې پاتې شو، بیا هم ابو داود پخپله له هغه سره دا کیسه راوچیړله او د هغه شکونه یې لرې کړل.

*****

(۷)

بدر بن مغیره تول بندیان یوې تنګې درې ته راوستل او د غشي ویشتونکو پهره یې پرې ودروله اوله یوې ډلې نه پرته چې د بندیانو او زخمیانو د اسونو راتولو لپاره یې وګومارله نور پوځ یې د ځوابي یرغل لپاره تیار کړ.

د ماسپښین له لمانځه نه وروسته یې الزغل ته وویل : زما لږ کار پاتې

دی، تاسو په کلا کی استراحت وکړی زه چې له خیره وزګار شم ستاسو خدمت ته به راشم، ددې وړوکی پروګرام لپاره ستا شخصیت ډیر لوی ګنم ځکه تا ته زحمت نه درکوم پر دی سربیره غرناطی تر اوسه د قسطلی پرخلاف د جګړې اعلان نه دی کړی، زه غواړم چی تاسو د تیاری لپاره زیات فرصت ولری، او دښمن په دی غلط فهمی کې وی چې د دوی جګړه سمدستی یوازی له موږ سره ده.

الزغل وویل : ته په کوم ځای د حملی اراده لری؟

بدر ځواب ورکړ :ما کوم ځانګړی ځای نه دی ټاکلی ، ددښمن ګومان دا ؤ چی موږ به ویده وو موږ پردی باوری کړی چی بیدار یو، موږ په دی باور ؤ چی عملیاتو کی ښایی جګړه لږ خو سفر به ډیر وی، الزغل خپله چپنه او پګړۍ لرې کړل یوه سپاهی ته یی ورکړل او ویی ویل : ماته د یوه پوځي د جامو ضرورت دی، موږ به ټول له تا سره ځو، نن ورځ ته زموږ قوماندان یی، هغه ورځ راتلونکی ده چی ته د غرناطی بیرغ اوچت کړی، خو نن زه د سرحدی شاهین بیرغ اوچتوم، بدره! ویریږه مه، زه یوازی په حکم کولو نه پوهیږم، په حکم منلو هم پوهیږم.

موسی، الزیغری او د دوی نورو ملګرو هم د الزغل په څیرد بدر د پوځ دریشی واغوستی او له دوی سره تګ ته تیار شول.

لږ ځنډ وروسته بدر بن مغیره له دری زره تنو سپرو سره له کلا نه ووت او خپل امتیازی نښان یی چی سپینه چپنه او سپینه پګړۍ وه له لری ځرګنده وه.

ماښام مهال د فردیناند د پاچاهی د سرحدی ښارونو او کلیو اوسیدونکی د خپل لیږل شوي پوځ د فاتحانه راستنیدو د ښه راغلاست پرځای د بدر د لښکر له توپانی یرغل سره مخ شول.

راتلونکی سهار دغه پوځ د سرحد ډیر ښارونه او کلي تر خپلو برمیالو ګامونو لاندی کړی وو او بیرته فاتحانه خپلی کلا ته ستانه شوی وو، د دوی پوځ د بیرته ستنیدو پروخت د سوداګرو یوه کاروان ته ورته ؤ چی د غنیمتونو په مالونو او څاروو بار ستنیدل.

بدر بن مغیره چی خپلی قرار ګاه ته ستون شو اعلان یی وکړ چی ددی غنیمتونو له مال نه به پنځمه برخه د غرناطي بیت المال ته ورکوی بیا یې پنځه سوه تنه تازه دم سپاره د یوه ځوان تر قیادت لاندې د سرحدي کلا په

لور واستول هغوی ته یې امر وکړ چې د دښمن پوځیان تر سرحد واړوي او خوشي یې کړي، یو ځانګړی پیغام یې بشیر بن حسن ته واستاوه چې د دښمن هغه تېپیان چې دتګ نه وي په اسونو تر سرحد ورسوي او د کومو چې حالت ډېر خراب وي د هغه دې علاج جاري وساتي، زه به یوه دوې ورځې همدلته پاتې شم.

له دې نه وروسته هغه له الزغل، موسی او الزیغري سره د غرناطې په راتلونکو پروګرامونو وګړېد الزغل وویل چې له دې وروسته بنایې فردیناند د غرناطې پرخلاف په یرغل کې زیات ځنډونه کړي، که هغه دغه کلا نیولی واي نو سمه جګړه به پیل کېدله، هغه ته باید د ډېر تیارې نوره موکه ورنه کړو.

ستا ددې شاندارې فتحې خبر چې د غرناطې خلك واوري حوصلې به یې اوچتې شي، زما اراده ده چې زه پخپله هغوی ته ستا ددې برمیالې سوبې خبر واورم. بیا به ته غرناطې ته راشې، د غرناطې اوسېدونکو له کلونو راسې د خپل قوم د کوم فاتح سېه راغلاست نه دی لیدلی.

د غرناطې شاعران له ژوندیو نه مایوسه دي او په قبرونو کې د ویدو مړیو په ستاینه کې قصیدې وایي، تا چې هغوی ووینې نو خامخا به یې باور شي چې خدای «ج» دوی ته له کلونو وروسته د حوادثو د توپان د مخ اړولو لپاره یو سپاهي را استولی دی. او چې د اولس جوش او جذبه وګوري نو زما وړور به خامخا د جهاد اعلان وکړي، هغه له پخوانه سر په تلي کې نیولی ، خو هغه وېرېږي چې اولس به راسره ملګری نه شي.

بدر بن مغیره وویل : له تیرو لیدوکتونه وروسته زه ځان د غرناطې د لښکر یو سپاهي بولم، په دې سرحدونو کې زما د پرله پسې جګړونه مقصد دا ؤ چې تر څو د غرناطې خلك نه وي را بیدار شوي د فردیناند پام زموږ په لوري وي.

خو اوس ماته هغه ورځ لرې نه ښکاري چې هغه به پر غرناطه حمله وکړي.

د اراغون ملکې او د قسطلې پاچا د خپل واده په ورځ دا سوګند خوړلی ؤ چې ترفتحې پورې به په کرار نه کښېني، هغوی تر اوسه په تیاري بوخت دي، د غرناطې د ساتنې یوازینې لاره دا ده چې د عیسویانو حوصلې ور

ماتی شی،

الزغل وویل : حقیقت دا دی چی موږ د صخره د نیولو پریکړه کړی وه، او زه د همدی مقصد په خاطر ستا د بیولو لپاره راغلی وم.

بدر وویل : زما د پوځ ټول سپاهیان ستا په خدمت کې حاضر دی، زه همدا اوس ستا سره تلوته چمتو یم.

الزغل وویل : نه ! ستا سپاهیان باید په همدی محاذ پاتی شی، سمدستی ته دوی ته یو مناسب سړی مشر وټاکه او غرناطی ته ولاړ شه، امکان لری ستا له تګ نه دوی ورځی وروسته ابوالحسن د جګړی میدان ته په ورکوزیدو راضی شی.

موسی وویل : زما په نظر خو که دی د خپل پوځ له یو څو ډلګیو سره یو ځای غرناطې ته ولاړ شی پر خلکو به یی اغیزی ډیری ښې وی، او زه دا هم غواړم چی په لومړیو جګړو کی د غرناطی د فوځ د توپانې ډلګی مشرتوب هم بدر ته وسپارل شی، دده په موجودیت کی به د خلکو حوصلی ډیری اوچتی شی، ددی په بدل کی به موږ د غرناطی د پوځ څو ډلی دلته د سرحد د ساتنی لپاره راواستوو.

بدر وویل : زموږ هدف پر غلیم بریځ دی، او زه به هر هغه محاذ ته ځان رسوم چی ماته ضرورت وی. سمدستی خو زما باور دی که دوه زره تنه پوځ هم له دی ځایه له ځانه سره بوزم زموږ دغه مورچل به کمزوری نه شی، بیا هم زه ستا له دی تجویز سره موافق یم چی په دغه محاذ باید سپاهیان کم نه شی، که له دی ځایه زر تنه تجربه کار جنګیالی بوزو له غرناطی نه باید همدومره دلته راوستل شی، په دی صورت کی به دا سیمه زموږ یو دفاعي مرکز هم وی، او په سرحد کی به د فردیناند پرخلاف هلته دلته یوه نیمه حمله کوی او د فردیناند پام به د یوه محاذ په لوری نه اوړی.

الزیغری پوښتنه وکړه : ستا دا باور دی چی فردیناند به ددی تازه ماتی نه وروسته له غرناطی نه وراندی ددی سیمی د فتحه کولو اراده ضروري نه بولی؟

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زما باور دی چی تیرو تجربو به هغه هوښیار کړی وی، هغه به په دی باوری شوی وی چی که خدای «ج» مه کړه په پاتی ټول اندلس قبضه وکړی هم له دی کمرونو سره به په کلونو کلونو سرونه جنګوی، خو که هغه بیا هم پردی سیمه د برید پریکړه وکړه نو دا به د اندلس د مسلمانانو لپاره نیك شګون وی، موږ به لږ تر لږه تر لسو کلونو

پوری دوی دلته مصروف وساتلای شو که د غرناطی اولس د ځان وژنی اراده نه وی کړی نو په دی موده کی به خامخا یو ځل په بل اړخ واوړی.

الزیغری بیا وپوښتل : که گستاخی نه وی زه دا پوښتم چې له تاسو سره څومره پوځ دی؟

بدر وویل : تر اوسه دی چی څومره سپاهیان لیدلی دومره به نور هم وی.

موسی وویل : فرض کړه که حالات داسی وی چی ته له اتکل زیات په غرناطه کی پاتی کیدوته اړ شی، نو ستا په سپاهیانو کی داسی څوك شته چی ستا په غیاب کی له همدومره هوښیاری نه کار واخلی لکه پرون چی تا د دوی د ناڅاپی یرغل په مقابل کی ښودلی ده؟ زما مطلب دا دی چی داسی څوك شته چی د هغه په موجودیت کی ستا پوځ ستا د غیابت احساس و نه کړی.

بدر : په دی کی شك نشته چی زما پوځیان له ما سره مینه لری، خو دا د خدای «ج» فضل دی چی زما سره له سلو تنو نه زیات داسی کسان شته چی زما ځای نیولای شی.

الزغل وویل : ستا په نظر په دوی ټولو کی غوره څوك دی؟

بدر : زما مرستیال منصور بن احمد.

الزغل : منصور بن احمد خو هغه ځوان نه دی چی له تا سره په مشکی آس سپور ؤ؟

بدر : نه هغه اوس دلته نشته، هغه قرطبی ته تللی.

الزغل : قرطبی ته ! هغه د قرطبی اوسیدونکی دی؟

بدر : نه هغه د اشبیلیی اوسیدونکی دی خو قرطبی ته په دوره تللی دی.

الزغل : په دوره!

بدر : د نویو پوځیانو د جلبولو لپاره !

الزغل : هغه له اشبیلیی نه پخپله دلته څه رنگه راغلی؟

بدر : لکه دا نور سپاهیان چی راغلی، هغه بشیر بن حسن راوستی، سبا ته الزغل او ملگری یی له بدر بن مغیره نه په دی وعده رخصت شول چی بلی هفتی ته به هغه له زر تنو سپاهیانو سره غرناطی ته ورځی.

اولس او د هغه سرتیری

سرحدی شاهین له زرو تنو سپرو سره غرناطی ته ننوت، د هغه د ورروستی بری خبر د پاچهی تهولو ښارونو ته رسیدلی ؤ، د غرناطی اولس د کلونو کلونو هیله ترسره شوی وه او د شاهین د لیدو موقع په لاس ورغلی وه، له کلونو ورروسته یی د یوه برمن او فاتح جلوس ویوست، موسی او د پوځ یو شمیر نور مشران چی د پاچا په هدایت له غرناطی نه یو پړاو مخی ته ور وتلی وو له بدر سره همرکاب وو، د غرناطی پاچا ابوالحسن، د هغه زوی او ولی عهد ابو عبدالله محمد او د پاچا ورور ابو عبدالله الزغل د شاهی مانی د دروازی په برج کی ولاړ وو او ددغه شاندار جلوس ننداره یی کوله، د خلکو جوش او ولولی د هغو وختونو یادونه تازه کول چی د اندلس غازیان به په شمال کی له سویو ورروسته بیرته راستنیدل.

خلکو د کورونو له بامونو په هغوی گلونه ورشیندل، بدر بن مغیره د معمول په شان سپینه چپنه اغوستی وه، خو نن یی پر مخ نقاب نه ؤ، د هغه ښی لاس ته موسی او کیڼ لور ته یی الزیغری وو، د غرناطی د پوځ یو بل سرتیری سپاهی نعیم بن رضوان د هغه د اس جلب نیولی ؤ، د تولو نه وړاندی یوه بل مجاهد د سرحدی شاهین بیرغ اوچت نیولی ؤ او روان ؤ.

دغه ډلی گلونه تر پښو لاندی کړل او د کلا په دروازه کی ودریدل. ابوالحسن الزغل ته وکتل ، په سترگو کی یی له خوښی نه ډډند شویو اوښکو پتولو هڅه وکړه ویی ویل : زما پخوا دا یقین ؤ چی شاهین زموږ دی بیا یی عبدالله ته وکتل ویی ویل ؛ زویه ته یی ښه راغلاست ته باید وروتلی وای .

ابو عبدالله په حیرانی وویل : زه !

ابو الحسن : هوکی ! دا ستا مسئولیت ؤ چی ترتولو وړاندی دی د هغه

لاسونه ښکل کړي وای.

ابو عبدالله : مگر د شاهی کورنی عزت او وقار؟

ابو الحسن : د شاهی کورنی وقار او عزت د همداسی مجاهدینو د توری په سیوری او برکت پوری ترلی.

الزغل وویل : تاسو دربارته ولاړشی، هغه به زه ډربار ته درولم.

ابو الحسن وویل : نه اوس چی ابو عبدالله د شاهی کورنی د وقار او عزت خبره راپورته کړه ددی ساتل ضروری دی، د بدر بن مغیره د ښه راغلاست لپاره زه پخپله ورځم، تاسو په دربار کی راغونډشوو سرادرانو ته ووایی چی تول بهر راووزی ماته د گلونو یو امیل هم راواستوی، موسی ته ووایی چی جلوس تر لږ ځنډه په دروازه کی ایسار کړی.

خلك د دروازی په مخه کی تر بدر بن مغیره راچاپیر شوی وواو آسمان لړزوونکی ناری یی وهلی، موسی وړاندی شو لاره یی تشه کړه، خو پخوا له دی چی د بدر قافله پری ورشی پادشاهی ناظم راووت او په منډه موسی ته ورغی وبی ویل : د پاچا فرمان دی چی زموږ عزتمن میلمه لږ په دروازه کی ایسار شی.

لږ ځنډ وروسته ابو الحسن د خپلو سردارانو سره په دروازه کی راښکاره شو، او خلك له حیرته پر خپل ځای ودریدل، او هغه ته یی کتل، ابوالحسن چی له زینو نه ښکته شو موسی او الزیغری له اسونو نه راکوز شول، نعیم بن رضوان چی د بدر بن مغیره د آس جلب نیولی ؤ هغه ته یی وکتل او ویی ویل : اعلیحضرت پاچا پخپله تشریف راوړ، بدر بن مغیره په بیړه له اس نه راکوز شو.

* * * * *

(٢)

په دی ځنډ کی ابو الحسن هغه ته ورنژدی شو، د لاس ورکولو پرځای ئی په غیږ کی ونیو او بیایی د گلونو امیل په غاړه کی ور واچاوه بیایی د علمبرادرنه جنډیٔ واخسته ښکل یی کړه ویی ویل : موسی ! د غرناطی

اولس ته زيرى وركړه چى له نن نه وروسته به زموږ په محل د سرحدى شاهين بيرغ رپيږى، زموږ بيرغ ورروست شوى دى، بدر بن مغيره موږ ته له يوه نوى بيرغ سره راغلى دى، زموږ تورى زنگ وهلى وى تقدير د هغوى د بيرته ځلولو لپاره څوك راولیږل، موږ خپل غیرتی میلمه ته سبه راغلاست وايو او مننه ترى كوو، موسى په زينو وخوت گنې گونې ته يى مخ واړاوه خلكو يو بل چوپول، هغوى موسى د غرناطى ژبه (١) باله.

كله چى هغه لاس اوچت كړ، خلك ټول چوپ شول او ده ته يى كتل موسى په خبرو پيل وكړ:

د غرناطى خلكو ! نن ستاسو په منځ كى هغه د لوړ عزم خاوند مجاهد ولاړ دى چى د اندلس په تاريخ كى يى خپل نوم په توره ليكلى، هغه څوك چى په لږ شمير مجاهدينو يى څو ځلى د فردينانډ سترو لښكروته ماته وركړى، بدر بن مغيره، ستاسو سرحدى شاهين تاسو ته يو پيغام راوړى، هغه پيغام دا دى چى هغه تولى چى د آزادى په خاطر په خپلو وينو لمبيدلو او د اور لمبو ته ور غورځيدلو ته تيار وى د دنيا هيڅ ځواك يى نشى ماتولى، په قرطبه، اشبيليه او طليطله كى ځكه زموږ بيرغونه نسكور شول چى موږ پخپله هغه لاره غوره كړه چى اولسونه د عروج او كمال نه د ذلت او بد مرغى كندو ته پريباسى.

---

(١) د موسى بن ابى غسان تبليغ او د ژبى روانى تر اوسه مشهوره ده، په ميرانه كى هم هغه د سلطان ټيپو او تركى انور پاشا سره پرتله كيداى شى، مورخينو د هغه په اړه ډير څه ليكلى دى، كله چى د اندلس كښتنى د حوادثو په توپان كى رچيدله، د موسى شخصيت د نور د ځلى په څير ؤ ، د اندلس د مسلمانانو زوال هغه وخت پيل شو چى ددغه الولعزم مجاهد توره ماته شوه د الحمرا ديوالونه هغه وخت په لړزه شول چى دغه اوسپنيزه ستنه ولويده، دده ولولو ويښوونكو وينا ؤ څو ځله د غرناطى خلك د غفلت له خوبه راويښ كړل، د هغه تورى دوى څو ځله د آزادى او فتحى ترسر منزله ورسول خو ده هغه له تباهى نه و نه ژغورلاى شول چى اكثرو مشرانو يى د ځان وژنى پريكړه كړى وه.

زموږ پلرونو چې په خپلو وینو موږ ته هلته کوم یادگارونه پریښي و، هغه موږ په خپلو اوښکو پرې مینځل.

مسلمانانو ! که تاسو د قرطبې د اوسیدونکو له انجام نه عبرت وانه خست نو په یاد ولرئ چې راتلونکي تاریخ لیکونکی به یوازې د ماضي په کنډوالو کې ستاسو د داستان شلیدلې پاڼې لټوي.

د قرطبې او اشبیلیې لویې پاچاهۍ کوم دښمن په زورله موږ نه دې نیولې، هغه موږ پخپله له لاسه ورکړې.

زموږ د پرمختګ او خلاصون راز په هغه سپیڅلې لار غوره کولو کې ؤ چې موږ ته خپل خواږه پیغمبر محمد مصطفی «ص» ښودلې وه، موږ په هغه لاره د عربو له بیابانونو نه د هسپانیې تر گلبڼونو پورې راورسیدو، په هماغه لاره نیغ روان وو چې د قیصر او کسرې تاج او تخت موتر قدمونو لاندې شول، هماغې لارې د افریقا تر تبجنو دښتو او د البرز تر واورینو څوکو پورې ورسولو.

زموږ زوال هغه وخت پیل شو چې موږ له دې لارې نه کاږه شوو، اسلام موږ ته د پروردگار د نعمتونو دروازې بیرته کړې، خو موږ په خپلو لاسونو د رحمت دغه دروازې بیرته بندې کړې، اسلام موږ ته د خدای «ج» په لار کې د جهاد حکم کوی خو موږ په خپلمنځي جګړو کې بوخت شوو، اسلام موږ ته د یو والي امر کوی، خو موږ په گوندونو او ډلو وویشل شوو، اسلام د نسل او قوم بوتان مات کړل د اسلامي ورورلۍ او اخوت تداو یې کیښود عربي او عجمي یې په یوه کتار کې ودرول، خو موږ د غوبوتانو ته بیا په خپلو لستونو کې ځای ورکړ، موږ د خدای «ج» رسۍ پریښوده او بیرته مو د نسل او وطن بوتانو ته سرونه ټیټ کړل، په هر وطن کې د یوه نسل توري د بل نسل د مسلمانانو له تورو سره وجنگیدلې، عربي د عجمي او عجمي د عربي مرۍ پرې کړه، ترکان او ایرانیان یو له بل سره ټکر ته راووتل، او د اسلام پوخ کمر د ریګونو دیوال غوندې شو.

تاریخ گواه دی چې زموږ اجتماعي قوت یو داسې سیلاب ؤ چې د مزاحم هر دیوال یې ور سره یووړ، خو چې کله زموږ په منځ کې د نسل پالنې فتنه راویښه شوه د دنیا د ډیرو خوارو اولسونو له لاسه مو بدې ماتې وخوړې،

پردي سربیره مو له دی پیښو نه عبرت وا نه خست.

د غرناطی مسلمانانو ! زه له تاسو نه پوښتم ایا له پیړیو، پیړیو حکومت نه وروسته، اشبیلیه، قرطبه او د اندلس نور ښارونه زموږ له لاسه پردی ونه وتل چی موږ د نسل پالنی په فتنو اخته شوو، دا د عبرت ځای دی چی کله د عیسویانو لښکرو زموږ ښارونه کلابند کول دننه د اندلس مسلمانان د عربی ، هسپانوی او بربری په نامه یو د بل مری پرې کولې، د اندلس ښارونه یو یو زموږ له واکه ووتل، مسلمانان د هغه قوم غلامان شول چی پیړۍ پیړۍ یی پری حکومت کړی ؤ، اوس د غرناطی یو وړوکی حکومت موږ ته پاتی دی، دا زموږ وروستی مورچل دی او دښمن پر دې هم د قبضې کولو په خیال کې دی، خو که موږ تر اوسه پورې را په خود نشوو.په موږ کی تر اوسه د نسل او نسب پالنی روحیه لاژوندی ده، موږ اوس هم د عربي، بربري او هسپانوي د توپیر لرې کولو ته تیار نه یو.

د اندلس هغه مسلمانان چې د عیسویانو په غلامۍ کی پراته دی او ډیر ذلتونه وربانديږ تیل شوی دی اوس هم په همدی تمه ژوندی دی چی د غرناطی مسلمانان به د دوی د مرستی لپاره ورځی تاسو د دوی وروستی تمه یاست، خو که خدای «ج» مه کړه تاسو خپل ځان ونشو ساتلای نو د اندلس د مسلمانانو تاریخ به راتلونکو نسلونو ته یو عبرتناك داستان وی او سیلانیان بـه دا ویجاړ محلونه گوري او وایي بـه ایا د ددې جوړوونکی مسلمانان وو؟!

فردیناند له موږ نه جزیه غوښتی، خو موږ هغه ته دا ځواب ورکړی چی زموږ په ضراب خانو کی تورې جوړیږی او دا ځواب موږ په دی باور ورکړی چی زموږ توری زموږ ساتنه کولی شی.»

د موسی له خبرونه وروسته خلکو شورماشور گډ کړ، چی موږ د سرحدی عقاب خبری اورو، ابو الحسن بدر بن مغیره ته وکتل ویی ویل : تاسو ضرور یو څه ورته ووایی، زما د محل په مخکی هیڅکله هم دومره زیات خلك نه وو راغوند شوی، بدر بن مغیره دوه زړی ؤ یوه او بل لور ته یی کتل، موسی هغه تر مټ ونیو او په زینو یی ودراوه، بدر بن مغیره ته د دومره زیاتو خلکو په وړاندی خبری یو لوی ازمویښت ؤ، څو شیبی یی د دوه زړه توب په

حالت کی بنکته کتل او بیا یی له مجبوری خبرې پیل کړې:

د غرناطی میړنیو ! د موسی بن ابي غسان له خبرونه وروسته ماته د نورو خبرو ضرورت نشته، او بنایي تاسو هم د غفلت له خوبه د راپورته کیدو لپاره د اسرافیلی شپیلی نه وروسته د کومې بلې هنګامې ضرورت احساس نه کړی، زه خو وایم چی کوم اولس چی د خپل زوال په وخت کی هم موسی غوندې مجاهد پیدا کولی شی هغه هیڅوك هم له منځه نشی وړای، خو د دی لپاره دا ضروری ده چی تاسو کوم سرۍ خپل لارښود بولی د هغه حکم پوره عملی کړی، هغه چی څه وایی عمل پرې وکړئ، په یاد ولرئ!

د دنیا ترټولو نه لوی طبیب هم هغه ناروغ ته ګټه نشی رسولی چی هغه پخپله د ځان وژلو اراده کړی وی، تاسو له خپل شاوخوا نه پوره خبریاست، ستاسو پر افق له هر لوری توری وریځی راخورې دی، په قرطبه او اشبیلیه کی زموږ د عظمت محلونه رانسکور شوی دي په دی هیواد کی له اته سوه کاله پاچاهی وروسته ، زموږ د قوم په لکونو خلك د یوه داسی دښمن په غلامۍ کی راګیر دی چی نه یی په موږ رحم راځی او نه ترې د عدل هیله کیدای شی، نن یوازی غرناطه زموږ وروستی برج او مورچل پاتی دی، او که موږ هماغه غلطی تکرار کړی چی په قرطبه، اشبیلیه، او طلیطله کی زموږ ورونو کړی وی نو زه ویریږم چې دغه وروستی مورچل به هم یوه ورځ زموږ له لاسه وزی.

کله چی په شمال کی عیسوی امیران یو له بل سره په جګړو بوخت وو، یو کافر له بل کافر سره غاړه غړی کیدو، خو یوه مسلمان د بل مسلمان څټ پری کاوه، زموږ دښمنانو دا ثابته کړه چی ټول کفار سره یو دی خو موږ دا ثابته نکړای شوه چی که ټول کفار سره یو دی ټول مسلمانان هم سره ورونه او یو دی.

دوی د فتحو په مینه سره یو شول، خوموږ د خپلو ماتو له ویری هم سره یو نه شوو، مراکشی مسلمان د بربری مسلمان دښمن شو، بربری مسلمان د اندلسی مسلمان د وینو تږی شو، نتیجه دا شوه چی هغه ښارونه یو یو زموږ له واکه ووتل، د اسلام دښمنان بیا یو له بل سره متحد کیږی، اوس د هغوی نظر په غرناطه دی، که خدای «ج» مه کړه موږ د غرناطې ساتنه او

دفاع ونه کړای شوه نو په اندلس کی به د مسلمانانو یوازی نوم پاتی شی، دا ټولی خبری موسی تاسو ته کړی دی، زه یوازی یوه خبره درته کوم، چی اوس د الفانسو پرځای فردیناند له موږ سره د توري په ژبه خبری غواړي، او مسلمان ته دا ثابتول په کار دی چی اوس هم دوی د توري په ژبه خبری کولی شی، د غرناطی اوسیدونکو ! دا ولسونو په ژوند کی یو داسی مهال هم راځی چی د قلم د ژبی پرځای د توري ژبه ډیره غوره وی، او ستاسو لپاره اوس همغه مهال راغلی دی، بدر بن مغیره چې خبری پای ته ورسولی خلکو احساساتی نعری وهلی، ابو الحسن بدر ته وویل : زه له تا سره خبروته ناکرار یم، د خلکو د غونډی د تیت کیدونه وروسته به دی موسی راولی.

* * * * *

(۳)

د سرحدی شاهین له راتلو لس ورځی وروسته د غرناطی اوسیدونکی له ښار نه بهر راټول شوی وو او د ابو الحسن پوځ ته یی مخه ښه ویله له کلونو وروسته د غرناطی پوځ د کوم مسلمان امیر د تکولو پرځای له دښمن سره د جګړې لپاره محاذ ته روان ؤ، او له کلونو وروسته هسپانوی، بربری، او عربي مسلمان امیران د یوه قوماندان تر بیرغ لاندی راټول شوی و.

ابو الحسن د روانیدو له حکم ورکولو نه وراندی پوځ وکوت او بدر ته یی وویل : بدره تا مات زړونه بیرته سره روغ کړل، په خدای سوګند که عربی، هسپانوی او بربری مسلمانان همدغسی سره یو وی نو هیڅ داسی سبب نشته چی موږ به د قیامت په ورځ خپلو نیکونو ته شرمیدلی ولاړ وو، موږ به یو ځل بیا فرانسی ته رسیږو.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زما باوردی چی ترڅو ستا توره له پوښ نه راوتلی وی د غرناطې په اوسیدونکو کې به اختلاف او ګډوډي نه وي، ددي خلک د سره یو کوولو لپاره یوی جبهی ته ضرورت ؤ تر کومه چی زموږ توري د نصرانیانو له تورو سره جنګیږی تر هغو به مسلمانان پخپلو کی جګړی او اختلاف ته فرصت نه لري.

الزغل په دی عملیاتو کی د خپل ورور ملګرتیا کول غوښتل، خو د ځینو

مصلحتونو له مخې ابو الحسن د مرکز د ادارې او د خپل زوی د څارنې په خاطر هغه په غرناطه کې مناسب باله.

ابو الحسن په دې عملیاتو کې خپل پیاده پوځ شامل نه کړ، او په یوه حیرانوونکې رفتار د لښکرتر درې پورې پر مخ ولاړ موسی بن ابی غسان دهغه مرستیال ؤ ، او د ضربتي قوی دتوپانی گروپونو مسوولیت د بدر بن مغیره پر غاړه ؤ. ابو الحسن دسرحد د یو شمیر سیمو له نیولو نه وروسته «صخره» کلابنده کړه او کله چې غرناطې ته ددې ښار دکلابندی خبر راغی په خلکو کې دخوښۍ جذبات توپاني شول د «صخره» عیسوي حاکم په مسلمانانو دظلم او ستم په وجه د فردیناند په ټولو حاکمانو کې ډیر بد نام ؤ . دغرناطې خلکو له کلونو کلونو دصخرې نه را تبتیدلیو مسلمانانو له خولې هلته پر مسلمانانو د ظلم او تیري کیسې اوریدې، کله یې چې د «صخره» دکلابندۍ خبرواورید په جوماتونو کې یې د ابوالحسن د برې او دعمر داوږدوالي دعا گانې کولې.

دابو الحسن گومان داؤ چې دصخره کلابندي به دوام وکړي خو څلورورځې وروسته یوه شپه دښار یو شمیر مسلمانانو بغاوت وکړ په پهره دارانو یې حمله وکړه او دښار یوه دروازه یې خلاصه کړه ، دابوالحسن پوځ چې دوی د مخه له دې اقدام نه خبر کړي وو له معمولي ټکر وروسته په ښار قبضه وکړه.

په دې جگړه کې دتپیانو شمیر ډیر لږ ؤ ، هغوی یې د ابوالحسن په امر دښار دوالي محل ته یوړل، ماسپښین مهال ابوالحسن له موسی، بدر او یو شمیر نورو افسرانو سره د تپیانو لیدوته ورغی ،څو طبیبان چې دزخمیانو پټی یې تړلې کله چې دوی ولیدل په احترام پاڅیدل او لاس په نامه ودریدل، خو یو تن چې په ډیر پام یې د یوه تپي پر سر او ورمیږ پټی ور ایښودلې د ابو الحسن په ور نژدې کیدو هم هیڅ پروا ونه کړه، هغه له جامونه هم داسې ښکاریدو چې طبیب نه بلکې سرباز دی، د هغه زغره بریښیدله.

ابو الحسن یوه شیبه تپي ته وکتل او د طبیبانو مشر ته ئې غږ وکړ ویې ویل : دغه سړی ستا پاملرنې ته اړ دی، د طبیبانو مشر په بیړه راغی پوځی یې یوی خواته کړورته ویې ویل : ما مخکې هم درته وویل چې دا

زموږ کار دی، کله چی زغره اغوستونکی پردی هم نه شو، نو هغه ورته وویل : که ته زما پروا نه لرې هم خیر دی خو لږ د پاچا صیب خیال وکړه، د سپاهی ځای د جګړې میدان دی دا نه دی.

زغره اغوستونکی یوه شیبه سر اوچت کړ ویی ویل : تاسو زما وخت مه ضایع کوی، د زخمی حالت نازك دی، بدر بن مغیره چی دزغره پوښ غږ واورید تکان یی وخوړ، خو د هغه مخ له سترګو پرته په خول کې پټ وو ځکه خو یی هغه سمدستی ونه پیژاند د طبیبانو مشر وارخطا غوندی وویل:

که ستا د پټی ترلو مینه وی، بهر ولاړ شه د دښمن په کوم ټپی او یا وژل شوی خپل شوق پوره کړه.

زغره اغوستونکی زخم وګنډلو وروستی غوټه یی ور واچوله ویی ویل : زما د پټی له ترلو سره مینه نشته د زخمیانو له علاج سره می مینه ده.

د ابو الحسن حیرانی په مینه او دلچسپی بدله شوه خو د طبیب حوصله ختمه شوی وه، د ټپی په نبض یی لاس کیښود او یوه بل طبیب ته ئی غږ کړ : دا بهر ته وباسی ماته کوم لیونی غوندې سړی ښکاری.

دوهم طبیب را وړاندی شو خو ه ابو الحسن په اشاره یی د خپل مشر د حکم تعمیل پریښود.

د طبیبانو مشر د ټپی د پټی خلاصولو هڅه وکړه خو زغره اغوستونکی د هغه لاس ونیو ویی ویل : که دی پټی ته ترې خلاصه کړه مرګ یی حتمی دی، ما ستاسو په کار کی مداخله کوله، خوکه ستا په یادوی تاسو دی لاعلاجه وباله او پری مو ښود.

په دې موده کی د بدر ټول شکونه لرې شول، له غږ نه پرته هغه د زغره پوښ کځوره هم وپیژندله، هغه دغه لاس هم پیژندل او ورسره بلد ؤ چی څو واره یی دده په زخمونو هم پټی ایښی وی.

د هغه حیرانی په خوښی بدله شوه، بدر د طبی دلی مشر ته وویل : ته پریشانه کیږه مه ، زه دې پیژنم، بشیره ! ته څه وخت راغلی؟ زغره اغوستونکی د خول نقاب پورته کړ او اوچت شو له بدر سره په احترام ودرید.

موسی تکان وخوړ ویی ویل : بشیر بن حسن ! ته دلته څه وخت راغلی؟
هغه ځواب ورکړ : زه نن راورسیدم.
موسی ابو الحسن ته مخ ور واړاوه ویی ویل : دا بشیر بن حسن دی دا زموږ د شاهین د ښکو ساتنه کوی.
ابو الحسن په مینه بشیر بن حسن ته لاس ورکړ ویی ویل :
ما ستاسوصفتونه ډیر اوریدلی دی.
بشیر د هغه لاس ښکل کړل ویی ویل : وبخښی زما له طرفه د احترام پرځای کول وځنډیدل د زخمی حالت خراب ؤ.
د طبی ډلی مشر په پریشانی، وار خطایی او پښیمانی ته ورته حالت کی ولاړ ؤ، بشیر بن حسن هغه ته وویل : زه د بی ځایه مداخلی گناهکار یم، خو دغه سری په بازار کی بی سده پروت ؤ، سپاهیانو پر هغه دمړه گومان وکړ، مایی په بدن کی د ژوند نښی ولیدې، او دلته می را وړ، تاسو ډیر مصروف وی، ده ته مو پام نه شو، د طبی ډلی مشر ده ته په مصافحه لاس ور وغځاوه ویی ویل : د بشیر بن حسن په وړاندی د خپلی کمزوری اعتراف هم زه د ځان وياړ بولم، کله چی تاسو هغه دلته راوړ زما په گومان یی وضعه خرابه او مایوسوونکی وه، هغه له طبیب نه زیات معجزه کوونکی ته ضرورت درلود، او په اندلس کی یوازی د بشیر بن حسن له نامه سره د داسی معجزو منسوبول رواج دی، زموږ سره څو نور تپیان هم دی چی ستا د پاملرنی مستحق او محتاج دی.
یو بل ځوان جراح راوړاندی شو ویی ویل : ما پخوا یو ځل په قرطبه کی ته لیدلی یی خو د خولِ په سبب می تر اوسه نه پیژندلی،.
بشیر بن حسن وویل : زه ویریږم چی له خول نه پرته به تاسو ما پردی وبولی، پردی سربیره په تپیانو کی زموږ څو ملگری هم دی زه ویریدم چی که هغوی ما وويني شور به گډ کړی او تاسو به زخمیان پریږدی ماته به مو پام شی، زه به ددی تپی له خدمت نه غافل شم.
ابو الحسن وویل : افسوس چی موږ ددې خبرې احساس ونه کړ، تاسو نور تپیان وگوری او بیا له ماسره خامخا وويني.
ابو الحسن ، بدر بن مغیره او موسی ولاړل، او بشیر بن حسن د نورو

زخميانو په ټپونو په مرهم پټى لګولو مشغول شو.

د اندلس د نورو ښارونو په څير غرناطې ته هم د هغه د نامه شهرت رارسيدلى ؤ، د طبى دلى ټولو غړو له هغه سره د روغيږ، او دهغه د هدايت پرځاى كول د ځان لپاره وياړ باله، له هغه نه د دوى تر اغيزى لاندى راتلو يو سبب دا هم ؤ چى بشير د سرحدى شاهين ملګرى ؤ.

د طبى ډلى مشر تر ډيره پخپل چلند پښيمانه او پريشانه ؤ، بالاخره يى بشير ته وويل : زه تر اوسه پورى د بخښنى لپاره توري او مناسب الفاظ لټوم، زه ويريږم چى تا به زما په باب ډير بد اټكل كړى وى.

بشير ځواب وركړ : ته مه اندېښمن كيږه، امكان لرى كه زه ستا پرځاى واى له يوه بيګانه سره به مى زياته توندى كړى وه، لږ شيببه وروسته هغه زخمى چى بشير بن حسن يى ټپونه وړتړلى وو، لږ په سد شو او په زګيروېو يى پيل وكړ، بشير بن حسن له خپلى كځوړې لږ دوا راواخستله په پياله كى يى واچوله او يوه طبيب ته يى وركړه ويى ويل : دى به لږ شيبه وروسته را په خود شى ته سمدستى دا دوا پرى وخوره هغه به ورسره ويده شى، مابنام به پخپله راشم او احوال به يى واخلم، اوس تاسو پام كوى چى څوك يى ويښ نه كړى او له هغه سره د خبرو هڅه ونه كړى.

* * * * *

(٤)

ماسپښين مهال چې له بشير بن حسن سره بدر د ځانګړى مجلس موكه ومونده نو بدر له خپل دوست نه د ناڅاپى راتګ پوښتنه وكړه، بشير بن حسن ځواب وركړ دا زما د ژوند تر ټولو لويه آرزو وه چى زه له غرناطى نه د ابو الحسن د پوځ د روانيدو ننداره وكړم، خو ماته دا خبر هغه وخت راورسيد چى د هغه پوځ له غرناطى نه روان شوى ؤ، بيا هم زما ګومان ؤ چى د جنګ په جريان كى به راورسيږم، ابو داود هم اصرار كاوه چى تر غرناطې ورسره ملګرى شم، منصور بن احمد زما غوښتنه او د ابو داود سپارښت ومنل او ماته يى اجازه راكړه، غرناطى ته چى ورسيدو ماته معلومه شوه چى «صخره» كلا بند دى. زه په تراټ راغلم خو سهار چې راورسيدم ښار فتحه شوى ؤ.

بدر بن مغیره موسکی شو وېی ویل : او زه زخمی نه وم ستا دوا گانو د نورو په درد وخوړل، رښتیا ووایه ستا دا منډې او ستومانی زما په خاطر نه وې؟

بشیر : ستا سلامتی زما د ژوند یو ستر هدف دی.

بدر : د یوه تن سلامتی زما په خیال دومره ستر هدف نشی کیدای چې فخر پرې وشی.

بشیر بن حسن له مینی نه په ډك نظر خپل ملگری ته وکتل وېی ویل :

بدره ! ته ما ته یو فرد نه یې، یو قوم یې، او که زه د یوه ډاکتر ژبه استعمال کړم نو ویه وایم چی ته د هسپانیې ناتوانه بدن ته یو خوځنده زړه یې.

بدر : دا د یوه شاعر ژبه ده.

بشیر : د خدای «ج» شکر دی چی زه شاعر نه یم، ما د الزغل په دسترخوان د غرناطی له څو شاعرانو سره لیدلی دی هغوی ستا په ستاینه کی یو تر بل مخ کې کیدل.

بدر : هغوی زما په باب څه ویل ؟

بشیر : بس دا چې ته په هوا کی الوتلی شی، د اوبو پرمخ تلاشی شی تا چې ووینی د سمندر توپانی څپې تم شی سیندونه ...

بدر : سیندونه څنگه ...؟

بشیر : ښه می نه دی په یاد لکه چی داسې یې ویل چې سیندونه بیرته د غرونو په لور بهیږی...

بدر وویل : ساده گان دی دوی.

بشیر بن حسن خپله خندا راقابو کړه وېی ویل : نه هغوی ټول ساده گان نه وو، یوه یی څو د هوښیاری خبرې هم وکړی.

بدر : هغه څنگه ؟

بشیر : هغه دا چی د سرحدی شاهین آس د سیرانویدا د غرونو له واورونه ډیر سپین دی، کله چی هغه څی ځمکه ورسره لرزیږی. د هغه د توري له برښنا نه د لمر سترگه پیکه شی.،

بدر بن مغیره وویل : بشیره ددی خوښی سبب دی دا فتحه ده که بل کوم

دلیل لری؟

بشیر : بدره ! زه رښتیا هم ډیر خوښ یم، داسی گنم لکه چی د کلونو کلونو د خوبونو د تعبیر وخت رارسیدلی دی.

بدر پوښتنه وکړه : انجیلا څنګه ده ؟

بشیر ځواب ورکړ : هغه ښه ده خو تا د ربیعې په باب پوښتنه ونه کړه.

بدر : په هغه څه شوی؟

بشیر حق په جانب بڼه ونیوه ویې ویل : واه واه ته په دې نه یې خبر ؟

بدر : بشیره تا خو به د هغې په اړه کوم بد خبر نه وي راوړی؟

بشیر وخندل.

بدر وویل : ته لوی مسخره یې.

بشیر وویل : ربیعی تا ته سلام وایه.

بدر : دروغ !

بشیر ښه وروره داسی وگڼه چی هغی ستا د سلامتی دعا کوله،

بدر : ددی خبری په منلو کی می اعتراض نشته، خیر اوس تهوکی پریږده ، ابو داود څنګه ؤ؟

بشیر : هغه ډیر خوښ دی، غرناطې ته په رسیدلو الزغل هغه د شهزاده ابو عبدالله استاد ټاکلی، په الحمرا مانۍ کې یې د هستوګنی لپاره ځای ورکړی، زما په گومان به شهزاده هغه ډیر زر د ځان مل کړی.

د موسی په ورتګ د دوی دواړو د خبرو موضوع بدله شوه، هغه ورته وویل چی ابو الحسن مو غواړی.

نوی ارادې

د صخره له فتحې وروسته ابو الحسن له عیسویانو سره د پرېکنده جګړې لپاره په پراخه تیاری لاس پوری کړ، د پاچاهی ټول سر مشران او سرداران چې تر اوسه د عربي، بربري، هسپانوي نسلونو په جګړو کې مشغول وو د شریك دښمن پرخلاف سره یوشول. هسپانوي او بربري سرمشرانو ته ابو الحسن د یوه پاچا پرځای یو مسلمان پاچا شو، هغه د صلیب د بیرغ پرځای د هلال بیرغ اوچت کړی ؤ، د غرناطې د علماؤ یوې زیاتې ډلې دغه جګړه جهاد وباله، د صخره له فتحې وروسته چې ابو الحسن غرناطې ته بیرته ستون شو هغه لومړی ځل دا احساس کړه چې په رښتیاني معنی د غرناطې واکمن دی، خلکو له پوځي قرار ګاه نه تر الحمرا پوری په لاره ګلونه شیندلي وو، د شپې مهال هغه د الحمرا په اوچت منار وخوت او ځلورو خواو ته یې نظر واچاوه، ټول ښار په ډیوو روښانه ؤ، او خلکو په کوڅو او بازارونو کې د خوښۍ ناری وهلې، ابو الحسن آسمان ته وکتل لاس یې اوچت کړل او دعایي وکړه:

د عزت خاوند پروردګاره!

زما په کمزورو متو کې قوت پیدا کړه، ماته د طارق بن زیاد اراده او د موسی بن نصیر حوصله راکړه، زما قوم ته یو ځل بیا د هغو غازیانو ولولې وبخښه چې اسونو یې یوې خواته د فرانسې او بلې خواته د چین په سیندنو اوبه څښلې.زموږ بې اتفاقي په یو والي بدله کړه ، دغه د ریګو نوذری ته په مزبوتو کمرونو بدلولی شې، زما باداره! دغه خلك نا امیده مه کړې چې په دې معمولي فتحه دومره خوښ دي، زه ددې کار اهل نه وم خو که تا ددې لپاره ټاکلی یم ، نو اراده ، همت او استقلال راکړه ، که ما د خپلو پلرونو له لاسه وتلې خاوره ونشواې ګټلی نو ابو عبدالله ته دا همت ورکړې، که نه

وی نو ما ته ددی توفیق راکړه چی د غرناطې د پاچاهی لپاره یو مناسب جانشین وټاکم.

کله چی ابو الحسن په منار دریدلی ؤ دا دعایی کوله، د هغه زوی ابو عبدالله دخپل نوی استاد ابو داود سره په محل کی په یوه کوټه کی ناست ؤ، په څو ورځو کی استاد او شاګرد یو له بل سره ډیر بلد شوی وو، او د ابو عبدالله تره الزغل په جامو کی نه ځائیده چی دایی لیدل چی کوڅه ډب وراره یی د نوی استاذ په اشارو خوځی او هغه له ځانه یوه شیبه لری هم نه شی پریښودلی، ابو داودِ فطرتاً ډیر محتاط ؤ، هغه په دی پوهیده چې د شاګرد په رګونو کې یې عربي وینه چلیږی، ځکه هغه د خپلو ارادو او هدف په روښانولو کی بیړه مناسبه نه بلله.

هغه ځان د ابو عبدالله یو بی تکلفه دوست څرګند کړ او د هغه د خیال او نظر معلومولو هڅه یی کوله ، په څو ورځو کی هغه پردی پوه شو چی په مناسب وخت کی د غرناطی شهزاده د خپل لاس آله ګرځولی شی.

ابو عبدالله یی په خپل لومړنی ځانګړی ملاقات کې پرځان عاشق کړ، هغه د شهزاده لاس وکوت او د ورغوی څو کرښو ته یی اشاره وکړه ویی ویل : شهزاده ! ته د غرناطی د پاچاهی لپاره نه یی پیدا شوی.

د ابو عبدالله په څیره د خفګان آثار راښکاره شول خو هغه موسکی شو ویی ویل :

دا کرسی ستا لپاره د سکندر د بخت او د لوی عبدالرحمن د دبد بې او مقام ګواهی ورکوی، که زما علم ماته دوکه رانه کړی نو د پیرنی له غرونو نه تر جبیل الطارق پورې به ستا د اقتدار بیرغ رپیږی، د مراکش او فرانسی پاچاهان به تاته جزیه درکوی.

ابو عبدالله تر ډیره خپلو لاسونو ته کتل او ویی ویل :

مګر زما تره ما ډیر نالایق او تنبل بولی.

ابو داود : شهزاده! د میوی د پخیدو او د ګل د غوړیدو وخت ټاکلی وی، ترڅو ستا د لوړتیا وخت نه وی رارسیدلی ستا خواخوږی او خپلوان به همداسې خبرې کوی.

خو د هغوی مقصد ستا غوره توب دی کمتری نه، دوخت انتظار کوه، له

همغې ورځې ابو عبدالله خپل ځان سکندر او خپل استاد یې ارسطو ګاڼه ، دواړه په خپل خپل خیال کې د مناسب وخت په انتظار وو، په څو کتنو کې استاذ ته دا څرګنده شوه چې شاګرد یې د کوم وخت په انتظار دی، خو شاګرد ته د خپل استاد د ارادو علم نه ؤ او نن چې هغه د ابو عبدالله پیغام واورید له خپل هستوګنځي نه راووت، هغه ته ورغی نو په یوه نظر یې احساس کړه چې د هغه شاګرد په کومه نوی پریشانی کې راګیر دی.

* * * * *

(۲)

ابو عبدالله د خپل استاذ درناوی پرځای کړ، ملازم ته یې وویل : چې دروازه بنده کړی، استاد او شاګرد په شاهانه کرسیو کښیناستل.

ابو داود وویل : شهزاده! زما هیله وه چې ته به اوس د غرناطې په بازارونو کې د خوبنۍ ناری وهې، دا کومه اندیښنه ده چې اوس یې ولی‌عهد دومره پریشانه کړی؟

ابو عبدالله وویل : ایا زما د استاذ هم دا حکم دی چې زه د موسی، الزیغری او بدر بن مغیره په بری ناری ووهم.

آیا ددی لپاره زما ناسکه ورور بس نه دی چې نن یې په جلوس کې د نوکرانو په څیر د دوی د اسونو په مخکې پلې منډې وهلې، دا ټول ددی لپاره کیږی چې دوی زما په باب د پلار ذهنیت واړوی، څکه چې داسې چاپلوسی او تملق نشم کولی، او هغوی زما پلار ته یو ځل بیا د اوربنیی چې زه نالایق او نا اهله یم،

ابو داود وویل : ستا د ناسکه ورونو په باب زه څه نه شم ویلی خو ستا د تره الزغل په اړه دا ویلی شم چې هغه ستا بده نه غواړی، او که هغه ستا بده غواړی هم ته له تدبیر او هوښیاری نه کار واخله، ته د غرناطې راتلونکی واکمن یی، او د ولی عهد دا مسئولیت وی چې تر تاج پر سرولو پوری خپل بدترین دښمن هم خپل دوست وبولی، یو پاچا خپل مخالفین په توره ویرولی شی خو یو ولی عهد داسې نه شی کولی، په داسې حال کې چې دتخت نور دعوه داران هم وی هغه باید ډیر په هوښیاری ګام اوچت کړی.

که ستا دا اراده وی چې سبا ته تاج پرسر کړې د خپلو مخالفینو څټ پرې

کړی نو نن به دي که زړه نه غواړی هم باید د هغوی په غاړو کې د ګلونو امیلونه ور واچوی، تر څو د دوی په رګونو کې سختی پاتې نه شي، بیا هم د الزغل په باب زما باور دی چی هغه ستا مخالف نه دی.

ابو عبدالله وویل : ته زما د تره په باب تل د نیك ګومان نه کار اخلی، تاته دا نه ده معلومه چی هغه پخپله اقتدار غواړی، زما له پلار نه یی هم یوه ناڅکه جوړه کړی، هغه پردی پوهیږي چی زه دده د لاس آله نشم کیدای ځکه خو به د هغه دا هیله وی چی زما ناسکه وروړ په تخت کښینی او حکومت دی وکړی.

ابو عبدالله سوړ اسویلی وکیښ ویی ویل : زه نه پوهیږم چی هغه به په خپل ژوند داسی پریکړه کړی وی چی زما له تره نه یی مشوره نه وی غوښتی، او زما تره به هیڅکله هم زما په حق کی فیصله ونه کړی.

ابو داود تر لږ شیبي سرښکته واچاوه او له ښه سوچ وروسته یی وویل:
شهزاده ! ما چی دتا لاس ولید یوه خبره می درته ونه کړه، زه وویریدم.
ابو عبدالله : د خدای «ج» لپاره زر یی راته ووایه !

ابو داود یوه او بله خوا وکتل او ویی ویل : زه ویریږم که دا خبره زما او ستانه پرته دریم غوږ ته ورسیده نو له تاسره به زه هم په مصیبتونو کی راښکیل شم.

ابو عبدالله وویل : ته غم مه کوه دلته څوك اوریدونکی نشته.

ابو داود : زما علم ګواهی راکوی چی ته به د پلار په ژوند د تخت او تاج خاوند شی، د هغه د رضایت پرخلاف به تقدیر تاته موکه درکوی، دا پریکړه ښایی ترخه وی خو ته به یی کوی، د اندلس بیرته نیول د ابو الحسن په نصیب کی نه دی دا ستا برخه ده،

ابو عبدالله د خوښی، ویری، غم له ګډ وډو جذباتو نه لاندی شو ویی ویل:
هغه وخت به څه وخت راځی؟

ابو داود ځواب ورکړ : ډیر زر خو زما نصیحت په یاد لره چی له وخت نه وراندی ستا د پلار او تره دربانديې څه شك رانه شی، دوی الزغل د څه لپاه دلته پریښی ؤ؟

ابو عبدالله وویل : زه پوهیږم ، هغه پرما بی اعتباره دی،

ابو داود : تا ته ضروری ده چی خپل بایللی اعتماد بیرته ترلاسه کړی، د تاج او تخت لپاره ډیر څه کول په کار وی، او دا هم په یاد ولره چې که پلار او یا تره پرتا بدګومانه شول نو د تل لپاره به زما له مرستی نه محروم شی.

ابو عبدالله : زه به ستا په نصیحت عمل کوم.

ابو داود : چې داسی ده همدا اوس دی پلار ته ورشه که ویده شوی نه ؤ همدا اوس د بری مبارکی ورکړه. او دا هم ورته ووایه چی زه ددی جګړی له سعادت نه په محرومیدو افسوس کوم له دی نه وروسته سهار وختی ټولو لویو لویو افسرانو ته ورشه، که ممکنه وي هغوی ته انعامونه ورکړه پاچا به په دې ډیر خوښ شی، په دې خلکو کی به ځینی ستا په کار درځی.

ابو عبدالله : زه اوس پلار جان ته ورځم.

سبا ته ابو الحسن الزغل ته وویل : تا چی ابو عبدالله ته کوم نوی استاذ تاکلی زه له هغه سره یو ځل وینم، هغه ډیر هوښیار سړی معلومیږی، ما نن د ابو عبدالله په فکرونو کی ډیر بدلون احساس کړ، هغه پر دې خبره خفه ؤ چی ولې مې په جګړه کی راسره شریك نه کړو.

الزغل ځواب ورکړ : د خدای «ج» شکر دی چی موږ داسی سړی وموند، له دی پیښنو نه دری ورځی وروسته بدر بن مغیره ته خبر ورغی چې عیسویانو پر سرحدی سیمو بیا ګوابنونه پیل کړی دی، هغه سمدستي خپلو سپاهیانو ته د تیاری حکم ورکړ.

له رخصتیدو نه وړاندی هغه چې له ابو الحسن سره ولیدل هغه ورته وویل:

ما په پوره تیاری په صخره د همدی لپاره حمله وکړه چې خلك د غفلت له خوبه راویښ شی، اوس ددی فتحی ګټه دا شوه چې زه به دوی په څو میاشتو کی پریکنده جګړی ته تیار کړم، په دې موده کې ته خپل سرحد ټینګ وساته، زه به د ډیر زیات ضرورت نه پرته تا نه راغواړم، که ته په سرحد کی له دښمن سره ټکر جاری وساتی نو ګټه به یی دا وی چی موږ به دلته د تیاری لپاره ښه موکه په لاس کی ولرو، او د فردیناند پام به هم دوو جبهو ته اوښتی وی.

له ابو الحسن سره تر لیدوو وروسته چی بدر بن مغیره د الحمرا له ماڼی نه راوت، یوی نوکرې د کاغذ یوه ټوټه، په لاس کی ورکړه، په کاغذ لیکلی

وو.

نوی بری دی مبارکه شه.ربیعه.

د یوی شیبې لپاره د بدر بن مغیره په زړه کې خوندور ټکانونه راپیدا شول او یوه لیدلی او مانوسه څیره یی سترګوته ودریده بدر نوکری ته وکتل وېی ویل : زما لخوا هغی ته شکریه ووایه او ورته وایه چی ماته دعا کوه.

مابنام ربیعی له خپل پلار نه واوریدل چې سرحدی عقاب د خپلی ځالی په لوری تللی دی.

* * * * *

(۳)

فردیناند له سرحدی شاهین نه د بدل اخستلو تیاری نیولوچی هغه پر صخره د ابو الحسن د قبضی خبر واورید، هغه خپلو ټولو والیانو او امیرانو ته د تیاری حکم وکړ، د یهودی سوداګرو په جامه کې دده جاسوسانو د ابو الحسن د راتلونکو ارادو نه خبر ورکړ ، هغه یو ډیر لوی صلیب د خپل محل په دروازه ټینګ کړ او د قسطلی د اولس په وړاندی یی دا تعهد وکړ چی ترڅو دغه صلیب د الحمرا په دروازه ټینګ نه کړم دمه به ونه کړم، د پاچاهی ټولو امیرانو دده په تقلید*دا سوګند وکړ، له هغه نه وروسته دده د پاچاهی له هری ګوښې نه خلك قسطلې ته ورتلل او ددی صلیب په مخکی به یی تعهد کاوه چی د غرناطې د فتحې نه وړاندې به خپلې توري په تیکی کې نه کړی.

یوه ورځ د غرناطی یو یهودی فردیناند ته ورغی یو لیك یی ورکړ، فردیناند لیك ولوست، استازي ته یی وویل تا زموږ ډیر لوی خدمت ترسره کړ، که ددی لیك ځواب غرناطی ته ورسوی ډیر لوی انعام به درکړم.

یهودی ځواب ورکړ زه په خوښی دی خدمت ته تیار یم.

فردیناند وویل : که د لیکلی پیغام سره خطر احساسوی سبا به شفاهی پیغام درکړم.

یهودي وویل د لیکلی پیغام رسول ماته خطر نه لری، له غرناطی نه د راتګ په وخت هم په څو تلاشیو کی زما له لتون سره سره هغوی دا لیك ونه لید.

فردیناند وویل : ته هوښیار سړۍ ښکاری خو په تالاشی کې دې لیک چیرته پیټ کړیۍ ؤ؟

یهودي وویل : دا لیك ابو داود زما په پښو کی دننه ایښی ؤ،

فردیناند وویل : ډیر ښه سبا ته به بیا راشی، دایی وویل او بیا یی یوه سپاهی ته حکم وکړ چی استازی شاهی میلمستون ته ورسوه.

داستازی له تلو وروسته فردیناند دوهم ځلی په غور لیك ولوست او له لږ سوچ وروسته جگ شو د ملکی کوټې ته ورغی.

فردیناند د خپلی میرمن څنگ ته کیناست او ویی ویل : ملکی تا بایلوده!

ملکه : ستا مطلب!

فردیناند : تا د ابو داود په باره کی شرط تړلی ؤ چی هغه به له موږ سره غداری وکړی، واخله دا لیك ولوله، ستا ټولی بدگومانی به لرې شی، او لیك یی ملکی ته ورکړ.

ملکی لیك ولوست له لږ سوچ وروسته یی وویل : له دی لیك نه خو داسی ښکاری چې زموږ بدگومانی بې اساسه وی، خو دا باید هیر نه کړو چی لیکونکی ابو داود دی، او هغه له دروغو نه د رښتیا جوړولو توان لري، هغه موږ ته په الحمرادناځاپی حملې مشوره راکړې، خو زه ویریږم چې په دې کې هم کوم خطرناك چل نه وی.

فردیناند ځواب ورکړ : د ابو الحسن د ارادو او تصمیمونو په باب ماته د خپلو جاسوسانو له خولی هم پوره معلومات راغلی، زه له ابو داود سره په دې نظر کی متفق یم چی موږ د صخره له لاسه ورکولو په بدل کی باید د غرناطی کوم سرحدی مهم ښار ونیسو، پردی به د مسلمانانو احساسات د څه مودی لپاره ساړه شی، او زموږ د پوځ مورال او حوصله به اوچته شی، زما په نظر که د قادس والی په ناخبری کی پر دوی حمله وکړی نو لکه په کومه اسانی چی صخره دوی فتحه کره الحمه به موږ قبضه کړو.

: خو ستا سره ددی څه ثبوت دی چی هغوی به نا خبره وی ایا د امکان نه لری ابو داود غرناطی ته په رسیدو خپل برخلیك له مسلمانانو سره تړلی وی او دا لیك یی د ابو الحسن په مشوره را استولی وی.

فردیناند : زما زړه ګواهي راکوي چې ستا اندیښنې بې ځایه دي، او که فرضاً همداسې وي هم هغه به زموږ د ارادو د پوهیدو لپاره زموږ د ځواب انتظار کوي، د ابو داود دا خبره رښتیا ده چې الحمه د غرناطې کونجي ده، او که موږ هغه ونیسو نیمایي جګړه به مو ګټلې وي، زه همدا نن د قادس والي ته پیغام وراستوم او سبا ته پخپله د لوښه په لور روانیږم، ددوی تول پام به ماته را اوړي او د قادس پوځ ته به پر الحمه د قبضې موقع په لاس ورشي.

زه د قرطبې او اشبیلیې پوځونو ته هم د پرمختګ امر کوم، که موږ په کوم محاذ تاواني کیږو نو یقیناً هغه به د الحمه محاذ نه وي.

*****

(٤)

ابو الحسن ته یې جاسوسانو خبر ورکړ چې فردیناند د قسطلې نه له لوی پوځ سره روان شو. له دې سره هغه ته د قرطبې او اشبیلیې د پوځ د حرکت خبر هم ورسید، هغه خپل پوځ په دري برخو وویشه، یوه برخه یې د الزغل په مشرۍ د اشبیلیې د پوځ د پرمختګ د مخنیوي په خاطر واستاوه، د بلې برخې د مشرۍ لپاره یې تر موسی غوره څوك تر نظر ورنه غلل ، خو د ځینو امیرانو په مشوره یې موسی د ابو عبدالله سره په غرناطه کې پریښود او د پوځ د مشر تابه لپاره یې بدر بن مغیره راوغوښت.

بدر بن مغیره د خپل پوځ له نیمایي نه زیات ورسره ملګري کړل او غرناطې ته ورسید او د قرطبې د سرحد په لوري د پوځ د مخنیوي لپاره وخوځیدل.

د پاتې پوځ قیادت ابو الحسن پخپله واخست او له روانیدو نه وړاندې یې خپل زوی راوغوښت ورته یې ویل :

زویه ! زما او الزغل په غیاب کې ستا پر اوږو ډیره درنه ذمه واري پریوزي، ته د عمر په لحاظ ددې وړ یې چې د پاچاهي چارې سمبال کړې، بیا هم موسی ستا د مرستې لپاره پریږدم او ځم، زما په نظر د هغه درجه له الزغل نه کمه نه ده. د هغه له مشورې پرته څه ګام مه اوچتوه، که ماته څه پیښنه وشوه نو په یاد لرې چې ترڅو د اندلس له لاسه وتلې پاچاهي بیرته

ترلاسه نه کړې زما اروا به ناکراره وي.

ابو عبدالله وویل : دا زما بدنصیبي ده چې ستا د پوځ د یوه سپاهي وياړ نشم ترلاسه کولی، بیا هم چې تا زما په اوږو د مسئولیت کوم پیتی واچاوه زه به ځان د هغې اهل ثابت کړم، خو زه داسي احساسوم چې په هره جبهه کې به تاته د موسی په څیر تجربه کار جنرال ضرورت وي، دې له تا سره ضرور دي، ماته به دې بل څوك د مرستې لپاره پریښی وو.

ابو الحسن ځواب ورکړ : ستا نظر تیك دی، خو دلته د موسی د پریښودونه یو مقصد دا دی چې هغه به د مرستې لپاره نوی پوځ تیاروي.

له غرناطې نه د خوځېدونه وروسته ابو الحسن د سرحد په یوه ښار کې واړول او د فردیناند د پوځ د راتګ په انتظار شول، د موسی پرځای له هغه سره د غرناطې د پوځ دوه غوره سالاران الزیغري او نعیم بن رضوان هم وو.

دوې هفتې تیرې شوې ابو الحسن ته احوال ورغی چې د فردیناند لبکر له سرحد نه اخوا په یوه سیمه کې واړول ، د الزغل او بدر بن مغیره له لوری هم همدغسې احوالونه راغلل چې د اشبیلیې او قرطبې نه راغلي پوځونه له سرحد سره نژدې ودرېدل.

خو دریمه اونۍ یې ناڅاپي خبر ترلاسه کړ چې د قادس والي په یوه ګړندي حمله الحمه ونیوله، له دې سره هغه وپوهید چې د سرحد په دری برخو کې د قرطبې، اشبیلي او طلیطلې د پوځ دریدل د څه لپاره وو، د الحمې له فتحې سره جوخت ابو الحسن ته داسې خبرونه راورسیدل چې د قادس والي ددې ښار په زرګونو اوسیدونکي ووژل.

الحمه د غرناطې ددفاع لپاره ډیره مهمه کلا وه ، له هغه ځایه دښمن هر وخت پر غرناطه حملې کولای شوای، د غرناطې په ساره او اوږدو کې د وزما الحمه چیغې پورته شوې. ټولو همدا ویل چې د غرناطې «کنجې» د دښمن په لاس کیوته.

ابو الحسن احساس کړه چې فردیناند اوس د دوی پام الحمه ته ور اړولی هغه به په بل کوم ښار حمله وکړي، ځکه خو ئې الزغل او بدر بن مغیره ته احوال ورکړ چې په خپل خپل محاذ پاتې شي، خپل نیمایي پوځ یې د الزیغري په مشرۍ الحمه ته واستاوه الزیغري «الحمه» کلا بنده کړه او له

بهرنه یې د مرستې او اکمالاتو لارې تولې وتړلې، فردیناند چې د الحمه د کلابندۍ خبر واورید خپلو پوځونو ته یې له درې لورو د پرمختګ امر وکړ.

له تېولو نه وړاندې د قرطبې پوځ له بدر بن مغیره سره ټکر وکړ، بدر بن مغیره ددې پرځای چې هغوی تر برید وړواوړي پخپله پر دښمن حمله وکړه، د قرطبې د لښکر په پرتله دده د لښکر شمېر ډیر لږ و خو دده د جنګي پلان په وړاندې دقرطبې دلښکر چال ونه چلید، بدر بن مغیره په کوم میدان کې دخپل پوځ د زور ازمویلو پرځای د خپل پوځ د ګرندیو ګروپونو په واسطه د قرطبې پر پوځ له شاته حملې کولې او هغوی ته یې درانه تاوانونه وروارول، دده د سپرو ګرندي یو ګروپ به ناڅاپه د دښمن په مخکینې پوځ حمله وکړه وهغوی به چې دوی ته پام شو او د مقابلې په نیت به پرې راپرېوتل ناڅاپه به نورو ګرندیو سپرو ګروپونو پر دښمن له ښې او کیڼ لور نه حمله وکړه او له درنې مرګ ژوبلې وروروسته به د سترګویه په رپ کې پناه شول، دا کار به د ورځې څو ځلې تکراریده، د قرطبې سپاهیانو ته دا څرګنده شوې وه چې د غرناطې د پوځ لعلی قوماندان سرحدي شاهین دی، هغوی پردې هم وپوهیدل چې که پرمخ ځي او یا شاته تیښته کوي، بشپړه نابودی یې په دواړو صورتونو کې په برخه ده.

بلې خواته د الزغل و اشبیلیې د پوځ ترمنځ ټکر پیل شو، فردیناند چې د قرطبې د پوځ د قوماندان له پریشانۍ نه خبر شو هغه په لوشه حمله وکړه، ابو الحسن د هغه په اراده پوه شو له خپل پوځ سره یې ځان د «لوشه» ښارو ته ورساوه، خو دده جاسوسانو خبر ورکړ چې د فردیناند پوځونه دده له معلوماتو نه څو چنده زیات دي، ابو الحسن له غرناطې نه د ډېرې مرستې هیله نه درلوده، ځکه خو یې الزغل ور وغوښت، الزغل خپل ورور ته د مرستې په خاطر له ورتلونه وړاندې د اشبیلې په پوځ یوه سخته حمله وکړه او هغوی ته یې درونده تاوان ور واړاوه او بیایې لوشه ته مخه کړه، له دې سره یې الزیغرۍ ته امر وکړ چې که د اشبیلیې پوځ الحمه ته مخه کړي نو ته لوشه ته راشه او د الحمه کلابندي پرېږده.

الزیغري په یوه برخه کې د الحمه برج نړولی و چې د اشبیلې پوځ ور ورسیدو، هغه ته د ښار د فتحې پرځای اوس د خپلو پوځونو د روغ ایستلو

مسئله مهمه وه، چی له څلورو خواو د اشبیلی د بی شمیره پوځونو له خوا ورو ورو پرېږ د کلابندی کړی تنګیده الزیغری د مایوسی په حال کی هم د وسلی ایښودلو پرځای جګړه غوره وبلله، پوځ یی تنظیم کړ او په یوه لوری یی فشار واچاوه، له تولونه وړاندی د نیزه بازانو ګروپ ؤ، پر هغوی پسې پلی پوځ ؤ، نیزه بازانو کلابندی ماته کړه پلی پوځ ته یی لاره خلاصه کړه او د الزیغری پوځ په جګړه جګړه بیله څه ځانی زیانونو د یوی ویالی تر پله پوری ورسیدل خو د دښمن د پوځ یوه ډله د پله نه پوری غاړې ته مورچل نیولی ناست ؤ، د الزیغری پوځ بیا د دښمن تر کلابندی لاندې راغئ، او پر هغوی له څلورو خواو د دښمن د پوځ لخوا د غشو باران اوریده ، ناڅاپه د پله له پورې غاړې د تکبیر نارې اوچتې شوې، او د سترګوپه رپ کی پنځه سوه تنه سپاره د ګردونو له منځه راووتل، هغوی د پله په پوری غاړه د الزیغری پرخلاف مورچل نیولی پوځونه را ایسار کړل او د سترګو په رپ کی یی هغوی تر تیغ تیر کړل.

کله چی د الزیغری پلی او سپاره پوځونه د ویالی بلې غاړې ته امن ځای ته ورسیدل، نو هغوی ته معلومه شوه چی د دوی مرستندوی پوځ له غرناطی نه راغلی او چی دوی ددغه ډلی له سالار سره دلیدو هیله وکړه یو تن سپور چې نقاب یی پرمخ غوړیدلی ؤ په آمرانه لهجه ورته وویل : دا د خبرو وخت نه دی تاسو زر ځانونه لوشه ته ورسوی.

الزیغری د نقاب پوښ غږ وپیژاند تکان یی وخوړ ویی ویل : له ما سره په داسی لهجه خبری له موسی بن ابی غسان پرته څوك كولی شی.

نقاب پوښ وویل : مګر دلته زما په راتګ باید څوك خبر نه شي، پاچا به ډیر خفه شی، هغه ته زما نوم مه اخله ، ماته د غرناطې یوازې پریښودل له خطرنه خالی نه وو، خو ابو عبدالله ګومان کوی چی زه په پوځی قرار ګاه کی یم.

موسی دا وویل او خپلو ملګرو ته یې اشاره وکړه او اس یی پونده کړ، الزیغری چی څه ډول هغه پنځه سوه تنه سپاره له ګردونو نه راوتلی لیدل، همغسی بیرته په ګردونو کی ورك شول.

* * * * *

(۵)

بدر بن مغیره ته چې کله دا خبر ورسید چې د غرناطې تهول پوځ د وروستی او پریکنده جګړې لپاره لوشه ته رسیدلی نو ده د قرطبې پر پوځ د وروستی ګوزار پریکړه وکړه، او نائب منصور بن احمد ته یې پیغام واستاوه چې له خپل دوه زره تنو پوځ سره د قرطبې د پوځ شاته ځان ورسوه.

منصور بن احمد د لارې د سرښار ګوټې او کلې ورسره تر پښو لاندې کړل او په یوه حیرانوونکې ګړندیتوب سره د قرطبې د پوځ شاته ورسید، بدر بن مغیره یې چې پیغام ترلاسه کړ خپل پلی پوځ یې خو میله شاته کړ، او سپروته یې د ښمن په ښي او کیڼ لورې د حملې امر وکړ، د قرطبې د پوځ سالار ګومان وکړ چې سرحدې عقاب هم د الزغل او الزیغرې په څیر خپل پو ځ له دې ځایه لوشه ته لیږدوې او دا محاذ پرېږدي.

هغه ته فردیناند دا حکم کړې ؤ چې د لوشه د جګړې تر نتیجې پورې به دوې د دښمن پوځ مشغول ساتې، هغه تر اوسه د منصور بن احمد له راتګ نه بې خبره ؤ، خپل لښکر ته ئې د بدر بن مغیره پر شاتلونکو پلیو پوځونو د حملې امر وکړ، خو په دې ځنډ کې د بدر د پلې پوځ غشو ویشتونکو په یوه کنده کې مورچل ونیول.

د قرطبه نیزه بازان چې ورانډې ولاړل او کندې ته ورنژدې شول د غشو باران پرې جوړ شو او د هغوې قوماندان د شاتګ نه پرته بله څه چاره نه لیده، خو دغه مهال منصور بن احمد له شانه حمله وکړه او د قرطبې لښکر له شانه مخې ته ماته وکړه، له ښي او کیڼ لورې نه بدر بن مغیره او له شانه د منصور بن احمد سپرو د قرطبې پوځ په تنګه ساحه کې راګیر کړی ؤ، د هغوې په مخ کې هغه کنده وه چې غشې ویشتونکو پکې سنګر نیولې ؤ، د قرطبې د پوځ حالت هغه ډبرې ته ورته ؤ چې د سمندر توپانې څپې یې د خطرناکو ګړنګونو په لور ورتیل وهې.

په دې ګډوډې او وارخطایې کې د قرطبې په سلګونو پوځیان د اسونو تر پښو لاندې غوبل شول، په سلګونو یې له اسونو سره په کندو کې پریوتل، سپاهیان له قوماندانانو او افسران له خپلو سپاهیانو نه بیل شول، او د قرطبې پوځ چې د برې په امید جنګیدلی شوای د ماتې او مایوسې په حالت

کې له یوه عجیب وضعیت سره مخ شول، ماسپښین مهال د دوی له مرونه غونډۍ جوړې وې او ډیر لږ شمیر یې په تیښته بریالی شول، نورویی له مایوسۍ نه وسلې کېښودې.

*****

(٦)

د لوښه په محاذ ابو الحسن له دیرش زره پوځ سره د فردیناند له پنځوس زره لښکر سره مقابل شو، دوې ورځې د فردیناند افسرانو او د غرناطې د سرتیرو ترمنځ د تن په تن جګړې او غیرت ښودلو په ننداړو تیرې شوې جګړه داسې پیل شوه چې د فردیناند یو پوځي پهلوان چې له سره ترپښو په اوسپنو کې پټ ؤ اس پونده کړ او میدان ته راغی، هغه توره اوچته کړه او د مقابلې لپاره یې څوك وغوښتل، نعیم بن رضوان چې پر سرېې خول ؤ او په بدن یې یوه نرۍ زغره اغوستې وه آس ور وزغلاوه.

د دواړو سپرو تورې وجنګیدې، د قسطلې جنګی پهلوان د درنې زغرې په وجه دومره چست او چالاکه نه ؤ لکه نعیم بن رضوان خو د هغه په پریړه زغره د نعیم توره څو ځلی ولګیده خو هیڅ پرې ونه شول، د هغه څو ګوزاره نعیم پر ډال واخستل او بیا یی په پوره ځواك د هغه په مټ د توری واز وکړ، د زغرې په سبب هغه زیات تپی نه شو خو د ګوزار له زوره په یوه خوا خم شو، نعیم هغه ته د بیا سمبالیدو موکه ورنکړه څو ځلې یې پرله پسې ګوزارونه پرې وکړل، د هغه آس وترهید او پهلوان د آس له شانه لاندې ولوید، هغه د بیا جګیدو هڅه وکړه، خو نعیم له اس نه پلی شو د هغه له سره یی خول لرې کړ او په توره یې سر ترې قلم کړ، له دی سره د ابو الحسن پوځ د تکبیر نارې اوچتې کړې.

د فردیناند دوهم پهلوان را ډګر ته شو، له دی لوری الزیغری نیزه واخستله اس یې پونده کړ.

د قسطلی پهلوان پر زغره دپاسه په سینه او سپنیز خول هم ترلی ؤ، دواړو حریفانو نیزی یو بل ته سیخې کړې او اسونه یی پونده کړل، الزیغری د ځان له ساتنی سره پر حریف نیزی ګوزار وکړ د نیزی څوکه کهاوسپنیز خول سره له ټکر وروسته ماته شوه، خو عیسوي سپور له ټکر نه خپل توازن

بايلود اوله اس نه راوغورځيد، الزيغري له اس نه پلي شو او د هغه کار يې هم پای ته ورساوه.

د دوارو پهلوانانو له مرگ وروسته فرديناند د عامي حملې حکم وکړ، ترماښامه تن په تن جګړه روانه وه، د شپې په تياره کې دواړه لښکر خپل خپل پړاوته ستانه شول، دوهمه ورځ هم همدغسې جګړه له تن په تن جګړې نه پيل شوه، له دواړوخواونه څو تنه راغلل او د همت او ميړانې ننداره يې وړاندې کړه او بيا عامه جګړه ونښته ، تر ماښامه څه پريکړه ونه شوه، له دواړو خواو نه د لومړۍ ورځې په نسبت د مړو او ژوبلو شمير زيات ؤ، دريمه ورځ دوارو پوځونو ته د انديښنې او پريشانۍ ورځ وه، خو ابو الحسن تر دښمن نه څو چنده زيات پريشانه ؤ.

له غرناطې نه موسى دوه زره تنه د مرستې لپاره استولي ؤ ، خو په تيرو دوو ورځو کې دده پنځه زره تنه سپاهيان مړه او ټپيان شوي وو د ابو الحسن پوځ د افسرانو د اټکل له مخې د فرديناند د لښکر مړه او ټپيان تر شل زرو کم نه وو، خو پدې دوو ورځو کې هغوی ته د اندلس له هر لوري تر پنځلس زرو تنو پورې مرستندوی پوځ را رسيدلی ؤ.

د بدر بن مغيره په اره خو د ابو الحسن گومان دا ؤ چې په خپل لږ شمير پوځيانو يې د قرطبې د لښکر لوی سيلاب درولی دی خو پردې تولو سربيره د ابو الحسن حوصله ماته نه شوه، د هغه د پوځ هر سپاهي له فتحې او ماتې نه بې پروا تر وروستې سلگۍ جګړې او مقابلې ته ملا ترلې ؤ، هغوی پردې باورو چې که له جګړې نه مخ وگرځوي او وتښتي هم په څو ورځو کې به دښمن تر غرناطې پورې ورورسيږي.

دريمه ورځ چې دواړه پوځونه سره مخامخ شول، نو د قسطلې له پوځ نه يو جنگي پهلوان چې له سره تر پښو په زغره کې پټ ؤ ميدان ته راووت او د مقابلې بلنه يې ورکړه. د هغه د خول څيره د غوايي سرته ورته وه، د هغه وسله دومره درنه وه چې د اس ملا يې کړو په کړې وه، يو بربری ځوان د هغه د مقابلې لپاره ور ووت او د هغه د نيزې په گوزار راولويد، بيا يو هسپانوی مسلمان ور ووت خود توری گوزار يې د هغه په درنه زغره بې اثره شو، لږ ځند وروسته دغه پهلوان خپل دوهم حريف هم وواژه، او د فرديناند

پوځ د خوښۍ ناري وهلې.

زغره اغوستونکي توره اوچته کړه او په میدان کې یې لنډه دوره وکړه ، د غرناطې د پوځ په لوریې مخ واړاوه او د مقابلې لپاره یې د سیال په انتظار شو.

نعیم بن رضوان له ابو الحسن نه د اجازې غوښتو په خاطر ور وړاندې شو، خو په دې څنډ کې له یو لوري یو سپور راښکاره شو، د هغه د اس له خولونه ښکاریده چې له لیرې راغلی دی، د هغه جامې هم د غرناطې د سپاهیانو نه بیلې وې، د زغرې پرځای یې سپینه چپنه اغوستې وه او پر سر یې د خول پرځای سپینه پګړۍ تړلې وه، له سترګو پرته یې نور مخ په سره نقاب کې پوښلی ؤ، هغه د غرناطې د لښکر په صفونو کې لاره وکړه ، او وړاندې ولاړ د مقابلې دګر ته ووت، خپله توره یې په تیکې کې کړه، خلکو ګومان کاوه چې هغه به په نیزه حمله وکړي خو ده بیا نیزه هم په ځمکه کې ښخه کړه، دواړو خواو ته نندارچیان د هغه پردې کار حیران شول.

نقاب پوښ ناڅاپه اس پونده کړ، عیسوی پهلوان نیزه برابره کړه او د هغه په لور ورغی، خو هغه ځان چپ کړ او وړاندې تیر شو، خپل ګړندی اس یې له یوه وړوکي چکر وروسته بیرته راوګرځاوه

او د زغره پوښ پهلوان په لوري ورغی هغه چې تر اوسه پورې خلکو تش لاسی ګاڼه اوس یې ورسره یو کمند ولید، پخوا له دې چې د زغره پوښ هغه ته پام شوي وای او آس‌یې راګرځولی وای هغه د بریښنا په څیر ور وړاندې شو پرې یې د هغه په غاړه کې ور واچاوه د عیسویانو دغه پهلوان چې په پوځ کې یو بې سیاله سپاهي ؤ او د درندې وسلې او زغرې په وجه څلورو تنو په اس سپور کړی ؤ د غره په څیر له اس نه را پریوت، د کمند بل سر د نقاب پوښ په زین پورې تړلی ؤ.

د غرناطې پوځ د قسطلې د پهلوان په بې وسۍ په کرس کرس وخندل نقاب پوښ د سترګو په رپ کې هغه راوست او د ابو الحسن په پښو کې یې غورځاوه له خپلې خیرې نه یې نقاب لرې کړ ویې ویل : ما د قرطبې په محاذ د برې زیرې راوړی دی.

ابو الحسن په خوښۍ وویل : بدره ! د کومې فتحې زیرې چې ته راوړې

هغه به خامخا ډيره شانداره وی، خو زه تر فتحې هم زيات ستا په راتګ خوښ شوم، زه د غيبي مرستې په انتظار وم، څومره پوځ دی سلامت رارسولی دی؟

بدر : زموږ يوازې پنځه سوه تنه زيانيدلی دی، خو دوه زره تنه مو نور زيات شوی دی، منصور هم رارسيدلی دی.

ابو الحسن ناڅاپه انديښمن شو ويې ويل : مګر پوځ دی ولی نه دی راوستی نن د وروستی پريکړی ورځ ده.

بدر ځواب ورکړ : ته چورت مه وهه، هغوی به لږ وروسته راورسيږي.

الزغل د تکبير ناره اوچته کړه ويې ويل : مسلمانانو ! نن ستا سو لپاره مبارکه ورځ ده، د قرطبی پوځ ميدان پريښود او وتښتيدل، او ستاسو سرحدی عقاب ستاسو مرستی ته راورسيد.

سپاهيانو چی دا واوريدل د خوښی نعری يی اوچتی کړی، بدر الزغل ته وويل : وبخښنئ تاسو دوی ته خبر بشپړ ونه رساوه، موږ د قرطبی پوځ ته د تيښتی فرصت ورنه کړ، هغوی نژدی ټول په ميدان پراته دی، يوازی پنځه يا شپږ سوه تنه به تښتيدلی وی، نعيم بن رضوان الله اکبر نعره اوچته کړه او د خپل آس جلب يی سم کړ ويې ويل : ددی بری په خوښی کی نن زه د قسطلی د پنځلسو سپرو د وژلو تعهد کوم، خو د نيك شګون لپاره ستا نيزه راسره اخلم، دابی وويل ور ورانډی شو خپله نيزه يی بدر ته ورکړه او په ميدان کی ښخه د بدر نيزه يی را وايستله د فرديناند څلور جنګی پهلوانان يو پر بل پسی راغلل او نعيم څلور واره يو پر بل پسې ووژل. د وروستی پهلوان له وژلو سره سم هغه د عامي حملې حکم ورکړ.

* * * *

(۷)

ماسپښين مهال چی جګړه په زور روانه وه منصور بن احمد د بدر له پوځ سره ور ورسيد، مازديګر مهال د فرديناند په لښکر کې د ماتې اثار راښکاره شول.

نعيم بن رضوان څوارلس تنه وژلی وو، او د پنځلس تنو د وژلو وعده يی پوره کوله چی د يوه تن نيزه يی په سينه کی ښخه شوه هغه لويده چی بدر

بن مغیره ئې تر ملا لاس راتاو کړ او هغه یې په خپل مخ کې کیناوه، غوښتل یې د ټپیانو خیمې ته یې ورسوي او د جګړې له میدان نه یې وباسي، خو نعیم ورته وویل : بدره زه پوهیږم چې زما نور ژوند پوره شوی، خو ما تر اوسه پورې خپله عهد نه دی پوره کړی ، ما د دښمن څوارلس سپاهیان وژلي او یو لا پاتې دی، زما په زخم لاس ونیسه چې وینه ترې راونه وزي، خپله نیزه ماته راکړه اوما دښمن ته نژدې بوزه، ته پرې مې ږده، چې خپل تعهد ترسره کړم بیا مې چې چېرته بیایې بومې زه.

بدره ! دا یوه هیله ده!

په بدر د هغه خبرو اِثر وکړ، نیزه یې په لاس کې ورکړه او د هغه په زخم یې لاس ټینګ کړ اس یې ددښمن د پوځ په لوري ورنژدې کړ، خو کله چې د دښمن د یوه سپاره په لوري ورنژدې شول بدر احساس کړه چې د هغه لاس په نیزه کمزوری کیږي، هغه د نیزې نیغې ساتلو په خاطر د نعیم لاس په خپل لاس کې ونیواو ویې ویل : پام کوه! دا د پنځلسم ښکار دی.

نعیم په نیم بې هوښې حالت وویل : بدره ! ما له ځان سره ونیسه کاشکې ما خپل عهد پوره کولی شوای.

بدر وویل : تا خپله وعده پوره کړه، دایې وویل او بیا یې نیزه د یو سپاره په سینه کې چې مقابلې ته یې را روان ؤ ور ښخه کړه، عیسوی سپور له آس نه لاندې ولوید، او ورسره سم نعیم هم بې سده شو او سر ئې ځوړند شو، بدر اس پونده کړ او د ټپیانو خیمو ته ورنژدې شو، څو ځوانانو نعیم بن رضوان له اس نه کوز کړ او یوې خیمې ته یې یوړ.

بدر بن مغیره له اس نه پلې شو خیمې ته ور ننوت، بشیر بن حسن د زخمیانو په پټۍ مصروف ؤ د هغه ژر نعیم بن حسن ته پام شو،

بدر وویل : بشیره ! دده د ژغورلو هڅه وکړه.

بشیر بن حسن د هغه په نبض لاس کیښود او بیا یې زر زغره ترې لرې کړه، زخم یې وکوت، بیایې په نبض لاس ورکیښود او سر یې وخوځاوه.

بدر په ژړه غونې غږ وول : ته څه نشې کولی؟

بشیر ځواب ورکړ : له دې زخم نه وروسته دده څو شیبې ژوندی پاتې کیدل هم معجزه ده، داسې ښکارې چې د کومې ارادې د بشپړیدو هیلې د

مرګ لاس نیولی ، دی په هوښ راځی.

که په هوش راغی ورته ووایه چی وعده دی پوره کړی ده.

بدر دا وویل نیزه یی واخستله او په منډه له خیمی نه ووت او په یوه توپ په آس سپور شو.

لږ ځنډ وروسته چی بدر د فردیناند په پوځ کې د ماتې نخښی ولیدلی خپل دیرغل سپاره یی راټول کړل ورته ویی ویل د دښمن تعقیب ته ځانونه چمتو کړی.

له ماښام نه لږ وړاندی د فردیناند پوځ د مړیو انباروته پریښودل او و تښتیدل، کله چی سپاهیان پر ابو الحسن راټول شول د بری نعری یی وهلی ، هغه له آس نه راکوز شو او سر یی په سجده کیښود ، او کله چی راپورته شو له سترګو یی د شکر اوښکی روانی وی.

ابو الحسن یوی او بلی خواته وکتل بیا یی وویل : زموږ سرحدی شاهین چیرته دی؟

الزغل ځواب ورکړ : هغه له خپلو سرښندویانو سره تللی دی.

ابو الحسن : چیرته تللی؟

الزغل : په ماته خورلیو پسی.

ابو الحسن : موږ منعه کړی ؤ سپاهیان ډیر ستومانه وو.

الزغل : خو هغه ماته وویل چی له تاسونه معذرت وغواړم، هغه په نیمګړی بری قایل نه دی، بیا هم هغه ستا د حکم په درناوی د غرناطی یو سپاهی هم له ځان سره نه دی ملګری کړی.

ابو الحسن وویل : تا غلط ګومان وکړ، په خدای سوګند چی که هغه زما تول پوځ ورسره بیولی وای زه به پری خفه نه وم، زه دده د یو سړی زیان هم ډیر ستر زیان بولم.

الزغل وویل : ته اندیښنه مه کوه، هغه په خپل کار پوهیږی. هغه په مقابله کوونکو د زمری په څیر حمله کوی، او په تښتیدونکو د شاهین په څیر غوټی وهی.

ابو الحسن وویل : زه د قرطبی په جبهه کی د دوی د بری په تهوله کیسه

ځان خبروي غواړم، عباسه ! ته له دوی سره وې، ده خو به د پوځ د حوصلې مزبوتولو په خاطر مبالغه نه وي کړې؟

عباس د غرناطي د پوځ يو افسر ؤ، هغه وويل : دا داسې پېښې دي چې يوازې د ليدونکو سترګې پرې باور کولی شي، د اورېدونکو غوږونه ښايي پرې باور ونه کړي، له دې نه وروسته عباس د جګړې ټوله کيسه وکړه، کله يې چې د منصور بن احمد د کارنامو يادونه وکړه ابوالحسن وويل : که زه پوهېدای چې د بدر بن مغيره په څولۍ کې داسې غشي دي نو څو کاله وړاندې به مې د جګړې اعلان کړی ؤ.

د شپې له آرام نه وروسته چې کله ستومانه پوځيان د سهار په آذان راوېښ شول ابو الحسن له ډېرو ورځو وروسته پوره خوب وکړ، کله چې د لمانځه لپاره له خيمې نه راووت لومړنی پوښتنه يې دا وه چې بدر بن مغيره راستون شوی خو پهره دارانو ځواب ورکړ چې نه تر اوسه لا نه دي راغلي.

له لمانځه نه وروسته د ابو الحسن په غوښتنه د بدر بن مغيره او د هغه د ملګرو د سلامتي دعا وشوه، ترماسپښين پورې د ابو الحسن پرېشاني په انديښنه بدله شوه، هغه څو سپاره د بدر بن مغيره او دهغه د ملګرو د احوال په خاطر ولېږل ، او پخپله له خپلو جنرالانو سره په يوه غونډۍ وخوت د دوی د راتګ لارې يې څارلې.

ناڅاپه يوه افسر چيغې کړې هلته وګورئ!

د ابو الحسن زړه له خوښۍ په ټوپونو شو، د سترګوتر څاره ګردونه اوچت وو، ابو الحسن څو تنه سپاهيان همغه لورې ته واستول، لږ څنډ وروسته هغوی بېرته راستانه شول او د سرحدي شاهين د راتګ خبر يې راوړ.

الزغل وويل : دا زيري هم واورئ!

ابو الحسن : د څه زيري!

الزغل : بدر د اکمالاتو يوه ډېره لويه ذخيره هم له ځانه سره راوړې. د ابو الحسن په پوښتنه سپرو د هغه خبره تائيد کړه ويې ويل چې ابو الحسن د څارويو يوه ستره ګله ورسره راوستې،پر مېږو او وزو برسېره په سلګونو اسونه او قاطرې په اناجو بار را رواني دي.

پلار او زوی

کله چی د لوشه په جگړه کی نعیم بن رضوان غوندی غازیانو په خپلو وینو د اندلس د برخلیك پریکړه لیکله د غرناطی په شاهی مانۍ کی یوه بله پریکړه لیکل کیده.

پر الحمه د عیسویانو د قبضی له خبر سره سم ابو داود خپل شاگرد ته ورغی او هغه یې چی غمجن ولید وی ویل :

شهزاده ! ما نه درته ویل چې د غرناطې د سلطنت د بیا جوړونی لپاره تقدیر ابو الحسن نه ته ټاکلی یې د اندلس د مسلمانانو ستوری به هغه وخت وځلیږی چی ستا پرسر د غرناطی د پاچهی تاج کیښودل شی، شهزاده ! ستا دوران راتلونکی دی.

ابو عبدالله : زما دوران خدای «ج» خبر دی څه وخت راځی، الحمه له لاسه ووته، او دا دی هغوی اوس هر وخت پر غرناطه حملی کولی شی.

ابو داود : مگر تا دانه ده احساس کړی چی دالحمه د لاسه وتلو سره ځینو سرادرانو ذا احساس کړی چی په دی نازکو شیبو کی د غرناطی د امارت بدلول ضروری دی.

ما له څو بربری او هسپانوی سرادرانو سره لیدلی دی، هغوی خپل قیمت ډیر درونډ نه دی ایښی.

ابو عبدالله : خو د موسی په موجودیت کی څوك سوڼ نه شی وهلی.

ابو داود : دوخت په رارسیدو به د هغه چاره هم وکړو، هغه سرداران چې موسی د بغاوت په تور بندیان کړی دی که خوشی کړای شی هغوی به ستا ډیره مرسته وکړی.

ابو عبدالله : مگر د موسی په موجودیت کی ددی امکان نشته.

ابو داود : زما په گومان هغه ستا دوست دی.

ابو عبدالله : په دی معامله کی به هغه زما بدترین دښمن وی.

ابو داود : د مناسب فرصت په رارسيدو به بيا گورو.
ابو عبدالله : وخت په څه وخت راځي ؟
ابو داود : د ابو الحسن له ماتي وروسته به د غرناطي د خلکو پام ستا په لور شي.
ابو عبدالله : که هغه بريالي شي نو بيا ؟
ابو داود : زه گومان نه کوم، بری يوازی ستا په برخه کی دی، که د هغه يوه نيمه کاميابی هم په برخه شي نو دا به ئی د ډيری بدی ماتي پيش خيمه وی، هغه به ستا د ناسکه ورور په تخت کينولو هڅه کوی، ځکه خو يی هغه ددی لپاره چی په خلکو کی گران شي جگړی ته ورسره بيولی دی،
ابو عبدالله : که داسی وشول زه ددی جرئت نه لرم چی له خپل پلار سره جگړه وکړم.
ابو داود : ته بيغمه اوسه جگړي ته ضرورت نه پاتی کيږی.
څو ورځی وروسته چی ابو عبدالله د قرطبی د لښکر د تباهی خبر واوريد خپل استاد ته يی وويل : استازی خبر راوړی چی سرحدی شاهين د قرطبه له جبهی نه وزگار شوی او د لوشه محاذ ته روان شوی دی.
ابو داود ووېل : شهزاده ! آوس هغه وخت رارسيدلی چی زه تری ويريدم.
امکان لری ابو الحسن د لوشه په محاذ بريالی شی دا بری به ستا د راتلونکی لپاره ډير خطرناك وی، کله چی پاچا سنار ته راننوزی نو د غرناطي اولس به يی د هری سهی او غلطی پريکړی تائيد کوی، د هغوی په نظر به ستا ناسکه ورور تر تا ډير د احترام او عزت خاوند وی د هغه په نظر به د هر عادی سپاهی درجه او احترام تر تا زيات وی،
ابو عبدالله مايوس شو ويی ويل : ماته هيڅ لاره په نظر نه راځي، کله چی ستا خبری اورم پريشانه کيږم، زما دماغ ماپه داسی سمندر ور کوزيدو ته چمتو کوی چی له ژور تويه يی زما زړه رېږدی.
خو کله چی مور ته ورشم د هغی خبری می بلی دنيا ته ورسره بوزی، هغی نن هم راته ويل چی زما پلار په وار وار دا سوگند کړی چی هغه به ما د خپل تخت د وارث په حيث ټاکی او په خپله وعده به وفا کوی.
ابو داود ووېل : بنايی هغه وخت رارسيدلی وی چی زه تا په خوشباوری

کی پری نږدم. زه به دا درسره ومنم چی ستا پلار ستا په باب نیکه اراده لری، مګر اوس ستا عمر ٤٠ کلونو ته رسیدلی، فرض کړه ستا پلار شل کاله نور هم ژوندی وی تر هغه وخته به ستا عمر ٦٠ کاله شی او دا دعمر هغه وخت وی چی د ژوند تولی/هیلی مړی او تولی جذبی سړی شی ، او انسان په هنداره کی د خپلی څیری له لیدو ویرېږی، او هغه وخت د انسان تر تولو لوی ضرورت یوه بستره وی، که هغه بیا په مانۍ کی وی او که په یوه څپره کی. هغه وخت به ستا عقل یقیناً ډیر پوخ وی، خو هغه وینه چی انسان د دنیا لاندی کولـو ته چمتو کوی سړېږی، او دا بیا څوك ویلای شی چی پاچا به په راتلونکو شلو کلونو کی ستا په باب څوك خپلی پریکړی ته ارنه باسی.

شهزاده ! د عزت، شهرت او نومیالیتوب دروازه داسی نه ده چی څوك یی هیله وکړی ورته بیرته شی، هغه به تکوی، او کله کله به ئی ماتوی.

د لویو خلکو په ژوند کی یوه پریکنده مرحله راځی، څوك چی په سوچ کی وخت له لاسه ورکوی هغوی وروسته پاتی کیږی، د وخت په ریګونو کی د هغوی د پلونو خاپونه ورکیږی او څوك چی له جرئت نه کار اخلی هغوی سرمنزل ته رسیږی.

که څه هم تا ما ته د خپل زړه حال نه دی ویلی خو زه پوهیږم چې ته د غرناطی تخت او تاج ته ناکرار یی، تا که تر اوسه د ژوند ترتولو لویی هیلی د بشپړولو جرئت نه دی کړی سبب یې دا نه دی چی ته خپل پلار ته احترام لری، بده یی مه منه وبخښنی ددی دلیل دا دی چی ستا په زړه کی نامعلومه ویره ده، ددی خبری ویره چی دنیا به څه وایی، اولس به ستا په باب څه فتوی ورکړی، خو په یاد ولری، دا دنیا یوه کامیاب ډاکو ته فاتح وایی او ناکام مصلح د باغی په نامه پیژنی، که ابو عبدالله د غرناطی تخت وګاټه او په تول اندلس یی د عظمت جنډۍ ورپیږی، نو نړیوال به وایی چې له خپل پلار نه یی تخت واخست.

خو که ابو عبدالله تر ٤٠ یا ٧٠ کلنی د تخت او تاج په انتظار مړشی نو بنایی د تاریخ په پاڼو کی یی نوم هم ونه لیکل شی، ماته یو معمولی انسان نه بللې چې خپل نصیب مې درسره شریك کړ، خو که ته په تذبذب

کې خپل تول ژوند له لاسه ورکوی نو سر له نن نه زموږ لارې سره بیلې دی.

ابو عبدالله وویل : د خدای «ج» په خاطر داسې مه وایه.

ابو داود : نو نن باید پریکړه وکړې بیا ښایی داسی موکه برابره نه شی.

ابو عبدالله زه چمتو یم : مگر زه اوس ددې توان لرم چی د خپل پلار پرخلاف بغاوت وکړم؟

ابو داود : ته په شل کلنی ددی وړ وې،مگر تا د ژوند ډیر کلونه هسی ضایع کړی دی، پولیس زموږ په واك کې دی، د شاهی محل د ساتونکو مشر ستا دی، بربری او هسپانوي سرداران زیاتره ستا د امر منتظر دی، خزانه ستا په لاس کی ده.

ابو عبدالله وویل : او موسی ؟!

ابو داود : مگر د ښار خلك !

ابو داود : په هغوی کی درز اچول کیدای شی، د عربی، بربری او هسپانوی ترمنځ داختلاف اور قابو شوی خو مړ شوی نه دی، زه له عربونه د مرستی هیله نه لرم په هغوی کې څو تنه پیرودل کیدای شی، خو ته عربی سرداران برطرف کړه پرځای یی بربری او هسپانوی سرادران وټاکه په دی کار کی دوی گټی دی، یوه دا چی هغوی به ستا ملاتړی شی او بله دا چی د بربری او هسپانوی مسلمانانو او عربی مسلمانانو ترمنځ به د اختلاف اور بل شی، لومړی دوی ډلی به ستا ملاتړ وکړی ته د هغوی د لاخوښی په خاطر د هغوی بندیان ور خوشی کړه، ستا سره د وروستی پریکړی لپاره یوازی دوی ورځی فرصت دی، له هغی وروسته ښایی بیا موقع په لاس رانه شی، د موسی د نیولو په اړه ما سوچ کړی دی.

*****

(۲)

د شپی مهال د الحمرا مانۍ یوه کوټه په طلایی او نقره یی قندیلونو روښانه وه، د غرناطی بربری او هسپانوی آمران په کرسیو ناست وو او له ابو عبدالله سره یی خبری کوی، موسی کوټی ته ورننوت او په مجلس څو شیبی چوپتیا خپره شوه.

موسی په مجلس یو څغلند نظر تیر کړ ابو عبدالله ته ورنږدی شو ورته

ویې وویل : زه په یوازیتوب کې تاته څه خبره کوم.
ابو عبداله چې د هغه حالت ولید وویریده ، خو له یوې شیبې وروسته سمدستي بیرته راسنبال شو ویې ویل : ته چې څه وایې همدلته یې ویلی شې دا ټول د خدای «ج» پر فضل او کرم سره مسلمانان دي.
موسی وویل : ځینې خبرې د هر چا د وړاندې نشي کیدای.
ابو عبدالله : مګر اوس زه دا مجلس رخصتولی نه شم، ته که څه خبره کوې نو دلته یې وکړه.
موسی مجلس سر تر پایه وکوت، په دوی کې زیاتره داسې څوك وو چې د لومړي ځل لپاره الحمرا ته راغلي وو تر اوسه پورې د پاچهې کوم امیر دا جرئت نه ؤ کړی چې موسی وویني خو دوی په کرسۍ ناست وی، د ابو عبدالله الفاظ یې چې واوریدل داسې یې ګڼله چې غوږونو یې اشتباه کړې وي، د موسی بڼه له قهره وځلیده ، خو بیا یې هم له زغم نه کار واخست ویې ویل:
شهزاده : ما اوریدلي چې باغیان دې خوشې کړي دي.
ابو عبدالله : تاسې اوریدلي دي.
موسی : او تا د پاچهي څو تنه وفادار سرداران برطرف کړي دي.
ابو عبدالله : زه د هغوی په وفا دارۍ شکمن وم.
موسی : او تا د غرناطې لوی غداران په مهمو منصبونو ټاکلي دي.
ابو عبدالله په دروند غږ ځواب ورکړ : موسی ! له ما سره ګستاخي ستا دنده نه ده.
موسی: د مسئولیت احساس کله کله انسان ډیر بې باکه کوي.
ابو عبدالله : زه دا بې باکي نه خوښوم، تا په غلا ماڼۍ ته د ننوتلو جرئت ولې وکړ؟
موسی : کله چې دغسې شیطانانو ته د الحمرا دروازې خلاص شي نو ماته به د غلچکي لارو نه پرته بل څه پاتې وي؟
امیرانو چې دا واوریدل یو له بل سره یې پسپسکې پیل کړې یو بربري سردار اوچت شو ویې ویل :
ایا د ابو عبـــدالـلـــه د ســـربښندویانو ابرو ده په دربار کې هم تر

گواښ لاندی ده؟

موسی مخ ور واړاوه، هغه ته یی وویل :

هغه څوك دی چی زما په وړاندی د ابو عبدالله د سربښندویی دعوه کوی؟

یو بل سردار اوچت شو ویی ویل :

ولی عهد که اجازه وکړی زموږ توری ددې گستاخ چوپولو ته تیاری دی.

د موسی غږ له غوسی نه لړ زیده ویی ویل : ستا دومره جرئت؟

ایا ته هماغه غدار نه یی چی بربری مسلمانان دی د عربو پرخلاف پارول، آیا ته له بندي خانی نه الحمرا مانۍ ته راتگ د خپلو گناهونو تلافی گنې؟ او ته چی په الحمرا کی څو غداران راغونډ گوری نو فکر کوی چی د موسی د توری او سپنه نرمه شوی ده؟

زه ابو عبدالله ته راغلی یم، که په تاسو کی څوك دا گومان کوی چی ما به له ابو عبدالله سره له خبرونه په توره ایسار کړی نو را وړاندی شی، زه وگورم څوك دی چی له خپل ورمیږنه د سردبوج لری کولو په تکل راوتلی دی؟

او ای شهزاده ! ته له بزدلانو نه د سربښندنی هیله لری، چی زما بوتیو شکولو ته تیاردی خو له ویری خپلو تورو ته لاس نشی ور نژدی کولی، ته د غرناطی دښمنان خپل دوستان گنې؟

د ابو عبدالله حوصلی ځواب ورکړ له ځایه اوچت شو لږ وړاندی ورغی ویې ویل : موسی زما د وژلو په اراده دلته راغلئ یې؟

موسی خپله توره راوکښله ویی ویل : زه او ستا د وژلو اراده دا ته څه وایی ! دایی وویل او خپله توره یی ابو عبدالله ته ور وړاندی کړه.

ابو عبدالله توره واخسته یوی خوته یی وغورځوله او بیا یی لاسونه وپړکول، اته تنه وسله وال بربری او افریقایی غلامان ورننوتل او د ابو عبدالله د اشاری په انتظار شول، ابو عبدالله وویل : زما باور ؤ چی د الحمرا په دروازه تر تهولو سخته پهره به هم تا له راتگ نه منعه نه کړای شی، خو زه تاته داډ درکوم چی ته په کومه لاره راغلی وی په همغه لاره به بیرته ولاړ نه شی.

موسی هك حیران شو ابو عبدالله ته یی کتل، هغه ابو عبدالله ته چی

ماشومتوب یی یو ځای سره تیر شوی ؤ، هغه چی د آس سپرلی او د توری او نیزی استعمال یی وربښودلی ؤ، هغه حیران ؤ څه غلطی تری شوی ده، سهار ابو عبدالله پخپله ده ته ورغلی ؤ چې شاوخوا کلیو او دروته ولاړ شه او سپاهیان تری راټول کړه.

او ماښام چی کله بیرته راستون شو خبر شو چی ابو عبدالله باغیان خوشی کړی دی او څو تنه وفادار منصبداران یی برطرف کړی دی.

هغه په دې خبر پریشانه ؤ خو پردی یی باور ؤ چی هغه به د خپلی غلطی جبران ته چمتو کړی، له ډوډۍ خوړلو پرته له کوره ووت د الحمرا دروازی یی پرمخ بندې وی، او نوی پهره داران پری دریدلی وو خو موسی په یوه پټه لاره محل ته ننوت له ابو عبدالله سره هغه پخوا هم څو ځله ډیر تونده تللی ؤ، خو نن چی کوټی ته ورننوت دا یی احساس کړه چی دده د وړوکتوب دوست بدل شوی دی.

او کله یی چی توره را وکښله او ور وړاندی یی کړه نو دده باور ؤ چی ابو عبدالله به دی ترلاس ونیسی بلی کوټی ته به یی بوزی او ورته وایی به : ته په دومره وړوکی خبره په غوسه شوی ؟ خو کله چی هغه توره وغورځوله موسی په زړه گوزار وخوړ هغه ابو عبدالله ته کتل اوېغوږوکی یی دا جملی کرنگیدی: زه داډ درکوم چی ته په کومه لاره راغلی یی په هغه لاره به بیرته نشی تلای.

هغه وسله والو سپاهیانو ته وکتل داسی یی گڼله لکه دا ټول چی ابو عبدالله هسی په ټوکو ټوکو له ده سره کوی.

موسی په موسکا وویل : ابو عبدالله زه ستا مجرم یم.

زه د لوشه د جگړی لپاره د رضاکارو غازیانو د راټولو مجرم یم، زه الحمرا ته له پټی لاری نه په راننوتلو مجرم یم، او زه دی غدارانو ته په غدار ویلو مجرم یم ، او تر دی ټولو لوی جرم می دادی چی زه ستا دوست یم، ماته سزا وټاکه موسی دا وویل او سر یی ځوړند واچاوه، د ابو عبدالله په سترگو کی اوښکی راغلی، لاس یی اوچت کړ او د هغه په اوږه یی ایښودل غوښتل خو یو سری را وړاندی شو د هغه لاس یی ونیو، دا ابو داود ؤ، ابو عبدالله خپل استاذ ته وکتل او هغه سروخوځاوه.

ابو عبدالله سپاهیانو ته وکتل اوپهغمجنه لهجه یې وویل : دی بوزی ! موسی سر اوچت کړ، د سپاهیانو د لوخو تورو په منځ کې دریدلی ؤ او هغو سردارانو هم چې تر اوسه یې د ابو عبدالله په مستقل مزاج شك كاوه توری ایستلی وی.

موسی چې د دروند غږ آزانګو به یې د هسپانیی دیوالونه لړزول په حیرانی ابو عبدالله ته کتل د غرناطی د مجاهد ژبه گونگه شوی وه،

ابو عبدالله ددی ننداری د لیدو تاب نه درلود، مخ یې واړاوه او په زوره یې چیغه کړه : دی بوزی ! خو د هغه په غږ کې د غوسی پرځای درد ؤ.

موسی د څه ویلو نه پرته د سپاهیانو نه وړاندی روان شو، او ابو عبدالله په دسمال خپلی سترگی پاکولی او بلی کوټی ته ننوت ابو داود نورو سردارانو ته وویل : تاسو همدلته اوسی زه اوس بیرته راځم.

بلی کوټی ته ورغی ابو داود خپل شاگرد ته وویل : شهزاده ! د لویو خلکو زړه باید لوی وی.

ابو عبدالله په دردناکه لهجه وویل : خو هغه زما ملگری ؤ زما دوړوکتوب ملگری.

ابو داود وویل : هغه ستا د لاری یو ښکلی ازغی ؤ چې ستا ورسره مینه وه، خو خپل هدف ته د رسیدو لپاره به ته دی غوندی ډیر ازغی له مخی لرې کوې، که موسی وغواړی اوس هم ستا د تاج غمی کیدای شی، خو له هغه نه دا تمه هغه وخت کیدای شی چې د غرناطی د پاچهی بل دعوه دا رنه وی، کله چې دی پر دې پوه شی چې تا د ابو الحسن ځای نیولی دی نو هغه که له بندیخانی راوباسی ستا پرخدمت به یې اعتراض نه وی، اوس پاخه دا د چورتونو وخت نه دی د کار وخت دی.

****

(۳)

د لوشه د فتحی نه وروسته چې سبا ته بدر بن مغیره د فردیناند د لښکرو له تعقیب نه بیرته راستون شو، ابو الحسن د پوځ د سردارانو شوری راوبلله ، ځینو سردارانو ویل چې غرناطې ته ستانه شو او له بشپړې پوځې تیاری وروسته د فردیناند په قلمرو حمله وکړو، خو بدر بن مغیره په دې

رایه زور واچاوه چی فردیناند ته د دمی کولو او ساه اخستلو موکه باید ورنکړو.

هغه وویل : له دی فتحی نه وروسته چی سمدستی موږ په هره سیمه حمله وکړو نو دښمن به په هیڅ دگر هم زموږ مقابله ونکړای شی په دی کی شك نشته چی که موږ غرناطی ته ستانه شو خو زره نور پوځیان به راټول کړای شو، خو دا باید هیرنه کړو چی د دښمن وسایل تر موږ څو چنده زیات دی، هغوی به له دی ځند نه زیاته گټه واخلی، نه یوازی د اندلس عیسویان بلکی د فرانسی او ایټالیا د صلیب پالونکی به هم د دوی مرستی ته راودانگی، تر ټولو زیات د اندیښنی ټکی دا دی چی فردیناند به ددغی ماتی بدل له مسلمانانو نه واخلی، چی همدا اوس هم د غرناطی له نفوس نه زیات دی، ددی پرخلاف که موږ سمدستی حمله وکړو د اندلس د هری سیمی مسلمانان به زموږ مرستی ته تیار وی او د هغوی شمیر به له هغو سپاهیانو نه ډیر زیات وی چی موږ یی غرناطی ته له ستنیدو وروسته نوی راټولولای شو، موږ ته تر ټولو لویه مسئله د خوراك او جبه خانی رسولو ده، ددی ذمه واری زه اخلم، الزغل د بدر بن مغیره د رایی تائیـد وکړ ویی ویل، له دی بری وروسته د قسطلی تر دیوالونو پوری زموږ په وړاندی د سخت مقاومت امکان نشته، موږ باید را پریوتی دښمن ته د بیا سمبالیدو موکه په لاس ورنکړو تر کومه چی له غرناطی نه د نویو پوځیانو راټولولو مسئله ده زما په گومان تر موسی زیات ددی کار اهل نشته.

یو بوډا سردار ویل : زه هم په دی خیال یم چی موږ باید د شاتگ پرځای پرمخ ولاړ شو ،خو زما رایه دا ده چی پاچا دا مسؤلیت الزغل ته وسپاری او پخپله بیرته غرناطې ته ستون شی، په تیرو پیړیو کی موږ په دغسی مرحلو کی په خپلمنځی درزونو ډیر تاوانی شوی یو، په دی کی شك نشته چې موسی یو هوښیار او پوه ځوان دی، خو د غرناطی په اړه چی موږ د پاچا په موجودیت کی ځومره داډه کیدای شو، دومره د بل چا په وجود کی ممکن نه دی، شر اچونکی به د پاچا له غیابت نه استفاده وکړی خو د پاچا په موجودیت کی له چا سره د سر اوچتولو جرئت نشته.

ابو الحسن ځواب ورکړ : د غرناطی په اړه زه ډاډه یم، خو زه ستا رایه نه

ردم، زه وعده کوم چې د یوې بلې شانداري فتحې نه وروسته به ستنیږم.

د ماښام لمانځه ته د جګیدو نه وړاندې د شورې غونډې پریکړه وکړه چې سهار ته به کوچ کوي، سبا سهار ته له لمانځه نه وروسته ابو الحسن خپل پوځ ته وینا وکړه وېې ویل :

غازیانو : د لوښه ویاړمنه سوبه زه د خدای «ج» یو لوی انعام ګنم، دا ددې خبرې ثبوت دی که مسلمانان اوس هم سره یو شي نو د کفارو ځواک به توټه کړي او که دوې د جهاد په جذبه را اوچت شول اوسپنې یې هر ډول اوسپنې غوځولې شي، دې برې موږ ته د بریو دروازې پرانیستې او که موږ همت له لاسه ور نه کړ نو هغه ورځ لرې نه ده چې د قرطبې او اشبیلیې په مانیو بیرته زموږ جنډې ورپیږي.

ستاسو به یاد وي چې دې هیواد ته د اسلام لومړنی مجاهد طارق بن زیاد له ډیر لږ شمیر مجاهدینو سره راغلی ؤ، لوی سالار هغه ته یوازې دا اجازه ورکړې وه چې دوی ددې هیواد حالات معلوم کړي او بیرته ستانه شي، خو د هسپانیې په ساحل له پلې کیدو سره سم ددغه غازي اراده بدله شوه خپل لوی سالار ته یې پیغام واستاوه چې ما د اندلس په ځنډو د اسلام بیرغ ورپاوه، او ترڅو چې دغه بیرغ ددې هیواد تر وروستي ځنډې ونه رپوم بیرته به راونه ګرځم، تازه د «رادرک» د ځواک معلوموملو لپاره را استولی یم، په اندلس کې به زما د پرمختګ له تونډې نه د هغه دځواک اندازه معلومه شي، بیا طارق خپلو سربښندویانو ته وویل چې موږ د «رادرک» په واکمنۍ کې د خپل عظمت د بیرغ رپولو لپاره نه یو راغلي، بلکې د خدای «ج» پر ځمکه د همغه ذات «ج» د عظمت جنډې اوچتول غواړو.زموږ شمیر لږ دی خو د مسلمانانو د قوت راز د دوی شمیر نه دی د دوی ایمان او خلوص دی.

زما زړورو سپاهیانو ! موږ نن د طارق په لاره د تګ پریکړه کړې ده، ایا تاسو زموږ ددې پریکړې ملاتړ کوئ؟

سپاهیانو په اسمان لړزوونکو چیغو د ابو الحسن د پریکړې تائید وکړ، هغه د لاس په اشاره دوی ته د چوپتیا اشاره وکړه، او چې چوپ شول خبروته یې دوام ورکړ:

تاسو د لوشه په جنگ کې دا ثابته کړه چې ستاسو یوه توره د دښمن دلسو تورو په وړاندی مقابله کولی شی، دغی بری زموږ په مخ کی د کامیابی دروازی خلاص کړی، په قسطله او اراغون کی زموږ د مظلومو ورونو دعاګانی قبولی شوی په دې کې شك نشته چې که موږ د څو ورځو لپاره غرناطی ته ولاړ شو، نو هلته به د فتحی په جشن کی شریك شو، خلك به ګلونه راباندې وشیندی، خو که موږ د قرطبی او اشبیلیی لوری ته مخه کړو نو هلته زموږ خویندی او ورونه له کلونو راسی یوازی په دی تمه د عیسویانو ظلمونه زغملی دی چې یوه ورځ به له غرناطی نه د دوی مرستی ته مجاهدین ور ورسیږی او هلته به زموږ هر کلی د ګلونو د شیندلو پرځای د شکرانی او احسان په اوښکو کیږی.

له نن نه څو ورځې وړاندې چا ددی تمه درلوده چې خدای «ج» به موږ ته دومره لوی بری را په برخه کړی، او ددی بری نه وروسته څوك دا ویلای شی چې څو ورځې وروسته به زموږ آذانونه د قرطبی او اشبیلیی د جوماتونو نه راغبرګیږی، او زموږ جنډۍ به د قسطلی په شاهی مانۍ نه رپیږی؟

د ابو الحسن په وینا د هر سپاهی په زړه کی د هیلو او امیدونو نوی ډیوې بلی شوی، هغوی په خیال کې د قرطبی او اشبیلیی محلونه لیدل، د قسطلې په شاهی مانۍ یې خپل بیرغونه رپول، دوی د کلونو کلونو راښکیلو مسلمانانو په سترګو کی د خوښۍ اوښکې لیدې، په تصور کې هغوی ته مخاطب وو چې : نور تاسو آزاد یاست.

نور موږ څوك نشی مریان کولی، اندلس زموږ دی موږ پر دی پښیمانه یو چې ولی تر اوسه ستاسو له حال نه بی خبره پاتی وو، خو ابو الحسن د وینا په حالت کې ناڅاپه چوپ شو، د هغه پام د لږ شیبې لپاره یو ځوان ته ور واوښت چې په بیړه ئی آس زغلاوه او د دوی په لوری روان ؤ، سپور له آس نه کوز شو، اوله چاسره د خبرو پرځای یی خلك له مخی یوی او بلی خواته کړل او وړاندی روان شو، یوه سپاهی ترمټ ونیو او د هغه د درولو هڅه یی وکړه، خو هغه یی لاس وڅنډه خپل مټ یی تری خلاص کړ همغسی پرمخ روان ؤ، کله چې خلکو دا احساس کړه چې هغه ابو الحسن ته ورځی نو پخپله له لاری یوی او بلی خواته شول او لاره یی ورته صافه کړه، د ابو

الحسن د زړه تهکانونو دا گواهي ورکوله چې دی سپور کوم ښه خبر نه دی راوړی، خو بیا هم هغه د لاس په اشاره سپور ودرولو او د خلکو پام یې ځان ته کړ خپله وینا یې پیل کړه،

الزغل چې له ابو الحسن سره نژدی ولاړ ؤ د نوی راغلی سپاره په لوری ورغی هغه ته ورنژدی شو ویې ویل : ته له غرناطی نه راغلی یی؟

ځوان ځواب ورکړ هوکی ! ما یو ډیر ضروري خبر راوړی دی.

الزغل : ته موسی را استولی یی؟

سپور : نه زه پخپله راغلی یم.

الزغل : که ته د موسی له لوري نه یی راغلی نو خبر دی مهم نشی کیدای او تا باید ددی خبری خیال ساتلی وای چې د غرناطې پاچا خبری کولی.

سپور : خو زه چې په کوم حال کې دلته را رسیدلی یم که پری خبر شی نو زما دغه جسارت به د بخښنې وړ وبولی.

الزغل وویل : وبه ځه وایی ؟

نوی راغلی سری یوی او بلی خواته وکتل ویې ویل : نه دلته نه !

الزغل اندیښمن شو ویې ویل : راځه !

له غونډې نه لرِ ووتل الزغل هغه ته وویل: ما تهدکوم بد خبر له اوریدو وراندی دا راته ووایه چې ته څوك یې ترڅو زه پری وپوهیږم چې ستا خبره څومره ارځښت لری او په دی هم سوچ وکړه چې د جگړی په وخت کې د دروغ اوازو خپروونکو ته درنده جزا ورکول کیږی.

نوی راغلی ځوان وویل : که تا په ځیر راته کتلی وای زه به دې پیژندلی وم، زه د الحمرا د ساتونکو د مشر زوی یم.

زه د هبیره بن سعید شاگرد یم، له څو ورځو راسی می له موسی سره د جهاد تبلیغ کاوه، دلته د پوځ زیات کسان هم ما پیژنی، او کوم خواشینوونکی خبر چې ما راوړی که هغه دروغ شی او زه ددی په بدل کی په دار وځړیږم هم پری خوښ یم، خدای «ج» دوکړی چې دلته زما راتگ یو خوب وی او په غرناطه کې چې،ما څه ولیدل او واوریدل هغه هم یو خوب وی، د ځوان په سترگو کی اوښکی وځلیدې.

په دې ځنډ کې الزيغري هم ور ورسيد، ځوان يې له لرې وپيژاند.
ويې ويل : سليمانه ! خير خو به وي؟
سليمان يوه شيبه الزيغري ته وکتل او بيا يې الزغل ته مخ واړاوه ويې ويل : ما ډير بد خبر راوړی دی ، په غرناطه کې بغاوت شوی.
الزغل په چيغه وويل : نه ! نه ! تا خوب ليدلی دی، د موسی په موجوديت کې بغاوت امکان نه لري، تا خوب ليدلی ته د دښمن جاسوس يې او زموږ پام له جګړې نه په بله اړول غواړې، ووايه دا دروغ دی، الزغل په دواړو لاسو سليمان تر متو نيولی ؤ او جټکې يې ورکولې، سليمان په وار وار دا ويل : کاشکې دا دروغ وای ، خو دا دروغ نه دی ، کاشکې دروغ وای!
الزغل : مګر موسی دا بغاوت کړی ! ته ليونی يې دا بلکل امکان نه لري.
سليمان وويل : موسی د ابو عبدالله په زندان کې دی.
الزغل سليمان ته ډيکه ورکړه او په شايي وغورځاوه او الزيغري ته يې وويل : دا بوزه، ليونی دی، ابو عبدالله ما وژلی شی، خپل پلار بندی کولی شی خو هغه په موسی ځان وژنی، دا ليونی بوزه.
سليمان وويل : تر نن ماښام پورې به نور خلك هم راشي او زما خبره به تائيد کړي، ابو عبدالله د خپل امارت اعلان وکړ هغه باغيان خوشنی کړل او د عربو سردارانو پرځای يې هغوی وټاکل، کومو اميرانو چې دده امارت ونه مانه له هغوی نه څو تنه ووژل شول، او نور يې بنديان دي، پر الحمرأ د بربری او هسپانوی سردارانو قبضه ده، په ښار کی هغوی د خپل قوم خلك له عربو سره جنګوی، زه دانه شم ويلی چې تر اوسه پورې څومره کورونه سوځيدلی دی او څومره خلك وژل شوی دی ، زه ويريږم چې تر اوسه پورې به دغه اور د غرناطې شاوخوا کليو او باندو ته هم خپور شوی وي.

* * * * *

(٤)

ابو الحسن تر ډيره ځپلی وينا تەروام ورنکړای شو، د هغه پام په وار وار د الزغل او الزيغری په لوری وراوښت، او کله چې دوی د سليمان سره له

خبرو وروسته سرونه ښکته واچول او دده په لوری را روان شول نو دده زړه په درزا شو، غوږیې کیناست، د الزغل ځیره یې چې ولیده دا اندازه لګول ورته آسانه وو چې استازی کوم ښه خبر نه دی راوړی، هغه وینا بس کړه، لاس یې اوچت کړل او د برې لپاره یې دعا وکړه، بیایې په پوښتونکی نظر الزغل ته وکتل.

الزغل ور وراندی شو ورته ویې ویل : راځئ.

ابو الحسن : چیرته خیر خو دی؟

الزغل : خپلې خیمې ته.

د الزغل له غمجنی لهجی نه د ابو الحسن زړه لوید، له ستیژ نه راکوز شو او له هغه سره د خپلی خیمی په لوری روان شو، څو سرداران ورسره ملګری شول خو الزغل د لاس په اشاره هغوی منعه کړل ویې ویل: تاسو زما په خیمه کی راټول شی زه اوس دستی راځم.

لږ چې وراندی ولاړل ابو الحسن وویل : د کوم بد خبر له اوریدو نه وراندې ماته دومره ووایه چې استازی له کوم ځایه راغلی ؟

له دومره لویی سوبی نه وروسته په معمولی خبره مور ته دومره اندیښنه په کار نه ده، ووایه څه خبره ده ستا چوپتیا نوره راته له زغم نه وتلی ده.

الزغل هیڅ ځواب ورنه کړ، سلیمان چې تر اوسه همالته ولاړ ؤ د الزغل په اشاره ورغی.

ابو الحسن سیلمان ته وکتل ویې ویل : ته له کومه ځایه راغلی یې؟ ووایه ماته څه غټ غټ ګوری ! آیا تا داسی کوم خبر راوړی چې د سرحد کوم کلی او یا ښار ګوتی زموږ له واکه وتلی دی او عیسویان د هغه ځای له مسلمانانو نه بدل اخلی.

سلیمان د ځواب پر ځای الزغل ته وکتل هغه د سر په اشاره د چوپتیا حکم ورکړ.

د ابو الحسن د زغم کاسی ډکې شوې، په چیغه یې وویل : الزغله ! ایا دواړو د یوی مورشیدی نه دی خوړلی آیا زه ددی خبر د اوریدو توان نه لرم چې تا واورید!

دی قاصد د کومی زلزلی خبر راوړی آیا په الحمرا کی اور لګیدلی؟ آیا

ابو عبدالله ته څه پیښنه شوی؟ په خدای سوګند دی داسی خبرونه به ما پریشانه نه کړی، او که قاصد دا خبر راوړی ؤ چی زموږ کومه سرحدی کلا دښمن نیولی ده نو دا خبر خو تا د پوځ په مخکې راته آورولای شو، موږ له نویو حالاتو سره د مقابلی لپاره خپل کوچ یوه ورځ ځنډولی شو.

الزغله ! ستا ژبه ولی ګونګه ده! ووایه دا کوم زیان دی چی جبران یی ددې غازیانو توری نه شی کولی؟

دا کوم محل رالویدلی چی دغه غازیان یی بیرته نشی ابادولی؟ د یوه سالار ترتیولو لوی دولت د هغه سپاهیان دی، له موسی او ابو عبدالله نه پرته چی څوك په ما ډیر ګران دی هغه ټول دلته له ما سره دی د هیڅا مرګ هم ماته له زغم وتلی نه دی، ایا تاسوونه لیدل چی د نعیم بن رضوان په لحد کی ایښودو په وخت زما په سترګو کی اوښکی نه وی، حال دا چی هغه ماته له ابو عبدالله نه کم نه ؤ.

په دی خند کی د ابو الحسن خیمه را نژدی شوه، ابو الحسن مایوس شو ګرندۍ خیمی ته ورغی، چی په خیمه ورننوتل الزغل ابو الحسن په کرسۍ کښیناوه، ورته ویی ویل : زما ورروره ! قاصد د یوی بدی پیښی خبر راوړی ابو عبدالله د خپل امارت اعلان کړی، باغیان یی له بنده خوشی کړی او په ښار کی یی خپلمنځی جګړی پیل کړی، زموږ په مخ د غرناطې دروازې ترلی دی، موسی د ابو عبدالله په زندان کې دی.

پر ابو الحسن دا الفاظ لکه تندر راپریوتل، ناڅاپه جګ شو خو توازن یی ګډوډ شو او بیرته په کرسۍ کی ولوید، هغه د څه ویلو هڅه وکړه خو ژبه یی ګونګه شوی وه، په ړدو ړدو ستر ګوئی الزغل او سلیمان ته کتل او د هغوی په غمجنو څیرو یی د خپل برخلیك الفاظ لوستل.

الزغل وویل : زه اوس حیران یم چی پوځ ته دا خبر څه ډول ور ورسوو، موږ دا خبر تر ډیره پټ نه شو ساتلی، نن تر مابنامه نور خلك هم راځی، زه ویریږم چی د غرناطی په خیر دلته هم د عرب او عجم توري یو له بل سره ټکر نه شی.

د پوځ مشران زما په خیمه کی راټول شوی دی ، تاسو لومړی له هغوی نه د وفاداری تعهد واخلی بیا دا خبر ورته واوروی، کاشکی نن موسی

همدلته وای، ته اندیښنه مه کوه زما باوردی چې د لوشې د فتحې خبر به یو ځل بیا د غرناطې په خلکو کې ایمانی جذبې راویښې کړي، هغوی به د ابو عبدالله پرخلاف بغاوت وکړي او موږ ته به د غرناطې دروازې بیرته کړي، جګ شه له همت نه کار واخله اوس د سوچ وخت نه دی.

د ابو الحسن شونډې رپیدې، خو غږ یې چوپ ؤ سلیمان ورو ورو وویل : ډاکټر راوغواړی د پاچا حالت ښه نه دی، الزغل ورتیښت شو ورور ته یې وکتل او بیا په بیړه له خیمې نه ووت او یوه پهره دار ته یې وویل : زر شه بشیر بن حسن راولی ! هغه به د تېپیانو خدمت کوی ورته ووایې چې د پاچا وضعه ښه نه ده، خو هغه ته یوازې ووایې د چا د راندې نه.

لږ ځند وروسته بشیر بن حسن خیمې ته ورننوت، هغه چې د پاچا حالت ولید الزغل ته یې وویل : پرده د فلج حمله راغلې خو ډیره تیزه نه ده انشاء الله زر به په آرام شی داسې ښکاری چې ډیره لویه صدمه یې لیدلې ده.

* * * * *

(۵)

لږ ځند وروسته : الزغل سلیمان ته وویل : ته ولاړ شه استراحت وکړه خو چاته په دی اړه څه مه وایه، بیایې بشیر بن حسن ته وکتل وې ویل : که زما وجود تر لږ ځنده دلته ضروری نه وی نو ماته اجازه راکړه.

بشیر بن حسن وویل : د پاچا سترګې ستا په څیره ښخې دی زما په ګومان تر څه ځنده ستا لرې کیدل هغه ته ګټور دی.

د هغه پام به په بله واوړی.

الزغل چې خپلې خیمې ته ننوت د پوځ ټول لوی لوی افسران هلته غونډ وو، هغوی تر الزیغری راچاپیرشوی وو او پوښتنی یې ترې کولې، خو هغه په زوره زوره ویل : زه خبر نه یم سلیمان یوازې پاچا ته څه خبر راوړی ؤ.

الزغل یې چې ولید ټول چوپ شول، لږ ځند وروسته الزغل له دوی نه د وفاداری د تعهد اخستلو او د غرناطې د بغاوت د خبر اورولونه وروسته بیرته له خپلې خیمې نه راووت، سرداران هم ټول خپلو خپلو خیمو ته ولاړل، تر ماسپښین پوری دا خبر د پوځ هر سری ته ورسید، او تر ماښام لږ وړاندې د غرناطې نه څو کسان نور هم راغلل او دغه خبر یې رښتیا وباله.

هغو سپاهیانو چی تر لږ شیبو وړاندې به قرطبه او اشبیلیه د فتحې د بیرغونو رپولو او په جوماتونو کی د آذانونو کولو ښایسته خوبونه لیدل اوس د خپلو کورونو د ژغورنی په خیالونو کی سرگردانه وو، هغه شاعرانو چی د لوشه د غازیانو په ستاینه کی یی قصیدی ویلی اوس یی د ابو عبدالله په غدارۍ مرثیی لیکلی، د اندلس د تقدیر ستورۍ له یوی پیکه موسکا وروسته د بدمرغیو په تورو وریځو کی پټ شوی ؤ.

سبا ته د بشیر بن حسن د مسیحایی علاج په برکت له ابو الحسن نه د خبرو کولو ثللی ځواك بیرته راغبرگ شو، د هغه لومړی خبری دا وی چی : زما زویه ! دا دی څه وکړل، دا تخت چی تا په زور واخست ستا ؤ، خو تا د پاچاهی په مینه کی د اندلس د مسلمانانو راتلونکې برباد کړه، خدای دی نه کوی چی ستا کړلی د اندلس مسلمانان وربیی، زما زویه، زما عبدالله ! مگر ته زما زوی نه یی او بیا په اړخ واوښت مخ یی په بالښت پټ کړ او په سلگیو شو.

دری ورځی وروسته یی له اعصابونه د فلج اثر لرې شو خو د ژوند هغه تودوخه یې چې په ۶۰ کلنی یی له ډیرو ځوانانو نه لمبر وور سره شوی وه.د ژوند یوی پیښی له تورو سره لوبیدلی مجاهد په لکړی گرځیدو راگرځیدو اړ کړ.

د پوځ د سردارانو دزیاتو پریکړه دا وه چی اوس باید غرناطی ته ولاړ شو، او غرناطی ته نژدی به په یوه ښار کی تم شو ابو عبدالله ته به هیأت واستوو، که هغه په سمه لاره برابر نه شو نو له مجبوری به ئي په توره برابروو او که خدای «ج» مه کړه خبره جگړې ته ورسیده نو د ښار خلك به د ابو عبدالله پرخلاف پاڅون وکړي، د غرناطې د بغاوت په وجه چې په لښکر کې کومه اندیښنه خوره ده یوازینی چاره یی همدا ده چې په غرناطه زر تر زره قبضه وکړو، که نه نو له ابو عبدالله نه دا هم لرې نه ده چې د عیسویانو حلیف شی، بیا به موږ د یوې خوانه شو.

ابو الحسن له دی پریکړی سره موافق ؤ خو له کوچ نه وړاندې یوه داسې پیښه رامنځ ته شوه چی د هغه ملایې ورماته کړه.

په کومه ورځ چی ابو الحسن غرناطې ته د کوچ پریکړه وکړه له دې نه یوه

ورځ وراندې له غرناطې ته څو تنه سپاره د ابو الحسن په خدمت کې حاضر شول.

هغوی ابو عبدالله ته له بد رد ویلو وروسته ابو الحسن ته وعده ورکړه چې د وینو تر وروستی څاڅکی به دده ملاتړ کوی، او په غرناطه کی د دوی تر تأثیر لاندی خلك هم د ابو الحسن د ورتلو په انتظار دی، ابو الحسن له دې دلې سره ډیر په درناوی او عـزت چلند وکړ، خو څلور ورځې چې دوی د ابو الحسن په لښکر کې پاتې شول خپل مقصد ته ورسیدل، ابو داود دوی د ابو الحسن په پوځ کی د درز اچولو لپاره استولی وو، هغوی لومړی د پوځ عربی سرداران وپارول، هغوی ته یی ویل چې په غرناطه کی ستاسو عزیزان او قومی د بربری او ځایی خلکو په لاس وژل کیږی، بیا یی بربری او ځایی سردارانو او سپاهیانو ته وویل چی د ابو عبدالله پاچاهی ستاسو لپاره رحمت دی، هغه د عربو لوی لوی سرداران برطرف کړل پرځای یی ستاسو د قوم خلك وټاکل، ستاسو گټه په دې کې ده چې غرناطې ته ولاړ شی له ابو عبدالله سره د وفا داری اعلان وکړی، ځینی یی په دی تمه کړل چی ابو عبدالله به لوی لوی منصبونه در کړی، ځینی یې چې په تمه نه ایلیدل په دی یی وویرول چې کوم سرداران له ابو الحسن سره وفا دار پاتې شی خپلوان او کورنی به یې په غرناطه کې ډیره بده سزا وگالی.

د کم حیثیت خاوندان یی د سرو او سپینو په تمه د ځان کړل.

دا کار هغوی په دومره هوښیاری وکړ چی د ابو الحسن سر ښندویان پری پوه نه شول، په لومړی ورځ یی په پوځ کې هغه خلك وموندل چی له پخوایی پیژندل او د دوی تر اثر لاندې وو بیا یی د هغوی په مرسته د نورو د تیر ایستو کار پیل کړ.

یو ماښام ابو الحسن له پوځ سره له غرناطی نه شل میله لیرې پراو واچاوه د شپی په دریمه برخه کې خبر شو چې د پوځ اته زره بربری او هسپانوی نژادی سپاهیان تری جدا شوی او غرناطی ته خوځیدلی دی.

الزغل چی دا خبر واوید د ابو الحسن خیمی ته ورننوت، تر لږ ځنده د پوځ یو شمیر نور سرداران هم ور غونډ شول، د الزغل رایه دا وه چی د غدارانو لاره به ونیسو د هغوی د پوهولو هڅه به وکړو ، که په خبره پوه نه شول

جګړه به ورسره وکړو، ځینو سردارانو دا مشوره تائید کړه، خو ځینو نورو مخالفت وکړ، بالاخره ابو الحسن درنګ او غم نه په ډکه لهجه وویل : هغوی پریږدی چی ولاړ شی، زه می په ژوند کی د مسلمانانو توري یو له بله تکر ته نه پریږدم.

ددې دردناکې پیښې نه وروسته پاچا ابو الحسن مالقه ته مخه کړه د مالقه والی پخوا د ابو عبدالله د پاچاهی له منلو نه انکار کړی ؤ، هغه د ابو الحسن ډیر تود هرکلی وکړ او خپل محل یی ده ته خوشی کړ. څو ورځی نه وی تیری چی شاوخوا ټولو سردرانو له پاچا سره د وفاداری تعهد وکړ.

د غرناطې پاچهی چې څه وخت وراندې یې اولس د ټول اندلس د آزادی لپاه راپاڅیدلی ؤ، په دوو پاچاهیو وویشل شوه، غرناطه او شاوخوایې د ابو عبدالله تر فرمان لاندې وه او مالقه او ورخیرمه شاوخوا سیمی د ابو الحسن تر واکمنی لاندې وې.

فردیناند چې څومره په خپلو ماتو خفه ؤ اوس پر غرناطه د ابو عبدالله په واکمنی خوښ ؤ او هغه پر ابو الحسن د وروستی ګوزار لپاره تیاری نیولو.

*****

(٦)

له دښمن نه ډېرې سترې ماتې خوړلو په وجه به هم ښایی د ابو الحسن حوصله نه ماتیدله خو دا ناکامی چی دده د خپل زوی له لاسه وه ، هغه ته له زغم نه وتلی وه، ده د خپل حال او راتلونکی هیڅ پروانه درلوده د هغه ورور الزغل او نورو خواخوږو به تسلې ورکوله، ورو ورو یې دملاقات لیوالوته د انتظار ځواب ورکاوه، په یوازیتوب به یی ډیرې اوښکې تویولې او ورو ورو ئی د سترګو نظر هم ولاړ.

یوه ورځ الزغل او بدر بن مغیره د هغه کوټې ته ورننوتل، کله چې الزغل د راتلونکو پروګرامونو او ارادو په اړه خبرې اترې پیل کړې، د پاچا په سترګو کې اوښکې راغلې ویې ویل : زما وروره کومه بله خبره وکړه موږ د دښمن پرخلاف جنګیدلی شو خو د خپل تقدیر پرخلاف نشو جنګیدای.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : مجاهد خپل تقدیر د خپلې توري په څوکه

لیکی.

ابو الحسن ځواب ورکړ : زما توره خو ماته شوې ده.

بدر : ته مه مایوسه کیږه د نړۍ هر لوی انسان له داسې حالاتو سره مخ شوی دی.

ابو الحسن : ته داسې خلك لوی انسان مه بوله چې عبدالله غوندې زوی ولري، ورځ: مایوازې پریږدئ ، زما سره له اوښکو پرته هیڅ نشته ، پاچا بلې خواته مخ واړاوه، بشیر بن حسن غلئ کوټې ته ورننوت او ورو یې دوی ته وویل : د پاچا حالت سمه نه دی ستاسو خبرې د هغه په روح او بدن دواړو اثر کوي.

د هغه بله چاره نشته بیله ذي چې عبدالله په سمه لاره برابر کړای شي.

بدر بن مغیره الزغل ته وکتل ویې ویل : عبدالله په سمه لاره برابریدای شي، پاچا تکان وخوړ بدر ته یې وکتل او په ژرغوني غږ ئې وویل : کاشکې هغه چاپوهولی شوای، خو هغه د پوهیدونکو له ډلې نه نه دی.

بدر بن مغیره وویل : هغه به مجبور کړای شي.

ابو الحسن : مگر زه د مسلمانانو خپلمنځي جگړه نه غواړم.

بدر وویل : که په څو ورځو کې هغه زموږ دځواك سمه اندازه ولگوله نو د مسلمانانو د خپلمنځي جگړې نوبت به رانه شي.

له دې ملاقات وروسته الزغل ، بدر بن مغیره، الزیغری او د پوځ نورو افسرانو په یوه غونډه کې پریکړه وکړه چې پوځ له سره منظم کړي.

الزغل د پاچاهۍ ټولو لویو سردارانو ته هیأت واستاوه د بدر بن مغیره سرښندونکي په ورو کیو ډلگیو وویشل شول او د جهاد تبلیغ یې پیل کړ.

پخپله بدر له خپلو پنځه سوه تنو سرتیرو سره له مالقه نه ووت او د غرناطې اطرافو ته ورسید د ابو عبدالله پرخلاف یې د خلکو د ذهن اړولو لپاره تبلیغ پیل کړ.

د ابو عبدالله پوځ د هغه په لاره کې د مزاحمت هڅه وکړه، څو ځله د ابو عبدالله د پوځ او د بدر د ملگرو ترمنځ معمولي ټکرونه هم وشول د بدر

ملګرو هغوی په شاتګ ته اړ او د غرناطې تر څلورو دیوالونو پورې به یې وزغلول.

له څو ورځو منډو ترړو وروسته بدر بن مغیره د غرناطې د شاوخوا کلیو د خلکو په مرسته غرناطه بشپړه کلابنده کړه، بزګرانو له هغه سره بشپړه مرسته وکړه او غرناطې ته یې د خپلو غلوله استولونه ډډه وکړه، په ښار کې چې د کاختۍ نخښې راڅرګندې شوې د ابوعبدالله پرخلاف په خلکو کې غلې شوې جذبې بیا راڅرګندې شوې، په دوی کې دیر مالقې ته وتښتیدل ابوعبدالله د حالاتو نزاکت احساس کړ، پنځه زره تنه پوځ یې د سرحدي شاهین دځپلو لپاره واستاوه خو یوه هفته وروسته هغه ته خبر ورغی چې له هغوی نه دوه زره تنه بدر بن مغیره ته ورغلل او پاتې نور له ماتې خوړلو وروسته د بزګرانو څو جونګړې وسوځولې او بیرته را روان دي.

د غنمي جال

بدر بن مغيره له غرناطې نه « ۲۰ » ميله لرې اړولی وو ، يو ماښام هغه ته خبر ورغوی چې له غرناطې نه يو بربري سردار مهم پيغام راوړی دی ، بدر بن مغيره سمدستی هغه خپلی خيمې ته ورروغوښت ، منصور بن احمد هم له هغه سره په خيمه کی ناست ؤ .

بر بري سردار چی ورننوت له دواړو سره يی سترې مشی وکړل او بيا مخامخ په يوه کرسۍ کيناست ويی ويل : زه له غرناطې نه راغلی يم .

بدر بن مغيره : ووايه څه وايی ؟

بر بري سردار له لږ دوه زړه توب نه وروسته وويل : زه يوازې تا ته څه ويل غواړم .

بدر منصورته وکتل او هغه له خيمې نه بهر ته ووت ، نوی راغلی سړی له جيبه يو ليك راوويست او بدر ته يی وروړاندې کړ ويی ويل : زه ابو داود رالستولی يم ، هغه ويل چی ستا له خوا ددې ليك ځواب هسپانيه له بربادی ژغورلی شی.

بدر ليك پرانست او په لوستلو يی پيل وکړ ، او بر بری په ډېره مينه دهغه په څيره کی دليك اثاز او نخښی کتلې ، دليك له لوستلو وروسته بدر بن مغيره يوه شيبه بربری سردار ته وکتل او يو ځل بيا يی له سره په غور او دلچسپی دليك په لوستلو پيل وکړ دليك مضمون داسی ؤ :

ديوه داسی چا لخوا چې دخپلې ناتوانی په وجه دخپلی تولنې يو بيکاره غړیٔ ترې جوړ دی ، دداسی مجاهد په نامه چې عزم او همت يی داندلس دمسلمانانو وروستی تکيه ده .

ته به پوهيدلی وی چی زه څوك يم ، په غرناطه کې ددومره لوی انقلاب سره زما چوپتيا د مصلحت پر ځای زما مجبوريتونه وو ، اوس هم زه پر دې باور نه لرم چی ليك به می در ورسيږی ، خو که ما داستازی په پيژندنه کی سهوه نه وی کړی او زما ليك در ورسيږی او ددی نتيجه هم غوره راووزی نوزه به دا دخپلو

پخوانیو غفلتونو او اشتباهاتو کفاره وکنم ، خو که داستازی دغداری او یا کومې بلې وجې نه زما لیك دغرناطې دوطن پلورو په لاس ولوید ، زه به دهغو خلکو نه یو وم چې دیرې ښې آرزو ګانې او هیلې یې دنوموړکی په مرګ ورسره چوې شوی ، په هر صورت که زمانه وروسته ربیعه دابو عبد الله دبدو هیلو او نیتونو ښکار نه شوه نو تولې پیښې به درته ووایی ، دابو عبد الله له بغاوت نه وروسته زه داسی احساسوم چې کاشکی غرناطې ته نه وای راغلی ، دا زما بد مرغی وه چې دیوه شاهین سره په هستوګنه کې مې دژوند د سبق زده کولو پر ځای دیوه داسی طوطی د ښوونی دنده قبوله کړه چې په زرینه پنجره کې بندی ؤ ، هغه ما دشنه اسمان په وسعتونو کی دالوتلو له خوند سره بلداوه ، خو زه پخپله د الحمرا په پنجره کی بندی شوم ، کاشکی زه په دې توانیدلی چی ابو عبد الله می دانسانیت سطحی ته راوستلی وای.

زه حیران یم چی له سهی حالاتو نه ولې خبر نه شوم چی دالحمرا ددیوالونو دننه یی دوام درلود ، دغرناطی واکمن ابو عبد الله نه هغه سرداران دی چی له دی پیښو نه یی وړاندی دغرناطې دمعاملې پیښې په جیــب کې اچولې ، کله چــی ابوعبد الله دبغاوت اعلان وکړ نو په غرناطه کې یوازې موسی داسی څوك ؤ چی دابو الحسن وفادار ؤ ، هغه اوس په کومه تیاره کوټه کې پروت دی ، په داسی حالاتو کې ماته څه کول په کار وو ، دمنافقینو یو منظم څواك چی طلسم یې دموسی غوندې اوړ ژبی هم مات نکړای شو زماله خوانه دمعمولی مداخلې زغم هم نه درلود ، زما لپاره دوې لارې وې ، یوه دا چې په دك مجلس کې دابو عبد الله پر خلاف د بغاوت غږ اوچت کړم او دهغې په بدل کې دژوند نوره برخه دبندیخانې په یوه تیاره سمڅه کې تیره کړم ، دوهمه لاره دا چې دیوه چوپ ننداره چی په څیر شم ، انتظار وکړم چې داسی وخت راشی چې ابو عبد الله زما خبرې اوریدوته مجبور شی ، ما دوهمه لاره غوره کړه ، تاسو به دا زما مصلحت خوښونه او که به یی ویره بولی ، په هرصورت دالحمرا دروازې تر اوسه زما پر مخ پرانیستی دی ، ما تر اوسه پوری ابو عبد الله دسهی ګام پورته کولو لپاره نه دی چمتو کړی خو څو ځله زما تدبیر هغه دغلط ګام اوچتولو نه ژغورلی دی ، اوس له څو ورځو را په دی خوا زه په ابو عبد الله کی یو بدلون احساسوم ، او دا بدلون بردې نه دی چې دهغه په زړه کی داندلس دراتلونکی په باب څه اندیښنه ده بلکې دهغې لامل

دادی چې ده ته خپله راتلونکې تیاره ښکاري ، هغه خطرات چې ده له غرناطې نه لرې ښلل اوس دغرناطې دیوالونو ته راوسیدل ، دښار دکلابندی او دخلکو دناکراري نه سخت په اندیښنه کې دی ، که له فردیناند نه دسمدستي مرستې امید وای ښایی دومره نه وای اندیښمن ، خو فردیناند ده دپیغام په ځواب کی ویلی چې هغه دیوه پریکنده جنګ په تیاری بوخت دی دهغه اندیښنه دومره زیاته شوی چې پخوا به می په ډیر زحمت هغه لیدای شوای ، خو اوس مې دخپل داړ او تسلي لپاره کله کله نیمه شپه وروغواري ، کله دی پخپله راشی ، ورمه ورځ ابو عبدالله نیمه شپه زه ور وغوښتم او دغرناطې په حالاتو نی اندیښنه ښکاره کړه ، ما په خو خبرو ده داندیښنې له زیاتولو نه وروسته ورته وویل چې ایا دا امکان نه لری چې ستا او پاچا «ابو الحسن» تر منځ سوله وشي . دابو الحسن له خولی بی اختیاره ووتل چې کاشکی داسی ممکن وای ، که زما پلار ما وبخښی هم دکاکا په زړه کې به مې له ماسره خلوص پیدا نشی ، ستا په باب هم ده دا بدګومانی درلوده چې ته ده دوینو تږی یی ، ما هغه ته وویل چې که دپاچا لخوا دسولی لپاره څه سروخوځول شی ته پکی څه وایی ؟ ده ځواب راکړ په دې حالاتو کی دا خیال کم عقلی ده چې پاچا به له ماسره دسولی هڅه وکړی .

دسرحدی شاهین له کامیابیو نه وروسته به هغه ما یو بی ضرره دښمن ګڼی ، او هغه به زما په لوری دسولی دلاس را اوږدولو پرځای زما غاری ته دپانسی دپړی اچولو هڅه خوښوی.

ما ورته وویل : که ما دسرحدی شاهین په پیژندلو کی اشتباه نه وی کړی نو دغرناطې په اړه دهغه دلچسپی له پاچا سره د دوستی او یا له تاسره ددوستی په وجه نه ده ، دهغه یوازینی لامل دادی چې هغه مسلمانان دعیسویانو پر خلاف سره یو کول غواړي ، که هغه ستا په استعدادونو او صلاحیتونو خبر شی امکان لری چې پاچا ستا په مقابل کی له تخته لاس په سر کولو ته اړ باسی.

ابو عبد الله تر ډیره چرتونه وهل بیا یی په اندیښنه ځواب راکړ : زه به څه ور باوری شم چې سرحدی شاهین به زما ملاتړ وکړی . او زما پلار او تره به زما دناسکه وررور په تخت کیناستلو اصرار نه کوی.

ماورته وویل چې دهغه دژوند تر ټولو لوی ارمان دنصرانی حکومت تخته چپه کول دی ، او ددی ارمان په خاطر هغه په غرناطه کی دخپلمنځی جګړې ددرولو

لپاره خپلې هرې پريکړې بدلولو ته تياريداى شي.

زما په دې خبرو ابو عبد الله ته دا ثمه پيدا شوه چې تاسو به پر غرناطې له يرغل نه وړاندې دسولې هڅه وکړى ، هغه دې خبرې ته تيار شو دسولې لپاره يو هيات ستاسو خدمت ته واستوى ، خو زه ويريدم چې هغه ټول سرداران به چې په سوله کې يې سرته خطر دى دابو عبد الله ددې ارادې مخالفت وکړى او هغوى به دابو عبد الله پرځاى کوم بل احمق چيرته په تخت کينوى ، له دې نه پرته هغوى بنايي فردېناند دپلار او زوى له سولې نه خبر کړى او هغه بيرنى مداخلې ته چمتو کړى ، ځکه خو ما دهغوى دبې خبره ساتلو په خاطر ابو عبد الله ته وويل چې که دسولې لپاره ته لومړى گام اوچت کړى نو هغوى به دا ستا کمزورى تعبير کړى ، دا هم ممکنه ده چې ستا له ملگرو نه زيات دسزا نه دځان ژغورلو په غرض ستا ملگرتيا پريږدى او له هغوى سره ملگرتيا وکړى ، يا تا بندى کړى او هغوى ته دى وسپارى ځکه خو سمدستى ته خپله اراده چاته مه ښکاروه ، او دهغوى له لوري دسولې دهيأت دراتگ انتظار وکړه ، لوس ابو عبد الله دسولې دهيأت انتظار کوى . زما کار دادى چې هغه مايوسى ته نه پريږدم . خو زه داسې احساسوم چې دفردېناند زرخريد سرداران به ستاسو دسولې استازى الحمرا ته نژدى پرې نږدى ، او دابوعبد الله کوم استازى به هم ښکاره تاسو ته در پرې نښودل شى ، او دسولې هغه هڅې به هيڅکله هم کاميابى نه شى چې دغه وطن پلوري پرې خبر شى.

ځکه خو زه تا په يوه ډير لوى ازميښت کې اچوم ما فکر کړى دى که ته دشپې لخوا دالحمرا له کومې پټې لارې نه ماڼۍ ته راشى ، زه به يوازې ستا او ابو عبدالله دليدو کتو انتظام وکړم ، که زما تجويز کار ورکړى او ته دپهره دارانو له نظره پټ الحمرا ته راغلې نو داسې وگڼه چې غرناطه دې فتحه کړه ، ابو عبد الله ته يوازې داد ورکول دي چې دهغه سرته هيڅ خطرنشته ، له دې وروسته به ستا هره اشاره ده ته دحکم درجه ولرى .

دا ملاقات به زما دکور په يوه کوټه کې وى ، فرض کړى چې ابو عيد الله ستا په خبرو ډاډه نه شو ، او په نيت کې يې څه فتور ؤ بيا به هم دسرحدى شاهين سره په يوه کوټه کې بند وى ، تاسو په هغه هر ډول داسې فرمان لاسليك کولى شى چې پر الحمرا دقبضى لپاره ضرورى وى .

او ددې فرمان دعملي کولو لپاره به ځو تنه داسې مجاهدین وي چې زه یې دابو الحسن دوفادارو په حیث پیژنم ، دمحل هغه ملازمین چې دوطن پلورو جاسوسان دي یو پر بل پسې به همغه کوټې ته راوغوښتل شي او زما لخوا به دهغوی دپټلوپست لپاره څلور تنه دقوي متو خاوندان حبشي غلامان هم چمتو وي.

د الحمرا دقبضې نه وروسته به غرناطه ستا په لاس کې وي ابو عبد الله به ستا په لاسو کې ناځې ، دوطن پلورو دلې به دوروکو وړوکو ګروپونو په بڼه الحمرا ته راوغوارو او له هغوی نه به هغه څوك چې داصلاح وړ نه وي جلادانو ته وسپارو ، بیا به پوځ دالحمرا ددروازې مخې ته را وغوارو او موسی به هغوی ته وینا وکړي ته دا اتکل نه شي کولی چې په سپاهیانو کې اوس هم له موسی سره څومره دمحبت جذبه ده ، بیا به ابو عبد الله چې زه یې دبخښنې وړ نه بولم ستا رحم او کرم ته اروی ، اوس تاته یوازې ددې ویل پاتې دي چې ما الحمرا ته ستا دننوتلو لپاره څه وړ لاره سنجولی ، زما کور دسیند لوری ته دالحمرا په یوه کنج کې دی ، که ستا بڼه لامبو زده وي نو له کښتۍ پرته به لامبو په سیند کې را پوری وتلی شي هلته له دیوال سره نژدې یوه لویه ونه ده چې په سیند کې وړکړه شوی ده ، دونې څانګې په اوبو کې هم دوبې دي ، له دې ونې نه شل ګامه ښې لاس ته نژدې څلوېښت بالبښته اوچته زما دکور کړکۍ لاندې په دیوال لاس ووهې نو یو نرۍ پړۍ به ووینې ، کله چې دغه پړۍ کش کړې زه به ستا په راتګ خبر شم ، او داسې زینه به دروځوم چې ته به په آسانۍ زما کوټې ته راشې ، که دخطر څه خبره وي نو درسې په وروستۍ برخه کې به دکاغذ یوه ټوټه وي ته هغه درسره واخله او په کاغذ کې پر لیکلی هدایت عمل وکړه .

ما ددې کار لپاره دچار شنبې ورځ غوره کړې که په دې چارشنبه را نه شې نو بلې چار شنبې ته راځه ، دا چار شنبه ځکه غوره ده چې شپه به تیاره وي او له غلامونه داسې ښکاري چې څو ورځې نور به هم وریځې ښې توري وي .

که دکړکۍ ترڅنګ زه ستا دهرکلي لپاره موجودنه وم نو زه به له ابو عبد الله سره په کومه بله کوټه کې په خبرو اترو بوخت یم ، خو ستا هرکلي ته به ربیعه ولاړه وي او همغه به درته لاربښوونه وکړي.

دچار شنبې په شپه به ابو عبد الله زما میلمه وي ته په دې حیرانیږه مه ، له کومې ورځې را هیسې چې ابو عبد الله ربیعه لیدلې ده په ډول ډول پلمو زما کره

راځي ، پرون ئې له دربيعې سره دواده دپيغام را استولو حماقت کړی ؤ ، ربيعه دپيغام راوړونکي خدمتگاری دويښتانو دشکولو په تکل شوه ، خو دالجيلا په منځگړيتوب معامله بيرته دفعه شوه ، زما په وړاندې ابو عبد الله يوازې په اشارو اکتفا کوي ، په دې حالاتو کې زه داسې احساسوم چې زه به ډير ځنډ په الحمرا کې پاتې نشم .

زه تا ديوه خطرناك پروگرام لپاره راغواړم ، او دبرې پوره ډاډ هم نشم درکولی ، الحمرا ته چې را نژدې شې هرگام به دې دژوند او مرگ تر منځ په ډېره تنگه کوڅه کې وي ، ځکه خو زما په هداياتو له عمل نه وړاندې له ځانه سره ښه سوچ وکړه ، امکان لري دشپې ته له يوې غلچکې لارې الحمرا ته ننوزې او سهار ته دې ملگرو ته دالحمرا دروازې پرانستل شي ، خو دا هم کيداي شي چې له تاسره زه هم داسې تياره گوټونو ته ولوېږم چې دبيرته راوتلو امکان يې نه وي ، زموږ سره به دغرناطې راتلونکي هم ښځه شي ، که زما استازی زما دا اوېډ ليك تاته دروړ نو دا ضروري ده چې تر ځو دا کار نه وي بشپړ شوی هغه بيرته غرناطې ته مه را پريږده ، ستا سرې دې هغه ديوه عزتمن ميلمه په څير ورسره وساتي ، زما دده په نيك نيت اعتبار دی ، خواحتياط ضروري دی دفرديناند جاسوسانَ به ستا دبندې کولو په بدل کې ستا د وزن په اندازه سره زر ورکولو ته چمتو وي ،

«ابو داود »

دوهم ځلې د ليك لوستلونه وروسته بدر بن مغيره بيله دې چې په کوټه کې دايلچي موجوديت احساس کړي په قدم وهلو يې پيل وکړ ، دليك الفاظ ډول ډول معنی گانو سره دده په ذهن کې را گرځيدل ، په ذهن کې يې الحمرا ليدله ، په تياره شپه کې ديوې کړکۍ له لارې ننوت او دربيعې په مخ کې دريدلی ؤ ، دمينې په اوښکو په لمدو سترگو يې هغې هر کلی کاوه ،

ربيعې ! زما ربيعې! بدر په زړه کې خواږه او په زړه پورې ټکانونه احساس کړل ، هغه دابو عبد الله دبدو ارادو په انديښنه کې ده ، وينې يې په جوش راغلې او دابو عبد الله له طرفه يې دواده پيغام راوړونکي خدمتگار دويښتانو شکولو اراده وکړه .. هغې ورته وموسکل ......خو لږ ځند وروسته دغه خواږه جذبات او احساسات تر لويو ارادو اوارمانونو لاندې شول ، دخپل پروگرام په ټولو اړخونو يې فکر وکړ ، په الحمرا کې د ابو داود په موجوديت کې دابو عبد الله بغاوت دده

په زړه کې پر ابو داود بدګوماني را پیدا کړې وی چې ددی لیك په لوستلو هغه تولې لرې شوې وی ، زه تا دیوه خطرناك پروګرام لپاره راغواړم او دبری پوره داډ هم نشم درکولی ، الحمرا ته له نژدی کیدو وروسته به ستا هر ګام دمرګ او ژوند ترمنځ په یوه تنګه او تیاره لاره وی ، څکه خو زما پر هدایاتو له عمل نه وړاندی ښه سوچ وکړه ، دابو داود دا الفاظ یی په غوږونو کې وکرنګیدل .

او بیا دده وروستی پریکړه داوه چې : «زه به خامخا ورځم !»

*****

(۲)

دشپې مهال توند باران اوریده ابو داود دخپل کور په هغه کوټه کې چې کړکی یی سیند لوری ته خلاصیده په نا کراری قدم واهه ، یو حبشی غلام دکوټې په یوه کونج کې ناست ؤ ، دکوټې په یوه دیوال زنګ را ځړیدلی ؤ ابو داود مایوس شو په یوه کرسۍ کې کیناست ویې ویل : هغه بنایی نن رانه شی .

حبشی غلام ځواب ورکړ : په داسی توپان کی له سیند نه تیریدل آسانه نه دی ، تر لږ څنډه چوپ دواړو یو بل ته کتل ، نا څاپه پر دیوال دراځړیدلی زنګ پری وخوځید او له زنګ نه غږ اوچت شو .

ابو داود وویل : هغه راغئ .

غلام زر را چګ شو او د رسۍ نه جوړه زینه یی تر کړکۍ لاندې وځړوله ، لږ څنډ وروسته یی په زینه وزن محسوس کړ ویې ویل هغه پاس راخیژی ، لږ شیبې وروسته یی وویل : هغه به اوس ترنیمایی زیات راختلی وی ، که رسۍ غوڅه کړو نو موږ به یی په بله طریقه دوژلو له جنجال نه خلاص شو.

ابو داود: وروغیږه ، هغه تر موږ زیات هوښیار دی هغه به پخپله دراپورته کیدونه وړاندی کوم بل څوك لومړی پاس را خیژولی وی .

حبشی بیا وویل: کله چې پاس رانژدی شی ته خو یی غږ پیژنی زما توره به ستا داشاری په انتظار وی .

ابو داود په شونډو ګوتی کیښودی او هغه ته یی دچوپتیا اشاره وکړه ، له کړکۍ نه یی سر ویوست او لاندی یی وکتل ، دتورو په بریښنا کې یی څو ګزه لاندې یو نقاب پوښ ولید چې په زینو راخوت.

هغه ورو وویل: دخدای «ج» شکر دی چې تاسو راغلئ ، نقاب پوش دهغه

دخبری څه ځواب ورنه کړ ابو داود له لږ ځنډ وروسته بیا وویل: ته یوازې یې که نور څوك هم درسره ملګری شته ؟

نقاب پوش وروستی څوګامه په بیره ووهل په کرکۍور ننوت او آرامه ساه یی وکښله ویی ویل : په تیاره کې مې دمحل ددی برخی په موندلو کې ځنډ وکړ دسیند اوبه هم ډیرې تیزې وی.

ابو داود وویل : ته په یخنۍ کې راغلې یې راځه په بله کوټه کې دې جامې بدلې کړه .

بدر بن مغیره نقاب لرې کړ او ویی ویل : زه په داسی موسم کې په ګرځېدو عادی یم .

ابو داود وویل : زما باور وُ چې ته به خامخا راځې .

بدر : تا زه فرض ته را بللی وم.

ابو داود : راځه دلته دریدل مناسب نه دی .

بدر بن مغیره له ابو داود سره یوی بلې کوټې ته ننوت چې په قیمتی قالینو پوښل شوی وه او ښکلی کرسۍ پکې وی ابو داود بدربن مغیره په یوه کرسۍ کښیناوه ویی ویل : ابو عبد الله په پاس کوټه کې زما له یوه نوکر سره د شطرنج لوبه کوی ، ته ډیر ناوخته راغلی خو له نیکه مرغه دشطرنج مینی هغه دکور له تګ نه را ایسار کړ ، هغه نوکر داعتبار وړ نه دی خو دا کمــال پکی دی چې ابو عبدالله تر سهاره په شطرنج بوختولی شی ، دحرم سرای خلکو ته خبر ورغلی چی هغه دلته په شطرنج بوخت دی . ځکه خو که تر سهاره دلته وی څوك به یی پوښتنی ته رانه شی ، ته همدلته کښینه زه به هغه نوکر په څه پلمه لرې کړم او بیا به دې پاس را وغوارم.

بیا خو وروسته تا ته معلومه ده چی ته باید څه وکړی. ستا په مخامخ بله کوټه کې به څلور تنه حبشی غلامان وی ، چی په مناسب وخت یی را غوښتلی شې زه ځم ته بیغمه په دې کوټه کی کښینه دلته هیڅ خطر نشته.

* * * *

(۳)

ابو داود له کوټی نه بهرته ووت او بدر بن مغیره دکوټی په ننداره بوخت شو ، ناڅاپه یې یوې خواته دپښو غږ واورید ، هغه چې ورو کتل ، جګ شو او ودرید

ربیعه دهفه په مخکی ولاړه وه او حیران حیران یی ده ته کتل .

دهفه له خولی ووتل : ربیعی !

هفی په ویریدونکی لهجه وویل : ته ...ته دلته ولی راغلی ؟

بدر بن مغیره دهفی داندیښنی په وجه ونه پوهید په موسکا یی ورته وویل : زما دلته راتگ دریاندې بد ولگید ؟

ربیعه بی اختیاره شوه ویی ویل : ما هره ورځ دداسی خوب لیدو هیله کوله خو کاشکی دا خوب وای ، دا خو دیوه بد خوب تعبیر دی ، یو ویروونکی تعبیر ، ته له دی ځایه ووزه دخدای «ج» په خاطر !

بدر بن مغیره دپریشانی سره سره موسکی شو ویی ویل : دلته ماته څه خطر نشته ، تاته ښایی معلومه نه وی چی زه ستا د پلار په بلنه دلته راغلی یم .

ربیعه : زه خبره یم ، انجیلا ماته هر څه ویلی دی ، ته په یوه خطرناکه دسیسه کی راښکیل شوی یی ، اوس هم فرصت شته دخدای «ج» په خاطر ځان وباسه بیره کوه ، بدر بن مغیره وویل : ایا ابو عبد الله اوس په پاس کوټه کی نشته ؟

ربیعه : دا ټول دروغ دی ، ما له بلی کوټې نه ددروازې تر درزونو ټولی خبری واوریدې . که ددی کوټې دروازې له دننه نه بندی نه وای نو ما به ځان خطر ته غورځولی ؤ او ته به می له خطر نه خبرولی .

بدر : مگر زما باور نه راته چی ستا پلار ... !

ربیعه : تاسو زما پلار تر ما ښه نه پیژنی ، ستا په یاد نه دی چی مور ستا سره په سرحدی کلا کی وو ، ماتاته ویلی وو چی ما یو خوب لیدلی چی نصرانیانو پر تاسو حمله کړې وی ،

بدر بن مغیره : زما په یاد دی .

ربیعه : هغه زما خوب نه ؤ ، ماته دخپل پلار دسیسه معلومه شوه ، اوس انجیلا له دی دسیسې نه خبره کړم.

دبدر بن مغیره په شونډو غمجنه موسکا خپره شوه ویې ویل :

که دا دسیسه وی نو دومره به بشپړه وی چی اوس تیښته گټه نه لری ، هلته که دپری زینې نه وی ورکه شوی نو لاندې له دیوال سره به ددوی سری ولاړ وی . مگر ربیعی ! که خدای «ج» له مانه څه کار اخستل غواړی نو څوك به زما هیڅ ونکړای شی .

: هغوی ستا دوینو تږی دی ، د ربیعی په سترګو کی اوښکی راغلی .
بدر : مره اولسونه دشهیدانو له وینو نه پرته په بل څه نشی را ژوندی کیدای ، ربیعی لکه چی اوس ډیر لږ وخت وی ما له تاسره ډیرې خبرې کول غوښتل - له لری دڅوتنو دپښو غږ راغی ربیعه بې اختیاره ورروراندی شوه بدر یې تر مټ ونیو او په سلګو یې وویل : دډیرو ویلو وخت نشته یوازې دومره ووایه چې ربیعې ته زما یې او زه له تا نه نفرت نه کوم ، ما مه لرې کوه ، هغوی پریږده چی ومې وینی ، هغوی لکه چی ابو عبد الله ورسره راوست ، ابو عبد الله پریږده چی ووینی چی ما دغرناطې دملکې تاج دچا په خاطر رد کړی دی ، بدره ! زما بدره ! زما آغا ! که دا وخت نه وای راغلی نو ما به په عمر کی هم ددی جرئت نه ؤ کړی چې درته ووایم زه له تاسره مینه لرم ، ستا سره د ژوند ملګرتیا زما د آرزوګانو له تخیل نه اوچت ؤ ، خو په مرګ کې ستا سره له ملګرتیا نه ما هیڅوک هم نشی ایسارولی .
بدر : ربیعی! ته ماته له خپل ژوند هم ډیره ګرانه یې .
دخدای په خاطر ولاړه شه ، هغوی راغلل که تا دلته ووینی څه به وایی.
ربیعه : دا به وایی چې زما له تاسره مینه وه ، او زه به دوی ته ووایم چی په اندلس کی له بدر بن مغیره نه پرته بل څوک دی چی توره یی دهسپانیی دمظلومو نجونو د عصمت او آبرو دساتنی په خاطر اوچته شوې ده ؟ هغه څوک دی چی په نظر کې یې دپښتو په شان پاکی ده؟
دکوټی ور خلاص شو ، له ابو داود او ابو عبد الله سره لس تنه توره کښلی او نیزی په لاسو کی راننوتل ، ابو داود چې ربیعه هلته ولیده پریشانه شو ویې ویل، ربیعی ته دلته ولې ولاړه یې ورځه خپلې کوټې ته دی .
ربیعه یو ګام ورروراندې شوه پلار ته یی له غوسې نه په ریږدیدونکی غږ وویل: ووایه تا دده لپاره څه ور سزا ټاکلې،موږ دواړه دیوې کښتې سپاره یو.
که دی غرناطی ته دنیکو هیلو درلودو ګناهګار دی دا زما جرم او ګناه هم ده.
ابو داود په چاپلوسانه لهجه وویل : په ربیعه کله کله عصبي شوک راځی چې په هوش راشی دا یی په یاد هم نه وی چی څه یی ویلی وو.
ربیعی څه ویل خو ابو داود ور وړاندی شو هغه یی تر مټ ونیوه او بلی کوټی ته یی ورسره کش کره ، ابو عبد الله تر څو شیبو دپریشانی په حالت بدر بن

مغیره ته کتل ، بالاخره یی سپاهیانو ته اشاره وکړه ، هغوی نیزې برابرې کړې او په نیمه دایره حلقه بدر ته ورواندی شول ، بدر بن مغیره توره وکښله او زر یی ابو عبد الله ته وروغورځوله ویې ویل : دیوه سړی دنیولو لپاره تاسو ته ددومره نفرو دراوستلو ضرورت نه ؤ .

دابو عبد الله په اشاره یوه سړی دبدر توره اوچته کړه او هغه داده شو وروړاندی شو ویې ویل : زما دا تمه نه وه چی ته به الحمرا ته دننوتلو احمقانه جرئت وکړی .

بدر بن مغیره وویل : که په الحمرا مانۍ کې عقل،فریب،دوکی او بزدلی ته وایی نو زه په خپل حماقت خفه نه یم .

ابو عبد الله بی ځوابه شو ویې ویل : زما په گومان دداسی خبرو لپاره دا ځای مناسب نه دی ، دمحل په یوه کوټه کی چی ستا له شان سره برابره ده ډیر خلك ستا دورتگ انتظار کوی ، زما باور دی چی ته به زما دسپاهیانو خبره ومنی ، په دې کې ستا گټه ده ، ابو عبد الله ووت ، سپاهیانو بدر را ایسار کړ یوه تن زولنی نیولی وی بدر له څه تذبذب پرته لاسونه وروړاندی کړل.

بدر بن مغیره دسپاهیانو په منځ کی دقندیلونو او مشالونو په رڼا کی له مختلفو برندو او دهلیزو نه تیر شو او «دارالاسود» ته ورننوت ، په لاره کی یی ځای پرځای ځلیدونکی ایستلی توری سپاهیان ولاړ ولیدل دا یی احساس کړه چی دتیښتی دهڅی نه کولو پریکړه یی سهی وه.

*****

(٤)

ربیعی دابو داود له مزبوتو پنجونه ځان ژغورلو هڅه کوله او چیغی یې وهلی : ما پریږده ! ما پریږده !

ابو داود په بستره ور ډیکه کړه او ویی ویل : لیونی نجلی که ستا دخپل عزت پروا نه وی زما دسپینو ویښتو خیال وکړه ، تا زه ددې جوگه کړم چی دغرناطی ذلیل ترین انسان ته هم پورته ونشم کتلی.

ربیعه را سنبال شوه کیناسته پلار ته یی وکتل او جگه شوه ، پښو کی یی ور پریوته چیغی یې کړی : دخدای «ج» په خاطر دهغه ژوند وژغوره ! که زما په خاطر نه وی دغرناطی په خاطر ، که دخپلی لور په خاطر نه وی نو داندلس دلکونو مظلومو لوڼو په خاطر یې وژغوره ، زه وعده کوم چی تر عمره به یې نوم

په خوله وانه خلم ، که نه نو زه به په اور کې ځان وسوځوم . دالحمرا تر تولو اوچت برج ته به وخیژم او ځان به ترې را وغورځوم ، دابو داود په سینه کی دکانی زړه ؤ خو دانسانیت یوه سپرغی لا پټکی بله وه ، هغه له ارادې سره سره په دی و نه توانید چی دغه سپرغی مړه کړی ، دهغهٔ په زړه کی دانسانیت دخوږو نغمو جوړولو تارونه شلیدلی وو خو یو تار تراوسه پاتی ؤ ، هغه تار چی دربیعی اوښکو کړنګولی شوای ، نرې ته هغه یو بی رحمه انسان ؤ یو داسی بی رحمه انسان چی دیوی معمولی هیلی دتر سره کیدو لپاره یی بیله څه اندیښنی دزرګونو تنو وژل زغملی شوای ، خو ربیعی ته هغه یو پلار ؤ ، له خپلو تولو عادتونو سره هغه په خپل زړه کې دانسانیت دهغې ځلیدونکی سپرغی په وژلو بریالی نه شو چی دربیعی په خنداګانو روښانه وه .

هغه بیا لاسونه اوچت کړل چی ربیعه په بستره وروغورځوی ، خو دپلرنی مینی په داسی جال کی ونښت چی غورځول یی ورته ممکن نه وو ، دربیعی اوښکی یی په پښنو وڅڅیدې ، ده دشاته کیدو اراده وکړه خو ربیعه یی په پښنو ورنښتی وه ، هغه ورتیت شو پر سر یی لاس ورکیښود او بیا یی تر متو ونیوه او دپورته کولو هڅه یې وکړه ، پلار او لور یو بل ته مخامخ دریدلی وو ، یوه شیبه ابو داود داسی احساس کړه چې دربیعی داوښکو دڅاڅکو په مخکی دده دژوند هره هیله بی ځایه ده ، هغه په غمجنه لهجه وویل : ربیعی کاشکی ماته معلومه وای چی دهغه لپاره ستالیونتوب تر دی حده رسیدلی زه به دهغه دژغورلو هڅه وکړم خو ......

ربیعه سر تر پایه هیله هیله شوه ویې ویل : پلار جانه ! ته هر څه کولی شی ، دهغه مرګ به دغرناطی دتباهی مقدمه وی.

ابو داود : له ماسره دغرناطی غم نشته ، زه یوازې ستا داوښکو قیمت ادا کول غواړم ، ابو داود دا وویل او بلې کوټې ته ننوت ، یوه الماری یې خلاصه کړه او یو بوتل یی را واخست ، ددوا څو څاحکی یی په یوه پیاله کی واچول بیرته ربیعی ته راغی ورته ویی ویل : دا وڅښه او ویده شه ستا حالت ښه نه دی.

ربیعی په رېږدیدونکی لاسونو له پلار نه پیاله واخستله هغه ته یی وکتله ویی ویل : که دی دهغه لپاره هم همدغسی زهر تاکلی وی نو زه یی په خوښی قبلوم ، خو کاشکې تا دخپلو زخمی احساساتو لپاره زما مرګ کافی بللی او داندلس له

مسلمانانو نه مو خپله وروستی تکیه نه اخستلای .

هغې پیاله شونډو ته نژدې کړه او پلار ته یې وکتل ، ناڅاپه له بلې کوټې نه انجیلا را ښکاره شوه او هغې چیغه کړه : ربیعی دخدای «ج» په خاطر دا مه څښنه ، بیا یې را منډه کړه او دربیعی له لاسه یې دپیالې اخستلو هڅه وکړه ، خو ربیعی له یوه غوړپ څښلو نه وروسته پیاله په فرش وغورځوله ، دابو داود په شونډو یوه معنا داره موسکا وه ، انجیلا حیرانه شوه ، خپلې ناسکه خورته یې کتل او ربیعی په فاتحانه انداز دواړو ته کتل .

انجیلا وویل : ربیعی دا دې څه وکړل ، او بیا ربیعی ته ورترغاړې وته پلار ته یې وکتل او په لړزنده غږ یې ورته وویل : ددې زهرو یوه پیاله ماته هم راکړه ، مونږ دواړه دیوه مار په کور کې زیږیدلې یو ، زمونږ پای هم باید یو دول وی.

ابو داود وویل : تاسو دواړه لیونی شوی یاست ، ما ربیعی ته دخوب دوا ورکړی تر څو زما هڅې څه نتیجه ورکوی ، داویده ښه ده ، ویښ پاتې کیدل یې په تاوان دی ، دا یې وویل ربیعه یې تر مټ ونیوه ، په بستره یې څملوله او له کوټې نه بهر ته ووت .

دی به لس گامه نه و تللی چې انجیلا له شانه ورغله دهغه لمن یې ونیوله او ویې ویل : پلار جانه ! هغه وژغوره ! ربیعه له هغه پرته ژوندی نشی پاتې کیدای.

ابو داود په غمجنه لهجه وویل : انجیلا زه دهماغو ازغیو په ټولولو پسی څم چې پخپل لاس می شیندلی دی ، ویریږم چې دهدف تر لاسه کولو پرځای می لاسونه ټپی نه شي، تر څو ربیعی ته خوب نه دی ورغلی ته تسلی ورکوه چې هغه به بچ شی.

انجیلا: زه یوازی پر دی ځان پوهول غواړم چې ته به یې دژغورلو لپاره خپل ټول توان په کار اچوی ؟

ابو داود غوسه شو : انجیلا ورځه ما مه پریشانه کوه ته دربیعی خور یې خو زه یې پلار یم .

انجیلا دربیعی دکوټې په لوری ستنه شوه او په لاره کې یې په زړه کې په وار وار ویل : کاشکې ته پلار وای ، هغه دربیعی په بستره څنګ ته ورسره کیناسته ، دربیعی په سترگو کې دخوب آثار را ښکاره شول ، څو ځلې یې ارگمی وایستل او سر یې دانجیلا په غیږ کې ورکیښود ویې ویل : انجیلا که دهغه دژغورنی څه

امید وای ماته به یې دبې هوښتی دوانه راکوله .

انجیلا په تسلی آمیزه لهجه ورته وویل : زما باور دی چی هغه به دسرحدی عقاب په باب له څه پریکړی نه وړاندی ډیر څله سوچ کوی . ابو عبد الله په دی پوهیږی چی دبدر سپاهیان به غرناطه لوټه لوټه کړی.

ربیعه : که ابو عبد الله دا احساس درلودای دخپل پلار پر خلاف به یی ولی بغاوت کاوه ، هغه ته دا څرگنده وه چې دبدترینو ستونزو له گاللو سره سره دغرناطې لوټول نه خوښوی .

انجیلا : دغرناطې اولس دسرحدی شاهین په نوم سرونه ورکوی ، هغوی به پرده معمولی تیری هم ونه زغمی .

ربیعی وویل : ته ناپوهه یی ، داولس سترگوته دالحمرا دننگ دیوالونه ولاړ دی ، دالحمرا دننه رازونه به همدلته ښخ شی.

انجیلا : بیا هم زما باور دی چی امیران به دسرله ویری دسرحدی عقاب پر خلاف دابو عبد الله دبدو ارادو مخالفت وکړی .

ربیعه : نه بلکې ددې ویره ده چی ابو عبد الله به دخپل سر له ویری دهمدغو وطن پلورو ارادې پوره کړې چی له فردیناند سره یې دغرناطی پر سر معامله کړی ، فردیناند یوازی دسرحدی شاهین له ویرې پر غرناطه له حملی نه ډډه کوله ، دده له وژل کیدو وروسته به دغه غداران داډه وی چی دبدر د ملگرو له کسات نه یی دپناه ځای فردیناند دی.

انجیلا مایوسه شوه ویې ویل : ربیعی ! پلار جان به تې خامخا وژغوری خو که فرض کړه دهغه هڅه کامیابه نشی نو موږ باید څه وکړو !

ربیعی سترگی وغړولی هغی ته یی وکتل او ناڅاپه کیناسته ویی ویل : انجیلا زه مایوسه نه یم ، زه په یوه داسی ذات ایمان لرم چی ابراهیم «ع» یی په اور کې وساته ، آیا دا امکان لری چی موږ همدا اوس حرم سرای ته ورسیږو ، زما زړه گواهی راکوی چی ملکه او دابو عبد الله میرمن به زموږ مرسته وکړی ، زه پوهیږم چی هغوی بدرته احترام لری . زه حیرانه یم چی مخکې مې ولی داسی سوچ نه کاوه .

انجیلا وویل : دحرم سرای دروازه به اوس بنده وی خو ابو عبد الله اوس په دربار کی دی محکه به کوتوال او پهره داران دهغه په انتظار ویښ وی.

زما امیل به دترلیو دروازو دپرانستلو لپاره بس وی او الحمرا ته دسرحدی شاهین دراتلو خبر په دی ارځی چی وروکی بیگم او ملکه بی وخته له خوبه را ویښی شی.

را څه دا هم دخدای «ج» شکر دی چی مورجانه په درانه خوب پرته ده .

ربیعه له بستری نه اوچته شوه دوه دری گامه یی واخستل خو تال یی وخوړ په سترگو یی تیاری راغلی ، دلویدو په حال کی وه چی انجیلا تکیه ورکړه او بیرته یې په بستره څملوله ویې ویل : پر تا دوا اثر وکړ ، زه څم ته می دبری دعا کوه ربیعی دنیم خوبی په حالت کی خپل امیل راویوست او انجیلا ته یی وراوړد کړ ویی ویل : دا هم درسره واخله .

مجاهد او غدار

ابو داود د دول دول سوچونو په کشمکش کی دالحمرا هغه تالار ته روان ؤ چی دده په گومان دبدر بن مغیره او له هغه سره دغرناطی دنصیب پریکړه کیدونکی وه ، په تلو تلو کی به ودرید او بیا به څه پریکړی ته له رسیدو دمخه بیرته روان شو ، په ژوند کی یی دلومړی ځل لپاره احساس کړه چی دده دپریکړې حوصلې ځواب ورکړی، یو ساعت دمخه یې دخپلې ترقی وروستیو څوکوته درسیدو ټولی لارې پاکې کړې دی ، دبدر بن مغیره په دام کی راوستل دده دژوند تر ټولو ستره کارنامه وه ، ددی په بدل کې یې له فردیناند نه لوی انعام غوښتلی شوای ، ده دهغه دپوځ لپاره دغرناطی لاره خلاصه کړې وه ، کله چې څو ورځی وړاندی ده ابو عبد الله ته ویلی وو چې سرحدی شاهین به لاس او پښی زولنی درته راولم نو هغه په ځواب کی ورته ویلی وو چی که زه تا ووینم چی په هوا والوزی هم ستا دا خبره نشم منلی . خو نن ابو عبد الله او دهغه ټول ملګرې په خپل عظمت قایل کړی وو دهغه باور شو چی له نن وروسته به ابو عبد الله او دهغه ملګری دده دلاس نانځکی وی او د غرناطی د تاج او تخت دقبضی خوبونه رښتیا کیږی . ابو عبد الله دده دسیاست ددګر داسی پچه وه چی ده هر وخت لرې کولی شوای ـ هغه یی په مبالغه دحملی لپاره تشویق کولی شوای چی دفردیناند په خلاصو دروازو غرناطی ته راننوتلی شی. خو چې ربیعه ور په یاد شوه دخیالونو په یوه بله نړیه ورګډ شو ، آیا زما دا ټولی هڅی ددی لپاره نه دی چی ربیعه او انجیلا دنړی داحترام ور بنځو په شمار کې راشی ؟ ربیعه لیونی له بدر سره مینه کوی ، ایا هغه به دده مرګ وزغمی ؟ ایا ربیعه که دتل لپاره غمجنه وی زه که دغرناطې واکمن شم خوښ به یم ؟ ایا دا سی کومه لاره شته چی سرحدی شاهین وژغورلی شی . کومه داسی لاره چی زما راتلونکی هم په خطر کی نه وی.

دده په دماغ کی دغــوپوښتنو ته له «نه» پرته بل ځواب نه ؤ پوهیده چی همدا نن شپه به د بدر بن مغیره په باب پریکړه کیږی ، او دی به دخپلو هیلو دټولو محلونو له رانسکورولو پرته دهغه په حق کی څه ونه شی ویلی ، هغه سوچ کاوه چی که زه دده په پریښودلو او ژغورلو کامیاب هم شم دبدر په زړه کې چې زما په باب کومه کینه او کرکه ده هغه به لرې نه شی، دی که دربیعی میړه شی هم زما دهری هیلی مخالفت به کوی.

هغه به زما په لاره کی یو داسی کمر وی چی له ماتولو او لرې کولو پرته به یی زه وراندی نشم تلای.

ربیعه که دده دژوند ملګرې شی ورځ په ورځ به هغه هم له مانه لری شی او زمونږ تر منځ به یو داسی خلیج جوړ شی چی ماته به تری پوری وتل له امکان نه وتلی وی.

دربیعی دخوښی په خاطر دهغه دژوند ژغورلو نه وروسته زما لپاره یوازی یوه لاره پاتې کیږی او هغه دا چې زه دژوند تولې هیلې قربانی کړم او چیرته غلی شم.

نه نه ! زه داسی نشم کولی ، آخر زه دربیعی په اړه ولی دومره اندیښمن یم ؟ هغه به څو ورځی غمجنه وی کله چی له فردیناند پرته په غرناطه کی زما یل سیال نه وی کله چی پاچاهان زما په دسترخوان راټولیدل ویاړ وبولی ، او کله چی ربیعه دکوم پاچا دملکې په بڼه په تخت ناسته وی نو یقیناً به دا احساس کړی چې پلار یې ددې دښمن نه ؤ.

*****

(۲)

ددربار په ټولو دروازو پهره داران ولاړ وو دحرم سرای کوتوال «دساتونکو مشر» دابو داود هر کلی وکړ او دروازه یی ورته خلاصه کړه ، او دابو داود په لیدو درباریان ټول په احترام پاځیدل ، دده دلاس په اشاره دهغوی دهرکلی ځواب ورکړ وراندې ولاړ او دتخت تر څنګ ابو عبد الله ته له خمیدو او سلام نه وروسته په یوه تشه کرسی کیناست ، دامیرانوددوو کتارونو دکرسیو په منځ کی بدر بن مغیره لاس تړلی ولاړ ؤ . دهغه په لاس او پښو کی زولنی وی او بڼه یې له غوسی ځلیدله .

په غلي اواز ابو داود له يوه نژدي سردار نه تر پوښتني وروسته وپوهيده چي هغه خپلي خبري پای ته رسولي .
سردار ورته وويل چي دهغه خبرې په دربار کې تولو ته له زغم او حوصلې نه اوچتي وي . هغه ابو عبد الله ته ويلي وو چي ته بد نيته هم يي او احمق هم ، او په داورو صورتونو کي زه تا درحم ور بولم .
تر لږ ځنده درباريانو يو له بله گونگوسي کاوه ، او ابوعبد الله له غوسی ، حيراني ، پريشاني او انديښني نه دکو احساساتو بدر بن مغيره ته کتل بالاخره يي وويل :
موږ يو ځل بیا تا ته موقع درکوو ، که زما واکمني ومني له يو څه وخت نظر بندي نه وروسته به دي خوشي کړو.
بدر بن مغيره ځواب ورکړ : ما ددي ځواب درکړی ، زه له بزدلانو نه دژوند سوال نه کوم ، زه دداسې سړی له پاچهي منلو نه انکار کوم چي دالله تعالی نه باغي وی چې دخپل قوم غدار وی او دخپل پلار دښمن وی .
دبدر بن مغيره سترگې په ابو داود ولگيدی او غږ يې نور هم اوچت کړ ويې ويل :
ابو عبد اله ! تا په خپل لستوني کې مار ساتلی او ته گومان کوی چي دی به يوازي ستا دښمنان وچيچي ، خو ته دمارانو له فطرت ته خبر نه يی ، هغه دهيچا دوستان نه وی ، ته‌گومان کوی چي زه له تاسره دجگړې کولو مجرم يم ، خو زما په هغه توره سوگند چي په وار وار ددښمنانو په وينو لمبيدلی ده ، که زما په زړه کې له تاسره دجگړی هيله وای دالحمرا ديوالونو به زما دسپاهيانو لاره نه وای بنده کړی . ما په مختلفو حيلو غوښتل تا سمې لارې ته راوگرځوم . او همدا لامل ؤ چې زه ستا دير ملگری په بلنه يوازي دلته راغلم ، ته چي زما په باب څه پريکړه کوی ويې کړه ، خو ددی مطلب دا نه دی چي زه گنهگار يم او تا دخپل برخليك قاضی منم ، ما ستا د پلار امارت هم په دی نه و منلی چي هغه دغرناطی پا چا دی او دمرمړدبرو په ماني کی په وريښمينو او زرينو کرسيو کيني ، بلکې ددی لپاره مې منلی و چې هغه داسلام دبدترينو دښمنانو پر خلاف دجهاد اعلان وکړ ، ته خو دفرديناند په لاسو کی يوه‌نانځکه يې ستا په خيال کی دا څنگه راو گرځيدل چې زه به ستا په لاس بيعت وکرم ، ابو دا ود ځان ته دنژدی

یوه سردار په غوږ که څه وویل هغه جګ شو وې ویل :

لوی پاچا ! مجرم تر اوسه پورې چې څه ویلي دي په همدې یې ځان دبدترینې سزا لایق ګرځولی ، ځکه خو زموږ خواست دی چې سزا ورته واوروی او دربار رخصت کړئ ، ستا دسرښندونکو په اړه دمجرم دا ګستاخانه لهجه له زغم نه وتلې ده .

نورو سردارانو او امیرانو هم په وار وار دده خبرې تائید کړې.

بدر بن مغیره وویل : ډیر بدبخته دی هغه سری چې داسې خلک خپل سر ـ ښندویان وګڼي ، ابو عبد الله ! دا داولس پر بدن پالل شوي «کجیران» دي ، ته چې پر دی باور کوی له ځان سره غرناطه هم دتباهی کندی ته ورتیل وهی.

ابو عبد الله جګ شو او په رپیدونکي آواز یې وویل : زه بدر بن مغیره ته دغرناطې دبدترین غلیم په جرم دمرګ سزا ورکوم ، مجرم دلمر ختلو نه ورانديې ووژنی !

بدر بن مغیره دیوه ګرنګ په څیر ولاړ ؤ . دالحمرا ماڼۍ په دې کوټه کی تر اوسه پورې داسې مجرم نه ؤ راوستل شوی چې په دې ډول زړه ورونکی او خوړه موسکا یې دخپل مرګ حکم اوریدلی وی . دهغه چوپتیا دحال په ژبه ګویاوه چې زه له مرګونو سره جنګیدلی یم . ته ما دمرګ کومې ته ور تیل وهلی شی ، خو موسکا می را نه ترولی نه شی ، دا موسکا چې ما دتورو په سیوری او دغشو په باران کی زده کړی تر وروستیو شیبو پورې به ستاسو په بزدلی ، بی رحمی ، او مکاری ملنډی وهی .

* * * * *

(۳)

ابو داود دارادو او همغونو مجسم تصویر ته وکتل او دغرناطې تاج او تخت ورته خوشنی شی ښکاره شول ، هغه په زړه کی وپوښتل : آیا ددنیا کوم دولت او مال انسان له مرګه داسې بې پروا کولی شی.

آخر دا کومه جذبه ده چې دا خلک یې داسې سر شاره کړی چې دژوند او مرګ په توپیر نه پوهیږی . دا زلمی توره په لاس جلاد ځان ته لند وینی او خاندی . او ربیعی په پیاله کی دوا زهر ګڼلی او وېې څښل آخر ولی ؟ آیا ددی لپاره چې دوی دمرګ او ژوند په راز پوهیدلی ! او یا ددی لپاره چې دژوند دښو راحتونو نه

نا خبره دی . او آیا دژوند کوم لذت ته راحت ویل کیدای شی چې هر وخت پرې دمرګ ویره سپره وی.

زه داندلس په تخت قبضه کولی شم خو آیا دا بری به ماته دمرګ په وړاندې موسکل را وښیی ؟ نه نه ! بلکی له هر بری وروسته به ماته دمرګ څیره نوره هم هیبتناکه شی.

هغه په ژوند کی دلومړی ځل لپاره دا احساس کړه چی په مرګ بری موندل په دنیا کی دانسان تر ټولو لوی بری دی ، دا دهغه ستره فتحه ده او دا بری یوازی دهغو انسانانو په برخه دهچې مرګ او ژوند یی دخدای «ج» لپاره وی.

بدر بن مغیره زما په څیر دځان لپاره نه بلکې دخدای «ج» لپاره جنګیږی . خدای «ج» هغه ته دکوم نا معلوم طاقت نوم نه دی بلکې یو حقیقت دی . داسې حقیقت چې پر هغه یی تکیه کړی او دمرګ په مخ کی دیوه‌کمره په څیر دریدلی.

کاشکی ما په مرګ داسې بری موندلی وای ، ابو داود ته دخپلو خیالونو محلونه ټول دختو انبارونه ښکاره شول.

ابو عبد الله له خپل تخت نه جګ شو او شاته کوټی ته ولاړ ، پهره دارانو بدر بن مغیره بهرته روان کړ ، او سرداران یو تر بل وړاندی کیدل او ابو داود ته یی په دی بري مبارکې ورکوله ، خو ده داسی ګڼله لکه دوی چې ملندی پرې وهې ، یو غلام راغی هغه ته یی وویل چی ابو عبد الله دې په بله کوټه کې غواړی.

لږ څند وروسته ابو داود په یوه ښکلی کوټه کی دابو عبد الله په مخ کی په کرسی ناست ؤ . دبدر بن مغیره په وړاندی چی له ده سره دکمتری کوم احساس و هغه دابو عبد الله په وړاندې ورو ورو لری شو ، دغرناطې تش په نامه پاچا هغه دیوه غیر عادی انسان په حیث مانه کله چې هغه کوټې ته ورغی نو هغه ور وړاندې شو ابو دا ودته یې له لاس ورکولو سره سم په لاسو ورتیټ شو او ښکل یې کړ . له هغه سره دخبرو په وخت هم دابو عبد الله لهجه له معمول نه زیاته احترامانه او نیازمندانه وه او کله چې ابو عبد الله څو ځلی دا وویل چې له نن وروسته به ستا هره اشاره ماته دحکم په معنی وی نو دابو داود دبرتری احساس بیا را ویښ شو ، هغه دا سوچ کاوه چی هغه نری چی څو شیبې وړاندې زما خیالونه پکی سر ګردان وو یوازی یو خیال دی دخمکې په دې کره کې زیات خلك

هغه دي چې دابو عبد الله په نرۍ کې اوسي ، او په دې دنيا کې زه تر لکونو انسانانو نه هوښيار او ذهين يم ، زه ابو عبد الله غوندې په لکونو خلك په خپلو گوتو نڅولی شم ، ما په دې دنيا کې دخپل برۍ لارې پاکې کړې دي ، زه به په همدغو لارو ځم او دهرې نوې کاميابۍ سره به زما احترام او درناوی نور هم زياتيږي او دمرگ په وخت کې به له ماسره دا تريخ احساس نه وي چې په ژوند کې زما کوم ارمان پوره نه شو . ز ه بايد دبدر بن مغيره په هکله څه سوچ ونه کړم.

دهغه نرۍ زما له نرۍ نه بيله ده ، زه که دهغه په باب سوچ کوم له پريشانۍ پرته به هيڅ په لاس رانه شي ، زما دنيا هغه ده چې ابو عبد الله غوندې احمق خلك پکې اوسي ، زه په دوی کې په لکونو تنو دحکمرانی لپاره پيدا شوی يم. زه دانسانانو دگلې دزغلولو لپاره پيدا شوی يم. په همدې خيالونو کې ناڅاپه ربيعه ور په زړه شوه ، او دا انديښنه ورسره پيدا شوه چې که هغه را په خود شي زه به څه ځواب ورکوم .

انجيلا هم له هغې سره په ملگرۍ ضد کوي ، هغه به په دروازه کې زما انتظار کوي ، هغه به ما دخپلې خور سره دخواخوږۍ په اوښکو پريشانه کړي.

دابو داود په څير ابو عبد الله هم پريشانه ؤ چې که دا خبر حرم ته ورسيد نو دهغه مور او ميرمن چې دموسی په بندې کيدو يې درې ورځې ډوډۍ ته لاس ورنه وړ،دی به تر ملامتی لاندې ونيسي.

هغه ابو داود ته وويل : ما دمحل ساتونکی ته وويل چې هغه ووژنی او بيا ما ته احوال راکړي . زه ددې کار تر پايه حرم ته نه ورځم.

ابو داود وويل : ته به دربيعی په کړورو خفه شوی وي ، زما له هغی نه دا تمه نه وه خو هغه ډيره هوښياره او حساسه ده ، هغه چې بلی کوټی ته ولاړه بې سده شوه ، زما باور دي چې هغه، هغه مهال هم په هوش کی نه وه.

ابو عبد الله له لږ سوچ وروسته وويل : تاسو بده مه منئ ، که هغې په هوش کې داسې خبرې کولی هم نو لږ تر لږه زما لپاره دحيرانی خبره نه ده ، دغرناطی په زړگونو پيغلې دهغه دشجاعت ترانې وايي ، نن چې ما دهغه مخ وليد نو دا مې احساس کړه چې که زه پخپله کوم ځلی وای نو دهغه له مردانه حرکتونو نه به تر تاثير لاندې راتلم ، خو زما باور دی چې ربيعه به هغه دير ژر هير کړي.

ابو داود دموضوع دبدلولوپه خاطروويل : کوتوال به دده دلاش خوندی کولو نه

وراندې رانه شی آیا دا به غوره نه وی چې تر هغو پورې په شطرنج سات تیر کړو!

ابو عبدالله وویل : تا زما دزړه خبره وکړه ، خو یو شرط دی چې دشپې پاتی برخه به همدلته تیروو.

ابو داود وویل : زه تر سبا ماسپښین پورې له تاسره پاتې کیدو ته تیار یم .

*****

(٤)

بدر بن مغیره یې په ډیرو کږو وږو لارو یوې داسې سمڅې ته ورساوه چې دروازه به یې یوازې په همدغسې وختونو کې خلاصیدله ، له هغو اتو سپاهیانو سره چې له بدر سره راغلل ، په لاره کې ځای ځای پهره داران ولاړ وو ، په کوټه کې دننه مشال لګیدلی ؤ ، او جلاد ددوی انتظار کاوه ، سپاهیانو دبدر لاسونه بیله څه مزاحمت نه په یوه اوسپنیزه شکنجه کې وتړل .

سپاهیان دکوتوال په اشاره بهرته ووتل . هغه دروازه بنده کړه او بدر بن مغیره ته یې وکتل ویې ویل :

دا یوه رسمی خبره ده خو زه تا ته په یقین وایم زه به ستا په مرګ تر هر چا زیات خفه یم ، زه دالحمرا دکوتوال په حیث نه ستادیوه خواخوږي په حیث درنه پوښتم چې له مرګه وړاندې که داسې هیله او آرزو لرې چې زما په توان کې وی پوره کولو ته تیار یم.

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زه پوهیږم چې ته بې وسه یی زمایوه هیله بنایی تر سره کړای شی ، او هغه دا چې که تا ابو عبدالله دابو داود او یا دهغه دکوم دوست په حکم واژه . نو هغه په دی کوټه کی مه وژنه زه نه غواړم چې دهغه وینې زما په وینو ګډې شی ، کوتوال وویل : تاسو ربیعی ته څه پیغام استوی ؟

بدر: نه ربیعی ته دپیغام ورکولو لپاره ماته دچا ضرورت نشته ، هغه له ما وروسته زما دروح پیغام اوریدای شی ته دنی خپل کار پای ته رسوه .

کوتوال جلاد ته وکتل ، جلاد په تیرولسو کلونو کی دلومړی ځل لپاره دهغه په سترګو کې اوښکې ولیدی. هغه چې دکوتوال اشاره ولیده توره یی اوچته کړه ، کوتوال مخ بل لوری ته واړاوه او اوښکې یې پاکولی .

ناڅاپه چا په زوره دروازه وټکوله ، او کوتوال په بیړه ورروکتل دجلاد لاس یی

ونیوه ویې ویل : ودریږه ! بیا دروازې ته ورنژدې شو په زوره یې غږ وکړ :
څوك یې ؟
دده په څواب کې دپهره دارانو ویریدلی غږونه اوچت شول :
دروازه خلاصه کړه .
هغه ژر تامبه لرې کړه ، په دروازه کې یې دحرم مشر ساتونکی دابو عبد الله بوډۍ مور ، میرمن ، او انجیلا ولیدل حیران شو، دهغوی شاته څو تنه دحرم خدمتگاران ولاړ وو ، دالحمرا مشر ساتونکی دننه وکتل آرامه ساه یې وکښله ویې ویل : مورې په ښه مهال را ورسیدو ، بیبیانې دپاچا تر تولو لوی دښمن دوژلو ننداره په خپلو سترگو گوری.
کوتوال پریشانه شو ویې ویل : دبیبیانو دهیلې تر سره کول زما فرض دی خو مورې به دپاچا له غوسې نه ژغوری .
دابو عبد الله مور په کوټه ور ننوته ویې ویل : ته باید دانعام تمه ولرې ، نن زما زوی په یوه لوی دښمن برې موندلی ، بیا یې لوی کوتوال ته وویل هغو تولو سپاهیانو ته زمورله خوانه انعامونه ورکړه چې ددوی دهوښیارې په وجه ابو عبد الله پر دغه لوی دښمن برې موندلی او زمونږ له طرفه دا ورته ووایې چې ابو عبد الله یا بل چاته دلته زمورې دراتگ خبر ورنه شی هغه په هره خبره په غوسه کیدو روږدی شوی.
بیا دوی تول کوټې ته ننوتل ، کوتوال دروازه بنده کړه او ویې ویل : ته له مجرم سره څه خبرې کول غواړې ؟
دابو عبد الله مور ورو وویل : آیا ته هم بدر بن مغیره مجرم بولې ؟
کوتوال حیران شو او ورته ویې کتل ، دابو عبد الله مور خپل امیل له عماری نه راواخست دهغه په لاس کې یې کیښود ویې ویل :
دا ستا انعام !
دابو عبد الله میرمن دهغې په تقلید دخپل لاس په جواهرو ښکلې شوې کړه راوکښله او حبشی جلاد ته یې ورکړه ، جلاد په تذبذب کوتوال ته وکتل او کوتوال دلوی ناظم اشاره ولیده ویې ویل : ملکې معظمې ! تاسو امر وکړې دکوم بخشش له تمې پرته به یې سرته ورسوو .
دا امیل او کړه تاسو درسره واخلې .

دابو عبد الله مور وويل : په دی کی شك نشته چی دالحمرا امارت او دبدبه یوه افسانه شوه ، خو دپاچا مور او میرمن دومره تش لاسی نه دی ، چی خپلو وفادارو ته معمولی انعامونه هم ورنکړای شی ، موږ ته دا احساس مه راکوه چې موږ غَریبانې یو ، موږ ددیرو دا څو توتې پر سرحدی عقاب شیندو .

لوی کوتوال کشر ته وویل : اوس څه فکر کوی ما دهرڅه بندوبست کری دی ، دی پریږده .

کوتوال حبشی ته وکتل اشاره‌ئ‌ورته وکړه او هغه دابو عبد الله د میرمنی له لاسه «کره» واخسته .

دبدر بن مغیره مخ بل لوري ته ؤ ، دهغوی خبری یی اوریدی او سترگی یی دهغه کبریایی ذات داحسان په اوښکو ډکې وې چی خپل بنده گان په هیڅ حالت کې هم نه هیروی .

جلاد شکنجه پرانستله ، بدر بن مغیره جگ شو او خپلو احسان کوونکو ته یی وکتل ، ملکه را وراندې شوه ویې ویل :

زویه ! ما خپلو مور وگڼه ، موږ خپل فرض تر سره کړ ، که ته دا نیکی بولی نو کله چې وخت راغی له ابو عبد الله نه دبدل اخستلو پر ځای هغه درحم وړ وبوله

بدر بن مغیره ځواب ورکړ : زه اوس هم هغه درحم وړ بولم ، ما ولیدل چی دملت خرڅوونکو په لاس څومره بی وسه دی ، دابو عبد الله دمیرمن سترگی را ډکې شوې ویی ویل : زه له تاسو دا وعده غواړم چی ته به مایوسه کیږی نه او دغرناطی نه به ځان نه لری کوی ، یوازې غرناطه نه بلکی داندلس هره مسلمانه میرمن تا خپل محسن بولی.

بدر دهغی تر تاثیر لاندی راغی ویی ویل : زما خوری ! غرناطه د اندلس د مسلمانانو وروستی مورچل دی ، زه او زما ملگری بنه یی تر وروستیو سلگو ساتنه کوو.

ملکی وویل : دا دخبرو وخت نه دی ، زه ویریږم چی د ابو عبد الله کوم ملگری په دی خوا رانه شی موږ ته په خپله ذمه واری خوشی کوو ، او زموږ باور دی چی که ابو عبد الله خبر شی هم موږ ته څه نشی ویلای ، بیا هم دحرم دهغو خدمتگارانو په خاطر چی ستا سره یی وفا کړی ته باید تر هغه وخته غلی شی تر

څو ابو عبد الله په خپلو کړو پښیمانه شوی نه وی که نه نو ستا پر ځای باید همدوی پخپله چیرته پټ شی او بیا په الحمرا دپاچهی دغدارنو قبضه شی.

بدر ځواب ورکړ : یوازی له څو بااعتماده ملگرو پرته به زما د ژوند په باب هیڅوک هم خبر نه شی ، دیوه ډیر لوی هدف په خاطر زما پټ پاتی کیدل ضروری دی.

ملکی وویل : خدای «ج» دی مل او مرستندوی اوسه .

* * * * *

(۵)

انجیلا تر اوسه پوری چوپه وه او بدر بن مغیره ته یی کتل ، دبدر وروستی خبری په وارخطایی یو گام ور وړاندی شوه ویې ویل : ربیعی ته چرت مه وهه، دهغی دلته راتگ مشکل ؤ .

دابو عبد الله میرمن وویل : مور دانجیلا احسانمن یو چی پر وخت یی خبر کړو.

دبدر په شونډو هم یوه دمننی موسکا خپره شوه ویی ویل : انجیلا ! ستا ډاکتر به خامخا له مانه ستا پوښتنه کوی ، که هغه ته څه پیغام وراستوی زه دقاصد دندې سرته رسولو ته تیار یم .

دیوی شیبی لپاره دانجیلا تولی وینه په غومبوریو کی را ټوله شوه ، دې سمڅی ته له راتنوتلو وروسته یی تر ټولو لویه هیله دا وه چی کاشکې دبشیر بن حسن په باب یی څه ویلی شوای.

ددې له بدر نه دهغه دیادولو هیله نه وه ، او دې دا هم احساسوله چی دموقع په موندلو به هم ددې ژبه دزړه له ترجمانی نه ناتوانه وی . خو لکه بدر چی دی ته دجنت ترلی دروازی پرانستی وی دی ورته وویل : دهغه پر ما زیات احسان دی زما له طرفه دا دسمال ورکړه ، انجیلا بیا په نه زړه وروړاندی شوه او یو وړوکی سور دسمال یی دبدر په لاس کی ورکړ ، بیبیانی دخپل ښځینه ذکاوت په وجه په دیر څه وپوهیدی ځکه خو هغوی چوپی شوی .

دلوی کوتوال په مشوره بدر په هغه تخته ځملاست چی د لاش دپورته کولو لپاره په کوټه کی وه ، هغه یی په یوه توکر کی پټ کړ.

دزندان وړوکی کوتوال دروازه خلاصه کړه ، درې واړه ښځې بهرته ووتی ، پهره

داران څو گامه وړاندې دمحل تر يوه خدمتګار را چاپير وو ، هغه ددوی دپام وراړولو لپاره داشرفيو په ويش کی بخل کاوه ، خو کله چی بيبيانی وليدی ژر ژر يی کڅوری تشې کړې.

څو شيبی کوتوال په دروازه کی ودريد او چی کله بيبيانی لری شوی هغه راووت او پهره دارانو ته يی دپاچا حکم ؤ چی ددی وژلو خبر تر موږ پوری محدود وی ،ملکه او کشره بی بی دپاچا له امرنه پرته راغلی وی . اوس که پاچا خبر شی بيبيانوته به څه ونه وايی خو زموږ خير نشته .

کوتوال څلور تنه دلاش دپورته کولو لپاره ورروغوښتل او نورو ته يی اجازه ورکړه .

لږ څند وروسته څلورو تنو هغه تخته په اوږو کړی وه چی بدر پری پروت ؤ . لوی کوتوال او دزندان کشر کوتوال له څلورو سپاهيانو سره په کړو وږو دهليزونو کې وړاندې ولاړل ، له زياتو کړ لېچيو تيريدو وروسته ديوه ديوال په مخ کی ودريدل ، دلته دوړاندی تګ لپاره لاره نه وه ، دزندان کوتوال مشال لوی کوتوال ته ورکړ او پخپله يی په ديوال کی يواوسپنيز ميږوی ونيو دميږوی په حرکت په ديوال کی يوه ګرز سره درز پيدا شو او ورو ورو دومره لوی شو چی سړی اسانه تری تيريدای شوای . دوی دسيند داوبو مست شور واوريد چی په مخکی يی بهيده ، دوی ټول بهرته ووتل او ويی ليدل چی په يوه داسی ځپو تره ولاړدی چی لاندی مست سيند بهيږی . سپاهيانو تخته په څمکه کيښوده ، لوی کوتوال دزندان دکوتوال په غوږ کی څه وويل .

او هغه بيا سپاهيان مخاطب کړل ورته وويل : تاسو له کلونو راسی زما ملګری ياست ، ځکه خو زه له تاسونه دځه خبرې پټول ستاسو دوفاداری سپکاوی ګنم ، زه تاسو له يوه مهم راز نه خبروم.

دکوتوال په دوه زره توب يوه سپاهی وويل : ته انديښنه مه کوه موږ په هغه راز خبر يو . او تر مرګه به زموږ په سينو کی ساتلی وی . تاته ددی ويلو ضرورت نشته چی موږ ديوه مړی دلاش پر ځای يو ژوندی بنيادم په اوږه را اړولی ؤ .

دزندان کوتوال چوپ شو لوی کوتوال داشرفيو يوه کڅوره همغه سپاهی ته ورکړه ويې ويل: دا ستا او ستا دملګرو انعام دی.

هغه وویل : نه ! نه! دغرناطی اولس ته دسرحدی شاهین ژوندی پاتی کیدل مونږ ته تر ټولو لوی انعام دی.

له لږ اصرار او کشمکش نه وروسته سپاهی چې دخپلو نورو ملګرو رضایت ولید کښېوره یې واخسته .

دزندان کوتوال پوښتنه وکړه : آیا نور پهره داران هم په دی شکمن وو چی مونږ دی نه وژنو ؟

سپاهی: نه ! مګر په دوی کې دزیاتو دا هیله وه چی کاشکی دملکی رحم پری راشی ، زما پخپله هم له ملکې نه دا تمه نه وه خو د وژنتون دلیدونه وروسته داده شوم ، هلته دوینو یو څاڅکی هم نه ؤ.

کوتوال وویل : اوس به جلاد دا کمی هم پوره کړی وی ، بدر له تختی نه جګ شو څادر یې لری کړ او ویې ویل : زما په ګومان اوس ماته دژوندیو په دنیا کې دقدم ایښودلو لپاره ستاسو داجازی ضرورت نشته .

لوی او کشر کوتوال او سپاهیانو په وار وار هغه ته لاس ورکړ .

لوی کوتوال ورته وویل : نور زمونږ مسئولیت ختم شوی دی ، اوبه توندې هم دی او یخی هم که ستا په خپلو متو باور نه وی مونږ به دپوړۍ وتلو څه بندوبست درته وکړو خو وخت تنګ دی .

بدر : تاسو چرت مه وهی هغه پاك ذات چی زما له غاړې نه دجلاد توره لرې کړه په دې څپو کی به مې هم ساتندوی وی.

کوتوال : دیر ښه خدای دی مل شه ، نن ته الحمرا ته له غلچکی دروازې نه ننوتې او له غلچکی دروازې نه ووتی ، خدای «ج» دی هغه ورځ راولی چی دالحمرا لویه دروازه دی پر مخ پرانستی وی .

بدر بن مغیره دخدای «ج» پامان وویل دسیند څنډې ته ورنژدی شو او له یوی شیبې څنډ نه وروسته پری ورګډ شو .

* * * * *

(٦)

دسیند په بله غاړه بدر دلږ څنډ لپاره ددمې په خاطر په یوه ډبره کښیناست .

له اسمان نه وریځې لرې شوی وی او ستوری ځلیدل. بدر بن مغیره د جګیدو اراده وکړه چی دچا دپښو غږ یې واورید . په بیړه اوچت شو اودیوې ونې تر شا

ودرید . لږ ځنډ وروسته یې دوه تنه ولیدل چې د سیند په غاړه روان وو . له هغو نه یوه وویل :

هغه ډیر ځنډ وکړ ، سهار کیدونکی دی . دوهم ورته وویل : هغه خو دا هم ویلی وو چې زما انتظار مه کوی . دکامیابی په صورت کی به زه ډیر وخت هلته ایسار شم .

دوهم : مګر هغه خو دا هم وویل چې که امکان و دزینو په لاره به څوك درته راواستوم او له سهی احوال نه به مو خبر کړم.

بل ملګری : کیدای شی هغه ددی فرصت نه وی موندلی ، که اوس انتظار کول غواړی نو دلته به ودریږو .

بدر غږ پری وکړ : منصوره !

هغوی دواړه ودریدل او بیا په منډه راغلل ده ته یې غیږی ورکړی هغوی منصور او بشیر بن حسن وو.

دخپلو ملګرو له ډیرو پوښتنو نه بدر په تنګ شو ویی ویل : راځی له دی ځایه ځانونه باسو . دتګ په وخت بدر دبشیر په اوږه لاس کیښود او په غوږ کی یی څه ورته وویل او له دی سره سم یی دهغه په لاس کی یو لوند شوی دسمال ورکړ .

منصور هغه ته وکتل او ویی ویل : داسی ښکاری چې ته په خپله رضا نه وی راغلی .

بدر بن مغیره : ستا اټکل پر ځای دی .

بشیر بن حسن : زما په ګومان مور دخطر له سیمی نه راوتلی یو تاسو خپل داستان پیل کړی .

بدر بن مغیره په تلو تلو کی لنډ لنډ خپل ټول سرګذشت تیر کړ .

ډیر کوس په اندازه له پلی تګ وروسته دری واړه په یوه ګڼ باغ کی تیر شول او یوه ویجاړ کور ته ورننوتل هلته ددوی پنځه تنه ملګری او اسونه وو .

کله چې دوی ټول په اسونو سپاره شول بشیر بن حسن پوښتنه وکړه : اوس مو اراده په کوم طرف ده .

بدر وویل : زه لږ وړاندې له تاسو نه بیلیږم . دا پنځه تنه سپاهیان څنګ ته راسره بیایم .

منصوره ! ته سهار ته دپاچا سپاهیان مالقه ته ورسوه ،له خپلو ملګرو سره ما

ته ځان را ورسوه او بشیره ! ته مالقه ته ولاړ شه . هلته الزغل او الزیغری ته تول حال ووایه بیا ورته ووایه چی تر څه وخته زما په پټ پاتې کیدو کې ډیر مصلحتونه دي.

ابو عبدالله او ملگری به یی ډیر ژر زما دمرگ خبر فردیناند ته ور رسوی . هغه به سملستی دحملې لپاره تیاری ونیسی الزغل ته مشوره ورکړه چې دمقابلې پر ځای په شا څه او ددښمن پوځیان زموږ تر سیمې پورې را ورسوه که هغوی وراندی راغلل نو موږ به پریکنده گوزار پرې وکړو ، دا هم امکان لری چی فردیناند دابو عبد الله په رضا منډی غرناطه خپل مرکز کړی او په مالقه حمله وکړی . په دی صورت کی دی دپاچا عسکر مخکی ورشی او په سرحد کی دی دهغوی دایسارولو هڅه وکړی له یوه معمولی تکر وروسته دی ځنگل ته په شاشی زه به دمناسب وخت په رارسیدو ددوی دلاربښونی لپاره تا ورواستوم ، خو په هغوی دا تاکید وکړه چې په هر صورت دمالقې ددفاع لپاره لږ تر لږه نیمایی پوځ باید هلته پریږدی.

د تورو جامو خاوند

د بدر بن مغیره دوژل کیدو آوازه داندلس په ساره او اوږدو کې دځنګل داور په څیر خپره شوه ، دابو عبد الله هیله وه چې دغه خبر دغرناطې اولس ته ونه رسیږي ، خو ابو داود مشوره ورکړه چې دا دې خبر په خپریدو به دابو الحسن ملا ترې مایوس شي ، ځکه خو يې څينو پلورل شويو خطيبانو ته اجازه ورکړه چې دسرحدې شاهين دوژل کيدو خبره خپره کړې .

فردیناند ته ابو داود خپل استازی ولیږه او دا پیغام یې ورکړ چې پر ابو الحسن دوروستی ګوزار لپاره همدا مناسبه موقع ده .

ابو عبد الله پخپل ګومان له یوه دیر لوی غلیم نه ځان بی غمه کړی ؤ بیا هم دغرناطې په ښاو خوا کی دسرحدی شاهین دملګرو موجودیت هغه ښه اندیښمن کړی ؤ خو چې کله ئې واوریدل دسرحدي شاهين ملګرو دغرناطې کلا بندی پری ښوده او ولاړل نو له خوښۍ نه په جامو کې نه ځائيده . دوه دری ورځې وروسته یې دا هم واوریدل چې هغوی په مالقه کی دابو الحسن ملګرتیا هم پریښوده او ولاړل نو په شاهی محل کې يې جشن جوړ کړ او په وطن پلورو يې انعامونه وویشل.

څو ورځې وروسته هغه ته دفردیناند استازی وروړسید او دا خبر يې راوړ چې تر څو هفتو پوری به زموږ پوځ داندلس جنوبی څنډو ته ورسیږي . دپوځ زیاته برخه به دغرنیو قبایلو دځپلو لپاره شمال او ختیځ لوری ته دجبل شیلر په لوری وراندې ولاړ شی . بل لښکر به دقادس او شریش له لوری دختیځ په لوری پرمخ ولاړ شی . دغه دواړه لښکر به د «سیرانویدا» په غرونو کی سره یو ځای شی . په دې موده کی ته له غرناطې راووزه او په مالقه یرغل وکړه . زموږ امید دی چې ته به مالقه فتحه کړی . خو که ددښمن دسختی مقابلې په وجه تاسو بریالی نه شوی نو دقادس حاکم به مو مرستې ته راوذانګي .

ابو عبد الله په خپل گومان دبدر بن مغیره په وژلو دفردیناند دلارې تول ازغی لرې کړی وو ، دهغه باور ؤ چې سر پرست او حلیف به یې په اوږو دنوی جگړی بار نه اړو ی . هغه به دتوپان په څیر په مالقه ور وخیژی او دده تول دښمنان به تباه او بر باد کړی . او دی به داندلس دیوازینی حکمران په حیث په رسمیت وپیژنی او بیرته به ستانه شی.

هغه چې دفردیناند پیغام واورید دپریشانی په حالت کې تی له ابو داود نه پوښتنه وکړه : آیا فردیناند ته دا نه ده معلومه چې په اوسنی حالت کی زما دپاره تر ټولو محفوظ ځای دالحمرا مانۍ ده ؟ دسرحدی شاهین له وژلو نه وروسته دغرناطې اولس زما پر خلاف سخت را پاریدلی او په پوځ زما دا بد گومانی ده چې که زه دخپل پلار پر خلاف حمله وکړم نو یو شمیر افسران به ما پرېږدی او له هغه سره به یو ځای شی.

ابو داود دفردیناند په مصلحتونو پوهیده ، هغه ته معلومه وه چې فردیناند په ابو عبد الله پوره باور نه لری ، او هغه پر ابو عبد الله ځکه په مالقه حمله کول غواړی چې دپلار او زوی تر منځ دنفرت او کرکی خلیج دومره پراخ شی چې دسولی او تفاهم امکان یې پاتې نه شی ، ځکه ابو داود ځواب ورکړ : بنایی دفردیناند به دا هیله وی چې ددښمن پام درې لوریو ته واوړی ، که ته له جگړې نه ډډه وکړې امکان لری هغه ستا له ملا تړ ته لاس پر سر شی ، ځکه خو بیله ځنده باید په مالقه حمله وکړی ، سرحدی شاهین او دهغه سر ښندویان ددښمن تر ټولو لویه تکیه وو ، سرحدی عقاب وژل شوی اوملگری یې خپلو خپلو کورونو ته ستانه شوی دی ، ځکه خو امکان لری دفردیناند دلښکرو دراتگ نه مخکی تاسو مالقه فتحه کړی ، دمالقی له نیولو وروسته به دجنوب ټول سرداران او قبایل ستا اطاعت وکړی او ته به دفردیناند احسان منلو ته اړ نه وی.

ابو عبد الله وویل : دمالقی حملی ته تیار یم خو یوازی په هغه صورت کې چې دفردیناند پوځ سرحدی سیمو ته را داخل شی.

ابو داود وویل : که ستا حکم وی زه دا ځواب ولیکم او ورونی لیږم !

ابو عبد الله هو! سهی ده ، خو داسې یې ولیکه چې پاچا دا گومان ونه کړی چې موږ بی زړه یو ، زه یوازی احتیاط لازم بولم.

****

(۲)

دابو الحسن وجود فلج او سترګې یې ړندې شوې وې ، دامیرانو په اصرار یې خپل وروور الزغل پر خپل ځای وټاکه ، فردیناند له خپل بې شماره پوځ سره له قسطلې نه راووت او دقرطبې سره یې پړاو واچاوه ، په اندلس کې یې دمسلمانانو پر وروستی کلا دپریکنده ګوزار لپاره تیاری ونیو .

هغه دشریش ، اشبیلیې او قادس امیرانو ته امر وکړ چې دغرناطې جنوب ختیځ بنارونه لوټ کړي او د «سیرانویدا» غرونو ته مخه کړی ، پاتې پوځ یې دیوه تجربه کار جنرال تر مشرۍ لاندې دشمال ختیځو سرحدي قبایلو دځپلو لپاره واستاوه .

کله چې دفردیناند لښکرې دسرحدی شاهین آزادی سیمې ته ننوتې نو له شا او یوه او بل اړخ نه دیوه نیم غلچکی برید نه پرته یې په مخه کې څه مقاومت و نه شو ، عیسویانو په خپله لاره کې زیات کلی لوټ او بر باد کړل ، او دلوړې حوصلې سره دسرحدی شاهین په سیمه کې پر مخ تلل، یوه ورځ دهغوی قوماندان دیوې ویجاړې کلا له نیولو وروسته خپلو سپاهیانو ته په وینا کې وویل :

زما زړورو جنګیالیو ! دا هغه سیمه ده چې دسرحدی شاهین له اجازې پرته به مرغه پر پکې نه شو وهلی ، اوس ددغو باغیانو مشر وژل شویدی او ددوی حوصلې ماتې شوې دی ، زموږ دپاچا ګومان ؤ چې موږ به له سختې مقابلې سره مخ شو ، خو دا خلك چې زموږ داسونو دپښو تر پهار اوری تښتي ، زموږتورې ددښمن دوینو تږی دی خو داسې معلومیږي چې تر څو مالقې ته ونه رسیږو دا تنده به یې ماته نه شي . ځکه خو موږ باید په لاره کې له آرام او دمې پرته مزل جاری وساتو داسی ونه شي چې زموږ هغه ورونه چې له قادس نه دمالقې په لور خوځیږی زموږنه دمخه ور ورسیږی .

بله ورځ چې دوی له یوه ځنګل نه تیریدل له یوه داسی حالت سره مخ شول چې هیله یې نه وه ، له شانه په پوځ ناڅاپه زرتنو سپرو حمله وکړه ، او دسترګو په رپ کې یې ددرې زرو تنو پوځیانو په شاوخوا کې ووژل او بیرته په ځنګل کې ورك شول .

دبدر بن مغیره تر تولو ستره کامیابی داوه چې په هلته دلته یوه یوه غلچکی حمله به یې دښمن داسې ناوونو او ګرنګو نو ته برابر کړ چې هلته به هره ډېره او

کمر دیوي نه فتحه کیدونکی کلا په څیر وه .

دعیسوی پوځ څنو تجربه کارو افسرانو خپل مشر ته دلاري بدلولو مشوره ورکړه ، خو هغه دڅواك په نشه بې خوده ؤ . دهغه سپاهیان هم دخپل سالار په څیر په دې پوهیدلی وو چې دسرحدی شاهین په مرګ ددی سر کشو قبیلو حوصلې ماتې دی ، دتوررو جامو خاوند زرتنه سپرو دوی ته زیات ځانی تاوان ورارولی ؤ اوس دوی دا ښه نه ګڼله چې له بدل پرته دې وراندې تیر شی .

یو ماښام عیسوی پوځ د سرحدی سپرو په تعقیب له یوی سختې او تنګې لارې نه یوې درې ته ووتل ، مخامخ دنګ غر ؤ څکه سالار په همدی دره کې پوځ ته د پراو اچولو امر وکړ ، دناڅاپی برید دمخنیوی لپاره یې دپوځ څو دلګۍ دشاوخوا غونډیو سرونو ته واستولې تولو ورځ په چریکی جګړو او ملهو تررو کی ستومانه پوځ په مزه ګیډه دوډۍ وخوړه او ښه شراب یې وڅښل او ویده شول .

دپوځ مشر او نورو سردارانو په شا وخوا غونډیو دریدلی پهری دکومی ناڅاپی حملی لپاره کافی وبللی او بې غمه ویده شول . دشپې په دریمه برخه کی ناڅاپه دهغو پهره دارانو کریږی واوریدل شوی ، دپوځ مشر وویریده او جګ شو ، سترګې یې ومښلې او له خیمې نه راووت ، څلورو خواو ته فریادونه اوچت وو ، او شا وخوا زیاتوخیمو اور اخستی ؤ عیسوی پوځ توري سنبالولې چې نا څاپه دغشو باران پیل شو ، داور په رنا کې په سلګو تو سپاهیان دغشو نخښه شول .

دلښکر مشر سپاهیانو ته په تیاره کې دپټیدو حکم وکړ او سپاهیانه له اور اخستو خیمو نه یوی خواته شول ، ناڅاپه له څلورو خواو نه دتکبیر نارې اوچتې شوې ، او دسترګو په رپ کې حمله کوونکی دعیسویانو په وارخطا پوځ ور پریوتل ، په تیاره کی ددیرو عیسویانو توری یو له بل سره ټکر شوی .

دپوځ مشر په دې ټمه چې دحمله کوونکو شمیر به زیات نه وی پوځ ته څلورو خواو ته دغونډیو دنیولو حکم وکړ ، خو دغشو او ډبرو په باران کې هغه یوګام پر مخ نه شول ، دسهار دعلامو په راښکاریدو سره دهغوی حالت داسی شو چې افسر له سر تیرو او سپاهیان له افسرانو نه بې خبره وو ، هر چا د ډبرو او ونو شاته پناه اخستله او دځان ساتنی په هڅه کې وو ، حمله کوونکو دعیسویانو اسونه ونیول او پرې سپاره شول پاتې اسونه چې پرې یې شلولی وو بې اختیاره نې په دره کې یوې او بلې خواته منډې وهلې ، ډیر سپاهیان داسونو تر پښو

لاندې شول ، دسهار په رڼا کې عیسویانو ولیدل چې حمله کوونکې دهمدوی په اسونو سپاره دي او پر دوی دنیزو پر غل کوي ، تر اوسه دنصراني لښکرو مشر په دې تمه وو چې دسهار درڼا له خپریدو سره به حمله کوونکي وتښتي ، خو چې دهغوی جوش اوجذبه یې ولیده وپوهیده چې دپریکنده جګړې لپاره یې دغه دره ټاکلې ده ، په دګر دعیسویانو دمړو شمیر حوصله ماتوونکی ؤ ، دحمله کوونکو په پرتله اوس هم ددوی دپوځ شمیر پنځه چنده ؤ ، خو په دره کې دسپرو د پرلهپسې حملونه ددوې پښې ښوئیدلې وې ، دپوځ مشر د دفاعي جګړې په تکل دشاته تګ اراده وکړه ، له درې نه یو تنګی ته ووتل نو داسې یې احساس کړه چې ددښمن د نیزو له حملو نه په امن شول ، خو دلته یې هم دډآدمنې ساه اخستل په نصیب نه شول ، یو ځل بیا د هیبتناکو کمرونو تر شا پټو مجاهدینو دتکبیر نارې اوچتې شوی ، او پر دوی دغشو او ډبرو باران پیل شو .

یوه دبره دلښکر دمشر په تندی ولګیده ، او راولوید مړ شو ، دهغه په وژل کیدو دسپاهیانو حوصلې ماتې شوې، دپوځ مرستیال په بیړه له تنګی نه دوتلو حکم وکړ ، دډبرو او غشو له باران نه چې وتښتیدل یوې هوارې درې ته ووتل ، او چې کله یې دپوځ حساب واخست له پنځه ویشت زرو تنو نه یوازې اته زره تنه پاتې وو.

له شانه یې دحملې دخطر له ویرې ددمې جوړولو فرصت نه ؤ او په دره کې وړاندې ولاړل ، نژدې دوه کوسه وړاندې دوی په یوه ګڼ ځنګل ننوتل چې ناځاپه د ونو له منځه پرې زرتنو سپرو حمله وکړه ، هغوی په همدې لومړی حمله کې عیسویان تیت او پرك کړل .

ددغو حمله کوونکو په مخکې همغه دتورو جامو خاوند سپور ؤ چې دهغه دژوندې نیولو په شوق عیسویان دغه خطرناکو ګرنګونو او دروته را ننوتي ؤ . نژدې دوه زره تنه عیسویان ځنګل ته و تښتیدل او غلی شول او نور پاتې له لږ مقاومت وروسته سلامې شول او وسلې یې وغورځولې.

* * * * *

(۳)

دمالقه دساتنې لپاره الزغل الزیغرې پریښود او پخپله دپنځه زره تنو سربندویانو سره دقادس ، قرطبی او اشبیلیی دپوځ سره پر دفاعي جګړې کې ورو

ورو په شاتلو او دسیرانویدا لمنو ته ورسید او دسرحدي شاهین دورتگ په انتظار شو ،

فردیناند ته دشاهین په دره کې دځپل سالار دبریالیتوبونو خوشحالوونکې خبرونه ور رسیدل ، هغه چې دالزغل دپه شاتګ او سیرانویدا په لوري دماتې خبر واورید نوره‌دواړو لښکرو مشرانو ته یې حکم واستاوه چې دساحل دښارونو پر ځای الزغل له دواړو خوا ؤ نه راګیر کړي . له دې سره یې ابو عبد الله ته پیغام واستاوه چې په مالقه حمله وکړي .

ابو عبد الله ته دا خبر رسیدلی ؤ چې دمالقه دپوځ زیاته برخه له الزغل سره تللې دی او الزیغری دډیر لږ پوځ سره دمالقې په ساتنه مصروف دی ، ځکه خو یې ځپله فتحه حتمي وبلله او پر مالقه یې حمله وکړه .

دفردیناند دزرخریدو سردارانو نه پرته دغرناطې ځنی داسې خلك هم په دې لښکر کې شامل شول چې په اندلس کې دمسلمانانو له راتلونکې نه مایوسه وو او یوازې دژوندې پاتې کیدو لپاره یې دفردیناند خوښې تر لاسه کوله .

کومه ورځ چې ابو عبد الله له ځپل پوځ سره له غرناطې نه ووت له هغې نه یوه ورځ وراندې دعقاب په دره کې دفردیناند لښکر له منځه تللی ؤ اوله هغې نه دری ورځې وروسته د سرحدی شاهین سرتیری دالزغل تر بیرغ لاندې راټول شول دالزغل پوځ ددښمن له شمیر نه په ویره کی ؤ ، خو د شاندار بری خبر یې حوصلې اوچتې کړي . الزغل له بدر بن مغیره او منصور بن احمد سره دځپل پوځ ټول سنګرونه وکتل ، دبدر بن مغیره په باب دده له سرتیرو پرته چاته دا څرګنده نه وه چې هغه ژوندی دی .

سپاهیانو له الزغل سره یو دتورو جامو خاوند مول وهلی لیده ، دوی ګومان کاوه چې دبدر بن مغیره له اخستلو وروسته خدای «ج» هغوی ته یو بل مرستندوی را استولی ، ددوی هستوګنځی دپوځ له پراو نه لږ لری ؤ . او دالزغل له څو مهمو پوځی افسرانو نه پرته چې په دې راز پوه وو بل چاته هلته دورنږدې کیدلو اجازه نه وه.

دالپکزا جنګیالۍ قبیلې ډلې ډلې دالزغل تر بیرغ لاندې راټولیدې له یوې مودې وروسته دوی ته دشاهین له مجاهدینو سره داوږه په اوږه جګړې ویاړ ور په برخه شوی ؤ.

منصور بن احمد دبدر جانشین گڼل کیدو دغه قبایلو له الزغل نه وغوښتل چی دوی دمنصور بن احمد تر قوماندی لاندې ورکړی . منصور بن احمد د بدر په مشوره دجګړی نخچه جوړه کړه او قبایلي مجاهدین یې په لارو کی تیت کړل او هغوی ته یی لارښوونه وکړه چی عیسوی لښکری څومره پر مخ راځی تاسو یې ځانته لاری تری دغه لښکر دعقاب دری ته دننوتلو پوځ له سر نوشت نه ناخبره ؤ پښتنو ورځی یې دسیرانویدا په لمن کې پړاو واچلوه او دخپل سالار دپیغام انتظار یې وکړ خو قبایلی مجاهدینو له شانه څو حملی پرې وکړې او هغوی ورانده تلو ته اړ کړل . ددرې ورځې پر مختګ په دوران کې دغه لښکر دلارې څو کلی وسوځول او یو شمیر نارینه او ښځی یی بندیان کړل ، له دی وروسته هغه خطرناکې سیمې ته ننوت چی سرحدی شاهین یې په ناکراری انتظار کاوه.

بدر بن مغیره دخپلو زرتنو غوره سپرو سره ددوی په مخکینی ډله حمله وکړه ، دسترګو په رپ کی یی هغوی تاراو مار کړل او په غونډیو کی پټ شول .

عیسوی قوماندان دوضعی په اټکل مصروف ؤ چی له شانه دقبایلی لښکر دحملی خبر ورغی دغه ځای دجګړې لپاره مناسب نه ؤ او تنګه دره وه ، عیسوی قوماندان سمدستی خپل لښکر ته دپر مختګ امر وکړ ، وراندی تنګه لاره مخ ځوری وه او له کوتل نه لاندی دره وه .

له شانه چی دوی دحملی توندی احساس کړه دلښکر مشر درې ته دورکوزیدو پریکره وکړه دغه مخ ځورې دره دوه کوسه لرې په یوه پراخ ځنګل پای ته رسیده او پورته بل لوری ته ددوغرونو تر منځ په یو تنګی پوری تړلی وه .

په ځنګل کې دوی ته دقبایلی لښکرو دسختې حملې ویره وه او په بره لاره دغرونو په منځ کی په کومه تنګه دره کې دایساریدو خطر ؤ .دعیسوی لښکرو مشر دواړو خواو ته دلارې لیدو لپاره دوه ډلګی واستولی او پخپله دیرغل کونکو په انتظار شو لږ ځند وروسته دده دپوځ وروستی ګروپونه را ورسیدل اودا خبر یې راوړ چې یرغل کونکی ددوی دځوابی حملې له لامله وتښتیدل .

کوم سپاهیان چې دځنګل په لوری استول شوی وو هغوی ځنګل ته له رسیدو سره سم دنیزو له حملې سره مخ شول او بیرته راغلل دا خبر یې راوړ چې ځنګل دنیزه وهونکو نه ډک دی.

کومه ډلګی چی ددرې بر لوری ته تللې وه هغوی له نیمې ورځې مزله وروسته

بیرته را ستانه شول او ویې ویل چې موږ تږدی لس میله وړاندې ولاړو دره ځای ځای تنګه او ځای ځای پراخه ده ، دواړو خواوو ته غونډۍ ډیرې اوچتې دی ، ددښمن دسپاهیانو څوك مو تر نظره نه شول ، څو تنو شینو وویل چې دغه تنګی وړاندې په هغه سمسوره دره ننبلي چې د «الپکزرا» دقبایلو کلې پکې دی .

عیسوی سالار ته دا لاره هم خطرناکه ښکاره شوه ، څو په دې دره کې دپراو اچولو نه وروسته هم دوی له څلورو خواوو ته دکلا بندی تر خطر لاندې وو ، که له ځنګ او غره نه یرغل کوونکی را بهر نه شی او منظمه جګړه ونکړی هم دوی ته به په شواخون وهلو ډیر تاوان ور اړوی . دهغه په مخ کی دسیرانویډا اوچت غر ؤ چپ لوری ته هغه ځنګل و چی ددښمن صفا کول او تری تیریدل ورته له امکان نه لری وو ، شاته یی هغه څوړه وه چی یو ځل یی تری په راتیریدو کې پوره ځانی تاوانونه وزغمل ، سالار په دی هم پوهیده چی په ځنګل کی غلی پوځ به ئې ښې لاس ته په وړاندې دره کې هم په غونډیو کې لاره ونیسی . بالاخره هغه ښی لاس ته دتنګی دری لاره غوره کړه ، مزل پیل شو چیرته به چی دره ډیره تنګه شوه دپوځ مشر به داحتمالی حملی دمخنیوی لپاره دپوځ ډلګی ښی او کینی غونډیو ته واستول او چی دره به پراخه شوه دغونډیو سختې لارې به یی پریښودی او په هواره دره کی به وړاندې تلل ، تر ماښامه له څه حادثی سره مخ نه شول ، شپه راغله خو دپوځ مشر دپړاو اچولو لپاره مناسب ځای ونه موند ، دشپې په تیاره کی له لږ مزله وروسته دواړو خواو ته غرونه ډیراوچت ښکاریدل ، دره هم ډیره تنګه وه ، په تیاره کی اسونو په ډبرو تیندکونه وخوړل او ورغړیدل څنو افسرانو خپل مشر ته مشوره ورکړه چی خدای «ج» خبر دی دغه لاره کوم ځای ته وتلی ده که نه ، امکانلری له اوږده مزله وروسته زموږ لاره بنده شی او دوتلو لپاره یوې خواته هم امکان نه وی او همالته دښمن زموږ په انتظار وی ، ځکه خو یا باید بیرته را وګرځو او یا اسونه په دره کی پریږدو او موږ به غونډیو ته اوچت شو ، که دشپې په موږ ناڅاپی یرغل وشی هم حالت به مو ډیر خراب نه وی . دسهار په رڼا کې که موږ بیرته په شاکیدو هم زموږ پلي سپاهیان به په غونډیو خیژی او زموږ ساتنه به کوی.

دوی لا دا خبرې کولې چې له پاسه یوه ډبره ورغړیده دوی وارخطا شول په تیاره کې یې په څیر څیر کتل او دڅه لیدو هڅه یی کوله ، لږ ځند وروسته څو

توري وبري هم وغورځيدې او دزخميانو کريږي ورسره غبرګې شوې ، او بيا ورسره سم ددبرو يو زورور باران جوړ شو سالار پوځ ته دشاتګ حکم وکړ ، خو ددبرو دباران زور ختم ته شو ، ددبرو شور ، دزخميانو فرياد او داسونو شنهار دقيامت ننداره ښودله ، دغونډيو پر سر حمله کونکو دالله اکبر نارې اوچتې کړې وې .

سالار دپوځ دتباهي دمخنيوي په خاطر حکم وکړ چې اسونه پريږدي او په غونډيو ور وخيږي ، خو په دې هنګامه کې ډيرو لږو کسانو دا حکم راورسيد ، اوچې چا ددې امر دتعميل هڅه وکړه وپوهيدل چې په دې ګړنګونو ورختل هم آسانه نه دي . زياتره سپرو ځانونه د درې يوې پراخې ساحې ته درسولو په خاطر خپل اسان را وګرځول .

تر سهاره دغه پوځ په دې تنګه دره کې سرګردانه او له تباهي سره مخ و . له ديرش زره تنو سپرو نه « ۱۲ » زره ددبرو ښکار شول . پنځه زره تنه په غونډيو وختل او په تيښته بريالي شول ، پاتې پوځ بيرته هغه ځاى ته ورسيد چې سفر يې پيل کړى و ، خو هغوى د راسمباليدو موکه ونه موندله . له ځنګل نه تازه نفسه سپاره را ښکاره شول دهغوى دمشر په لاس کې دغرناطې بيرغ و ، دسترګو په رپ کې يې اسونه والوزول او ددوى پر سرودريدل .

دنصرانيانو شمير اوس هم له هغوى نه لږ نه و . هغوى وډريدل او مقابله يې وکړه ، خو لږ ځنډ وروسته ډيوه موړ وهلي تورو جامو خاوند په مشرۍ پنځه زره تنه نورسپاره له غونډيو نه رابکته شول ، دهغوى په بيرغ دسرحدي شاهين نخښه وه ، هغوى په يوه يرغل ددښمن لښکر تار او مار کړ په دګر د ژوندي دوى اسلام ، ژوندي دوى غرناطه ، ژوندي دوى الزغل نارې سوري اوچتې شوې دفرديناند دپوځ درى زره سپرو ميدان پريښود او ځنګل ته ښتوتل او نور پوځ وسلې وغورځولې .

په بنديانو کې ۲ زره تنه دفرديناند خاص ګارډ اوافسران هم وو.

*****

(٤)

ابو عبد الله دا تمام حجت لپاره مالقې ته ولاړ، هغه ته دا معلومه شوې وه چې الزغل مالقه پريښې او د غرونو په لوري خوځيدلى ، دمالقې دساتنې لپاره ډير لږ پوځ پاتې دى . هغه په دې هم داده و چې که په مالقه يې بري ونه مونده هم

دفردیناند لښکر به په ځو ورځو کی دغرنیو سیمو دمقاومت له څپلو وروسته دده مرستی ته رارسیږی خو الزیغری له ښار نه بهرله ده سره مقابله پیل کړه ، د هغه دپوځ شمیر لږ ؤ خو دهغه دسپاهیانو جذبه او جوش دابو عبدالله له سپاهیانو نه په څو ځله زیات و . کله چی دواړه پوځونه یو بل ته مخ شول نو الزیغری خپلو سپاهیانو ته له ولولو ډکه وینا وکړه ویې ویل :

ددښمن شمیر له تاسو نه زیات دی ، خو په یاد ولری چی غدار هیڅکله هم زړورنه وی ، نن ستاسو جګړه د بقا جګړه ده ، که نن ستاسو پښی وښویدې نو په مالقه به دابوعبد الله په لاسو دفردیناند بیرغ رپیږی دخدای «ج» په مرسته باور ولری ، دا دکرایی سپاهیان او وطن پلوری ستاسو په وړاندی مقاومت نشی کولی.

دابو عبد الله ستره تکیه فردیناند دی خو تاسو دا زیری اوریدلی دی چی دهغه نیمایی لښکر دشاهین په دره کی دګوتو په شمیر مجاهدینو په لاس تباه شویدی .

انشاء الله نن سبا به دا هم واوری چی دهغوی باقی پوځ هم دسیرانویدا په لمنو کې بشپړ تباه شو.

مجاهدینو مخ په وړاندی ! خدای «ج» دفتحی لپاره نن له تاسو نه پرته بل څوك نه دي ټاکلی.

ابوعبد الله او دهغه زیات ملګری دښار دکلابندی په خیال راغلی وو ، له الزیغری غوندی سر ښندوی سره په خلاص ډګر مقابله ددوی دهیلی پر خلاف وه ، دوی لا په همدی تذبذب کی وو چی دالزیغری له خوا یوافسر اس میدان ته راوزغلاوه او په لوړ آواز یې وویل :

مسلمانان یوازی دحق لپاره جنګیږی ، که په تاسو کې څوك دا ګومان کوی چی په حقه دی زه دهغه مقابلی ته تیار یم . که ستاسو زړونه دا ګواهی درکوی چی تاسو په حق نه یاست نه تاسو باور وکړی چی زموږ مقابله به ونکړای شی. تاسو دفردیناند دمرستی په تمه یاست خو باور وکړی دهغه یو سپاهی به هم ستاسو مرستی ته راونه رسیږی . دشاهین په دره کې دهغه نیمایی پوځ تباه شوی دی .

او دسیرانویدا په لمنو کی یی باقی پوځ زموږ دمشر تر کلا بندی لاندی دی ، مګر ای ابو عبد الله ! که ته بیا هم جګړه کوی نو پخپله میدان ته راشه ، ښایی

ستا انجام دغه بې لاری خلك نيغی لاري ته راواړوی .

ابوعبد الله خپلو سپاهيانو ته وکتل او ددوی په څيرو کې يې مايوسي ولیده ويې ويل :

دا دروغ دی"تاسو دده په خبرو باور مه کوی، فردیناند ته هیڅ څوك ماته نشی ورکولی.

دابوعبد الله په اشاره یو بربری سردار اس میدان ته وزغلاوه . دمالقی مجاهد اس را وگرځاوه نیزه یی برابره کړه او حمله یی وکړه ، دسترگو په رپ کی دابو عبد الله پوځ بر بری سالار لیده چی په خاورو کې یی تریکی وهلی .

دالزیغری پوځ دهغه داشارې په انتظار ؤ ، الزیغری نیزه اوچته کړه او الله اکبر ناره یی وکړه ، او دمالقه مجاهدین دتوپان په څیر دابوعبد الله په لښکر ور پریوتل .

یو ساعت وروسته دملت پلورو لښکرځلور سوه مړی په ډگر پریښودل او دغرناطی په لوری تښتیدل ، الزیغری تر لرې فاصلی هغوی تعقیب کړل ، خوهغه مالقه په خطر کی بلله بیرته را وگرځیدل ،

غرناطی ته دابو عبد الله له رسیدونه دمخه دښار اوسیدونکو ته دشاهین په دره او سیرانویدا کی دمجاهدینو دشاندار بری خبر رسیدلی ؤ ، په کوڅو او بازارونو کې دفتحې پهویاړ دخوښیو جشنونه جوړ شوی وو ځنی خلك په جوماتونو کی راټول شوی وو اودالزغل دعمر داوږدوالی دعاگانی یی کولی ، ځنی نور په څلور لارو او میدانونو کی راټول شوی وو او له شاعرانو نه یی دسرحدی سرښندویانو او قبایلی مجاهدینو په ستاینه کی بوللی اوریدې .

دابو عبد الله الحمرا ته له ننوتلو نه لږ وروسته دده دماتې خبر په ټول ښار کی خپور شو ، او خلك دمحل ددروازې په مخ کی راټول شول ، پهره دارانو دروازه وتړله

کله چې ابو غبد الله شاهی محل ته ننوت نایب ئی دا خبر ورکړ چی ما په دواړو جبهو کی دعیسویانو دماتی دخبرونو رښتینتوب کړی دی . دفردیناند دماته خوړلی پوځ څو تنه سپاهیان سرگردانه دغرناطی یوه کلی ته راغلی وو ، دکلی مشر هغوی ماته راوستل ، په دوی کی یو دهغه پوځ ملگری ؤ چی دعقاب په دره کی تباه شو ، او پاتی نور دهغه پوځ څخه ؤ چی دالزغل دلښکرو له لاسه

دسیرانویدا په لمنو کی تباه شول ، دغرناطې دنورو ډیرو پهرو او دچونیو له ساتونکو نه همدغسی احوالونه راغلی چی دوی دماته خوړلی پوځ سرگردانه پوځیان په تیښته لیدلی دی دښار په اوسیدونکو کې ددې خبرونو په اوریدو ډیره جوش او جذبه راوښه شوی ، دښوونځیو زده کوونکو دلوی مفتي دفتوی له مخی ستا وفادار سرداران وژلی دی او ستا سره حملی ته دوتلیو سپاهیانو کوورونه یی سوځولی دی ، ابو عبد الله په نویو حالاتو دغور او مشوری لپاره امیران او سرداران دار الاسود ته راوغوښتل ، په خپله په بله کوټه کی کیناست او یوه غلام ته یی امر وکړ چی ابو داود راولی ، غلام دابو داود دراوستلو لپاره ولاړ ابو عبد الله په کوټه کی په قدم وهلو پیل وکړ ، لږ ځنډ وروسته غلام بیرته راستون شو او خبر یی راوړ چی ابو داود چیرته تللی دی.

ابو عبد الله پریشانه شو ویی پوښتل : چیرته تللی ؟

غلام ځواب ورکړ : دا خبره یوازی دحرم خاص ساتونکی ته معلومه ده او هغه ستا په حضور دمشرف کیدو اجازه غواړی.

ابو عبد الله : هغه زر راوله .

لږ ځنډ وروسته دالحمرا خاص کوتوال کوټې ته ورننوت او دابو عبد الله په مخ کی یی سر ټیټ کړ او ودرید .

ابو عبد الله پوښتنه وکړه : تاته معلومه ده چی ابو داود چیرته تللی ؟

کوتوال : هغه ماته دومره وویل چی زه دپاچا په امر چیرته روان یم .

ابو عبد الله: هغه له غرناطی نه بهر ته تللی ؟

کوتوال : هغه په گاډی کی تللی دی . خپل ضروری سامان یی هم ورسره وړی دی.

ابو عبد الله : ورشه دکور نه یی پوښتنه وکړه .... نه زه پخپله ورځم ابو عبد-الله ددروازی په لوری ولاړ خو کوتوال وویل : دهغه کور تش دی .

ابو عبد الله : څه دی وویل !

کوتوال : هغوی ټول تللی دی.

ابو عبد الله په ډیره بد حواسی اووارخطایی کوتوال ته وکتل ویی ویل : هغوی څه وخت تللی دی؟

کوتوال : نن ماسپښین مهال.

ابو عبد الله: تا ولی هغوی ایسار نه کړل ؟
کوتوال : ستا له حکم پرته ما دا جرئت کله کولی شوای.
ابو عبد الله: هغه ته کوم استازی نه ؤ راغلی ؟
کوتوال : نه مگر هغه دعیسویانو دماتې دخبر په اوریدو ډیر پریشانه ؤ.
ابو عبد الله : ماته یې څه پیغام نه دی پریښی ؟

کوتوال : نه هغه ویل چی زه دپاچا دحکم په تعمیل چیرته روان یم . دالحمرا په دروازه کې دخلکو گڼه گوڼه وه هغه دشاله دروازې نه ووت . هغه دا هم نه غوښتل چې بهر یې څوك ووینی او ویې پیژنی ځکه یې ډیوه مراکشی سوداگر جامې اغوستې وې.

ابو عبد الله کوتوال رخصت کړ ، او تر لږ ځنډه له ځانه سره یوازی سوچ وروسته دامیرانو کوټې ته ورننوت .

*****

(۵)

دابو عبد الله ملگرې دماته خوړلی ذهنیت خاوندان هغه خلك وو چی په راتلونکو جگړو کی یی دمسلمانانو ماته حتمی گڼله او دوی خپل تقدیر او راتلونکی له عیسویانو سره شریك کړی ؤ.

ابو دا ددوی ته دا یقین ورکړی ؤ چی فردیناند به دمناسب وخت په راتلو ددوی دغداری انعام ورکړی ، خو د فردیناند دلښکرو په ماتې او دابو داود دناڅاپی ترې تم کیدو دوی ډیر پریشانه کړل .

کله چی ابو عبد الله دار الاسود ته ور ننوت ویې لیدل چی ډیرې کرسۍ تشې دی . چې پوښتنه یی وکړه ورته څرگنده شوه چی ځنی سرداران دعیسویانو دماتې دخبر له اوریدو سره غلي شوي دي. امکان لری هغوی له الزغل سره یو ځای شوی وی. او څو نور ښایی د غرناطی له غوسه ناك اولس سره یوځای شوی وی .

ابو عبد الله له حاضرو سردارانو نه وپوښتل : اوس ستاسو څه رایه ده ؟

هغوی تولو یو بل ته وکتل ، بالاخره یو سردار اوچت شو ویی ویل : لوی سلطانه ! دالزغل پوځونه به ډیرزر دغرناطی په دروازو ودریږی . داولس احساسات دومره توپانی دی که دالحمرا پولادی دروازی نه وای وختی به یی موږ

یوهم ژوندی نه ؤ پریښی . په کومو خلکو چې زموږ زیاته تکیه وه همغه نن دپاریدلیو خلکو لارښوونکی دی . زموږ پوځ دمالقی له ماتی وروسته له الزغل سره دمقابلې همت نه لري. که هغوی په غرناطه قبضه وکړه نو یوازې دسرحدی عقاب په بدل کی به موږ ټول په دار وځړوی .

زموږ په مخکې یوازې یوه لاره ده او هغه دا چې غرناطه پرېږدو او فردیناند ته پناه ورووړو . هغه به دخپلې ماتې بدل خامخا اخلی زما باور دی چی فردیناند به ددی عملیاتو لپاره ډیر لږ پوځ استولی وی . او هغه به اوس په دی ماته چوپ پاتی نه شی . سمدستی غرناطه زموږ دپاره دساتنی مناسب ځای نه دی . که دلته خطر نه وای ابو داود به داسی ناځاپی نه ورکیده ، اوس زموږ لپاره تر ټولو مهمه مسئله داده چی دالزغل له بدل نه څه ډول ځانونه وژغورو !

نورو امیرانو هم په وار وار دهغه خبری تائید کړې ، ابو عبد الله سر ښکته اچولی ؤ او تر ډیره یې چورتونه وهل ، بالاخره یی وویل : که ستاسو ټولو همدا رایه وی نو زه ستاسو مخالفت نه کوم ، سردار ډاډه ساه واخستله ویی ویل : نو غوره داده چی ډیر زر له دی ځایه ووزو ، زما په خیال به دشپې مهال غوره وی . خو نن دغرناطې پاریدلی اولس چار چاپیره پراو اچولی ځکه خو سبا شپې ته باید وتلو ته چمتو شو.

ابو عبد الله مجلس رخصت کړ ، صدر اعظم یې لږ له ځان سره تم کړ او تر څه څنډه دواړو دخپل راتلونکی په باب مشوری وکړی .

ابو عبد الله وویل : ایا ستا باور دی چی فردیناند له دومره زیان گاللو وروسته زما دتاج او تخت دبیا گټلو لپاره یوه بل جنگ ته تیار شی ؟ ایا هغه به دیوه ماته خوړلی او کمزوری دوست په ځای زما تره ته دیوه ځواکمن دښمن په حیث دسولی لاس ور اوږد نه کړی.

فرض کړه که په دی مصالحت کی دوی مــا او تا زما تره او پلار ته وسپاری نو بیا .؟

صدر اعظم له لږ او ډیر سوچ وروسته وویل : ددی خبرې فیصله به راتلونکی پیښی کوی چی زموږ اخستی گام سهی ؤ که نه په هر صورت موږ خپل راتلونکی په فردیناند پوری تړلی ده .

اوس زموږ لپاره له دې پرته بله لاره نشته چی موږ هغه ته ځانونه ورسوو ابو۔

داود هلته رسیدلی ، او دهغه په موجودیت کی که فردیناند ستا پلار او یا الزغل ته ددوستی لاس ورغځوي نو دا به معجزه وی .

ته اندیښنه مه کوه تر څو فردیناند دتیرو ماتو بدل وانه خلی موږ ته به اړوی.

دالحمرا کوتوال کوټې ته ور ننوت وبی ویل : دشمالی سرحد اعلی ناظم ستا په خدمت کی دحاضریدو اجازه غواړی.

ابو عبد الله کوتوال ته وکتل او په غوسه یی وویل : تاته معلومه نه ده چی زه اوس له صدر اعظم سره خبری کوم.

کوتوال وویل : معظم پاچا ! ما دهغه ایسارولو هڅه وکړه خو هغه ستاسو دلیدو اصرار کوی او کوم مهم احوال یی راوړی .

صدراعظم وویل : هغه اوس څنګه الحمرا ته را ننوت ؟

کوتوال وویل : نن مابنام دمعظم سلطان له راتګ نه لږ مخکې دښاریوه عزتمنده میرمن چې ملکې محترمی هر وخت الحمرا ته دننوتلو اجازه ورکړی ، ملکی ته راغلې وه او کوم پیغام یی راوړی و. ملکې ماته امر وکړ چې ناظم ته الحمرا ته دراتلو اجازه ورکړم.

ابو عبد الله وویل : ملکې عالیې له هغه سره لیدلی دی ؟

کوتوال : هوکې ! او هغی ماته امر وکړ چې زه ستا په حضور کې دهغه دملاقات عرض وکړم.

ابو عبد الله وویل : هغه اوس چیرته دی ؟

کوتوال : هغه بهر په دروازه کی ولاړ دی . هغه اصرار کاوه چی دامیرانو په مجلس کی له تاسو سره ووینی خو ما په ډیر زحمت ایسار کړ ، هغه ډیر پریشانه دی .

ابو عبد الله وویل : که هغه دا خبر راوړی وی چی دفردیناند لښکر ماته خوړلی نو ورتهووایه چی نشم ورسره لیدای .

کوتوال!عزتمنده پاچا ! هغه تېپی دی او دملکې عالیې امر دی چې خامخا ورسره وګوره.

ابو عبد الله وویل : ښه ده رایی وله !

کوتوال سلام وکړ او بهرته ووت. لږ څند وروسته یو دمزیوتو متهو خاوند زلمی کوټی ته ورننوت ، دهغه په تندی سپینه پټۍ تړلې وه ، او ښی مټ یی په غاړه

کی په دسمال ترلی ؤ .

هغه په ادب له سلام وروسته وویل : معظم پاچا ! زه په دې وخت کې ستا په آرام کې دخلل اچولو معذرت غواړم . خو ماته ستا په خدمت کې حاضریدل ضروری وو .

ابو عبد الله وویل : ته تپی یې ؟

هغه وویل : دا معمولی تپ دی زه ستا په خدمت کی یو افسوسناك خبر وراندی کوم .

ابو عبد الله وویل : که ته داوایې چې دفردیناند لښکر میدان پریښود او وتښتید او یا زما تره الزغل په غرناطه دیرغل کولو اراده لری.نو زموږ په معلوماتو کی به څه زیات نه کړې.

تپی : عزتمنده پاچا ! زه یوازې دخپلې سیمې په باب څه وایم .

ابو عبد الله: هلته به خلکو زموږ پر خلاف بغاوت کړی وی ، موږ له داسی خبرونو سره هم دلچسپی نه لرو ، ستاسو دسیمې باغیان به دغرناطی دباغیانو نه زیاتی احساساتی نارې نه وهې.

تپی : نه زه دباغیانو دنماینده په بڼه تاته نه یم راغلی .

دحضور غوږونو ته دمظلومانو فریاد رسول غواړم . له ماتی وروسته عیسوی پوځونو په سرحدی کلیو کی تباهی گډه کړه هغوی زموږ پنځلس کلی وسوځول ، دخلکو دشتمنیو او مالونو نه پرته یی « ٤٠ » تنه نجونی ورسره وړی دی . له سرحدونو بهر هم زیات پوځیان زموږ سیمی ته راغلی وو ، زما سره ټول پنځه سوه تنه سپاهیان وو چی دری سوه یی ووژل شول دیرغل کوونکو شمیر هره شیبه زیاتیږی ، هغوی بنځی بوډا گان او ماشومان هم وژنی . هغوی داعلان نه پرته زموږ پر خلاف جگړه پیل کړی . دسرحد سیمه تشیږی . که موږ ددی وحشت او بی رحمی دتوپان مخه زر تر زره ونه نیوله په دوو دری ورځو کی به په زرگونو مهاجرین خپل کور کلی پریږدی او غرناطې ته به پناه راوړی.

ابو عبد الله وویل : په دې حالاتو کې ته له مانه څه توقع کولی شی ؟

ځوان لږ په جوش وویل : زه له خپل طرفه هیڅ نه وایم زه دسلطان غوږونو ته دقوم دهغو لونړو فریاد رسوم چی عصمت یی لوټیږی . چې ورو کی ماشومان یی ورسره وژل کیږی . که پاچا له مانه دا پوښتنی چی هغوی څه غواړی نو زه به ځواب ورکړم چی موږ باید ددغو لوټمارانو او ډاکوانو پر خلاف زر تر زره دجنگ اعلان وکړو.

ابو عبد الله وویل : موږ ته سمدستي تر ټولو لويه مسئله داده چي پاريدلي خلك څه ور له الحمرا نه لري او تيت او پرك كړو . كه تاته زموږ دستونزو اندازه معلومه نه وي پخپله ولاړ شه ، په دروازه كې راټول شوی خلك ووينه .

زلمي : ما هغوی ليدلي او دلته هم دهغوی غږونه اورم.

هغوی ټول دا وايي چي نصرانيان زموږ دښمنان دي.

هغوی په هسپانيه كي پر خپل مسلمان رعيت ژوند تريخ كړی . اوس په غرناطه كي هم هماغه لويه جوړول غواړي .

ابو عبد الله وويل : ستا غوږونه دومره څك دي خو ته دا نه اورې چې ابو عبد الله غدار دی او د الحمرا خښته خښته به وسوځوو !

زلمی ناظم : زه دا هر څه اورم . خو زه پوهيږم چې دا ټول زموږ خپل او خوا خوږي دي هغوی تا خپل ساتونكی او مسئول گڼي هغوی غواړي چې ددوی ساتونكي او څارونكی دراتلونكو خطرونو سره دمقابلي لپاره ددوی لارښوونه وكړي.

كه هغوی ته پردي بللي ، دالحمرا په دروازه به داسي نه راغونډيدل ، هغوی را پاريدلي دي خو ستا څو جملي دهغوی احساسات سړولي شي . نه بلكي ددوی داحساساتو مخه بل لوري ته اړولی شي. زما باور دی چې كه دوی دخپلو سرحدي ورونو له مصيبت نه خبر شي او ددوی په وړاندي دا اعلان وكړي چې نصرانيانو ته به ددي ظلم سزا وركړای شي نو هر سړی به ستا تر بيرغ لاندي جگړې او سر ښندلو ته چمتو شي كه نه نو ......!

ابو عبد الله ناظم دوه زړي وليد ورته ويې ويل :

كه داسي نه وي نو څه ...؟

ناظم ځواب وركړ : كه نه نو ته پوهيږې چې دوی به ټولي هيلي په الزغل پوري وتړي او په دې كې به حق په جانب وي .

ابو عبد الله وويل : هغوی خپلي هيلي په الزغل پوري تړلي دي.

ناظم : مگر په سرحدي سيمو كي دنصرانيانو كړو وړو دا ثابته كړه چي دمسلمانانو پرخلاف ددوی څه وړ ارادې دي.

له دي وروسته موږ ته ښايي چې سره يو شو ،كه همدا اوس په سرحد ديرغل كوونكو پر خلاف پوځ ته دحملي امر وكړې وبه گورې چي ديوه پوځي په مقابل كې به دغرناطي لس تنه رضا كاران له موږ سره ملگري شي.

دا به زموږ دتيرو غلطيو كفاره وي ، او زما باور دی چي ستا كاكا به هم

پخوانی تول خفگان هیرکړی.

صدر اعظم چی ابو عبد الله دناظم دخبرو ترتاثیر لاندی ولید ویی ویل : دمعظم سلطان کړو وړو ته دغلطی نوم ورکول جرم دی او ته دپوځ یو مسئول افسر یی.

ناظم : که ماته دخپلو مسئولیتونو او ذمه واریو احساس نه وای نو داسی خبری به مې له خولې نه وتلې.

ابو عبد الله وویل : سمدستی اوس زه کومه پریکړه نشم کولی ته ولاړ شه استراحت وکړه سباته به گورو.

ناظم وویل : عزتمنده پاچا ! زه سمدستی سرحد ته ځان رسول غو اړم . تر اوسه پورې به زموږ ډیر کلی تباه شوی وی . که تاسو تر سهاره څه پریکړه نشی کولای نو له پوځ نه لږ تر لږه پنځه سوه تنه ماته راکړی ، زما باور دی چی تر لږ ختو پوری به لږ ترلږه دوه زره تنه رضا کاران هم برابر کړم ، خلکو ته باید یوازی دا څرگنده شی چی ته دعیسویانو دمظالمو زغملو ته تیار نه یی.

صدر اعظم وویل : موږ له فردیناند سره ددوستی تړون کړی دی،

ناظم: که داخبره نه وای ما به دعزتمن پاچا نه له پوښتنی پرته رضا کاران راټولول او مقابلی ته به ورتلم .

صدر اعظم: موږ به سهار فردیناند ته استازی واستوو او پردی تیری به یی سخت احتجاج وکړو ، زما یقین دی چی زموږ پر سرحد دعیسویانو دغه چپاو ده ته نه دی معلوم .

ناظم : د وزې احتجاج دلیوه فطرت نشی بدلولی.

ابو عبد الله په غوسه شو ویی ویل : ته تلاي شی که موږ ته کله ستا دمشورو ضرورت شو را ویه دې غواړو، اوس موږ ته داستراحت ضرورت دی.

ناظم :.نو آیا دعزتمن پاچا دا حکم دی چې هغه مظلومان په هماغه حال پریښودل شی ؟

ابو عبد الله خجالت شو ویی ویل : ما تر اوسه تا ته څه حکم نه دی کړی ، ته تر سهاره انتظار وباسه ، تر سبا پوری ته زموږ میلمه یی ابو عبد الله لاسونه وپړکول دالحمرا کوتوال کوټې ته ور ننوت ابو عبد الله وویل : دی میلمستون ته بوځی.

ناظم په اندیښنه پاچا او صدر اعظم ته وکتل او بیله دی چی څه ووایی له کوټې نه ووت .

یو اوښتون

دصدر اعظم له رخصتولو وروسته ابو عبد الله دډیری پریشانی په حالت کی حرم سرای ته ننوت ، کله چی دخپلی میرمنی کوټې ته ننوت یوی وینځې په ادب له سلام وروسته ورته وویل : محترمه ملکه او ستاسو مور دالحمرا د لویی دروازی په برج کې ناستې دي ، هغوی ته خبر ورغی چی تاسو به تر ډیره مصروف یاست دوی همدا اوس هلته ولاړی.

ابو عبد الله تر لږ ځنډه دتذبذب په حالت کی ودرید بیا یې وویل: هغوی خو دپاریدلیو خلکو خبری دلته هم اوریدای شوای. دهغه په لهجه کی تر تریخوالی بې وسی زیاته وه .

مینځې وویل : که دحضور اجازه وی نو زه به ستاسو دراتګ خبر ورکړم.

ابو عبد الله سر ځوړند دحرم سرای له دروازی نه ووت.

ددروازی پهره دار دمعمول په شان په هغه پسی روان شو خو ده مخ ورته راواړاوه و یی ویل : زه تخلیه غواړم.

پهره دار بیرته را وګرځید ، ابو عبد اله دمرمر ډبرو په فرش ورو ورو ګامونه اخستل دلویی دروازې په لوری روان شو بهر یې دمظاهره کوونکو غږونه اوس صاف اوریدل دبرج زینو ته چی وررورسید ودرید او تر ډیره دوه زړی هلته ولاړ ؤ ، هغه خپل بنځه دخپل ژوند دیوی ډیرې سختی پریکړې نه خبروله ، او تر اوسه دده پخپله هم باور نه ؤ چې په دې پریکړه به څومره عمل وکولای شی ، دهغه دژوند ډیری لږ شیبې داسې وې چې هغه له الحمرا نه بهر تیرې کړې وې ، همدغه دده دنیا او همدغه ځای دده جنت ؤ . او اوس حالاتو ددی جنت پریښودلو ته اړ کړی ؤ

هغه پخپل زړه کی وویل : آیا دا ممکنه ده چې زه په ژوند الحمرا پریږدم ؟ آیا دا امکان لری چې دالحمرا دروازی یو ځل زما پر مخ وتړل شی بیا به بیرته هم پرانستل شی . زه به ددی مقصد لپاره له فردیناند نه مرسته غواړم . له دی پرته بله چاره نشته او هغه په خوښی دې ته تیار دی ، خو اوس به زه یوازې دکاکا او

پلار پر خلاف نه بلکې دباغي رعیت پرخلاف هم د فردیناند په توره تکیه کوم ، مگر له دغو ماتو وروسته به فردیناند زما په خاطر داسې جگړې ته زړه ښه کړي چې نتیجه یې ده ته ډیره خطرناکه هم کیدای شي ؟ او ایا د هغه وروستۍماته به زما او زما دملگرو دبشپړې تباهۍ په معنی نه وي ، او که هغه بریالی شي نو ددې برې دتولو انعامونو حقدار به ما وگڼي ؟

هغه پخپله دې پوښتنو ته ځوابونه ورکول ، ابو عبد الله ! ته دغرناطې پر اسمان یو بد مرغه ستوری یې ، دفردیناند په لاسو دځان لپاره دغرناطې ددروازو پرانستلو معنی دا ده چې دغرناطې دمسلمانانو ټول قوت وځپلی شي، دالحمرا په دروازه کې دمسلمانانو لاشونه انبار شي ، دا خلك چې اوس نعرې وهي ستا دهغه تخت درناوی نه کوي چې دفردیناند په مرسته یې تر لاسه کوی، هغه تخت چې لاندې ترې مسلمانان په ترپکو او سلگو وي ، دوی به تا تل یو غدار او خاین بولي ، مگر اوس زما مخې ته دځان ساتنې مسئله ده ، زه دلته له یوې یا دوو ورځو زیات نشم پاتې کیدای زما تره به خامخا په غرناطه یرغل کوي ،دغه پاریدلی خلك به له هغه سره ملگري کیږي او بیا به هغوی زما فلج شوی پلار دلاس آله کړي او په غرناطه به حکومت کوي ، آیا دا امکان نه لري چې دغرناطې له نیولو وروسته له فردیناند سره سوله وکړي ، آیا فردیناند به یوازې زما په خاطر دهغوی دسولې ورغځیدلی لاس تش پریږدي ، ایا هغه به دخپلې گټې په خاطر ما الزغل ته ونه سپاري ؟ ایا ما د خپلو آرزوگانو په خاطر آن خپل پلار قربانی نه کړ ، دمالقې دمعمولي پوځ په وړاندې زما ماتې به د فردیناند په زړه کې زما څه درناوی پرینښی وي ؟

دداسې پریشانه خیالونو نه دخلاصون په خاطر به ده دابو داود جادویي خبروته پناه وړله ، دابو داود په موجودیت کې هغه هیڅکله هم دزیات سوچ ضرورت نه احساساوه ، تر اوسه پورې چې ده څومره اشتباهات کړي وو لامل یې دا ؤ چې ابو داود ده ته ددې اشتباه گانو په بدو نتایجو د غور او سوچ موکه نه وه ورکړې . هغه به چې کله دې لږ په غور او دقت ولید ورته ویل به یې چې داندلس تاجدار باید داسې سوچونو ته په دماغ کې ځای ورنکړي ، پاچاهان له داسې پړاوونو نه تیریږي . دیوه واکمن زړه باید ډیر غټ وي ، دا ابو داد ؤ چې دده د آرام ژوندانه له بیړۍ سره یې بادبان وتاړه او دحوادثو په سمندر یې ورتیل وهله ، او دا ابو

داود ۋ چې په هر نوی ګرداب کې به یې تسلی ورکوله ، او اوس دابیرې داسی کمرونو ته ورننږدی شوی وه چې ابو داود تر اوسه دخپل شاګرد له نظره پټ ساتلی وو.

ابو عبد الله ورو ورو په تاو راتاو زینو کې پاس وخوت دبرج په دالان کی دده پر میرمن او مور سربیره څو نوری ښځې هم وی چی له کړکیو نه یې لاندی کتل ، دمظاهره کوونکو دچیغو او فریادونو په شور کی چا د ابو عبد الله د پېښو غږ وانه ورید . هغه تر لږ ځنده دګنبزی لاندی چوپ ودرید ، لاندی ددروازې په مخه کی دخلکو لویه ګڼه ګوڼه وه او نعری یی وهلی «ابو عبد الله غدار دی.

ابو عبد الله وطن پلوری دی . ابو عبد الله غرغره کړی .

الحمرا وسوځوی !

دځینو خلکو په لاسونو کی مشالونه وو او ځینو خپلی توری او نیزی اوچتولی ، ابو عبد الله په زړه کی له ځانه وپوښتل : ایا زه دفردیناند په مرسته په دی خلکو حکومت کولی شم ؟ نه ، نه ! پخپله یی ځان ته ځواب ورکړ . دا امکان لری چی فردیناند زما په خاطر لوېشت په لوېشت غرناطه وسوځوی او دغرناطی په هره څلور لاری کی ددی خلکو دلاشونو انبارونه جوړ کړی خو دا امکان نه لری چی هغوی دوی زما په اطاعت مجبور کړی .

ایا دغرناطی دتباهی تقدیر زما په لاسو کې دی ؟

هغه له دی تصور سره ولړزیده له ځانه سره یی وویل :

ابو عبد الله ستا په مخکی اوس یوازی یوه لاره پاتې ده ، او هغه دا چی ته له دی تخت او تاجه دتل لپاره لاس واخله ، ته داندلس په ځمکه کې چیرته غلی شه ، مګر ته به چیرته ولاړ شی ؟

فردیناند ته ! نه نه هغه ته ورتګ به دا معنی ولری چی غرناطه به ستا په لاسو تباه کیږی ، هغه به تل تا دخپلو اهدافو لپاره استعمالوی ، ته به دهغوی دهیلو دترسره کولو نه ډډه ونه شی کولی، او دفردیناند تر ټولو لویه آرزو داده چی اندلس له مسلمانانو نه تصفیه او پاك شی.

ته دپسونو دشپنی لپاره له لیوه نه مرسته غواړې ته فردیناند ته نشې ورتلای ، تر اوسه ته ددوی دلاس آله وی او هغه ابو داود هم ښایی ددوی دلاس آله ۋ ، او تا ددغه سړی په لاسو دنځیدو حماقت وکړ ، چی دفردیناند یو معمولی نوکرۇ،

تا په هغه اعتبار وکړ خو چې وخت راغی هغه ته پرېښوی او وتښتید ، ته دهغه په لاس کی یوه نانځکه وی ، هغه ته دخپل پلار پرخلاف وپارولی ، او تا دخپل پلار پر خلاف بغاوت وکړ ، هغه تاته دابو موسی دبندی کولو مشوره درکړه ، او تا خپل ډیر غوره دوست په زندان کی واچاوه ، هغه تاته دسرحدی شاهین دوژلو مشوره درکړه او ته دې ته چمتو شوې چې داندلس مسلمانان له یوه غوره مرستندوی او دوست نه محروم کړې.

هغه ستا په لاس کی بل شوی مشال درکړ او تا په هغه خپل درمند ته اور واچاوه ، هغه په تا داسې جرم وکړ چې ستا په خیال او تصور کی نه ؤ ، او کله چې دسزا وخت راغی ته هغه دغرناطی داولس عدالت ته پرېښودی او وتښتید.

دابو داود پر خلاف دلومړی ځل لپاره دابو عبد الله په زړه کی دنفرت احساسات را ویښ شول.

په تصور کی یی ولیدل چې استاد یی دفردیناند څنګ ته ناست ذی او په ده پورې ملنډې وهی . هغه ویل چې دابو الحسن زوی زما او ستا له اټکل نه زیات احمق ؤ .

زه ددی لپاره راغلم چې نور له هغه نه زیات کار نشو اخستل کیدای.

دهمدی تصور په تل کی په زوره دابو عبد الله له خولی ووتل : تګماره ، فریب کاره ، لعینه کاشکی زما لاس ستا تر ورمیږ در رسیدای .

دهغه دغږ په اوریدو په دالان کی ناستو ښځو تکان وخوړ او ټولو ده ته وکتل.

له لږ دوه زړه توب وروسته دابو عبد الله مور وروړاندی شوه هغه ته په دوه دری قدمی کی ودریده تر لږ ځنده مور اوزوی دسپوږمی په رڼا کی یو بل ته کتل

ابو عبد الله په کمزوری آواز وویل : که اجازه وی دا مجلس به رخصت کړو زه له تاسره ځانګړی خبرې لرم .

دابو عبد الله مور نورو ښځو ته مخ ور واړاوه ، هغوی ددی په مقصد وپوهیدی اوغلی ښکته ولاړی دابو عبد الله میرمن هم په هغوی پسی ورغله خو ده پری غږ کړ : بیګم ته هم ودرېږه !

هغه تم شوه او دګنبزی په یوه کونج کی ودریده دسپوږمی په رڼا کی مور زوی او میرمنې په چوپه خوله یو بل ته کتل ، او لاندې دګڼې ګونې چیغی ورو ورو

زیاتیدې :

ابو عبد الله غدار دی ! ابو عبد الله داسلام دښمن دی ، خو دهغو الفاظو په پرتله ابو عبد الله ته دخپلی مور او میرمنی چوپ کتل ډیر له زغم نه وتلی وو.

هغه چې نوره چوپتیا ونه زغملای شوه ویی ویل : دغرناطې غدار دخپلې مور او میرمنې په مخ کی ولاړ دی ، او دا پوښتنی چې ایا دوی هم دغرناطې دخلکو په څیر دهغه لپاره څه سزا ټاکلې ده ؟

دابو عبد الله مور ځواب ورکړ ، دغرناطې دغدار مور یوازې داسوچ کوی چې هغې تل له خپل تی نه زوی ته شیدې ورکړې او هغه داسوچ هم کوی چې کاشکی اوس یی زوی خلکو ته ورتلای شوای او ورته ویلی یی وای چی دی دیوی داسی مور زوی دی چی وروړ او خاوند یی په پاکی سوګند خوړلی شی .

که دبرج ګنبزه ماته شوی او دده پر سر لویدلی وای هم دومره بوج به یی نه ژ احساس کړی هغه په ډیره بی وسی مورته وکتل او ویی ویل : مورې ! زه نن خپل ځان ستا عدالت ته سپارم ماته سزا وټاکه ، ماته ووایه چی له دې برج نه ځان وغورځوم ماته ووایه چې په خپلو لاسو خپله مرۍ خپه کړم.

د پاخه عزم خاونده مور دزوی دی الفاظو تر تاثیر لاندی راغله وسټله ویی ویل: ته داددی لپاره وایی چی.میندی یوازی درحم هیلی اوریدای شی . دانصاف غوښتنی نشي پوره کولۍ ابو عبد الله تا چې کومه ونه اوبوله هغه ازغی لرونکې وه ، کاشکی ستا مور ستا لمن دهغه له ازغیو نه ژغورلای شوای.

ته په خپلو غلطیو پښیمانه نه یی دهغو له انجام نه ویریږی ته غواړې چی زه تسلې درکړم . مګر نن ستا له مور سره ستا دتسلې لپاره الفاظ نشته ، دا یی وویل او غږ یی غریو ونیو کښیناست ، او په سترګو کې یی اوښکی ډنډ شوې .

دابو عبد الله سترګې هم را ډکې شوې ویې ویل : مورې ! اوس زما دخلاصون هیڅ لاره نشته زه تر سبا پوری له دی محایه روانیږم ، او بیا به هیڅوك هم زما مخ ونه وینی اوس زه له بیګم نه پوښتنه کوم . عایشی ووایه ته له ماسره ملګری کول غواړی ؟

عایشه یوه شیبه چوپه شوه ، او بیا یو ګام وروړاندی شوه ویی ویل : ته زموږ دقوم له دښمن سره پناه اخلی مګر زه دفردیناند په محل کی له هستوګنی نه په غرناطه کی په هدیره کی ښخیدل غوره بولم .

دابو عبد اله په شونډو يوه دردناکه موسکا خپره شوه او دخپلو اوښکو دپټولو هڅه يې وکړه مخ يې بل لوري ته واړاوه لاندې نور دشورماشور او نعرو په ځاى دچا وينا اوريدل کيده او خلك دهغه دلاس په اشاره کيناستل . دهغه په غږ کي رعب او جذابيت ؤ . ابو عبد الله چي په څير ورته وکتل وېي پيژاند . هماغه دسرحد ناظم ؤ چي لږ دمخه دده له درباره نا اميده وتلى ؤ.

* * * * *

(۲)

دسرحد ناظم په لوړ آواز وينا اورولة :

تاسو چې دکوم عبد الله پر خلاف نعرې وهئ هغه مړ شوى دى .

هغه په هغه ورځ مړشو چي له خپل پلار سره يې غدارى وکړه او په تاج او تخت يې قبضه وکړه ، ما دهغه لاش وليد او راغلم ستاسو نعرى دهغه په ژوند کې تودوخه نشي پيدا کولى ، ديوه مړي بدن په متروکو وهل څه گټه لري ؟ کاشکې تاسو هغه وخت سترگي غړولى واى چي ستاسو څينو سردارانو دغه مړئ دغرناطى په تخت کښيناوه نن هغه نصرانيان چي ابو عبد الله ددوى دخوښي په خاطر په مالقه حمله وکړه زموږ په سرحدى کليو کي تباهي او لوټمار پيل کړى . او تاسو داسې احساسوى چي ابو عبد الله بې احساسه دى ، تاسو ته هغه وخت ددى بې حسي درك ونه لگيد چي هغه دخپل پلار پر خلاف بغاوت وکړ ، تاسو يو نا اهله او بې کفايته سړى دغرناطى په تخت دقبضي په حال کي ليده خو چوپ پاتې شوى ابو عبد الله خپله راتلونکي زموږ دقوم له دښمنانو سره تړلې ، خو زه وايم چې په دې ملي جرم کې تاسو هم له هغه سره شريك ياست ، ستاسو بې حسي او مجرمانه غفلت ددى سبب شو چي دغرناطې حکومت دداسې چا په لاسو کيوت چي دفرديناند په لاسو کې يوه نانځکه ده . که تاسو ابو عبد الله ته دا وربښودلى واى چي تاسو ژوندى ياست ، او دخپل راتلونکي نه سترگي نشي پټولى ، نو هغه به يقيناً دداسې لويو غلطيو کولو جرئت نه.ؤ کړى .

زه افسوس کوم چي تاسو دلته راټول شوى ياست او دابو عبد الله دبې حسي ماتم کوى ستاسو پخپله دبې حسي دا حال دى چي همدا اوس دعيسويانو يرغلگرو پوځونو پر سرحدى کليو حمله راوړى او زموږ کلي يې برباد کړل ، هلته دماشومانو ښځو او بوډاگانو عام قتل روان دى ، په سلگونو کورونه سوځول شوي

او ددرجنونو تور سریو عصمتونه لوټ شوي دي . ماتاسوته ددوی فریاد راوړی . او له تاسو نه پوښتنه کوم چې هغوی ته ستاسو لخوا څه ځواب ورورم؟ آیا زه بیرته ستون شم ستاسو بی کسه خویندو ته ستاسو لخوا دا ځواب ورکړم چې ستاسو دعصمت ساتونکی اوس دالحمرا په دروازه کی ولاړ دي او ابو عبد الله ته دښکنځلو سپیڅلی فریضه ادا کوی . زه تاسو ابو عبد الله ته له بد ردو ویلو نه ایساروم . ښایی په مناسب فرصت کې زه تر تاسو په لوړ آواز دهغه بدی ووایم . خو نن دنعرو وخت نه دی دعمل وخت دی.

زما دوستانو ! دقوم لاربنود دقوم دکړو وړو هنداره وی . که تاسو وایی چی ابو عبد الله بی حسه دی ، نو تاسو د هغه قوم په باب څه نظر لری چی هغه یی خپل واکمن منلی دی .

ابو عبد الله بی زړه دی او په هغه دنصرانیانو ویری قبضه کړی ، مگر دا سهی نه ده چی تر څو دسرحد سربښندویانو او دالزغل مجاهدینو تاسو ته دا ثابته نه کړه چې دمسلمانانو توره اوس هم هر ډول اوسپنی غوڅولی شی تاسو هم دابو عبد الله په څیر له نصرانیانو نه ویریدی ، او له دی نه وراندې چې ابو الحسن په زور دجگړې ډگر ته بوتلی تاسو نصرانیانو ته جزیه ورکوله او په ذلت کې ژوند مو تسلې وه ؟

په یاد ولری ! کله چی راتلونکی تاریخ لیکونکی دابو عبد الله په اړه لیکی چی یو بد خیاله او پست همته انسان ؤ نو هغه به داهم لیکی چی دابو عبد الله دقوم یوه لویه ډله داسې وه چې له خپل مخلص ، زړور او هوښیار واکمن سره یی غداری وکړه او دهغه بی کفایته او بی زړه زوی یی خپل واکمن ومانه .

زما دوستانو ! ابو عبد الله ستاسو دعملونو سزا ده ابو عبد الله ستاسو دهغو مشرانو په لاس کی یوه نانځکه ده چې دفردیناند دغلامی حلقه ځانته یو ویاړ بولی.

ابو عبد الله ستاسو په بدن کی یو ناسور دی، او ناسور تل په داسی بدن کی پیدا کیږی چی وینه ئی گنده شی په کومونه کې چې دودې متره پاتې نه شی پر هغه ځنگلی بوټی قبضه کوی ، تر څو تاسو په خپل بدن کی سپیڅلی وینه پیدا نه کړی ستاسو په بدن به همداسی ناسور را څرگندیږی.

په یاد ولری ! که ستاسو په زړونو کې دژوندی پاتی کیدو هیله وی او تاسو

دخپل عزت او آزادی بیه پیژنی نو د ابو عبد الله ژوند داستان به دیو انسان دژوند پیښنی پاتی شی ، تاریخ لیکونکي به ولیکی چی یو لا وبالی شهزاده پر غلیم دخپل قوم دپلورلو هڅه وکړه خو هغه دذلت او شرمندگی نه پرته هیڅ تر لاسه نه کړل . خو که تاسو دخپلی خپلواکی قیمت نشی ادا کولی نو تاریخ لیکونکی به په راتلونکي کی دا ولیکی چی هغه قوم ډیر ذلیل ؤ او انجام یی همغسی شو چی د یو ذلیل قوم بایدوی ، دمنځه تلونکو اولسونو تر ټولو غمجن خصوصیت دا وی چی دوی دحقایقو تریخوالي په بی معنی نعرو کی پټول غواړی ، دخپلو تولنیزو مسئولیتونو پرې او ټول مسئولیت دکوم نا اهله فرد په اوږو ور واچوی تاسو لږ غور وکړی ، تاسو پوهیږی چې له دښمن سره تر ډغرو دا آسانه ده چې ابو عبد الله ته کنځلی وکړی.

تاسو داسی گڼئ چی دښمن دکلا گانو ددروازو ماتولو نه دالحمرا دروازه ماتول اسانه دی ، تاسو ددی لپاره دلته را غونډ شوی نه یاست چی ستاسو راغونډیدل ضروری وو ، بلکي تاسو دلته ددی لپاره راټول شوی یاست چی ددښمن سره دمقابلی او دجگړی دستونزو گاللو پر ځای دلته دریدل او شور ماشور جوړول آسانه دی ، او دا خبره ابو عبد الله ته هم معلومه ده چی دلته به تاسو څو نعری ووهی او جوش او احساسات به مو ساړه شی خپلو کورونو ته به ستانه شی .

هغه پوهیږی چې تاسو هغه سیلاب نه یاست چې په مخه کی هر څه دخس او خاشاك په څیر ورسره واخلی ، هغه هم پوهیږی چې ستاسو مثال د ډنډ داوبو په شان دی ، چی ددبرې په ورغورځولو وړوکی څپې پکې پیدا شی او څو شیبی وروسته بیرته هماغه مرگونی سکوت پری خپور شی.

زه دا نه وایم چې دابو عبد الله پر خلاف نعری مه وهی ، خو دی ته هم وگوری اوس ستاسو کورونه سوځی ، ستاسو دخویندو میندو عصمتونه لوټ کیږی ، او هغوی همدا پوښتنه کوی چی ایا تاسو دهماغه قوم بچیان یاست چی دانسانیت دساتنی لپاره راپورته شوی ؤ . ایا تاسو هماغه غیرتیان یاست چی توری یی دظلم دلاس پریکولو لپاره اوچتیږی ؟ ستاسو میندی دا پوښتنه کوی چی زموږ میړنی زامن چیرته دی ؟ ستاسو خویندی پوښتی چې اوس چې دظلم لاس زموږ دعصمت په لوری را اوږدیږی زموږ غیرتی ورو نه چیرته دی ؟ او ستاسو بوډاگان

پوښتنې کوي چې زموږ دسپين ږيرو درناوی کوونکی څه شول او څه پرې وشول ؟
ايا زه دوی ته ستاسو څوا نه دا ځواب ورورم چې ستاسو دعزت ، آزادی اوعصمت ساتونکی اوس ستاسو د نالايق حکمرآن پر خلاف نعرې وهی او ستاسو په لوری پام اړ و لو ته وزګار نه دی ، ولی چوپ شوی ؟
خبرې وکړې ځواب راکړی ؟ ! ....
يوزلمی احساساتو پسی واخست ورمخی ته شو ، وينا کوونکی ته ورنژدی شو او په لوړ غږ يی وويل : تاسو زموږ لارښوونه وکړی ، په موږ کې داسی بې غيرته نشته چې ستا سره ملګرتيا ته تيار نه وی ، نورو دهغه په تقليد همداسی وکړل ، لږ څند وروسته له څلورو خواو نه دا چيغی پورته شوی ، موږ تول چمتو يو ! موږ تول تيار يو ! موږ به له غليم نه بدل واخلو .
دسرحد دناظم نوم ابو محسن و . له دې نه وړاندې هغه دا نه وه احساس کړی چې په خبرو کې يی دومره تاثير شته دخلکو جوش او ولولی يی چی وليدی لاس يی اوچت کړ او داسمان په لوری يی وکتل ، هغه تر لږ شيبی پوری چوپ ودريد په سترګو کی يی دشکرانی اوښکی ډند شوی ، شونډې ئی رپيدې او په ډير مشکل يی دا تر خوله ووتل : ای زما الله زما قوم ته بری ورکړې.
لږ څند وروسته ابو محسن بيرته سمبال شو ، هغه خلك مخاطب کړل ويی ويل، په تاسو کې چې څوك وسلوال ياست هغه کتارونه جوړ کړی ودريږی ، څوك چې وسلې نه لری هغوی وسلی را واخلی او زر تر زره ځانونه راورسوی ، سمدستی زه يوازی ځوانان بيايم ، دچا چې عمر زيات وی که ورته ضرورت شو وا رته يی غواړو تاسو فرصت مه ضايع کوی ، موږ بايد زر تر زره روان شو .

* * * * *

(۳)

دشپې تر ډيری برخې پوری دالحمرا ددروازی په مخه کی پنځه زره مسلح رضا کارو صفونه وتړل ، ابو محسن په اس سپور ؤ او دغه صفونه يی وکتل ، ددروازی پر سر په برج کی ابو عبد الله دهغه مور او ميرمن ريندلی وو او دا هرڅه يی وليدل دابو عبد الله سترګو دده د ننه ډير تکليف داحساس ترجمانی کوله ، کله چې دابو محسن دخبرو په پای کې دده مور ورته وويل : زويه ته ستومانه شوی يی ورځه ويده شه ، نو دهغه صبر ونه شو او په عذر يی وويل :

موري ! ما وبښــه ! ماته ووایه زه باید څه وکړم ؟

زړوري مور دزوی په لوری دپام ور اړولو پر ځای خپلې ښوورته وکتل او ویې ویل : عایشی خپلی کری وباسه او خاوند ته یی دی ورکړه ته دغرناطې ملکه یی ، کله چې پاچا نه وی ملکه دپاچاهی بوج پورته کوی ، دالحمرا دروازه خلاصه کړه او خپل رعیت ته ووایه چی زما میړه ته یی مور په شیدلو کی بخیلی کړی ، او دهغه پلار هم هغه ته دمیړونو لوبی نه دی ورزده کړی ، خو دغرناطی ملکه به دغشو په باران کی ستاسو ملگری کوی.

عایشی خپل میړه ته وکتل بیا یی خپلی خوابښی ته وویل : مورجانې ! زه خپل میړه ته کرې نشم ورکولی ، خو که دی خپله توره ماته راکوی زه حاضره یم !

دابو عبد الله زغم او حوصله پای ته ورسیده په لوړ غږ یی وویل : عایشی دخدای «ج» په خاطر چوپه شه .

دابو عبد اله مور وویل : هو عایشی ! زما زوی ډیر حساس دی مه یی پریشانه کوه .

ابو عبد الله په بی پایه دردناك حالت کی خپلی مور او عایشی ته وکتل او دڅه ویلو نه پرته یی گرندی گامونه واخستل او په زینو کی ښکته شو ، تر څو چی په زینو کی دهغه دکوزیدو غږ راته خوابښی او ښوور چوپ یو بل ته کتل ، لږ څنډ وروسته عایشی وویل : موری ! که رښتیا ستا اجازه وی زه له دې غازیانو سره مرستی ته تیاره یم .

دابو عبد الله مور وویل : لوری ! ددې خبرو نه وروسته زما زړه گواهی راکوی چې ابو عبد الله به موږ مایوس نه کړی . خو که تقدیر زموږ په برخه له ذلت پرته بل څه نه وو لیکلی نو زه هم له تاسره دعزت په لاره ملگری یم . دعا وکړه چی خدای «ج» دابو عبد الله سرگردانه پښتی په نیغه لاره برابرې کړی .

خوابښې او ښوور تر لږ څنډه خبرې سره کولی بیا په دالان کی ودریدل او ددروازې په مخه کی کتار کتار دریدلی غازیان یې کتل ، ابو محسن درضا کارو غازیانو کتارونه معاینه کول بیا هغه دمحل ددروازې په مخکی آس ودراوه له لږ سوچ وروسته یی په لوړ آواز وویل :

مجاهدینو ! څو ورځی وړاندې زه په دی خیال وم چی موږ دزوال داسی منزل ته رسیدلی یو چې له هغه ځایه یو قوم هم بیرته نه دی راپاڅیدلی ، خو دالزغل او

سرحدی مجاهدینو بریو زما مایوسی په امید بدله کړه ، لږ څند وړاندې چې زه ستاسو په مخکې دریدم په دې نه پوهیدم چې تاسو ته څه ووایم ! بیا هم ما تاسو ته څه ویل ضروری وبلل او خدای «ج» ته معلومه ده چې ما څه وویل . زه پر دی اعتراف کوم چې زه خطیب نه یم ، دوینا په فن نه پوهیږم ، خو ستاسو دا جذبه ددې دلیل دی چې تاسو ژوندی یاست له کوچ کولونه وړاندی زه دالحمرا داوسپنیزې دروازی تر شا په آرام خوب ویده ابو عبد الله ته دا پیغام رسول غواړم چې ای ابو-عبد الله زما قوم ژوندی دی ته هغوی دفردیناند غلامان نشی کولی . ته هغه بدنصیبه یی چې دخپل غیرتی قوم ملګری دی پریښوده او خپل قسمت دی له ذلیل دښمن سره وتاړه .

ابو عبد الله ! ستا قوم ډیر سخی دی . که ته اوس هم سمی لارې ته راواوښتی نو هغوی به دی ټول پخوانی ګناهونه وبخښی ، راشه او پخوا له دی چې ستا دبخښنی ټولی دروازی وتړل شی ، له خپل قوم نه بخښنه وغواړه ، که نه نو په یاد ولره ته به تر ډیره په دې محل کې آرام خوبونه ونکړای شې چې په جوړیدو کې ئې ددې اولس دځوانانو وینې او هډوکی کارول شوی دی . ته دخپل دروغ وقار په خاطر دقوم دعزت او آزادی سودا مه کوه په خدای «ج» سوګند کوم عزت چې چاته قوم او اولس ورکولی شی نور څوك يې نشې ورکولی ، او څوك چې قوم راوغورځوی هغه هیڅوك هم نشی اوچتولی دغرناطی خلکو ! تاسو ګواه اوسی چې موږ دابو عبد الله دمحل اوسپنیزې دروازی وټکولی او بیرته څو .

ابو محسن نور څه ویل غوښتل چې ناڅاپه دالحمرا دروازه خلاصه شوه او څو تنه سپاهیان چې مشالونه یی په لاس کی وو را ښکاره شول ، په هغوی پسې دپلیو سپاهیانو یوه ډله وه او پر پلیو پسی « ۲۰ » تنه سپاره وو دټولو په شا کی په سپین اس یو سپور راښکاره شو ، پر سر ئی سپین پټکی ؤ او په لاس کی یی دغرناطی شاهی جنډه وه ، له کلا نه راوتلی سپاهیان ښی او کیڼ لور ته دوه کتاره ودریدل ، سپور چې له دروازې را ووت اس یی ودراوه ، تر څه شیبی پوری دوه زړی ؤ او بالاخره یی په پریکنده انداز اس پونده کړ او دابو محسن په لور ورغی دا ابو عبد الله و ویی ویل : ابو محسنه ! تا چی زما په باب څه وویل ټول رښتیا وو خو یوه خبره دروغ وه ، دخپلی مانی داوسپنیزو دروازو په تړلو سره یو حکمران هم آرام خوب نشی کولی ، زه دخپل قوم دعدالت په وړاندی حاضر یم . زه له خپل

اولس نه رحم نه غواړم ، يوازي دا غواړم چې ماته دخپلو غلطيو دجبران موکه راکړي . ته ددې پوځ سالار يې که ستا اعتراض نه وي زه هم ددې رضا کارو په ډله کې شامليدل غواړم زه سر له نن دغرناطې دتخت دعوه دار نه يم ، زما پلار او تره چې غرناطې ته راشي زما لپاره چې څه سزا ټاکي منم ئې . يوه شيبه په غونډه چوپتيا خوره شوه ، او بيا ورو ورو خلکو يو له بل سره گونگوسي پيل کړې ، ابو محسن هك حيران ابو عبد الله ته کتل . ابو عبد الله په کمزوري آواز وويل : ابو محسنه ! زه پوهيږم چې زما گناه دجبران وړ نه ده ، زه دقوم دعدالت په وړاندې ولاړ يم ، دوی ته ووايه چې زما غوښنې وشکوي ، زه له قوم نه دبخښنې هيله نه کوم خو که ما محاذ ته درسره بوزې امکان لري زما وينې زما دلمنې تور داغونه ومينځي .

ابو محسن گنې گونې ته وکتل بيا يې ابوعبد الله ته مخ واړاوه ويې ويل : ستا قوم دشکرانې په اوښکو ستا دلمنې داغونه مينځي .

لږ څند وروسته پنځه زره تنه سپاهيان دښار دلويديځې دروازې نه بهر وتل ، ابو عبد الله او ابو محسن له ټولو نه مخکې وو ،له ښار نه لږ بهر پوځ دسهار لمونځ ادا کړ ددوهم ځلې کوچ نه وړاندې ابو محسن ابو عبد الله يوې خواته کړ او ورته ويې ويل : ما اوريدلي دي چې ابو موسی ستا په زندان کې دی که دا سهی وي نو ددې پوځ دقيادت لپاره تر هغه غوره او مناسب څوك نشته که ستا تر اوسه پورې دی ته پام نه ؤ اوس هم ډير نه يو لرې شوې .

ابو عبد الله دډيرې پريشانۍ په حالت کې ابو محسن ته وکتل ويې ويل : ابو موسی په الحمرا کې نشته اوزه له جگړې نه دبيرته راگرځيدو نه وړاندې دهغه په باب هيڅ نشم ويلی ، په هر صورت ډاډه اوسه هغه ژوندی دی ، او دوخت په راتلو به زه هغه ته وړاندې شم او غږ به پرې وکړم چې ابو موسی ! ستا مجرم ستا په مخکې ولاړ دی زما لپاره سزا وټاکه خو زما باور دی چې هغه وخت به زما دعمل پانه ډيره توره نه وي ، په اوس حال کې که هغه زما نه لرې نه وای هم زما له هغه سره دمخامخ کيدو همت نه ؤ ، زه غواړم چې زه داسې وخت له هغه سره مخ شم چې لمن مې په وينو خيشته وي بدن مې په زخمونو پټ وي او زه يوازي ددې وروستيو الفاظو دويلو همت وکړم چې : ابو موسی ! ستا مجرم اوس دلوی عدالت مخې ته ځي ايا ته دده گناه نه وربخښې ؟

ابو محسن دابو عبد الله له الفاظو نه دهغه په لهجه زیات متأثر شو ابو عبد الله تر لږ ځنده سر ټیټ کړ په سوچونو کی ورك شو ، خو بیا یی سر اوچت کړ او ابو محسن ته یی وکتل ویی ویل : ته زما دزړه په حال پوهیدلی شی خو زه ویریږم چې که دي خلکو له مانه دابو موسی پوښتنه وکړه نو ښایی زما خبرې هغوی داده نه کړی.

ابو محسن وویل: ته داده اوسه، اوس دا خلك یوازی دومره پوهیږی چې ته ددوی ملکری یی هغوی له دې نه په زیات څه سوچ نه کوی.

*****

(٤)

الزغل له خپلو شاندارو فتحو وروسته په مالقه کی پړاو واچاوه او خپل پوځ یی له سره منظم کړ ، غرناطې ته یی له تګ نه وړاندې خپل وراره ابو عبد الله ته پیغام واستاوه چی تر اوسه پوری ستا په مخ دتوبیی دروازه نه ده تړلې ، اوس به دې باور راغلی وی چی تا په عیسویانو پوری کومې تمی تړلی وی هغه به پوره نه شی ، موږ غرناطې ته په خلاصو دروازو ننوتل غواړو ، خو که تا څه مزاحمت وکړ نو باور وکړه چی دالحمرا اوسپنیزګدروازی موږ نشی ایسارولای.

دالزغل ایلچی چې بیرته راستون شو ویی ویل چې په غرناطه کې ددوی دهرکلی لپاره تیاری نیول شوی شوی دی او ابو عبد الله سرحد ته دیرغلګرو سره مقابلی ته روان شوی دی ایلچی الزغل ته دابو الحسن دمیرمنی لیك وړاندې کړ ورته ویی ویل : ملکی عالیی دالیك دپاچا حضور ته استولی الزغل له ایلچی نه دځو نورو پوښتنو نه وروسته جګ شو او سیده ابو الحسن ته ورغی .

بوډا سلطان دڅوند وروستی ګړی تیرولی او په بستر غځیدلی ؤ ، دهغه سترګی ړندې شوې وې دخپل زوی په باب یی چې دتوقع خلاف خبر واورید په بستره کې راجګ شو ویی ویل : آیا دا رښتیا ده؟ ایا دا امکان لری ؟ هغه له خپل ورور نه په وار وار همدا پوښتل بیا یی وویل : نه نه ته ایلچی را وغواړه زما باور نه راځی.

الزغل ورته‌وویل : ملکی دا لیك را استولی دی .

ابو الحسن نا کراره شو ویی ویل : ملکی څه لیکلی ، ما ته یی ولوله ، الزغل لیك پرانست ویی لوست ، دلیك لنډ مفهوم داسی ؤ : زما باداره ! زما مور ولی

له ابو عبد الله نه مایوسی ته پری نښودم او ما په الحمرا کی پاتې کیدل ضروری وګڼل ، خدای «ج» زما دعاګانو ته دقبولیت شرف وباخښه کله چی زه له څلورو خواونه مایوسه وم ، ابو عبد الله ددښمن دمقابلی په خاطر روان شوی دی ، زما مور توب ماته دوکه نه راکوی ، هغه دخپلو پخوانیو غلطیو دتلافی لپاره وتلی ، غرناطه تاسو ته سترګې پر لار ده ، که تاسو سمدستی نشی راتلای الزغل را واستوی ، زه ویریږم چې له ابو عبد الله سره دسربنندویانو سره هغه کسان هم تللی دی چی ددوی دغداری له لامله مورږ داورځې ولیدی. دمنافقینو دغه ډله به تر وروستیو شیبو دابو عبد الله دبی لاری کولو هڅې کوی . ځکه خو دابو عبدالله له راستنیدو نه وړاندې پر غرناطه قبضه ضروری ده .

سبا ته الزغل پوځ ته دسفر دتیاری حکم وکړ ، بدر بن مغیره او دهغه سربنندویان عیسوی لښکرو له ماتی وروسته دشمال او ختیځ له سرحدونو نه دهغوی دلری ساتلو پخاطر دشاهین دری ته ننوتلی وو ، بشیر بن حسن د ابو الحسن دعلاج لپاره په مالقه کی پاتی ؤ.

دخپلی ناروغی سره سره ابو الحسن غرناطې ته په ټنګ اصرار کاوه الزغل له مجبوری نه په ګاډۍ دده دسفر بندو بست وکړ دمالقی ساتنه الزیغری ته وسپارل شوه.

دالزغل پوځ دفتحی او بری بیرغونه رپول او غرناطی ته ننوت دښار له دروازې نه دالحمرا تر دروازې پوری دالزغل داس په پښو کی ګلان غوړیدلی وو . ابو الحسن دناروغی په وجه په ګاډۍ کی آرام سفر کاوه او لا تر اوسه څو مزله له غرناطې نه لری ؤ . خلکو الزغل دی ژوندی وی له نعرو سره دسلطان ابو الحسن دې ژوندی وی نعری هم وهلی ، دخلکو دتودو احساساتو یو سبب دا هم ؤ چې دوی په شمال لویدیځ سرحد کې دابو عبد الله دشاندار بری خبر اوریدلی ؤ . دجګړې له محاذ نه خبرونه را رسیدلی وو چې ابو عبد الله په سرحد کې دتیری کوونکو دځپلو نه وروسته تر سرحد دننه حمله وکړه او څو کلا ګانې یې ونیوی .

دالزغل باور ؤ چی دنویو ماتو نه وروسته فردیناند داوړدې او پوره تیاری نه پرته په لویه پیمانه حمله نشی کولی ، ځکه هغه ابو عبد الله ته پیغام واستاوه چې زه په څو ورځو کی پوځ سمبالوم او ستا مرستی ته در رسیږم سمدلاسه نه ددښمن په خاوره کی دپرمختګ پر ځای په کوم مزبوته کلا کې پړاو واچوه او له

دښمن سره معمولي تېکر کوه ، سخی کاکا خپل وراره ته دا هم ولیکل چې تا دخپلو پخوانیو غلطیو کفاره ادا کړه او کله چې بیرته راستون شې نو خپل پلار او تره به دغرناطي له عوامونه کم سخیان ونه ګورې ، دابو موسی پته نشته ، مور ګومان کاوه چې هغه به له تاسره جګړې ته تللی وی خو کوم چې له محاذه راځي زموږ ددي ګومان تصدیق نه کوي ، هغه چیرته دی دغرناطي خلك دهغه په باب نا کرار دي.

* * * * *

(۵)

څلور ورځې وروسته په غرناطه کې فریادونه اوچت وو هلرختو سره سم غرناطي ته دا خبر ورسید چې ابو عبد الله ماته وخوړه او پخپله ژوندی نیول شوی ، تر لمر لویدو پورې دغرناطي خلکو ته ددې خبر ډیر تفصیلات معلوم شول .

غرناطې ته دالزغل دورتګ له لامله څو غدار سرداران وویریدل او له ابو عبد الله سره روان شول . نور غداران چې پاتې وو ، هغوی چې په دغه بدلون دخلکو تاوده احساسات ولیدل هغوی هم له غرناطي نه ووتل او له ابو عبد الله سره یو ځای شول دهغوی دا هڅه وه چې ابو عبد الله په یو ډول دې ته وهڅوی چې فردیناند ته پناه ورورې ، خو کله چې هغوی ولیدل چې دوروستیو بریالیتوبونو په وجه دابو عبد الله ذهنیت هم بدل شوی نو یوه دسیسه یې جوړه کړه ، یو ماښام ابو عبد الله دفردیناند په یوه کلا قبضه وکړه ، دده دپوځ دوه تنه جاسوسان چې دهماغه غدارانو دلاس آله وو یو دده په مخکې حاضر شو ورته ویې ویل چې دنصرانیانو زر تنه پوځ دلویدیځ له لوری ددې کلا په لوری را روان دی . بل جاسوس ورته وویل چې دشمال له لوری یې نژدې دوه زره تنه عیسوی پوځ لیدلی چې دکلا په لور را روان دی.

ددې خبرونو په اوریدو ابو عبد الله شوری را وغوښته ، منافقینو په یوه خوله وویل چې په کلا کې کلابند کیدل خطرناك دی ، امکان لری دا پوځ وراندې تیر شي او زموږ دمرستی لارې بندې کړې او یو دوی ورځې وروسته لوی پوځ په کلا یرغل راوړی . ابو محسن دشپې لخوا له کلا نه وتلو او پر دښمن حمله کولو سره مخالف ؤ . هغه وویل : که فرضاً دښمن موږ کلا بند کړی هم لږ تر لږه تر درې اونیو پوری موږ ددښمن مقابله کولی شو ، په دې موده کې موږ ته له غرناطې نه

مرستہ رارسیدلای شی ، خو غدارانو دابو عبد الله احساسات را وپارول او هغه په شپه کی پوځ ته دتیاری حکم ورکړ ، پوځ یی په دوو برخو وویشه ، یوه برخه یی دابو محسن په مشری لویدیځ لوری ته واستاوه او بله برخه یی تر خپل قیادت لاندې وه او دشمال په لوری روان شول ، دغدارانو ډله تول له ابو عبد الله سره روان شول ،

ابو محسن دخپلو بلدی څرو په مرسته تر « ۲۰ » کوسه پوری سیمه تر پښو لاندې کړه خو ددښمن دلښکر آثار یې ونه لیدل ، بالاخره په تنگ شو او جاسوس ته یې بد رد ویل پیل کړل ، دشپې په دریمه برخه کې یې بیرته داسونو جلبونه راوگرځول دکلا په لور راوگرځیدل ، ابو محسن چې کلا ته نژدې څلور کوسه را لنډ شو د هغو سپاهیانو یوه ډلگۍ یی ولیده چې دشپې له ابو عبد الله سره تللی وو دابو محسن تندی تریو شو ، پوځ ته یی ددریدو امر وکړ او په خپله آس پونده کړ وړاندی ولاړ ، کله چې دی دډلگۍ ته ورنژدې شو یو ځوان چې په قبا یی دوینو نخښې وی دده له پوښتنې پرته وویل : موږ ماته وخوړه ، دا یوه دسیسه وه زموږ په پوځ کې تر موږ نه غداران ډیر وو، لار بلدو موږ یوه داسی ځای ته برابر کړو چې له څلورو خواو ددښمن دغشو تر برید لاندی وو ، منافقینو چی ددښمن نعری واوریدی ویی ویل چی جگړه بی گټې ده ، ابو عبد الله ته یی وویل چی موږ کلا بند شوی یو کله چی موږ له وسلی ایښودلو نه ډډه وکړو نو دوی یوی خواته شول کله چی دښمن له کمین نه راووت او پر موږ یی حمله وکړه نو دغدارانو ډله تر لږ ځنډه چوپ وو بیا له دښمن سره یو ځای شول او پر موږ یی حمله وکړه. دسترگو په رپ کی زموږ اته سوه تنه ځوانان ووژل شول او موږ ته له تیښتی پرته بله لاره نه وه.

ابو محسن وویل : ابو عبد الله څه شو ؟

ځوان ځواب ورکړ : دجگړی په وخت کی له موږ سره ؤ ځوتنو هغه له آس نه دلویدو په حال کی لیدلی ، زما په گومان به هغه نیول شوی وی . دا یوه دسیسه وه کاشکی موږ پر دې پوهیدلی وای چی له موږ سره دومره ډیر غداران دی .

ابو محسن وویل : موږ ته یې هم دوکه راکړه ، ودریږی زه له هغه جاسوس نه پوښتنه کوم ، ابو محسن چې خپل پوځ ته ورنژدی شو یوه او بله خوا یی وکتل ویی ویل هغه جاسوس څه شو ؟ سپاهیانو هم چی یوه او بله خوا وکتل او له خپلو

ملګرو نه يې پوښتنې وکړې بيا يې ده ته ځواب ورکړ : مورږ دسهار له لمانځه نه وروسته هغه نه دی ليدلی .

ابو محسن مايوس شو ويې ويل چې اوس مورږ ته خپل سرحد ته له ستنيدو پرته بله لاره نشته .

دپوځ ماته او دابو عبد الله بې درکه کيدل دابو الحسن دژوند دځلاندې ديوې لپاره دشمال دتوندې څپې په څير ثابت شول پر غرناطه يو ځل بيا ذغم وريځې راخورې شوې ، سبا ته يوه دردمند چې دابو الحسن جنازه وليده ويې ويل : دغرناطې اسمان دډيرو شاهانو او تولواکانو جنازې ليدلې . خو ددې مجاهد په لحد کې به دغرناطې دراتلونکې په زرګونو اميدونه هم ويده شي.

ددې پيښو نه وروسته تر لږ ځنده دصليب او هلال جګړه سره شوه ، د ۸۹۰ کال په ربيع الثانی کې فرديناند ديوه لوی لښکر سره په مالقه يرغل راوړ ، دهغه يرغل ناڅاپی و او الزغل دمقابلې لپاره خپل ټول ځواک راټول نکړای شو، بيا هم د بقوان او رنده دکلاګانو دنيولو په هڅو کې نصرانيانو دراننده تلفات وزغمل او هغوی دوړاندی تګ همت ونه کړ ، دفرديناند لښکر په شا شو خو دسرحد په مهمه کلا «مشينل» يې حمله وکړه خو ناکام شول الزغل دښمن ته له ماتې ورکولو وروسته پر هغوی ځوابی حمله وکړه او زيات مهمات او غنيمتونه يې ترې ونيول .

الزغل دا خبره احساسوله چې تر څو دوی پخپله دعيسويانو خاورې ته ورننه نه وزی او له هغوی سره پريکنده جګړه ونه کړی دهغوی حملې به دوام لری . خو ديوه لوی جنګ لپاره تياری او فرصت ته ضرورت ؤ ، دجنوب ختيځ او شمال ختيځ پر سرحدونو دسرحدی شاهين پهری وی ، او الزغل له هغوی نه بلکل بې غمه ؤ ، په لويديځ کې دمالقه دساتنې لپاره دالزيغری غوندې تجربه کار جنرال ؤ. ديوی لوې حملې دتياری لپاره دالزغل موجوديت په غرناطه کې ضروری ؤ ، ځکه هغه د شمال لويديځ سرحد دساتنې لپاره ابو محسن غوره کړ او پخپله غرناطې ته ستون شو او په تياری بوخت شو.

* * * * *

(٦)

ابو عبد الله ددښمن دقيدی په حيث قسطله ته ورسيد دهغه دا باور ؤ چې فرديناند به ډيره بده سزا ورته ټاکی .

خو کله چې پهره دارانو هغه محل ته بوت نو فردیناند ، ولی عهد او دپاچهی نور سرداران دمحل په دروازو کی ولاړ وو ، فردیناند څو گامه مخکې شو او ابو عبد الله ته یی لاس وروړاندی کړ ، او ابو عبد الله په وارخطایی دهغه په لاس کی خپل لاس ورکړ .

فردیناند خپلو امیرانو ته وکتل او ویی ویل : تاسو څه ته گوری دغرناطی دپاچا درناوی وکړی . دا زموږ میلمه دی ، او سردارانو بیا دابو عبد الله په احترام سرونه خم کړل.

فردیناند ابو عبد الله په غیږ کی ونیو او محل ته ننوتل ، دملاقات دکوټې ددروازې په مخ کې دخو ښځو سره ملکه ازابیلا ولاړه وه ، فردیناند چې ور نږدې شو ورته ویی ویل : ملکې !

دا زما هغه زوی دی چی دلیدو لپاره یی ته له دیرې مودې تاکراره وې ، دابو عبد الله له خیرې نه ښکاری چې هغه تر اوسه ځان زموږ بندی گڼی ، ته ده ته تسلی او ډاډ ورکړه چې دی زموږ میلمه دی چې له دیرې مودې راسې یې موږ لاره څارله .

ملکې ازابیلا وویل : زموږ سپاهیانو خو به په لاره کې دی ځورولی نه وی ؟

فردیناند وویل : ما دوی ته هدایت ورکړی ؤ چی زموږ ددوست یو ویښته ته تاوان ونه رسیږی ، خو که موږ ته څرگنده شی چې په لاره ده ته چا آزار ورکړی نو موږ به هغه ته ډیره بده سزا ورکړو .

نور سرداران له دروازی نه لږ لرې ودریدل او فردیناند ولی عهد ، ابو عبد الله او ملکه ازابیلا کوټې ته ننوتل .

کله چې دوی څلور واره په یوه حلقه کی په کرسیو کښیناستل نو فردیناند وویل: ستا ټولو ملگرو ته په شاهی میلمستون کی ځای ورکړ شوی او ستا لپاره مو دخپل محل یوه غوره کوټه ټاکلی ده .

ابو عبد الله نا کراره شو ویی ویل : داسی ټوکې دفردیناند له شان سره نه لگیږی ، زه دخپلی سزا حکم اوریدو ته تیار یم .

فردیناند وویل : موږ چی یو ځل ددوستی لپاره لاس وغځوو بیرته یی نه راکشوو او موږ په دی هم پوهیږو چی تا څه کړی دی دمجبوری په حالت کی مو کړی دی . زموږ په خبره باور وکړی چی ستاسو پرسیمه زموږ دلښکرو برید زموږ

دامر پر خلاف شوی دی ، هغوی له خپل شکست نه وارخطا شوی وو او تاسو فکر کوی چې موږ له تاسو سره دعهد خلاف کار کړی.

په دې صورت کې تاسو چې له دوی سره وجنګیدئ او دکسات د احساساتو په وجه که تاسو زموږ سیمی ته په یرغل رانغلئ نو ته هم زه مو حق په جانب بولم. موږ یوازې په دې خفه یو چې زموږ دځو بې عقله او بې تدبیره افرادو له لاسه زموږ حلیف پر موږ بد ګومانه شو. هغه حلیف چې موږ یې خپل زوی ګڼو ما دهغو خلکو لپاره ډیره بده سزا ټاکلې ده .

ابو عبد الله هك حیران خپلو کورینو ته کتل.

فردیناند وویل : ستا تر اوسه زموږ په خبرو باور را نه غی بنایی یو سړی ستا تسلي وکړای شي.

فردیناند ولی عهد ته وکتل ویې ویل : شهزاده چاته ووایه چې ابو داود راوغواړی.

ابو عبد الله ټکان وخوړ له ځانه سره یې وویل : ابو داؤد.

فردیناند وویل : هو ! هغه دمخرځان موږ ته را رسولی دی ، او هغه زموږ نه غواړی چې ستا له لاسه تللی پاچهی دبیرته تر لاسه کولو لپاره موږ سمدستی څه اقدام وکړو ، خو اوس ددې هدف لپاره اوږدې تیاری ته ضرورت دی.

دابو عبد الله په زړه دابو داوِد په هکله ډیر شکونه را پیدا شوی وو خو یو کمزوری انسان ځواکمن انسان هر وخت خپله تکیه ټاکی او پناه وروړی ، ابو عبد الله هم دخپلې بیړې ماڼو ابو داود ټاکلی ؤ ، دهغه دبې درکه کیدو نه وروسته دی دابو محسن دوینا تر تاثیر لاندې راغی او اوس یو ځلی بیا دژوند په یوه نوی پیچومی دریدلی ؤ ، ددی احساس سره چې ده دژوند ټولې ترخې شیبې ابو داود ورته زیرولې وې ، هغه اوس هم په دې باورؤ چې که له ابو داود سره یې ملاقات وشی دهغه خبری به ئی ذهنی ستومانی لرې کړی.

دفردیناند موسکا دده په زړه کې هغه خطرناکې ارادې ټولی بیرته را ژوندی کړی چې دغرناطې نه دراوتو په وخت کې یې دتل لپاره ورسره مخه ښه کړی وه . دی دفردیناند دلاس آله کیدو نه ویریده ، خو له دی سره سره هغه پردی هم باوری ؤ چې دفردیناند موسکا به دی په هغو لارو بیرته یوه ورځ وروګرځوی چې ده مخ ترې اړولی ؤ ، دابو داؤد غږ به دده دضمیر غږ خپ کړی غرض دا چې په یوه

کمزوری سړی کې دمنافقت ویده شوی احساسات بیرته راویښیدل ، او ده دخپل ضمیر دماتولو لپاره دیوه لوی منافق تکیې ته اړه درلوده ، ابو عبد الله په زړه کی ویل :زه به دغه بې ایمانه ته وایم چې زه خو دی رسوا کړم، تا له مانه دخپل قوم غدار جوړکړ زه کم عقله وم خو اوس می سترګې غړیدلې دی ، اوس ته ماته دوکه نشی راکولی ، ته مادتباهی لاروته برابروې،زه دغرناطې تخت ته ضرورت نه لرم ، مګر بنایی زه دخپل تقدیر پر خلاف جګړه ونکړای شم ، بنایی زما دتقدیر ستوری ما زماله خوبنی پرته غرناطې ته بوزی او زه له مجبوری د فردیناند دلاس آله شم ، نه نه ؟

زه به ابو داود ته ووایم چې دخدای «ج» په خاطر په مارحم وکړه ماته غلطه لاره مه ښیه ، زه دوطن پلورو په ډله کی خپل نوم لیکل نه غواړم ، مګر فردیناند خو ویل چې دی ما دخپل قوم دیوه خپلواک پاچا په حیث لیدل غواړی ، دا دروغ دی او زه به ابوداود ته وایم چې زما په مخکې د فردیناند ددروغو دربنتیا ثابتولو هڅه ونه کړی ، خو دا ضروری نه دی چې زه خپل احساسات ددوی په وړاندی ښکاره کړم ، زه به دوی په غلط فهمی کی وساتم او کله مې چې فرصت پیدا کړ له دې ځایه به وتښتم .

ابو داود کوټې ته ورننوت او ابو عبد الله داسی احساس کړه له یوه ویروونکی خوب نه چې راویښ شوی وی ، هغهٔ سمدستی په غیر ارادی توګه جګ شو او ودرید ، ابو داود دمصافحې لپاره لاس ور اوږد کړ ، دهغه خوندوري موسکا او غوړیدلی څیری شاګرد ته ویل : ته به له مانه چیرته غلئ شی بچو !

زه ستا دزړه په راز پوهیږم.

دالزغل مایوسی

بدر بن مغیره په یوه غرنۍ کلا کی اوسیده ، یوه شپه دکلا په انگړ کې ولاړ ؤ او په شاوخوا راتولو ملګرو ته یې دشپې په اړه هدایات ورکول چی یو آس چارګام کلا ته ورننوت ، سپاره دبدر په څو قدمی کی دآس جلب ورکش کړ ودرید ، بدر څو ګامه وروړاندی شوی ویی ویل :

بشیره! داسی ښکاری چې تا کوم ښه خبر نه دی راوړی ؟

بشیر بن حسن له آس نه ښکته شو بدرته یی لاس ورکړ ویی ویل :

ما یو داسی خبر راوړی چې دغرناطې خلك یی ښه ګنی مګر زه دهغه په هکله ډیر اندیښمن یم ، منصور چیرته دی ؟

بدر: هغه همدا اوس لمونځ ادا کړ او خپلی کوټې ته ولاړ ،نن دهغه نوبت دی تیاری کوی راځه چی هلته ورشو ، بدر دا وویل او بیا یی ملګرو ته مخ واړاوه ، تاسو ته به دماسخوتن دلمانځه نه وروسته هدایت وشی.

بدراو بشیر په زینو دختلو نه وروسته په دوهم پوړ کې یوې کوټې ته ننوتل، په کوټه کې شمه بله وه ، منصور زغره اغوستی وه او په یوه‌کرسۍ یی پښه ایښی وه دموزې تسمې یې تړلې ، بشیر بن حسن یې چې ولید راوړاندې شو لاس یی ورکړ او ویی ویل : بشیره ډیرښه وشول چې ته راغلی ، ما همدا اوس سوچ کاوه چې که زه تېی شم نوڅوك به مې علاج‌کوی .

بشیر بن حسن وویل : دقسطلی په وسله تونونو کی تر اوسه داسی توره نه ده جوړه شوی چی منصور بن احمد تپی کړای شی .

دری واړه په کرسیو کښیناستل ، منصور له بشیر بن حسن نه پوښتنل دغرناطی خلك به زموږ دنقاب پوش نه پریشانه وی ؟

بشیر: هو اوس په غرناطه کې په هر مجلس کې دسرحدي شاهین پر ځای دسرحدی نقاب پوښ خبری کیږی .

منصور : نوهغوی تراوسه دبدر په مرګ باوری دی .

بشير: دپوځ دځينو افسرانو شك دى چې دى ژوندى دى . نور هم ډيرو خلكو له مانه په وار وار پوښتنل خو ما به په دى ځواب ځان ترې تير کړ چې مجاهدين ژوندي وى .

بدر وويل : ښه اوس هغه خبر واوروه چې دغرناطې خلك يى ښه گڼى او ته پرې پريشانه يى.

بشير وويل : ابو عبد الله دفرديناند له بند څخه تښتيدلى او غرناطې ته رسيدلى دى ، او الزغل اعلان کړى چې دى د بهرنى خطر نه دژغورنى نه وروسته خپل وراره ته تخت اوتاج سپارى ، سمدستى يى هغه دلوشه حاكم ټاكلى دى .

بدروويل : ايا دا رښتيا ده ! الزغل داسى اشتباه نه كوى !

بشير ځواب ورکړ : كه دا اشتباه وى نوالزغل دا كار کړى دى .

ما له ابو محسن سره وليدل ، هغه راته وويل چې پر سرحد يې له بريد نه دمخه فرديناند ته دپناه وروړلوترتيبات نيول .

دحالاتو مجبورى هغه درضا كارو سره په يوه كتار كى ودراوه ، دهغه په نيت زه شك نه كوم ، خو هغه يو متلون مزاجه ځوان دى . په موجوده حالت كه هغه ته هر ډول مسئوليت سپارل خطرناك دى . له دې پرته دابو داود په اړه دا گومان دى چې ځان يى فرديناند ته رسولى ، او هغه داسى سړى دى چې ابو عبد الله تر بدو نه بدكارته چمتو كولى شى.

بدر وپوښتل: دغرناطې خلك پردې خوښ دى ؟

بشير: هوكى ! دهغوى په نظر دابو عبد الله دلمنى داغونه مينځل شوى دى . ډير خلك ناكراره هم دى ، خو عملاً مخالفت ته تيار نه دى.

بدر: ايا دموسى په باب ددوى ناكرارى لرى شوى؟

بشير: ابوعبد الله دا مشهوره کړى چې موسى دده له قيد نه تښتيدلى . الزغل ته هغه څو شاهدان تير كړى دى .

بدر: الزغل په دى خبره باور كړى دى ؟

بشير: ما هغه ته وويل چې كه هغه رښتيا تښتيدلى واى تاته به درتلو ، الزغل وويل موسى ډير غيرتى ؤ او ابو عبد الله دده دوروكوالى دوست ؤ . دا امكان لرى چى دابو عبد الله په بد سلوكى هغه په غرناطه كې له چا سره د مخ كيدو جرئت ونه کړى . ښايى هغه مراكش ته تللى وى . له غرناطى نه ددوى دكورنى ډيرو

خلکو مراکش ته هجرت کړی ، زه دهغه په لټه کې یم ، که ماته دا څرګنده شي چې ابو عبد الله دروغ راته ویلی نو زه به هغه دنیك سلوك مستحق ونه بولم.

بدر بن مغیره له لږ سوچ وروسته وویل : منصوره! ته غرناطې ته دتلو لپاره تیاری ونیسه .

منصوروویل : مګر ما خو دحملې لپاره ځان چمتو کړی دی.او په سرحد به سپاهیان زما انتظار کوی.

بدر : ستا پر ځای به زه روان شم .

منصور : مګر ته استراحت ته اړه لرې. تا پرون ټوله شپه دآس پر شا تیره کړه.

بدر: زر تر زره غرناطې ته ستا رسیدل ضروری دی . الزغل ته زما لیك وروړه ، هغه ته په صفا الفاظو ووایه چې زموږ جګړه دکوم سلطان او پاچا لپاره نه وه ، زموږ دقربانیو مقصد داؤ چې له غرناطې نه خپل دفاعی برج جوړ کړو او شهیدانو یروالی مو تینګ کړو ، او دنور اندلس مظلوم او بې کسه مسلمانانو ته دنصرانیانو له ستم نه نجات ورکړو .

ابو الحسن او له هغه نه وروسته الزغل موږ دهمدې مقصد لپاره امیر منلی ؤ . خو ابو عبد الله مو ازمویلی دی ، دیوه تره په حیث الزغل حق لری چې دخپل تا اهله وراره هره ګناه وبخښی خو هغه دا حق نه لری چې قوم ته ووایی چې دی ملت پلوری تو به کړې ده ځکه دی اوس خپل حاکم ومنی . الزغل ته ووایه چې که ابو عبد الله توبه کړې وی هم هغه یو بې روحه لاش دی ، او دی دغه بې روحه لاش دهغه اولس په اوږو نه سپروی ، چې دژوند او مرګ په کشمکش کې راګیر دی . هغه دی په خپل ژوند کې خپل مسئولیت ترسره کړی . او له ځان نه وروسته دی دامیر ټاکل هغو خلکو ته پریږدی چې دغرناطې دآزادی او دمسلمانانو دناموس په خاطر یې ځانونه قربانی ته وړاندی کړی وو. زما له ابو عبد الله سره څه دعوه نشته ،هغه ماته دوکه راکړه او زما دوژلو هڅه یې وکړه، زه هغه معاف کولی شم خو دقوم امانت ورسپارلو مخالف یم. چې یو ځل یې دوکه ورکړی ده ، که ابو عبد الله له سرحد نه څو یرغلګر ایستلی وی او دزړه دارادی دبدلون ثبوت یې وړاندی کړی وی ، نو ددی زیاته صله دا کیدای شوای چې دتیرو تنو سزا ورنکړای شي . خو هغه دلوشه حاکم ټاکل او دغرناطې دتخت او تاج وارث اعلانول داسې بخښش

دی چی په هیڅ ډول یی دی ور نه دی .

منصورروویل: زه پوهیږم چې الزغل به څه ځواب راکوی ، هغه به وایی چی که ما ابو عبد الله سره داسی سخاوتـمندانه سلوك نه وای کړی نو خلکو به گومان کاوه چی زما هڅې دخپل اقتدار په خاطروې . له دې پرته زه له اختلاف او گډوډی نه ویریږم . دابو عبدالله ملگری به په غرناطې کې خپلمنځی جگړی پیل کړی.

بدر بن مغیره وویل : له ابو عبد الله سره تر دې ښه سلوك څه کیدای شی چی دهغه په غاړه کی پړی وانه چول شو او دغرناطی په کوڅو راونه گرځول شو . الزغل ته ووایه چې ته دداسی خلکو رابی ته هیڅ ارځښت مه ورکوه چی ددوی دځان غولونی دا حال وی چی دیو ازمویلی غدار نه دملت دخدمت تمه لری ، او داتحاد معنی دا نه ده چې آس له خره سره په یوه گاډی وتړی ،

که پنځوس تنه سپاهیان پنځوس لاشونه په اوږو کړی نو هغوی سل تنه نه کیږی ، دخپلمنځی جگړی د مخنیوی لاره دا نه ده چې نا اهله خلکو ته اقتدار په لاس ورکړل شی ، بلکې ددی چاره داده چې په خلکو کې داسې شعور رابیدار شی چې نا اهله خلك داقتدار کرسی ته دورکتلو جرئت ونکړای شی.

هغه اولس چې ژوندی اوسیدل غواړی غداران ځپی ، هغوی په رشوت ورکولو خوښنوی نه،

منصورروویل: ته لیك ولیکه زه غرناطې ته تللو ته چمتو یم .

*****

(۲)

څو ورځې وروسته منصوردالزغل لخوا بدر ته دا ځواب راوړ :

زما دوسته : ستا لیک ماته هغه وخت راورسید چی ابو عبد الله پر موږ وروستی گوزار کړی ؤ . ابو عبد الله لوشه غلیم ته سپارلی ، دفردیناند اته زره تنه سپاهیان لوشه ته ننوتی ، زما نیت بد نه ؤ مگر پروردگار سیاسی غلطی نه معاف کوی، ستا او اولس په وړاندی زما سره دپښیمانی له اوښکو پرته هیڅ نشته ، پر لوشه دنصرانیانو قبضه زموږ پر سینه دخنجر له گوزار نه کم نه دی ، ښایی دغرناطی ورځ گرځیدلی وی ، که ته له ماسره وای ښایی دومره ستره اشتباه می نه وای کړی . او اوس یو مات زړی بوډا ستا دمرستی محتاج دی . دځان لپاره نه دغرناطې په خاطر ، دغرناطې دتاج او تخت لپاره نه دغرناطې

دمسلمانانو دعزت او ناموس دساتنی په خاطر دخپلی مرستی په خاطر. ماته غرناطی ته اوس نه راغوښتی ، ته د غرناطی وروستی امید یی ، ته ددی دوبیدونکی بیړی وروستی تکیه یی، او زه تا له شره په امان غواړم ،دشاهین دره زموږ وروستی مورچل دی ، ته که پر سرحد حملی گرندی کړی نو ددښمن پام به دوو محاذونو ته واوړی ، او زه به پر لوشه دبیا قبضی هڅه وکړم ، زما په گومان دفردیناند په نظر دشاهین دره له غرناطې نه کم ارځښت نه لري ، ډیر امکان لري چې هغه تر غرناطې دمخه پر تاسو حمله وکړی ، ځکه خو گړندی تیاري ونیسه ، زما زویه : زموږ له اشتباهاتو زړه توري نه شي همت ونه غورځوی.

که ته مایوسه شې زه ویریږم چې داندلس دمسلمانانو دامید ډیوه به دسهار له راختو نه دمخه مړه شی،

بدر بن مغیره ، منصور بن احمد او بشیر بن حسن په ډیره غمجنه فضا کې تر سینه ځنډه دالزغل دلیک په رڼا کې دغرناطې او اندلس دمسلمانانو په راتلونکی تبصرې کولې ، له هغه وروسته منصور بن احمد یو بل لیک له جیبه راوکیښو او بدر ته یی ورکړ ویی ویل : دا لیک دابو عبد الله میرمنی راکړی ، هغه پر ما تاکید کړی چې تر څو دبدر له زړه نه دلوشه دلاسه وتلو خفگان لرې نه شي دا لیک به نه ورکوې ، هغې دا اندیښنه هم ښکاروله چې ته به په دې بدگومانی چې ما دخپل میره سفارش کړی له لوستلو نه وړاندی لیک وشلوی او ویه یی غورځوی ، بدر دمنصور له لاسه لیک واخست بشیر ته یی ورکړ ویی ویل : دا ولوله :

بشیر لیک پرانیست او په لوستلو یی پیل وکړ :

زما ویاړمن ورو ره ! ما دخپل کاکا په اجازه ستا لیک ولوست ، او کاکا ستا دلیک ځواب هم درکړی ، هغه تو له گناه پخپل ځان اخستی ، خو حقیقت دا دی چې ددی ملی گناه زیاته برخه زما په اوږو ده ، که ما کاکا ته نه وای ویلی چې زما میره رښتینی توبه کړی ده ، نو هغه به پر هغه له اعتبار او اعتماد نه وړاندی یو ځل خامخا ازمویه ، ملکی دخپل زوی سفارش وکړ او ما دهغی تائید وکړ ، اوس دا لیک زه ددی لپاره در استوم چی ته دکاکا په نیت شکمن نشی زه په اندلس کې ستا دهغو لکونو خویندو نه یوه یم چې تا یې دناموس دساتنی لپاره توره اوچته کړی . او باور وکړی چې زما دالحمرا تر دیوالونو نه ستا په توره زیات باور دی . آیا ستا یوه خور دپښیمانی له اوښکو تویولو وروسته له تانه دا هیله

کولی شي چې د هغه لومړنی او وروستني غلطی معاف کړه، او خدای «ج» شاهد دی چې زه تاته وورو وایم نو دلسې احساسوم چې زما او ستا ترمنځ رشته دوینی له رشتی نه زیاته مزبوته ده «ستا خور عایشه»

بدر بن مغیره منصورته وکتل ویی ویل : نو ددی مطلب دا دی چې دابو عبد الله میرمن تر اوسه په غرناطه کې ده .

منصور : هوکی ! ابو عبد الله غوښتل چې هغه له ځانه سره بوزی خو مور یی ورته ویلی وو چې ترڅو دجګړی خطروی زما نږور به له الحمرا نه بهر ته نه وځی.

* * * * *

(۳)

په لوشه کی دعیسویانو پنځلس زره پوځ راتول شوی ؤ ، ابو عبد الله دغرناطی مختلفو ښارونو ته خپل جاسوسان واستول ، او دفردیناند دوربخښلی دولت په واسطه یی دمنافقینو دضمیرونو په پیر لو پیل وکړ ، هغوخلکو چې مخکې یې خپلې هیلې په فردیناند پورې تړلې وې اوس زیات امید وار وو ، دابو عبد الله ځواك ورځ په ورځ په زیاتیدو وو.

پر دوی علاوه دعافیت خوښو هغه ډله چې په هر قیمت نی امن غوښت په عوامو کې یې دا تبلیغ کاوه چې که دغرناطی مسلمانانو له عیسویانو سره جګړې ته دوام ورکړ ، نو دهغوی سزا به داندلس نورو مسلمانانو ته ورکوی ، اندلس دمسلمانانو اوعیسویانو ګډ وطن دی ، او عیسویان چې په شمیر او ځواك کی ډیر دی ځکه خو یی موږ باید بر لاسی او سر پرستی ومنو ، دوی به خامخا پر خپلو وطنوالو ظلم او تیری نه کوی . دا دمسلمانانو بی ځایه وهم دی چې که دوی دعیسویانو حکومت ومانه نو هغوی به یی تر ستونی تیر کړی ، که دمسلمان په زړه کې ایمان وی نو له هیچا باید ونه ویریږی .

دابو عبدالله په اړه دی خلکو اولس ته ویل چې هغه له فردیناند سره سوله وکړه او داندلس دپاتې مسلمانانو دبشپړی تباهی مخنیوی یې وکړ ، فردیناند موږ ته ددوستی لاس راغځولی او ابو عبد الله پوهیږی که موږ اوس دهغه را اوږد شوی لاس وځنډه نو سبا ته به دیوه فاتح په حیث زموږ سره نیك سلوك نه کوی.

دعیسویانو له پوځ سره ابو داود هم لوشه ته رسیدلی ؤ ، هغه څو ورځې دحالاتو له څارلو وروسته فردیناند ته ولیکل چې اوس پر غرناطه دیریکنده ګوزار

مهال راغلی ، فردیناند پخپله لوښه ته ورغی او دپوځ مشري یی په غاړه واخستله، او په یوه ناڅاپي یرغل یی دالبیره او مشینل له کلا ګانو نیولو وروسته صخره کلا بنده کړه ، الزغل یوه برخه پوځ په غرناطه کی پریښود او دصخرې په لوری وراندې شو له ښار نه یی څو میله لرې پراو واچاوه څو ورځي‌ددوارو لوریو تر منځ معمولی تکرونه راتلل ، دښار خلکو په کلا بندی کی مقابله کوله او الزغل له بهر نه پر دښمن وروکی حملی کولی ، په شمال ختیځ کې ناڅاپه بدر بن مغیره ډیر پراخ پر مختګ پیل کړ ، فردیناند له مجبوری نه دصخره کلابندی ماته کړه ، او له دی سره فردیناند ته دا خبر راغی چې دفرانسې پاچا دیوه لوی لښکر سره دپیرنیز په لوری پر مختګ پیل کړی . فردیناند سمدستی لس زره تنه پوځ شمال لویدیځ محاذ ته دغازیانو د پرمختګ دبندولو لپاره واستاوه ،په لوښه ، البیره او مشینل کې چې څومره پوځ ته اړه وه هغه یې ابو عبد الله ته وسپاره ، او پخپله دفرانسې دپاچا دحملې دخطر د مخنیوی په خاطر بیرته قسطلې ته ستون شو،

* * * * *

(٤)

دفرانسی له پاچا سره دسولی لپاره فردیناند دپاپانو یوه ډله هغه ته واستوله او هغه ته یی دا احساس ورکړ چی دهسپانیی او غرناطی جګړه دهلال او صلیب ترمنځ جګړه ده او په دی نازکه مرکه به دصلیب ددوو علمبرادرانو تر منځ جګړه په غرناطه کې دمسلمانانو په ګټه تمامه شی . دقسطلې او فرانسې پاپانو یو بل ته غیږ ورکړه او دفرانسی او قسطلی پاچاهان یی یو بل ته په لاس ورکولو مجبورکړل ، دفرانسی پاچا له مسلمانانو سره په جګړه کې دثواب ګټلو لپاره دوه زره تنه پوځ او شل سمندری بیړۍ فردیناند ته وسپارل.

فردیناند له ډیرې مودې نه په دې نظر و چې تر څو په مالقه قبضه ونه کړی دغرناطې ځواك به مات نه شی ، مالقه دغرناطې مهم بندر و او پر دې له قبضې نه وروسته دغرناطې دټولو ساحلی سیمو نیول آسانه وو ، چې بیا به د المیریه نه پرته دمراکش او اندلس ترمنځ لاری تړلې کیدې ، او دمسلمانانو دا تمه به شلیدلې چې تر شایې اسلامی نړۍ ده ، هغه دا محسوسوله چی که مالقه ونیسو نو دغرناطی مسلمانان به دا ومنی چی اوس دوی دعیسویانو رحم او کرم ته پاتی دی ، دمالقی له لاری هغوی دسیرانویدا سرکشه قبیلی ځپلی شوای ، دفرانسی دشل

بیرپو له تر لاسه کولو وروسته ددوی سمندري ځواك مزبوت شوی ؤ . فردیناند ابو عبد الله ته ولیکل چې زما پوځ به په مالقه ناڅاپي حمله کوي او دمالقې داهمیت په خاطر به الزغل زر تر زره غرناطه پریږدي او هلته به درسیدو هڅه وکړي . ته به دغه مزاحمت پرته غرناطه ونیسې.

څو ورځې وروسته دفردیناند سمندري ځواك دمالقې په لوري روان شو ده پخپله هم دجنوب ختیځ نه دیوه اوږده چکر وروسته دمالقې په لوري مخه وکړه . پر مالقه دنصرانیانو یرغل دومره ناڅاپي وو چې له معمولي مزاحمت وروسته پر ساحل پلې شول او ښار یې کلا بند کړ . دالزغل ټول پام دلوشه په لور وو او چې کله ئی ناڅاپه دمالقې دکلابندۍ خبر واورید په غرناطې کې یې دګوتو په شمار پوځ پریښود او مالقې ته روان شو خو هغه لا له مالقې نه یو پړاو لرې ؤ چې خبر ورغی چې ابو عبد الله له اتو زرو تنو سره دغرناطې په لوري راخوځیدلی هغه دمایوسۍ په حالت کې دپوځ زیاته برخه مالقې ته واستوله او پخپله له کم شمیر سپاهیانو سره بیرته غرناطې ته راوګرځید خو غرناطې ته له رارسیدو نه مخکې دغدارانو ډلې ابو عبد الله ته دښار دروازې خلاصې کړې وې او په الحمرا د ابو عبد الله جنډې رپیدې ، دالزغل زړه مات شو او بیرته ئې دمالقې په لور مخه کړه خوخاین وراره چې دهغه دلږ شمیر پوځ نه خبر شو نو له شانه یې یرغل پرې وکړ ، دالزغل سپاهیانو په میړانه مقابله وکړه ، خو کله یې چې ولیدل چې ددوی توري یوازې له نصرانیانو سره نه بلکې له خپلو ورونو سره هم ټکر کیږي نو ډیر یې مقاومت ونکړای شو الزغل ماته وخوړه او په «الپکسرا» کې یې پناه واخسته ، سبا ته خبر ورغی چې دمالقې په لاره کې دهغه نور پوځ هم ماته خوړې ، او دمالقې او دهغه ترمنځ د وچې او سمندر ټولې لارې تړل شوې ، د«الپکسرا» دجنګیالیو قبایلو وړوکی لښکر الزغل منظم کړ بسط یې خپل مرکز وټاکه ، په مالقه کې الزیغرې په میړانه مقابله وکړه ، خو تر یوې میاشتې پورې خلکو له بهر نه مرسته او اکمالات تر لاسه نه کړل خلك بې وسه شول ، الزغل څو ځلې له غرونو راووت او دمالقې په لوري ورغی خو په بیابان دفردیناند دبې شمیره پوځ په وړاندې هغوی هیڅ نشو کولی.

بدر بن مغیره هم دخپلو حملو زور دشمال ختیځ پر ځای جنوب ختیځ لوري ته وګرځاوه ، خودفردیناند بې شمیره پوځ په معمولي زیانونو بد حواسه اووارخطا نه

شو او فردیناند دپخوانیو ترخو تجربو په رڼا کې خپل لښکر ته دوړاندې تګ او حملې اجازه ور نه کړه.

* * * * *

(٥)

دمالقې داوسیدونکو حالت نازك شو ، له لوږې مرګ ته رسیدلی خلك وسلې ایښودلو ته چمتوو خو الزیغری همت ونه بایلود .

سولې خوښوونکو ته دهغه همدا یو ځواب و چې دښمن زما دلاش پر سر له قدم ایښودلو پرته ښار ته نشې ننوتلی ، کله به چې سپاهیانو حوصله بایلوده نو دده وینا ژ به ئې ارواوی را ویښاروله ، خو کله چې دمالقې پر افق له هر لوری تیاره شوه نو دښار دخلکو په څیر پوځ هم دوه برخې شو ، څو غدارانو له فردیناند سره سازش وکړ دښار دروازې یې خلاصې کړې او الزیغرې یې ونیو دښمن ته یې وسپاره .

دفردیناند په امر یې الزیغری ته ډول ډول شکنجې ورکړې او شهید یې کړ ، وروسته بیا دمالقې اوسیدونکو دوحشت او بې رحمې هغه دوران ولید چې په ګومان کې یې نه تیریده .

دفردیناند لښکر دفتحې له نیشې ، وروسته بې دریغه شراب وخوړل او په مالقه یې قیامت جوړ کړ، ښځې یې له کورونو راوویستې او بازارونو ته یې را کش کړې ، هغوی یې دخنزیر دغوښو په خوړلو او شراب څښلو مجبورې کړې ، او دتورې په څوکه یې دا ورښودل چې دفاتح دهر حکم تعمیل مفتوح لازم دی، کومو خلکو چې غیرت وښود ژوندي یې وسوځول ، او کله چې هغه خلك چې له الزیغری سره یې غداری وکړه او دښار دروازې یې خلاصې کړې دنصرانیانو په شکایت فردیناند ته ورغلل نو هغه ځواب ورکړ: مالقه داندلس دروازه ده ، زه دا دروازه ددښمن له وجود نه پاکه غواړم ، که ستاسو لپاره زما دپوځ سلوك له زغم نه وتلی وی ښار پریږدی او په هر لوری چې ځئ تلای شی ، که دتاسو نه څوك مراکش ته تلل غواړی زما کښتۍ ورته حاضرې دی، دمالقې دنیولو وروسته دغرناطې په تولو برخو دعیسویانو کنترول بشپړ شو ، په جنوب کې دمالقې شاوخوا ساحلی ښارونه هم ددوی تر قبضې لاندې راغلل ، دالزغل کوچنی واکمنی د شمال دجیان نه دجنوب تر المیریې پورې وه ، دمالقې دبندر دلاسه تلو نه وروسته دالمیریې

بندر دمسلمانانو لپاره حیاتی ارځښت پیدا کړ، له دی علاوه «گاوز» او «بیغه» هم دالزغل تر واك لاندی وو ، دوسایلو له مخی دغه کوچنی واکمنی ډیره آرامه او خوشحاله وه ، الپکسرا دری دسیرانویدا دغرونو دواورینو څوکو دخوړونو نه اوبیدلی په دی سیمو کی دمیوو حاصل ترټول اندلس نه زیات ؤ ، او په نوره سیمه کې چې زیاتره غرنۍ وه ، خلکو ترخپلې ارتیا زیات څاروی ساتل ، په دفاعی اعتبار ددی سیمو ځنګل او غرونه ډیر ښه سنګرونه وو.

فردیناند له ځو ورځو تیاری وروسته په «بیغه» حمله وکړه او ښار یی کلا بند کړ ، خو دغرنیو سیمو قبایل رابنکته شول او څلورو خواوته یی پر دښمن چپاوونه راوړل . دبیغه داهمیت له مخې بدر بن مغیره دخپلو سرحدونو دساتنی مسئولیت منصور بن احمد ته وسپاره او پخپله له دوه زره سرښندویانو سره بیغه ته ورسید ، په لومړی شواخون کی دفردیناند پنځه زره تنه تر تیغ تیر کړل ، سبا شپی ته یی دوم ځل حمله وکړه او الزغل له ښاره ووت او پر دښمن یی حمله وکړه ، دسهار مهال فردیناند کلا بندی ماته کړه او بیرته مالقی ته ستون شو ، په مالقه کی یی له یو کال تیاری نیولو وروسته بیا په بیغه حمله وکړه ، خو دا ځل دښار پر ځای په شا وخوا سیمو کې تباهی پیل کړه ، دبزګرانو څاروی یی بوتلل ، فصلونه او میوی یی وبجاړ کړل ، دقبایلو دناڅاپی حملو دمخنیوی په خاطر یی په ټولو لارو پهری ودرولی ، دبدر بن مغیره سرښندونکو او قبایلو په ناڅاپی حملو دفردیناند لښکر ته زیات ځانی تاوان اړوه ، خو هغی دبیغه له اوسیدونکو سره هیڅ مرسته ونکړای شوه ، دشپږ میاشتو له اوږدی کلابندی وروسته بیغه په سخته کاختی کی تسلیمدو ته مجبوره شوه .

فردیناند بیغه مرکز وټاکه او دالپکسرا ټولی کلا ګانی یی یوه یوه له الزغل نه ونیوی .

* * * * *

(٦)

بشیر بن حسن دبدر بن مغیره په تپی مت پټی تړله چې منصور کوټی را ورننوت ، بدر پوښتنه وکړه :منصوره ! ته تر اوسه نه یی تللی ؟

منصوروویل : زه له کلا نه وتلم چی هغه راغی .

بدر: الزغل پخپله دلته راغلی ؟

منصور: هو هغه په لاندې کوټه کې ناست دی.

بدر: له هغه سره نورڅوك دی ؟

منصور: ابو محسن دی ، دوی له ځانه سره څو تنه سپاهیان هم راوستی وو خو زموږ ملګرو دپله په اخوا کې درولي دي.

بدر: دوی خو به څه شکایت نه وی کړی.

منصور: الزغل په دې اړه پریشانه ؤ خو ما هغوی ته په دې داډ ورکړ چې دا یو عام حکم دی ، څرنګه چې ستاسو راتګ ناڅاپی ؤ موږ خپلو ملګرو ته ستاسو په باب ځانګړې هدایت نه ؤ کړی.

بدر وویل: تا هغوی ته وویل چې تا زما لیك دوی ته وروړ ؟

منصور: هوا ما لیك هم ورکړ، خو هغه دلوستلو نه پرته بیرته ماته راکړ، هغه ویل چې دومره لرې راغلی یو اوس مخامخ خبرې غوره دی.

بدر: تا هغوی ته ونه ویل چې دملاقات په صورت کې به زموږ ځواب همغه وی چې په لیك کی مولیکلی .

منصور: هغه دومره په اندیښنو کې ډوب دی چې ما ددې خبری کول مناسب ونه بلل.

بدر: ماله دې ملاقات نه ځان بچ کول غوښتل ، په هر صورت اوس مجبوری ده ، مګر تاسو دواړه له ماسره اوسی ، که ما په خپل مسئولیت کې غفلت کاوه لاربښونه راته کوی.

لږڅند وروسته بدر ، بشیر او منصور دغرنۍ کلا په یوه پراخه کوټه کې له الزغل او ابومحسن سره ستړې مشې کول . کله چې له رسمی روغبړ او پوښتنو ځوابونو نه وزګار شول په کرسیو کښیناستل نو الزغل لږ ځند سر په ګریوان په چرتونو کی ډوب شو بیا یی سر اوچت کړ ویې ویل : تا ته به معلومه وی چې زه ولې راغلی یم ؟ ما ستا دځواب انتظار ونکړای شو، ستاسو ښې دابښیي چې تاسو له مانه خفه یاست ، زه دخپل ځان دبی ګناهۍ ثابتولو لپاره دلته نه یم راغلی ، زه افسوس کوم چې حالاتو ماته له تاسو سره دمشورې فرصت رانه کړ . تاسو به فکر کوی چې ما بزدلی وکړه، خو خدای «ج» شاهد دی چې له ماسره دخپل سر ساتلو پروا نه وه ، زه اوس هم ځان په ژوندیو کې نه شمارم زه ددې لپاره دلته راغلم چې درته ووایم ما هغه وخت توره وغورځوله چې زما مټ غوڅ شو ،

کاشکې ماته ددې پته څو کاله وړاندې وای چې دسمندر ډاوبو ددرولو لپاره د شګو بندونه څه نشي کولی ، زمااټکلونه غلط وو او زما په څیر دغلط اټکل خاوند د قوم دقیادت حق نه درلود ، او ستاسو په وړاندې زه دپښیمانۍ له اوښکو پرته هیڅ نه لرم ، زه پوهیږم چې ته به ما معاف نه کړې ، پر ابو عبد الله اعتماد داسې ګناه ده چې زه پخپله ځان نشم بخښلئ ، زما ضمیر به تل ما ملامتوي ما دفردیناند اطاعت هغه وخت قبول کړئ چې زما پر دې باور شو چې نوره قربانۍ ورکول بې ګټې ده . زموږهوا ککړه شوه او دښمن له څلورو لورېو راګیر کړي یو ، دقوم یوه برخه ددښمن پر غلامۍ قانع شوې ، او هغوی چې آزادي غوښتونکې وو اوس هغوی هم دا احساسوي چې دمقاومت او ثبات زغم یې ختم شوی دی . زما په مخکې دوې لارې وې یوه داچې دفردیناند غلامي ومنم او دپاتې لږ او ډیرو مسلمانانو ژوند له تباهۍ بچ شي ، بله دا چې یوه داسې جګړه جاري وساتم چې نتیجه ئې له ماتې پرته هیڅ نه وي ، په دې صورت کې که مې وای هم نوم به مې له داغه ساتلی ؤ ، خو ما داسې احساس کړه چې زما دا عمل به داندلس او غرناطې دمفتوحه سیمو دمسلمانانو له حال اوراتلونکې نه دسترګو پټولو په معنی وي ، زما ملا تړ کوونکی دګوتو په شمیر مسلمانان به یوازې څو کاله آزاد واوسي خو پاتې په لکونو نورمسلمانان به چې آزادي یې لوټل شوې ددښمن دانتقام په اور کې لولپه شي ، امکان لري چې دامن دراتلو نه وروسته که هغوی بیا را پورته شي او پرودګار ددوی دلارښوونې لپاره یو غوره انسان راواستوي . په هر صورت دځان په اړه زما باور شو چې که ددې ګډوډۍ په حالت کې ما هغوی په جګړه کې وساتل نو دتباهۍ ورځ به ئې نوره هم رانږدې شي ، زما دقوم په رګونو کې یوازې څو څاڅکي وینه پاتې ده ، کله چې هغه هم وبهیږي نو له هغوی سره به هم زما په څیر له پښیمانۍ پرته هیڅ نه وي.

الزغل چې دا خبرې وکړې چوپ شو بدر بن مغیره ته یې وکتل هغه چوپ ؤ ، لږ څنډوروسته الزغل وویل : مګر داسې ونه ګڼې چې زه له تا او ستا له سرښندویونه مایوس یم ، ته دغرناطې او اندلس دمسلمانانو وروستنی امید یاست ، زما باور دی چې یوه ورځ به دا دره زموږ دقوم وروستنی کلا وي ، خو نن وخت ستا دپوره تیاري په خاطر لازمه داده چې نصرانیان له دې ځایه لرې بوخت وساتل شي ،او ددې هدف لپاره زه ......

الزغل تر دي ځايه وويل او چوپ شو .

بدر وويل : هوكې وايه كه نه ولې چوپ شوې ؟

الزغل زړه نا زړه وويل چې مافرديناند په دې قانع كړی چې شاهين مور جگړې ته راكش كړی ؤ ، اوس كه هغه ستا دسيمی آزادی ومنی ته به دغرناطې دخلكو سره څه كار نه لری .

بدر : تا څو به هغه ته دا نه وی ويلی چې زه ژوندی يم .

الزغل : نه ما هغوی پردې داده كړی چې ستا نائب به زما له هدايت نه سر ونه غړوی.

بدر : نو تا دفرديناند له لوری ددوستی پيغام راوړی.

الزغل: دخدای «ج» په خاطر زما په نيت شك مه كوه ، زما مطلب دادی چې تاسو دتياری فرصت تر لاسه كړی. ما تاته دفرديناند ليك راوړی دی الزغل دا وويل او دچپنی په جيب يی لاس ننه ويست يو ليك يی راويست او بدر ته يی وراندی كړ.

بدر بن مغيره ليك بشيرته ونيو ورته ويی ويل : ته يی ولوله بشير په د ړانده غږ دفرديناند ليك ولوست :

«دسلطان الزغل په سپارښت مونږ منصور بن احمد او دهغه دملگرو په لوری ددوستی لاسونه ور اوږدوو ، ديوه اوږده جنگ نه وروسته مونږ داندلس دعيسويانو او مسلمانانو په منځ كې دسولې او امن ضرورت احساسوو ، او مونږ هيله لرو چې زمونږ يو غيرتی دښمن به زمونږ دسخاوتمندانه وړانديز نه وروسته دامن په ټينگيدو كی زمونږ سره مرسته وكړی، دسولی لپاره زمونږ وړانديز دادی :

۱ – دتدمير او الشيلر دغرونو ترمنځ سيمه چې دشاهين دوادی په نامه مشهوره ده دا به خپلواكه او آزاده سيمه وی . ددی سيمی دخلكو دا حق دی چې منصور بن احمد او يا هر څوك وغواړی خپل واكمن يی وټاكی كولی شی.

۲ – دبهرنی يرغل په وخت كې به مونږ ددې سيمې سره په گډه دفاع كې مرسته كوو،

ددی بلكل سخاوتمندانه وړانديز نه وروسته يوازی دا غواړو چې :

زمونږ دشمالی او ختيځو سرحدونو هغه كلاگانی چې تر اوسه پوری دمنصور بن احمد تر قبضه لاندې دی مونږ ته دی بيرته راكړل شی اومونږ ته دا يقين راكړل شی

چې په راتلونکی کې به منصور بن احمد او یادهغه پر ځای تاکل شوی بل څوک زموږ دپاچاهی پر سرحدونو برید نه کوی ، له دی نه پرته به هغوی داندلس او غرناطی دپاچهیو په سیموکې چی اوس زموږ حلیفان دی څه مداخله نه کوی ، او زموږ پر خلاف به دکوم باغی مرسته نه کوی ، که هغه مسلمان وی یا عیسوی .

دفردیناند دلیك له لوستلو وروسته بشیر بدرته وکتل دنورو تولو سترگې هم دبدر په څیره گنډلی وی ، بدر بن مغیره سر اوچت کړ خپلو ملگرو ته یی وکتل او ویی ویل : منصوره ! ته په دې اړه څه وایی ؟

منصور بشیر ته وکتل ، او بیا یی دبدر په خوا مخ واړاوه ځواب ئی ورکړ: که ستا مطلب داوی چی زه داندلس دمسلمانانو دامیدونو جنازې ته اوږه ورکولو ته تیار یم که نه؛ نو زما ځواب نه ! دی.

بدر وویل: بشیره ته !!

بشیرځواب ورکړ : که ماته دا هم معلومه شی چې زما دقوم بیړۍ دوبیږی هم نو زه به هغه پرې نږدم او په خس او خاشاك به تکیه ونه کړم.

بدر بن مغیره الزغل ته وکتل او ویی ویل : فردیناند فکر کوی چی موږ ستومانه شوی یو او خوب را باندی زورور شوی ، زموږ دمری دټینگولو نه وراندی دی موږ ویده کول غواړی، خو ده داسی څوك موږ ته دخوب دسندرو اورولو لپاره تاکلی چې غرناطه یی په خو ځولو خوځولو له خوبه راویښه کړی وه ، دهغه دغه دسخاوت نه ډك وراندیز خوب راوړونکی دارو دی.

اوزموږ په حلق کی یی ددی دوا داچولو لپاره داسی لاس تاکلی چې تر پرونه دغرناطې توره وهونکی مټ ؤ . نن دغرناطې وروستی امید موږ دمایوسی وروستی کندې ته ورتیل وهی زموږ دمحسن ، زموږ دمشر او زموږ دلاربنود په گومان زموږ ژوند ډیر گران بیه دی ، ځکه خو اوس راغلی او مشوره راکوی چی موږ باید ذلیل واوسو خو ژوند باید پری نږدو ،

سلطان الزغل ! ته وایی چی له دښمن سره سوله به موږ ته دتیاری موکه راکړی ، مگر ته ولې داسی سوچ نه کوې چې دښمن پر موږ دوروستی گوزار لپاره پخپله دتیاری ضرورت احساسوی.

په عملی دنیا کی دکمزوری او زورور تر منځ دتړون او معاهدی هیڅ معنی نشته ، داسی معاهدې کمزوری په زنځیرونو تړی او زورور ته دتورې تیرولو موکه

ورکوی.

که موږ توان درلود نو ددښمن دبدوهیلو سره سره به ژوندي وو او که موږ ناتوانه او کمزوری وو نو ددښمن له لوري دنیکو هیلو څرګندونه زموږ دبقا لپاره بس نه دی ، زموږ د عزت ، زموږ دآزادي او زموږ دبقا ضمانت یوازی زموږ توري کولی شی ، او زموږتوری به دفتحی او یا مرګ نه پرته په تیکی کی دننه نه شی ، ایا موږ په هغه دښمن باور وکړو چی دمالقه له نیولو وروسته یی مسلمانانوته امر وکړ چې دساحل سیمه پریږدی آیا ته دهغه سړی په لیك موږ ته داعتماد مشوره راکوی چی لاسونه یی زموږ دقوم دماشومانو او تور سریو په وینو رنګ دی.

زه دا پوښتنه کوم چی کله دمالقه په کوڅو کی دمسلمانانودمیرمنو عصمتونه لوټیدل دغه سخی او مهربانه پاچا چیرته ویده ؤ؟

که ته په ځان غولولو اخته شوی وی دخدای «ج» په خاطر موږ په دی بیماری مه اخته کوه ، ته په دی خبره اندیښمن یی چې زموږ قربانی بی هدفه دی ، خو زه تاته غرض کوم چې قربانی پخپله یو هدف دی، که زموږ په برخه دعزت ژوند نه وی نو دعزت دمرګ لاره خو نه ده تړلی.

بدر بن مغیره داحساساتو په حالت کی له کرسی نه اوچت شو ودرید ویی ویل: دکوم قوم وینه په بهیدو نه خلاصیږی بلکې هغه وخت وچیږی چې دوی دذلت ژوند غوره کړی، فردیناند ته ووایه چې موږ دخپلی آزادی په قیمت اداکولو پوهیږو ، تراوسه پوری دفردیناند دفتحو سیلاب دشګو بندونه مات کړی دی ، خو دی دری ته په راتلو سره به له هغو کمرونو سره مخ شی چی په تیرو پیړیو کی یی دډیرو توپانونو مقابله کړی ده ، زه پوهیږم چې ته له موږ سره دخواخوږی جذبی دلته راوستی یی ته نه غواړې چې موږ په هغه لاره وراندی ولاړ شو چې له ازغیو پرته بل هیڅ پرې نشته ، خو زموږ پښی له ازغیو سره عادت شوی دی ، دا بدنونه دګلانو له بستری سره آشنا نه دی ، که ته په دی خبره خفه یې چې ستا په لاربنوونه کې زموږ قربانی خوشی ولاړی نو موږهم پر دې خبره افسوس کوو چی هغه سړی چې د الحمرا دمرمر دبرو په کوټو کې په اوسیدو او په بخملی بسترو په خوب عادی ؤ په بودا توب کې یی له موږ سره دجګړی ستونزې وګاللې ، ابو عبد الله ته دې دغرناطی تخت او تاته دی داندلس پاچهی مبارکه وی ، تاسو

زموږ غم مه کوی موږ دتوررو په سیوری کې سترګې غړولې ، او دغشو په باران کې ویده کیدای شو.

هغه اوښکی چې الزغل یی دتم کولو هڅه کوله ناڅاپه را وخوټیدې ، دهغه له ریږدیدونکو شونډو نه په درد کی ډوب غږ اوچت شو : بدره! بدره! خپل لویدلی ملګری ته بی ځایه ډیکی مه ورکوه ، ته به ما ددی شرم او خجالت په څمکه بیا ونه ګوری ، زه افریقا ته ځم ، تاته ماغوندې دکمزوری انسان اړه نشته او پاتی قوم پر ابو عبد الله قناعت کړی ، په اندلس کې که دمسلمانانو څه دراتلونکی تمه ده امین یی ته یی ، داندلس هغه خلك چې ستا په پله پل ایښودل غواړی ټول به تاته ځان راورسوی زما سره څه زیور او طلا ده ، زه به دقوم دغه امانت تاته راولیږم . له رخصت نه وړاندی زه دا وایم چې ته زما په اوښکو غلط ګومان ونه کړی . دا دپښیمانی اوښکی دی ،او ابو محسنه ا ستا مقام هم دا دره ده.

الزغل دا وویل او جګ شو ویی ویل : زه نور ځم ،

بدر وویل : ته ستومانه یی تر سبا پوری استراحت وکړه .

الزغل : نه زه همدا نن ځم.

ماښام مهال بدر او دهغه څو نورو ملګرو دیوی ویالی په پله الزغل ته مخه ښه ویله.

طريف بن مالك

ابوعبد الله چې کله دخپل تره په باب واوريدل چې اندلس ته پرېښود او افريقا ته ولاړ نو مالقې ته يې فرديناند ته دمبارکۍ پيغام واستاوه او په غرناطه کې يې دجشن تياري ونيو.
دشپې مهال دالحمرا ماڼۍ او ديوالونه په ډيوو او مشالونو چراغان شول ، په يوه لويه کوټه کې ابو عبد الله خپلو وفادارو او نژدې ملګرو ته ميلمستيا تياره کړې وه ، دډوډۍ نه وروسته دسندرو او نڅادور پيل شو ، دشرابو پيالې وګرځېدې ، او کله چې دغه محفل ښه تود شو نو ابوعبد الله دشرابو په نيشه کې زنګيدلی اوچت شو زيې ويل : په تاسو کې څينو دا ويل چې زه بد نصيب يم له نن نه وروسته څوك ماته بد نصيب ونه وايي . زه دغرناطې پاچا يم دفرديناند وعدې رښتيا دي ، ماته به دغرناطې ټولې سيمې بيرته راکړل شي . تاسو ولې چوپ ياست ؟ وخاندی ، سندرې ووايې او چې څومره مو زړه غواړي شراب وڅښئ ، زه به ستاسو لپاره په الحمرا کې دشرابو وياله وبهوم . د «البکسرا» دانګورو نه به ټول شراب جوړېږي ، ما دښار خلکو ته هم دجشن لمانځلو حکم کړی ؤ ، خو اوريدلي مې دي چې څينو شرخوښوونکو په کوڅو کې مشالونه ګل کړي دي.
دا دهغو خلکو له لاسه چې له بهر نه راغلي او په غرناطه کې يې دا مشهوره کړې ده چې عيسويانو پردوی ډير ظلمونه کړل ، زه وايم دا دروغ دي ، په راتلونکې کې به داسې خلکو ته ښارته په ننوتلو بنديز وي دلوی فرديناند پر خلاف نعرې به نور نه زغمل کيږي . هغه زموږ مرستندوی او محسن دی . نن چې تاسو په الحمرا کې څه وينئ دا ټول دهغه لورينه ده .
خو دښار حالت له الحمرا نه بلکل بدل ؤ . ماښام چې دسرکاری حکم له مخې په کوڅو او واټونو کې مشالونه بل شوي وو هغه دابو عبدالله پرخلاف مظاهره کوونکو په زور بيرته مړه کړل ، مظاهره کوونکي ټوله شپه په کوڅو اوجادو کې وو او دابو عبد الله او دقوم دغدارانو پرخلاف يې نعرې وهلې په ښار کې چې دابو

عبد الله ملګرو خپل کورونه رڼا کړي وو پر هغوی ډېرې او لوټې واوروړل شوی .
دعلماؤ یوه بانفوذه ډله له دی مظاهره کوونکو سره وه ، او کومو تش په نامه ملایانو چې په منبر د ابو عبد الله دعمر داوږدوالی دعا وکړه ځوانو طالبانو هغوی له جومات نه وشړل او په وهلو یې صرفه ونه کړه .

دنارینه ؤ په څیر ښځې هم په مظاهره راوتلی وی او ټوله شپه په کوڅو کې ګرځیدلی ، په دې ډله کې دغرناطې له ښځوپرته مهاجرې میرمنې هم وې چې اوښکو یی دغرناطې اوسیدونکو ته په مالقې او بیغه کې دعیسویانو دظلم داستانونه اورولی وو ابو عبد الله دری ورځې جشن لمانځلو ، دری ورځې دالحمرا دیوالونه دحکومت دعیاشو واکمنو دکړسنده خنداګانو او درعیتوآهونو تر منځ حایل ؤو ،دری ورځې پرله‌پسی دسرو شرابو پیالی تشیدی او دغرناطې اولس له سترګو نه وینی څڅولی ، او څلورمه ورځ ابو عبد الله دفردیناند دا لیك لوست :

موږ ته معلومه شوی ده چې په غرناطې کې زموږ رعیت له تانه خوښ نه دی ، اوپه ښار کې باغیان راټولیږی موږ دعیسویانو او مسلمانانو ترمنځ په راتلونکی کې دهر ډول جګړې اوټکرو دمخنیوی په خاطر ضروری بولو چې ته غرناطه موږ ته وسپاره ، ددې لیك په ځواب کې زه یوازې دا اوریدل غواړم چې پوځ ته مودغرناطی دروازی بندې نه شی.

که داسی نه وی نوموږ به دزور استعمال ته مجبور شو . کله چې غرناطې ته درشو ستا دراتلونکی په باب به پریکړه کوو . که ته له موږ نه دسخاوتمندانه سلوك په تمه یی نو بی شرطه اطاعت ضروری دی.

دابو عبد الله په څیر دهغه دحکومت دسردارانو له سترګو نه هم دشرابو خمار ولوید ، ټول‌وحیران دریان یو بل ته کتل ، دالحمرا په دروازو او دیوالونو توری وریځې را خپری شوی.

ابو عبد الله دفردیناند استازی ته وکتل او په کمزوری غږ یی وویل : تر دوو ورځو پوری به لوی پاچا فردیناند ته زموږ له خوا ځواب ورشی.

دابوعبدالله‌لومړیٔ وزیر طریف بن مالك دبربری قبیلو ترټولو لوی سردار ؤ . هغه جګ شو ځواب نی ورکړ : فردیناند تەزموږ په باب خامخا څه بدګومانی پیدا شوی ، اوزه داده یم چې دا غلط فهمی به زرتر زره لرې شی ، که ستاسو مشوره وی زه پخپله هغوی ته ورتلو ته تیار یم.

بل سردار اوچت شو ويې ويل : فرديناند موږ ته يوازې دوې لارې پريښې دی ، يوه دا چې ددوی حکم عملی کړو او په خپلو کورونو کی دهغه وحشيانو هرکلی ته چمتو شو چې لومړنی هدف به يې زموږ دخويندو او تور سريو بی ابرو کول وی .

دوهم دا چې موږ يو باعزته مرگ ته چمتو شو.

يو بل سردار اوچت شو ويې ويل : جگړه موږ ته له مرگ سره مساوی ده . ابو عبد الله ته ناڅاپه څه په خيال کی ورو گرځيدلی اولږ په هيله منه لهجه يی ويل : طريفه ! ته ابوداود ته ورشه ، په دې وخت کې بل څوك تر هغه بنه لاره موږ ته نه شی رابنوولای ، که فرديناند ته زموږ په باب څه شکونه پيدا شوی وی نو هغه يی لرې کولی شی، فرديناند هغه دلوشه حاکم ټاکلی ، ته ژر ترژره هغه ته ورشه.

لږ څند وروسته طريف دلوشه په لوروخوځيد.

* * * * *

(۲)

ابو داود طريف بن مالك ته وکتل ويی پيژاند ، خو دطريف دهيلی پرخلاف هغه دده دتاوده هرکلی پرځای له کرسی نه راپورته نه شواو تش لاس ورکول يې هم مناسب نه بلل يوازی ده ته مخامخ تشی کرسی ته يی اشاره وکړه .

طريف چې په کرسی کيناست زره نا زره يی وويل : زه ابوعبدالله تاته را استولی يم .

ابوداود ځواب ورکړ : ماته معلومه ده ته له مانه مشورې اخستلو ته راغلئ يې.

طريف: نوتاته معلومه ده چې فرديناند له موږ سره وعده خلافی کړی ؟

ابوداود: زه ديوه والی په حيث دخپل پاچا پرخلاف څه اوريدو ته تيار نه يم . اوزه ابوعبد الله ته هم ددې مشوره نشم ورکولی چې دخپل پاچا له حکم نه سر غړاوی وکړی.

طريف: مگر ما دا گڼله او راغلم چې ته يومسلمان يې ،ته دغرناطې خيرغوبنتونکی يی . او دلوشه دوالی په حيث ته هم دغرناطې دحکومت يوغړی يې . دا بنار زموږ دی اوزه له تانه ددې پوبنتنه کوم چې موږ بايد څه وکړو ؟

ابو داود ځواب ورکړ : دځواکمن په وړاندې دکمزوری اطاعت تل بی شرطه وی. ابو عبد الله ته زما همدا مشوره ده چې دی دې ځان دفرديناند رحم او مهربانی

ته وسپاري .

طريف: مگرتا زما په مخکې ابو عبد الله ته څو ځلي داد ورکړی چی فردیناند به ورسره دوکه نه کوي ،هغه زموږ خوا خوږی او خير خواه دی . هغه دخپلی پا چاهی دپراخولو په تمه کې نه دی ، هغه به الزغل ته له ماتې ورکولو وروسته دغرناطې تول حکومت ابوعبد الله ته سپاري . اوس هغه وعدې څه شوې ؟ افسوس چی تا دلوشه دولايت په تمه داهيره کړه چې دمسلمان قوم يو غړی يی . که غرناطی ته عيسوی پوځ ننوت نوزموږ پای به دمالقی له خلکو نه هم بد وی.

ابوداود بيا په هماغه بی پروايی ځواب ورکړ : ما دابو عبد الله او فردیناند ترمنځ ديوه استازی مسئوليت ترسره کړی.

طريف : نه تا ابو عبد الله دفردیناند په دروغو وعدو اعتماد کولو ته تشويقاوه.

ابو داود ځواب ورکړ : آيا دابو عبدالله په څير زه هم اشتباه نشم کولی . آيا هغه وخت تاسو تول زما سره همنظره نه وی ؟ که تاسو له تباهی نه ځانونه ژغورل غواړی نو آيا دا ضروری نه ده چې دابو عبد الله پر ځای يو بل هوښيار او دتدبر خاوندته دغرناطې واکمنی وسپارل شی ؟

دنصرانيانو له کسات نه دژغورنې يوازينی لاره داده چې ستاسو کوم مشر هغوی ته دغرناطې داولس لخوا دبشپړې وفاداری داډ ورکړی.

طريف وويل : که دغرناطې خلك تا دلارښوونی لپاره وغواړی ته ددی خدمت لپاره چمتو يی .

ابوداود: کله چې زه دا احساس کړم چی زه دهغوی څه خدمت کولی شم نو بی له غوښتلو به ورځم .

طريف : مگر ما اوريدلی دی چې دلوشه مسلمانان ستا تر سيوری لاندی تر ژوند ځانونه مرگ ته نژدې بولی.

ابو داود : ددې سبب دادی چې زه دوی تراوسه دزړه له تل نه خپل لارښود نه يم منلی ، او زه ددوی په اره په پوره داډ له فردیناند سره خبره نشم کولی.

طريف جگ شو ويی ويل : ددې مطلب دادی چې تر څو دغرناطې د تولو ښارونو مسلمانان په يوه خوله دفردیناند دکوم وړوکی جاسوس قيادت قبول نه کړی خلاصون يی امکان نه لری.

دطريف دتوقع پر خلاف ابوداود په داد منه لهجه ځواب ورکړ : په داسې حالاتو کې په احساساتي خبرو څه نشي تر لاسه کيدای ، زه رښتيا هم دفرديناند جاسوس يم ، خو تاسو هم دهغه په خدمت کې څه کمی نه دی کړی ، خپل زړه ته دې وګوره آيا دا نه احساسوی چې که ته دابو عبد الله پر ځای وای دغرناطې لپاره به غوره وای.

طريف: نه زه له ابوعبد الله سره غداری نشم کولی.

ابو داود : ډير ښه ، همداسې ده مګر ددې سبب دا نه دی چې ته ابو عبد الله دغرناطې غوره لارښود ګڼې بلکې ددې سبب دادی چې تا د لوی وزير منصب ته درسيدو لپاره دداسې سرې پاچا کيدل ضروری بلل ، که ته په دې داده وای چې دالزغل اوابو الحسن په واکمنۍ کې هم دې منصب ته رسيدای شوای نو تابه له هغوی سره غداری نه وای کړی . او دخپلې دعوی دثبوت لپاره يوازې دا بس بولم چې موسی غوندې سرې تاسو يوازې ددې لپاره وواژه چې دهغه په ژوند تاسو يوه معمولي منصب ته هم نشوای رسيدلای . که نه پردې څوک نه پوهيږی چې هغه دغرناطې لپاره تر تولو غوره لارښود ؤ.

زما دوسته! زموږ دواړو په مخکې خپل خپل اهداف وو ته دخپل هدفونو لپاره دابو عبد الله دلاس آله شوی اوزه دخپلو هغو لپاره دفرديناند . اوس هم ته دغرناطې دتباهۍ دخطر پروا نه لرې . تاته يوازې ددې انديښنه ده چې که له ابو عبد الله نه تخت واخستل شی ستا دوزارت کرسی به هم ولاړه شی.

طريف سور واوښت وې ويل : «ته شيطان يې».

دابوداود په شونډو دلومړی ځل لپاره موسکا وځليده وې ويل : يو وړوکی شيطان لوی شيطان په لويی اعتراف کوی.

او بيا جدی شوی وې ويل : طريفه ! تاته دپريشانۍ ضرورت نشته ستا هدف دغرناطې وزارت دی . خو که ته داسې ګڼې چې ددې لپاره دابو عبد الله پاچاهی ضروری ده نو دا ستا اشتباه ده.

تراوسه ماته معلومه نه ده چې فرديناند دغرناطې دتخت لپاره څوک ټاکی ، خو دمناسب فرصت په برابريدو به زه ورته ووايم چې دوزارت دمنصب لپاره تر تا به موزون څوک نشته . ته ددوبيدونکی بيړی پر ځای په هغه مانو ولې تکيه نه کوی چې دهغه په اشاره کيښتی دوبيږی او لامبو وهی ، ته پوهيږی چې اوس په

غرناطې کې دپاچاهی او وزارت لپاره دفردیناند رضا ضروری ده . که ته غواړې دوزارت لپاره دهغه رضایت تر لاسه کول ډیر اسانه دي. زه پردې نه پوهیږم چې کوم سړی چې دموسی په وژلو پښیمانه نه وی دابو عبد الله غوندی احمق فردیناند په سپارلو به ولی پښیمانه وی؟

طریف ووېل : کله چې زه غدار وم نو دا می نه احساسوله چې نصرانیان دومره بد عهده او بی رحمه دی اوس که ته دا گنی چې هغوی په مالقه کې زما له قوم سره څه کړی دی زه به یی هیر کړای شم نو دا اشتباه ده.

ابو داود : ته بیا احساساتی شوی ، په مالقه کې که الزیغری وسله اینبی وای نو عیسویانو به له مسلمانانو سره داسی سلوك نه کاوه.

طریف : ښه ده زه نور ځم !

ابو داود جگ شو دخدای پامانی لپاره یی لاس ور اوږد کړ ویی ویل : دخدای په امان

خو ناڅاپه دطریف په زړه کې څه وروگرځیدل دهغه لاس دابوداود په لوروړ وراندې کیده ناڅاپه ودرید ویی ویل : نه ! ښایی سر له نن زموږ لاری سره بیلی وی.

ابوداود په داده زړه په کرسی کښیناست ویی ویل : ستا خوښه ، خو زه پوهیږم چې ته به له یوه اوږده مزله وروسته بیرته له ماسره یوځای شی . که ته ځان ته دوکه ورکول نه غواړې نوابو عبدالله ته تر ورتگ دا درته غوره ده چې نیغ فردیناند ته ورشی.

طریف دروازې ته ورسید ودرید ، یو ځل یی ابوداود ته وکتل او بیا بهرته ووت.

ابو داود تر لږ ځند په چورتونو کې ډوب وو بیا یی لاسونه وپړکول ، یونوکر کوټې ته ورننوت اوپه ادب سر ځوړند ودرید دحکم انتظار یی کاوه ، ابو داود وویل : کوتوال ته ورشه . ورته ووایه چې ماته سمدستی څلور تنه هوښیار تکړه او چالاك سړی په کار دي.

نوکر ولاړ او ابو داود قلم راواخست اوپه څه لیکلو بوخت شو . لږ ځند وروسته څلور تنه نصرانیان چې له جامو نه پوځی افسران بریښیدل ورغلل، ابوداود خپل لیك له سره ولوست بیا یی دوی ته وکتل ویی ویل : دغرناطې استازی زما په

میلمستون کی دی اواوس به دخوځیدو تیاری کوی تاسو هغوی تر هغه پوری تعقیب کړی چی درته څرگنده شی چی مالقی ته ځی که غرناطی ته که دوی مالقی ته مخه کړه نو داسی وگنی چی زموږ د پاچادوستان دی په هغه صورت کی به ستا سنونه یوازې یو تن زما لیك دپاچا خدمت ته رسوی ، خو که هغه غرناطی ته ځی نو داسی وگنی چې زموږ دپاچاهی لپاره یی وجود خطرناك دی ، په دی صورت کې به ستاسو ذا مسئولیت وی چې باید هغه دغرناطې له تلونه په هرصورت ایسار کړې له هغه سره پنځه تنه دی ، تاسو له ځانه سره دوه دری تنه بنه غشی ویشتونکی پوزی. زه غوارم چې دهغه ملگری هغه وخت خبر شی چې په تتر یې غشی وربنخ شی.

که څه مجبوری نه وه دهغه په نورو ملگرو غشی مه اوروی او حمله مه پرې کوی.

له هغه وروسته ستا یوملگری مالقی ته ولاړ شی دپاچا په خدمت کې زما له لیك وړاندې کولو نه وروسته نوره کیسه په خوله ورته واوروی . اوس ورځی که طریف روان شوی وی هم دیرلری نه دی تللی.

* * * * *

(۳)

له لوشه نه دوتلو وروسته طریف تر څو میلو پوری له خپلوملگرو سره هیڅ خبره ونه کړه ، دشپی مهال یی په یوه وړوکی کلی کې په یوه کوچنی سرای کی واړول . دسرای خاوند یو مراکشی مسلمان ؤ . طریف چې له آس نه پلی شو ویی ویل : تر موږ زیات زموږ آسونه آرام او خوراك ته زیاته اړتیا لری موږ به دشپی په دریمه نیمایي کې روانیږو .

دسرای مالك ورته وویل : ته عزتمن سړی ښکاریږی ، دسرای دوې غوره کوټې دنصرانیانو دوو افسرانو نیولی . که ستا اعتراض نه وی نو زه ستاسو لپاره دخپل کور یوه کوټه خوشی کوم ، ستا نوکرانو ته به په سرای کی کوټه برابره کړم.

طریف ځواب ورکړ : زه یوازې ویده کیدل غواړم.

دسرای مالك وویل : زه ویریږم چې په سرای کې به خوب ونکړای شې هغه پوځیان به لږځند وروسته دکلی دیوه عیسوی له کوره په شرابو مست را ستانه شی ، هغوی به ټوله شپه نه په خپله ویده شی او نه نور خوب ته پریږدی . زما دکور

او ددی سرای په منځ کی يوازی يو ديوال دی . شور خويه هلته هم اوری خو دشپی مهال به دی دروازه نه درماتوی.

طريف وويل : ډير ښه زه ستا ميلمه يم .

دډوډی خوړلو وروسته طريف په بستره غځيدلو ته چمتو کيده چی په سرای کی يی شور ترغوږ شو ، او ورسره سم يی دکومی ښځې کريږې واوريدې . هغه دسرای خاوند ته غږ وکړ ، دسرای خاوند له بلی کوټې نه راووت او دده کوټې ته ورغی ، هغه طريف ته بيله دې چی پوښتنه ترې وکړی ووېل : داسی ښکاری چې هغوی نن بيا ښکار نيولی او راغلی .

طريف: ستا مطلب دادی چی دوی دخلکولونی په زور دلته راولی .

دسرای خاوند ځواب ورکړ : هو ! يو فاتح قوم له خپلو غلامانو نه همدغسې حقوق غواړی .

طريف: خلك څه مزاحمت نه کوی؟

دسرای مالك: په دې کلی کی دمسلمانانو شمير ډير لږ دی او هر يو دخپل کور دساتنې په تمه دبل کور دپرځيدو او ويجاړيدو په حال کې وينی او چوپ وی.

طريف : ايا ددوی غيرت ځواب ورکړی ؟

مالك: داسی ښکاری چی ته دکوم بل هيواد نه راغلی يې ، دکوم قوم چې پاچا بزدل او سرداران غدار وی ، دهغوی لپاره غيرت هيڅ معنی نه لری.

طريف خپله توره اوچته کړه ويې ويل : زما دوسته زه له يوې مودې سرگردانه وم نن تا لاره راوښودله .

بيا هغه په منډه له کوره ووت او سرای ته ور ننوت ، دښځې کريږې دپاس پوړيو له يوی کوټې نه راتلې ، دطريف ملگری حيران په برنده کې ولاړوو ، طريف ورته وويل:

بزدلانو څه سوچونه کوی ؟ او بيا په منډه په زينو وخوت دپاسنی برندې په وروستی کونج کې دکوټې دروازه وه خو يوه کړکی خلاصه وه چې بهرته ترې رڼا راوتله .

نجلی چيغی وهلی: په مارحم وکړی ، پری مېږدی ، پری مې بردی چی ولاړه شم .

طريف له کړکی نه وروکتل اوديوی زړه بوږنوونکې ننداړې تاب يې رانه وړ ،

په تول زور یی دروازی ته دیکه ورکړه او ماته یی کړه ، دشرابو په نیشه مستو سپاهیانو بنځه پریښبوده او دده په لوری یی پام شو ، خو دسترګو په رپ کی دطریف توری دیوه ککره والوزوله او دبل تر سینه بوته ووته . ویری اخیستی نجلی یوه شیبه حیرانه په غولی پرته وه ، بیا یی لغړ ځان ته پام شو او جګه شوه په چیغو له کوتی نه ووته په دی ځند کې دطریف ملګرو هم توري را واخستلې او پاس پور ته وروختلې ، نجلۍ چی هغوی ولیدل یوه زړه بریښوونکی کریکه یی تر خوله ووته او له برندې نه یې لاندې ځان وغورځاوه طریف په منډه ورکوز شو ، دسرای مالك په سرای کې ولاړ ؤ طریف خپله چپنه دنجلۍ په لغړ بدن ورواچوله ، دسرای خاوند ورتیت شو په نبض یی لاس ورکیښود ویی ویل: دا دژوند له زندان نه آزاده شوه.

طریف خپلو ملګرو ته وویل : پر آسونو زینونه وتړی ، موږبه همدا اوس روانیږو ، بیا یی دسرای مالك ته وویل : که له تانه چاپوښتنه وکړه چی ددی بدمعاشانو قاتل څوك دی؟ ورته ووایه چې دغرناطې غدار وزیر دخپل قوم دیوی نجلۍ مظلومیت یو ځلې بیا مسلمان کړ.

لږ ځند وروسته چی دوی بهرته وتل اته تنه سپاره دسرای په دروازه کی ودریدل ، له هغوی نه یوراوراندی شو په ګیر یی طریف ته وکتل او ویی ویل: په دی مهال ته چیرته ځی ؟

طریف په تروشه لهجه ځواب ورکړ : ته څوك یی؟

موږ سپاهیان یو ،فکر مو کاوه چې دلته به دشپی تیرولو ځای وی خو داسی بنکاری چی تاسو ته هم ځای پیدا نه شو.

طریف : ډیر ځای دی یوه کوټه موږ همدا اوس خالی کړه ، دا یی وویل او طریف اس پونده کړ ، لږ چې وړاندې ولاړل دطریف یو ملګری چې تر نورو له ده سره زیات بی تکلفه ؤ خپل آس ورنژدې کړویی ویل : آیا له دی پیښې نه وروسته هم مالقی ته تګ مناسب بولی ؟

طریف: تاته چا ویلی چې مالقې ته ځو ؟

ملګری: تا وویل چې بنایی مالقی ته ولاړ شو.

طریف: نه موږ غرناطې ته ځو.

لږ ځند وروسته طریف خپل ملګری ته وویل : حسنه ! تا به زیاتره دا ګومان

کری ژ چی زه دغرناطی تر تولو لوی غدار یم .

حسن پریشانه شو ویی ویل : ته زما آغایی !

طریف: نه ! زه پوهیږم ستا مجبوری تا دزره خبری کولو ته نه پریږدی ، ته دژوند په ترخو لارو هم له ماسره په ملگری مجبوروی ، خو که زه سرله نن نه سمه لاره غوره کرم نو ته به دڅان په باب څه فرق احساس کړی ؟

حسن زړه نا زړه وویل : زما باداره ! دضمیر تر بوج لاندی او دضمیر دبوج نه آزاد په ژوند کې ډیر توپیر دی .

طریف: حسنه! نصرانیان زموږ ډیر بد غلیمان دی .

حسن: باداره: که دا گستاخی نه وی نوزه خو وایم چی موږ پخپله له ځان سره دښمنی کړی ده.

یو سړی چې دځان قاتل ومنو بیا له هغه نه دا غوښتنه نشو کولی چی ته موږ په دی ډول مه وژنه ، او زموږ حالت دادی چی خپل لاس او پښی مو وتړل او ددښمن په مخکی وډریدو او موږ خپل خنجر هم ددوی په لاس ورکړی دی . اوس ددوی خوښه ده چی ورو ورو مو وژنی که مو یو ځل شاه رگ غوڅوی.

طریف احساساتی شو ویی ویل : نه زموږ خنجر تر اوسه زموږ په خپلو لاسونو کی دی موږ به جنگیږو که دعزت ژوند نه وی دعزت دمرگ لاره مو پر مخ نه ده بنده شوی.

حسن: خدای«ج» دې تاته همت درکړی ، خو زه ویریږم چې ابو عبد الله به دې ملاتړ ونه کړی.

طریف: هغه زموږ په ملاتړ مجبور دی.

لږ ځند وروسته طریف ځك شو ویی ویل : په موږ پسې څوك راځی دطریف په اشاره دده ملگرو اسونه ودرول ، له شانه په یوه فاصله داسونو دچارگام زغاستی غږ اوریدل کیده حسن وویل : دا به هماغه سپاهیان وی چی دسرای په دروازه کی ورسره مخامخ شوو ، دسرای خاوند به دځان بچ کولو په خاطر ورته ویلی وي چې دهغو دوو نصرانی افسرانو قاتل څوك دی ، تا هم دسرای له مالك نه خپل راز پټ ونه ساته هغوی اوس په موږ پسې راوتلی دی.

طریف وویل : دوی له پخوا نه په موږ پسې دې له لوښه نه دراوتلو نه وروسته ما په لاره کی دوه درې ځلې ولیدل ، تاسو ټول یوې خواته شی او دونو شاته

غلی شی دطریف ملګرو لاره پرېښوده او په ګڼو ونو کی یو خواته شول، سپاره تیر شول ، طریف او ملګری یی راووتل او بیرته په اسونو سپاره شول.

* * * * *

(٤)

دشپی په ورستی برخه کی دی خلکو لاره پرېښوده او په یوه خوړ ور برابر شول . طریف په خپل آس سر ځوړند کړی ؤ . ځومره چی ددوی منزل را نژدی کیدو نا کراری او اضطراب یی دیریده دی له هغه منزل نه تیریده چی یو انسان په سوچ کی شی چی اوس زه باید څه وکړم.

کله چی دابو داود له ملاقات نه وروسته له لوښه نه راوتلو نو پښې یې لړزیدلی ، کله یې فکر کاوه چی غرناطې ته ځم او ابو عبد الله ته وایم چې موږ ځانونه دوکه کړی دی ، اوس موږ ته له جګړې پرته بله لاره نشته، دکوم سیلاب دمخی بندونه چې موږ پخپله ونړول اوس زموږ کورنو ته را ننوزی.

کله چې دفردیناند لښکر غرناطې ته راننوزی نو نه به ته پاچا وی او نه زه وزیر ، هغوی بنایی موږ ته دعامو خلکو په څیر دعادی ژوند حق هم را نه کړی ، مګر آیا موږ دجګړې او مقابلې توان لرو ؟ دهغه دښمن دمقابلې چې خپلې مزبوطې دروازې مو پخپله ورته خلاصې کړې ، هغوی زموږ له تولو کمزوریو نه خبر دی ، اوس موږ هغه ته اخطارونه هم نشو ورکولی، بیا هغه سوچ کاوه : ایا داسی کیدای شی چې فردیناند دومره ذلیل شی ، که زه هغه ته ورشم او ورته ووایم چې موږ دتا په خاطر دخپل قوم په نظر کی ذلیل شوو موږ پر تا اعتبار وکړ او ستا لپاره دابو الحسن او الزغل سره وجنګیدو زموږ باور ؤ چی ستا تر سیوری لاندې به دامن او سولی ژوند کوو،موږ په اندلس کې دامن لپاره دخپلی پاچاهی زیاته برخه تاته وسپارله ، اوس ته غرناطه هم له موږ نه اخلی ، ته داندلس پاچایی ، دا وعده خلافی او تعهد ماتول ستا له شان سره نه بنایی نړی به څه وایی ، مورخین به څه لیکی ؟ آیا ته له دې خبرې نه منکر یې که موږ تاته لاس نه وای درکړی په اندلس کې داسې ځواك نه ؤ چی دابو الحسن دفتحو سیلاب یی تم کړی وای ، که چا ستا پر خلاف غږ اوچت کړی موږ یې په مری غوڅولو صرفه نه ده کړې ، که چا له تانه بغاوت کړی نو موږ یی سر غوڅ کړی او ستا په پښو کې

مو غورځولی ، آیا زموږ دخدمت انعام همدا دی چی دغرناطې دروازې هغو لیوانو ته پرانیزو چی په مالقه کی یی دانسانیت لمن تارتار کړه ؟ آخر موږ څه گناه کړې؟

نه نه ! اوس په دی خبرو کې څه گټه نشته اوس فردیناند موږ ته ضرورت نه لري، اوس هغه له الزغل او ابو الحسن نه خطر نه ويني نور هغه ته هغه قوم بی ضرره دی چی له پیړیو راسی یې داندلس په ډگرونو داقبال بیرغ رپولی ، فردیناند دغشو په باران کی ددبرو شاته پناه اخستې وه ، اوس دهغه په مقابل کی دجنگیالیو لیندی ماتی شوی او هغه اوس هغوددبرو ته اړه نه لري . ابو عبد الله ، زه او زما ټول ملگری هماغه ډبرې يو چې دفردیناند مورچل ؤ او جگړه یې وگټله ، اوس هغه موږ ته ضرورت نه لري.

بیا دهغه په زړه کی بل خیال راغی :

مگر ابو داود هم زموږ په څیر دهغه دپناه یوه ډبره وه ، اوس یې هغه دلوشه والي ټاکلی ، طريف بیا پخپله دی سوال ته ځواب ورکړ : ته هغه تراوسه ابو داود دکار سړی گڼی ، فردیناند په خپلهماته معترف دښمن دمرگ کومی ته سپارل غواړی ، او ابو داود دډبرې په حیث هم دهغه دتورې تیرولو کارورکولی شی . فردیناند غواړی چې دډښمن په رگونو کې یې دژوند یو څاڅکی وینه هم پاتی نه شی ، او ابو داود هغه ته ویلی شی چې کوم رگ باید غوڅ کړی . بنایی داسی ورځ راشی چې فردیناند دا احساس کړی چې زموږ په څیر یی نور هغه ته هم ضرورت نشته .

مگر تر اوسه پوری ئی هغه ته ضرورت شته .

ابو داود ماته دا باور راکاوه چی زه له ابو عبد الله سره غداری وکړم ، فردیناند خوښولی شم ، مگر دا دوکه ده ، آیا دا امکان نه لري چې فردیناند دابو عبد الله په اړه کومه پریکړه کړی دابو داود مشوره ورسره ده . او که ابو داود ابو عبد الله ته دوکه ورکولی شی ، نو هغه به ماته دوکه رانکړی ، زه مالقی ته نه ځم . زه به غرناطې ته ځم مگر غرناطی ته په تگ به زه څه وکړای شم ؟ موسی زما په قید کې دی . زه دهغه دخوشی کولو خطره زغملی شم ، زه به دهغه په پښو ورپریوزم او ورته وبه وایم : موسی قوم تا ته ضرورت لري ، مگر اوس موسی څه کولی شی ؟

اوچې کله به طریف ته دغه ذهنی کشمکش له زغم نه بهر شو نو له خپلو ملګرو سره به یې څه خبره را واخستله ، دکلی سرای ته دور رسیدو نه وړاندې هغوی ته معلومه نه وه چې په کوم لوری به ځي ، دهغه یو ګام دغرناطې او بل دمالقې په لور اوچتیده خو چی دوی له سرای نه ووتل ، نو په مخکې یې یوازې یو منزل ؤ دتجلی دردناك مرګ ددوی دویده ضمیر لپاره ورروستی جټکه شوه ، دهغوی ریږدیدونکی پښې مزبوتې شوې . دقوم دیوځېې وسې تجلی کړیږی دغرناطې لوی وزیر دهغو خلکو په لیکه کې ودراوه چې حالات یې دماتې او فتحې نه بې پروا کړی او په جګړه یې مجبور وی دطریف په مخکې اوس یوازې یوه لاره وه.

کله چې دسهار نخښې را برې شوې ، هغه دیوی ویالې په غاړه اس ودراوه خپلو ملګرو ته یې وکتل ویې ویل:

دلمانځه وخت دی.

په ویاله یې اودسونه وکړل او بیا طریف او ملګری یې مخ پر قبله ودریدل ، له لمانځه ورروسته یې چې لاس په دعا پورته کړل . دالفاظو پر ځای یې په سترګو کې اوښکې راغلې طریف خپل مخ په لاسونو پټ کړ . له ډیرې هڅې ورروسته یې له خولې داالفاظ ووتل :

زموږ مولیٰ : موږ دعزت دژوند له لارې نه ډیر لرې راغلی یو ، اوس ښایی زمووږاوښکې زموږ دلمن داغونه ونه مینځلای شی . موږ ستا له حکم نه بغاوت کړی ، ستا له رحمت نه منکر شوو ، اوس چې زموږ په مخکې له ذلت او رسوایی نه پرته بل هیڅ نشته موږ له تانه دعزت مرګ غواړو ، نه دعزت لفظ زموږ غونډې انسانانو لپاره نه دی ، موږ ددی وړ هم نه یو چی دعزت دمرګ تصور وکړو، موږ یوازی دخپل ضمیر له عذابه ځانونه ژغورو ، زموږ لپاره دژوند هره شیبه له مرګه څو ځلی ترخه ده ، اوس ستا دځمکی لپاره زموږ بار له زغم نه وتلی دی ، دا دعا په اوښکو پیل شوه په اوښکو پای ته ورسیده ، طریف او ملګری یی اوچت شول او بیا په اسونو سپاره شول ،

له خوړنه چې تیر شول او دیوه ګڼ ځنګل نه ووتل دوی دغرناطې دجوماتونو مناري او دالحمرا ګنبزې ولیدې ، هغه افق ته اشاره وکړه ویې ویل : هلته ګورئ ! غرناطه ! زموږ غرناطه ، حسنه ؟ دا په اندلس کی زموږ وروستی کلا او مورچل دی ، موږ به دا کلا ساتو موږ دخدای «ج» له رحمت نه باید مایوسه نه شو ، که دغرناطې دلس لکه خلکو نه یو لك ځوانان دژوندي پاتې کیدو تعهد وکړي نو هغوی ځوك له منځه وړای شی ؟ ایا دسرحدی شاهین دګوتو په شمار ډلګی دفردیناند دلوی او منظم لښکر غابښونه څو څو ځلی نه دی بریښولی ؟

ایا دطارق زر تنو سرتیرو د «رادرك» ددبدبې مانۍ خښتې خښتې ونه لړزولی؟

کله چې موږ دزرګونو په شمیرو نو ددښمن له لوی نه لوی ځواك مو مات کړی.

او نن زموږ شمیر په لکونو دی ، ایا موږ دتل لپاره دفردیناند دغلامی ذلت ومنو ؟ آیا زموږ سره هغه توري نشته چې زموږ پلرونو ......!

طریف خپله خبره پوره نکړای شوه ، دونو له منځویو غشی راغی او دهغه په پښتی ښخ شو ، «د» له خولی اف ووتل او په یوه لوري کوږ شو ، خو له دې سره یو بل غشی راغی او په ګیډه یی ونښت ، دطریف ملګرو داسونو قیضی ونیوی خو په دې ځله کې څو نور غشی راغلل او دطریف یو بل ملګری هم ټپي شو ، او له دې سره دونو له شا نه داسونو دپښو آواز اوچت شو .

طریف په لوړ آواز وویل حسنه! په هغوی پسې مه ورځه زما ډیرکار پاتې دی.

طریف اس ته پونده ورکړه ، او دده ملګری چې له غوسې نه یې شونډې چیچلې په ده پسې شول . لږ وراندې چې ولاړل حسن هغه ته اس ورلنډ کړ ورته ویې ویل:

آس ودروه ، غشئ به راویاسم .

طریف: نه زما دا شیبی ډیرې قیمتی دی ، نور وخت مه ضایع کوه .

حسن : ته په دې حالت کې ډیر زیات نشې تلای ، لږتر لږه دې ماته زخمونه را وښسیه .

دا یی وویل او دطریف دآس جلب ته ئی لاس ور واچاوه ویی نیو اوپه بل لاس یی دخپل آس جلب کش کړ ویی دراوه .

طریف له آس نه دکوزیدو په حال کې وویل : ته ډیر سرتمبه یې حسنه ! بیا یې زین په دواړو لاسو ونیو او په اس یې سینه ور واچوله ویې ویل : بیړه کوه.
حسن ژر خپل پګړی یوه ملګری ته ور واچوله ورته ویې ویل دا دوه ټوټې کړه .

دوه تنه نور له اسونو ښکته شول طریف ته یې اوږې ورکول غوښتل خو هغه ورته وویل زه ښه یم ددې ضرورت نشته ، ژر کوی.
حسن ناڅاپه یو غشی را ویوست خو څو یې بل راویست طریف بې سده شوی ؤ. پردواړو زخمونو له پټی تړلو نه وروسته یې طریف په څمکه څملاوه ، لږ څند وروسته هغه بیرته را په خود شو سترګې یې وغړولې ، دځو غوړیه اوبو له څښلو وروسته یې دجګیدو هڅه وکړه ، خو حسن وویل : په دې حالت کې پر اس سفر ښه نه دی . ایا داپغوره نه وی چې تا دلته په کوم کلی کې پریږدو او له غرناطې نه طبیب راولو.
طریف جګ شو او په پریکنده انداز یې وویل : نه ! زه یوازې دخپل وروستی فرض پوره کولو لپاره ژوندی یم .
طریف په آس سپور شو خو نژدې نیم میل مزل وروسته حسن احساس کړه چې هغه پر زین ځان نشی تکیه کولی ، کله یوه او کله په بله خوا وزنګیږی ، هغه اس ورنژدې کړ دطریف تر ملا یې لاس را وګرځاوه او هغه یې پر خپل آس څملاوه ، طریف زګیروی وکړ ویې ویل : ما موسی ته وررله .

* * * * *

(۵)

دسمسورو باغونو نه تیر شول حسن دیوه زاړه کور داوسپنیزې دروازې په مخکې آس ودراوه . یوه حبش غلام ددروازې له چولو بهر ته وکتل ، حسن وویل: زر کوه دروازه خلاصه کړه ، حبشی حسن او دهغه ملګری وپیژندل او دروازه یې خلاصه کړه دکور له سر پوښ دالان نه چې تیر شول حسن یوه لوی انګړ ته ور ننوت ، په دې کې څو تنه نورنوکران هم په انګړ کې راټول شول هغوی دحسن په اشاره ظریف له اس نه راکوز کر یوې کوټې ته یې بوته ، طریف بې سده ؤ ، حسن

نوکرانو ته وویل یعقوب راوغواړئ .

یو حبشی په منډه ووت او زر بیرته راغی وی ویل : هغه راځی .

یو دپوخ عمر خو دځواکمنو متهو خاوند کوټې ته ور ننوت طریف یې چې بیهوشه په بستره وکوت په سوالیه نظر یې حسن ته وکتل .

حسن وویل : یعقوبه ! دآغا حکم دی چې زر ترزره موسی له زندان نه را وباسه او دلته یې راوله .

یعقوب ددوه زړه توب او پریشانۍ په حالت کې حسن او دهغه ملګرو ته وکتل دهغه چوپ کتلو ددغه ناڅاپی حکم پر خلاف احتجاج کاوه .

حسن وویل : یعقوبه ! وخت مه ضایع کړه زر کوه.

یعقوب لږ جرئت وکړ ویې ویل : بادار بې هوښه دئ ، او تر څو چې هغه پخپله امر ونه کړی ...

حسن پرې وربرچ وهل : دبادار لخوا زه تاته امرکوم زر کوه.

یعقوب : مګر هغه به ماژوندی پرې نږدی .

حسن : زمرئ په شغالانو غرض نه لری راځه زه در سره ځم ،

لږ ځنډ وروسته حسن ، یوغلام او یعقوب دکلا په بل کونج کی له یوی تنګی کوځې نه تیر شول او دیوی پنجرې اوسپنیزې دروازې ته ودریدل ، بربری ددروازی کولپ خلاص کړ دکوټې په یوه کونج کی دډبرو تنګی زینی ښکته شوی وی . کومی شل پایی ښکته دوی تول دیوې بلې اوسپنیزې پنجرې اوسپنیزې دروازې ته ودریدل . یعقوب دروازه خلاصه کړه ، دننه سخته تیاره وه ، یعقوب ددروازې تر څنګ په دیوال یو څرخ واړاوه ، په دیوال کې له یوه درانه غبږ نه وروسته یوه دریڅه ښکاره شوه ،او تیاره کوټه لږ رڼا شوه دا کوټه تشه وه خو تر څنګ یې په بله کوټه کې یو سړی دوکټه را کتل چې دهغه دیوازیتوب دچرتونو لړیی ورشلولی وه ، دا موسی بن ابی غسان و ، دهیبت او وقار مجسمه چې مړاوی څیرې یې هم دلیدونکو په زړونو زلزلې راوستلې ، حسن یو ګام وروړاندی شو ویی ویل :

موږ دطریف بن مالك په امرتاله بنده خلاصوو .

موسى چوپ ؤ او حسن ته يې کتل ، حسن بيا وويل : هغه تېښې دى او وروستي هيله يې داده چې ته يې پخپلو پښو کې لويدو ته اجازه ورکړې.

موږ هغه دبې هوښى په حال کې دلته راوستى پوهيږو چې ته به هغه معاف نه کړې ، خو هغه توبه کړې ده ، او لږ وروسته نور دهغه معامله بنايي دخداى «ج» سره وى ، موږ تول ستا مجرمان يو او که ته څه سزا را کوې زموږ لخوا به اطاعت وى .

دحسن په اشاره يعقوب په ويره ويره دروازه بيرته کړه موسى له تنګى کوټې نه را ووت يوه شيبه چوپ ودريد ، بيا يې وويل : زه په دې نه پوهيږم طريف خو دابو عبد الله لپاره هرې ګناه ته تيار ؤ ، هغه ولې تر عتاب لاندې شو ،

حسن ځواب ورکړ : طريف دفرديناند کسانو تيښې کړى ، تاسو که په تولو حالاتو خبر شى نو بنايي هغه دبخښنى وړ وبولى ، مګر اوس دهغه دعمر ډيوه په ګل کيدو ده ، هغه ستا په انتظار دى ، تاته څه ويل غواړى .

موسى وويل راځى !

* * * * *

(٦)

طريف له درده زګيروى وکړ ويې ويل : زر کوى ما موسى ته بوزى .

يوه ملګرى يې ورته وويل : حسن دموسى دراوستلو لپاره تللى هغوى به راروان وى .

طريف سترګى وغړولى يوه او بله خوايې واړولى ، جګ شو په بستره کې کښيناست ويې ويل : زه په دې حالت کې هغه ليدل نه غواړم . ما دهغه دپنجرې مخې ته بوزئ زه ددې وړ نه يم چې هغه راته راولى زر کوى.

طريف خپلى پښى له بسترې نه لاندې وځړولى ، دوو تنو هغه ته تکيه ورکړه ، کله يې چې هغه له دروازې نه بهرته ويوست نو يو حبشى نوکر راغى ويې ويل : هغوى را روان دى .

طريف وويل : ما پريږدى ؟ ما ته دتکيى ضروت نشته نوکرانو دخپلى خوښى پرخلاف دهغه امر ومانه ، طريف څو ګامه واخستل ، دبرندې په بل سر يې موسى

وليد دهغه په سترګو تياره راغله ، توګوريې وخوړ وراندې ولاړ . او بيا دبرندې يوې ستنې ته يې غيږ ورکړه ودريد . موسى چې ورنژدې شو ودريد ، او په تذبذب يې هغه ته وکتل ، دطريف له رپېديدونکو شونډو نه دردناك غږ اوچت شو : موسى ! ستا مجرم دمرګ دروازه ورټکوي . مګر پخوا له دې چې ... پخوا له دې ... !

طريف ستنه پريښوده يو ګام ور وړاندې شو او بې اختياره دموسى په پښو ورپريوت . موسى يوه شيبه بې حس او حرکته ودريد بيا يې په شا کيدو هڅه وکړه ، خو دهغه پښې دطريف په متو کې ايسارې وې . دبې هوښۍ په حالت کې يې هم دهغه پښې په لاسو کې ټينګې نيولې وې ، ناڅاپه موسى احساس کړه چې پښې يې لمدې شوې ، طريف دهغه په پښو کې داوښکو څاڅکې توېول . نه دا اوښکې نه دي ، دموسى په زړه ګوزار وشو ، هغه تيرې تولې ترخې خاطرې هيرې کړې ورټيټ شو طريف يې پاڅاوه ، داوښکو پر ځاى دهغه له خولې دوينو دارې روانې وې ، موسى هغه اوچت کړ دننه يې يوړ ، په بستره يې وغځاوه ، دهغه په هوش راوستلو هڅه يې وکړه ، خو ستومانه پرديس په خپل وروستى منزل ساه ورکړې وه موسى انا لله وانا اليه راجعون وويل او دصبر له هڅې سره يې په سترګو کې اوښکې راوخوټيدې ، دا اوښکى دطريف پر مخ پريوتې ابو موسى دهغه سر له خپل زنګون نه پر بالښت کيښود او په ژړغونى غږ يې وويل : طريفه ! ته زموږ دى !

نویی ولولی

موسی له یوی مودې وروسته یو ځل بیا دوبالی دهغه پله سره نژدې ولاړ ؤ چې له بلې غاړې نه یې دسرحدي شاهین آزاد هیواد پیل کیده ، دپله سره په هماغه ونه یوه تخته ځړیده ، خوپر هغې لیك له هغه لیکنې سره بدل ؤ چې موسی لومړی ځل دشاهین درې ته دننوتلو په وخت کې لیدلی ؤ. ددې لیك الفاظ داسی وو :

«ددی وبالې هغې غاړې ته دسرحدی شاهین مملکت دی ، داسې چاته چې دغدار ابو عبد الله پاچاهی منی دلته دننوتلو اجازه نشته ، دنصرانیانو له ظلم او ستم نه پناه اخستونکو مسلمانانو ته دننوتو اجازه ده ، خو ددبنمن دجاسوس سزا مرگ ده.»

دمازدیگر دلمانځه مهال ؤ ، موسی له اس نه پلې شو او هغه یې په یوه ونه وتاړه ، دوبالې په اوبو یې له اوداسه وروسته په شنو وبنو کې په لمانځه ودرید ، دپتځه ویشتو تنو په شاوخوا کې ځوانان له ونو راووتل او دموسی په شاوخوا راتول شول ، موسی چې له لمانځه نه وزگار شو جگ شو ، او دوی ته یې وکتل ویې ویل : زه ستاسو له امیر سره لیدل غواړم زما نوم موسی دی .

یو ځوان رامخکې شو هغه ته یې په ځیر وکتل ویې ویل : موسی ! ته !! ته ژوندئ وی ! مگر دا دومره موده ته چیرته وې ، دځوان په تندی کې دخوبنې علامې راښکاره شوی.

موسی وویل : خپل امیر ته ووایی چې زه یې په خدمت کې حاضریدل غواړم ، زه همدلته دده دحکم انتظار کوم.

ځوان ځواب ورکړ : دغرناطې زمری ته دشاهین درې ته دننوتلو اجازې ته اړه نشته ،

دا ځوان دمجاهدینو دهمدې دلگی مشر ؤ ، دهغه په اشاره یو تن دموسی اس را خلاص کړ اوراییې وست ، ځوان موسی ته وویل : ته سپور شه زموږ اسونه له وبالې پورې غاړې ته دی .

دویالې نه له پورې وتلو وروسته همغه ځوان او پنځه تنه نور ملګري یې له موسی سره ملګري شول او پاتی نور دونو په مینځ کې غلی شول ، دځنګل او غره له تیاره او تنګو لارو وهلو وروسته نیمه شپه دیوی کلا دروازې ته ودریدل ، دموسی دتوقع پر خلاف د کلا دروازه خلاصه وه او بهر څو تنه ولاړ وو ددوی انتظار یې کاوه دهغوی دیوه تن په لاس کې بل مشال ؤ ، موسی چې دروازې ته ورنژدې شو ، نو یو سړی ور وړاندی شو دده داس جلب یې ونیو ، موسی له اس نه ښکته شو او دمشال په تته رڼا کی یې هغه ته وکتل ویې ویل : څوك یې ! بشیر !! او بشیر له هغه سره غاړه غړۍ شو . داحساساتو په څپو کې بشیر په وار وار دا الفاظ تکرارول : ته چیرته وې ؟ ولې دې دومره موده موږ له احواله نه خبریدو ! موږ خو به خوب نه وینو !

دبشیر له پنجو نه چې وزګار شو موسی نورو خلکو ته پام واړاوه ، یوه دتورو جامو خاوند لاس ور وغځاوه ، موسی لاس ورکړ بشیر ته یې وکتل ، بشیر وویل: دا منصور بن احمد دی.

له منصور سره تر ستړې مشی وروسته دموسی نظر په ابو محسن ولګید ، ابو محسن بې حرکته ولاړ ؤ ، او خپل سالار ته یې کتل ، موسی لاس ور وړاندی کړ ویې ویل : ابو محسنه ! ته مې نه پیژنې !

ابو محسن دعقیدت او مینی نه دموسی په لاسو شونډی ورکیښودې دوی ټول بیاکلا ته ننوتل ، په یوه پراخه کوټه کې دسترخوان غوړیدلی ؤ ، موسی وویل تاسو تر اوسه ډوډۍ نه ده خوړلی ،

بشیر وویل : موږ ستاسو انتظار کاوه .

موسی : نو په دروازه کې هم تاسو زموږ په انتظار ولاړ وی.

مګر تاسو ته څه ور معلومه شوه چې زه راروان یم .

منصور ځواب ورکړ : کله چې ته زموږ له سرحد نه څلور میله لرې وې موږ ته خبر راغی چې یو میلمه را روان دی ، او دماښام له لمانځه نه لږ وروسته دا هم معلومه شوه چې زموږ میلمه څوك دی ، پر دسترخوان له کښیناستلو نه وروسته دموسی سترګو ته هغه ننداره ودریده چې دی لومړی ځل له الزغل سره راغلی و ؟ ده ته دځنګل دهغی میلمستیا ننداره ور په یاد شوې چې بدر بن مغیره یې کوربه ؤ.

اوس چې دبدر پر ځای منصور بن احمد لاس پری پرې مینځل نو ناڅاپه مجلس ورته بیگانه غوندې ښکاره شو ، دبشیر دبی تکلفی او دمنصور داخلاص سره سره ده په دې مجلس کې دیوازیتوب احساس کاوه ، ده دبدر بن مغیره یادونه چیرل غوبښتل خو څه یې ونه شو ویلای کورینو ددې انتظار کاوه چې میلمه ډوډۍ ته لاس ور اوږد کړی .

بشیر وویل : بسم الله کوی !

موسی غیر ارادی یوه گوله اوچته کړه ، خو اشتهایی سوځیدلی وه ، لاس یې خولې ته تر رسیدو وراندی ودرید ، په سترگو یې داوښکو پردې وغوړیدې له خولی نه یې دردناك غږ ووت : بدر ! بدر!

او هغه اوچته کړی نوری یې بیرته په دسترخوان واچوله .

کورینو په ډیره پریشانۍ هغه ته کتل ، موسی دچپنی په لستونی خپل مخ پټ کړ ، هغه غازی چې په مخکې یې دزمریانو زړونه ریږدیدل چې تهول عمر یی له توپانونوسره په مقابله او له تندرونو سره په لوبو کې تیر شوی ؤ ، او هغه غازی چې دمرگ دهیبتناکی څیری په وړاندې به یې په کړس کړس دخندلو جرئت درلود په دې ډك مجلس کې په ژړا شو ، دیوه داسی ماشوم په څیر یې ژړل لکه ډیره گرانه دلوبو نانځکه یې چې ماته شوی وی .

ویخښبی زما اشتها نشته ، موسی په ژرغونی آواز دا وویل او جگ شو له کوټې نه ووت .

کورینو یو بل ته وکتل ، منصور وویل لږ انتظار وکړی ، زه اوس راځم ، بشیره ! ته هم راسره تلای شی .

موسی په انگړ کې ولاړ ؤ او دآسمان ځلیدونکو ستوریو ته یی کتل ، بیا یی سلگۍ وکړې ویې ویل : بدره! بدره!

منصور وړاندی شو په اوږه یې لاس ورکیښود ویی ویل : دا مایوسی دغرناطی دلوی مجاهد له شان سره نه ښایی ، د غرناطې انجام ډیر دردناك دی خو موږ باید همت ونه بایلو ، ابوموسی مخ ور واړاوه ، هغه ته یې وکتل ویې ویل : زه اوس دغرناطې په باب سوچ نه کوم منصوره !

ته نه پوهیږی لویدلی دیوالونه له سره جوړیدای شی ، کلا گانې بیرته آبادیدای شی ، او دقوم دخلکو شمیر هم زیاتیدای شی ، خو هغه مسیحا چې دمړو قومونو

په رګونو کې دايمان تودوخه پيدا کوي په وار وار نه پيدا کيږي ، بدر زموږ دقوم منسيحا ؤ ، مګر هغه موږ ددار په تخته وځړاوه ، هغه ددې مره قوم په رګونو کې دژوند ذوبنې وروستى څاڅکې ؤ ، هغه زموږ توره وه چې ماته شوه ، هغه زموږ مې ؤ چې غوڅ شو ، هغه يو لمر ؤ چې ولويد ، او موږ اوس په تيارو کې سرګردان يو .

*****

(٢)

دکلا نه بهر داسونو دپښو ترپهار شو ، منصور بشير ته وکتل او هغه دده په اشاره رپوهيده بهر ته ووت.

منصور موسى ته ووېل : ته ستومانه يې راځه دننه کښېنو .

موسى له څه ويلو پرته له منصور سره روان شو ، ددېرو په زينو پاسنى پوړ ته وختل او يوې کوټې ته ننوتل ، دننه شمې بلې وې ، دمنصور په اشاره موسى په يوه کرسۍ کښيناست ، منصور هغه ته نژدې په بله کرسۍ کښيناست وېې ويل: که تقدير يوه معجزه کولى شي نو بله هم کولى شي . موږ ستاله ژونده نا اميده وو نن چې کله موږ ته ستا دراتګ خبر راغى نوموږ داسې ګڼله چې زموږ خلکو اشتباه کړې خو ايا دا امکان نه لرې چې څه ور موږ ته موسى بيا را پيدا شو ، همدغسې تاته بدر را پيدا شي ؟ ايا ستا په شان هغه هم غلې کيداى نه شي ؟ موسى لږ اميد وار شو منصور ته يې وکتل خو بيرته مايوس شو وېې ويل : حالاتو له تانه هم زما په څير شاعر جوړ کړى ، مايوسي له هرسړي نه شاعر جوړوى،ما تولـه لاره زړه ته همدا دروغ تسلې ورکوله چې بدر بن مغيره ژوندى دى، امکان لرى هغه سړى چې ابو عبد الله وواژه بل څوك وى امکان لرى هغه دوژل کيدو پرځاى زما په څير بندى وى ، او ستا په دسترخوان له کښيناستلو وروسته هم زما سترګې ددروازې په لورى وى ، زه دتقدير دمعجزې په انتظار وم ، او کله چې تا ماته ددودۍ خوړلو ست وکړ نو زما داميدونو مړ ژواندې ديوه مره شوه ، دا حقيقـــــت ماته له زغم وتلى ؤ چې په دې محفل کې دبدر بن مغيره ځاى تش شوېدى ، کـه مـــالـــــه راتلو سره دهغه يادونه کړې واى نو په دسترخوان به دماشومانو غوندې نـه ژړل ، خو ماهغه مړ نه بلکې ژوندى باله او انتظار مې يې کاوه .

ما دځه ویلو پرځای له تاسو نه دځه اوریدو انتظار کاوه ، منصوره ! زه دژوند او مرګ له مفهوم سره نا بلد نه یم ، دمرو یادونو زه هیڅکله نه یم ځوروللی ، په خوب کې هم ما زیاتره دوی ددې دنیا پر ځای په هغه دنیا کې لیدلی دی ، زموږ ددوستی موده ډیره لنده وه خو پردې سر بیره زه دا احساسوم چې هغه پر دې نړه ماته ډیر زیات را نژدې ؤ ، بلکې هغه زما دوجود یوه برخه ؤ.

ددروازې نه بهر دچا دپښو غږ واوریدل شو ، دمنصور په شونډو یوه معنی داره موسکا خپره شوه ویی ویل : ته له بدر بن مغیره سره اوس لیدل غواړې؟

دیوې شیبې لپاره موسی هك حیران شو او منصور ته یی کتل ، بهر دپښو غږ زیات شو هغه دروازې ته وکتل او نا څاپه یې ټول حواس سترګو ته راټول شول ، بدر بن مغیره له سره تر پښو په اوسپنو پوښلی دده په مخ کې ولاړ ؤ.

یوه‌شیبه موسی بې حرکته په کرسی ناست ؤ . ورو ورو یې دزړه درزا زیاته شوه ، شونډې یې ورپیدې او په چیغو شو : بدره ! بدره !

بدر یو ګام را وړاندې شو لاس یی وغوړول او موسی ورجګ شو دواړه غیږ په غیږ شول ، موسی ویل : بدره ته ژوندئ یی ، زما زړه ماته هیڅکله هم دوکه نه ده راکړی ، زما دوسته ،زما ملګریه ، زما متره !

دبدر په سترګو کې اوښکې راغلې وې خو هغه چوپ ؤ . او کله چې دوی دواړه یو بل ته مخامخ کښیناستل موسی منصور ته وکتل ویې ویل : تاسو دواړه ډیر ظالمان یاست ، تاسو له دې ځایه ترراتګ وړاندې ولې راته ونه ویل .

منصور ځواب ورکړ : ایا ته دا ګومان کوې چې له دومره ډیر ورکیدو وروسته ته دځه سزا مستحق نه وې ؟

له بدر نه وپوښته هغه ستاپه باب خومره نا کرار ؤ ، بیا هم زموږ دا نیت نه ؤ چې تا پریشانه کړو، بدر اوس له بهر نه راغئ ، که موږ تاته ویلی وای د انتظار شیبې به دریاندې سختې شوې وای.

بشیر کوټې ور ننوت وی ویل : په دسترخوان ستاسو انتظار یو راځی! بدر موسی ته وکتل ویی ویل : تاسو درځی زه جامې بدلوم درځم.

* * * * *

(۳)

دډوډی خوړلو نه وروسته بدربن مغیره ، موسی ، بشیر ، منصور او ابو محسن

بیا همغه کوټی ته ولاړل او تر دیره یې خبرې سره کولې . موسی د اوږده مزله نه وروسته هلته ورغلی ؤ او بدر هم دیوې لرې پهرې نه تر هغې کلا پورې درې ځله اسونه بدل کړي وو، خو ددې ناڅاپي لیدو نه وروسته له یوه سره هم دستوماني او خوب احساس نه ؤ دوارو خپل خپل سرگذشت واوراوه له هغه وروسته دحال او راتلونکي په باب بحث شروع شو ،

موسی له ابو محسن نه دځوپوښتنو نه وروسته وویل : زه له خوشی کیدو وروسته دیوه سوداګر په جامه کې غرناطې ته ولاړم ، هلته مې یوازې دوه ورځې تیرې کړې ، په دی دوو ورځو کې ماته دا معلومه شوه چې هغوی به دذلت له مرګه دخلاصون لپاره له موږ سره ملا تړی دفردیناند په باب اوس له چاسره څه غلط فهمی نشته له نورو ښارونو نه نژدی څلور لکه تنه مهاجر غرناطې ته راغلی دی او دهغوی د مظلومیت داستانونه یې چې اوریدلی دغرناطې هر اوسیدونکی په دې باوری شوی چې که ابو عبد الله دفردیناند لښکرو ته دغرناطې دروازې خلاصې کړی نو ددوی انجام به هم دمالقې اونورو ښارونو دمسلمانانو سره توپیر نه لري.

درضاکارو ولې دښار په دروازه پهرې کولې ، دالحمرا په دروازه کې شپه او ورځ دابو عبد الله پر خلاف مظاهرې وی ، زما باور دی چې که ابو عبد الله دخلکو داحساساتو قدر ونه کړ نو پوځ به له اولس سره یو ځای شی ، دغدارانو ولګی هم دا احساس کړی چې دوی به خپل محل دفردیناند پوځونو ته تشوی ، پخوا هغوی ګومان کاوه چې دفردیناند تر سر پرستی لاندی به دابو عبد الله په پاچهی کې اولس په دوارو لاسونو لوټ کړی ، خو اوس هغوی په دی ویره کې دی چې که غرناطې ته دفردیناند لښکری ننوتې نو دوی به له ځانونو نه له خطر ناکو ډاکوګانو او لوټمارو سره لاس اوګریوان وی . دطریف یوه ملګری دهغه وروستی پیغام ابو عبد الله ته رسولی دی ، او ابوعبد الله او دهغه ملګری پر دی پوهیدلی دی چې دفردیناند په لاس طریف غوندی سړی وژل کیږی نو دوی باید یو هم دځان په باب له دې سرنوشت پرته دبل څه توقع ونه لري ، زما باور دیٔ چې فردیناند به پر غرناطه یرغل ونه ځنډوی وخت لږ دی او موږ باید ډیر څه وکړو .

بدر وویل : دفردیناند لښکر له مالقې نه خوځیدلی دی ، ماته نن ماسپښین دا خبر راغی .

موسی تکان وخوړ وېی ویل : که دا رښتیا وی نو زما زرتر زره غرناطې ته رسیدل ضروری دی .

بدر بن مغیره وویل : زه دا گومان کوم چی ته تراوسه پوری دغرناطې د خلکو په اړه خوشباوره یې.

موسی وویل : کله چې ما گومان کاوه چې دغرناطې خلك به دعزت دژوند په خاطر زموږ ملا تړ وکړی دا زموږ نیك گومان ؤ ، مگرهغوی اوس دذلت له مرگه ځان ژغوری او زما باور دی چې دهغوی په وړاندې له مرگه پرته بله لاره نه وی نو دذلت پر مرگ به دعزت مرگ غوره گڼې ، دا به دفردیناندپر خلاف زموږ لومړنی جگړه وی چې دغرناطې پخوانی غداران به هم زموږ ملا تړ کوی.

بدر بن مغیره وویل : او ددی سپیڅلی جهاد لپاره اوس ته بیا دابو عبد الله په مقدس لاس بیعت کوی ؟

موسی اندیښمن شو ویې ویل : زه دابو عبد الله لپاره نه دغرناطې لپاره تاته راغلی یم ، کیدای شی دغرناطې په باب زه په غلط فهمی مبتلا وم خو ستا په باب داسې نه ده ، که زه دلته نه وای راغلی هم ته به دغرناطې دخلکو ملاتړ ته راتلې .

بدر بن مغیره دځو شیبو لپاره چوپ شو او بیا جگ شو دکړکۍ خواته ولاړ بهر ته یې وکتل شایې موسی ته وه .

موسی وویل : بدره ! که زما باور نه وای چې موږ اوس هم دغرناطې دخلور دیوالی دننه دفاع کولی شو نو ما دیوه نوم ورکي مجاهد په توگه ستا په پوځ کې شاملیدل غوره گڼل ، خو زما باور دی چې موږ ستا په مرسته دا جگړه گټلی شو ، په غرناطه کې اوس هم تر یو لك تنو پورې سپاهیان را ټولیدای شی .

بدر بن مغیره ناڅاپه موسی ته مخ واړاوه او ویې ویل : موسی ! ته پوهیږې چې زه دغرناطې دساتنی په خاطر له هر ډوله لوی قربانی ځان نه دریغوم ، خو زه تیرو پیښو په دې سوچ مجبور کړی یم چې ایا موږغرناطه ساتلای شو ؟

آیا دغرناطې لپاره به زموږ قربانی څه نتیجه ورکړی . او اوس هم که غرناطه موږخپله دفاعی مورچه کړو نوزموږ زیاتې قربانۍ به خوشې ولاړې نه شی ؟

موږ به ترڅو هغو لویدونکو دیوالونو ته تکیه ورکوو چې تاداوونه یې ړچیدلې دی . اوزموږ وینې به تر کومه دغه وتې اوبه کوی چې په ریښو یې چینجی روږدی

دی ، زما خبرې لړی ترخې دی خو نور دحقيقت ويروونکی څيره دښکلو الفاظو په ښايسته پردو کی دپوښلو هڅې بې ګټې دی .

زه دې منلو ته تيار يم چې دغرناطې اولس خپله غلطی احساس کړی دی . ددوی په زړونو کې ددفاع جذبه را پورته کيږی ، او هغوی ښايی جګړه هم وکړی ، خو له بده بخته دهغوی امير اوس هم ابو عبد الله دی . چې دهغه دغداريو په وجه زموږ شاندارې فتحې په ماتو بدلې شوې ، دغرناطې داولس په اوږو دلاشونو بوج دی ددداسې لاشونو چې له نن نه خو کاله وړاندې بايد ښخ شوی وای ، ته وايې چې خلک شپه او ورځ دالحمرا ددروازې په مخه کې مظاهرې کوی ، مګر آيا دهغو مظاهرو هدف دا نه دی چې ابو عبد الله دې له الحمرا را ووزی او ددوی لارښوونه دې وکړی ، زه دداسی خلکو په باب څه ووايم چې دجګړې په ډګر دلارښونی لپاره لاش په اوږو ګرځوی .

موسی ! دالحمرا په جوړولو کې زموږ دپلرونو وينې او خولې توی شوې ، خو اوس يې ديوالونه ابوعبد الله غوندې غدارانو ته پناه ورکوی ، دخدای «ج» په خاطر دغرناطې خلکو ته ووايه چې دغه ديوالونه وغورځوی ، که دالحمرا دروازې ددوی لاسونه دغدارانو شارګونو ته نه وړپريږدی نو دادروازې دې ماتې کړی .

که مړيو داقتدار کرسی نيولې وی ، نو هغوی له کرسيو سره ښخ کړی .

ته بدګومانه نه شی زموږ تورې دکوم پاچا لپاره له تيکی نه وې را بهر شوی ، له موږ سره دغرناطې دتش په نامه شاهی کورنی مينه نشته ، دابو الحسن بلنې ته مو ځکه لبيک ووايه چې هغه ددښمن له غلامی نه دقوم دژغورلو عهد کړئ ؤ ، موږ دالزغل قومانده په دې خاطر ومنله چې هغه دقوم دآزادئ لپاره دجګړې ډګر ته کوز شو ، خو زموږ دناکامی يوازينی دليل دا ؤ چې هغوی دجګړې ميدان ته تر دانګلو دمخه په غرناطه کې دمنافقينو ځپل ضروری ونه بلل ، الزغل ته موکه په لاس ورغله خو هغه ددی پر ځای چې خپل وراره په دار وځړوی هغه يې دلوشه والی وټاکه ، او وراره يې هغه ښار فرديناند ته وسپاره .

له ابو محسن نه پوښتنه وکړی ، هغه ته دغرناطې دخلکو دلارښوونی موقع په لاس ورغلی وه ، مګر هغه هم همدا غلطی وکړه ، هغه درضا کارو پوځ جوړ کړ او ابو عبد الله يې خپل رهبر وټاکه ، خو له ابو عبد الله سره غداران هم دجګړې ډګر ته ولاړل ، او دهغوی بربادی په ماته بدلې شوې موسی ! که ته دجهاد لپاره

بلنې ته راغلي وي نوله دې ځایه به مایوس بیرته نه ستنیږي ، خو آیا ددومره پیښو نه وروسته بیا هم ضروري ده چې موږ دابو عبد الله او دهغه دملګرو تابوتونه په اوږو واخلو ؟ ته داده اوسه موږ دسیلاب په وړاندې دسترګې پټوونکو له ډلې نه یو ، خو دخځلو پر بېړۍ تر سپړیدو نه غوره ګڼو چې په خپلو متو باوري وو موږ دشګو دبندونو شاته په پناه اخستلو ځان ته دوکه نه ورکوو ، ته وایې چې ابو عبد الله او دهغه ملګري چې خپلې ګټې په خطر کې وینې نو داولس سره به ملګري شي ، خو ددې ضمانت له چاسره دی چې سبا ته فردیناند ده ته داد ورکړي چې ستاګټو ته خطرنشته ، ته کولی شې داولس وینې وزبیښې او دهرڅه درته اجازه ده نو دی به بیرته له قوم نه مخ نه اړوي ؟

ترکومه چې دغه خلك ژوندي دي دغرناطې ژوند ته خطر دی ، او زه ددوي ددې غیر طبیعي ژوند اوږدوالی نه غواړم ، ما چې څه ویل غوښتل ومې ویل، که پردې سربیره ته ماته څه امر کوې زه او زما ملګري تیار یو .

بدر بن مغیره په خپله کرسۍ کښیناست ، موسی تر څه وخته سرپه زنګون په چرتونو کې ډوب ؤ ، بالاخره یې وویل :

تاته معلومه شوې ده چې فردیناند په غرناطه حمله کوي .او خدای «ج» شاهد دی چې اوس زما سره داندلس دمسلمانانو دوروستۍ کلا ددفاع سوچ دی ، له موږ سره اوس دابو عبد الله په اړه د سوچ وخت نشته ، چې مناسب وخت راغی له ټولو غدارانو سره به حساب کوو ، ایا ته ګومان کوې چې زما په زړه کې به دهغوی په باب درحم څه جذبات وي ، چې ددوي له لاسه زموږ دقوم دډیرو لوڼو عصمتونه تار تار شو ل، مګر اوس یوې خواته زموږ پر سر دښمن ولاړ دی او پر سینه یې نیزې راته نیغې نیولې او بل لوري ته دا مجرمین دي . که موږددوی په لورې پام واړاوه ددښمن واربه تش نه ځي ، که خدای «ج» مه کړه فردیناند غرناطه فتحه کړه نو موږ به دتل لپاره له منځه ولاړ شو ، بدره ! زما په مخکې دځو لکه تور سریو دآبرو دساتنې سوال دی ، که موږنصرانیان مات کړل نو دمنافقینو لپاره دوې لارې په مخکې دي ، یا به دوی په قوم پسې ځي او یا به دقوم تر پښو لاندې دل کیږي .

زه چې سهار شو غرناطې ته ځم . که دفردیناند مخه دغرناطې په لوري وه نو تر څو ورځو پورې د غرناطې ددفاعي ځواك په وضعیتاته احوال راشي ، که زه

مایوس شوم نو داسې به گنم چې دغرناطې پر ځای دا غر او ځنگل زموږ وروستی مورچل دی ، زه به تاته راځم او زما سره به هغه خلك وی چې تروروستی سلگۍ له دښمن سره مقابلې او جگړې ته تیار وي.

بدر وویل : داتاته معلومه ده چې کله ستا توره ددښمن پر خلاف له تیکی راوتلې وی نوزموږ تورې په تیکو کې دننه نشي پاتې کیدای که دغرناطې اولس له دښمن سره تر وروستی سلگۍ دجگړې پریکړه کړې وې تا سو هغوی دلته مه راولی ، هغوی دې یوازې دمایوسی په حالت کې دلته راځی او دا ځای دمایوسو خلکو نه دی اونه مایوسو ته پکې دهستوگنې ځای شته ، که دوی پر خپل ځای مقاومت وکړی نو نه یوازی موږ بلکې دنړۍ له هر گوټ نه به ورسره مرسته وشی ، دابو عبد الله او دهغه دملگرو په باب یو ځل بیا وایم که حالاتو تاته دهغه پرخلاف دزړترزړه اقدام اجازه نه درکوله هم دهغه ځارنه به په غور کوی.

موسی وویل : که ستا اعتراض نه وی ابو محسن زه له ځانه سره بیایم ؟

بدر : زما څه اعتراض نشته ، که ته له هغه پرته له موږنه بل څوك درسره بیایی هم موږ تیار یو .

دسهار له لمانځه نه وروسته بدر بن مغیره او دهغه ملگرو موسی او ابو محسن ته مخه ښه ویله.

* * * * *

(٤)

فردیناند غرناطه کلابنده کړی وه. د هغه بې شمیره پوځ په وار وار پر غرناطه یرغل وروړ، خو هر ځل د غشو په باران کې پر شا راتلو ته اړ شول. بیا هم فردیناند او د هغه لښکر د بری په نیشه مست وو او د معمولی زیانونو پروایی نه کوله. د ښار کلابندی ته یی دوام ورکړ، د شاوخوا کلیو خلکو چې د نصرانیانو د حملې خبر واورید په ښار کې یې پناه واخستله، د فردیناند لښکرو د هغوی سمسور باغونه او فصلونه ویجاړ کړل، د ښار د خلکو قومانده د موسی په لاس کې وه او د هغه د اروا پالو ویناؤ له امله د غرناطې په خلکو کې نوی روح غځیدلی وه، د نور اولس په څیر ابو عبدالله او د هغه ملگرو هم موسی خپل قاید منلی ؤ. قوم هم د ابو عبدالله او د هغه د ملگرو پخوانی گناهونه هیر کړی وو. علماء او امیرانو د فردیناند پر خلاف د جهاد اعلان کړي ؤ، د ځوانانو د

احساساتو دا حالت ؤ چې دوه لوي سرداران يې د فرديناند د جاسوسانو په جرم اعدام کړل.

فرديناند داده ؤ چې په ښار کې د غذايي موادو د خلاصيدو نه وروسته به خلك پخپله وسلې کيږدي. مگر يوه ورځ له لرختلونه وراندې چې د فرديناند لښکر نوې له خوبه راويښيده د غرناطې ټولې دروازې خلاصې شوې او مسلمانانو پر هغوی حمله وکړه. دا حمله د فرديناند د اټکل پر خلاف وه.

د سترگو په رپ کې څلور زره نصرانيان ووژل شول ، په دې ځنډ کې دفرديناند غښې ويشتونکې په کنډو کې تم شول او سنگرونه يې ونيول او پلې او سپاره پوځ يې د منظم کيدو موکه ومونده ، موسی د زر تنو سربښندويانو سره د ښار د لويديځې دروازې نه راووت او په نصرانيانو يې حمله وکړه، د دښمن ډير صفونه يې وځپل او دغشو ويشتونکو لومړی مورچلونه يې ونيول.

له لويديځې دروازې نه ابوعبدالله راووت او د دښمن پوځ پر دې اعتراف مجبور شو چې د غرناطې لاس کښينولی پاچا په نيزه وهلو او توره چلولو کې تر اوسه د.خپلو پلرونو روايات نه دی هير کړي.

تر ماسپښين پورې د فرديناند لښکر په هر محاذ کې په شا روان ؤ. خو قضا ماسپښين يې د وروستی کندې له شانه سپور او پلی پوځ تنظيم کړ، او د غرناطې د حمله راوړونکو لپاره نور وړاندې تگ ممکن نه ؤ. د دواړو لوريو تر منځ د يوه غشی دالوت فاصله وه. د ابوموسی سره د پلي پوځ کمی نه ؤ. خو هغه د عامي حملې امر ورنه کړ، د هغه غشی ويشتونکو د ښار په دفاعی کرښه مورچې مزبوتی کړې وې. د سپرو ورو ورو ډلگيو په يې حمله کوله او پر دښمن به له کاری گوزارنه وروسته بيرته شاته راگرځيدل. فرديناند د درانده زيان ليدو سره سره پر دې حالت ډير پريشانه نه ؤ. هغه پر دې باوری ؤ چې لوږې مسلمانان له ښار نه راوتلو او حملی ته مجبور کړی دی په دوو دری ورځو کې به د هغوی پاتې حوصله او زور هم پای ته ورسيږی ، ځکه خو هغه د ځوابی حملی پر ځای خپلو پوځونو ته حکم وکړ چې يوازې دفاع وکړی.

د ماسپښين له لمانځه نه وروسته موسی څلورو خواوته د خپل پوځ نظم برابر کړ، خپلو اميرانو ته يې امر وکړ چې وروستی حملې ته چمتو شي. د وخت په رارسيدو به د ښار د حصار له شانه پر دوی د حملې غږ کيږی او ټول به په يوه غږ

حمله کوي، تجربه کار خلك ددې حملې له نتیجې نه واېه نه وو. بلکې هغوی دا حمله ځان وژنه بلله، د دښمن دغشو ویشتونکو په مورچلونو نیغه حمله ډیره خطرناکه وه پردې سربیره د فردیناند د سپرو شمیر ترموسی اته چنده زیات ؤ، او بلې پوځ چې موسی ډیره تکیه پر هغو درلوده په دې حمله کې چندان رول نشو لوبولی. خو د اولس پر موسی اعتماد ؤ، او دوی دده په اشاره اورته ورغورځیدو ته هم چمتو وو.

موسی پوځې سردارانو ته له لاربنوونی وروسته د ښار په دروازه ننوت له آس نه پلی شو، په برج وخوت په وار وار د هرې دروازې په برجونو راوګرځید بیایی افق ته وکتل، اوږدو سیورو یې مایوسی زیاته کړه، هغه به له یوه برج نه په منډه کوز شو په بل به وروخوت او په دروازه کې به یې پوښتل: تر اوسه دې څه تر نظر نه دی راغلی؟ او چې کله به پهره دار منفی ځواب ورکړ نو د ډاډ لپاره به یې پخپله په افق سترګې میخ شوې.

بل لوری ته فردیناند د قسطلی پاپ ته ویل: سپیڅلیږ پلاره ته دعا وکړه چې دښمن پر موږ حمله ونه ځنډوی ، که ستا دعا قبوله شوه نو دا جګړه به هم نن پای ته رسیږی. او پاپ به د سپیڅلی مریم د بوت په وړاندې په ګونډو شو او په دعا به یې پیل وکړ.

موسی چې دریم ځل د ښار د دروازې په برج ورخوت له پاسه پهره دار غږ پرې وکړ: په افق ګردونه راښکاره شول لکه چې کوم پوځ را روان دی.

موسی په منډه برج ته ځان ورساوه. افق ته یې وکتل او چیغه یې کړه: هغوی راغلل! هغوی راغلل. زموږ شاهین راورسید.نن خدای (ج) موږ ته بری راکړ.

اوچې کله دګردونو له منځه سپاره پوځیان راووتل نو د موسی په سترګو کی د احسان اوښکې ډنډ شوی له برج نه یې لاندې وکتل او په زوره یې ویل:

بیدار اوسی!

د دیوال شاته ناستو استازو د لښکر د امیر حکم ټولورو خواو ته پوځونو ته ورساوه. سپرو نیزی برابرې کړې او پلیوتورې وکښلې.

موسی د یرغل امر ورکړ او په منډه له برج نه کوز شو پر خپل آس سپور شو .

بل لوری ته فردیناند د قسطلی پاپ ته وویل : سپیڅلی پلاره ستا دعا قبوله شوه، اوس دی ته ضرورت نشته چې مرګ د دښمن دروازه ورټکوی، ځکه هغوی پخپله د مرګ د غیږې په لوری پر مخ راروان دی.

د دویېدونکي لمر وروستي نظر د هلال او صلیب د علمبردارانو ترمنځ د یوې بلې معرکې تنداره کوله، دغرناطې لښکر د غشو په بلران کې پر مخ روان ؤ. فردیناند خپلو سپرو ته د حملې امر وکړ او سخته جګړه ونښته.

* * * * *

(۵)

موسی، ابوعبدالله او ابو محسن د ښار د درې لوریو ته د سپرو پوځونو لارښوونه کوله. پلی پوځ دغشي ویشتونکو پر مورچلو یرغل وړوړ. موسی د شمالي دروازې له لورې د دښمن صفونه تار او مار کړل او وړاندې ولاړ، فردیناند آس وړ وړاندې کړ او پوځ ته یې امروکړ ددې ډلګۍ یو تن هم بیرته روغ ښار ته د ننه مه پرېږدئ. تعقیبوي یې مه پخپله راګرځئ، موسی له پنځه سوه تنو سپرو سره په یوه ګڼ بن تنوت او ورك شو، د فردیناند غشي ویشتونکي د دوی د بیرته راستنیدو په انتظار شول، خو موسی د ښار بل لوري ته ددې پوځ شاته ووت. له دې سره له شمال ته یو نوی پوځ رابښکاره شو. هغه پوځ چې له موسی او ابو محسن نه پرته هیڅوك پرې خبر نه وو.

د شاهین غازیان د غرناطې د خلکو مرستې ته رارسیدلی وو، بدر بن مغیره د درې زره پوځ سره له شانه پر دښمن حمله وکړه او د سترګو په رپ کې یې د دښمن صفونه تر پښو لاندې کړل.

فردیناند وارخطا شو پوځ ته یې ښې لورې ته د شاتګ قومانده ورکړه. خو په دې موده کې موسی له شانه حمله وکړه، اوس د فردیناند د لښکر مخې ته د بدر بن مغیره پوځ او له شانه د موسی سربښندونکي وو، دریم اړخ ته د فردیناند لښکر د ابوعبدالله سپاره په شاتګ ته مجبوور کړي وو، خو دلته هم نصرانیان له یو ناڅاپي مصیبت سره مخ شول، د دوی ترشا ناڅاپه دوه زره تنه پوځ رابښکاره شو. او د ماښام په خړه کې دوی ګومان کاوه چې مرستندوی پوځ یې راورسید. خو کله چې هغوی د الله اکبر نعرې اوچتې کړې او حمله یې وکړه نو نصرانیانو په ډیره وارخطایي او ګډوډې کیڼ لورې ته شاته تګ پیل کړ. د ابوعبدالله په مشرۍ کوم سپاره چې د ښار په لور تښتیدل چې حالت یې بدل ولید بیرته راوګرځیدل او بیایې حمله وکړه.

اوس د فردیناند ټول پوځ له هر لوري د ښار یوه کونج ته راټول شو، د دوی په ښي او کیڼ لورې د بدر بن مغیره او منصور بن احمد سرتیري وو، له شا نه د موسی تر قیادت لاندې پوځ ؤ او مخې ته یې د غرناطې نور پوځ د ابو عبدالله او

ابو محسن تر مشري لاندې ؤ.

بوازې يوه لور ته چې د ښار په ختيځ کې سيند بهيده آرام ؤ. د سپوږمۍ ۱۴مه وه او د شپې هم په جګړه کې هيڅ کمی رانه غی، د دښمن پوځ ورو ورو شاته روان ؤ. او د ابو موسی په مشرۍ د ګوتو په شمير پوځ د دوی د لارې ترلو لپاره کافي ؤ.

منصور په آس يو اوږد چکر وواهه د دښمن تر پوځ راوګرځيد او موسی ته ورغی هغه ته يې ووېل ته دې زر تر زره پوځيان له دې ځايه اوچت کړه.

موسی ووېل: مګر زما په ګومان خو دا ښه وه چې زه ددې ځای د پرېښودلو پر ځای د خپل پوځ يوه برخه دلته راولم، هغوی په ښی او يا کيڼ لور په يوه اوږده دايروی چکر دلته رارسيدلی شي. که موږ پر دوی فشار راوړو نو د ښار د ديوالونو په لوری بې ورتلو ته تيار ولی شو، هلته به ټول زموږ د عسکرو تر غشو لاندې وي.

منصور: مګر که هغوی ښارته ننوزي نو بيا ؟

موسی: ما د دروازو د ترلو امر ورکړی دی.

ستا دا تجويز بد نه دی خو پلې پوځ ډير زر شاته نشو راوستلی، د دښمن د سپرو شمير له موږ نه ډير زيات دی که هغوی ښی او يا کيڼ لوری ته د وتلو اراده وکړي موږ يې له ډير درانه ځانی تاوان ګاللو نه پرته مخه نشو نيولی. دا د بحث وخت نه دی. که ځنډوکړي نو زه ويريږم چې دښمن زموږ په يوه مهم چال باندې پوه شي.

موسی ووېل: ډير ښه که ستا له ورانديز سره د بدر هم توافق وي نو زه ددې ځای نه د پوځ په لږې کولو اعتراض نه لرم.

منصور: زه او هغه په يو دماغ سوچ کوو. ته دا محاذ پريږده بل لوری ته ځان ورسوه مګر ډير زر که نه نو دښمن به بيدار شي، ته لږ شاته ولاړ شه او بيا دښمن ته د شاتګ لاره پريږده. جګړه پريکنده پړاو ته ننوتې وه. نصرانيان له دری لوريو نه تر فشار لاندی وو او شاته تلل. دا حالت چې فردينانند وليد خپلو تازه نفسه ګروپونو ته راوګرځولو ته مجبور شو چې د جګړې له ډګر نه بهريې خيمې ساتلې، د نصرانيانو ښي يو ځل بيا تيښتې شوی. ناڅاپه د جګړې له ډګر نه لږ لری له يوه ګڼ باغ نه د سرحدی غازيانو يو تازه نفسه ګروپ راووت. دا سپاره چې د سلو تنو په شاوخوا کې وو په لاسو کې يې بل شوی مشالونه وو او مخه يې د فردينانند د لښکر پر ځای د هغوی د پړاو په لوری وه. له پړاونه د ساتونکو

ګروپونو زیاته برخه د جګړې په لیکو ورګډ شوې وو، د فردیناند پاتې سپایانو د غذایي موادو او جبه خانې د ساتنې هڅه وکړه خو ګړندي سپاره له یوې خوا په پړاو ورننوتل، خیموته یې اور واچاوه، او بل لوري ته ووتل. ساتونکي لا نه وو سمبال شوي چې بوه بل ګروپ حمله راووړه، په یوه خیمه کې د قسطلې پاپ او ورسره ۳۰ تنه راهبان د سپیځلې مریم بوت ته په ګونډو وو او د صلیب د بري دعاګانې یې کولې، بهر پهره دارانو چیغې پیل کړې: سپیڅلې پلاره ! خیمې اور اخستې، د خیمونه پرته د وچې پروړې یوې لویې ذخیرې اور واخیست او لمبو یې آن د جګړې میدان روښانه کړ. د نصراني پوځ سپاهیانو د سالارانو او سردارانو یې د لویو سالارانو له حکم نه پرته د خیمو اورته متوجه شول او په همدې مهال د بدر غازیان پرې ورپریوتل.

مات شوي پوځ ته په خپل پړاو کې په اور کې دراښکیلو خیمو په منځ کې د پناه ځای نه ؤ. د اور د لمبو په رڼا کې د بدر سپاهیان وریسي وو او یو یو به یې واژه. وارخطا او ترهیدلي آسونه به د خیمو په پړیو نښتل او راغورځېدل. فردیناند د ماتې او شکست نغاره وکړنګوله. او پاتې پوځ یې د سوځېدو په حال کې خیمې پریښودې او وتښتېدل. موسی پلی پوځ ته د غذايي ذخیرې د ساتنې او سپرو ته د دښمن د تعقیبولو امر وکړ بدر بن مغیره او منصور بن احمد له ښي او کیڼ لوري دښمن تر ګوزارونو لاندې راوستي ؤ او دغرناطې سپاهیانو له شانه تعقیبول ، د فردیناند لښکر ته یوازې مخامخ لاره خلاصه وه.

تر درې میله پورې د دښمن د تعقیب نه وروستم بدر موسی ته ورنژدې شو په لوړ آواز یې وویل: دلته لږ وړاندې یو خوړ دی پوځ دې ودروه دښمن زموږ تر وروستي ګوزار لاندې دی.

غشي ویشتونکي سپاره دې راوړاندې کړه. دښمن به ډیر زر بیرته راوګرځي.

موسی پوځ ته د دریدو حکم وکړ . هغه په دې پوهیده چې د غرناطې خلك د کوم مصلحت له مخې له خپل پلان نه نه خبروي هغه پر دې هم پوهیده چې د خوړ په غاړه به د بدر غشي د دښمن لپاره څومره خطرناك وي.

فردیناند ګومان کاوه چې دښمن بیرته ګرځېدلی، خپل پوځ ته یې د دریدو امر وکړ او د تیت او پرك سپاهیانو منظم کول یې غوښتل خو له ښي او کیڼ لوري یې د دښمن د آسونو غږ واورید او بیرته یې مخامخ لاره ونیوه. لږ وړاندې له بلې پریشانۍ سره مخ شول د خوړ پل نړېدلی ؤ او د هغو سپاهیانو مړي شاوخوا پراته وو چې فردیناند ددې پله د ساتنې او پهرې لپاره ګومارلي وو.

د قسطلي لښکر د لومړي ځل لپاره احساس کړه چې د خوړ بلې غاړې ته بل مصیبت ورته سترګې پر لار دی. خو فردیناند ته د سوچ کولو فرصت نه ؤ، پوځ ته یې د خوړ نه د پورې وتلو امر وکړ، د خوړ سوړ او اوبه ډیرې نه وې، اوبه دسپرو تر رکابونو پورې رسیدلې . خو د خوړ څنډې جګې وې اوارې نه وې.

کله چې د آسونو لومړۍ کتار په اوبو ورګډ شول، د بهیدونکو اوبو تت غږ ناڅاپه د یوې هنګامي حالت غوره کړ، له بلې غاړې نه د الله اکبر نارې اوچتې شوې او ورسره سم د ونو له منځه دغشو باران پیل شو. سپاره ټپي کیدل او په اوبو کې غورځیدل او ترهیدلي اسونه په یوه او بله خوا تښتیدل. د قسطلي پر لښکر یو ځل بیا قیامت راکوز شو، پاتې پوځ چې لا په خوړ نه وو ورګډ شوی بیرته یې د آسونو جلبونه وګرځول او شاته ولاړل ، په خوړ کې چې څوك ژوندي پاتې وو، هغوی هم د شاته تلو اراده وکړه خو له ښي او کیڼ لورې د بدر غازیان وررورسیدل دوی چې شاته وتښتیدل د موسی د غشي ویشتونکو له حملې سره مخ شول.

د فردیناند لښکر د بدر، منصور بن احمد او موسی د سپاهیانو تر بشپړې قبضې لاندې ؤ له هرې خوا پرې د غشو باران جوړ شو، فردیناند مجبور شو بیرته یې د خوړ په لوري د حرکت قومانده ورکړه، خو د غرناطي او بدر سپاهیانو هغوی تر ګوزارونو لاندې نیولي وو، بالاخره فردیناند د خوړ په غاړه د غشو په باران کې د سیند لاره ونیوله او دا د فردیناند د ژوند تر ټولو سخته ماته وه. د هغه پوځ بالاخره د غشو په باران کې ګوډ مات د سیند غاړې ته ورسید، او پر سیند یې آسونه ور وړاندې کړل، له شانه د تازه نفسه پوځونو لخوا د غشو تر باران لاندې وو.

تر سیند پورې د فردیناند بې شمیره آسونو د خپل سپاره له بار نه شاسپکه کړې وه، مجاهدینو په تورو له هغوی نه سرونه وهل، له جګړې نه یې متې شلې شوې وې خو د برې نشې یو له بل نه مخکې کولوته هڅول ، بدر بن مغیره خپل کیڼ لوري ته د غرناطي یو سپور لیده چې دسپوړمی په رڼا کې یې خول او زغره ځلیدل، د سپاره ښکلی اس د بدر پام هغه ته ور واړاوه. سپاره د دښمن څو تنه یو پر بل پسې له تیغه تیر کړل وړاندې ووت، د قسطلي یو سپاره پرې حمله وکړه او هغه یې ټپي کړ، سپاهي سره له دې چې ټپي و ونه درید او یو پر بل پسې یې د دښمن دوه تنه په توره ووهل او ویې وژل.

د بدر د خولې نه ناڅاپه هغه ته د آفرین او شاباش الفاظ ووتل.

ورنژدې شو ورته وې ويل: ستا زړور توب د ستاينې وړ دی خو داسې د دښمن منځ ته ور ننوتلو ته ضرورت نشته.

لږ څنډ وروسته چې د بدر سترګې يو ځل بيا د غرناطې په سپاهې ولګيدې هغه بې سيکه ؤ او په زين يې ور خولم شوی ؤ.

بـدر آس ور وړانـدې کـړ ويـې ويـل: تـه تـپـې يـې، د سپـاره لـه لاسـه تـوره وغورځيله ، او سريې په زين کيښود، بدر د هغه تر ملا لاس چاپير کړ او په خپل آس يې ورسره سپور کړ، نيمه شپه د فرديناند ګودمات پوځ له سيند نه پورې ووت.

*****

(٦)

له دې لويې فتحې وروسته موسی له آس نه ښکته شو او تر ډيره پروردګارته په سجده پريوت، د هغه له خولې په وار وار همدا دعا جاري وه: ای بخښونکيه او مهربانه خدايه! موږ ددې وړنه وو، دا بری ستا انعام او ستا رحمت دی.

بيا جګ شو خپلو ملګروته يې وکتل بدر څو ګامه وړاندې بشير بن حسن ته چيغې وهلې. موسی ورمنډه کړه د هغه د آس قبضه يې ونيوه او د هغه په لاسو يې شونډې کيښودې ويې ويل: بدره ! خپل خول لرې کړه د غرناطې اولس د هغه پربښتې ليدوته ناکرار دی چې له ځانه سره يې د خدای سل رحمتونه راوړي دي.

بدر ځواب ورکړ: اوس يـوازې هغه خيرې د ليدو وړ دی چې پـه تنـدي يې د شهامت وينې ځليږي. له دې بري وروسته زه د ځان په ښکارولو اعتراض نه لرم. مګر تر اوسه د خلکو پام زما په لوری مه رااړوه، د فرديناند پلې پوځ تر اوسه په سيمه کې خور دی. موږ بايد هغوی ته د وتلو اجازه ورنکړو.

بدر دا وويل او بيايې نقاب پورته کړ.

موسی وويل: انشاء الله په هغوی کې به ډير لږ په بيرته تيښته بريالی شي. زه غواړم چې آسونه مو لږ دمه شي.

په دې څنډ کې ابومحسن، منصور او د پوځ نور افسران هم ورغونډ شول، بدر بن مغيره وويل: منصوره ! ته نن زما د توری او آس حق دار يې. زما دا ګومان نه ؤ چې ته به ددې سيمې په لوړو ژورو کې دومره بلد وې، زه په تا وياړم!

د زړور سالار لپاره د خپل خواږه قايد دا الفاظ يو ډير لوی انعام ؤ.

بدر بن مغيره يوه او بله خوا وکتل ويې ويل: بشير تر اوسه نه دی راغلی، خدای (ج) د وکړی چې روغ وي.

موسی تکان وخوړ ویی ویل: بشیر چیرته دی؟

بدر: ما د خوړ په بله غاړه ستا د پوځ یو سپاهی پریښی ؤ بشیر می د هغه د تمپ د پتی لپاره واستاوه، د هغه سپین آس ډیر ښکلی ؤ. له جامونه هم ستا د پوځ کوم لوی افسر ښکاریدو. هغه زړور ؤ خو ډیر زیات احساساتی ؤ. زه د هغه لیدل غواړم زما په گومان ډیر زیات ټپی ؤ. یو سپور راوړاندی شو موسی ته یی وویل: د پاچا درك نشته، ځینو خلکو د هغه آس یوازی لیدلی.

د بدر په ځیره کې د خفگان نخښی رابرسیره شوې ویې ویل: زما گومان ؤ چې د غرناطې پوځ به د لاشونو له بوج نه ځانونه خلاص کړی وی. زه په دې ویریږم چې که له پاڼپا نه مو مطلب ابوعبدالله وی بیرته غرناطې ته ولاړ نه شی او یو ځل بیا سپاهیانو ته د غرناطې دروازې بندې نه کړی.

منصور وویل: ما هغه ولید، خو ته به حیران شی که درته induced چې ما بې اختیاره دوه درې ځلی پرې آفرین ووایه. کله چې ابو محسن راته وویل چې دا ابو عبدالله دی نو زما باور نه کیده.

موسی وویل : ما تر ښاره دی د جگړی په ډگر بی ضرره گاڼه ځکه می راوست.

بدر ځه ویل غوښتل چې بشیر په اس سپور راغئ په مخکې یې ودرید او ویی ویل:

هغه ټپی ستا لیدوته ناکراره دی.

بدر وویل: د هغه وضعه څنگه ده؟

بشیر : په پوښتیو کې ټپي دی خو که د خدای (ج) رضا وه روغ به شی.

* * * * *

(۷)

ټپی د زیتون د یوی ونې تنې ته ډډه وهلی وه، څو تنه سپاهیان یی شاوخواته ولاړ وو، بدر بن مغیره او د هغه ملگری یی چې ولیدل سپاهیان لرې شول، بدر له اس نه کوز شو ټپی ته ورنژدې شو، په لومړی نظر یې هغه ونه پیژاند، خو کله یې چې په ځمکه زنگون کیښود او هغه ته یې په ځیر کتل نو په خپل بدن او رگونو کې یې یو ډول حرارت احساس کړ.

بدر بیرته جگ شو، ټپی سر اوچت کړ او په کمزوری غږ یی وویل: نن تا د داسی چا ژوند وساته چې د ژوندی پاتی کیدو یی هیڅ حق نه ؤ. زه ستا گناهگاریم، زه ستا قاتل یم، زه پخپلو گناهونو پښیمانه یم. او ته دا

حق لري چې ماته ډېره بده سزا ورکړي.

بدر چوپ ولاړ ؤ او هغه ته يې کتل، د هغه په مخکې ابو عبدالله ؤ. هغه ابو عبدالله چې د وطن پلورنې داستان يې د هر مجاهد په زړه ثبت ؤ. چې هيروك او بخښل يې د بدر بن مغيره د وس خبره نه وه.

بدر په خپل زړه کې ويل: کاشکي ما ددې خوښې په شيبو کې ستا څېره نه ليدلای.

موسی، بشير، منصور او ابومحسن د بدر شاته ولاړ وو او چوپه يې يو بل ته کتل، د بدر بن مغيره له څېرې نه د هغه د احساساتو پته لګول ګران وو.

ابوعبدالله ناڅاپه اوچت شو او زنګيدلی زنګيدلی يو ګام بدر ته ورنږدې شو هغه ته يې وکتل له شونډونه يې دردناك غږ اوچت شو: ته ما ولې نه وژنې! زما د ګناهونو بار نور زما له زغم نه اوچت شوی دی.

د ابوعبدالله له سترګونه اوښکې تويې شوې. بدر بن مغيره د يوه ګرنګ په څېر ولاړ ؤ. ابوعبدالله بيا وويل: ما د ژوند له عذابه ځان بې غمه کړی ؤ، د دښمن اسونو تر پښو لاندې غوبل کولم، مګر تا په ما ظلم وکړ. د خدای (ج) په خاطر ما ووژنه ! دی ځمکی ته نور زما بوج له زغم نه وتلی دی. هغه ژړل.

د بدر بن مغيره په زړه کې د ابو عبدالله غوندې غدار لپاره د رحم هيڅ ځای نه ؤ خو هغه د بې پايه غوسې په حالت کې هم په لويدلی غليم ګوزار نه کاوه ويې ويل: ابوعبدالله ! ستا اوښکې په ما اثر نه لري. مګر ستا پر چينه د وينو خاپونه دي، د جګړې په ډګر ستا وينه د شهيدانو له وينې سره ګډه شوې، زه به تا لاس نشم پورته کولی، تر کومه چې زما ذاتي معامله ده زه تا معاف کوم، خو د اولس مجرم يوازې اولس بخښلی شي، زه پر دی هم پوهيږم چې د غرناطې اولس د حماقت تر حده سخاوت لري. د داسې ساده زړې اولس د بيا دوکه کولو هڅه مه کوه، زما په خبرو باور وکړه، که زه له تاسره ددې ميدان پر ځای د الحمرا په مانۍ کې مخامخ شوی وای نو ښايي زما توري تاته د څه ويلو موکه نه وای درکړې.

ما به د غرناطې د اولس د احتجاج سره سره د داسې ځای په وژلو صرفه نه و ه کړې چې د تاج او تخت په شوق يې پر دښمن د اولس د لونو عصمتونه وپلورل. مګر ته اوس د اولس يو سپاهی يې ستا توره د دښمن په

وینو لمبیدلی ده، او ستا د وینو څو څاڅکي بنایي ستا د تیرو ګناهونو داغونه ومینځي. د ابوعبدالله صبر ځواب ورکړ جګ شو او توکریې وخوړ په ونه یې ځان تکیه کړ ویې ویل: ته ډیر سخي یې خوزه پوهیږم چې د سمندر تولې اوبه هم زما د ګناهونو داغونه نشي پاکولی ، کاشکې تازه د مرګ له منګولو نه نه وای ژغورلی. بیا یې سیکه شو سترګې یې پټې کړې د غورځیدو په حال کې ؤ چې بشیر ور ورانډې شو تکیه یې ورکړه او ورو یې پر ځمکه څملاوه.

بدر بن مغیره د آس په رکلب پښه کیښوده ویې ویل: بشیره دده ساتنه او پټنې ستا ذمه واري ده، زموږ ډیر کار لا پاتې دی. موسی ابو محسن او منصور هم په خپل خپل آس پښې واړولې.

د غرناطې پلی پوځ چې د سپرونه شاته پاتې شوی ؤ ډیر ګډ وډ او تیت پرک شوی ؤ، د بدر او غرناطې سپاره ور پسې شول او یو یو یې له تیغه تیرول، کومو پوځیانو چې په باغونو او ځنګلونو کې د پټیدو هڅه کوله، پلې پوځ پسې ورغی ، پر دښمن د وروستې ګوزار لپاره بوداګان او تنکي هلکان هم راوتلي وو. د لمر ختلو نه ورانډې میدان بلکل صاف شو، ګام په ګام د دښمن د مړیو تنې پرتې وې د بندیانو شمیر د پنځو زرو تنو په شاوخوا کې ؤ، او د مړو شمیر ددی له څلور چنده نه زیات ؤ.

*****

(۸)

بریالی لښکر د « زونیل» د سیند په غاړه د سهار لمونځ ادا کړ د موسی په اصرار بدر د لمانځه امامت وکړ. له لمانځه نه وروسته یې لنده دعا وکړه چې:

ای د سزا او جزا مالکه ! موږ ته د خپلو پلرونو ایمان راکړه زموږ سرونه دې ستانه پرته بل چاته تیټ نه شي. او زموږ په زړونو کې ستا نه پرته د بل چا ویره مه اچوه. موږ ته ستا د عبادت په خاطر د ژوند توفیق راکړه. او د محبوب نبي د دین د اوچتولو په خاطر د مرګ همت راکړه . آمین.

له دعا وروسته بدر بن مغیره تر لږ ځنده چوپ ؤ. د شاهین د دری مجاهدینو په ویاړ خپل قاید ته کتل. او د غرناطې د اوسیدونکو چوپ نظر د خپل نیکي کوونکي په څیره میخ و او له عقیدت او درناوی نه یې زړونه

د شکرانې په جذبو ډك وو پدر بن مغیره وویل:
زما درنو ملګرو او ورونو ! دغه شاندار بریځ مو مبارك شه خو ګوری داسې ونه ګنئ چې تاسو په راتلونکې کې له جګړې او خطر نه بچ یاست. تاسو دښمن یوازې د غرناطې له څلورو دیوالونو نه شړلئ دئ ، خو ستاسو د هیواد زیاته برخه اوس هم د هغوی په واګی کې ده او ددې له لاسه ورکړې خاورې له بیرته ترلاسه کولو وروسته هم ستاسو دنده سر ته نه رسیږی. تر څو تاسو په ټول اندلس حاکمیت و نه لرئ، تاسو به داړ منه ساه وانه خلئ. که تاسو له دې برې وروسته بیا ویده شوی نو په یاد ولرئ چې پروردګار ویده په وار وارنه را پاڅوی. تر څو چې هغه په کوم اولس کې د ژوند علامې وینې نو په وار وار یې خو څوی او جټکې ورکوی کله چې بیا د ژوند علامې تتې شی ورو ورو یې دمرګ په خوب ویده کوی. د اندلس مسلمانان ستاسو د هغو واکمنو د اعمالو سزاګالی چې ددې ستر سلطنت زیاتې برخې یې دښمن ته له سپارلو وروسته یوه لویشت ځمکه ځانته بس وبلله او په آرام خوب ویده شول.

پیړی پیړی د اندلس مظلومو مسلمانانو ددې انتظار کاوه چې له غرناطې نه به د هغوی ورونه د دوی د مرستې لپاره راځي خو تاسې خوبونه کول. په اندلس کې ستاسو ورونه د ظلم په میچن دل کیدل. د وحشت او بربریت لاسونو ستاسو د قوم د لونو عصمتونه تار په تار کړل خو تاسو خوبونه کول، ستاسو غیرت راوینښ نه شو. د هغوی له خولې فریادونه وتل ، د هغوی له سترګو اوښکې بهیدې ، خو ستاسو هیڅ پروانه وه، او د خوبنې په نغمو مو زړونه خوښ ساتل.

ابوالحسن د خپلو پلرونو د غفلتونو د جبران لپاره اوچت شو ، خو د رباب دخوږو نغمو خوب وړیوته د تورو شرنګهار ښه ونه لګیده، او تاسو د هغه مجاهد میړه لاسونه وروتړل.

تاسو هغه وخت راوینښ شوی چې سیلاب مو د کورونو دروازو ته در رسیدلی ؤ. ستاسو امیرانو د لومړی ځل لپاره دا احساس کړه چې د اولس د خپرو سره د دوی ماڼی ته هم خطر دی. زه دا هم د خدای (ج) رحمت بولم، خو په یاد ولرئ!

ستاسو دا بریځ د منزل په لوری لومړی ګام دی، منزل موتراوسه ډیر لرې دی، ستاسو په لاره کې ډیری داسې کندې دی چې په خپلو لاشونو به یې

ډکوی او تری پوری وزی به، تاسو تر اوسه د خپل تیاره ژوند پر افق پوازی تته رڼا لیدلی. که تاسو ویښ یاست نو سهار لرې نه دی مگر که خدای (ج) مه کړه بیرته ویده شوی نو ستاسو دا برئ به د ډوبیدونکی لمر وروستی وړانگی وی.

زه له دښمن نه ویریږم نه، خو تاسی باید د هغوی په باب غلط گومان ونه کړی. د دوی وسایل حد او حساب نه لری. د دوی د پوځ شمیر له موږ نه ډیر زیات دی.

فرانسه، روم او داروپا نور هیوادونه د دوی تر شا ولاړ دی. دوی زموږ د ورکولو لپاره تر یوه بیرغ لاندی راټول شوی دی. ددی پر خلاف د المیریا او مالقه په له لاسه ورکولو موږ له نوری اسلامي نړۍ سره لاره نه لرو. دښمن له څلورو خواو را ایسار کړی یو، خو پر دې ټولو خبرو برسیره که زه پر دی داډه شم چی تاسو به خپلی پخوانی اشتباه گانی نه تکراروی نو په داډ ویلای شم چی د دنیا هیڅ طاقت مو نشی لاندی کولی. که تاسو له خپلی ماضی نه عبرت وانه خست، که تاسو د دښمن پر خلاف تر یوه بیرغ لاندی د راټولیدو پر ځای د خپلو منافقو مشرانو په خوله یو له بل سره لاس او گریوان شوی او ترمنځ مو نژادی او قومی اختلافات وپالل نو په یاد ولری! لکه څنگه چې د نور اندلس مسلمانان د خپلو مشرانو د عملونو سزاگاللی همدغسی به په غرناطه کې ستاسو راتلونکی نسل ستاسو د کړو وړو سزاگالی.

د دښمن له چلونو نه خبر اوسی، او تر دښمنی زیات په خپلو غدارانو پام کوی، په دی کې شك نشته چې له هغوی نه زیاترو په دی جگړه کې ستاسو ملاتړ وکړ او دځینو لمن په خپلو وینو مینځل شوی خو دا امکان لری چی په ستونزو کی دغه خلك یو ځل بیا تاسوته دوکه درکړی. دغه خلك کلك ځاری، دوی ته د خپلو اشتباهاتو د تکرار موکه مه ورکوی، دا هغه وخت امکان لری چی ستاسو په منځ کی د احتساب قوت راویښ شی، او ستاسو په ملی کرکټرونو کې د غدارئ او وطن پلورنی لپاره د رحم ځای نه وی.

دا لومړی جگړه ده چی ابو عبدالله د زړه له کومی له اولس سره ملاتړی ؤ او زه دعا کوم چی دی په راتلونکی کی هم خپل اولس ته لاس ورکړی.

خو تاسو ده ته دا باور ورکړی چی نور اولس ته دوکه نشی ورکولی. دښمن له دی ماتی وروسته چوپ نشی کښیناستلای. دوی به له ډیر لوی ځواك سره حمله وکړی او تاسو سر له نن نه د دوی د حملی د مقابلی لپاره تیاری ونیسی. دا

ستاسو نیکمرغی ده چی خدای (ج) موسی غونډې لاربنود درکړی دی.

زه بیرته ډیر زر ستنیږم ، امکان لري دښمن زموږ په سیمه یرغل راوړي، خو زه په جار وایم چې کله ماته ضرورت وي تاسو به ما په خپل منځ کې ومومی.

له بدر بن مغیره نه وروسته موسی جګ شو وینا یې وکړه:

مسلمانانو ! له نن نه څلور سوه کاله وراندی چې کله نصرانیانو زموږ له اختلافاتو نه ګټه اوچته کړه او زموږ د هیواد زیاته برخه یې له موږ نه ونیوله نو خدای (ج) یوسف بن تاشفین زموږ د مرستی لپاره راواستاوه، هغه مجاهد مسلمانان دداسی غلیم له ظلم نه وژغورل چې پر دوئ ژوند تنګ کړی ؤ ،او کله چې نن زموږ غدارانو دښمن ته د کور د روازی پرانستی کله چې د منافقینو ډلی د خو سکو په بدل کی موږ ته د غلامی کړی واغوستی بدر بن مغیره موږ ته د ژغورنی د پرښتی په بڼه راورسید.

پرون لمر د تاسو په خیرو کی د مایوسی کرښې لیدلی، او نن لمر ستاسو په شونډو د خوښی موسکا وینی، د سر حد غازیانو تاسو ته یو هیر کړی درس در زده کړ، او هغه دا چی د مسلمان ځواك د دوی په شمیر کې نه دی د دوی په ایمان کی دی تاریخ ددی خبری ګواه دی چې که مسلمانانو کله ماته خوړلی دهغو د خپلو د غداری په وجه یې خوړلی ددښمن د ځواك په وجه نه . زموږ ننی فتحه ددی ګواه ده چی موږ په دی تیر وخت کی هم څه له لاسه ورکړی د خپل غفلت په وجه مو له لاسه ورکړی . تاسو د غدارانو خبره ومنله، تاسو منافقینو ته لاس ورکړ، تاسو پر خدای(ج) بروسه پریښوده او پر فردیناند مو تکیه وکړه او تاسو پخپلو سترګو ولیدل چی په قسطله ، المیریا او مالقه کې ستاسو د کرو ورو سزا ستاسو بوډاګانو، ماشومانو او تورسریو ته ورکول کیږي. تاسو هغه وخت میدان ته راووتی چی پردې پوه شوی چی نور له جګړی پرته بله لاره نشته، تاسوته د اور وژلو سوچ هغه وخت پیدا شو چی نژدی تول کورونه درسوځولی ؤ.

زه ددی خوښۍ په شیبو کی پخوانی ترخه یادونه نه راسپړم، خو په یاد ولری چی موږ یوازی یوه معرکه ګټلی، مګر جګړه مولا پاتی ده، یوه اوږده او صبر آزموینکي جګړه، چی ددی جګړی له زغملونه پرته موږ په دی خاوره آرامه ساه نشو کښلی، او موږ په دی جګړه کی د بری لپاره باید د هغو تولو ناروغیو علاج وکړو چی د الزغل او ابوالحسن برياوی یی په ماتو بدلی کړی.

موږ به له هغو غدارانو نه ځانونه ژغورو چی د خو تنګو لپاره یی د هیواد عزت پر دښمن وپلوره. موږ باید غرناطه د هغو ماته خوړلیو ذهنیتونو او بزدلانو

نه پاکه کړو چې د دښمن د ځواك رعب یې په زړونو خپور دی، موږ باید د هغو شر اچوونکو نه خبر وو چې په هسپانیه کې د بریرې، هسپانیوی او عربی په نامه تعصبونو ته لمن وهی، زه پوهیږم چې الحمرا تر اوسه د غدارانو نه نه ده پاکه او په تاسو کې ځینې بنایي داوګڼي چې زه به د ابوعبدالله د خفه کیدو له ویرې پر هغوی لاس اوچت نه کړم. چې تر اوسه د فردیناند د لاس اله دی . خوزه تاسوته داډ ورکوم چې که زما د ابوعبدالله په نیت شك راشی نو زه به یې تر لمن راکش کړم او ستاسو مخې ته به یې دروم.

تاسوته به وایم چې ده له توبې وروسته هم قوم ته دوکه ورکول غوښتل نور پرده رحم کول ګناه ده.

ابوعبدالله له ماسره ژمنه کړې چې هغه به د اولس د یوه غدار سپارښت نه کوی، او زه تاسوته اعلانوم چې زه به د غرناطې د سرنوشت په اړه د ابوعبدالله د لاسوهنې زغم ونه کړم. او زه له تاسو نه دا تمه لرم چې که خدای(ج) مه کړه له مانه هم د اولس پر خلاف کومه ګناه کیږي تاسو به ما ونه بخښئ.

د غرناطې یو بوډا سردار اوچت شو ویې ویل: زموږد تولو هیله ده چې زموږ سرحدی وروڼه غرناطې ته راسره ولاړ شی، هلته به خلك د بدر بن مغیره لیدوته ناکراروی.

موسی بدر ته وکتل ، مګر هغه سر د نه پرځای وخوځاوه.

موسی بیا بوډا سردارته وکتل ویې ویل: لږ مخکې وراندې زما هم همداسې هیله وه، چې زه خپل محسن لږ تر لږه د یوې ورځې لپاره غرناطې ته بوزم. خو له بدر سره تر خبرو وروسته زه پر دې نظر شوم چې موږ پخپله هم باید غرناطې ته ستانه نه شو، موږ به خپل پرمختګ ته دوام ورکوو، د غرناطې د خلکو پر ځای هغه خلك زموږ زیات ناکرار انتظار کوی چې تر اوسه پورې پرې زموږ د دښمن قبضه ده.

د لوشه نوی والی

د لوشه والی ابوداؤد د خپلی ماتی په یوه کوټه کی ناست ؤ ، دولتی اسنادیی کتل، د هغه د دروازی پهره دار کوټی ته ورننوت او تر څه څنډه چوپ ودرید، کله چی څو دقیقی د ابوداؤد هغه ته پام نه شو نو پهره دار زره نا زره وویل: د ملاقات په کوټه کی جان مایکل ستاسی انتظار کوی، که ستاسو حکم وی دلته به یی راولم.

ابوداود جگ شو ویی ویل: جان مایکل! نه زه پخپله هلته ورځم د هغه د راتگ خو به زیات څنډ نه وی شوی ؟...

پهره دار: نه همدا اوس راغی.

ابوداود بهرته ووت او په برنډه کی څو گامه ولاړ او بیا یوی پراخی کوټی ته ور ننوت، دَ یو پوخ عمر او مزبوتو متو خاوند چی پر ده سترگی ولگیدی له کرسی نه جگ شو. او ابو داود له لاس ورکولو وروسته هغه ته مخامخ په دوهمه کرسی کښیناست.

ابو داود جان مایکل ته په ځیر وکتل ویی ویل:

زما په گومان ته محاذ ته تللی وی؟

جان مایکل ځواب ورکړ: هو، مگر اوس له قسطلی نه راغلم. زه معظم پاچا د ځینو مهمو مشورو لپاره هلته ورغوښتی وم.

ابو داود: نو په لوشه کی به ته زما پر ځای والی وی ؟

جان مایکل یو لیك، ابوداود ته ورکړ ویی ویل: دا د پاچا فرمان دی. زه د حکم د تعمیل لپاره دلته راغلی یم. که نه نو په داسی نازکه موکه کی د یوه سپاهی لری کیدل له محاذه هغه ته ډیر تکلیف ورکوی. ابوداود لیك پرانست او له سر سری لوستو وروسته یی وویل: زه خوښ یم چی هغه ستا په ځیر تجربه لرونکی سړیٔ دلته را استولی زه به سبا ته قسطلی ته وخوځیږم.

مایکل: مګر ما له تانه زیات هدایات غوښتل.
ابو داود وویل: زما لومړنۍ او وروستنۍ هدایت دا دی چې لوشه په هر قیمت د دښمن نه وساتې.
جان مایکل : په دې برخه کې تاسو په ما اعتماد کولی شی، تر سبا پورې به پنځه زره تنه پوځیان نور هم راورسیږي.
ابو داود: له دې وروسته زه دا وایم چې د دښمن تازه بریاؤ د مقامي مسلمانانو په زړونو کې تر یوه حده جوش او جذبه راویښه کړې ده، ما خطرناك کسان نیولي دي.، اوس د بغاوت څه اندیښنه نشته، د مسلمانانو د احساساتو سړولو لپاره د دوی د مشرانو یوه ډله لاس په کار ده. ته له هغوی سره مرسته وکړه. او هغوی له مالي ستونزو سره مه مخ کوه، زه به له روانیدو نه وړاندې ستا ملاقات له هغوی سره وکړم.
جان مایکل وویل: ته به څومره وخت بهر وې؟
ابو داود : دا په حالاتو پورې اړه لري. که زما تر تګ پورې ټول هغه علماء چې قسطلې ته بلنه ورکړای شوې ده راغلي وو نو زه به ژر راستون شم، که نه، زه به وځنډیږم.
جان مایکل : زما په ګومان له قرطبې، اشبیلیې او نورو ښارونو نه تر اوسه پنځه سوه تنه عالمان راغلي دي.
ابو داود : نو په قسطله کې به زما کار ژر پای ته ورسیږي ، خو زه به بیا نورو ښارونو ته ځم. ښه اوس دا ووایه چې د جګړې وضعه څنګه ده؟
جان مایکل: د جګړې وضعه ورځ په ورځ مخ پر خرابیدو ده، د غرناطې خلکو له موږ نه زیاتې سیمې بیرته نیولې، د غرناطې له ماتې وروسته زموږ ښې په هیڅ ځای کې هم ټینګې نه شوې، ابو داؤد وویل: دا د ډوبیدونکي لمر وروستي وړانګې دي.
جان مایکل : مګر د غرناطې خلك دا د لمر راختلو لومړنی وړانګې ګڼي، د یوې آوازې له لامله زموږ پوځ ډیر پریشانه دی.
ابو داود: په کومه آوازه ؟
جان مایکل: د خلکو ګومان دی چې سرحدي شاهین کوم نوی سړی نه دی هماغه بدر بن مغیره دی. زموږ د پوځ یو شمیر افراد چې بندیان وو او

راتبنتیدلی دی دا خبره یی تایید کړی، د پاچا سلامت هم دا گمان دی، امکان لری ابو عبدالله هغه نه وی وژلی.

ابو داود وویل: که ابو عبدالله بی عقل نه وای نو ددی امکان ؤ.

جان مایکل: تر څه مودی پوری زما هم دا گومان ؤ چی ابو عبدالله یو لاابالی او رنگین مزاجه سړئ دی. خو د هغه وروستیو بریاو زما نظر د هغه په باب بدل کړی دی.

ابو داود وویل: زه یوازی دومره پوهیږم چی د غرناطی بربادی دده په لاس ده، د لیونتوب مختلف ډولونه لری. یو وخت دده د لیونتوب کیفیت داسی ؤ چی د خپل پلار او تره پر خلاف یی بغاوت وکړ او موږ ته یی د غرناطی دروازی پرانستی، اوس د هغه د لیونتوب په کیفیت کی بدلون راغلی. تر څه مودی به همدغه حالت ورسره دوام کوی. تاسو به تر څو میاشتو پوری د غرناطی په باب عجیب او حیرانوونکی خبرونه اوری.

جان مایکل وویل: پادشا سلامت تر څو هفتو پوری پر غرناطی باندی د پریکنده او درنی حملی پریکړه کړی ده. د هغه گومان دی چی که ستا تدبیر کامیاب شو د غرناطی کلابندی به ډیره دوام ونه کړی، زه دا پوښتنه کولی شم چی تا څه تدبیر سنجولی دی؟ آیا ته غرناطی ته د اندلس د علماؤ کوم هیأت استول غواړې؟

له ابوعبدالله سره د سولی لپاره خوبه د خبرو اترو اراده نه لری؟

ابو داود: زه تاته یوازی دومره ویلی شم چی پر «الحمرا» د پاچا فردیناند د بری بیرغ رپول زما د ژوند لویه هیله ده. له دی نه وړاندی موږ ډیری غلطی کړی، نور به کومه غلطی نه کوو ، تویان یوازی هغه دیوالونه غورځوی چی تاداونونه یی وراسته شوی وی. د غرناطی لپاره چی کوم تدبیر ما سنجولی دی د هغی په بری به د غرناطی د خلکو د مقاومت زغم پای ته ورسیږی او ستاسو پوځ به له هیڅ پریشانی سره مخ نه شی.

بیا هم ته اوس له مانه د څه تفصیل پوښتنه مه کوه دا غوره هم ده ، اوس تر هر څه وړاندی زما دا کار دی چی ستا د هستوگنی بندو بست وکړم او له هغو خلکو سره دی معرفی کرم چی زما په غیاب کی ورسره مشوری کوی، د محل یو کونج بلکل تش دی. زما بال بچ به همدلته اوسی خو که

تاته د زیاتو کوټو ضرورت ؤ نو درته خالی به یی کړم.

جان مایکل وویل: زه یوسپاهی یم، له دی پرته زه یوازی یم زما ضرورتونه ډیر لږ دی. یوه وروکی کوټه زما لپاره کافی ده، زه ستا بچوته زحمت ورکول مناسب نه بولم.

ابو داودوویل: د محل کینی لوری ټول خالی دی. تاسو یی وګوری زما په ګومان به هغه ستا لپاره بس وی.

* * * * *

(۲)

د شپی مهال جان مایکل د ابوداود کره ډوډی وخوره، په دی مهمانی کی د ښار د څو سردارانو نه پرته د ښار څو دلوړې طبقې ښځې هم شریکې وی، ربیعی ناجوړی پلمه کړه او د میلمنو محفل ته ورنه غله. انجیلا هم د سرخوږ پلمه کړ څو موریی پلمه ونه ومنله، د غرناطی له پرینبودو سره د انجیلا په مزاج کی ډیر بدلون راغلی ؤ. د ربیعی په خیر هغی هم په کوم مجلس کی شریکیدل نه خوښول. دا ناسکه خویندی یو د بل همرازی او خواخوږی وی دوارو به یو بل ته د زړه د راز ویلو لپاره یوازیتوب خوښاوه، میریا دا احساسوله چی لور ئی د ربیعی خوی او عادت خپل کړی. هغی دا شکایت هم درلود چی انجیلا د یکشنبی په ورځ کلیسا ته د عبادت لپاره د تللو پر ځای دا خوښوی چی له ربیعی سره په کور کی پاتی شی. او د ربیعی په څیر له خلکو سره د لیدو کتو مینه نه لری. کله به چی میریا ډیره په غوسه شوه نو ربیعی ته به یی زیاتی سپکی سپوری ویلی او انجیلا ته به یی ویل چی له هغی نه لری وګرځی، خو انجیلا د مور له کمزوریو نه خبره وه، ناروغی به یی پلمه کړه په بستره به وغځیده او له خوراك څښاك نه به یی انکار کاوه. میریا به د هغی د پخولا کولو ناکامه هڅه وکړه خو چی مجبوره به شوه ربیعی ته به یی وویل: ربیعی ! زه پوهیږم چی تر څو ته هغه راپخولاته کړی زما خبره نه منی او ډوډی ته به لاس ورنه وړی تا پر هغی کوډې کړی دی. هغه به نهره ویده شی ، هغه له پخوا نه د لرګی په څیر وچه کلکه شویده، دا داسی ګڼی لکه زه یی چی دښمن وم. ربیعی ماتاته څه وویل؟ آیا نا سکه مور دومره حق هم نه لری؟

میریا به خپله ماته ومنله او خپلی کوټی ته به ولاړه، او لږ څند وروسته به خدمتګاره ورغله ورته وبه یی ویل: هغوی دواړه دودی خوری له داسی پیښو وروسته به څو ورځې په خیر تیری شوی، په وار وار میریا د دروازی له چولو، نه د انجیلا او ربیعی د خبرو اوریدو هڅه کړی، خو انجیلا له خپلی نا-سکه خورنه عربی زده کړی وه، او دا هغه ژبه وه چی د اندلس عیسوی حکومت غیر قانونی ګرځولی وه. میریا به ابوداود ته شکایت وکړ خو هغه به ورته ویل چی انجیلا د عربی په زده کولو پاچاهی ته د لوی خدمت ترسره کولو جوګه شوه. که کومه نازکه موکه راغله نو موږ به د دښمن په لیکو کی د ګډوډی خپرولو لپاره له داسی نجونو نه کار اخلو.

نن چی کله میریا انجیلا ته په میلمستیا کی د ګډون خبره وکړه نو هغی له څواب ورکولو پرته ربیعی ته ورغله ورتهویی ویل: ربیعی ! زه دی مجلس ته نه ورځم . د دوی خبری زما له زغم نه وتلی دی.

ربیعی وویل: انجیلا دا مجبوری ده، تر اوسه هغه مهال نه دی راغلی چی موږ هر کار په خپله خوښه وکړو، ته هلته ورشه امکان لری له دوی نه څه نوی خبره واوری.

کله چی انجیلا د ربیعی له کوټی نه راووته نو مور یی په دروازه کی ولاړه وه، ورته ویی ویل: انجیلا د خدای (ج) په خاطر ما مه پریشانه کوه. جان مایکل ډیر لوی سړیٔ دی. د هسپانیی ډیری معتبری ښځی له هغه سره خبری کول د څان ویاړ بولی، ته تر اوسه څوانه یی له ماسره ستا د راتلونکی سودا ده. داسی موکه هر وخت نه راځی، د جان مایکل میرمن مړه شوی ده، ته به نن وګوری چی د لوشه ښځی د هغه د پام ور اړولو لپاره څومره ناکراری دی، انجیلا په غوسه شوه ویی ویل: مورجانی ! که ته داسی خبری کوی نو زه به هیڅکله هغه ته ورنه شم.

میریاهیله منه شوه ویی ویل: انجیلا ته هوښیاره یی زه دی په زور نه مجبوروم ، خو د یوه میلمه عزت ستا فرض دی. هغه د پاچا خاص سړیٔ او د صلیب ساتونکی دی.

انجیلا: مورجانی ! زه ستا د حکم د منلو په خاطر ورځم که نه زما هیڅ زړه نه غواړی، ، زما له هغو وحشیانو نه کرکه ده چی په لمن یی د معصومو

مجونو د عصمت د لوټلو داغونه دي.
میریا : ته ربیعی په خپل مذهب بدگومانه کړی یی.
انجیلا ځواب ورکړ: که کوم مذهب دمعصومو ماشومانو وژل، د بی گناه خلکو قتل، او په ډك بازار کی د تورسریو بی عزته کولو ته اجازه ورکوی نو زما د داسی مذهب له نامه نه هم کرکه ده .
میریا لږ پښیمانه شوه ویی ویل: انجیلا: مایکل به ستا د پلار په غیاب کی ددی ښاروالی وی، زما په گومان که مورږ له هغه سره ځانونه بلد کړو هغه به ښه تر تاثیر لاندی راوستلای شی، اوس ته ځان تیار کړه میلمانه راتلونکی دی.

* * * * *
(۳)

د ډوډۍ له خوړلو وروسته چی کله میلمانه رخصتیدل انجیلا غلی له کوټی ووتله او گرندۍ د ربیعی کوټې ته ورغله، دروازه یی بنده کړه او په ویریدونکی لهجه یی وویل: ربیعی ! زه له هغه نه ویریږم ، هغه د وږی لیوه په څیر ماته کتل، زه د خپلې خوښۍ پر خلاف د هغه ترخنگ کښیناستم. هغه دشرابو په نشه کې ډوب ؤ او اوس به په همدی محل کی اوسی. ربیعی! زه له هغه نه ویریږم، ویل یی د غرناطی پوځ له دې ځایه (۳۰) میله لری یوه کلا نیولی ده، کاشکی مورږ هلته تلای شوای.
ربیعی هغی ته ډاډ ورکړ ویی ویل: انجیلا! خدای(ج) زمورږ په بی وسی خبر دی، هغه به مو مرسته کوی.
چا دروازه وروټکوله، انجیلا وارخطا شوه دروازه یی خلاصه کړه میریا ژرکوټی ته ورننوته ویی ویل: انجیلا ته مورږ مه شرموه ، د میلمنو نه د مخه باید نه وای راستنه شوی. ما دا پلمه وکړه چی ددی سر خوږیده ایساره نه شوه، نور میلمانه ولاړل ، خو جان مایکل ستا پوښتنه کول غواړی. اوس د خدای (ج) په خاطر خپلی کوټی ته ولاړه شه زه به یی هلته راولم. انجیلا ځواب ورکړ: هغه په شرابو نشه دی، زه نه ورسره گورم.
میریا دا به هغه خپله بی عزتی وبولی.
انجیلا: مگر ماته خپل عزت گران دی.

تر لږ ځنده د مور او لور بحث دوام درلود چې ابو داود کوټې ته ورننوت. میریا خپل میړه ته وکتل وېې ویل: انجیلا د ربیعې نه پرته د بل چا خبره نه مني.

ابو داود بیله دې چې میریا ته پام وکړي په کرسۍ کښیناست، میریا بیا وویل: انجیلا خپلې کوټې ته نه ځي، هغه به دا ګومان کوي چې قصدي یې توهین کوي.

ابو داود په غمجنه لهجه وویل: یو شرابي دومره په حواسو هوښیار باید نه وي. ما هغه په خپله کوټه کې پرېښود او ترې راغلم، میریا! لکه چې ما دا غلطي وکړه چې ده ته مې په دې محل کې د اوسېدو اجازه ورکړه. کاشکې ما تاسو له ځانه سره بېولای شوای. هغه به زما په غیاب کې ستاسو سره د څه بد چلن جرئت ونکړای شي، خو بیا هم دا لېوني د هغه له نظره پټې ساته.

د نشې په حالت کې دې له هغه سړي سره توپیر لري چې ما د خپل محل په یوه کونج کې د اوسېدو اجازه ورکړې.

میریا وویل: زه د تولواك فردیناند خاص افسر دومره ذلیل نه ګڼم چې ...ابو داود د هغې خبره ورغوڅه کړه وېې ویل: بیا هم په احتیاط کې څه تاوان دی؟

میریا بې خوبه شوه وېې ویل: ته پوهېږې چې انجیلا د ربیعې له ویلو پرته له چا سره خبرې هم نه کوي. او ربیعه له کوم عیسوي سره که پرېښته هم وي، انجیلا ته د خبرو اجازه نه ورکوي. ځکه خو له ماسره په دې اړه ستا خبرې بې ګټې دي. که څه ویل غواړې ربیعې ته یې ووایه.

ربیعې وویل: مورجانې ! زه به د پلار جان له ویلو پرته هم خپل فرض پوره کوم.

میریا: نو ستا په ګومان زه د انجیلا دښمنه یم!

ربیعه : ما خو داسې نه دي ویلي.

میریا: ته انجیلا له خپلو هم مذهبو ، نه لرې ساتل غواړې.

ربیعه : انجیلا زما خور ده، زه یې د بد نظره لرې ساتل غوارم .

میریا: تا پر هغې کوډې کړې دي. ته هغې ته د خپل مذهب تعلیم ورکوې، عربي ژبه دې وربښولې ده، تازما د معصومې او ساده لور په زړه کې زما پر خلاف د کرکې تخم کرلی، ته زما دښمنه یې... ته .... انجیلا چیغه کړه ویې ویل: مورې ! د خدای (ج) په خاطر داسې خبرې مه کوه، که ستا د خبرو په وجه د ربیعې له ماسره کرکه پیدا شي نو زه به ژوندۍ پاتې نه شم. زه به ددې مانۍ له تر ټولو لوړ برج نه ځان راوغورځوم.

انجیلا د مور په خوږ رګ ګوتې کېښودې ، میریا وویرېده خپلې لورته یې وکتل، هغې ژړلې ، د لور د سترګو درنو اوښکو ځاځکو د مور خوله وګنډله او چوپه بهر ته ووتله.

ابو داود جګ شو ویې ویل: ربیعې ! زه انجیلا تاته سپارم او ځم. د میریا د خبرو پروا مه کوه.

* * * * *

(٤)

د قسطلې د شاهي مانۍ په یوه پراخه کوټه کې د اندلس هغه مشران او دیني عالمان راټول وو چې د ابو داود په بلنه له لرې لرې ښارونو څخه راغلي وو. له غونډې نه وړاندې ابو داود ددوی له زیاترو سره یوازې یوازې خبرې کړې وې. ابو داود په غونډه کې دوی ته په خطاب کې وویل:

ددین مشرانو ! تاسو چې نن پر کومو مسایلو د غور لپاره رابلل شوي یاست، هغه د هسپانیې د مسلمانانو په راتلونکې پورې اړه لري. د غرناطې له یوه لویشت خاورې او څه غرنۍ سیمې نه پرته د اندلس ټوله سیمه د فردیناند په ولکه کې راغلې . او ټول مسلمانان د ټولواک فردیناند رعیت شویدي. او تر کومه چې زموږ له غرناطې سره جګړه نه وه نو د اندلس مسلمانان د خپل عادل او مهربانه پاچا تر سیوري لاندې آرام او په امن ژوند تیراوه، د واکمن قوم اکثریت پر موږ مهربانه وو.

مګر اوس تاسو شکایت لرئ چې عیسوي حکومت ستاسو سره د پخوا په څېر نرم چلند نه لري. ستاسو ډیر خلک په دې ګومان دي چې په اندلس کې پر مسلمانانو ژوند سختیږي ، مسلمانان د غرناطې د جاسوسانو په نامه نیول کیږي. عیسویان د دوی پر وفاداري بدګومانه دي. دا پیښې ډیرې د

خفگان ور دی . خو که تاسو په سره سینه پر دې پېښو غور وکړی نو دا به احساس کړئ چی څه غفلت له موږ نه هم شوی دی. اولس تل لنډ نظری وی. خو زموږ تېر تولو لویه بدمرغی دا ده چی تر اوسه پوری زموږ علماؤ هم د سیلاب مخه نه ده پیژندلی. په موږ کې څوک داسی شته چی پر دی نه پوهیږی چی د غرناطی او قسطلی تر منځ جګړه د پیل او میږی تر منځ جګړه ده. د غرناطی اولس چی په کومه لاره ګام اوچت کړی دا یوازی د بربادی لاره ده، هغوی څو اونی یا څو میاشتی خپله تباهی ځنډولی شی خو خپل تقدیر بدلولی نشی.

که دا مسئله یوازی د غرناطی او قسطلی تر پوځونو پوری محدوده وای نو موږ به دومره اندیښمن نه وو ما به تاسو ته دلته د راتلو زحمت نه درکاوه، خو دا یو تریخ حقیقت دی چی دغه جګړه زموږ په حال او راتلونکی پوری اړونده ده. د اندلس لکونه مسلمانان دعیسویانو او د دوی د حکومت رحم او کرم ته اړ دی. د قسطلی او غرناطی جګړه او د اسلام او عیسویت تر منځ په جګړه بدله شوی ده. ښکاره ده چی په داسی حال کی د اندلس مسلمانان له عیسویانونه د ښه چلن تمه نشی کولی.

په غرناطه کی چی کوم عیسویان مری، خپلوان یی دلته له موږ نه بدل اخلی، اودا جګړه چی څومره اوږدیږی هومره به د عیسویانو د کسات جذبه زموږ پر خلاف تونده وی. زه د غرناطی د اوسیدونکو په باب هیڅ اندیښنه نه لرم، هغوی د یوه څواکمن ګاونډی سره د جګړی حماقت کړی دی. او ددی سزا به ګالی. خو موږ د اندلس د لکونو مسلمانانو له سرنوشت سره بی پروابی نشو کولی. زموږ د ژغورنی لپاره اوس یوازی یوه لاره ده، او هغه دا چی د غرناطی جګړه زر پای ته ورسیږی. تر کومه چی دا جګړه دوام ولری د اندلس حکومت به زموږ پر وفاداری بدګومانه وی. او د هغوی چلن به له موږ سره له بد نه بدتر شی.

تاسو به له مانه پوښتی چی د اندلس علما او د اولس مشران ددی جګړی دپای ته رسولو لپاره څه کولی شی؟ خو پخوا له دی چی زه ستاسو ځواب درکړم زه له تاسونه پوښتم چی آیا تاسو دا احساسوی چی باید دا جګړه ژر پای ته ورسیږی؟

یوه تن ځواب ورکړ: د اندلس هر مسلمان دا خبره درك کوی! بل سړئ
جگ شو ویې ویل : موږ ټول له تاسره موافق یو. ابوداود له دی خلکو نه د
مخالفت تمه هم نه درلوده، دا ټول شاهی میلمانه وو او ابو داود هر یو ته
ځانگړی ځانگړی دا ویلی وو چی د څه لپاره راغوښتل شوی دی.

ددی علماؤ د هری ډلی مشر یو یو جگ شو او د ابوداود د خبرو تایید
یی کاوه، ابو داود داړه شو او خپلی خبری یی له سره پیل کړی:

ښاغلیو! ما د عیسویانو د واړه کولو لپاره د لوشه او نورو ښارونو
مسلمانان دی ته وهڅول چی د پاچا په لښکر کی شامل شی، په تیره حمله
کی نژدی پنځه سوه تنو مسلمانانو د حکومت له پوځ سره مرسته وکړه. خو
له بده مرغه د دوی زیاتره تر احساساتو لاندی راغلل او د غرناطی له پوځ
سره یو ځای شول. ددی نتیجه دا شوه چی پر مسلمانانو د عیسویانو لږ او
ډیر پاتی اعتماد هم ختم شو. او په مختلفو ښارونو کې چې له مسلمانانو
سره څه چلن وشو د همدې نتیجه وه.

له مانه دا غلطی وشوه چی په داسی لنډ فکره خلکو می اعتماد وکړ چی
د احساساتو خپو ورسره واخستل . اوس زه تاسو ښاغلیو ته یو مهم
مسئولیت درسپارم تاسو به د اندلس د مسلمانو مهاجرو په نامه غرناطی ته
ځی ، هلته چی ولاړی تاسو به د غرناطی چارواکو او عوامو ته دا وایی چی
جگړه بی هدفه او بی حاصله ده، ستاسو ددی مقاومت سزا د اندلس نور
مسلمانان گالی، پر هغوی ژوند تنگیږی. ښاغلیو که تاسو د غرناطی خلك
وسلی ایښودلوته چمتو کړل، نو نه یوازی د فردینانډمسلمان رعیت هلکی
پخپله د غرناطی اوسیدونکی به د عیسویانو له کسات نه وژغوری او دا به
ډیر لوی کار وی.

ددی دندی د ترسره کولو په خاطر به حکومت تاسوته هر ډول اسانتیاوی
برابروی، تاسوته به ددی مسؤولیت نور تفصیلات سبا ته بیا په همدی
ځای، په بله غونډه کی درکړای شی، د غونډی ترپای ته رسولو وړاندی زه
دا ضروری گڼم که ستاسو په ډله کی څوك زما له نظر سره مخالف وی خپل
نظر څرگندولای شی.

ټولو یو بل ته سره وکتل په یوه کونج کی د قرطبی یو سپین ږیری عالم

جگ شو او په لوړ آوازیی وویل:
ښاغلیو! زه نن دلته رارسیدلی یم. ما د خپل عیسوی حکمران په مخکی د څه ویلو اراده درلوده، خو داسی ښکاری چی زه نیغ له فردیناند سره مخامخ نشوای شم . بیا هم ددی غونډی د رئیس احسان من یم چی ماته یی په پایتخت کی د څه ویلو اجازه راکړه، دا سوچ د مجلس د رئیس کار ژ چی ایا دا ځای د آزادانه نظر د څرګندولو لپاره مناسب دی که نه، په هر صورت ددی بلنی نه وروسته هغه زما په اوږو د مسؤلیت یو پیتی را اچولی دی، او زه به دا مسؤلیت تر سره کړم. زه به د خپلو احساساتو د څرګندولو پر ځای د اسلام د علماؤ د ډله ایزو احساساتو ترجمانی کوم. ښاغلیو ! د اندلس په ډیره برخه زمونږ د واك ختمیدل یو ډیر لوی زیان ژ، له دی وروسته به زیان دا ژ چی زمونږ د قوم لویه برخه د ذلت په ژوند قانع شول، خو دغه زیانونه نه جبرانیدونکی نه وو، امید مظلومان، بی وسان او بی کسان ژوندی ساتی، کله چی زمونږ د مجلسونو تولی ډیوې مړې شوې نو په غرناطه کی یوه ډیوه بله شوه، یو توپان له ډیری مودی راهیسی د غرناطی د ډیوی د مړی کولو هڅه کوی. او د ډیرو ناکامو هڅو نه وروسته دا توپان له موږ نه غواړی چی موږ په خپلو لاسو دا ډیوه مړه کړو. نن د قوم د جنازی پورته کولو لپاره د دین هغه علما تاکل شویدی چی د مړه اولس په غوږونو کی به ئی اسرافیلی شپیلی پوکلی ابوداوده! د قیامت په ورځ ته زما ګواه یی، دا ټول مشران او علما چی دلته ناست دی زما شاهدان دی، چی ما له تولو کمزوریو سره سره دغو خلکو ته له ملاتړ نه انکار کړی. چی د حق له جګړی نه یی مخ اړولی، د باطل د بری په انعامونو کی خپلی برخی لټوی ابوداوده! ته ماته د آزادانه نظر څرګندولو بلنه راکوی نو واوره ! ښایی دا په قسطله کی د حق وروستی چیغه وی په کومه ورځ چی په غرناطه د عیسویانو د بری بیرغ ورپیږی د اندلس د هر مسلمان په کور به د مرګ پهره ولاړه وی . ته وایی چی د غرناطی د اولس د مقاومت په وجه عیسویان پر موږ بدګومانه شوی خو زه پوښتنه کوم چی فردیناند کله له غرناطې سره جګړه نه درلوده هغه وخت له موږ سره څه وړ سلوك کیده؟ آیا هغه وخت بی ګناه خلك نه وژل کیدل؟ آیا هغه وخت زموږ د لوڼو او نرانو

بې عزتي نه کیده؟ آیا د غرناطي له مسلمانانو سره د دوستۍ سره سره عیسوي چارواکو په لکونو مسلمانان له هیواد نه ونه شړل؟ ایا هغوی یې په زور عیسویان نه کړل؟ ایا زموږ جوماتونه یې په کلیساؤ بدل نه کړل؟ آیا په عربي ژبه خبرې کول ئې موږ ته جرم ونه ګرځاوه؟ په نړۍ کې چې څه ډول ظلم ؤ هغه له موږ سره وشو؟! ابوداوده! د هر اولس د عزت ساتنه د هغوی دفاعي ځواك کوي ماته معلومه ده چې کله د ابو الحسن پوځونو لوشه ته مخه کړه زموږ عیسوي واکمنو اعلان وکړ چې د اندلس له مسلمانانو سره بد چلن کوونکو افسرانو ته به بده سزاورکړو. له هغې وروسته چې کله ابوعبدالله غداري وکړه او زموږ د حکومت په نظر د غرناطي خطر لرې شو نو موږ یې د بدترین سلوك مستحق وبللو.

غرناطه د اندلس د مسلمانانو وروستي مورچل دی. که دغه حصار او برج مات شو نو په یاد ولرئ چې په اندلس کې به د مسلمانانو ژوند تر مرګ بدتر او درد ناك وي.

د مجلس رئیس دا ویلې چې څرنګه چې اوس د غرناطي د مسلمانانو مرګ حتمي دی نو ځکه خو د دښمن د خوښۍ لپاره باید موږ پخپله د دوی مرۍ خپه کړو. خو زه وایم چې که ددوی لاسونه زموږ تر شاه رګ پورې ورسیدل زموږ شاه رګونه به غوڅ شي.

د اوریدونکو له خوا د احتجاج غږونه اوچتیدل خو د هغه د توقع پر خلاف ابو داود په سره سینه دده خبرې اوریدې د خبرو په جریان کې څو ځله نورو خلکو د شور زوږ جوړولو هڅه وکړه خو ابو داود د لاس په اشاره هغوی چوپ کړل. کله چې بودا عالم چوپ شو، نو ابوداود په داډ وویل: زما مشره ! ته نور څه ویل غواړې؟

هغه پر خپل ځای کیناست وې ویل: نه !

ابوداود وویل: ښاغلیو! زه دده صفا ویل ستایم او آفرین پرې وایم. خو زه افسوس کوم چې زما په خبرو کې ده ته دوه درې ځایه غلط فهمي پیدا شوې ده، زه له ده سره جلا کښینم او خبرې ورسره کوم. که له ده نه وروسته د کوم بل مشر په زړه کې څه شك وي زه له هغه سره هم ځانګړو خبروته حاضریم. که په تاسو کې څوك دده د نظر تایید کوي نو ماته ووایئ؟

داشبیلیی څلور عالمان جګ شول.

ابوداود وویل: په دی مجلس کی یوازی پنځه تنه زماسره په یو نظر نه دی زما امید دی چی موږ له یوه آزادانه بحث وروسته یوی نتیجی ته ورسیږو. زه به مابنام د لمانځه نه وروسته تاسو راوغواړم ددی غونډی له پای ته رسولو نه وراندې زه له ټولو حاضرو علماؤ نه غواړم چی ددی غونډې په هکله چاته څه ونه وایی، د شپی د ابوداود یوه خدمتګار هغه پنځه تنه عالمان له ځانه سره بوتلل، بیا دا چاته معلومه نه شوه چی هغوی څه شول، سبا ته د دوی ځینو ملګرو دا ګومان کاوه چی دوی بلی دنیا ته استولی شوی دی. نږدی دوی اونی د تش په نامه علماؤ او د قوم مشرانو دغی ډلی له ابوداود نه ځانګړی درسونه زده کړل او بیا د غرناطی په لوری وخوځیدل له دی نه وروسته ابوداود له فردیناند نه د هر ولایت د والی په نامه احکام واخستل او د نویو رضاکارو د راټولولو په غرض د ښارونو په دوره روان شو، هغه په هر ښار کی د خپل نظر سره سم یوه ډله جوړه کړه او بیایی اشبیلیه د خپلو فعالیتونو مرکز وټاکله. د نورو ښارونو والیانو به اعتباری کسان جلبول او ده ته به یی را استول او ده به ځانګړی تربیه ورکوله او غرناطی ته به یی استول. د عیسویانو د ظلم له لاسه د اندلس مسلمانانو خپل کلی او ښارونه پریښودل او غرناطی ته به یی هجرت کاوه. د ابوداود جاسوسان به د همدغو مهاجرو په قافلو کی ګډ شول او له څه ستونزو پرته به غرناطی ته رسیدل.

د غرناطی حکومت ته د مهاجرینو مسئله ډیره لویه ستونزه شوه ، خو د اولس د ایثار او خلوص په وجه حکومت له دغی پریشانی نه خلاص ؤ. دوی به مهاجروته په خپلو کورونو کی ځای ورکاوه، او د خپلی خولی مړیه یی ورسره شریکوله، د الپکسرا ټوله حاصل خیزه سیمه آزاده وه، او هلته د مهاجرو ډیری کورنی میشتی شوی.

غرناطی او شاوخوا سیمو ته یی د لس لکو تنو په شاوخوا کی مهاجر راغلل او په دوی کی نژدی دوه زره تنه هغه وو چی له اشبیلیی نه یی د خپلو پیرانو او استادانو هدایات تر لاسه کول، دی خلکو به د غرناطی خلکو ته د اندلس د مسلمانانو د ذلت کیسی کولی او د خلکو پام به یی

ځان ته را اړاوه ، بیا به یې د خلکو په ذهن کې د اور واچوله چې: دا جګړه به څه وخت پای ته رسیږي؟ نتیجه به یې څه وي؟

افسوس چې له افریقانه د مسلمانانو د مرستې هیڅ امید نشته، عیسویان د مسلمانانو نه څو چنده زیات دي مګر کاشکې زموږ مقابله یوازې د اندلس له عیسویانو سره وای. اوس د ټولې اروپا عیسویانو زموږ د وړوکي پاچاهۍ د منځه وړلو سوګند کړی دی، د مسلمانانو زړونه مات شویدي. مسلمانان بې زړه نه دي، وژل او وژل کیدل بنه پیژني اوس هم که فردیناند خپل ټول لښکر راوباسي نو موږ به یې په څو ورځو کې تر پښو لاندې کړو، خو اوس د ټولې اروپا عیسویان زموږ پر خلاف د هغوی ملاتړ ته راوتلي. ددې پر خلاف په افریقا کې زموږ ورونه زموږ له حاله بې خبره دي. موږ به ترڅو جنګیږو، د دې جګړې نتیجه به څه وي؟

سهار به د غرناطې په جوماتونو دغسې اعلانونه ځړیدلي وو:

د دین علما څه فرمایي، ایا داسې جګړه روا ده چه نتیجه یې له مرګ پرته بل هیڅ نه وي؟

د منافقینو ددې هڅو په نتیجه کې په غرناطه کې د ماته خوړلیو ذهنیتونو شمیر مخ په زیاتیدو شو، د اندلس د مشرانو نه د غرناطې مشران هم اغیزمن شول، ددې زهرجنو پروپاګندو له اثر څخه تر اوسه پوځ پاك ؤ. خو د ابوداود جاسوسان په پوځ کې هم شاملیدل ، د اشبیلیې نه ځینې یهودي سوداګر هم د مهاجرو په بڼه راغلي وو او د فردیناند په طلا او نقرو یې د نفوذ د خاوندانو سرونه او ضمیرونه اخستل.

* * * * *

(٥)

د لوشه لنډ مهال والي جان مایکل د تدبیر پر ځای د زور نه په کار اخستلو قایل ؤ. د ابوداود په موجودیت کې هم د لوشه مسلمانانو ځانونه د عیسویانو له ظلم نه نشوای ژغورلی ، خو بیا هم د ابوداود د تدبیر په وجه د دوی د کسات جذبه چوپه غوندې وه. خو د ابو داود په تګ مسلمانان وپوهیدل چې په لوشه کې د ژوند ساحه پرې تنګیږي.

هغه پنځه زره سپاهیان چې لوشه ته نوي راغلل په شرابو به مست شول

او کوڅوته به ووتل، په جوماتونو به ورننوتل لمونځ کوونکی به یی ووډبول، د شپی مهال به یی د مسلمانانو د کورونو دروازی ورماتی کړی ورننوتل به، او د هغوی ښځې به یی په زور خپلو پوځی هډوته له ځانونو سره بوتلی.

یوه ورځ یو ځوان په غیرت راغی او د خپل گاونډی کورته ورننوتی دری پوځیان یی ووژل، له دی نه وروسته جان مایکل پر ښار د پوځی حکومت اعلان وکړ، د ښار یو نیک خویه راهب د عیسوی سردارانو سره د یوه هیأت په بڼه والی ته ورغلل، له هغه نه یی هیله وکړه چی ښار ته د پوځیانو په ننوتلو بندیز ولگوی، په شرابو بدمست سپاهیان د مسلمانانو پر کورونو سربیره کله کله د عیسویانو په کورونو هم ورننوزی والی دا امر وکړ چی عیسویان دی د خپلو دروازو پر سر صلیب وځړوی چی پوځیان پری غلط نه شی.

د لوشه یو شتمن عیسوی سوداگر د جان مایکل دوست ؤ، جان مایکل به د شپی زیاتره وختونه د هغه کره ؤ. هره شپه به ددې سوداگر کورته عیسوی سپاهیانو کومه بدمرغه نجلۍ راوستله یوه شپه جان مایکل د شرابو په نشه مست ؤ، خپل کوربه ته یې وویل: ما نور د واده پریکړه کړې ده.

سوداگر په کرس کرس وخندل ویی ویل: واده! ته واده کوې، جان مایکل په درنده لهجه وویل: چوپ! ته فکر کوې چې زه په نیشه کی اوتې بوتې وایم. ما د واده پریکړه کړی، زه به د اندلس تر ټولو ښکلې نجلۍ سره واده کوم او هغه په لوشه کی ده، پوهیږی څوك ده؟

سوداگر: زه پوهیږم.

جان مایکل: ښه ووایه څوك ده؟

سوداگر: هغه د ابوداود لور ده.

جان مایکل: نوم یې دې زده دی؟

سوداگر: نوم یې ربیعه دی.

جان مایکل د شرابو پیاله اوچته کړه ویې ویل: ته په هیڅ نه یې خبر د هغې نوم انجیلا دی.

سوداگر وویل: ما انجیلا لیدلې ده خو ما اوریدلی دی چې ربیعه تر هغې هم ښکلې ده.

جان مایکل غوریدوته په ورته لهجه وویل: دا ربیعه یی لاخوك ده؟
سوداګر: هغه د انجیلا ناسکه خور ده، هغه د نارینه ژ مخی ته نه ورځی. کلیسا ته هم نه ځی، ما اوریدلی د هغی مور مسلمانه وه.

جان مایکل: ته اوتی بوتی وایی. د اندلس یوه نجلی هم تر انجیلا ښکلی نه ده زه د هغی سپکاوی نشم زغملی. که دی بیا وویل چی بله نجلی تر انجیلا ښکلی ده نو د سر خیر دی نشته.

سوداګر: نو تا له انجیلا سره د واده تصمیم نیولی.

هوکی زما تصمیم قاطع دی خو هغه له مانه کرکه کوی.

زه نه پوهیږم چی د فردیناند له یوه خاص افسر نه یوه نجلی ولی کرکه کوی؟

د هغی مور عیسوی ده او زه پوهیږم چی هغه به دا خپله نیکمرغی بولی چی ته یې زوم شی. که ستا اجازه وی زه به له پاپ سره په دې اړه خبرې وکړم.

ما پخپله د نجلی له مور سره خبره کړې ده. د هغې هیڅ اعتراض نشته خو نجلی له مانه نفرت لری. آ بله ورځ مې میلمستیا ته رابللی وو، مور یې راغله خو دې د سرخوږ پلمه کړ، پوهیږی ښکلې نجونې کله د سرخوږ پلمه کوی، ته نه پوهیږی ته بی عقل یی، کله چی دوی د چا لیدل نه غواړی نو د سرخوږ پلمه کړی، ما د خپلې خدمتګارې په لاس د ګلو ګیډی وراستولی وه پوهیږی هغې څه وکړل؟ ته نه پوهیږې ودریږه زه یې درته وایم.

جان مایکل جګ شو د میز له سره یې د ګلو ګیډی جګه کړه او د سوداګر پر سر یې وویشته په کړس کړس یې وخندل ویې ویل: هغې د ګلو ګیډۍ زما د خدمتګارې پر سر ویشتلی وه او ورته ویلی یې وو چې که دې بیا څه شی راوړل نو د سر خیر دې نشته.

سوداګر وویل: مګر ته باید مایوسه نه شې.

جان مایکل د شرابو له پیالې نه یو غوړپ وکړ ویې ویل: زه او مایوسې؟ ته مانه پیژنې، زما او د هغې ترمنځ څوګامه فاصله ده، خو که زما او ددې ترمنځ د اووسمندرونو واټن هم وی زه به مایوس نه شم. هغه زما ده. انجیلا زما ده، زما نه پرته هغې ته بله لاره نشته، پوهیږی زه څوك یم! ته نه

پوهیږي، ته یو احمق سوداګریې.

*****

(٦)

په عامو حالاتو کی ښایي میریا د انجیلا له رضا پرته هیڅ ګام نه وای اوچت کړی. خو یوه پیښه وشوه چی دایي د انجیلا د راتلونکی په باب زردی پریکړې کولوته اړه کړه.

میریا تر ډیره په خوب عادت وه، خو یوه شپه د طبیعت د خرابی په وجه خوب ورنه غی. د انجیلا کوټه ددی تر څنګ وه، د شپې په وروستی برخه کی تړی شوه د اوښو منګی په برنډه کی ؤ میریا خادمی ته د آواز کولو پر ځای پخپله جګه شوه. اوبه یی وڅښلی بیرته چې راستنه شوه څه خیال یی په ذهن کی وروګرځید او د انجیلا د کوټې خواته ورغله، دروازه خلاصه وه خو د انجیلا بستره تشه وه.

له هغی نه وراندی بله کوټه د ربیعی وه او دننه د خبرو غږ راوت. میریا ورو ورو دروازی ته ورغله ورو یی دروازه تیل وهله، لږ چوله یی وکړه او د ننه یی ور وکتل د ننه شمه بله وه، انجیلا یو کتاب په لاس کی ربیعی ته مخامخ په قالینه ناسته وه او ورو ورو یی لوست، چی په کوم لفظ به ودریده ربیعی به ورته ووایه، دا هغه کتاب ؤ چې میریا به زیاتره رنیعه لیده چی په ډیر سوز او ګداز یی لولی دا قرآن ؤ.

میریا تر څه ځنډه حیرانه ودریده. ددی په ګومان انجیلا په ډیره بده ګناه اخته وه.

زړه یی غوښتل ورمنډه کړی د لور له لاسه یی قرآن واخلی. خو پښی یی په ځمکه ګنډلی وی. ددی د پریکړی ځواك ځواب ورکړ.

انجیلا قرآن بند کړ، د بخمل په پوښ کی یی ونیچه او په الماری کی یی کیښود، له هغی وروسته دواړو نیتونه وتړل او په لمانځه ودریدی.

میریا د بی پایه خفګان او درد له احساس سره خپلی کوټې ته راستنه شوه، په وار وار په زړه کې وروګرځیدل چی انجیلا د سر له ویښتانو ونیسی او خپلی کوټی ته یی په راښکودو راولی. خو دایی احساس کړه چی دا معامله تر خطرناك حده وراندی تللی ده، او ددی بیره به انجیلا بغاوت ته

وهځوی. تر ډیره په کوټه کې بې حسه غوندې پرته وه، ناڅاپه یې څه ذهن ته ورغلل جګه شوه او له کوټې ووتله. د بهرنی دروازی نه وروسته یې مخ د پاپ د هستوګنځی په لوری ؤ. له دی نه ورانديې د محل کوم ملازم او سپاهی دا پلی نه وه لیدلی چې بهرته وزی.

لږ ځند وروسته دا د پادری « پاپ» په مخکې ناسته وه هغه ته یې ویل: سپیځلی پلاره ! زه غوارم چی د انجیلا واده وکړم، خو هغه ډیره سرکشه او خودسری ده، زما خبره نه منی.

پاپ پوښتنه وکړه: دا غواړی راهبه شی؟

میریا: نه ! ددی دغه رشته خوښه نه ده.

پاپ: ما غوښتل په دی باب زه له تاسره ووینم. جان مایکل ماته څو ځلی ویلی دی چی ستا لور یې خوښه ده.

میریا: سپیځلی پلاره ! زه دا د ځان عزت او ویاړ ګڼم، خو انجیلا ډیره ضدی لجلۍ ده، ته هغه وپوهوه.

پاپ لږ سوچ وکړ ویې ویل: زما په ګومان که تا له خپلې لورسره د جان مایکل د لیدو کتو زمینه برابره کړی وای نو دا ستونزه به پخپله لری شوی وه.

میریا: سپیځلی پلاره ! که دا معامله دومره آسانه وای نو ما به تاته هیڅ تکلیف نه و درکړئ. پر انجیلا زما نا سکه لور کوډې کړی دی، هغه مسلمانه ده او د انجیلا په زړه کې یې د خپلو هم مذهبو پر خلاف کرکه راپیدا کړی ده، زه ویریږم چی هغه بې لارې نه شی ځکه زه زرترزره ددی واده کول غواړم.

پاپ وویل: که دا خبره وی نو موږ باید غفلت ونه کړو، خو زه دا پوښتنه کوم چی که ستا لور د خوښې پر خلاف واده کړو نو ستا خاوند خو به نه ناراضه کیږی؟

میریا ځواب ورکړ: هغه ددی مخالف نه دی چی د انجیلا واده د کوم عزتمند عیسوی سره وشی. خو زه ویریږم چی که انجیلا انکار وکړی هغه به هم ددی په لوری شی.

پاپ : انجیلا یوازی له جان مایکل سره واده نه کوی که د هر عیسوی پر

خلاف ده؟

میریا وویریده وبی ویل: سپیڅلی پلاره ! هغه د شراب خورو نه کرکه کوی. او دا ددی له ناسکه خور سره د ناستي اثر دی، جان مایکل چې کله لومړئ ځل زموږ کره راغئ نو په شرابو مست ؤ ښایی له همدی امله د انجیلا تری کرکه پیدا شوی وی.

پاپ وویل: زه داسی احساسوم چی ستا د کور وضعه د عامو عیسویانو د کور له وضعی سره توپیر لری، ته باید دومره پریشانه نه وی ، دا معامله به سمه شی، نن ماښام به زه ستاسو کره درشم ته جان مایکل ته میلمستیا وکره ، سمدستی د بل چا رابللوته ضرورت نشته.

میریا وویل: سپیڅلی پلاره ! زه ویریږم چی د جان مایکل نوم واوری ناروغی به پلمه کری او په بستره به پریوزی.

پاپ: ددی د وراندی د جان مایکل د نامه اخستلو ضرورت څه دی، هغه به داسی وخت راشی چی موږ د خوراك په میز ناست وو.

* * * * *

(۷)

د لوشه له پاپ سره تر لیدو وروسته نوره تول ورځ میریا له ربیعی او انجیلا سره وه، انجیلا په دی خبره خفه وه چی د مور په موجودیت کی دا له ربیعی سره په لمانځه کی شریکه نه شوه. خو هغه پر دی خوښه وه چی دده له ناسکه خور سره ددی د مور چلن ډیر ښه شوی ؤ.

نن میریا په ربیعه ډیره مهربانه وه. ددی د ویښتانو په جوړولو او د جامو په بدلولو یی اصرار کاوه، ویل یی: ربیعی ته د جامو په بدلولوکي ډیره بی پروایی. خلك به وایی چی ستا میره درسره بی پرواده. ته تول ورځ غمجنه ناسته وی. وگوره رنګ دی زیړیږی. که دی پلار راشی ویه وایی چی ته ماځورولی یی. د خدای (ج) په خاطر لږ د ځان خیال کوه.

د ربیعی په باب د مور مهربانی انجیلا دومره تر تاثیر لاندی راوستله چی کله یی د شپی له پاپ سره د یو ځای دوډۍ خوړلو ورته وویل نو دی هیڅ انکار ونکرای شو.

د ډوډۍ په دسترخوان پاپ له یوې بلې خوانه غږیدو او بیا یی د جان-

مایکل خبره رایاده کړه، انجیلا په ډیره بې پروایي د هغه د زړورتیا او شجاعت داستانونه اوریدل. پاپ د هغه د جګړو یادونه کوله وېې ویل: د جان مایکل په باب زه په یوه خبره خفه یم چې هغه په شرابو څښلو کې اعتدال نه مراعاتوي، که نه نو د هسپانیې هیڅ افسر دده سره برابري نشي کولی، بیا هم کوم خلك چې دده د ددې کمزوري په سبب پوهیږي نو ده ته برائت ورکوي. ده له خپلې میرمن سره بې شانه مینه درلوده. د هغې له مرګه وروسته دې په شرابو کې ډوب وي او د خپلې میرمنې غم غلطوي. ده داسې د ژوند ملګرې نه ده موندلې چې دده دغه غم ورسره سپك کړي. د اندلس ډیرې عزتمندې کورنۍ له ده سره د خپښې هیله لري او دا د ځان لپاره ویاړ ګڼي خو دده هیڅ نجلۍ نه خوښیږي، تر دې چې د شاهي کورنۍ نجونې دده په معیار پوره نه خیژي.

اوس دده یوه دوست ماته ویلي چې دی له یوې ډیرې معصومې نجلۍ سره واده غواړي، که هغه نجلۍ هوښیاره وي نو زما باور دی چې د جان مایکل په ټولو عادتونو کې به بدلون راولي. او دا به د کلیسا ډیر لوی خدمت وي. د کلیسا بچیان اوس له دښمنانو سره په جګړه مصروف دي. او د کلیسا لوښو ته په کار ده چې د دوی د تسکین او آرامۍ اسباب برابر کړي، پر جان مایکل د شرابو څښلو له امله د ګوتې نیولو پر ځای باید په هغو عواملو غور وکړو چې دې یې دې عادت ته مجبور کړي. هغه د خپلې میرمنې په مرګ ضربه لیدلې. پر دې علاوه هغه خپل ډیر خواږه یاران له وحشي مسلمانانو سره ولیدل چې ووژل شول. که د قوم لوښې پر هغه د رحم پر ځای له هغه نه کرکه وکړې نو دا ډیر د افسوس ځای دی.

د انجیلا ناکراري زیاتیده، دې دا احساس کړه چې کوم جال ورته غوړیدلی دی. دې یو ځل مور او بیا پاپ ته وکتل څه یې ویل غوښتل خو خدمتګارې د میریا په غوږ کې څه وویل. میریا په غوسه شوه وېې ویل: تا هغه د مجلس په کوټه کې ولې کښینولی، دلته یې راوله.

خدمتګارې په زړه نازړه حالت میریا ته وکتل، میریا ونه پوهیده او په غوسه یې وویل: ولې نه ځې ماته ولې داسې ګورې؟

خو خدمتګاره ورتیته شوه په غوږ کې یې بیا څه ورته وویل، پر دې د

میریا رنگ تك زیړ شو، پاپ او انجیلا میریا ته په پوښتونکی نظر وکتل، پاپ اندیښمن شو پوښتنه یی وکړه: څه خبره ده؟
میریا جگه شوه ویی ویل: هیڅ خبره نشته زه اوس راځم.
خو په برنده کې یې د پښو غږ واورید ودریده ، له دی سره جوخت یی د خپل حبشی نوکر غږ واورید: زه به تا په دې حالت کې د ننه تلو ته پری نږدم.
په خوب کی یی په شرابو کې ډوب غږ واورید: ته زما لاره نشی تړلی، زه ددی ښار والی یم، لری شه که نه په دار به دی وځړوم.
د میریا پښی په ځمکه ونښتی ، لږ شیبه وروسته جان مایکل په دروازه کې ولاړ ؤ، په یوه لاس کې یی طلایی صراحی او بل کی یی جام ؤ، له سترگونه یی وحشت وریده، میریا ، انجیلا او پاپ حیران ورته کتل.
میریا په ویریدلی لهجه وویل: انجیلا ته د شاکوټې ته ولاړه شه. مگر د انجیلا غیرت مور یوازی پریښودل نه منل پاپ هم ددی ناخاپی حالت سره مخ کیدوته تیار نه ؤ، هغه کله په غوسه او پښیمانی جان مایکل ته او کله د عذر او بخښنی په نظر میریا ته کتل.
جان مایکل په دروازه کی له صراحی نه پیاله ډکه کړه او په سریی واړوله بیا په لړزیدونکو گامونو کوټی ته ننوت، صراحی او پیاله یی په میز کښیښودل او پاپ ته نژدی په تشه کرسی کښیناست. انجیلا له خپل ځایه ورو لری شوه او د مورتر څنگ ودریده.
جان مایکل وویل: ته ولی ودریدی، کښینه، ستاسو نوکر ډیر بی ادبه دی، د لوشه هر سړی ما پیژنی، خو ستاسو نوکرانو ته دا نه ده معلومه چی زه ددی ښار والی یم.
سپیڅلی پلاره! زه به نن دلته پریکړه کوم او ځم به، مگر دا ولی ولاړه ده! آیا زه څه پیری یم! ته له مانه ویریږی؟ د خدای لپاره کښینه، زه ستا دښمن نه یم، خپلی مورته دې وگوره هغې زه رامیلمه کړی یم. او اوس دا چی ماته گوری لړزیږی!
پاپ وویل: میریا کښینه انجیلا لوری ! مه ویریږه مایکل یو افسر دی، د کلیسا لور له هغه نه باید ونه ویریږی مایکل وویل: مقدس پلاره ! د دوی

احترام زما فرض دی خو هیڅ افسر به دا ونه زغملی شي چي څوك يي دي کورته ور وغواړي او بی عزتي یي دي وکړي. آیا زه دوی دلته نه یم رابللي؟
انجیلا په حقارت خپلی مور ته وکتل، پاپ بیا وویل: ما همدا اوس تاسوته دا ویل چي اوسنی حالات داسي دي چي زموږ ډیر غوره افسران د ډیرو شرابو په خوړلو عادت شوی دی، کله چي دا حالات بدل شي، د دوی عادت به هم بدل شي، میریا ، انجیلا کښیني ، د مایکل په زړه کی ستاسو د سپکاوی خیال نه شی پیدا کیدای.
میریا یوه شیبه دوه زړی شوه خو بیا په کرسی کیناستله مګر انجیلا ولاړه وه.
مایکل خپله لهجه بدله کړه ويي ويل: سپیڅلی پلاره ما له تاسره نن وعده کړی وه چي د شرابو په خوړلو کی به اعتدال کوم، خو زه افسوس کوم دا زما دوس خبره نه ده. زه پوهیږم چي انجیلا له شرابونه کرکه لری. سپیڅلی پلاره ! زه به یی پریږدم د انجیلا لپاره زه هر څه کولی شم، انجیلا ! د خدای په خاطر کښینه ! ته نه کښیني ؟ ، ته باید کښیني ! زه ستاسو په کور کی خپل سپکاوی نشم زغملی.
جان مایکل په خپلو لرزیدونکو لاسونو یو بل جام ډك کړ او په شونډو یی کیښود.
میریا د انجیلا لاس ونیو ورکش یی کړه ورویی ورته وویل: انجیلا! د خدای (ج) لپاره دا د یوه شرابی ضد دی کښینه ! انجیلا د مور تر الفاظو د هغه په هیله منو کتو تر تاثیر لاندی راغله او کښیناستله، د مایکل په اړه ددی ویره په کرکه بدله شوه. څو شیبی وړاندی د حیا غوښتنه داوه چي دا وتښتي او اوس د غیرت تقاضا دا وه چي د حالاتو سره د غرې ووهي.
جان مایکل څو شیبی انجیلاته په چوپه خوله وکتل بیا یی وویل: تا خوراك ولی پریښود، وخوره زما فکر مه کوه، زه دغه مهال څه نه خورم. زه یوازی څښنم، سپیڅلی پلاره ! که ته له ماسره شریکیدل غواړي نو صراحی حاضره ده. هغه ورځ چي ما کوم شراب پیدا کړی وو هغه ډیر پیکه وو، ځکه می نن خپله صراحی راوړی ، ته هم لکه چي د انجیلا په څیر له شرابو نه کرکه کوی، خو که ته زما پر ځای وای نو ډیر زیات به دی څښل تر مانه هم

زیات. ته به همیشه مدهوش اوسیدی. په هوښیاری کی سړیٔ دول دول خیالونه عذابوی، زما په باب تاسو دا ګومان مه کوی چی تل می همداسی شراب څښل، ته یو وخت می له شرابو ته دومره کرکه وه چې په مذهبی مراسمو کی می هم بد ایسیدل. خو اوس یی تر هر چا زیات څښم. زما دا عادت د انجیلا سره ته ایسی، د انجیلا به زما دا عادت هم نه خوښیری چې د شپې مهال د ځلکو په کوروتو ورننوزم. انجیلا به بنایی ما ظالم بولی.

پاپ د مایکل رتل ضروری وبلل ویی ویل: ما انجیلا ته ویلی دی چی تا د خپلی میرمن له مرګ وروسته په شراب چښلو پیل کړی، مایکل وویل: دا دروغ دی، دا بلکل دروغ دی، زه پوهیږم چی زما د میرمنې د مرګ سبب زما د شرابو چښل وو. یوازی شراب نه د هغی زما ډیر عادتونه بد ایسیدل. د الحمه له بری وروسته چی څه وشول نو هغی به تل ماته ویل چې ته وحشي یی خو په دی کې زما ګناه نه وه.

د الحمه له بری نه مخکی ما ډیر لږ شراب څښل. خو په هغه ورځ می د بری په خوښئ څو صراحی تشی کړی. او بیا هغه پیښنه رامخی ته شوه، د نشی په حالت کی زه په دی نه پوهیدم چی زه څه کوم. هغه ډیره بنکلی وه، ما له هغی سره وعده هم وکړه چی ژوند به دی ژغورم. د هغی ګناه معمولی نه وه، زموږ دوه سپاهیان یی وژلی وو، د هغی څلور وروڼه په جګړه کی وژل شوی وو د ښار ځلکو وسله کیښوده، نور د دوی ذمه واری وه چی زموږ لپاره د خپلو کوروتو دروازی خلاصی کړی خو د هغی ښکلې تجلی د کور دروازه بنده وه. ما د دروازی د ماتولو امر وکړ، ماښایی داسی نه وای کړی خو د بری په خوښی کې مې ډیر چښلی وو. کله چی زما سپاهیانو دروازه ماتوله د کور له بامه څو غشی راغلل زما اته سپاهیان ټپیان شول او تول همالته انبار شول، کله چی کورته ورننوتو نو هلته یوازی یوه تجلی وه. پرمایی په خنجرحمله وکړه خو ما خنجر د هغی له لاسه واخست، که ما نه وای منعه کړی نو سپاهیانو به د هغی بوټی شکولی وی. سپاهیان ولاړل او زه همالته پاتی شوم. نور شراب می واوغوښتل ، هغی ته می یوه پیاله وراندی کړل ورته ومی ویل چی ستا د ژوند وعده درکوم ، تا به له ښار نه بهر پریږدم. خو هغه ډیره ضدی وه، بلکل د انجیلا په څیر د شرابو په پیاله یی په مخ وویشتم. مخ یی په نوکانو راوشکاوه د هغه کنځلی زما له زغمه

اوچتی وي. بیا زه پر ځان ونه پوهیدم چې څه کوم، دا رپیدله او زما لاس ددې په مرۍ ورکلکیده، سهار چې کله زه راپه هوش شوم ددی لاش زما سره نژدې پروت ؤ، په مرۍ یې زما د ګوتو خاپونه وو، ما دا ګنله چې ویده ده، ما چې د هغې خیرې ته وکتل دا باور مې نه شو کولی چې وژلې به مې وي. مایې د پاخولو هڅه وکړه، بیا مې توله ورځ په شرابو ځښلو تیره کړه. اوله همغې ورځې وروسته زه په شرابو کې ډوب یم. خو دا داسې تنده ده چې هیځکله به هم ماته نشي ماچې لومړی ځل انجیلا ولیده ، هماغه تجلي راياده شوه، تر اوسه پورې چې ما څه کړي ذمه واره يې هماغه تجلي ده. او اوس که په راتلونکي کې څه کوم ذمه واره به يې انجیلا وي. زه نن د همدې پریکړې لپاره راغلی یم، انجیلا ته به دا ځواب راکوې چې له ماسره واده کوې که نه ؟

د انجیلا په سترګو کې اوښکې راغلې، په تصور کې یې د هغې مظلومې تجلي زړه لرزوونکې کریږې اوریدې، د جان مایکل په پوښتنه یې تکان وخوړ ويې ویل : تاته زما ځواب ځرګند دی . او بیا پر ځای ودریده،

مایکل په درونډ آواز ووېل: که دا همغه ځواب وي چې هغې تجلي راکړی نو واوره چې د کوم ګل وږمې زما لپاره نه وي زه یې په خپلو لاسو په موښلو او پاڼې پاڼې کولو عادي یم.

انجیلا ځواب ورکړ: له هغې تجلي سره دې مخ تورول غوښتل او ماته دې د واده پیغام راکړی. د فردیناند افسراو د کلیسا زرور ته زما ځواب دا دی چې زما په نظر تر تانه د لوشه یو سوالګر د ډیر عزت خاوند دی. د هغې بې کسه تجلي لپاره ته د یوه وږي لیوه په څیر وي. خو زما په وړاندې د یوه لیوني سپي په څیر یې. ته هغه وخت هم د کرکې وړ وې او اوس هم .

پاپ او میریا په یوه غږ ووېل: انجیلا ! انجیلا! خو دې هغوی ته پام ونه کړ ويې ویل: ته د انسانیت په نامه یو تور داغ یې. ته ماته اخطارونه راکوې خو تر څو مې چې خدای مل وي ته مې بو ویښته نشې کږولی، تاسو چې په کومه څمکه د کلیسا شانداری ماڼۍ جوړې کړي دي پر دې ځمکو مو د بې ګناهانو وینې بهولې دي ، هغه مهال به راشي چې دا ماڼۍ په خاورو راپریوزي. او راتلونکو نسلونو ته به یې کنډوالې هم پاتې نه شي، خو هغه وخت به د تاریخ په پاڼو د هغو بې ګناهو په وینو لیکلې کیسې ورکې

نکرای شی.
انجیلا پاپ ته وکتل ویی ویل: او ته د مریمی بوت لمانځې. خو د خپلو سپاهیانو لخوا د معصومو ماشومانو عصمتونه لوټل د مریم د زوی د دین لوی خدمت گڼې! ته د هغه صلیب عبادت کوی چې دخدای زوی یې پرې راځړولی ؤ خو زه پوښتنه کوم چې د اندلس په هر ښار کې څومره بې گناهان دی چې ته هره ورځ هغوی ته د پانسی سزا ورکوی؟
پاپ جگ شو ویی ویل: دی نجلی لاره ورکه کړی ده، ددی خور جادو پرې کړی، دا نه پوهیږی چې څه وایی! مایکله! راځه چې ځو!
مایکل وویل: نه زه به پریکړه کوم او ځم به، هغه ورومتی جام هم پر سر واړاوه او د بیهوشی تر حده رسیدلی ؤ. جگ شو د انجیلا په لوری ورغی. پښې یې رپیدلی. انجیلا د میز له سره درنه گلدانی اوچته کړه او یوی خواته ودریده میریا خپل حبشی غلام ته غږ وکړ، هغه په منډه راغی، خو په دی څنډ کې مایکل انجیلا ته ورنژدی شو، هغې په گلدانی پر سر گوزار ورکړ، مایکل د لویدو لپاره یوه پلمه غوښته او د گلدانی په گوزار یې توازن ونه شو ساتلای وغورځید. له لویدو سره پاپ وروراندی شو حبشی غلام ته یې وویل: ته دی زر تر زره خپلی کوټی ته ورسوه. که د هغه نوکرانو پوښتنه وکړه ورته ووایه چې په شرابو نشه دی، د مزبوتی تنی خاوند غلام مایکل په اوږه واړاوه او بهرته ووت.
پاپ انجیلا ته وکتل ویی ویل: انجیلا! جان مایکل ما دلته راغوښتی ؤ، ستا د مور په دې کې هیڅ قصور نه ؤ او زما دا خبره بلکل غلطه ده چې ستا ناسکه خور په تا جادو کړی، که دا خبری هغې تا ته درښودلی وی نو ته باید له هغی نه ډیر څه زده کړی. ما مایکل د اصلاح وړگانه خو زما خیال غلط ؤ. ته باید له هغه نه لری واوسی. زه سبا ته له خپل منصب نه استعفی ورکوم. زه له یوی مودی راهیسی په دې فکر کې وم چې د یوه پاپ په بڼه زه د کلیسا خدمت نشم کولی خو زما ضمیر ته د یوی ډیکی ضرورت ؤ، زه ستا شکریه ادا کوم چې یو په خوب لویدلی انسان دی راویښ کړ، او میریا ته دی خپل خاوند ته زر ترزره لیك واستوه چې که دی زر نشی راتلی نو تاسی دی وروغواړی.

جرم او دهغې سزا

سبا ته د جان مایکل خدمتگاری میریاته د هغه یو لیك وروړ، د لیك له لوستلو وروسته د میریا باور نه کیده چې دا به مایکل لیکلی وی، هغې په وار وار له خدمتگاری نه پوښتل چې : آیا دا رښتیا د هغه لیك دی؟ او ختدمتگاری به د میریا د باور په خاطر په سپیڅلی مریم سوگند وخوړ.
جان مایکل په ډیره عاجزی او شرمنده گی عذر غوښتی و، هغه لیکلی وو چې زه د خپلی پښیمانی او خفگان لپاره الفاظ نشم موندلی، زه ډیر شرمنده یم تاسوته معلومه ده چې زه د نشې په حالت کی وم. ځکه خو زما هیله ده چې زما گناه به د بخښنی وړ وبولی. زه وعده کوم چې بیا به هیڅکله هم د نشې په حال کی ستاسو کورته نه درځم، او زه به له انجیلا سره تر هغه وخته د خبرو هڅه ونه کړم تر څو دا پخپله پر دی اعتراف ونه کړی چې زما په اخلاقو کی ژور بدلون راغلی. زه به په پوره داډ د هماغه وخت انتظار کوم چې زما چلن هغه پر دې مجبوره کړی چې ما انسان وبولی. زه پوهیږم چې د شپې په پیښه ستاسو د کور دروازه زما پر مخ بنده شوه، خو تاسو ډاډه اوسی تر څو تاسو ما پخپله درونه غواړئ زه به ستاسو د دروازی تکولو جرئت ونه کړم.
د جان مایکل د خدمتگاری له راتلونه لږ وړاندی میریا د خپل خاوند په نامه یو اوږد لیك لیکلی و خو د مایکل د لیك په لوستلو یی د هغه لیك له لیږلو نه ډډه وکړه.
کله چې دې د جان مایکل د لیك په ځواب سوچ کاوه خدمتگاری خبر ورکړ چې د مجلس په کوټه کی پاپ د هغې انتظار کوی، میریا د مایکل خدمتگاری ته وویل ته ورځه زه به د مایکل د لیك ځواب درواستوم.
میریا ښکته ولاړه او د مجلس کوټې ته ورننوته، د څو رسمی خبرو اترو نه وروسته پاپ وویل: ماته لږ وړاندې د جان مایکل لیك راورسید هغه

لیکلی چې د شپې هغه په هوش کې نه ؤ او ډیر پښیمانه دی، هغه له مانه هیله کړې چې زه دده له لوري ستاسونه معذرت وغواړم.
میریا: هغه موږ ته هم دا لیك رالیږلی ته یې ولوله!
پاپ لیك د میریا له لاسه واخست او وېې لوست بیا یې وویل: هغه ماته هم همدغسې خبرې لیکلي ، زه ددې لپاره راغلی یم چې تاخو به خپل میړه ته د شپې د پېښې په اړه څه احوال نه وي لیږلی؟
میریا : نه! ما لیك لیکلی دی خو استولی مې لانه دی!
پاپ : انجیلا لیك لوستی دی؟
میریا: نه!
پاپ: هغه راوغواړه زه څه خبرې ورسره کوم.
میریا: زه ستا د حکم نه سرغړاوی نه کوم. خو ښایې هغه اوس د جان مایکل په اړه څه خبره اوریدل ونه غواړي.
پاپ: زه د جان مایکل استازی نه یم!
میریا: ښه ده زه به یې راوغواړم.
پاپ وویل: دا لیك یوسه غوره دا ده چې میریا ماته تر راتلو د مخه دا ولولې. میریا د انجیلا راغوښتلو لپاره پاس وختله.
د شپې د رخصتیدو په وخت کې پاپ څه خبرې وکړې په انجیلا یې ډیر تاثیر وکړ. خو کله چې میریا د جان مایکل لیك دې ته ورکړ او ورته وېې ویل چې پاپ له تاسره لیدل غواړي نو دې سمدستي وویل: که پاپ د هغه شرابي د استازي په حیث راغلی وي نو زه هیڅ نه ورسره گورم پرون یې ویل چې زه به د لوشه د کلیسا له مشرۍ استعفی ورکوم او اوس د یوه کرکجن انسان لپاره په ذلیل ترین خدمت نه شرمیږي.
میریا ځواب ورکړ: انجیلا دا لیك ماته د مایکل خدمتکاری راوړ، که ستا باور نه کیږي له خپلې خدمتگارې نه وپوښته د پاپ له دې لیك سره څه اړیکې نشته.
انجیلا: تا ددې لیك څه ځواب ورکړ!
میریا: ما تر اوسه ځواب نه دی ورکړی. لیك مې پاپ ته وروښود هغه ویل چې مایکل ده ته هم همدغسې لیك وراستولی .

انجیلا: نو هغه به په دې منظور راغلی وي چې زموږ تر منځ سوله او منځګړیتوب وکړي.

میریا: له هغه سره تر لیدو د مخه د هغه په نیت بدګوماني مه کوه.

انجیلا وویل: راځه او له ځایه جګه شوه.

پاپ انجیلا ولیده ویې ویل: لورې! پرون ما درته ویلي وو چې له خپل منصب نه مې د استعفی اراده کړې، خو نن مې د مایکل لیك ولوست. هغه په خپل چلن ډیر شرمنده دی، که دا بدلون هسې اضطراري او لنډ مهال نه وي نو زه باید د استعفی په اړه بیړنی قدم اوچت نه کړم. له دې نه علاوه زه ستا د پلار تر راستنیدو پورې باید په لوشه کې پاتې شم. اوس دې مور ماته د مایکل بل لیك راوښود.

انجیلا وویل: ما هم دا لیك ولیدٔ.

پاپ: ددې لیك په باب ستا نظر څه دی؟

انجیلا: زه یوازې دومره پوهیږم چې حالاتو هغه د یوه لیوه د وحشیتوب پر ځای د یوه ګیدړ په مکارۍ غوره کولو اړ کړی دی. هغه خپله د کار لاره بدله کړې پخپله نه دی بدل شوی، هغه چې کوم ښکار په پنجو ونه وژلی شو اوس دام ورته غوړوي. او زه تر ښېدونکي مار نه چوپه او د جال په څنډه کې غلې غنه خطرناکه بولم.

پاپ : امکان لري ستا ګومان پر ځای وي. د چا د زړه حال له خدایﷻ پرته چاته نه دی څرګند، په دې معامله کې زما خواخوږي له تاسو سره ده ، زه تا او ستا مورته دا مشوره درکوم چې له دې لیك نه وروسته تاسو ته په کار ده چې ده ته په ځواب کې داسې لیك واستوئ چې هغه ونه پاروي. زه تاسوته دا مشوره نه درکوم چې له هغه سره راشه درشه ولرئ. خو زه دا مشوره هم نه درکوم چې هغه ته تند ځواب ورکړئ.

څینې تېکرونه داسې وي چې سړئ په لاره برابر وي، امکان لري پروني پیښه هم دده د سمې لارې سبب شي او کړه وړه یې ورسره بدل شي. خو که دده دا چلن لنډ مهال وي هم زه غواړم چې دې تر څو ددې ښار والي دی او تاسوته دومره نژدې هستوګن دی د یوه نیك او سوله پال ګاونډي په څیر وي. زموږ پوځونه پر غرناطه د حملې کولو په حال کې دي. په اشبیلیه کې د

ابوداود بوختيدنې داسې دی چې ښايي د غرناطې له فتحې وراندې راستون نه شي. د هغه په غياب کې که تاسو له لږ تدبير نه کار واخلئ نو هيله ده چې هغه تاسو پريشانه نه کړي.

انجيلا وويل: هغه وعده کړې چې په راتلونکې کې به هغه موږ نه پريشانه کوي. او تر څه وخته چې هغه پر خپله وعده پابند وي موږ ته ددې ضرورت نشته چې ورسره تېکر شو، که ته دا گومان کوې چې زما د مور ځواب به د هغه وحشيانه فطرت بدلولی شي نو ته يې پخپله ځواب وليکه ور ويې ليږه. تر کومه چې په ما پورې اړه لري، نو خدای شاهد دی چې که هغه تر زرو کلونو پورې عبادت وکړي او زه پخپل سترگو پرښتې ووينم چې له آسمان نه راکوزېږي او ده ته سلام کوي هم ترې کرکه او نفرت کوم.

*****

(۲)

له دې پيښې نه يوه مياشت وروسته فرديناند پر غرناطه حمله کړې وه، ملکې ازابيلا او فرديناند د غرناطې له فتحې پرته سوگند خوړلی ؤ چې نه به راستنيږي، خپل ټول پوځي ځواک يې د جگړې ميدان ته رسولی ؤ، ابوداود هم له اشبيليې نه د غرناطې يوه سرحدي ښارگوټي ته تللی ؤ او د خپلو فعاليتونو مرکز يې ټاکلی ؤ. هغه په تيرو څلورو مياشتو کې په سلگونو جاسوسان غرناطې ته استولي وو. هغه خپلې ميرمنې ته ليک استولی ؤ چې غرناطه به زموږ له اټکل نه هم وړاندې فتحه شي او پادشا سلامت ماته وعده راکړې چې په غرناطې کې به دده د نائب منصب راکوي. په لومړۍ کې تر يوې مياشتې پورې جان مايکل ميريا ته څه پريشاني جوړه نه کړه، له وروستي ملاقات نه وروسته د هغه په چلند کې ښکاره بدلون راغلی ؤ. د هغه خدمتگاره به په ورځ کې يو ځل د ميريا دوې کره ورتله او له دې پوښتنې وروسته به بيرته ستنيده چې ستاسو خو به څه شی ته ضرورت نه وي؟

ميريا به په ځواب کې د هغوی شکريه ادا کوله. پخپله جان مايکل له دوی نه ليرې اوسيده، څو هفتې وروسته ميريا پر دې باوري شوه چې هغه په خپل لوظ کلک ولاړ دی او نابللی به د دوی کره ورنشي، کله کله به پر دې

خوښه شوه چې د مایکل په دې بدلون کې د انجیلا رول دی، خو چې دا به یې په خیال کې ورغلل چې انجیلا په هیڅ صورت هم له هغه سره واده ته تیار نه ده نو زړه به یې ولویده او په جان مایکل به یې زړه وسوځېد.

جان مایکل اوس زیاتې شپې د خپل سوداګر دوست کره تیرولې، او د ښار د بې کسه ځوانو سره د هغه چلند ډېر وحشیانه ؤ. میریا له دې خبرونه ناخبره وه، خو په ښار کې د مسلمانانو د بدې ورځې خبرونه به په یو دول ربیعې او له ربیعې نه انجیلا ته رسیدل، له جان مایکل نه د انجیلا کرکه ورځ په ورځ زیاتېده.

یوه ورځ پادرې « پاپ» انجیلا ته وویل چې تر یو دوو ورځو پورې جان مایکل د جګړې محاذ ته روانیږي او د هغه پر ځای له قسطلې نه بل ځوک راځي . سبا ته د کوتوال د میرمنې ځوا میریا ته د جان مایکل د رخصتیدو په وړاړ د میلمستیا د بلنې پیغام ورغی، میریا دې میلمستیا ته د انجیلا او ربیعې د بیولو هڅه وکړه خو هغوې دواړو انکار وکړ. میریا انجیلاته نصیحت وکړ چې لوری هغه جګړې ته روان دی.

ستا په زړه کې باید له هغه سره هیڅ کینه نه وي پاتې شوې د ښار ټول عزتمندان به هلته راټول وي. که ته ولاړه نه شې نو ټول به پوه شي چې ستا او د هغه تر منځ څه ناوړه پیښه تیره شوې ده.

خو انجیلا پر خپل ضد ولاړه وه او میریا له مجبورۍ نه یوازې ولاړه، د ماښام په خړه کې چې کله میریا له خپل محل نه وتله جان مایکل یې په دروازه کې ولید. هغه د پوځ له څو تنو سپاهیانو سره ولاړ ؤ او څه خبرې یې ورسره کولې. میریا نوکر ته د ګاډي درولو امر وکړ او بهرته یې وکتل د لاس په اشاره یې جان مایکل ځان ته ور وغوښت.

جان مایکل ورنژدې شو ورته یې وویل: ته به غالباً د کوتوال کره ځې!

میریا: هوا مګر زه په دې له تانه ګیله منه یم چې ماته دې ونه ویل چې روانیږې.

جان مایکل : له تاسره له خدا پامانې، پرته ماته د لوشه پریښودل ممکن نه وو، خو ما ژمنه کړې وه چې انجیلا مې وروته غواړې زه به ستاسو د پریشانۍ سبب نه شم او یو پوځي افسر باید د خپلې ژمنې پابند وي.

میریا وویل: انجیلا ډیره بدله شوی ده، کله چې ته له ځکړې راستون شې نو ستا په راتللو به بیا اعتراض نه کوي. زه لکه چې له وخته وړاندې روانه یم، ته هلته څه وخت راځې؟

جان مایکل : زه د خپلو دوستانو په انتظار یم، تاسو ورځئ زه هم در روان یم، مګر ته خو یوازې یې!

میریا: هو! افسوس چې د انجیلا طبیعت خراب دی ، که نه هغه له ما سره راتلو ته چمتو وه.

مایکل وویل: د هغې طبیعت زیاتره خراب وي هغه علاج ته اړتیا لري، ښه درځه نو!

کله چې د میریا ګاډی لرې لرې ولاړ، مایکل خپلو ملګروته وویل: د هغې یوه طبیب ته ضرورت دی او ما د ډیرو ناروغانو علاج کړی دی.

* * * * *

(۳)

ربیعه او انجیلا په پاس پوړ کې په یوه کوټه کې دوه‌ی خوړله ناڅاپه یې لاندې څه شور واورید. ربیعه وارخطا شوه ویې ویل: ښایي له احمد سره د چا جګړه ده.

انجیلا وویل: دا به جیمس وي زه به یې نن چاره وکړم، کله کله مې احمد ته هم غوسه راځي، هغه د سنډا غوندې غټ دی خو هر نو کړیې ډبوي.

ربیعې وویل: دلته هر مسلمان ، عیسوی خپل بادار ګڼي انجیلا خدمتګاری ته وویل: ورشه جیمس راوله زه یې نن چاره کوم، خو ناڅاپه په زینو کې د چا د پښو غږ اوچت شو او انجیلا وویل: ودریږه لکه چې هغه پخپله را روان دی. اوس به له احمد نه شکایت کوي.

یوه شیبه وروسته انجیلا، ربیعه او نوکره دری واړه حیران ودریدل او دروازې ته یې کتل. د نوکر پر ځای جان مایکل د دوی په مخ کې ولاړ ؤ.

انجیلا چګه شوه په ویریدلی لهجه یې وویل: ته !

جان مایکل: هو زه ! مګر ستا رنګ ولې زیړ شو، زه ستا پوښتنې ته راغلی یم. ستا د علاج لپاره راغلی یم. ته تل ناروغه وې، جان مایکل یو

قدم وراندې شو او انجيلا څلور گامه شاته ولاړه، په دې موده کې ربيعه د شا د کوټې دروازې ته ولاړه، نوکره په خپل ځای ولاړه وه او رېږديدله. جان مايکل وويل: د تيښتې او شور ماشور هڅه مه کوه هيڅ گټه نه لري. اوس ستا مرستې ته هيڅوك نه راځي. ستا نوکران زما د سړيو په قبضه کې دي. مور دې زما د رخصتيدو په وياړ د کوتوال په ميلمستيا کې ده، تر څو زه هلته ورنه شم هغه دلته نشي راتلای.

جان مايکل څو گامه نور هم ور وراندې شو انجيلا په منډه د کوټې په يوه کونج کې ودريده او چيغې يې کړې: ته وحشي يې، ته سپك يې په شرابو بې هوشه يې.

جان مايکل انجيلا ته د خواب پر ځای نوکرې ته وکتل ويې ويل: ته دلته څه کوې ! تښته، او هغه په منډه له کوټې نه وتښتيدله.

مايکل بيا انجيلا ته ور وراندې شو هغه يې گير کړه تر لاس يې ونيوه او د کوټې بل کونج ته يې راوستله. بيا يې ربيعې ته پام شو ويې ويل: ته ددې خور يې !

خلکو دروغ نه ويل د اندلس برخه ښکلا توله خدای تاسو دواړو خويندو ته دربخښلې ده. مگر زه اوس يوازې د انجيلا لپاره راغلی يم، ته تلای شې!

مگر ربيعه له خپل ځای نه ونه خوځيده، مايکل چيغې کړې ! ورځه !

ربيعې په حقارت ورته وکتل ويې ويل: ته ډير زړه ور يې، د ښځو په مقابله کې ته رښتيا هم ډير زړور ې، پر يوې نجلۍ د حملې لپاره دې يوازې ځوتنه له ځانه سره راوستې که نه ددې کار لپاره پوره پوځ ته ضرورت ؤ.

ته خپل خنجر ولې نه راوباسې! انجيلا ورته ووايه چې زه تش لاس يم، د فردېناند د ځانگړې افسر وار بايد خالي نه وي که نه نو د کليسا په تاريخ کې به دررورتيا يوه کارنامه کمه شي. مايکل له غوسې نه ولړزيد ويې ويل: بد ژبې نجلۍ ! چوپه شه ته مانه پيژنې!

ربيعې وويل: زه تا ښه پيژنم، ته يو زړور منصبدار يې ته ددې ښار والي يې، کليسا دربانډې وياړي، کليسا پر دې وياړي چې تا يې جنډې د معصومو نجونو د عصمت په وينو رنگ کړې ده، کليسا پر دې نازيږي چې

ستا به شان زړورو په همت یې بیړۍ د بې ګناهو د وینو په سمندر کې لامبو وهی. زه تا پیژنم ته د میړونو په وړاندې پسه او د ښځو په مقابل کې لیوه یې !

مایکل د زخمي ځناور په څیر ور وړاندې شو ربیعه یې تر دواړو متو ونیوله او د شاته کوټې په لورئی تیل وهله، هغه پر مخې وغورځیده په دې ځند کې انجیلا په منډه ووته او د زینو په لوری له کوټې نه بهر شوه، د مایکل چې ور پام شو، نو ربیعه جګه شوه دروازه یې بنده کړه او کولپ یې پرې واچاوه.

مایکل په انجیلا پسې منډه واخستله، انجیلا په منډه منډه کوزیدله او د مرستې لپاره یې چیغې وهلې، د نیمایې زینو له کوزیدو وروسته یې احساس کړه چې په مانۍ کې ددې د مرستې غږ ته د لبیک ویلو څوك نشته. ربیعه یې ورپه یاد شوه او پښې یې ځای پر ځای ودریدې.

ناڅاپه یې لاندې د څو تنو کړسندی خنداګانې واوریدې په زینو کې شمه بلیده، سمدستې یې په لاس شمه وغورځوله او مړه یې کړه، د مایکل سرېو په کړس کړس خندل او په زینو کې پاس راختل. د انجیلا په زړه کې ورورګرځیدل چې که د پاسنې پوړ برندې ته ځان ورسوی نو چیغې او فریاد به یې د کلا د دروازې پهره داران واوری. بیرته په خپ غږ پورته وختله، د زینې په وروستی کړلیچې یې یوه ویروونکې خندا واوریده او دا د مایکل مزبوتو متوته لویدلې وه. چیغې یې کړې: ظالمه ! مردار خوره لوچکه ! پرې مې ږده! پرې مې ږده! جان مایکل پورته راختونکو سپاهیانوته غږ وکړ: تاسو اوس د کلا په دروازه کې ودریږئ. تر څو زه غږ در ونه کړم یو هم دې خواته رانه شي، سپاهیان بیرته وګرځیدل او جان مایکل انجیلا چې چیغې او تریکې یې وهلې بیرته هغې کوټې ته بوتله چې له ربیعې سره یې دودۍ پکې خوړه. په یوه لاس یې دروازه بنده کړه ویې ویل: په شورماشور زما هیڅ نشې کولې ستا رسوایي ده. زه ستا له پلارنه نه ویریږم، هغه خپل ضمیر په موږ پلورلې او موږ یې قیمت ورکړی . پاچا زما پر خلاف د هغه هیڅ شکایت نه اوری.

انجیلا په نوکانو د هغه مخ ورشکاوه او ویل یې . ما پریږده! وحشي

ښالله! بې ناموسه، ما پرېږده! او د هغه په مزيوتو لاسونو کې يې ترپکې وهلې.

ناڅاپه جان مايکل په واپلا شو، د هغه د لاس گوتې د انجيلا ځولۍ ته برابرې شوې، هغه په بل لاس د انجيلا مرۍ ونيوه او ځپل لاس يې خلاص کړ. له دې نه وروسته مايکل لکه ليونی په يوه لاس د انجيلا مرۍ کلکه کړه او په بل يې د هغه جامې شکولې.

ناڅاپه د شا دروازه خلاصه شوه، د ربيعي په لاس کې برچه وه او غلې غلې ورنژدې شوه، د مايکل دې ته شا وه خو انجيلا وليده، ربيعه چې مايکل ته ورنژدې شوه په پوره زور يې د برچې گوزار پرې وکړ، هغه يو لټ وخوړ او په ځمکه ولوېد د برچې تيغ د هغه تر سينې بوټ وتلی ؤ او ترپکې يې وهلې، انجيلا له ربيعې سره غاړه غړۍ‌شوه، سلگۍ يې وهلې، ربيعې، ربيعې! ما داسې گڼله چې زه دې پرېښودم او وتښتېدې، هغې ورته وويل: ما د برچې په موندلو ځنډ وکړ، د بهر نه د زينو له لارې د احمد کوټې ته ولاړم.

انجيلا: مگر دا خو دې ووژه، اوس به څه کېږي!

نه، نه ربيعې! تا هغه ونه واژه، ما ووژه. او زه د يوې لويې محکمې په وړاندې دا ځواب ورکولی شم چه ولې مې ووژه. اوس به دده سپاهيان راشي، ته دې ځپلې کوټې ته ستنه شه د خدای (ج) لپاره زرکوه!

ربيعې په داد ځواب ورکړ: نه انجيلا! ته مادې نيکۍ له ثواب نه مه محرومو.

انجيلا : نه ربيعې، زه تا دې ته نه پرېږدم، نه نه هيڅکله نه! انجيلا په زوره زوره وژړل.

ربيعې وويل: انجيلا! ستا جامې! ستا ټول بدن لوځيږي، ورشه جامې دې بدلې کړه.

انجيلا وويل: ته لومړی ژمنه وکړه چې ته به په دې اړه چوپه يې!

ربيعې د ځواب پر ځای هغه تر مټ ونيوله او د ځپلې کوټې په لوری يې کش کړه، بهر څوك نه وو، د مايکل سرپو لاندې شورماشور گډ کړی ؤ.

هغه کوچنۍ کوټه چې د انجيلا جامې او د سينگار نورسامان په کې ؤ

دی. دی د ملکی د دوستانو څخه دی چا وواژه!

ربیعی وویل: ته له مانه په دی اړه د څه پوښتلو حق نه لری ورشه کوتوال خبر کړه.

مګر هغه به دده په بدل کی موږ ټول په دار وځړوی زه له تګ نه وړاندی د هغه د قاتل نیول ضروری بولم.

ربیعه: هغه ما وژلی دی.

سپاهی یوه شیبه حیران شو ربیعی ته یی کتل.

ربیعی چیغی کړی: ولی نه ځی! ماته څه ګوری، آیا ته په دی نه پوهیږی چی ددی ښار اصلی والی زما پلار دی. هغه ددی ښار حاکم نه د فردیناند دوست هم دی، ته د داسی سړی ذمه واری ولی اخلی چی شراب خوری او د شریفو خلکو کورونو ته ورلویږی. زه دا پوښتم چی ته هغه وخت چیرته وی چی په دی کوټه کی د یوی بی وسه نجلی کریږی پورته کیدی. تاسو بهر په کړس کړس خندل، زه درته امر کوم چی ورځه! که نه تا ته به ښه نه وی او واوره تر څو کوتوال رانه شی ستاسو کوم ملګری ته د پورته راتلو اجازه نشته.

سپاهی د پریشانی په حالت کی پریکړه نشوای کولی چی څه وکړی هغه ربیعی ته وکتل او بهر ته ووت.

* * * * *

(۵)

د سپاهی له وتلو نه لږ وروسته ربیعه له کوټی نه ووتله او په برنډه کی ودریده لاندی یی وکتل. د انجیلا له کوټی نه د وره ټکولو غږ راته. ربیعه د هغی د کوټی په لوری ورتله خو په وره کې یې پښې ودریدی. د انجیلا غږ راوریدل کیده: ربیعی! ربیعی! ربیعه تر لږ څنډه زره نازړه ولاړه وه او بیا په چوپه خوله او بی غږه ګامونو بیرته ستنه شوه. د برنډې په تیاره او تنګو زینو پاس د مانۍ بام ته وختله، د سپوږمی په زړه وړونکی رڼا کی یی څلورو خواوته نظر واچاوه او بیایی آسمان ته وکتل. د سپوږمی له تندی نه د رڼا چینی خوټیدې، ستورو خندل، دا دنیا هماغسی ودانه وه او د ژوند د هیلو د ویښولو لپاره په زرګونو وسیلی وی. ربیعی له دی ټولو سره خدای-

زه به له دوی نه د رحم غوښتنه هم ونه کړم، زما پلار د قوم غدار دی هغه باید د خپلې غدارۍ انعام واخلي، امکان لري زما له قربانۍ وروسته پر هغه د توبې دروازه خلاصه شي.

ربیعې د محل د دروازې له لورې د خلکو شور واورید، دی د برنډې په لوري منډه واخسته، یو ځل یې له شاته کتلو وروسته بیرته مخ راوګرځاوه او راستنه شوه ویې ویل: انجیلا! خلک په دروازه کې راغونډیږي، سپایي د کوتوال له کوره یې څوك په پوښتنې پسې راوتلي وي. د مایکل خلك به دده د پوښتنې لپاره دلته راشي نو زه ځم خدای پامان!

انجیلا چیغې کړې: نه نه ! ربیعې! ربیعې مه ځه زما خبره واوره. زه د مرګ تر غیږې ستا سره ملګرتیا کوم، ربیعې ودریږه! ربیعې ربیعې! ...
ربیعه تللې وه.

*****

(٤)

له انجیلا سره تر خدای پامانې وروسته ربیعه همغې کوټې ته ولاړه چې د جان مایکل مړی پکې پروت ؤ. د هغه رینه په قالینه وچه وه. څیره یې ډیره ویروونکې شوې وه، ربیعې له بلې کوټې نه یو څادر راوړ د هغه په مخ یې وغوړاوه او په یوه کرسۍ کیناسته.

لږ څند وروسته یې په زینو کې د چا د پښو غږ واورید، څوك وره ته راورسیدل غږ یې وکړ: باداره! ډیره ناوخته شوه! دکوتوال خلك دې په لټه کې دي، دلته درپسې راغلل.

ربیعې د خپل زړه درزا راقابو کړه. جګه شوه ور یې خلاص کړ بهرته یې وکتل ویې ویل: دلته راشه زما په کوټه کې د یوه شرابي مړی پروت دی ته یې پیژنې!

سپاهي وارخطا شو د ننه ورغی، یوه شیبه یې ربیعې ته وکتل بیا په مړي ورتیټ شو د هغه له مخ نه یې څادر لرې کړ او په وارخطایي یې وویل: جان مایکل.

ربیعې ورته وویل: ته یې پیژنې!

سپاهي ځواب ورکړ: دا د سنار والي دی. د فردیناند مشهور منصبدار

دی. دی د ملکې د دوستانو څخه دی چا وواژه!

ربیعې وویل: ته له مانه په دې اړه د څه پوښتلو حق نه لرې ورشه کوتوال خبر کړه.

مگر هغه به دده په بدل کې مونږ ټول په دار وځړوی زه له تگ نه وړاندې د هغه د قاتل نیول ضروری بولم.

ربیعه: هغه ما وژلی دی.

سپاهی یوه شیبه حیران شو ربیعې ته یې کتل.

ربیعې چیغې کړې: ولې ته څې! ماته څه گورې، آیا ته په دې نه پوهیږې چې ددې ښار اصلی والی زما پلار دی. هغه ددې ښار حاکم نه د فردیناند دوست هم دی، ته د داسې سرې ذمه واری ولې اخلې چې شراب خوری او د شریفو خلکو کوررونو ته ورلویږي. زه دا پوښتم چې ته هغه وخت چیرته وی چې په دې کوټه کې د یوې بې وسه نجلۍ کریږې پورته کیدې. تاسو بهر په کرس کرس خندل، زه درته امر کوم چې ورځه! که نه تا ته به ښه نه وی او واوره تر څو کوتوال رانه شی ستاسو کوم ملگری ته د پورته راتلو اجازه نشته.

سپاهی د پریشانی په حالت کې پریکړه نشوای کولی چې څه وکړی هغه ربیعې ته وکتل او بهر ته ووت.

* * * * *

(۵)

د سپاهی له وتلو نه لږ وروسته ربیعه له کوټې نه ووتله او په برنډه کې ودریده لاندې یې وکتل. د انجیلا له کوټې نه د وړه ټکولو غږ راته. ربیعه د هغې د کوټې په لوری ورتله خو په وره کې یې پښې ودریدې. د انجیلا غږاوریدل کیده: ربیعې! ربیعې! ربیعه تر لږ ځنډه زړه نازړه ولاړه وه او بیا په چوپه خوله او بې غږه گامونو بیرته ستنه شوه. د برنډې په تیاره او تنگو زینو پاس د ماڼۍ بام ته وختله، د سپوږمی په زړه وړونکی رڼا کې یې ځلورو خواوته نظر واچاوه او بیایې آسمان ته وکتل. د سپوږمی له تندی نه د رڼا چینې خوټیدې، ستورو خندل، دا دنیا هماغسی ودانه وه او د ژوند د هیلو د ویښولو لپاره په زرگونو وسیلې وې. ربیعې له دې ټولو سره خدای-

پاماني اخستـه، خو دا تولي دلچسپي پر خپل خپل ځای وی.

د ژوند تـکرونو د ربیعی له زړه نه د بدر بن مغیره هیله ونه ایستله، توپان تیر شوی ؤ اوس یی په سره سینه د خپل راتلونکی په باب سوچونه کول. دا د زندان له تیارو نه نه ویریده، په دار له ځوړیدلو او یا په اور کی له سوځیدلونه نه ویریده. د مرګ ځیره دی ته ویرووونکی نه وه، خو په زړه کي د بدر بن مغیره له هیلو سره مرګ ته زړه کول، دی ته ډیر ګران وو، په زړه کی وروګرځیدل: کاشکی له مرګه وړاندی می یو ځل لیدلی وای. کاشکی هغه ته یی دا ویلی شوای چی په نوی ژوند کی به دی په انتظار وم. کاشکی دا د هغه لپاره ژوندی پاتی وای. کاشکی ددی له مرګه وروسته دی سپوږمی او ستورو بدر ته دا ور په یادولی. هغه ته یی دا ویلی شوای چی ددی په ژوند کی داسی ماښام نه ؤ چی ستا له یاده به تش ؤ.

ربیعی په خپل زړه کی وویل: مګر دا زه په څه سوچونو سریم، بدر یوازی زما نه د تول قوم سپاهی دی. هغه زما په شان د زرګونو نجونو د عصمت د دفاع لپاره جنګیږی. زه څومره نادانه یم، زه ګومان کوم چی هغه به هم اوس په کومه لوړه غونډۍ ولاړ وی او دا سپوږمی او ستوري به وینی. او دوی به دده په زړه کې زما یاد ورتازه کوی. زه فکر کوم چی هغه به زما آهونه اوری. زما اوښکی وینی خو دا د هغه سپکاوی دی. د هغه تصور یوازی زما تر ذاتـه پوری نشـی ایسـاریدای. هـغـه بـه اوس د زرګونو بـی وسـه نجـونو فریادونه اوری. د هغوی اوښکی به ګوری د اوښکو او آهونو په دی توپان کی به ده ته زما غږ پیژندل له امکان نه لری وی. هغه به په کومه غونډۍ د دریدو او له سپوږمۍ سره زما د یادولو پر ځای داسی وایی چی: تا زما د اولس عروج هم لیدلی نن یی زوال هم وګوره! تا په دی ځمکه د طارق او عبدالرحمن دبدبـه او جلال هم لیدلی، نن د ابوعبدالله ذلت او زوال وګوره، تا د اندلس په ځنډه هغه غازیان ولیدل چی خپلې کښتۍ یی وسوځولی. نن هغه اولس پلوری هم وګوره چی له دښمن نه د قوم د عزت او آزادی قیمت اخلی، تا زموږ سر ښندویان لیدلی چی د جګړو میدان ته یی مخ ؤ. نن یی د غرناطې په دیوالونو کی غلی وګوره، آیا ته یې پیژنې چې دا هماغه قوم دی چی د تولواکانوسره به یی تاجونه اخستل او د غلامانو پر سرونو یی

ایښودل؟، آیا دا هماغه اولس دی چې بچیان یې د یوې غریبې خور د عزت په خاطر لویې لویې پاچهۍ تر پښو لاندې کړي؟

لږ څنډ وروسته چې کله ربیعه بیرته راکوزیدله د زړه بوج یې سپک شوی ؤ. له ځانه سره یې وویل: ربیعې! د ټولنیزو مصیبتونو په دې دوران کې ستا ژوند هیڅ ارزښت نه لري خو کله چې وغواړې خپل مرګ دې د اندلس د تاریخ یوه د یاد وړ پیښه ګرځولی شي، که مرګ حتمي دی نو په زړورتیا باید ورسره مخ شې ته باید دا ثابته کړې چې د ظلم لاس د کرکې وړ دی ویروونکی نه. ستا او د بدر د ژوند مقصد یو دی، هغه د باطل پر خلاف جنګیږي ته د حق په خاطر قرباني ورکوې، د قیامت په ورځ به ته د هغه لمن ونیسې او دا به وایې چې موږ دواړه په دنیا کې یو د بل ملګري وو.

*****

(٦)

د ښار کوتوال، د پوځ څوتنه منصبداران، پادري او څوتنه مشران د مایکل د مړي په شاوخوا راټول وو،

کوتوال هغه سپاهي ته بد رد وویل چې ددې پیښې خبر یې وروړی ؤ:

ته ډیر احمق یې له دې محل نه به د وتلو څولارې وي، هغه حتماً له ماڼۍ نه تښتیدلې ده، تا خپلو ملګروته د ماڼۍ د دروازې بندولو هم ونه ویل تا ولې هغه ونه نیوله؟

کوتوال بیا د پوځ او پولیسو منصبدارانو ته پام واړاوه ورته وې ویل: تاسو څه ننداره ته راغلي یاست! ورځئ ښار کلابند کړئ او د مسلمانانو د کورونو تلاشي پیل کړئ، څه کسان ددې محل د تلاشي لپاره پریږدئ.

ربیعه د برنډې له لارې کوټې ته ورننوته او وې ویل: د محل د تلاشي ضرورت نشته!

ټول حیران شول او هغې ته یې کتل، دا په ډاډ ور ولاړه شوه په څیره کې یې غیر معمولي وقار ؤ.

کوتوال وویل: جان مایکل تا وژلی دی؟

ربیعه: هو! دغه سړی چې زموږ کورته د شرمناکو ارادو سره راغلی ؤ ما وواژه.

کوتوال: دده په وژلو کې بل څوك درسره شريك وو؟

ربيعه: نه!

ميريا ساه نيولې سيليدلې کوټې ته ورننوته وېې ويل: ربيعې! انجيلا چيرته ده، هغه چيرته تللې څه پرې وشول، د خداى په خاطر ووايه!

ربيعې ځواب ورکړ: انجيلا همدلته ده، ته له هغې نه بيغمه اوسه.

ميريا: هغه چيرته ده؟

ربيعه دغه مړه‌يې چې وليد ډيره پريشانه شوه، چيغې يې وهلې او په يوه او بله خوايي منډې وهلې، ما هغه ددې د خوب د کوټې تر څنگ په بله کوټه کې بنده کړه. خوته يې اوس دلته مه راوله دا به د هغې لپاره غوره وي، زه ويريږم چې دا مړى‌وگوري بيا به د بيهوشي دوره پرې راشي.

ميريا په منډه د انجيلا کوټې ته ورسيده، او انجيلا! انجيلا! چيغې يې وهلې او د همغې کوټې دوره په لوري ورنژدې شوه.

انجيلا له ننه نه چيغې کړې: ربيعه چيرته ده! د خداى(ج) په خاطر ورخلاص کړې، هغه ما وژلې دې، هغه ما وژلې. ربيعه بې گناه ده.

د ميريا لاس تر کولپ پورې ورسيد خو ودريد او بيايي منډه کړه د دهليز خواته خلاصه کړکۍ يې بنده کړه.

بل لورې ته د ښار کوتوال له عجيب کشمکش سره لاس او گريوان ؤ د جان مايکل وژل معمولي خبره نه وه، خو د هغه قاتل‌د داسې چا لور وه چې فرديناند ډير پرې مهربانه ؤ. د محکمې له پريکړې نه وراندې ده ته د والې د لور نيول او له عامو بنديانو سره يې جيل ته اچول ډير گران وو. له دې سره سره هغه پر دې هم ويريده چې که له دوه زره توب او غفلت نه کار واخلي نو نه يوازې دا چې د ښار دعيسويانو ذهنيت به يې پرخلاف شي بلکې د اندلس ټول پوځي منصبداران به يې دښمنان شي.

ماښام يې چې ميريا يوازې په گاډۍ کې وليده، مايکل هغه ته پيغام ور واستاوه چې زه ښايي د يوه ضروري کار په وجه ناوخته شم خو زه له ميريا سره څه خبرې کول غوارم نو زما تر راتگ پورې په هر صورت ميريا ايساره کړه.

اوس کوتوال ته دا څرگنده شوه چې هغه ضروري کارڅه ؤ.

هغه په دې سربېره چې شرابي او بدخويه سړی ؤ خو يو خاص منصبدار ؤ او ربيعه د ابو داود د لور سره يوه مسلمانه نجلۍ ده. خو هغه پر دې خبره انديښمن ؤ چې ابوداود به د خپلو خدمتونو په بدل کې د خپلې لور پر خلاف د هرې سترې محکمې پرېکړه بدله کړای شي،

کوتوال له پادري نه مشوره وغوښته هغه ورته ووېل:

زما په نظر تر ټو د محکمې لخوا کومه پرېکړه نه وي شوې دغه نجلۍ دې په همدې محل کې په کومه‌کوټه کې بندي وي. يا لږ تر لږه څو نوي والي نه وي راغلي دا بايد له عامو بنديانو سره يو ځای نه وي. په دې موده کې بنايي د پادشا سلامت له خوا هم ددې نجلۍ په باب څه هدايات راشي.

* * * * *

(۷)

يوه اونۍ د انجيلا تيزه تبه وه، کله به چې هغه په هوش راغله چيغې به يې وهلې، ربيعې! ربيعې! جګه به شوه، کله کله به يې منډه کړه او له کوټې نه به يې د وتلو هڅه وکړه خو خوګامه به چې ولاړه بېهوشه به شوه او وبه لوېده، کله به ميريا د نوکرانو په مرسته هغه په زور بېرته په بستره څملوله. دې به د بې وسۍ په حال کې چيغې وهلې: ما پرېږدئ، پرې مې ږدئ چې ربيعې ته ورشم، مايکل ما وژلی، هغه زما په سبب وژل شوی، هغه زما د ژغورنې په خاطر ځان قربانوی.

ميريا به وېرېده وربه يې ټمبه کړ، د بيمار ښځې به يې چې پوښتنې ته راغلې په يوه او بله پلمه به يې د انجيلا کوټې ته نه ور پرېښودې، له ميريا سره دا انديښنه هم وه چې په دې ورځو کې ابو داود رانه شي، هغه پر دې وېرېده چې د انجيلا لپاره به هغه د ربيعې قرباني ونه زغمي. له ربيعې سره يې تر انجيلا نه زياته مينه کوله، ځکه خو ميريا ددې پېښې احوال هم ورنه ونه لېږه.

لومړی هغه له ربيعې نه هم وېرېده چې په محکمه کې پر خپل اعتراف منکره نه شي. خو دا خطر اوس لرې شوی ؤ، ربيعې د پادريانو په مخکې پر خپله ګناه اعتراف کړی ؤ.

د محکمې په نامه د ازابيلا دا حکم رارسېدلی ؤ چې د جان مايکل قاتل

ته باید سخته سزا ورکړای شي، د هغه په مرګ د عیسویانو د احساساتو دا حالت ؤ چې له جنازې ښخولو نه وړاندې یې د ېر مسلمانان ووژل شول.

د ښار کوتوال د اشبیلیې حکمران ته ولیکل چې که دې ځلې ته زرترزره سزا ورنکړای شوه نو په ښار کې د ډېرې بد امنۍ او هنګامې خطر دی. فردیناند ته دا خبر د جګړې په ډګر ورسید، که وژل شوی کوم بل څوک وای نو ښایي ددې معاملې د غلې کولو هڅه یې کړې وای خو مایکل دده خاص افسر ؤ د ملکې د نږدې خپلوانو نه ؤ. او ملکې دا نه اوریدل چې قاتل څوک دی او د هغې پلار څومره خدمتونه ورته تر سره کړي. جان مایکل په هر صورت یو خاص افسر ؤ او قاتل یې یوه مسلمانه ځلې.

که ښهر میاشتې وړاندې دا پیښه شوې وای هم نوښایي فردیناند به د ابوداود د زړه آزارولو نه ځان ساته. مګر اوس له هغه نه کار اخستل شوی ؤ. اوس د هغه د نه ستومانیدونکو هڅو په نتیجه کې د اندلس په هر ښارکې ډیر وطن پلوري پیدا شوي وو. هغه مشران او علما چې ابوداود ووژل او غرناطې ته یې د جاسوسانو په بڼه واستول اوس یې نیغ په نیغه له فردیناند سره اړیکې پیدا کړې وې. هغوی د ډیر انعام په تمه د خپلو فعالیتونو راپور [ ] د ابو داود پر ځای نیغ ملکې او فردیناند ته ورکاوه، پادشاه او ملکه اوس داده وو چې له دوی سره په سلګونو داسې کسان شته چې د ابوداود ځای ډکولی شي هغوی پر دې هم پوهیدل چې د غرناطې د پاتې ځواک د ماتولو لپاره دوی ته د سپاهیانو دتوږو اړتیا ده او که د مایکل قاتل ته سزا ورنکړای شي لوی لوی افسران به مخالفت وکړي.

ملکې پادشاته وویل: آخر زموږ د جګړې هدف له دې پرته بل څه دی چې پر مسلمانانو د کلیسا عظمت ومنو، آیا دا د کلیسا لپاره رسوایي نه ده چې یوه مسلمانه ځلې د مایکل په څیرمنصبدار ووژني او موږ یې بدل وانه خلو؟

ابوداود له کلیسا سره د وفاداري لوړه کړې. هغه خو ځلې زموږ په مخکې ویلي چې له مسلمانانو سره یې هیڅ خواخوږي نشته، هغه یوازې ددې لپاره مسلمان دی چې په دې جامه کې مسلمانانو ته دوکه ورکولی شي او دا د کلیسا لپاره لوی خدمت دی. اوس د هغه د آزمیښت وخت رارسیدلی دی.

که هغه موږته دوکه نه راکوي نو له دې مجلې سره باید هیڅ خواخوږي ونه لري چې زموږ یو غوره منصبدار یې وژلی، دغه مجلې مسلمانه ده او مایکل یې د مذهبي جنون په وجه وژلی.

موږ د ابو داود د خدمتونو په بدل کې ده ته کم انعام نه دی ورکړی، د لوښه والي مو وتاکه، دا واک مو ورکړ چې زموږ له خزانې نه څومره مصرفولي شي مصرف دې یې کړي.

اوس د وفاداري غوښتنه دا ده چې که موږ د کومې دعوې د پریکړې اختیار ده ته وسپاره دی هم باید خپلې لورته په سزا کې ځنډ ونه کړي.

فردیناند ویل: زه ویریږم چې که هغه راشي زه به د محکمې د پریکړې په بدلولو ار شم.

ملکه غوسه شوه ویې ویل: ته پاچا یې او ستا ملکه دا نشي زغملی چې یو نوکر دې تا د کلیسا د محکمې د پریکړې په بدلولو مجبور کړي.

د ملکې په اصرار پاچا نوي والي ته دا فرمان ولیږه چې مجرم ته د سزا په ورکولو کې ځنډ مه کوي.

* * * * *

(۸)

ربیعه د محکمې په مخکې ولاړه وه، بهر او د ننه د خلکو ګڼه ګونه وه. دپادریانو قاضیانو لوی پاپ ته خپله پریکړه ورکړې وه. ربیعې پر خپل جرم اعتراف کړی ؤ. کوتوال د نوکرانو له شاهدۍ وروسته په محکمه کې د نورو ګواهانو وراندې کولو ضرورت نه احساساوه. دوی ورځې وړاندې چې ربیعې د محکمې په مخکې څه ویلي وو پر هغې یې ځان د بدترینې سزا وړ ثابت کړی ؤ، هغې پر دې محکمه پورې خندلي وو، د کلیسا سپکاوی یې کړی ؤ هغې ویلي وو:

زه دا محکمه نه منم چې یوه شرابي او بد معاش ته دااجازه ورکوي چې د خلکو کورونو ته ور واوړي او چې زړه یې څه غواړي هغه وکړي. خو یوې بې وسه مجلې ته د خپلې آبرو د ساتنې لپاره د لاس پورته کولو اجازه نه ورکوي.

تاسو هغه وخت چیرته وئ چې ستاسو دغه افسر د خلکو دروازې

ورماتولي، چې بې وسه او بې ګناه مجونو به په کريز کريزو ستاسونه مرسته غوښته. کله به چې هغوی وېل: د عدل او انصاف اجازه دارانو! راشي زموږ آبرو لوټيږي موږ وژغوري.

تاسو ته پر ما د دعوی چلولو ضرورت نشته، تاسو د محکمې له پريکړې پرته ماته سزا راکولی شی، د کليسا د عظمت د ساتنی په خاطر تاسو زما په څير په سلګونو مجونی بی له کومې پريکړې او عدالتی فيصلی وژلیٔ دی. ستاسو لمنی د بې ګناهو په وينو داغداری دی. زما د وينو څو څاڅکی بې په بد بنکاريدو کی څه زياتوالی نشی راوستلای تاسو عدل نشی کولی او زه له تاسونه د رحم سوال کول د انسانيت سپکاوی ګنم، تاسو تر اوسه له مانه دا ونه پوښتل چې هغه ما ولې وواژه، تاسو له مانه ونه پوښتل چې هغه زما کوټې ته په کوم نيت راننوتی ؤ، ستاسو لپاره يوازې دا بس ده چې هغه ما وواژه.

يوی مسلمانی مجلی د خپلی آبرو د ساتنی په خاطر ستاسو يو خاص منصبدار وواژه، تاسو داسی ګنئ چې ددې ځناور په مرګ ستاسو د کليسا يوه ستنه ونړيده. تاسو مجبور ياست چې ماته سزاراکړی. زما سره انصاف ستاسو د وس خبره نه ده، تاسو په اندلس کی د کليسا د نوی مانۍ معماران ياست. تاسو ددی بنسټ د بی ګناهانو په وينو او هډوکو ايښی دی.

زما د مرګ لپاره د فتوا ورکولو په خاطر تاسو بايد همدومره پوه شئ چې زه بی ګناه يم. ما د خپل عزت ساتلو هڅه کړې زه يوه مسلمانه يم، ځکه خو زما وينې او هډوکی د کليسا د مانۍ په جوړيدو کی کاريدلی شي. ما يوازی يو جان مايکل وژلی. خو تاسو هر يو جان مايکل ياست. هغه به په شرابو بد مست شو او بی وسه مسلمانان به يی وژل، او تاسو د عدالت په کرسيو ناست يی او بی ګناهانو ته د مرګ فتوی اوروی. هغه د انسانيت مخ شو کاوه، تاسو د حق او رښتينولی مری خپه کوی.

دوی ورځی وراندی ددی وينا له اورولو وروسته نن ربيعه د پريکړی د اعلان لپاره په محکمه کی ولاړه وه. د لوشه د کليسا مشر «جان لوقس» ددی دعوی د لوی قاضی په حيث د نوی والی دان لوبی د هغی پريکړی

اوررولو ته تیار نه ؤ چې نور پادریان ورسره هم نظره وو. دده پریکړه دا وه چې انجلي دې جلا وطنه کړای شي، ده په جان مایکل هم د جرم تور لګولو هڅه کړې ده. د والي او پادریانو دا نظر ؤ چې په «جان لوقس» ربیعي کوډې کړې دي. څکه خو د پریکړې په ورځ د لوی قاضي پر کرسۍ یو بل پادری ناست ؤ. د محکمې د ننه او بهر چې خلك راټول وو په دې پوهیدل چې پریکړه به څه وي. ربیعي د کلیسا د محکمې سپکاوی کړی ؤ. هغې د کلیسا یو ساتندوی وژلی ؤ. ځینو کسانو ته د پادري لوقس د نه راتګ سبب معلوم شوی ؤ او هغوی ربیعه یوه خطرناکه جادوګره بلله، خلکو یو له بل سره ګونګوسي کاوه: هغه به په دار وځړوي، په شکنجه کې به یې ووژني او که به یې ژوندۍ وسوځوي؟!

یوه پادري خلك چوپ کړل او بیا لوی پادري پریکړه اعلان کړه خلکو ربیعي ته کتل، د هغې د مرګ حکم جاري شوی ؤ، خو هغه چوپه وه، کله چې قاضي وویل چې ملزمې ته د کلیسا او محکمې د سپکاوي نه وروسته د سختې سزا ورکولو حق ؤ خو ددې د پلار د خدمتونو په‌خاطر محکمه دې ته د ژوندي سوځولو پر ځای د مرګ سزا اوروي. ناڅاپه یوه ځوانه انجلۍ د خلکو په منځ کې راتیره شوه وړاندې ولاړه او ربیعي ته ورنږدې شوه چیغه یې کړه: ودریږئ د انسانیت او عدالت خون مه اخلئ. جان مایکل ما وژلی!

په محکمه کې چوپتیا خوره شوه.

ربیعي تکان وخوړ انجلۍ ته یې وکتل، هغه انجیلا وه، قاضي، پادریان او ټول حاضر خلك تر لږ ځنډه حیران دریان ودریدل، انجیلا په خپل بغل کې یوه وړوکې غوټه نیولې وه.

ربیعي قاضي ته وویل: ته اندیښمن کیږه مه، دا زما ناسکه خور ده، ددې پر دماغ د هغو پیښو ډیر بداغیز پروت دی.

انجیلا یو ګام وړاندې شوه ویې ویل: دا غلط دي، دروغ دي ربیعي زما د ژوند په خاطر دا هر څه وکړل، دا بې ګناه ده، جان مایکل ما وژلی او د هغه وژل زما فرض وو.

قاضي پوښتنه وکړه: ته تر اوسه چیرته وې؟

انجیلا ځواب ورکړ: د مایکل له وژلونه وروسته ربیعي زه په یوه کوټه

کې بندي کړم، له هغې وروسته څو ورځې زه بې هوښه وم. زما مور زما په کوټه پهره درولې وه، زما د خور په څېر هغه هم زما د ژغورنې هڅه کوی.

قاضي وویل: ته اوس هم ناروغه ښکاری، ستا د اعتراف له اخستلو نه وړاندې محکمې ته دا ضروری ده چې ستا د دماغی حالت ازمويښت وکړی.

انجیلا وویل: زما په دماغ یوازې دا بوج ؤ چې زما بې ګناه خور زما لپاره خپل ژوند قربانوی، نور دا بار زما له دماغه لرې شو.

قاضي : عدالت ته د ثبوت اړتیا ده.

انجیلا: ثبوت! داوګوره! انجیلا ور وړاندې شوه د جامو وړه غوټه یې د قاضي په میز کېښوده وېې ویل: دا په څېر وګوره، دا هغه جامې دي چې په هغه شپه مې اغوستې وې، چې ستاسو زړور منصبدار څېرې څیرې کړې. دا جامې به ذدې خبرې ګواهي ورکوی چې د وژلونه وړاندې د کلیسا زړور سپاهي د چا لمن ته لاس اچولی ؤ.

په محکمه کې یو ځل بیا چوپتیا خوره شوه.

د میریا ساه لنډه لنډه کېده او د محکمې کوټې ته ورننوته، وړاندې ولاړه او انجیلا یې په غېږ کې ونیوه: انجیلا! زما لورې ستا طبیعت ښه نه دی راځه کور ته ځو، دایې وویل او انجیلا یې ترمټ ونیوله او بهر ته یې د کشولو هڅه وکړه.

قاضي وویل: ودرېږه! زه یو څو پوښتنې کوم.

انجیلا یې د مور لاس وځنډه، میریا په هیله منو سترګو قاضي ته وکتل وېې ویل: زما لور له دې قتل سره هیڅ اړه نه لرې دا ناروغه ده حواس یې پر ځای نه دی.

قاضي غوټه خلاصه کړه میریا ته یې شلیدلې جامې وروښودې وېې ویل: ته یې پېژنې دا جامې د چا دی؟

میریا د ځواب پر ځای انجیلا ته کتل، انجیلا وویل: مورې ولې چوپه یې تا پخپله دا جامې ماته اخستې وې، تاته دا ټولې پېښې معلومې دي ښه پوهېږې چې هغه زما په لټون پسې راغلی ؤ او دا د هغه دوهمه حمله وه. لومړی ځل چې کله تا هغه ته بلنه ورکړې وه هغه ستا په وړاندې زما د بې عزتي هڅه وکړه. د قسطلې لوی پادری پر دې ګواه دي چې ما هغه پر

ګلدانۍ پر سر وواهه او ځان مې وژغوره.

ستا سره اوس هم هغه لیك شته چې هغه پر خپل حرکت پښیمانی ښودلی وه، له هغې وروسته په دې بله شپه په ډیره هوښیارۍ هغه ته له کوره لرې ولیږلی او د خپلو پستو هدفونو لپاره زموږ کورته راغی، ته کورته راتلی خو کوتوال نه پرېښودې چې راشي.

بیا انجیلا قاضي ته مخ واړاوه ویې ویل: مورته مې ښايي مینه د حق ویلو اجازه ورنه کړي. خو لوی پادری لوقس به پردې خبرې ګواهي ورکړي چې زما په اړه د مایکل نیت سنهی نه ؤ، ما د لوقس په مخکې له هغه سره له واده انکار وکړ. او دې د خپل سپکاوی د بدل لپاره د یوی مناسبې موکې په لټه کې ؤ. میریا په ډیره بې وسۍ قاضي ته وکتل ویې ویل: سپیڅلی پلاره! زما لور بې ګناه ده، پردې د ربیعې د جادو اغیزه ده، هغې زما لور له مذهبه اړولې ده، د ربیعې د کوډو په وجه اوس زما لور غلې غلې قرآن لولي او لمونځ کوي. ماله مایکل سره ددې د واده هڅه کوله خو ربیعې دا دوکه کړه، ربیعه د جادو په زور چې څه وغواړي پر دې یې کولی شي. انجیلا معصومه ده په دې نه پوهیږي چې څه وایي. دا ټول د ربیعې د کوډو اثر دی. زه ویریږم چې په پادری لوقس هم د ربیعې د جادو اغیزه نه وي شوې. په کوم ورځ چې مایکل وژل شوی دی له همغې ورځې زما لور د جنون په ناروغۍ اخته ده، ورماتوی او بهرته د وتلو هڅه کوي دا جامې چې ته یې ګورې د همدې لیونتوب په حالت کې دې پخپله داسې څیرې کړې دي.

انجیلا په حقارت خپلې مور ته وکتل او بیایې قاضي ته وکتل ویې ویل: زما خور زما ګناه پر خپل سر اخستې ده، که زما په باب ددې نیت خراب وای داسې به یې نه کول، خو زما مور ددې له ایثار نه د اغیزمن کیدو پر ځای یوازې زما د ژوند ژغورلو لپاره پر حقیقت پردې اچوي، ګومان کوي چې ربیعه مسلمانه ده، نو د هغې پر خلاف به هره خبره محکمه واوري، ددې باور دی چې که په یوه مسلمانه نجلۍ بل جرم ثابت نه شي نو د جادوګرۍ تور خو په آسانه پرې تپلی شي. خو زه په دې محکمه کې اعلان کوم چې زه هم د خپلې خور په څیر مسلمانه یم. که اسلام جادو دی نو په ما ددې جادو اغیزه شوې ده او د دنیا هیڅ ځواك اوس دا اغیزه نشي ختمولی،

زه چې په څه خفه یم هغه دا چې ما تر اوسه لمنځونه پټ کول ، دا زما بې زړه توب ؤ، خو اوس زه د مرګ او ژوند له مفهوم سره آشنا یم، اوس له ماسره د چا ویره نشته که د مسلمانیدو څه سزا وي زه ورته چمتویم، خو تر کومه چې د مایکل د وژلو خبره ده دا کوم ګناه نه ده. هغه یو ځناور ؤ یو بد معاش ؤ. دا محکمه د هغه په باب ځکه اندیښمنه ده چې هغه د ملکی خپلوان ؤ. کاشکی ملکی ته دا معلومه وای چې د نړۍ هره بنځه په ځانګړی ډول هغه بنځه چې د توحید کلمه وایي خپله آبرو تر ژوند ګرانه بولي. د کلیسا محکمه پر دی خبره خفه ده چې د خلکو په زړونو کې د کلیسا د هیبت کښیښنولو یو لاس غوځ شو. خو کاشکی هغه لاس چې زما جامې یې څیرې پیرې کړی کله د کلیسا د علمبردارانو دغوښندو او لوټو په لور هم ور اوږد شوی وای.

د قاضی، پادریانو او نورو حاضرو خلکو حوصله او زغم پای ته ورسید، قاضی په دروند غږ ورېل: ګستاخی نجلی چوپه شه! خو د انجیلا غږ نور هم اوچت شو، هغه په دې حالت کې نه پوهیده چې څه وایي. د ښار نوی والی دان لویی چې د دعوی په نوی جنجال خبر شو راغی د محکمې په دروازه ولاړ ؤ او د انجیلا خبرو ته یې غوږ نیولی ؤ. انجیلا د کلیسا په عدل او انصاف پوری ملنډې وهلې، هغې تر دی پوری وویل چې تاسو په غریبانو ، بیوسه او تش لاسو ظلم کوی خو د زورور په وړاندی د پسونو په څیر شی. تاسوته د اته سوه کالو غلامۍ وروسته د حکومت موکه په لاس درغله خو دا موثابته کړه چې اهل یې نه یاست.

دان لویی وروړاندې شو ویې ویل: زه د محکمی دا سپکاوی نشم زغملی، دی نجلۍ ځان د بد ترین سزا مستحق ثابت کړ، دا کلیسا بدنامول، د پاچاهی سره غداري کوي. موږ ته ددې ضرورت نشته چې د مایکل له وژلو سره ددې اړیکې شته که نه زه غواړم چې ددې دواړو نجونو په دوسیه له سره غور وشي، انجیلا دان لویی ته وکتل ویې ویل: که ستاسو کلیسا ستاسو په ځناورانه کارنامو نه بدنامیږی نو زما په خبرو پریشانی ته ضرورت نشته، که ستاسی حکومت د ظالمانو ملاتړ کوی او مظلوم ته د فریاد حق هم نه ورکوی نو زه تری باغی یم، زه ددی محکمی په توهین

کولو حق په جانب یم چې بوه لیونی سپی ته زما د غوښو د شکولو اجازه ورکوی خو ماته د هغه د کوپړی ماتولو اجازه نه راکوی.

د والي په اشاره سپاهیانو انجیلا په ډیکو وایستله هغې همداسې چیغې وهلې، تاسو ظالمان یاست، تاسو وحشیان یاست، تاسو هغه بې غیرته یاست چې په هنداره کې خپلې ځیرې ته نشې کتلی، میریا بې هوشه شوه او په ځمکه راپریوته، سپاهیانو هغه هم پورته کړه بهر ته یې یووړه ربیعه تر اوسه په محکمه کې پر خپل ځای ولاړه وه، والي ورورانډې شو د قاضي په غوږ کې یې څه وویل او هغه له سرخوځولو وروسته ربیعې ته وکتل ویې ویل: ته دا منې چې جان مایکل انجیلا وژلی.

ربیعې ځواب ورکړ: ما خپل بیان بشپړ کړی، زما په باب محکمې پریکړه اعلان کړې، ځکه خو زه دنورو څه ویلو ضرورت نه وینم، انجیلا چې څه وویل د ناروغې په حالت کې یې وویل، د مایکل له وژلو سره د هغې هیڅ اړه نشته.

قاضي پوښتنه وکړه: ایا دا رښتیا ده چې انجیلا له خپل مذهب نه بې لارې شوی ده؟

ربیعه: نه انجیلا بې لارې شوی نه ده هغې رښتینې دین غوره کړی، والي بیا د قاضي په غوږ کې څه وویل او هغه د سر له خوځولو نه وروسته وویل: ددې دوسیې په اړه د ناځاپې بدلونونو په خاطر عدالت د ربیعې په باب خپله اعلان کړې پریکړه بیرته اخلي، د ربیعې د ناسکه خور د اعتراف نه وروسته محکمه په دې نظر ده چې د مایکل په وژلو کې د دواړو خویندو لاس دی. پر دې علاوه دواړه له حکومت نه پر بغاوت او د کلیسا پر خلاف دکرکې خپرولو په جرم ککړې دي، پولیسو ته د پلټنې د موکې په خاطر د محکمې جریان تر سبا پورې موقوف دی.

*****

(۹)

تر ما ښامه میریا د بې هوښۍ په حالت کې چیغې وهلې، کله چې په هوښ راغله د خپلې کوټې پر ځای په کومه بله وړه کوټه کې پرته وه، نوکره یې نژدې په یوه کرسۍ ورته ناسته وه، یوه شیبه خوبې د کوټې شړیدلې چت

ته کتل بیا ناڅاپه جګه شوه او کښیناسته ویې ویل: انجیلا چیرې ده، زه چیرته یم؟

د نوکرې په سترګو کې اوښکې راغلې ویې ویل: انجیلا له ربیعې سره بندې ده.

میریا ته د محکمې ټولې پیښې ورپه یاد شوې له بسترې نه راکوزه شوه ودریده ویې ویل: زه والې ته ورځم ، هغه زما له لور سره داسې سلوك نشي کولی.

نوکره ورجګه شوه تر لاس یې ونیوه ویې ویل: ستا طبیعت ښه نه دې، ته د بهر وتلو نه یې.

میریا وویل:نه زه بلکل روغه یم. خو زه چیرته یم په محکمه کې لکه چې زه بې هوښه شوم، دا د چا کور دی؟.

د خدمتګارې د ځواب له انتظار پرته میریا له وره نه بهرته وکتل او بیایې نوکرې ته مخ واړاوه ویې ویل: دلته خو هیڅوك هم نشته، زه دې ویجاړ کورته چا راوستې یم، ایا زه خوب وینم، زما د کور سامان دلته چا راوړی؟

نوکرې د ځواب پر ځای په زوره زوره وژړل، پادرې لوقس انګړ ته ورننوت او میریا چې هغه ولید له کوټې نه ور ووته په ریږدیدلې لهجه وویل: سپیڅلې پلاره ! دا څه لوبه ده! زه چیرته یم، زما د کور سامان تیت پرك پروت دی نوکره ځواب نه راکوي.

پادرې په بې پروایې ځواب ورکړ: دا ټول ستا د کړو وړو سزا ده.

میریا حیرانه شوه یو ګام په شا ولاړه او د ډیرې بې وسې په حالت کې یې پادرې ته کتل. له یوې شیبې وروسته یې د بهر دروازې په لورې منډه واخستله ، بهرته یې وکتل او بیرته یې پادرې ته مخ واړاوه ویې ویل: سپیڅلې پلاره په مارحم وکړه، راته ووایه دا څه معامله ده، زه دلته څه وړ راغلم، انجیلا به څه ورشې. زما لور وژغوره.

پادرې : ستا د لور ژغورل اوس د چا په وس کې نه دې تا د خپلې ناسکه لور د ایثار قدر ونه کړ، تا پر هغې د جادوګرې تور ولګاوه، بې عقلې ښځې! ستا ګومان ؤ چې که په یوې مسلمانې نجلۍ دا تور ولګوم نو

له محکمې نه به د انجيلا ګناه پته شي. کاشکې تا په لومړي ورځ انجيلا د محکمې له تګ نه نه واى راګرځولې، هغه وخت چاته دا نه وه معلومه شوې چې دا مسلمانه شوې ده ستا سره ددې پوره ثبوت ؤ چې مايکل ستاسو کورته په بد نيت ننوتلى ؤ. که ستا حماقت نه واى نو اوس به ددې دوسيې پريکړه بلکل بدله واى. خلکو به دا ګڼله چې انجيلا يوه عيسوي نجلۍ ده، پاچا او ملکې به هم دا جرئت نشو کولى چې ووايي چې هغې د خپل عزت د ساتلو لپاره څه کړي دي بايد سزا پرې ورکړ شي. اوس هغوى دواړه بندي دي، او تاته يې دا انعام درکړ چې والي د بيهوشۍ په حالت کې له محل نه راوايستلې او په دې کنډواله کې يې وغورځولې.

د ميريا په وچو سترګو کې اوښکې راډنډ شوې. وروراندې شوه او د پادري په پښو کې ولويده ويې ويل: سپيڅلې پلاره په ما رحم وکړه، انجيلا وژغوره! د خداى په خاطر انجيلا وژغوره زما باور نه راځي چې مايکل به دې وژلى وي. خو که دې وژلى وي هم بې ګناه ده، انجيلا چې څه کړي دخپل عزت د ساتنې په خاطر يې کړي دي.

پرلوقس د ميريا اوښکو اغيزه ونه کړه، يو ګام شاته ولاړ ويې ويل:

بې عقله ښځې اوس ژړا څه ګټه لري انجيلا پر دې قتل برسيره بې ګناه ثابتيداى شواى. خو اوس ستا د بې عقلۍ په وجه پر هغې له وژنې نه لوى تورونه لګيدلي دي. د کليسا سپکاوى له خپل مذهب نه کرکه او له حکومت نه بغاوت دا يوهم معمولي تورونه نه دي اوس ددې ژوند ژغورل زما په وس کې نشته.

ميريا جګه شوه د لوقس لمن يې ونيوله ويې ويل: نه نه ! ته ډير څه کولى شې، ته د لوشه د کليسا مشرېې،

لوقس: له نن نه وروسته زه د لوشه د کليسا مشر نه يم ماپرون د والي د خوښې سره سم له بيان ورکولونه انکار وکړ او له دې سره سم مې لوى پاپ ته خپله استعفى استولې ده، بيا هم ما د ربيعى او انجيلا په باب خپل فرض پوره کړى، ما محکمې ته خپل ليکلى بيان استولى دى، ما دا ليکلي چې د انجيلا په اړه د جان مايکل نيت څومره شرمناك ؤ. په خپل بيان کې مې ددې ثابتولو هڅه کړې چې انجيلا د جان مايکل په وژلو کې حق په

جانب ده. خو زما بیان د والي د نظر مخالف دی ځکه خو زما باور دی چې محکمه به هغه غلې کړي. زه ابوداود ته ورځم امکان لري هغه له پاچا او ملکې نه د رحم غوښتنه وکړي، که څه هم د کوم مقصد په خاطر چې پاچا هغه ته اهمیت ورکړی ؤ تر ډیره حده هغه پوره شوی دی فردیناند غرناطه ګلابنده کړي. د ابوداود په هڅو د غرناطې یوه با نفوذه طبقه د جګړې مخالفه شوې. او پاچا اوس په دې باوري دی چې د غرناطې فتحه د کومې یوې ورځې خبره ده.

د ابو داود په ډله کې اوس ډیر خلك دده رقیبان شوي دي، په دې حالاتو کې زما امید نشته چې پاچا به د ابوداود د رحم په غوښتنه څه غور کولو ته چمتو وي خو کیدای شي د هغه د تدبیر په توکرې کې لاداسې غشي پاتې وي چې پاچا یې مهم وګڼي او دده په هیله غور ته تیار شي.

اوس چې زه تاته د کومې ضروري خبرې لپاره راغلې یم داده چې ته سبا محکمې ته ولاړه شه دا روایه چې تر څو لوقس «زه» دلته رانشي او ګواهي ورنکړي عدالت د پریکړې کولو حق نه لري.

که محکمې ستا دا اعتراض رد کړ او پر دوسیه د پریکړې بیړه وکړي نو ته ددې پریکړې پر خلاف پاچاته د عرض مهلت وغواړه. امکان لري محکمه تاته دا مهلت درنکړي خو ستا ددې غوښتنې نه وروسته به محکمه پر خپله پریکړه د پاچا د تصدیق په ترلاسه کولو مجبوره شي، په دې څنګ کې به ستا میړه ته د منډو رامنډو څه موکه په لاس ورشي. میریا سرترپایه هیله شوه ویې ویل: سپیڅلې پلاره! ته ډیر مهربانه یې، زه به ستا نیکي نه هیروم، ته څه وخت روانیږې!

لوقس: زه نن شپه روانیږم.

د انجیلا او ربیعی پلار

د ۱٤۹۱ م کال د اپریل په میاشت کی فردیناند پر غرناطه په خپل ټول توان درنه حمله پیل کړه، د پادشا او ملکی په څیر ډیرو خاصو منصبدارانو دا سوګند خوړلی ؤ چی د غرناطی له فتحی پرته به نه ستنیږي، د شاهین د دری او الپکسرا د سیمی د مجاهدینو د بوخت ساتلو په خاطر یی د سپاره پوځ یوه برخه هماغه لوری ته راواستوله، د غرناطې د پوځ مشري د موسی په غاړه وه، که څه هم په غرناطه کی د منافقینو یوی لویې ډلې فعالیت کاوه خو د اولس اکثریت د موسی په اشاره سر ورکولو ته تیار ؤ.

فردیناند د خپلو پخوانیو ماتو نه عبرت اخستی ؤ. هغه د پوځی برتری او زیات پوځ سره سره پر ښار د نیغ یرغل پر ځای لږ لږې پراو واچاوه او په شاوخوا کلیو کی یی لوټ ار چور پیل کړ. دوی له دری لوریو غرناطه کلابنده کړی وه، خو لښکر یی پر ښار د ورختلو پر ځای د شاوخوا باغونو او فصلونو په سوځولو بوخت وو. فردیناند داده ؤ چی د اوږدې کلابندی په وجه به د ښار خلك له لوږی او کاختی نه مجبور شی او وسله به کیږدی، څکه خو یې د ښار نه بهر د بزرګزانو د فصلونو او باغونو له ویجاړولو وروسته هغوی پردی مجبوروڵ چې غرناطې ته هجرت وکړی، په دری میاشتو کې یې د غرناطې په دری خواو کی پراخه سمسوره سیمه شاړه او ویجاړه کړه. یوازی د «جبل بشارت» له لوری غرناطې ته لاره خلاصه وه، له دې لاری نه د سیرانویدا د سمسوری سیمی نه یوه اندازه سبزی، میوی، او خوراکی شیان غرناطی ته راتلل. خو دا د غرناطی د لکونو خلکو لپاره بس نه وو، ورځ په ورځ د غرناطی د خلکو حالت خرابیدو، موسی ته له غرناطی نه وتل او د فردیناند له بی شمیره منظم لښکر سره په ډګر مقابله کول آسانه نه وه، د هغه د پوځ د سپرو وړوکی ګروپونه به له ښارنه وتل او

د فردیناند لښکروته به یې له زیان رسولو وروسته بیرته ښارته مخه کړه، موسی گومان کاوه چې فردیناند چې هره ورځ د خپل لښکر زیانونه وگوري پر ښار به یرغل ته چمتو شي خو پر فردیناند د دغو زیانونو هیڅ اغیزه نه وه پوځ یې د ښار په شاوخوا کې د کندو او مورچو په جوړولو لگیا ؤ.

د کلابندۍ په موده کې د غرناطې د شاه زلمیانو د تن په تن مقابلې ډیر داستانونه پاتې دي، یو سپور به آس پونده کړ او له ښار نه به ووت له لرې به یې په لوړ غږ د فردیناند کوم ځانگړي افسر د مقابلې لپاره وغوښت. یوه خاص منصبدار ته له مقابلې نه ځان غړول د شرم خبره وه هغوی به له مجبوري میدان ته ورتلل په داسې تـــن په تن جگـــړو کې د غرناطې د شاه زلمیانو پله درنده وه، د یوه افسر له وژلو وروسته به یې د بل نوم واخیست او هغه به یې وروغوښت. په دې تن په تن جگړو کې د فردیناند ډیر مهم افسران ووژل شول، یوه ورځ یو سپور میدان ته راغی، زغره یې اغوستې او له سترگو پرته یې ټول مخ په خول کې پټ ؤ، د هغه آس ډیر ښکلی ؤ، د فردیناند د لښکر د لومړي کتارنه لړ لرې ودرید غږ یې وکړ: څوك شته چې مرگ ته یې زړه وشي؟

کله چې ددښمن له لوري تر لړ ځنډه چا ځواب ورنه کړ هغه وویل: زما آس ته وگوري، په داسې آس به ستاسو پاچا هم نه وي سپور شوی، او زما په توره کې داسې غمې دي چې ستاسو د پاچا په تاج کې هم نشته، په تاسو کې داسې څوك شته چې ددې آس او توري هیله ولري؟

کاونت تندیلا د پاچا یو ځانگړي افسر آس وروړاندې کړ ویې ویل: زما په زړه کې ددې آس او توري پرځای ددې گستاخ د ژبې غوڅولو هیله ده. خو یوه شیبه وروسته د فردیناند زړور پهلوان په خاورو کې لتې وهلې او ساه یې ورکړه. د قادس «مارکوس» ډگرته راغی خو د هغه هم همدغه انجام شو او له دې وروسته د غرناطې دغه شاه زلمي د فردیناند اوه تنه ډیر غوره سالاران یو پر بل پسې ووژل. د غرناطې په برجونو کې ننداره‌چیانو له خوښیونه نعرې وهلې. شاه زلمي تر لړ ځنډه د بل حریف انتظار وکړ بیا یې وویل: ستاسو پاچا چیرته دی؟ ددغو پهلوانانو اروا به په بله دنیا کې تر کومه ده د ورتگ انتظار کوي، هغه ته وایې د یوه زلمي توره ده د وینو

رنگ ليدل غواړي.

يو افسر احساساتي شو خو فرديناند يې د اس جلب ونيو ويې ويل: نه، تاته له هغه سره د مقابلې اجازه نشته. د غرناطې شاه زلمي د ښار د دروازې په مخکې خول له سره لرې کړ، پهره دارانو يې په درناوي سرونه ښکته کړل دا موسى بن ابي غسان ؤ، د غرناطې د مسلمانانو وروستي توره،

*****

(۲)

ابو داود د فرديناند په مخکې ولاړ ؤ ، هغه په ډيره بې وسې د پاچا په څيره کې د خپلو عذرونو اغيزې کتلې، پاچا د لوشه د مذهبي محکمې د پريکړې پر خلاف دده عرض رد کړی ؤ، د عدل نه مايوس ابوداود د رحم غوښتنه وکړه، د پاچا چوپتيا ده ته له زغم نه اوچته وه، دايې احساس کړه چې د بخت ستوري يې سرگردان شو. دا لومړی ځل ؤ چې دی د فرديناند په مخکې ولاړ ؤ او په کرسۍ ناست نه ؤ. کله چې دی لومړي خيمې ته ورننوت نو فکريې کاوه چې د معمول سره سم به اوس فرديناند ور وړاندې شي او ده ته به په مصافحه لاس ورکړي دی به په چوکې کښينوي، او دده د راتگ د سبب له معلومولو وروسته به ووايي د لوشه پادري ليوني شوي دي، خو چې فرديناند دی ولېد ويې ويل: ابوداوده زما له تاسره خواخوږي شته خو دا د کليسا د محکمې پريکړه ده، محکمې پريکړه ماته د تصديق لپاره را استولې ده. زه مجبور يم ، ستا له لوښو نه مې دا توقع نه وه، ابوداود په خپلو غوږو باور ونه کړ، تر ډيره ځنده يې پاچا ته کتل بالاخره يې په ماتو گوډو الفاظو خپله وينا پيل کړه، څو جملې وروسته يې په وينا کې فصاحت راغی، د ربيعې او انجيلا د بې گناهې په ثبوت کې يې ډير دلايل راوړل، خو فرديناند سردنه پر ځاى وخوځاوه ويې ويل: ته ما نشې قانع کولی، ستا لورانو پر خپله گناه اعتراف کړی دی، ددې امکان ؤ چې د مايکل د وژلو گناه مې بخښلې واى، خو د کليسا سپکاوی او د حکومت نه بغاوت داسې جرمونه دي چې په هيڅ صورت هم د بخښنې نه دي، ستا د يوې لور په باب د محکمې دا نظر سهي دی چې هغه جادوگره ده. د بلې په باب دې زه دا منم چې هغې څه کړي او يايي ويلې دي دا د لومړې د جادو

له آغیزی دی. خو د حکومت ، کلیسا او محکمی په اړه ددې خبرې ماته هم له زغم نه وتلې دی. که د لوی پادری لور هم داسی خبرې کړی وای نو انجام به یې ستا د لور په شان ؤ.

د ابوداود غږ کښیناست، خو بیایې هم همت وکړ او درحم غوښتنه ئی وکړه هغه خپل خدمتونه واسطه کړل، ویې ویل: اعلیحضرته! ما دا ویښتان ستا په خدمت کی سپین کړل، دا لونۍ زما وروستی تکیه ده، پر دی زاریو فردیناند لږځند چوپ ؤ. بالاخره یی وویل: زما رحم د عدالت پریکړه نشی بدلولی، ابوداوده زه افسوس کوم ته له صبر نه کار واخله، دا ستا د وفاداری دازموینت مهال دی.

هغه وویل: اعلیحضرته! زما په وفاداری کی هیڅ فرق نه دی راغلی، خو هغه زما لونې دی، هغوی ستا د هغه وفادار غلام لورانې دی چی د هغه دهڅو په نتیجه کی نن ستاپوځ د غرناطی څلور دیوالی ته رسیدلی. دا د هغه سړی لورانی دی چی تاته یی الحمراته د ننوتلو ټول بندو بست بشپړ کړی. ستا له مخی نه یی الحمرا ته د ننوتلو لپاره د ابوالحسن اوالزغل غوندی کمرونه لری کړی دی. زما باداره! ما تر اوسه پوری د هغو انعامونو لپاره لمن نه ده غوړولی د کومو وعده چی تا راسره کړی. ما یوه وړوکی هیله درته راوړی . تا زما سره وعده کړی چې په غرناطه کی به ستا نایب یم. ایا زما لونې دومره حق هم نه لری چې زما په غیاب کی د خپلې آبرو ساتنه وکړی؟

فردیناند: خو هغوی مایکل وژلی، هغه د ملکې خپلوان ؤ، زه ستا په خدمتونو اعتراف کوم، خو د مایکل خدمتونه هم نشم هیرولی. ملکه ازابیلا چې د پردې تر شایی داخبرې اوریدلی کوټې ته ورننوته ابوداود سرترپایه زاری او عذر شو ورته ویی ویل: ملکی عالیی! په مارحم وکړه.

ملکی د څه خواب ورکولو نه پرته د پاچا تر څنګ کښیناسته فردیناند وویل: ابوداوده که موږ د کلیسا د عزت ساتنه نشو کولی نو زموږ د بریو فایده څه ده؟

ابوداود وویل: اعلیحضرته!په دی بریو کی زما هم برخه شته او تر اوسه لا د وروستی بری لپاره زه باید ډیر څه وکړم.

ملکی وویل: که ته موږ پردی ویږوی چې موږ ستا له مرستې پرته غرناطه نه شو نیولی نو دا ستا اشتباه ده، موږ ستا په لاس یوازې څو ضمیرونه اخستي دي. خو که ته نه وای هم موږ داکار کولای شوای، تا یوازې معامله کړې ده قیمت زموږ له خزانو نه ورکړ شوی دی. اوس که ته دا ګواښ کوې چې ته به موږ پرېږدې او ولاړ به شې نو واوره چې په غرناطه کې داسې کسان شته چې تر تا ډېر هوښیار او د کار خلك دي.

ابوداود لږ سوچ وکړ پاچاته یې وکتل ویې ویل: اعلیحضرته! ښایي زه ستاتولی هیلې پوره نکړای شم. امکان لري د غرناطې د فتحې لپاره ته زما د خدمتونو ضرورت احساس نه کړې. خو تر اوسه یو محاذ شته چې ته به ماته اړ وې. د سرحدي عقابانو په بنو کې تر اوسه زور شته، د بدر بن مغیره له مرګه وروسته هم د هغوی په ګرندی توب او تیزۍ کې کمی رانه غی.

فردیناند تکان وخوړ ابوداود ته یې وکتل ویې ویل: ته پوهېږې چې بدر ژوندی دی موږ ته دې دوکه راکړه.

ابوداود ځواب ورکړ: تر کومه چې ماته معلومه ده هغه مړ دی ما هغه بندي کړ، ابوعبدالله هغه جلاد ته وسپاره، خو که د تقدیر کومې معجزې هغه ژغورلی وي نو زه دا ذمه واري اخلم. چې ژوندی یې تاسو ته وسپارم. ددې هدف لپاره به زه ډېر لوی خطر قبلوم که تاسو زما د لونو د خلاصون وعده وکړئ زه دې خطر منلو ته چمتو یم.

که بدر بن مغیره ژوندی وي نو زه به یې ستاسو په مخ کې حاضر کړم، که هغه ژوندی نه وي نو مرستیال به یې ووژنم او ګډوډي به یې په منځ کې واچوم زه دا ذمه واري اخلم.

فردیناند وویل: د غرناطې د پوځ څو تنو اسیرانو وویل چې هغه ژوندی دی. خو تا یو ځل هغه ته دوکه ورکړې، موږ له تاسره د څه وعدې کولو نه وړاندې پر دې پوهیدل غواړو چې ستا د کامیابۍ چانس څومره دی؟

ابوداود: اعلیحضرته! زه د ګستاخۍ بخښنه غواړم، دا معامله ده، زما باور دی چې زه کامیابیږم، خو زه تر هغه پورې هیڅ نه وایم تر څو چې ته زما د لونو د بخښنې وعده ونه کړې.

فردیناند ملکی ته وکتل او بیایی له لږ سوچ وروسته وویل: ابوداوده کبنینه! واوره، که ستا پر لونو د کلیسا د سپکاوی تورنه وای نو د جان مایکل قتل هیرول آسانه وو، بیا به هم موږ ستا د دی کامیابی نه وروسته په لوی پادری ستا د لونو سزا وبخښو.

ابوداود: عالی مقامه! تاسو به له دی غلام سره وعده کوی.

فردیناند: موږ وعده کوو چی ستا د لونو سزا معاف کړو، خو که دی دا شرط پوره نکړای شو بیایی زموږ په مخکی مه یادوه،

ابو داود وویل: عالی مقامه! زه یوه میاشت مهلت غواړم نن د قمری ۵ مه نیټه ده، تاسو محکمی ته امر وکړی چی د راتلونکی میاشتی تر ٤ می پوری سزا وځنډوی ، که زه په دی موده کی د ننه بریالی بیرته راستون نه شوم نو زما لوڼې دی د راتلونکی میاشتی ٤ می نیتی په ماښام د لمر لویدو په مهال په سزا ورسوی. زما د غیابت معنی به دا وی چی زه به ژوندی نه یم. او په بله دنیا کی به د خپلو لونو انتظار کوم.

فردیناند وویل: زه نن دغه هدایت د لوشه والی ته استوم. خو تر دی وړاندی ته ووایه چی ستا د بری امکانات څه دی؟

ابوداود وویل: بدر بن مغیره زما له مشری لور ربیعی سره واده کول غوښتل. که هغه ژوندی وی او ما هغه ته پر دی داده کړای شو چی پاچا سلامت به ستا پخوانی گناهونه دروبخښی نو د ربیعی په خاطر به له ماسره راشی.

ملکی او پادشا پر دی خبری باورنه کاوه خو ابوداود چی په سرحدی کلا کی د اوسیدو او له هغی وروسته الحمرا ته د بدر بن مغیره د ورتگ پیښی له ضروری ادلون بدلون سره دوی ته بیان کړی نو تر څه حده یی باور شو.

پاچا وویل: که هغه ژوندی نه ؤ بیا!

ابوداود ځواب ورکړ: که هغه ژوندی نه ؤ نو دا به واوری چی پر ځای تپاکل شوی یی ووژل شو، یا به دا واوری چی د دوی یوه ځواکمنه ډله ستاسو سره سولی ته تیاره ده.

فردیناند وویل: زه په دواړو صورتونو کی ستا د لونو د معافی وعده کوم. پر دی سربیره به زه له خپل لوری تا د ډیر لوی انعام حقدار وبولم. خو

که ته په دې ذمه وارۍ کې کامیاب نه شوې نو نجونو ته به خامخا سزا ورکړای شي. ته باید د سپوږمۍ د ځلورمې نه لږ تر لږه دوې ورځې وړاندې ځان ماته راورسوې. چې زه د لوشه والي د سزا له عملي کولو نه وژغورلی شم.

ابوداود ځواب ورکړ: امکان لري چې زه په دوو هفتو کې د ننه بیرته راستون شم. خو که زه په څه سبب وځنډیدم هم تاسو ته به ددې میاشتې تر پایه د خپلو کړو وړو رپوټ راواستوم، که ضرورت شو نو امکان لري لږ مهلت زیات وغوارم او زما باور دی چې اعلیحضرت به خپل غلام ته څو ورځې فرصت خامخا ورکړي. خو که ددې میاشتې تر وروستی نیټې زما له لوري څه پیغام راونه رسید نو تاسو وپوهیږئ چې ستا غلام پر تاسو قربان شوی دی.

فردیناند وویل: ستا د غوښتنې په رارسیدو به تاته څو شپې نور هم مهلت درکړو.

ابوداود ور وړاندې شو د فردیناند په مخ کې په زنګنو شو د هغه لمن یې ښکل کړه او بیا جګ شو ویې ویل: اعلیحضرته! زما د بری لپاره دعا کوئ، بیایې ملکې ته وکتل ملکې ده ته لاس ور اوږد کړ، دی یو ځل بیا په ګونډو شو او د ملکې لاس یې ښکل کړ، جګ شو ویې ویل: ملکې عالیې! زه پوهیږم چې مایکل ستا خپل ؤ. زه د هغه په مرګ خفه یم، امید دی چې ستا دا غلام ددې خدمت له ترسره کولو وروسته بیا هم ځان ستاسو د مهربانۍ حقدار ثابت کړي.

ملکې وویل: زه به په دې ذمه وارۍ کې ستا بریالی توب د مایکل د وژل کیدو جبران وبولم. موږ له شانه د قبایلو وخت ناوخت یرغلونه پریشانه کوي.

لږ ځنډ وروسته ابوداود په یوه ګړندي اس سپور ؤ او د عقاب د درې په لوري چارګام ځغلیدو. دده یوه لوري ته د غرناطې شانداري مانۍ او بل لوري ته یې د فردیناند د لښکرو خیمې وې. ، په یوه غونډۍ له ختلو وروسته یې آس ودراوه، لږ ځنډ یې الحمراته وکتل او بیا یې د یوه ساړه اسویلي په کښلو وویل: الحمرا! ستا له انګړ نه د لویو پاچاهانو جنازې اوچتې شوې. ماته وګوره، زه د چا د هیلو جنازه یم! زما بې وسي د چا د

ښایسته خوبونو تعبیر دی.
ابوداود بیا د فردیناند د پوځ خیموته وکتل او په زړه کی یی وویل: مورخین به دا لیکی چی غرناطه فردیناند فتحه کړه. په تاریخ کی به دا لیکل کیږی چی د فردیناند پوځونه د غرناطی له پوځونو نه ځواکمن وو، کاشکی ما له تګ نه وړاندی په یوه ډبره لیکلی وای چی ابوداود نه وای نو مؤرخینو به فردیناند د غرناطې د فاتح په نامه نه یاداوه.
ای آسمانه! ته ګواه اوسه چی کوم اولس د دښمن فردیناند نشی تباه کولی، بلکی خپل ابوداود یی د مرګ کومی ته ورغورځوی، الحمرا خدای پامان! غرناطې الوداع!

*****
(۳)

د ماسخوتن له لمانځه نه وروسته بدر بن مغیر د یوی غرنیۍ کلا په یوه کوټه کی له بشیر بن حسن ، منصور بن احمد او څو نورو سرغندویو شاه زلمیو سره ناست ؤ، یوه ورځ وړاندی د دوی پوځ له یوی بریالی حملی نه بیرته راستون شوی ؤ، اوس یی د یوی بلی حملی لپاره پلان جوړاوه، یو سپاهی کوټی ته ورننوت په ادب یی له سلام وروسته وویل: په سرحد کی څلورو سپاهیانو یو تن نیولی او راوستی یی دی. د دوی په ګومان دغه سړی کوم جاسوس دی، سپاهیان وایی چی هغه د سرحد د قوماندان په مخکی له څه ویلونه انکار کړی ، هغه غواړی چی له مشر سره وګوری.
بدر بن مغیره وویل: هغه سمدستی بندی وساتی، سهار یې ماته راولی سپاهی وویل: خو هغه همدا اوس له تاسو سره لیدل غواړی، هغه وایی چی یو مهم خبریی راوړی دی.
بدر: نوم یی څه دی؟
سپاهی: هغه د خپل نوم له ښودلو نه هم ډډه کوی، هغه وایی چی که لوی سالار راسره نه وینی نو بشیر بن حسن ته می ورولی. بدرپه لږ سوچ کی شو ویی ویل: دا به څوك وی ښه ده رایی وله، لږ ځنډ وروسته سپاهی ابوداود کوټې ته ورووست. بدر او د هغه ملګرو څو شیبی هغه ته د غوسی پر ځای په حیرت او پریشانی کتل، ابوداود تر اوسه پر دی باوری نه ؤ چی بدر ریښتیا ژوندی دی. هغو له ویری نه په ډك نظر څو ځلی بدرته سترګی

ورواړولی او ویې ویل: تاسو به زما په راتلو حیران شوی یاست خو زه راغلم.

بدر بن مغیره وویل: آیا تا له خپل جرئت نه څه زیات کار نه دی اخیستی؟

ابوداود: پوهیږم چې زه د ډیرې بدې سزا حقدار یم خو ما چې ځان ته کومه سزا تجویز کړې ده ښایي هغه تاسو هم راته ونه ټاکئ، خو تر دې وړاندې زه څه ویل غواړم.

بدر: ته دا ویل غواړې چې د فردیناند پوځونه ډیر زیات دي او تاسو وسلې کیږدئ!

ابوداود: نه! زه تاسو ته دا ویل غواړم چې د لوشه محکمې ربیعي او انجیلا ته د ژوندي سوځولو سزا ورکړې که تاسو وغواړئ هغه ژغورلی شئ.

بدر بن مغیره او بشیر بن حسن کله یو بل ته او کله ابوداود ته کتل، د هغوی کتو داسې ویل چې ابوداود دروغ وایي، دا هغوی ته دده کرم نوی دام دی. خو د دوی د زړونو درزا ویل چې که دا خبره رښتیا وي نو ؟

ابوداودددوی په نظر د نړۍ ډیر ذلیل او پست انسان ؤ، خو ددې باور سره سره چې دا ټول به دروغ وي. د ربیعي او انجیلا دژوندي سوځیدلو تصور کافي ؤ چې دوی ډیر پرې اندیښمن او پریشانه شي.

ابوداود بیا وویل: زه پوهیږم چې تاسو به باور ونه کړئ تاسو پر دې حق په جانب یاست چې ماته دوکه باز، فریب کار او غدار ووایئ، خو ته او بشیر چې څومره ما پیژنئ تر دې څو چنده زیات ربیعه او انجیلا پیژنئ، ربیعه له پخوا مسلمانه وه او اوس انجیلا هم مسلمانه شوې، تاسو پوهیږئ چې د دوی په زړونو کې ښځینه حیا او غیرت دی.

زه تاسو ته دې ویلو لپاره راغلی یم چې د فردیناند یوه افسر د دوی د عزت لوټولو هڅه وکړه او دوی هغه منصبدار وواژه، محکمې پر ربیعه د قتل دعوه دایره کړه او د مرګ فیصله یې پرې وکړه خو د پریکړې د اعلان په ورځ ناڅاپه انجیلا محکمې ته ورغلې دا اعتراف یې وکړ چې د فردیناند د خاص پوځي سالار د وژلو اصلي جرم ددې دی، دې دا هم وویل چې مسلمانه شوې ده پر دې علاوه دوی د کلیسا او محکمې سپکاوی هم کړی

او د حکومت پر خلاف يې توندې خبرې کړې. محکمې پر ربيعه د جادوګرۍ تور ولګاوه او دايې د کليسا او حکومت دښمنه وبلله، پر انجيلا هم له حکومت نه د بغاوت، له دين نه د وتلو او د کليسا د توهين تورونو په وجه د ژوندي سوځولو حکم شوی دی.

بدر بن مغيره ووېل: کله؟

ابوداود پريشانه شو ځواب يې ورکړ: ددې پوښتنې د ځواب لپاره زه د مناسبې موکې په لټه کې وم.

بدر خپلو ملګروته وکتل ويې ويل: د بشير او منصور نه پرته نور تلای شي.

کله چې هغوی له کوټې نه ووتل بدر ووېل: ابوداوده! مومن له يوه سوري دوه ځله نشي چيچل کېدای. که د لوشه ښار په اسمانونو کې نه وی نو باور وکړه چې زما سرې به په يوه هفته کې ټول احوال راته راوړي. دا ځکه درته وايم چې که ته زموږ د دوکې په نيت راغلی وی نو له خپل انجام نه دی مه غافل کېږه.

ابوداود ځواب ورکړ: زه دا مشوره نه درکوم چې ته بايد څه وکړې. زما د تيرو کړو وړو په سبب ته زما هر څه ته په بدګومانۍ حق په جانب يې. ته به دا سوچ کوې چې دا ځل به ما د الحمرا پر ځای په لوشه کې غرغره درته تياره کړې وي. خو د لمر ختلونه مخکې به زه دا ثابته‌کړم چې د ربيعي او انجيلا په باب ما څه ويلی رښتيا دي. ما تاسو تر سهاره بندی وساتی، سهار به زه خپل ليکلی بيان درته وړاندې کړم، زه غواړم چې په بند کې د ليکلو اجازه راکړې.

بشير ووېل: ته موږته د معما جوړيدو هڅه مه کوه، که ستا د ژبې جادو مات شوی نو ستا ليکل به هم موږ ونه غولولی شي. موږ به له لوشه نه ستا د هرې خبرې تصديق وکړو، تا د بدر پوښتنې ته ځواب ورنه کړ. دوی ته به کله سزا ورکول کېږي؟

ابوداود: دوی ته به دسپوږمۍ د راتلونکې مياشتې په څلورمه نېټه د لمر لويدونه وروسته سزا ورکول کېږي.

منصور ووېل: ته دا غواړې چې موږ په هغه ورځ پر لوشه حمله وکړو.

موږ به د فردیناند دا هیله هم پوره کړی وای خو افسوس چی لوشه لږ لری ده، تاسو په پوځی معاملو کی زموږ د هوښیاری په باب غلط اټکل کړئ، که هغه د سرحد په نژدی کوم ځای کی د فریب دام غوړولی وای نو امکان لری چی موږ د دوی دا هیله منلی وای. خو اوس که موږ دوکی خوړلو ته تیارنه وو نو د هغه سړی په حال ماتم په کار دی چی د دام غوړولو په وخت یی دا سوچ نه کاوه چی شاهین روندی نه دی.

بدر وویل: ابوداوده! فرض کړه چی محکمی ربیعی او انجیلا ته سزا ورکړی نه پوهیږی چی زه په دی خبره څه وړ باور کولی شم چی موږ ته پر لوشه د حملی د تشویقولو لپاره چی کوم دام غوړول شوی دی، په دی کی تا له حکومت او محکمی سره مرسته نه ده کړی، زه پر دی ولی سوچ ونه کړم چی دا ټول یوه لوبه ده. حکومت ستا په خوښه هغوی نیولی دی او محکمی ستا په خوښه پر هغوی مقدمه چلولی، او په لوشه کی به د راتلونکی میاشتی تر ځلورمی پوری زموږ لاری ځاري. کیدای شی په هغه ورځ یو څه داسی بندو بست هم وشی لکه ربنتیا چی څوك سوځول کیږی. او ته به د خپلو لونو د سوځیدو په وړاندی په دریدو هم د شرم احساس نه کوی خو چی کله زموږ له راتگ نه مایوس شی نو خپل غوریدلی جال به بیرته ټول کړی. کاشکی په تاکی لږ انسانیت وای او خپلی لونې دې د لوشه د اوسیدونکو په وړاندی نه وای مسخره کړی.

په یاد ولره! په راتلونکی ځلورمه نیته به زما سړی په لوشه کی وی. دوی به ددی لوبی تر پایه هلته وی. او کله چی ماته دا خبر راورسیږی چی ربیعه او انجیلا د ډرامی له غرغری نه راکوزی شوی او خپل کورته ورسیدی نو تا به په غرغره راخږوم، تر همغه وخته به ته زما سره بندی وی. ته ددی نوی گناه نه پرته هم د لوبی سزا وړ یی. خو زه بیا هم په دی شرط ستا پریښودو ته تیاریم چی ماته ددی دام ټول تفصیل ووایی. زه دا نه خوښوم چی د لوشه اولس ستا د لونو ننداره کوی.

ابوداود ځواب ورکړ: که په موجوده حالاتو کی ماته ځان څه ارځښت درلودای نو دلته به نه راتلم، ما د خپلی لیکنی د وړاندی کولو لپاره تر سهاره فرصت غوښتی، سمدستی چی ما څه ویلی دی همغه بس بولم.

بدر وويل: زه ستا غوښتنه نه ردوم، خو زه باور لرم چې ستا ليکنه به ستا تر ژبې زيات اغيزه ونه لري.

بدر بن مغيره لاسونه وپړکول، يو سپاهي د ننه ورغی، بدر وويل: دی بوځئ، په يوه ساتلې کوټه کې يې د هستوګنې بندو بست وکړئ. د خوراک، څښاک او خوب خيال يې ساتئ، د ليکلو سهولت ورته برابر کړئ، خو په څارنه کې يې غفلت مه کوئ.

دايي وويل بيا يې ابوداود ته مخ ورواړاوه:

تاته هم دا هدايت کوم چې له دې ځايه د تيښتې هڅه بې ګټې ده، ابوداود له څه ځواب ورکولو پرته له سپاهي سره ووت، په دروازه کې څلور توره ايستلي نور سپاهيان هم ورسره ملګري شول. تر لږ ځنډه بشير، بدر او منصور چوپ يو بل ته کتل بدر د انديښنې په حالت کې اوچت شو، او د کړکۍ مخې ته ودريد بهر ته يې وکتل له خپل زړه نه يې پوښتل: ايا دا امکان لري، ايا داسې کيدای شي؟ خپل ضمير ته يې د زرګونو ځله داد ورکولو سره سره په اور کې د ربيعي د سوځيدو تصور پرې لرزه راوستله، د زړه درزايي ويل: له ربيعي نه دا لرې نه ده ربيعه د خپلې آبرو د ساتنې په خاطر تر ځان تيريدلی شي، دا خو ورته اسانه ده چې يو پوځي افسر ووژني، د هغې له اسلام سره مينه ده، هغه په هر خومره لويه محکمه کې د حق د غږ اوچتولو جرئت لري. مګر نه نه، ابوداود دوکه باز او مکار دی، دا هر څه يوه دوکه ده، منصور جګ شو ورغی د بدر په اوږه يې لاس کيښود ويې ويل: بدره! که دا خبره رښتيا وي نو په دې بايد داډه وي چې د لوښه يو ديوال هم زموږ لاره نشي بندولی.

بدرناځاپه مخ ورواړاوه ورته ويې ويل: په لوښه کې د دوو نجونو ژوند په غرناطه کې دلکونو نجونو له ژوند نه ارځښتناک نه دی، هغو غازيانو د ټول قوم بار په خپلو اوږو اخستی دی. زه به د خپلې اوږې بار د دوی په اوږو ورونه غورځوم.دا معامله به يوازې زما او بشير تر ذات پورې محدوده وي. دواړو بشير ته وکتل هغه جګ شو ودريد، د هغه له څيرې نه د خيالونو اټکل نه کيده، په څيره کې يې د هغه توپان اغيزې نه ښکاريدې چې دده په زړه کې يې څپې وهلې، لږ ځنډ يوه لوی کمره په څير دريدلی ؤ بيا يې

وویل: زه تیپیان گورم، او بهرته ووت.

لږ څه وروسته منصور بدرته وکتل ویې ویل: که ابوداود ته په دې قانع کړې وي چې دده خبر سهې دی نو په لوشه به زموږ حمله ډیرې ښې نتیجې ولري، اوس هم زموږ په مخکې همدا مسئله ده چې د فردیناند پام دوو محاذونو ته واوړي.

*****

(٤)

سبا ته بدر، بشیر، منصور او څو نورو افسرانو ناشته کوله، چې یو سپاهي په ویره او وارخطایی کوټې ته ورننوت ویې ویل چې ابوداود په خپله کوټه کې په غولي پرمخې بې هوشه پروت دی. دوی په منډه د هغه کوټې ته ورغلل.

ابوداود پرمخې پروت ؤ. بشیر بن حسن د هغه په تبضونو لاس کیښود او بیایې زر راکښیناوه او سترگې یې وکتلې ویې ویل: دی مړشوی دی. زما په گومان چې زهر یې خوړلي دي. د کوټې په یوه کونج کې په یو وړوکې میز قلم، مشوانی او څو پاڼي کاغذونه پراته وو، بدر بن مغیره څو پاڼې چې د ابوداود د لاس لیکنه وه واخستې، سپاهیانو د بشیر په اشاره ابوداود جگ کړ په کټ کې یې څملاوه، بشیر بن حسن یې د جیبونو له پلټلو وروسته له یوه جیبه یو وړوکې زرین ډبلې وموند، د هغه سرېې پرانست ویې کوت بیایې وویل: هغه داسې زهر خوړلي چې تر اوسه یې دوا نشته.

د کلا نور سپاهیان هم ډله ډله ددې کوټې دوره په مخه کې راغونډ شول. بدر له بشیر او منصور پرته ټول له کوټې نه وایستل او وروپسې پورې کړ بیا یې وویل: بشیره! موږ تیر وتلي وو، دا د هغه لیك دی ویې لوله، بشیر ظاهراً په بې پروایی کاغذ ته لاس وراوږد کړ خو د څو جملو له لوستلو وروسته یې ټول پام د لیك لوستلو ته واوښت.

بدر وویل: بشیره! په لوړ غږ یې ولوله ما یوازې څو کرښې لوستې، بشیر را بیدار غوندې شو خپلو ملگروته یې وکتل او په لوړ آوازیې د لیك په لوستلو پیل وکړ، د بدر بن مغیره په نامه د ابوداود د وروستنی لیك مضمون داسې ؤ:

زما لیك به تاته داسی وخت رسیږی چې زه به په دې دنیا کی نه یم، د داسی ذلیل مرگ پرته ماته دا گرانه وه چی تا پردی باوری کړم چی د ربیعی او انجیلا په اړه زما خبر رښتیا دی، او زه د همدی لپاره چمتو شوم او راغلم.

زما په مرگ به هغه سپکی هیلی او ناپاکی ارادی ختمی شی چی.زه یی ستاسو په نظر کی یو غدار او وطن فروش ښودلی وم.

حقیقت دا دی چی هغه ابوداود چی د غرناطی د حکمرانی خوبونه لیدل او د خپل قوم په لاشونو یی ځان ته د محل جوړولو هیلی درلودی له نن نه څو ورځی وړاندی مړ شوی ؤ، هغه هغه وخت د خپلی مړی په خپه کولو مجبور شو. چی فردیناند یی د لمړنو په باب د رحم درخواست رد کړ. او هغه ابوداود چی اوس یی مړی ستاسو په مخکی پروت دی تیره شپه د یوه پلار په حیث تاسوته راغلی ؤ. ځکه خو زما دوهم مرگ د یوه پلار مرگ دی. او له مرگه مخکی چی زه څه لیکم، دروغ ماته هیڅ گټه نه لری ځکه خو ټول، رښتیا لیکم او په همدی زما اروا ډاډه کیږی. ته زما په باب یوازی دومره پوهیږی چی الحمرا ته می راوغوښتی او د وژلو لپاره می دسیسه درته جوړه کړه، خو زما گناهونه تر دی ډیر زیات دی. زه ستا د پلار قاتل یم. هغه ته ما لیك استولی ؤ او طلیطله ته می راوغوښت. لومړی ځل چی زه تاته د میلمه په ښه راغلی وم د فردیناند جاسوس وم. او د شپی له لوری چی پر کلا دښمن حمله وکړه زما په اشاره وه. په الحمرا کی موسی ما بندی کړ، ابوعبدالله وطن پلورنی ته ما چمتو کړ، په غرناطه کی د جهاد پر خلاف د تبلیغ لپاره چی کوم جاسوسان استول شوی هغوی ټول ما روزلی دی. تا له مانه پوښتنه وکړه چی انجیلا او ربیعی ته به کله سزا ورکوی او ما درته ویلی چی هغوی به راتلونکی میاشت تر څلورمی نیټی پوری ژوندی وسوځول شی، ته به پردی خبره حیران وی چی عدالت هغوی ته دومره مهلت ولی ورکړی، که د شپی مهال ما ددی سبب درته ویلی نو تاسو به پر ما نور هم بدگمانه‌شوی وای. ما د یوی میاشتی مهلت په بدل کی له فردیناند سره دا وعده وکړه چی که بدر بن مغیره ژوندی وی نو زه به یی په دی موده کی په کومه پلمه ستا په مخکی حاضر کړم. ما له هغه سره دا ژمنه هم وکړه چی

د غازیانو په لیکو کی به گډوډی واچوم ددی په بدل کی فردیناند له ماسره د ربیعی او انجیلا د ژوند ژغورلو وعده وکړه.

سیاستمدار ابوداود بنایی هیڅکله هم پخپلو گناهونو اعتراف نه وای کړی، خو د انجیلا او ربیعی پلار خپله سنه په دی کی وینی چیُ له مرگه وراندی له خپلی څیری نه تول نقابونه او پردی وغورځوی.

زمانه وروسته که ستاسو په کوم تدبیر د هغو مجونو ژوند بچ شی نو ربیعه تاته او انجیلا بشیر.بن حسن ته سپارم.

زه له یوی مودی پر دی پوهیدم چی هغوی تاسو دواړه خپل ملگری او ساتونکی غوره کړی یاست. خو زما د ژوند په مقصدونو کی د دوی د هیلو او غوښتنو د درناوی ځای نه ؤ. ما د یوه پلار په نظر یوازی هغه وخت دوی ولیدی چی خبر شوم د لوشه محکمی دوی ته د مرگ سزا ورکوی، زه د دوی د ژغورنی لپاره تاسوته د عذر اړتیانه وینم، تاسو پوهیږی چی له ماسره د انجیلا او ربیعی اړیکی د وینی اړیکی دی، او زما په مرگ به دا اړیکی هم وشلیږی. زه به د دوی انجام نه وینم، د اور د لمبو له منځه به د دوی کریږی زما غوږوته نه رارسیږی، که زه ژوندی وای هم دوی به د مرگ په شیبو کی دا اندیښنه نه کوله چی له خپل پلارنه جدا کیږی، د هغوی زما له دنیا سره هیڅ زړه نه لگیده، د هغوی زړونه په هغه دنیا کی وو چی ته او بشیر ساه پکی کاږی. د هغوی زما له خیالی مانیو سره هیڅ اړیکی نه وی، د لوشه د والی مانیءپه پریښودو به یی په زړه کې هیڅ خفگان نه وی، د لرگیو په سوځیدونکی انبار کی به دوی یوازی د هغو درو په تصور کی ورکی وی چی د خپلو سرگردانو ارواو لپاره یی د امن ځای باله، دوی به د افق په لور گوری او وایی به بدره ، بشیره! تاسو چیرته یاست؟.

تاسو چی د ژوند د سمندر په کوم تل کی یو بل سره موندلی زما نظر هغه ته نه شی رسیدای، زه یوازی دومره پوهیږم چی هغوی ستاسو په خاطر په هغه سمندر کی غوټه وهلی. اوس که د دوی د ژوند دیوه مړه کیدونکی ده سبب یی دا دی چی تاسو له توپانونو سره د لوبیدلو هیله ورسره پیدا کړی وه. هغه غیرت چی انجیلا او ربیعه یی د جان مایکل وژلو ته چمتو کړی ستا او بشیر انعام ؤ.

هغه حوصله چی یوی نجلی‌په کمزورو لاسونو کی د برچی چلول زده کړل، هغه ژبه چی په محکمه کی یی بغاوت کوونکی وینا واوروله، ستاسو د خیالونو ترجمانی وه.

ما ربیعه اوانجیلا په بندی خانه کی وته لیدای شوی، خو یو سړی چی هغوی لیدلی وی ماته وویل چی هغوی په خپلو کړونه پښیمانه وی او نه خفه، د هغوی دا ایمان دی چی که خدای(ج) ته یی ژغورل منظور وی نو د اور لمبی به ورته گلزار کړی.

بدر او بشیره! تاسو له مانه ښه پوهیږی چی د دوی په زړونو کی د ایمان دغه لمبی چا بلی کړی.

که تاسو ددی ټولو خبرو ذمه واری له اخستلو ته انکار نه کوی نو زه وایم چی د ربیعی او انجیلا معامله ستا او بشیر معامله ده، او ماته د هغوی په باب د څه اندیښنی او پریشانی اړه نشته. زه د دوی د ژغورنی مسؤلیت ستاسو پر اوږو در اچوم او پخپله له دی ذمه واری نه ځان خلاصوم. زه دا نشم درته ویلی چی څه ور یی ځان ژغورلی شی، دا سوچ ستاسو کار دی، زه د هسپانیی د راتلونکی په باب څه ویل نه غواړم، وخت ثابته کړه چی تر ننه پوری چی ماڅه کړی او څه می په سوچونو کی وو غلط وو. ما د ځان لپاره گلان غوره کړل او خپل اولس ته می ازغی وغورځول. خو زما برخه گلان د فردیناند د ملنی زینت شول. زما لاس او پښی په ازغیو ټپی شول، او د اولس انجام ماته معلوم نه دی. زما سیاست ختم شوی دی، زه د ذلت او نامرادی په مرگ مرم، تاسو به زما ځان وژنه د کرکې وړ وبولی. خو زه نن پر دی حقیقت وپوهیدم چی د عزت مرگ یوازی د هغو خلکو لپاره دی چی د عزت ژوند یی غوره کړی وی ما د خپلی میرمنی په باب څه ونه ویل، ما هغه د یادولو وړ ونه بلل‌هغی د انجیلا د ژغورلو لپاره د ربیعی پر خلاف گواهی ورکړه، که هغی د عدالت د پریکړی له اوریدو وروسته زهر نه وای خوړلی نو ما به په خپلو لاسو د هغی مری‌خپه کړی وه.

ددی لیك په پای ته رسولو ما د ژوند د کتاب وروستی کرښه ولیکله.

«ابوداود»

اوښکې او موسکا

د لمر لویدونه لږ د مخه د لوښې د ښار ته بهر په یوه پراخ میدان کې د زیاتو لرګیو او بوټو په انبار ربیعه او انجیلا تړلې وې، تر دوی په زرګونو تنه نارینه او ښځې راچاپیر وو، دوی دواړه یو بل ته نژدې په لرګیو تړل شوي وې، د انبار څنګ ته نژدې د راهبانو یوې ډلې د سپیڅلې مریم د حمد او ستاینې سندرې ویلې، خلکو په ناکراري د لمر لویدو انتظار کاوه د لوښه والي دان لویې او نوې پادرې په وار وار افق ته کتل، خلك پوهیدل چې تر لمر لویدو پورې به د فردیناند د وروستې حکم انتظار کیږي، که نوی حکم راونه رسید نو انبار ته به اور ورته کوي. دوه تنه سپاهیان بل مشالونه د لرګیو انبار ته نژدې ولاړ وو.

ربیعې او انجیلا ته د خپل انجام په باب هیڅ شك نه و خو دوی ته د اور لګولو د ځنډ سبب معلوم نه و،

انجیلا وویل: ربیعې زه له مرګه ډیره ویریدم، خو اوس داسې حس کوم چې مرګ دومره وهمناك شی نه دی څو دا انتظار ماته ډیر ګران اولزغم نه وتلی دی. دا خلك څه شي ته انتظار کوي؟

ربیعه:زه پخپله حیرانه یم، لمر په لویدو دی خو ښایې، ...

انجیلا: ښایې څه؟

ربیعه: هیڅ نه انجیلا، ما فکر کاوه چې ښایې تقدیر د لوښه د محکمې پریکړه رد کړې وي.ـ وګوره لمر چې چیرته و همالته دریدلی دی.

انجیلا وویل: ربیعې! دا د خیالي امیدونو د تکیې وخت نه دی.

ربیعې وویل: ما یوازې دا ویل چې خدای(ج) د انسان د هرې پریکړې بدلولو توان لري، او کله چې د اور لمبې ماته رانژدې شي هم زه به همدغسې وایم.

انجیلا: ربیعی! دا زما هم ایمان دی، خو اوس د مرگ دروازې ته څوګامه پاتې دی، دعا کوه چې پښې مې ونه لړزیږي.

ربیعی وویل: د اسلام هره لور به په تا ویاړ ی.

انجیلا: دعا کوه ربیعی ماته تسلی راکړه.

ربیعی آسمان لوری ته وکتل او وې ویل: ای د سزا او جزا مالکه! موږ ته تینګار او حوصله راکړه، ته زموږ بې وسې وینې، ته مو له کمزوریو نه خبر یې، خو خدایه! نوروته زموږ کمزوري مه ښکاروه. زموږ مظلومیت یوازې ستا د رحمت دروازه ټکوي، دا خلك دې زموږ کړیږي وانه وري.

ربیعی لا دعا کوله چې له لرې پنځه تنه سپاره. راښکاره شول او خلکو شورماشور ګډ کړ: هغوی راغلل!

خلکو د سپرونه راچاپیر شول، اوس د لرګیو د انبار په لوری د هیڅا پام نه ؤ. سپرو د قسطلې د سپاهیانو جامې اغوستې وې، خلکو له دوی نه پوښتل: معظم تولواك څه حکم جاري کړی دی؟ تاسو دومره ولې ناوخته شوي د لوښه والي او پادري د خلکو په منځ کې ځان ته لاره وکړه او وراندې تیر شول، ستایونکو راهبانو هم په ګڼه ګونه کې د نویو راغلیو سپرو خواته مخه وکړه، خو په دوی کې یو راهب همغسې د انبار ترڅنګ ولاړ ؤ او د ستاینې سندرې یې زمزمه کولې، د نورو راهبانو په څیر د هغه بدن هم په سپینه قبا کې پټ ؤ. دده د غږ په اوریدو د انجیلا او ربیعی ورپام شو. په سندرو سندرو لړ نور هم هغوی ته وروراندې شو، او له خپل سرنه یې درنه پرده لرې کړه. تر یوې شیبې پورې د ربیعی او انجیلا په خپلو سترګو باور نه کیده، په حیرانۍ یې هغه ته کتل، دا بدر بن مغیره ؤ، ناڅاپه یو بل راهب هم د هغه څنګ ته راغی، د هغه له غږ نه معلومیده چې په ژوند کې د لومړي ځل لپاره سندره وایي، هغه له خپل ملګري سره د سندرې غبرګولو هڅه کوله، خو پر دې سربیره به یې کله غږ ډیر خپ او کله ډیر اوچت شو، دا بشیر بن حسن ؤ. د لمر د وروستیو وړانګو سره ربیعی او انجیلا د خپل تقدیر پر آسمان د امید دوه روښانه ستوري لیدل، د زړونو درزا چې لږ راتیته شوه، نو ربیعی یوې او بلې خواته له کتلو وروسته وویل: تاسو زموږ په خاطر ځانونه مه وژنئ، د خدای (ج) په خاطر ورځئ!

بدر په خپلو شونډو ګوتی کیښودی او هغی ته یی د چوپ کیدو اشاره وکړه. او بشیر یی تر مټ ونیو همغسی یی سندری ویلی او د ګنی ګونی په لوری ورغی.

دان لویی په ډیر زحمت تر سپاهیانو راچاپیره ګڼه ګونه غلی کړه او سپروته یی وویل: تاسو ډیر ناوخته راغلی موږ انبار ته اور ورته کاوه، څه حکم مو راوړی؟

یوه سپاره وویل: موږ له والی سره خبری کول غواړو.

دان لویی غوسه شو ویی ویل: زه پخپله والی یم.

سپاره په داډ ځواب ورکړ: تولواك ته عزل کړی یی، لږ څنډ وروسته به کاونت انتونیو له فرمان سره راورسیږی. هغه موږ ته امر کړی دی چی د ابو داود د لونو سزا وځنډوو، موږ په بیړه دلته راورسیدو کاونت انتونیو به لږ ځنډ وروسته رارسیږی. او تاسوته به د پاچا وروستی فرمان اعلان کړی.

دان لویی نژدی ؤ چی بی هوښه شی، خلکو د مایوسی په حالت کی کله دان لویی، کله پادری او کله سپاهیانو ته کتل.

بالاخره پادری وویل: د تولواك لیکلی حکم زموږ سره شته دی. او هغه دا دی چی که تولواك د لوشه د محکمی پریکړه کی د څه بدلون ضرورت احساس کړی نو نن به تر لمر لویدو پوری بل فرمان رارسیږی، او که تر لمر لویدو پوری بل فرمان راونه رسیدو نو داسی وګنی چی اعلیحضرت د محکمی له پریکړی سره موافق دی. اوس لمر لویدلی دی د پاچا کوم ایلچی له بل فرمان سره تر اوسه نه دی رارسیدلی، ځکه خو که دان لویی انبار ته د اور اچولو حکم وکړی نو خپل فرض به پوره کړی، که ته ایلچی وی نو د تولواك فرمان راښکاره کړه، که نو نو موږ څه خبری اوریدو ته تیار نه یو.

سپاره ځواب ورکړ: موږ له ایلچی سره راغلی یو، او دا والی بر طرف شویدی. پادری وویل: خو تر څو د پاچا فرمان ده ته نه وی رسیدلی، د هغه په اختیاراتو او صلاحیتونو کی کمی نه راځی. که پاچا سلامت ربښتیا کاونت انتونیو ته کوم فرمان ورکړی او رالستولی یی وی او هغه په سهی مهال راونه رسیدای شو ددی مسئولیت د همغه پر غاړه دی. دان لویی خو ددی مسؤل نه دی دان لویی ته تر ماښامه د انتظار حکم ؤ او اوس ماښام

شوي دي.
سپاره ځواب ورکړ: موږ يې ددې لپاره رااستولي يو چې د هغو نجونو ساتنه وکړي او موږ به د سرونو په بدل دا کار کوو.
پادري او والي پريشانه شول او خلکو ته يې کتل، خلك ددې زغره اغوستونکو سپرو په مداخله خوښ نه وو، ځينې خلکو د ګنې ګوڼې د احساساتي کولو او پارولو هڅه وکړه، خو د فردیناند پر سپاهيانو چا د لاس اوچتولو جرئت ونه کړ، کله چې دان لويي د خلکو زياتره ويريدلي وليدل نو له ده سره روغبړ کوونکي سپاهي ته يې وويل: زه نه پوهيږم چې ته څوك يې او دا خبره دې څومره سهي ده. زه لږ نور انتظار کوم خو که ستا خبر دروغ شو نو د بدترينې سزا لپاره ځان تيار کړه. کاونټ انتونيو د قرطبې والي دی. زه نه پوهيږم چې هغه دلته د څه لپاره را استوی او ما کومه غلطي کړې چې برطرف کيږم؟
سپاره ځواب ورکړ: امکان لري پادشاه سلامت ته ابوداود ستا په اړه شکايت کړی وي، په هر صورت تر لږ ځنډه به دا معامله سپينه شي. کاونټ انتونيو رارسيدونکی دی، تر هغه وخته به موږ په انبار پهره کوو، کاونټ انتونيو دا انديښنه ښکاره کړه چې خلك په احساساتو رانه شي او له بنديانو سره به بد چلن ونه کړي.
دان لويي وويل: د انبار شاوخوا زما د سپاهيانو پهره کافي ده.
سپاره وويل: که کاونټ انتونيو د انبار په شاوخوا کې د خلکو د ومره لويه ګڼه ګوڼه وګوري پر موږ به غوسه شي، دا به غوره وي چې خلك لږ لرې شي.
دان لويي ډير تونډ خويه سړی ؤ، خو د خپلې برطرفۍ د خبر په اوريدو يې جوش او ولوله سړه شوه. هغه په زړه کې په وار وار له ځانه پوښتل چې ولې يې برطرف کړی دی؟ له ده نه څه ګناه پيښه شوې ده، ده ته يې د شاندارو خدمتونو دا بدله ولې ورکړه، دده په ګومان د ملکې ازابيلا سپارښت د ابوداود جادو ماتولی شو او غوښتل يې والوزي او ژر تر ژره ملکې ته ځان ورسوي. او کله چې سپرو د نيزو په ځلولو سره خلك د لرګيو له انبارنه په شا کول ده هيڅ مزاحمت ونه کړ، او چې د والي په مزاج کې

پادري دا بدلون ولید د هغه غوسه هم تر ډیره حده سړه شوه.
اوس هغه پخپلو خبرو پښیمانه ؤ او د سپاهیانو په شاوخوا کی به گرځیده، هر یوه ته به یې په وار وار ویل: گوری که تاسو د کاونت انتونیو لیکلی حکم راوړی وای نو داسی خبری به نه کیدلی. په هر حال اوس به هغه راورسیږی. تاسو هغه څومره لری پریښود؟ ډیر ځنډ وشو اوس خو هغه دی سپوږمی هم لویدوته نژدی ده. هغوی چیرته لاره نه وی غلطه کړی.
هلته ډان لویی پخپله پر خلکو پټکی کړلی او شاته یی شړل د ځلورمی شپې سپوږمی خپل لنډ مزل وهلی ؤ او ورو ورو د شپې تیاره زیاتیده، بدر بن مغیره او بشیر بن حسن د راهبانو په جامه کی تر انبار راتاویدل، د ښار کوتوال هم په ډیره هوښیاری د لرگیو تر انبار چکر واهه. بدر بشیر ته وویل: ته دده پام ځان ته واړوه، ماته هوښیار سړی ښکاری. بشیر.ور وراندی شو کوتوال ته یی وویل: دا څومره د افسوس خبره ده تر اوسه پوری د کلیسا پریکړی او محکمی دومره سپکاوی نه ؤ شوی.
مشال لرونکی هم سپرو له انبار نه لری شړلی وو، ځکه خو کوتوال د خپل مخاطب څیره سهی نه لیدله. پوښتنه یی وکړه ته څوك یی؟ بشیر راسنبال شو ویی ویل: زه د طلیطلی د عبادتځای راهب یم.
کوتوال: دلته څه ډول راغلی؟
بشیر: زه اشبیلیی ته روان وم. دا تماشامی چی ولیده راوگرځیدم، داشبیلیی پادری زه د علاج لپاره ورغوښتی یم. ما له تاسه دا پوښتل غوښتل چی که پاچا حکم ورکړی وی نو د داسی درانه جرم په اړه د کلیسا محکمه خپله فیصله بیرته واخلی؟
کوتوال ځواب ورکړ: کلیسا ته د خپلی پریکړې اخستلو ضرورت نشته، پاچا به پخپل فرمان دا پریکړه منسوخه کړی.
بشیر: دا به د کلیسا سپکاوی وی.
کوتوال: پاچا د کلیسا په درناوی تر موږ ښه پوهیږی.

* * * * *

کله چی بشیر بن حسن له کوتوال سره خبری کولی، بدر بن مغیره له شانه ربیعی ته ورنژدی شو د لاسو او پښو، رسی یی ورغوځی کړی ورو یی ورته

وویل: ربیعي! په اس سپریدلی شې؟

ربیعه چې له رسیونه خلاصه شوه د ځواب پر ځای یې مخ ورواړاوه او ورته ویې کتل،

بدر وویل: اوس نه ربیعي! لږ ځند نوره هم همغسې ودریږه، ربیعه همغسې له لوی لرګي سره نیغه ودریده.

بدر بیا وویل: ته به نن تر توله شپه سفر کوې، ته په آس سپریدلی شې که نه؟ ربیعې د خپل زړه په درزا د قایو کولو هڅه وکړه ویې ویل: له تاسره یو ځای؟

بدر: هو له ماسره!

ربیعه: زه به له تاسره یو ځای د سفر د اوږدیدونه شکایت ونه کړم.

بدر: انجیلا هم په آس سپریدلی شي؟

ربیعه: انجیلا تر ما ښه آس ځغلولی شي.

بدر: ډیره ښه ده ته چمتو اوسه.

له دې نه وروسته بدر انجیلا ته ورنژدې شو د هغې رسی یې غوڅې کړې او بیا یوه سپاره ته ورنژدې شو ویې ویل: زر کوه ماته خپل کمند راکړه.

سپاره د خپل زین نه کمند خلاص کړ او بدر ته یې ورکړ، په دې ځند کې له لرې د آسونو د پښو ترپهار اوچت شو، او دخلکو تول پام هماغه لورې ته وړاوښت، بشیر بن حسن تر اوسه د کوتوال پام له یوې بلې خوا په خبرو اترو ځان ته وراړولی ؤ. خو چې د اسونو د پښو ترپهار یې واورید ویې ویل: سپیڅلې پلاره لکه چې هغوی راورسیدل، ما ویخښه خو سبا ته د روانیدو نه وړاندې ما خامخا ووینه.

د بشیر د ځواب اوریدو نه وړاندې کوتوال وړاندې په منډه ولاړ، پادري او والي اوس له یوه سپاره سره خبرې کولې. والي ویل: ماته داسې ښکاري چې له کاونت انتونیو سره پوځ راروان دی.

سپاره وویل: له هغه سره به د پنځو سوو تنو په شاوخوا کې وي. پادري وویل: مګر زه د دغه کسانو د راوستلو په وجه ونه پوهیدم بدر ور وړاندې شو ویې ویل: ددې سبب زه درته ښیم. زما سره راځه!

پادري وویل: ته څوک یې؟

بدرو ویل: ته مانه پیژنې؟

پادري وویل: په تیاره کی دی خیره سمه نه وینم، او ستا غږ هم ماته پردی دی.

بدر وویل: سپیڅلی پلاره! زه به لومړی تاته یوه ضروري خبره وکړم بیا به تاته د څه پوښتنې کولو ضرورت پاتې نه شي.

پادري وویل: نو هغه څه خبره ده چې ته یې د والی دان لویی په مخکی ماته نشې کولی؟

بدر ځواب ورکړ: له هغه نه به بیا وروسته معذرت وغوارم ته راځه زه یوازې تا ته یوه مهمه خبره کوم.

بدر پادري تر مټ ونیو او هغه زړه نازړه د پریشانی په حالت کی ورسره روان شو. څوګامه وړاندی بشیر ولاړ ؤ. بدر یې چې ولیده ورنږدی شو، پادري وویل: هغه خلك رانژدی شول وایی څه وایی! زما مټی پریږدی.

بدر د هغه مټ په خپلو اوسپنیزو پنجو کی کلك کړ ویې ویل: چوپ اوسه!

تر یوی شیبې پوری د پادري حالت خراب شو، بدر بشیر ته وویل: دا بوزه او دا رسۍ هم درسره واخله، له دی نه نیمایی د والی لپاره پریږده، اوس هغه هم راولم.

پادري د شورماشور هڅه وکړه، خو د بشیر خنجر یې چې خپل شارګ ته نژدی ولید له خولی نه یې څه غږ ونه شو وتلی او د بشیر په مخ کی چوپ روان شو.

د آسونو د پښو غږ اوس ډیر رانژدی شوی ؤ، دان لویی همغی خواته روان ؤ چې بدر تر مټ ونیو او په پوښتیویې خنجر ورکیښود ویې ویل: له ماسره راځه! که دی د څه شورماشور هڅه وکړه نو... بدر د خه ویلو پر ځای د خنجر څوکه دده په پوښتیو ورچوخ کړه. او دان لویی بې وسه له هغه سره روان شو.

سپرو اوس د کوتوال سپاره هم له انبار نه لری کړی وو او د هغوی د نور لری شړلو هڅه یې کوله، هغوی ګړندي له انبار نه راښخیدل او د کوتوال سپاهیان به شاته تلل د آسونو له ټکر نه یې ځانونه ژغورل.

بدر ربیعه یوې خواته کړه او د هغه پر ځای یې والي په ستني پورې وتاړه، په دې ځند کې بشیر پادري د انجیلا پر ځای تړلی ؤ، له بله پلوه پنځوس تنه چې ګڼې ګوڼې ته نژدې شول د تکبیر ناری یې اوچتې کړې. او ګڼه ګوڼه یې د نیزو په څوکو له مخې نه لرې کړل. خلك له ډیرې وارخطایي او پریشانی نه په یو بل ورغورځیدل، د لوښه د پولیسو سپاهیانو نور د لرګیو د انبار نه پام واړاوه او په یوه او بله خوایي وارخطا منډې وهلې.

د انبار شاوخوا سپاهیانو څلور تنه له خپلو آسونو نه پلی شول بدر بن مغیره د راهب چپنه وایستله او په انبار یې وغورځوله، په یوه توپ په آس سپور شو په پاتې څلورو اسونو بشیر، ربیعه اوانجیلا سپاره شول. بدر وویل: بشیره! ته له ربیعې او انجیلا سره څه هلته زموږ انتظار کوه، موږ به هم لږ وروسته در ورسیږو ، بیړه کوه. بشیر د آس جلب وګرځاوه، بدر پنځم سپاره ته غږ وکړ: ته هم له دوی سره ولاړ شه.

بشیر او هغه سپاهي ربیعه او انجیلا ورسره ملګري کړل او په یوه خوا ووتل. بدر بن مغیره آس ته پونده ورکړه د یوه سپاهي نه یې بل شوی مشال واخست او د لرګیو انبارته یې ورووغورځاوه ، په انبار کې د اور لګیدو لپاره وچ واښه راتول شوي وو. اور بل شو، والي او پادري په زوره زوره چیغې وهلې، خو په دې هنګامه کې د دوی د غږ اوریدونکی څوك نه وو. په میدان کې د محشر ننداره وه، حمله راوړونکو سپرو د خپلو نیزو په څوکو د خلکو د شړلو او ځغلولو هڅه کوله. خو خلك یو له بل سره ټکر کیدل او ډیر بد ټپیان شول، په تیاره کې د لوښه اوسیدونکو داسې ګڼل چې په زرګونو سپاهیانو حمله پرې کړې ده، د کوتوال او د هغه د پوځیانو درك نه ؤ. ځینې خلکو د اور په لمبو کې په انبار کې د پادري او والي ځیرې وپیژندلې خو چا د دوی د ژغورلو او مرستې ضرورت احساس نه کړ.

لږ ځند وروسته میدان خالي شو، بدر د سپرو له منظم کولو نه وروسته وویل: زموږ کار پای ته رسیدلی دی. د بیرته ستنیدو لپاره موږ ته د تازه نفسه اسونو ضرورت دی. او په لوښه کې د آسونو کمی نشته، موږ باید په یوه ساعت کې د ننه بیرته ستانه شو. آیا تاسو چمتو یاست؟

د منصور بن احمد غږ واوریدل شو: موږ تیار یو!

بدر: راځی!

*****

(۳)

له نژدی دری میله مزله وروسته بشیر او د هغه ملگری د یوی صومعی (د عیسوی صوفیانو د ذکر، حلقی، روزنی او ورد خونه) د څلورو دیوالو په درشل ودریدل، دوه تنو راهبانو په دروازه کی‌د‌دوی انتظار کاوه، هغوی بشیر بن حسن وپیژاند د ننه یی چاته د دروازی خلاصولو غږ وکړ، پهره دار د ننه دروازه خلاصه کړه. د خانقاه په انگړ کی دری تنه نور راهبان ولاړ وو، هغوی د دوی د آسونو جلبونه ونیول، انجیلا او ربیعه له بشیر سره یوی کوټی ته ننوتی کوټه په قیمتی سامان سمبال وه، له چت نه نقرئی فانوس راځړیده د مرمرو په غولی د یوه میز شاوخواته آبنوسی کرسی‌ږدی، د میز په منځ کی په یوه شمعدان اته شمی بلیدی.

بشیر وویل: سمدستی همدا زموږ کور دی، تاسو تر لږ څنډه آرام کولی شی.

انجیلا په وارخطایی وویل: په دی خانقاه کی!

بشیر په موسکا خپل کوټ وکیښ او یوه لوری ته یی وغورځاوه ویی ویل: دا خانقا له تیرو دری ورځو راسی زموږ په واك کی ده. دا راهبان چی تاسی گوری زموږ خپل خلك دی او د خانقاه اصلی اوسیدونکی د پاسنی پوړ په یوه کوټه کی بند دی تاسو به وږی شوی یاست!

انجیلا ربیعی ته وکتل او بیایی بشیر ته مخ واړاوه ویی ویل: که دا ستاسو کور وی او بی تکلفی د اخلاقو خلاف نه گڼل کیږی نو زه خو وایم چی له لوږی می د خور وضعه خرابه ده.

ربیعی وویل: زما ورور د اندلس تر ټولو لوی طبیب دی، هغه به په دی کی غلطی ونه کړی چی زموږ دواړونه کومه‌ډیره وږی ده؟

بشیر وویل: زما دواړه میلمانه له لوږی نه پریشانه دی، دایی وویل او بیایی لاسونه وپړکول یو راهب د ننه ورغی، بشیر ورته وویل: د دوی لپاره ډوډی‌راوړی او چیني مو وغورځوی نور ددی ضرورت نشته.

لږ څنډ وروسته هماغه راهب په خپلو سپاهیانه جامو کی راغی په لاسو

کی یی یو لوی پتنوس را اخستی ؤ. په پتنوس کی پر ډوډۍ برسېره د پسه یو روغ کباب شوی ورون ؤ. ورپسی بل سپاهی راغی هغه یو پتنوس له منو او انګورو نه ډك پر میز کیښود بشیر جګ شو ویی ویل: تاسو په آرام ډوډۍ وخوری زه بلی کوټې ته ځم.

ربیعی وویل: تاسو یی نه خوری؟

بشیر ځواب ورکړ: زه یی له نورو خلکو سره خورم، بهرته ووت او په برنډه کی لږ وړاندی ولاړ او بیا یوی بلی کوټی ته ننوت، هلته څلور تنه ناست وو، د بشیر په لیدو اوچت شول ده ورته وویل: تاسو ډوډۍ خوړلی ده؟

له هغوی نه یوه تن ځواب ورکړ: هوکی خو ابومحسن نه ده خوړلی، بشیر وویل: هغه به پاس له لوی راهب سره بحث کوی؟

سپاهی په خندا شو بشیر وویل: ښه هغه راوله او موږته ډوډۍ راوړه.

نیمه شپه د بدر بن مغیره ملګری هم دی خانقاه ته ننوتل. په هغه لږه موده کی دوی د غوره آسونو تر لاسه کولو نه علاوه د هغوی پوځی قرارګاه ته اور واچاوه، په ښار کی یی د خزانی په راوړو او دوالی د مانۍ په سوځولو اکتفا وکړه. ربیعه، انجیلا او د دوی نور څوارلس تنه ملګری په خانقاه کی د دوی له راتګ نه د مخه تیار ناست وو.

د کوچ له امر نه وړاندی بدر ابو محسن ته وویل: ابومحسنه! زموږ کار په لوشه کی پای ته ورسید، ووایه ته کامیاب شوی که نه؟ پر دی منصور بن احمد وخندل، ابو محسن لږ خجالت غوندی شو ویی ویل: په خدای (ج) سوګند هغه بلکل خر دی. تاسو هسی زه دلته پریښودم، هغه پخپله ماته وویل چی لږ لږ د اسلام په صداقت قایم یم، تاسو ځی خو ماته لږ تبلیغ وکړی بیا ولاړ شی ، خو یوه غرمه ماته معلومه شوه چی دغه بدبخت شراب وخوری بیا له ماسره هسی ساعت تیروی.

بدر وویل: د هغه مری خو به دی نه وی غوڅه کړی؟

ابومحسن: که ستا امر نه وای نو ښایی ما به همداسی کړی وو.

بدر وویل: ښه ده اوس نو راځی.

خپلی امن سیمی ته تر ننوتلو پوری بدر دری ځله په لاره کی دمه وکړه،

دوی به د شپې مزلونه کول او دورځې به له ښارونو نه لرې په هغو خانقاو کې اوسېدل چې دري ورځې وړاندې دوی نیولې وې او د راهبانو په جامه کې یې خپل کسان پکې وو. د دې خانقاوو اصلي اوسېدونکي د لوشه د خانقاه په څېر د دوی په لاس بندیان وو، بدر بن مغیره به چې کومې خانقاه ته ورننوت ملګرو به یې آسونو ته وابه او دوی ته ډوډۍ تیاره کړې وه. په هر پړاو د دوی د خلکو شمیر مخ په زیاتیدو ؤ. او چې کله د فردیناند د هیواد له برید نه اوښتل د ملګرو شمیر یې یونیم سلو تنو ته رسیدلی ؤ.

* * * * *

بدر بن مغیره د غرناطې کلا په یوه کوټه کې په ناکراری قدم واهه په څېره کې یې د پریشانۍ، مایوسۍ او خفګان علامې وې.

ربیعه کوټې ته ورننوته، بدر په ژورو چورتونو کې ډوب ؤ. او چې تر لږ څنډو یې دې ته ورپام نه شو ربیعه یو قدم نوره وروړاندې شوه ویې ویل: تاسو زه رابللې وم.

بدر تکان وخوړ هغې ته یې وکتل ویې ویل: هو ربیعې ماتاته یوه ضروري خبره کوله، کېنینه!

ربیعه په کرسۍ کېناسته ویې ویل: ته ډېر پریشانه ښکارې!

تر لږ څنډه چوپتیا وروسته بدر ځواب ورکړ: ربیعې ما ستا په باب فکر کاوه، د نصرانیانو خلاف جنګ اوس پریکنده پړاوته رسیدلی، زه داسې احساسوم چې نور ستا اوسېدل دلته سمې نه دي.

ربیعه ناڅاپه جګه شوه غوښتل یې څه ووایي خو غږیې په ستوني کې خپ شو، هغه سرټیټه عذر عذر شوه او بدرته یې کتل.

ربیعې کینه، ما لا تر اوسه خپله خبره نه ده خلاصه کړې. ربیعه کېناسته بدر له لږ سوچ وروسته وویل: ته خبر یې چې د فردیناند د اوږدې کلابندۍ په سبب د غرناطې وضعه اندیښمنه ده، د سیرانویدا له لارې چې لږ او ډېر سامان او غذايي شیان زموږ په هڅو هلته ورلیږل کیږي د لکونو تنو ضروریات نشي پوره کولی، خلک له لوږې نه بېتابه شوي اوس یخنۍ راروانه ده، موسی له ماسره فیصله کړې وه چې دې به د غرناطې د پوځ سره د راتلونکې میاشتې په لومړۍ نیټه حمله کوي او په هغه نیټه ما له شانه د

تول قوت سره پر دښمن د حملې وعده کړې وه، موږ پر خپل بری ډاډه وو، خو نن ماته د موسی لیك رارسیدلی. هغه لیکلي چې دابوعبدالله وزیر له فردیناند سره د سولې خبرې اترې پیل کړې، د امیرانو لویه ډله د سولې طرفدار دي. او د غدارانو د هڅو په نتیجه کې اوس په اولس کې هم داسې خلك پیدا شوي دي چې د سولې لپاره ناکراره دي. څرنګه چې د دې خبرې ویره وه چې ابوعبدالله او د هغه ملګری به د حملې په ورځ غداري وکړي او نیت به یې بدل شي ابوموسی دا حمله وځنډوله هغه لیکلي چې د حملې لپاره به کومه بله ورځ وټاکي او بیا به ماته خبر راکوي. موسی له هغو انسانانونه نه دي چې مایوس شي خو ماچې لیك ولوست دا راته څرګنده شوه چې د غرناطې حالات ډیر خراب دي، ربیعې ته پوهیږې چې که خدای (ج) مه کړه غرناطه زموږ له لاسه ووتله، نو د قسطلې سیلاب به په موږ راشي. ځکه خو ماپریکړه کړې ده چې د داسې وخت له راتلو نه مخکې تاسو مراکش ته استوم. پاچا زما د پلار دوست دی، د بشیر او منصور د کورنۍ ډیر خلك هلته دي، هلته به تاسو ته هیڅ تکلیف نه وي.

بدر اوس د ربیعې پر ځای له کړکۍ نه بهر ته کتل.

د ربیعې زړه ولوید، تر لږ ځنډه چوپه ناسته وه، بالاخره یې په ژړه غوني لهجه وویل: نو ...! مراکش ته زموږ د استولو پریکړه کړې ده؟ بدر: نه نه، ته په ما بدګومانی مه کوه، ما له تاسره پر دې موضوع مشوره کول غوښتل او زما امید دی چې ته به زما مشوره ومنې، د ربیعې په سترګو کې اوښکې ډنډ شوې وېې ویل: مشوره! ته ولې داسې نه وایې چې ربیعې ته بې زړه یې، ته د یوه شاهین سره دالوتو ځواك نه لرې، ځکه خو زما دا حکم دی چې له دې ځایه ولاړه شه او موږ تاته اړتیا نه لرو.

بدر وویل: زما په دنیا کې د ازغیو پرته هیڅ نشته او خالق ته په ازغیو کې د مزله لپاره نه یې پیدا کړې.

ربیعې ځواب ورکړ: خدای (ج) زه د اور په انبار کې غورځولې وم او ما د سوځیدو پر ځای د ازغیو د مزله هیله وکړه. ستا د لارې ازغي ماته تر ګلانو زیات رانږدې دي. ستاسره په ملګرتیا کې به زما پښې ونه لړزیږي. او ته دا سوچ ولې نه کوې چې ستا په څیر زه هم د یوه ارمان په خاطر ژوندۍ

یم.

خدای (ج) زما د ژوند لاره په هغه لاره برابره کړي ده چې ته پرې روان یې، تا وعده کړې وه چې د غرناطې د کلابندۍ د لرې کیدونه وروسته به ... خو .... ربیعې له دې وړاندې څه ونه ویلای شوای. مخ یې په دوارو لاسو پټ کړ او په سلګو شوه بدر تر اغیزې لاندې راغئ وېې ویل: ربیعې په ما بدګومانی مه کوه. ستا د ژوند ملګرتیا زما لپاره وياړ دی . زما لپاره ته هغه شنه او سمسوره ونه یې چې ستومانه مسافر ترې لاندې دمه کوي.

هغه ورځ چې ماله تاسره دواده غوښتنه وکړه ما داسې ګڼله چې د غرناطې له جګړې نه تر فراغت وروسته به ستا سره ژوند زما د تیرو ستونزو او سختیو یو لوی انعام وي. خو اوس زه پوهیږم چې زما په بیدیا کې پر یوه سیلۍ پسې بله سیلۍ ده، ما چې خپله کښتۍ په کوم سمندر کې غورځولې ده د هغې څنډې ورځ په ورځ لرې کیږي، زما په مخ کې له یوه ګرداب نه وروسته بل ګرداب وي ربیعې ! ستا ښه په دې کې ده چې مراکش ته ولاړه شې زه د یوې مهمې پریکړې نه وړاندې ستا د راتلونکې په باب داډ غواړم، کیدای شي زما اس یوه ورځ تش راشي، او ته داسې احساس کړې چې په دې دره کې ستا یو پیژندوی هم نشته. ربیعه جګه شوه ودریده، وېې ویل: که دا ستا حکم وي نو زه ترې سرغړاوی نشم کولی، که دا ستا امر نه وي نو ماته د خپل برخلیك د پریکړې اجازه راکړه.

بدر وویل: ما خپله خبره پای ته نه ده رسولې، زه تا پر دې پوهول غواړم چې که د غرناطې خلکو وسله کیښوده نو دا دره به هم د اور او وینو له توپان نه خوندي پاتې نشي، او پر موږ تهلو داسې دوران هم راتلای شي چې د عزت له مرګه پرته بله لاره ونه لرو.

ربیعې وویل: نو آیا د عزت په مرګ کې زه له تاسره ملګرتیا نشم کولی؟

بدر بن مغیره وویل: ربیعې! زه ستا په باب بد ګومانه نه یم. ماته د لرګیو په انبار موسکې لیدلې یې، خو زه دا حق نه لرم چې د ژوند د څو شیبو د خوښۍ په خاطر تا د خپل ژوند د خطرناکو لارو ملګرې کړم، زما په ملګرۍ کې ستا لپاره له مصیبتونو پرته هیڅ نشته، ربیعې! زه هره ورځ د

مرګ دروازه ور تکوم. زما په ژوند کې یوازې نن شته، سبا نشته.

ربیعې وویل: بدره! خدای (ج) شاهد دی چې زه ستا د ملګرې څو شیبې له زرو کلونو ژوند سره نه برابروم. که ژوند بې هدفه‌شي نو اوږدیدل یې څه ګټه لري؟ ته وایې چې زه له توپان راتلونه د مخه تا پر کوم ساحل پریښودل غواړم. خو د ژوند پای له مرګه پرته بل څه نه وي نو زه په ساحل کې ناسته د څپو د شمیرلو پر ځای له تاسره په ګردابونو ملګرتیا غواړم.

که ستاسره زما خیال وي نو باور وکړه چې ماته ددې ځمکې پر ځای تل د ښکلو خیالونو پر آسمان لیدلی یې.

زه خپله کمزوري او بې وسې احساسوم. تا په کوم‌پخوانې پریکړه عملي کولو نه مجبوروم، زه ددې ور نه یم چې ستا د ژوند ملګرې شم، خو ته ما د خپل ژوند له ملګرتیا نه مه محرومو‌ه، زه په ډګر د غشي ویشتلو او توره وهلو جوهر نشم ښودلې خو د زخمیانو پټۍ تړلی شم، ما مراکش ته مه استوه، ما له مرګه وړاندې د ژوند په پریښودلو مه مجبوروه.

بدر بن مغیره تر لږ ځنډه د وفا او ایثار دغې مجسمې ته کتل ناڅاپه یې په تروشو شونډو موسکا وغوړیده خو مخ یې واړاوه سرېې ځوړند شو او ورو ورو یې په کوټه کې قدم واهه، له دوه درې ځلې چکر لګولو وروسته ربیعې ته نژدې ودرید، ربیعې د هغه په څیره د خپل نصیب پریکړه لیدله. د هغې زړه په درزاو.

بدر وویل: ربیعې ما غوښتل ته دې پر پریکړه یو ځل له سره غور وکړې، دا زما مسئولیت و. او که له دې وروسته هم تا د بخملو پرځای د ژوند له سختو کانو او ازغیو ډکه لاره له ماسره د ملګرتیا پریکړه کړې وي نو زه ستا احسان منم که ته له دې ترخه حقیقت نه سترګې پټولو ته تیاره یې چې زما ژوند څو کاله، څو میاشتې او یا څو ورځې دي نو زه همدا نن له تاسره واده ته تیار یم، ځواب راکړه ربیعې! آیا ته ددې لپاره تیاره یې؟

د ربیعې په مخ د حیا سرخي وغوړیده، سرېې ښکته واچاوه، ژبه یې ګونګه‌وه خو د زړه درزایي د بدر‌ځواب ورکاوه.

لږ ځنډ وروسته بدر وویل: ربیعې! ما له تاسره د واده غوښتنه کړې ده ځواب راکړه!

ربیعی سرپورته کړ هغه ته یی وکتل الفاظ یی تروږیدونکو شونډو پوری راغلل بیا ودریدل، د احسان او خوبنی جزباتو د شرم او حیا نه په دکو سترګو تکیه وکړه. بدر د هغې په سترګو کې د اوبنکو هغه څاڅکي لیدل چې د الفاظو یوه دنیایی خوندی کړې وه. په حیرانۍ یی وویل: ربیعی که ما ستا زړه څورولی وی نو بخښنی غوښتلو ته تیار یم، ربیعې ته ژاړې!

ربیعی زر خپلې اوبنکې پاکې کړې هغه ته یی په عذر ته ورته کتو وکتل ویی ویل: ددی اوبنکو په خاطر زما عذر ومنه، زما دا تمه نه وه چې زموږ خبری به له هغه مقدمی نه وروسته په داسی خبرو پای ته رسیږی. دا اوبنکې د یوی بی وسه تورسریی د شکرانی څرګندول دی.

بدر: نو ته نن له ماسره په واده څه اعتراض نه لری؟

ربیعه جدی شوه ویی ویل: ته ټوکې کوی!

بدر: نه زه ټوکی نه کوم که نن څه پیښه ونه شوه نو د لمر ورروستی وړانګې به بدر بن مغیره او ربیعه بنت‌ابودا ود میره او ښځې په حیث ګوری.

ربیعه: مګر نن دا بیړه ولی؟

بدر ځواب ورکړ: هوکی که ستا اعتراض نه وی.

ربیعی بدر ته وکتل او د څه ویلو نه پرته یی بهرته منډه واخستله او ووته.

* * * * *

(۵)

د ربیعی پسی لړزیدی، د زړه له دوزا سره کله ګړندۍ تله کله به کراره شوه او چیغی یی وهلی: انجیلا! انجیلا! بیا خپلی کوټې ته ننوته، انجیلا د کړکۍ تر څنګ ولاړه وه بهرته یی کتل، هغې مخ راواړاوه ربیعی ته یی وکتل، دی په خپل ګومان ډیر لوی خبر ورته راوړی ؤ خو چې دا انجیلا په سترګو کی یی اوبنکی ولیدی ویی ویل: انجیلا! څه خبره ده ولی ژاړې؟

انجیلا په ژړه غونی غږ وویل: ته نه یی خبره؟

ربیعی په ډیره بریشان هغی ته وکتل، انجیلا خپلی اوبنکی پاکې کړې بیایې ربیعې ته وکتل او ویی پوښتل: موږ به کله روانیږو؟

ربيعه: چيرته؟

انجيلا: ربيعې له مانه دکومې خبرې پټولو ضرورت نشته، هغه ماته هر څه ويلي دي.

ربيعه: چا بشير بن حسن!

انجيلا: هو! هغه اوس راغلی ؤ.

ربيعه: هغه به درته ويلي وي چې مونږ په مراکش ته ځو؟

انجيلا: هو!

ربيعه: مګر مونږ مراکش ته نه ځو، انجيلا زما پر خبرو باور وکړه مونږ به همدلته اوسو.

انجيلا وويل: ربيعې اوس ځانته دوکه ورکول هيڅ ګټه نه لري زمونږ همدا په برخه وو.

ربيعه: تا بشير ته څه ځواب ورکړ؟

انجيلا: ما هغه ته څه ځواب ورکولی شواى، هغه راغی دايې راته وويل چې ته به د ربيعې سره مراکش ته ځې او بيرته ولاړ هغه ډير غمجن ؤ ربيعې دا د هغه د زړه خبره نه وه. پخوا له دې چې زه هغه ته څه ځواب ورکړم هغه له کوټې نه ووت. زما له هغه نه څه ګيله نشته، زما او د هغه ترمنځ هيڅ وعده نه وه شوې خو ستا سرحدی شاهين خو دواده پيغام درکړی ؤ. هغه به تاته هغه مجبوري ذکر کړې وي چې زمونږ مراکش ته په استولو يې مجبور کړی دی. زما ويره ده چې د غرناطې حالات خراب دي.

ربيعې وويل: که ماله هغه سره په خوب کې خبرې نه وي کړي نو نن به تر لمر لويدو پورې ستا خور د هغه د ژوند ملګرې شي، انجيلا! زما په خبرو يقين وکړه، مونږ مراکش ته نه ځو، دا پريکړه بدله شوه،

انجيلا بې اختياره ور وراندې شوه او ربيعې ته يې غيږ ورکړه، په سلګو شوه او ويې ويل: ربيعې ماته دوکه مه راکوه د خداى(ج) لپاره رښتيا وايه!

ربيعه: زه دروغ نه وايم، انجيلا زما په خبرو باور وکړه، که نه زه ټولې خبرې درته وکړم.

انجيلا په کرسۍ کيناسته ربيعه دې ته نژدې په بله کرسۍ کيناسته او له

بدر بن مغیره سره یې د خپلو خبرو داستان پیل کړ.

*****

(٦)

د کلا په بل کونج کې په یوه لویه کوټه کې بشیر بن حسن او نور طبیبان د مریضانو په علاج او سمبالولو بوخت وو، بدر هغې کوټې ته ورننوت بشیر بن حسن د یوه ټپي پر زخم پټۍ تړله، د خپل یوه ملګري اشاره یې ولیده بشیر شاته وکتل او پټۍ ته یې وروستۍ غوټه واچوله او جګ شو.

بدر وویل: ته به دلته څومره وځنډیږې؟

بشیر: زما کار نژدې پای ته رسیدلی.

بدر: زه له تاسره یوه ضروري خبره کوم.

بشیر: که دې بیره نه وي یوازې یو ناروغ پاتې دی، هغه له مانه پرته څوك نژدې نه وربرېږدي.

بدر: نه زما بیره نه ده، ته چې وزګار شوې نیغ زما کوټې ته راشه.

لږ ځنډ وروسته بشیر د بدر کوټې ته ورننوت او ویې ویل:

ته لږ خفه ښکارې. له غرناطې نه کوم نوی احوال راغلی ؟

بدر: نه زه د ربیعې او انجیلا په باب درسره غږیږم.

بشیر: انجیلا ته ماویلي دي، تاته ددې څه خبر راغلی دی چې د مراکش کومه بیړۍ به کله دلته رارسیږي او لنګر به اچوي؟

بدر: تر اوسه ددې څه خبر نه دی راغلی. په یو دوو ورځو کې به راشي او غالباً به دالمیریا په شمال کې په هغه مقام لنګر واچوي چې تیره میاشت یې اچولی و.

بشیر: نو ربیعه او انجیلا باید زرترزره ساحل ته ورسول شي.

بدر: په همدې مسئله زه له تاسره خبره کوم.

بشیر: زما په ګومان خو دا پریکړه شوې ده.

بدر بن مغیره له لږ سوچ وروسته وویل: بشیره! په دې اړه مې له ربیعې سره تر خبرو وروسته خپله پریکړه بدله کړه.

د بشیر مړاوې څیره ناڅاپه تازه شوه او ویې ویل:

زما خوب رښتیا شو.

بدر : او ددی خوب د وروستی برخی تعبیر که واوری نو حیران به شی.
بشیر په موسکا وویل: ماته یی د وروستی برخی تعبیر هم معلوم دی.
بدر: بنه ده ووایه!
بشیر: ته له ربیعی سره واده کوی.
بدر: نو څه وخت؟
بشیر:نن!
بدر: مگر دا خبری تاته څه ډول معلومې شوې. تاته به الجیلا ویلی وی او هغی به له ربیعی نه اوریدلی وی!
بشیر: نه بدره! ستا خیره ماته د یوه کتاب په څیر ده ته تولی نری ته یوه معما یی خو ماته نه یی، اوس ووایم ماته داخبری ولی معلومی شوی؟
بدر: ووایه!
بشیر: له ربیعی سره تر ملاقات وروسته چی ته د پریشانی په حالت کی ماته راغلی نو زه وپوهیدم چی تاخپله پریکړه بدله کړی. او تا چی وویل چی د غرناطی په باب کوم نوی خبر می د پریشانی سبب نه دی نو زما گومان نور هم په یقین بدل شو. له دی نه پرته که کومه بله سیاسی او یا پوځی خبره وای نو تا به زما پر ځای د منصور لتهون کاوه او یا به د شوری راغوښته، له دی وروسته چی تا وویل چی ربیعه به همدلته اوسی نو وپوهیدم چی زموږ شاهین اوس په خپله ځاله کی یوازی اوسیدل نه غواړی.
بدر: تاته ددی څه پته ولگیده چی زه همدا نن واده کوم؟
ستا په څیره دالیکل شوی چی تا مهمه پریکړه کړی ده، او ستا مهمی پریکړی زرترزره نافذیږی.
بدر: ستا مطلب دا دی چی زه عجول یم!
بشیر: نه زه د یوه سپاهی د غوره صفت یادونه او ستاینه کوم.
عام مرغه چی څومره څنډ وروسته الوزی، شاهین هومره گړندی خپلړدوره کړی وی او بیرته راستون شوی وی. کله چی تا دا پریکړه وکړه چی ربیعه به دلته پاتې کیږی نو د واده سبا ته ځنډولو سوال نه پیدا کیږی.
بدر وویل: ښه فرض کړه چی زه همدا نن واده کوم.
بشیر وخندل ویی ویل: ماته د فرض کولو ضرورت نشته زه پوهیږم.

بدر: ښه! زه د اندلس له ارسطو نه پوښتنه کوم چې دده اراده څه ده؟

بشیر: پرما له یوی تجلي، نه د معذرت او د یوی غلطي پریکړې د بیرته اخستلو مسؤلیت دی. او دا ډیر غوره مسئولیت نه دی. په دی معامله کی د ارسطو عقل چندان کار نه کوی.

بدر جدی شو ویی ویل: بشیره! زه غواړم ستا واده هم نن ترسره شی، بشیر ځواب ورکړ: بدره! تاته ددی ویلو ضرورت نشته، له هغی نه بیلتون زما لپاره ډیر گران ؤ. زه ستا ډیر احسانمن یم چې د دوی د مراکش ته استولو پریکړه دی بدله کړه، که هغه تللی وای نو زما د ظاهری خوښی سره سره به دی دااحساس کړی وای چې ستا ملگری د ژوند د سرمایی ډیر څه له لاسه ورکړی. زما د تشو کړسندو خنداگانو سره به دی دا حس کړی وای چې زه کوم خبره درنه پټوم.

بدر وویل: بشیره! که ماته معلوم وای چې د انجیلا په څیر ته هم له هغه سره مینه لری نو مابه د هغی مراکش ته لیږلو خبره نه وه یاده کړی، ما چې سهار وویل چې اوس د دوی مراکش ته لیږل غوره دی، ستا له څیری نه داسی ښکاریده چې زما په پریکړه یوه ذره هومره پریشانه نه یی.

بشیر ځواب ورکړ: هغه وخت زما په وړاندی خپله مسئله نه وه، ما هغه مجبوری لیدی چې بدر بن مغیره غوندی غازی یی د خپلو ډیرو گرانو هیلو په پریښودلو مجبور کړی ؤ. ما دا لیدل چې هغه مجاهد چې توره یی یوه اولس ته پناه ورکوی هغه تجلي، رخصتوی چې د ژوند ملگری کیدونکی یی وه.

ته زما په مخ کی د یوه کمره په څیر ولاړ وی. ستا د عظمت رعب پر ما پریوتلی ؤ. تا د قوم د زنځیرونو د شلولو لپاره د ژوند له ټولو خوږو سره اړیکی شلولی، نو ستا یوه ملگری به دا څه وړ ویلای شوای چې زه د مینی زرینو تارونو د چا له لمن سره تړلی یم،

زه په ربیعه هم خفه وم، پر دی پوهیدم چې هغه په مراکش کی تر ژوندی پاتی کیدو له تاسره په مرگ خوښه ده.

بدر وویل: بشیره! دا زما د ژوند لومړنی پریکړه وه چې په بدلولو یی مجبور شوم. ما د ربیعې زړه ماتول ښه ونه بلل ما د راتلونکو ټولو خطرونو

نه خبره کړې ده، هغې د ساحل پر ځای له ماسره ګرداب غوره کړ، اوس خدای(ج) ښه پوهیږي چې دا سهی پریکړه ده که غلطه، د ځان په باب داډ درکوم چې په عزم کې مې بدلون نه راځي د دښمن لپاره به مې د توري په تیره والي کې کوم فرق رانه شي. زه ویریدم چې د ربیعي په باب د فیصلې په بدلیدو به مې ملنډې وهي. خو زه ستا احسان منم، اوس ته الجیلا ته ورشه هغې ته تسلي ورکړه.

ماښام مهال د شاهین په دره کې له یوه سره تربله سره نغارې غږیدلې. د بدر او ربیعي او الجیلا او بشیر ودونه شوي وو.

د الحمرا وروستی ساتونکی

د غرناطی د کلابندی اومه میاشت وه، د ښار حالت ډیر خراب ؤ. خلك له لوږی نه په تنگ شوی وو، د غرناطی مشران په یوه کوټه کی راټول شوی وو د غرناطی زمری موسی بن ابی غسان په قهر جن نظر ابوعبدالله او د هغه ملگرو ته کتل.
د فردیناند له لوری راغلیٔ د سولی ایلچی کوټی ته راننوت هغه د تخت مخی ته په تعظیم شو او بیا څو گامه شاته ولاړ په ادب ودرید، په ښی لاس کی یی د فردیناند لیك ؤ. ابوعبدالله او د مجلس نور خلك ئی چی ځانته متوجه ولیدل لیك یی پرانیست او په لوستلو یی پیل وکړ:
اعلی نسبه ټولواك ستر فردیناند یو ځل بیا ابوعبدالله ته مشوره ورکوی چی ددی بی گټی جگړې په اوږدولو دی د خپل رعیت ستونزی نه زیاتوی، د غرناطی پاچا به تر اوسه پوری پر دې داډه شوی وی چی ترڅو غرناطه ونښیسی د قسطلی پوځ به بیرته ستون نه شی، ددی هم څه امکان نشته چی د افریقا په خپلمنځی جگړو کی مصروف پاچاهان دی غرناطی ته د مرستی لپاره پوځونه راواستوی. د لوی فردیناند یقین دی چی د غرناطی او شاوخوا غرنیو قبایلو د ایل کولو لپاره پوره ځواك لری. پر دی سربېره پاچا او ملکه ابوعبدالله او رعیت ته یی د سولی لاس ورغځوی، که ابوعبدالله د خپل رعیت بد حالی نه غواړی نو زر تر زره دی وسله کیږدی، او د سولی د شرطونو د توافق لپاره دی خپل استازی راواستوی، ټولواك فرنیناند دا ډاډ در کوی چی چلند به یی ډیر سخاوتمندانه وی.
که داسی نه وی نو د غرناطی د بربادی مسئولیت به د ابوعبدالله پر غاړه وی.
د دربار خلکو په چوپه خوله ابوعبدالله، ابوالقاسم او موسی ته کتل، ایلچی لیك بیرته ونغښت او ابو عبدالله ته یی وړاندی کړ، ابوعبدالله خپل ښی او کیڼ لوری وزیر او د پوځونو اعلی قوماندان ته وکتل. ابوالقاسم

عبدالملك ايلچي ته وكتل ويې ويل: تر سبا پورې به موږ ځواب درکړو.

ايلچي پاچا ته خم شو له سلام وروسته له کوټې نه ووت. په دروازه کې دوه ساتونکي ورسره شول او شاهي ميلمستون ته يې بوت.

ابوعبدالله ليك يو ځل بيا پرانيست او له يو نظر ليدو وروسته يې موسى ته وکتل په غمجنه لهجه يې ورته وويل: موسى ستا رايه څه ده؟

موسى جګ شو يوه شيبه يې چوپ د مجلس حاضرينو ته وکتل او بيا يې وويل:

موږته داسې ويل شوي وو چې د فرديناند ايلچي د سولې پيغام راوړي او راځي خو د سولې لپاره چې لومړي شرط دوی را استولي دي دا دي چې موږ وسله کېږدو. زما په ګومان خو د وسلې له ايښودو وروسته د نورو شرطونو توافق ته هيڅ ضرورت نشته. ددې ليك مفهوم دا دی چې لومړی موږ بايد د فرديناند زورته ګونډه ووهو او بيا دې دده په رحم او کرم بروسه وکړو. ابوالقاسم عبدالملك موږته ويل چې فرديناند له موږ سره يو باعزته توافق ته تيار دی. ځکه خو بايد په خلاص ډګر کې له جګړې نه ډډه وکړو، تاسو زما خبره وانه وريده، تاسو په ځان غولولو روږدي ياست، او دا دي تن يې پخپله نتيجه وينئ. محترم پاچا، لوی وزير صيب، او د اولس مشرانو! زما رايه تاسوته معلومه ده، توری تل د قلمونو پريکړې نه دی ماتې کړې، فرديناند ګومان کوي چې د غرناطې مړی‌په قبر کې ايښودل شوی او اوس يوازې پرې د خاورو اړولو کار پاتې دی. د هغه استازی تاسوته دا پيغام راوړی چې که تاسو په لحد کې پرېوتلو ته چمتو ياست نو ستاسو هديره به ستاسو د خوښې سره سمه جوړه شي، تاسو که پخپله د خپلې مړی‌خپه کولو ته چمتو شوی نو د مړي سپکاوی به مونه کېږي.

محترم پاچا! که ته له مانه د فرديناند د ليك ځواب غواړې نو د غرناطې د اولس ځوا هغه ته يوه توره واستوه، عزتمند تږونو ته په قلم نه په توره ليکل کيږي.

موسى کيناست او تر لږ ځنډه په مجلس چوپتيا خوره شوه، ابوعبدالله خپل وزير ته وکتل او ويې ويل: ابوالقاسمه! ته څه وايې؟

ابوالقاسم جګ شو او خبرې يې پيل کړې:

لوی پاچا! زه د موسی بن ابی غسان مخالف نه یم، زه دده د احساساتو درناوی کوم. خو که دی زما په نیك نیتی بدگومانه وی زه همدا اوس استعفی ته تیاریم. زما گناه دا ده چی له ښار نه بهر په خلاص میدان کی مې د جگړې مخالفت کړی. خو موسی بن ابی غسان پوهیږی چی ما دا د بی زړتوب په وجه نه دی کړی؟ ما یوازی دا نظر ورکړ چی که د جگړې پریکړه زمونږ په حق کی نه وه نو موږ به له ډیر دردناك برخلیك سره مخ شو.

د پوځ چی کوم حالت دی ترما موسی ته ښه معلوم دی، د اولس حالت هم له هیچا نه پټ نه دی. موسی به ښایی دا تور په مانه لگوی چی هغه ورځ د الحمرا په دروازه کی چی خلکو د سولی په پلوی مظاهره کړی وه زما سازش ؤ. او له هغه وروسته چی کومو مشرانو او د پوځ قوماندانانو په خلاص ډگر د جگړې مخالفت وکړ هغه ما ورښودلی وو. او نن چی د فردیناند د ایلچی په راتگ په ښار کی خلك خوښی ځانگړی هغوی ته هم ما پټ هدایت کړی دی.

د غرناطی مشرانو! که تاسو د موسی له پریکړی سره موافق یاست چی زمونږ سره تر وروستی سلگی له جگړې پرته بله لاره نشته نو زه هم درسره یم او دښمن به ستاسو له پریکړې نه خبر کړای شی.

یو مشر اوچت شو ویی ویل: زما رایه دا ده چی موږ باید د پریکنده جگړې لپاره تیار شو خو که ددی ترځنگ د کومې باعزته معاهدی امکان وی نو د خبرو اترو دروازه هم باید ونه تړو.

بل مشر اوچت شو ویی ویل: د احساساتو په څپو کی باید ترخه حقایق هیر نه کړو، د ښار خلك له لوږی مرې، که دا کلابندی د یخنی تر موسم پوری اوږده شوه نو زمونږ حالت به نور هم خراب شی، له بهرنه د بدر بن مغیره د گوتو په شمار کسانو نه پرته نور له چانه د مرستی څه تمه نشته زمونږ پوځ د لوږی او جگړې د غبرگ مصیبت نه پزې ته راغلی. یو د دین عالم اوچت شو ویی ویل: که موږ دا فرض کړو چی دا کلابندی که څو میاشتی نوره اوږده شی هم ژوندی اوسیدای شو او یا که له ښار نه خلاص میدان ته ورووزو او په جگړه فردیناند کلابندی ماتولوته اړباسو هم نو څوك ویلی شی چی دا جگړه به پای ته ورسیږی او فردیناند به له ډیرو ترتیباتو

سره ييا حمله نه کوي، آخر موږ تر کومه بايد وجنګيږو؟ موږ بايد دا هم هير نه کړو چې زموږ د جګړې دوام په نورو اندلس کې زموږ د هغو بې وسه ورونو ستونزې زياتوي چې د عيسويانو تر ولکې لاندې د دوی په پاچاهۍ کې اوسي.

موسی جګ شو ويې ويل: که نن موږ په غرناطه کې د کلابندۍ پر ځای د تسلطلي د حصار په مخکې پراته واي نو زموږ د هغو ورونو حالت به داسې نه ؤ. پر هغوی د مصيبتونو غر هغه وخت راپرېوت چې عيسويانو ته زموږ بې حسې ځرګنده شوه.

يو بل سړی جګ شو وېې ويل: د غرناطې ځنې علما وايي چې د فردينانډ سره زموږ دا جګړه جهاد نه دی. زموږ داولس زياته برخه د عيسويانو تر لاس لاندې شوې دي او زموږ دا جګړه به زموږ او زموږ د ورونو له ستونزو ډېرولو پرته بله نتيجه ورنکړي.

موسی له غوسې نه شونډې وچيچلې جګ شو په لړزېدلي غږ يې وويل:

زموږ جګړه د ظلم او تيرې پر خلاف د انسانيت د دفاع جګړه ده زموږ برۍ به د انسانيت بری او ماته به مو د انسانيت ماته وی زه په دې مجلس کې داسې احمق ته : عالم ويلو اجازه نشم ورکولي چې دا جګړه جهاد نه بولي.

د غرناطې اولسه! تاسو دا سوچ ولې نه کوی چې موږ د هغې خاوري پر سر جنګيږو چې پرې ولاړ يو، که له موږ نه دا واخلي نو هيڅ به راپاتې نه شي، که غرناطه زموږ له لاسه ورته نو په اندلس کې به د اسلام ډيوه د تل لپاره مړه شي له دې نه وروسته د دربار هر سړي په نوبت په بحث کې برخه واخستله، نيمه شپه بحث پای ته ورسيد، له موسی او د ده د څو ملګرونه پرته نور د تولو رايه دا وه چې ابوالقاسم بايد فردينانډ ته ورواستوي او ابوالقاسم چې د فردينانډ د سولې څه شرطونه راوړي په هغو به بحث کوو، که دغه شرطونه د منلو وړ وو نو ښه که نه نو د پريکنده جګړې په اړه به غور کوی.

موسی داده ؤ چې د فردينانډ لخوا به د سولې شرطونه دومره سپك وي چې دغرناطې اولس به يې هيڅکله هم ونه مني څکه خو چې دده د خوبني

پرخلاف ابوالقاسم فردیناند ته واستول شو ده پوه ته د پریکنده جګړې د تیارۍ امر وکړ. بدر بن مغیره او دهغه ملګروته یې هم د تیارۍ خبر ورکړ. ابوالقاسم تر درې ورځو پورې له فردیناند سره د سولې پر شرایطو خبرې کولې په دې موده کې د ښار په جوماتونو کې د موسی اروا پالو ویناوې په ښاریانو کې نوې ولولې راپورته کولې. د اولس د جوش او جذبې په وجه د جګړې مخالفین تر ډېره حده غلي شوي وو.

* * * * *

(۲)

له درې ورځې اوږدو خبرو وروسته ابوالقاسم عبدالملك چې له فردیناند سره د سولې په کومو شرطونو پر توافق بریالی شو هغه دا ؤ چې:

۱ - دواړه لورې به تر (۷۰) ورځو پورې اوربند کوي. او په دې موده کې به په لاندې شرطونو د غرناطې حکومت فردیناند ته سپارل کیږي.

۲ - دواړه لورې به د جګړې بندیان خوشې کوي.

۳ - د غرناطې عیسوي حکومت به د مسلمانانو د مال او سر د خوندي ساتلو ذمه واري اخلي.

د مسلمانانو په مالونو، ځمکو او جوماتونو کې به عیسویان هیڅ مداخله نه کوي. دوی به د لمانځه، آذان او روژې نیولو پوره آزادي لري. د مسلمانانو کورونو او جوماتونو ته به د عیسویانو د ننوتلو اجازه نه وي.

د مسلمانانو د دوسیو او دعواپریکړه به د دوی د شریعت له مخې کیږي. او د دې هدف لپاره به مسلمان قاضیان ټاکل کیږي. هیڅ یهودي یا عیسوي به د دوی د پریکړو واك نه لري.

٤ - که مسلمانان غواړي افریقا ته د هجرت اجازه لري. او عیسوي حکومت به دوی ته کښتۍ برابروي.

٥ - مسلمانان به د دین په پرېښودلو نه مجبوریږي، کوم عیسویان چې مسلمان شوي دي هغوی به هم دین پرېښودلو ته نه مجبوریږي. د مسلمانانو په کورونو به د عیسوي پوځونو پهرې نه دریږي او نه به پر دوی څه مالیه او جزیه اېښودل کیږي.

٦ - سلطان ابوعبدالله ته به دغرناطې پرېښودو وروسته د البشارات

حکومت سپارل کیږي.

۷ - تر (۷۰) ورځو پورې به غرناطه، الحمرا او ټولې وسلې عیسویانو ته سپارل کیږي.

۸ - د عیسویانو له خوا به پر فردیناند برسیره د روماټلوی پاپان هم پر دې تړون لاسلیك کوي او ددې تړون د عملي کولو ذمه واري به اخلي.

ابوالقاسم د ابوعبدالله په دربار کې د تړون د شرطونو له لوستلونه وراندې له حاضرو خلکونه دا ژمنه واخسته چې ددې شرطونو په اړه به چې په دربار کې څه خبرې کیږي هغه به بهر اولس ته نه رسول کیږي.

په دربار کې د علماؤ او سردارانو زیاتره نظر دا ؤ چې د فردیناند شرطونه ډیر سخاوتمندانه دي. خو موسی ددې تړون په مخالفت کې د خپل ټول زور ځنځه کار واخست، تر څلورو ورځو پورې بحث دوام درلود، د سردارانو اکثریت د تړون په ملاتړ خپل نظرونه واورول، نن د بحث وروستۍ ورځ وه په الحمرا کې د غرناطې د زمرې وروستی چیغې کړنگیدلې، د دربار حاضرین چوپ دده خبروته ناست وو، موسی بن ابي غسان وویل: د غرناطې اولسه! زه ستاسو په مړاوو څیرو د هغه قوم د تقدیر فیصله لولم چې پر دې هیواد یې اته سوه کاله واکمني کړې ده، زه پوهیږم چې زما کړیکې او فریاد به په تاسو هیڅ اغیزه ونه کړي. ستاسو په رګونو کې هغه وینه وچه شوې ده چې په الفاظو په جوش راتلې شي. خو پر دې سربیره چې زه پوهیږم، غږ به مې له دې دیوالونو سره ترټکر وروسته په فضا کې ورك شي تاسوته په یو څه ویلو مجبوریم. الفاظ مړیوته د ژوند د اوبو کار نشي ورکولی. خو که په تاسو کې د ژوند کومه ساه پاتې وي نو زما خبرې په غور واورئ. د قیامت په ورځ به د الحمرا ماڼۍ دغه بې روحه ډبرې ګواهي ورکوي چې کله تاسو پخپلو لاسونو خپله مړۍ خپه کوله چا تاسو منعه کولې، کله چې تاسو د مرګ په خوب ویده کیدئ، یو چا خو خوزولئ او راپاڅولئ، او کله چې تاسو د ځان او خپل اولس لپاره د ذلت لاره غوره کوله یو چا د عزت د مرګ لاره دربښودله، تاسو له خپل همت او د خدای(ج) له رحمت نه مایوس دا ګڼئ چې دښمن ته وسلې کیږدئ نو د ژوند پاتې شپې ورځې به آرامۍ تیرې کړئ، خو په دې نه پوهیږئ چې د غلامۍ د ژوند هره شیبه به ترمرګ

بده وي. که تاسو له دې نه نه شرمیږئ چې د قیامت په ورځ به خپلو هغو پلرونو ته څه ورګوري چې هڅوکي یې پر دې خاوره کې ښخ دي نو د خدای (ج) لپاره دا سوچ وکړئ چې ستاسو راتلونکی نسل به تاسو ته څه وايي؟ تاسوته له خپلو پلرونو نه حکومت په میراث پاتې شو، او تاسو خپلو اولادونو ته څه شی پریږدئ؟ غلامي، ذلت او رسوایي!!

که تاسو وسله کیښوده نو نه یوازې به زموږ د تیرو څو کلونو قرباني خوشې ولاړې شي بلکې هغه ټولې وینې به خوشې ضایع شي چې د طارق بن زیاد له وخته تر ننه په دې خاوره تویې شوې. نن د قوم د شهیدانو ارواوې تاسو ویني، د دوی دوینو سپکاوی مه کوئ، زما نن هم دا ایمان دی چې دا جګړه ګټلای شو، تاسو دا وایئ چې د غرناطې خلك له لوږې نه تنګ شوي دي، خو آیا دا لوږه چې له بې زړه نه زړور جوړوي آیا له زړور نه بې زړه جوړ کړل؟ که تاسو همت ونه بایلئ اوس نن هم جګړې ته چمتو دي، موږ په څلوېښت زره غازیانو په لوښه کې دښمن ته ماته ورکړې، آیا یو لك تنه اوس د غرناطې دفاع او ساتنه نشي کولی؟ تر نن پورې موږ د غرناطې د دیوالونو تر شا غلي وو، خو اوس به کفنونه پر سر وتړو او راوبه وزو که ژوندي پاتې شو نو آزادي به مو ساتلې وي، که شهیدان شو هم عزت به مو ساتلی دی. دا څمکه به چې په هره ذره یې زموږ د نیکونو د عزت داستانونه نقش دي زموږ ذلت نه ویني. دا آسمان چې اته سوه کاله یې زموږ د نیکونو توري لیدلې دي زموږ په پښو کې به د غلامۍ زولنې ونه ویني. د قیامت په ورځ به زموږ لمن د شهادت په وینو رنګینه وي خو پر هغې به د غلامۍ او ذلت تور داغونه نه وي.

یو د نفوذ خاوند سردار اوچت شو ویې ویل: ته بیا هم د احساساتو په سیند لاهو شوې، ستا د غیرت او زړور تیا په باب شك نشته خو ته ترخه حقایق له نظره غورځوې، ته پوهیږې چې په الفاظو کوم مورچل نشي فتحه کیدای.

موسی بن ابی غسان په سهمجن او درانه غږ ورته وویل: کښېنه! د ترخو حقایقو نه سترګې پټول زما نه ستا کار دی.

خو د هغه له کښیناستلو نه وروسته یو بل عالم جګ شو او ویې ویل:

موسی! په هیڅ مذهب کې هم ځان وژل روانه دي. موږ د خدای(ج) د رضا په وړاندې بې چاره او بې وسه یو، د تقدیر لیك څوك نشي وړانولی. له غوسې نه د موسی بنه سره وځلیده جګ شو په لړزېدلی غږ یې وویل: تاسو ذلت او غلامۍ ژوند، او شهادت ځان وژل ګڼئ، دا نوی خبره نه ده کله چې طارق د اندلس پر ساحل بېړۍ سوځولې او خپلو ملګروته یې د وړاندې تلو امر ورکړ نو هغه وخت هم ستاسو په څېر د تدبیر خاوندانو ویل چې دا ځان وژل دي. او کله چې د سلطان ابوالحسن پوځ د لوشه پر لور پرمختګ کاوه نو ستا سودا ګومان ؤ چې دا کار ځان وژل دي. طارق او ابوالحسن زموږ په څېر معمولي انسانان وو، خو د بدر په میدان هم چې د کایناتو د سردار صلی الله علیه وسلم ۳۱۳ تنه ملګري سرښندویان د دښمن د یوه لوی پوځ په مخکې ودرېدل نو د منافقینو یوه ډله د کفارو له زوره وویرېدل او ویل یې چې د اسلام ډېوه تر اوسه د کفر د سیلیو سره د مقابلې توان نه لري. زه نه پوهېږم چې تاسو د کوم خدای(ج) په رضا قایل یاست، زه یوازې یو خدای(ج) پېژنم د همغه امر منم، او د همغه په وړاندې سر ټیټوم. زما خدای(ج) هغه دی چې پر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم یې قرآن نازل کړی. زما خدای(ج) هغه ذات دی چې نوح علیه السلام ته یې له توپان نه نجات ورکړ، زما خدای هغه دی چې ۳۱۳ تنه یې پر زرو تنو بریالي کړل، زما خدای هغه دی چې د قیصر او کسری تاجونه یې د سارایي عربو په پښو کې وروغورځول. د هغه خدای محبوب صلی الله علیه وسلم ماته دا لارښونه کړې ده چې که مؤمن ژوندي وي نو غازي او که مړ شي نو شهید به وي. د هغه خدای جل مجده منونکی د توري پر تیغ درومي خو د غلامۍ د زنځیرونو بوج نشي اوچتولی، د هغه خدای(ج) رضا دا ده چې موږ کفرونو ته سرټاوکړو او دګرته راووزو او د نړۍ تر وروستیو ګوټونو د ظلم، تیرې، وحشت او بربریت په ختمولو پسې ولاړ شو، دغرناطې خلکو! زه ستاسو په سترګو کې د اوښکو څاڅکي ګورم. خو غرناطه ستاسو وینې غواړي، د اولسونو د عزت او آزادي تاریخ په اوښکو نه په وینو لیکل کیږي، تاسو د اولس لارښوونکي یاست اولس تاسو ته د خپلې راتلونکي د پرېکړې واك درکړی. که تاسو غلطي وکړه نو اولس به یې سزاګالي، د فطرت په قانون

کی وګوری د ځانګړیو اشتباهاتو زغم شته خو دله ثېزې غلطۍ نه بخښل کیږی، که تاسو ډوبیدل غواړئ نو د خدای(ج) په خاطر اولس ته د ډوبیدو مشوره مه ورکوی، ستاسو سره وسایل شته، تاسو به د مصیبت په وخت کی غرناطه پریږدی او بل لوری ته به ولاړ شی خو اولس ته داسی حالات مه زیږوی چی د هیڅ لوری نه شی.

موسی کښیناست، په دربار کی چوپتیا خپره شوه، ټولو تر ډیره ځنده یوی بلی ته کتل بالاخره ابوالقاسم اوچت شو او ویی ویل: د قوم مشرانو! د غرناطی د برخلیك پریکړوستاسو په لاس کی ده، ما ستاسو په امر له دښمن سره د سولی خبری اتری وکړی. خو د دی شرطونو منل او یا نه منل د تاسو کار دی، که تاسو پوهیږئ چی په دی حالاتو کی جګړې ته دوام ورکولی شو نو زه ستاسو د پریکړی هر کلی کوم، خو که تاسو مایوس یاست نو بیا دا شرطونه غنیمت وګڼئ، زه په ځانګړی ډول د موسی نظر تاییدوم، خو د یوه وزیر په حیث زه ستاسو د پریکړی انتظار کوم، اوس دلته هغه ټول مشران او پوځی افسران شته چی د غرناطې د اولس او پوځ نمایندګی کولی شی. زه یوازی دومره پوهیږم چی که تاسو د جګړې د دوام پریکړه وکړی نو ددی نه زغمونکی حالت سره سره به ټول اولس یو ځل بیا راپاځی، خو که تاسو د سولی پلویان یاست بیا له پوځ او اولس نه څه تمه کول بی ګټې ده، زه خدای(ج) ته دعا کوم چی د پریکړی په وخت مو لارښوونه وکړی.

یو بربری سردار اوچت شو ویی ویل: موسی بن ابی غسان ته معلومه ده چی موږ د ډیری مایوسی په حالت کی هم په جګړه کی د هغه ملاتړ وکړ، خو اوس حالت داسی دی چی پر دې پړې اچول بی ګټې دی. د جګړې د دوام دوی نتیجی کیدای شی، بشپړه فتحه او یا بشپړه تباهی، خو د سولی په صورت کی به موږ د بشپړی تباهی نه بچ شو.

بل سردار پاڅید او د هغه خبری یی تایید کړی، بیا څو تنه علماء یوځل پښی پاڅیدل او ویی ویل چی دا د خدای (ج) رضا ده موږ ددې پر خلاف نشو جنګیدلای.

د غرناطې یو مفتی چی د اسلام په دین یې څو کتابونه لیکلي ؤ پاڅید

او ویې ویل: په دې کې شك نشته چې نصرانیان نن زموږ دښمنان دي، خو د سولې په حال کې به موږ ته په سوله ایزه فضا کې دوی ته د اسلام د تبلیغ موکه په لاس راشي او د نفرت دیوالونه به چې نن زموږ تر منځ دریدلي دي پخپله راولیږي. زه هغه ورځې نږدې وینم چې د مسلمانانو دښمنان به د اسلام غوره سپاهیان او ساتونکي وي. د قرطبې یوه مهاجر چې په خپل ذهانت یې په ځو میاشتو کې د غرناطې په دربار کې ښه محبوبیت او رسوخ موندلی ؤ دا خبرې تایید کړې.

* * * * *

(۳)

د وېناګانو دا لړۍ تر ماسپښین پورې روانه وه، د غرناطې امیرانو او علماؤ د سولې په پلوې پرېکړه وکړه، د ټولو په پای کې ابوالقاسم اوچت شو ابوعبدالله ته یې وکتل، د غرناطې د بدمرغه اولس وروستی تاجدار سر ښکته اچولی ؤ او ناست ؤ، ابوالقاسم وویل: لوی پاچا! د اولس د مشرانو پرېکړه دا ده چې د سولې دا شرطونه ومنې، ستاسو حکم څه دی؟

ابوعبدالله د ډېرې بې وسې په حالت کې د دربار خلکو ته وکتل، له موسی نه پرته د ټولو په ځېرو مایوسي خپره وه، ابوعبدالله په غمجن آواز وویل: زما ګومان ؤ چې د اولس دا مشران به د موسی له خبرو اوریدو وروسته خپله فیصله بدلوي، خو داسې ښکاري چې د بزدلۍ ددې اور هیڅ چاره نشته چې ما په خپل لاس بل کړی ؤ. ابوعبدالله نور هم څه ویل غوښتل خو غږ یې په ستوني کې بند شو او سترګې یې اوښلنې شوې.

ابوالقاسم موسی ته وکتل، د هغه له سترګونه د غوسې لمبې بادیدې ابوالقاسم وویل: موسی ته نور څه ویل غواړې؟

موسی د هغه په ځواب کې اوچت شو، او تر یوې شیبې ځنډ وروسته یې وویل:

زه د وروستي ځل لپاره تاسوته خطاب کوم، له دې وروسته به زما غږ وانه وري. له نن نه وروسته زموږ لارې بیلې دي، زه د عزت په مرګ کې ستاسو سره ملګری کولی شم، د ذلت د ژوند لپاره ستاسو سره نشم اوسیدای. تاسو داسې ګڼئ چې د فردیناند د سولې په شرطونو کې تاسو ته

د امن او دوستی پیغام دی. تاسو گومان کوئ چی خپله آزادی دښمن ته وسپارئ نو تاسو به آرام او آسوده پاتی شئ خو ځانته دوکه مه ورکوئ. دا الفاظ له دی کاغذ نه ډیر بی ثباته دی چی پرئ لیکل شوی دی زما ارواډ هغه ذلت له تصور نه لړزیږی چی تاسو ته به د فردیناند په غلامۍ کی درپه برخه شی. کله چی دوی غرناطی ته ننوزی ددغه سخاوتمندانه الفاظو مفهوم به له یوی مخی بدل شی، تاسو فکر کوئ چی د فردیناند د پوځیانو په پهره کی به آرام خوب وکړئ، تاسو گومان کوئ چی په دنیا کی له بی وطنه کیدو او ذلیل کیدو وروسته به د اسلام خدمت وکړئ، خو په یاد ولرئ! د فردیناند د حکومت له پیلیدو سره به په غرناطه کی د وحشت او ستم داسی دوران راشی چی تر اوسه پوری په نړۍ کی کوم اولس نه وولیدلی، هغه ژبه چی د خدای(ج) او رسول نوم واخلی غوڅه به شی. ستاسو لوڼې، خوېندې به په ډك بازار کی بی حرمته شی. او تاسو به د توری په څوکه عیسویان کړی. ستاسو لپاره به دغه پراخه او لوی محلونه نه وی،تنگ او تیاره زندانونه به وی. ځمکه به ستاسو اوښکی وینی او آسمان به مو آهونه اوری، زه به دا ننداری نه وینم، ماته د آزادی مرگ آسانه دی. تاسوته به د غلامۍ ژوند سخت وی، زه ځم له دی وروسته به ما بیا ونه وینی.

موسی گرندی گامونه واخستل بهر ته ووت د «دارالاسود» له دروازی نه بهر د ابوعبدالله مور او میرمن ولاړې وې. د هغی په سترگو کی اوښکی وی، موسی یوه شیبه ودرید هغی ته یی وکتل او بیا په همغه تندی وراندی ولاړ، لږ ځند وروسته دده د کور په دروازه کی د خلکو گڼه گونه وه، موسی پر خپل ښکلی آس سپور د محل له دروازی نه راووت. له سره تر پښو په زغره کې پټ ؤ. خلکو چی دی ولید یوی او بلی خواته شول، او ده له چا سره له څه خبروپرته آس ته پونده ورکړه، د ښار له دروازی نه له وتلو وروسته دده گرندی آس د گردونو په لړو کی له نظره پناه شو.

تر اوسه پوری د غرناطی د زمری له سهی برخلیك نه څوك خبر نه شول، د ځینو خلکو گومان دی چی د زونیل د سیند په څنډه د فردیناند له پوځ سره مخ شو او په جگړه کی شهید شو. ځینی نور وایی چی د فردیناند پر پوځ ورگډ شو څو تنه یی ووژل او بیا چی پخپله هم ډیر ټپی شو نو دریاب

ته یې ورتوپ کړل موسی بن ابی غسان د تاریخ د هغو شخصیتونو له ډلې نه دی چې عادي انسان نه ګڼل کېده او خلکو یې په مرګ باور نه کاوه د غرناطې مظلومو مسلمانانو تر یوې مودې دا ګومان کاوه چې هغه مراکش ته تللی او د دوی د مرستې لپاره لښکر تیاروي، خوده هسپانیې یو عیسوي مورخ « انتونویاګاپیدا » لیکي چې یو ماښام د «زو تیل» ه سیند په غاړه د فردیناند د لښکر پنځلس تنو نیزه وهونکو پر یوه سپور غبرګ وکړ، مسلمان شاه ځلمي دوی ته د ځواب پر ځای پرې حمله وکړه او د تیزۍ په لومړي ګزار یې د فردیناند یو پوځی وواژه، له هغه وروسته یې یو پر بل پسې د عیسوي ډلې د پوځیانو تر نیمایې زیات کسان ووژل. بالاخره دی پخپله هم سخت ټپي شو، خو بیا یې هم په ګونډه په خنجر مقابلې ته دوام ورکړ. کله چې یې لاس او پښو بلکل ځواب ورکړ او له حرکته ولوېدل، نو یې د ساه ورکولو په وخت کې هم د دښمن په لاس د اسارت ذلت خوښ نه کړ په ډېرو هځو یې ځان سمندر ته وغورځاوه د ټپونو او ستومانۍ په وجه یې لامبو نشوای وهلی او ځپو په خپله غېږه کې پسې واخست. عیسوي سپرو چې دده آس راونیو، د غرناطې د جګړې بندیانو دا خبره تصدیق کړه چې دا د موسی بن ابی غسان آس دی.

*****

(٤)

د الحمرا راز تر ډېره د غرناطې له اولس نه پټ پاتې نه شو، د ښار ځوانان چې موسی یې خپل ژغورونکی ګاڼه د امیرانو پر خلاف شول، په پوځ کې که څه هم داسې یوه ډله پیدا شوې وه چې د سولې پلوي وو، خو زیاتره داسې خلك وو چې له جنګه پرته یې د خپلې ماتې منل نشوای زغملی.

یو سهار چې خلك راویښ شول د غرناطې د هر جومات پر دروازه داسې اعلان ځړېدلی ؤ چې ابوعبدالله او د هغه اندیوالانو له دښمن سره داولس د آزادۍ او عزت معامله کړې ده خو سبا ته د سولې خوښوونکو او ماته خورلیو ذهنونو خاوندانو ځای ځای دا اعلانونه تېنګ کړي وو چې د فردیناند د سخاوتمندانه شرطونو ردول د نعمت کفران دی. دا د اعلان پیل ؤ

څو ورځې وروسته خبرې تر دې پورې راغلې چې په هره مدرسه محله او جومات کې د سوله خوښوونکو او جګړې دپلویانو تر منځ تکرونه راغلل، په مدرسو او منبرونو هم یو د بل پر خلاف ویناوې او خطابې پیل شوې، یو ماښام د ښار د پروزیاتو خلکو د ابوعبدالله او نورو امیرانو پر خلاف درنه مظاهره وکړه، د سولې خوښوونکو یوې ډلې د دوی د پوهولو هڅه وکړه خو د خلکو د احساساتو او جوش دا حالت و چې پر دوی ور پریوتل. د دوی له ډبولو او ځغلولو نه وروسته خلکو په ښار کې مارش وکړ او د داسې څو امیرانو او علماؤ کورونه یې وسوځول چې د فردیناند د جاسوساتو شك پرې کیده، په ښار کې د کورنۍ جګړې له ویرې ابوعبدالله تر (۷۰) ورځو ته وراندې ښار فردیناند ته د حواله کولو پریکړه وکړه، او بالاخره یې د ۸۹۷ هـ ق د ربیع الاول په ۱۲ مه غرناطه د دښمن په ولکه کې ورکړه.

ابوعبدالله په آس سپور شو له الحمرا نه ووت، په ده پسې د ښار پنځوس تنه امیران هم پر آسونو سپاره وو، له ښار نه بهر فردیناند ، ملکه ازابیلا او د دوی لښکر کتارونه تړلي ولاړ وو، ابوعبدالله چې نصراني پاچا ته ورنژدې شو له اس نه کوز شو د زیاتو هڅو سره سره یې اوښکې تر سترګو راوخوتېدې. فردیناند هم له آس نه پلی شو هغه یې په غیږ کې ونیو.

ابوعبدالله د الحمرا کنجی ورته وړاندې کړې ویې ویل: خدای(ج) تاته د غرناطې واکمنی درکړه، زما دعا ده چې هغه (ج) تا د رحم، عدل او انصاف ور وګرځوي.

ابوعبدالله ملکې ازابیلاته وکتل ، ملکې چې د الحمرا د عظمت په وړاندې د غرناطې د وروستي واکمن بې کسې ولیده اغیزه یې پرې وکړه، تر یوې شیبې پورې هغه یوه ښځه شوه، زړه یې راډك شو سترګې یې راډکې شوې او خپل خاوند ته یې وکتل، فردیناند چې د ملکې اشاره ولیده د ابوعبدالله د تسلی لپاره یې څه ویل غوښتل خو ابوعبدالله چوپه خوله په آس پښه واړوله او جلب یې کش کړ لږ څند وروسته دی له هغه قافلې سره ملګرې شو چې د ده د مال او شتمنی سره د «اندرکس» په لوري روانه وه. په دغه قافله کې له ده سره دده مور او میرمن هم ملګرې وه. د فردیناند

لښکر د فتحې نغارې غږولې ښارته ننوتل پاچا او ملکې له خپل خپل مذهبي پيشوا نه وغوښتل چې پخپلو سپيڅلو لاسونو د الحمرا په منار د صليب نښان ټينګ کړي. دغرناطې د ښځو او ماشومانو سترګې د الحمرا په منارونو ښخې وې. دې ښار چې تر پيړيو پيړيو يې داسلام غازيان له لرې لرې فتحونه بريمن د تکبير په شعارونو استقبال کړي ليدلي وو، اوس يې د دښمن د برې تراني اوريدې. د الحمرا په برج تر اوسه د اسلام بيرغ رپيده، د غرناطې اولس د خپل تقدير دې ستورې ته کتل چې د تل لپاره لويدونکي ؤ.

کله چې د غرناطې هلالي بيرغ راټيټيدلو او پر ځاى يې د صليب جنډه اوچته شوه نو يو لوري ته د فرديناند سپاهيانو د خوښيو سندرې ويلې او بل لوري ته د غرناطې د اولس زړه لړزوونکي کريږې اوريدل کيدې، د يوه فاتح اولس په رګونو کې د ژوند وينه چليده او د يوه مغلوب او مات اولس نضمونه لويدل.

ابوعبدالله د البشارات د يوې غونډۍ په څوکه خپل آس ودراوه. هغه د وروستي ځل لپاره غرناطې ته وکتل او په زوره زوره يې وژړل.

زړه ورې موريسې په حقارت آميزه لهجه ورته وويل: تا چې د کومې پاچاهۍ د ساتنې لپاره د ميړونو په څير خپلې وينې ونه بهولې شوې، اوس يې پر بربادئ د ښځو په څير د اوښکو تويول څه ګټه لرې؟

د البشارت په لږه ساحه د ابوعبدالله واکمنۍ له څو ورځو نه زياته ونه چليده، د هغه سيمې د آزادۍ خوښوونکو مسلمانانو په زړونو کې د ده لپاره له کرکې او نفرت نه پرته بل څه نه وو، ابوعبدالله عيسوي پوځ په مرسته پر دوې د حکومت کولو پر ځاى مراکش ته ولاړ او هلته د مراکش د پاچا په پوځ کې وګومارل شو.

* * * * *

(۵)

د موسى بن ابى غسان انديښنې سهې وې. دا تړون چې د غرناطې خلکو د امن او سوکالۍ پيغام باله يو د فريب دام ؤ او دوې پکې کيوتلي وو، تيورې د قلم ليک منسوخ کړې ؤ. فاتح د خپلې خوښې سره سم د تړون د

شرطونو مفهوم بدل کړی ؤ. او د مفتوح احتجاج هیڅ معنی نه درلوده. د فاتح اولس مذهبی مشر فتوی ورکړه چی د مسلمانانو دین د هسپانیی د اتحاد په مخکی خنډ دی. مسلمانان د حکومت وفادار نشی پاتی کیدای د غرناطی اولس د مراکش او نورو مسلمانانو د مرستی په انتظار دی. دوی جاسوسان دی او جلا دین، ژبه، جامه او کلتور یی د عیسوی حکومت لپاره خطر دی، حکومت یوازی هغه وخت د دوی د ساتنی ذمه واری اخلی چی دوی د خپل زړه د بدلون ثبوت وړاندی کړی. او ددی ثبوت لپاره یوازی ددوی رسمی اعلان بس نه دی. دوی د دی لپاره چی امن خوښ رعیت شی باید حکومتی دین ومنی.

نه یوازی په دنیا کی د امن لپاره بلکی د آخرت د نجات لاره هم همدغه ده چی دوی باید اسلام پریږدي او د عیسویت په لمن کی پناه واخلی.

د مسلمانانو لپاره د جوماتونو دروازی تړل کیدی دوی د لمانځه اداکولو او آذان اجازه نه درلوده په بازار کی په عربی ګړیدل یو ستر جرم ؤ. د غرناطي هغه ستري مدرسې چی تر اتو پیړیو پوری یی لویدیځو هیوادونو ته د علم رڼا ورکړه اوس یی د بندولو امر شوی ؤ.

هغه کتابتونو نه چی د علم مشالونه پکی بل وو د اور د لمبو خوراک شول . د غرناطی نه بهر په سمسورو ځمکو او باغونو عیسویانو قبضه وکړه، سوداګر مسلمانان له خپلو دوکانونو او هستیونه بی برخی شول. د لوټ او وژلو توپان راوالوت. د غرناطی یهودی سوداګر ډیر شتمن وو، هغوی د خپلو شتمنیو د ساتنی په خاطر لوټمارانو ته د مسلمانانو د شتمنیو راپوروونه ورکول. دوی به حکومتی چارواکو ته لږ او ډیر سامان سوغات ورکړ او بیا به یی د مسلمانانو کورونه پری ولوټل، دا یوازی پیل ؤ هر نوی سهار د غرناطی مسلمانانو ته د یوه نوی مصیبت له پیغام راتلو. او هر ماښام د لمر وروستیو وړانګو د دوی په څیرو د اندیښنو مایوسیو او بی وسیو یوه نخښنه زیاته لیده د غرناطی خلکو د حال په ژبه ویل چی:

اوس به څه کیږی؟
اوس موږ څه وکړو؟
اوس موږ څه کولی شو؟!!

د اولس د ځولي وروستی غشی

د شیلیر د غره په یوه دره کی پرسرحدی پوځ بر سیره د غزنیو تولو هغو قبایلو مشران راتول وو چی د غرناطی له لاسه وتلو وروسته یی د شاهین دره خپل وروستی مورچل باله. بدر بن مغیره په یوه لوېه ډبره وختوت او دوی ته یی په وینا کی وویل:

زما دوستانو او مشرانوا زما ملګرو غلیم پر موږ له څلورو خواو یرغل راوړی. هغوی زموږ د ماتولو لپاره خپل ټول ځواک آزمویلو ته راوستی. موږ چی له کومو حالاتو سره مخ یو تاسو پری خبر یاست زه په دی حالاتو کی له تاسو سره یوازی یوه ژمنه کولی شم او هغه دا چی که تاسو د عزت او آزادی ژوند ونه ګټلی شو نو د عزت د مرګ دروازه به دریاندی تړلی نه وی. که تاسو زه خپل لاربنود منلی یم نو زما پیغام تاسوته دا دی چی ستاسو برخه یا د عزت او خپلواکی ژوند او یا د عزت مرګ دی، د غلامی ژوند او د ذلت مرګ نه دی.

دا د فطرت قانون دی چی په دی دنیا څوك پیدا شوی دی ضرور به مری هم، که د دنیا د ژوند پای مرګ دی نو په دی کی بیا څه توپیر دی چی موږ یوه شیبه ژوندی پایو که یوه پیړی؟

د مړو نه قبر کی یوازی دا پوښتنه کوی چی تاسو ژوندی وی نو څه ډول ژوند مو کړی. او په کوم مرګ مړه شوی؟ زه په دی نازیږم چی کله په دی خاوره د خپلو اسلافو قبرونه وینم نو سرمی له خجالت او شرم نه ښکته نه دی، تاریخ ګواه دی چی هغوی هیڅکله هم په ژوند کی د عزت لمن پری نښوده او ذلت ته یی غاړه کینښوده. هغوی د عزت دمرګ له لاری نه د ذلت د ژوند دروازه ونه ټکوله. او د خپلو پلرونو په څیر زه هم نه غواړم چی راتلونکی نسل زما قبر ته په سپکه وګوری، زه د قیامت په ورځ له هغه دلی سره راپورته کیدل غواړم چی د حق او انسانیت د دفاع په لار کی وجنګیدل او ووژل شول. زه له هغو خلکو سره پورته کیدل نه غواړم چی د

وځو ورځې ذليل ژوندانه لپاره يې له حق او صداقت نه مخ واړاوه او د راتلونکو نسلونو لپاره يې د دايمي غلامۍ لعنت پرېښود. مومن د حق لپاره ځان وژني، له حق نه مخ اړول او ژوندي اوسېدل د ځان لپاره عار او ننګ بولي.

موږ په شمير کې لږ يو. زموږ وسايل لږ دي. خود ماضي تاريخ پاڼې واړوی وګورئ هغه ورځې درپه ياد کړئ چې د حق پالويو وړوکی ټولۍ په ګيډو ډېرې وترلې خو د قيصر او کسري دبدبه يې ماته او بيرغ يې نسکور کړ. هغه ورځ درپه ياد کړئ چې طارق بن زياد د اندلس پر ساحل خپلې کښتۍ وسوځولې او خپلو سربښندويانو ته يې وويل چې د مسلمانانو ګامونه د وړاندې تګ لپاره دي د شاتګ لپاره نه دي.

زموږ جګړه د وحشت او بربريت پر خلاف د انسانيت بغاوت دی. دا د اصولو جګړه ده، که موږ په جګړه کې ټول ووژل شو هم زموږ ارمان به ژوندی وي.

انسانيت به په هر وخت کې د ضلالت پر خلاف د اعتراض غږ اوچت ساتي. ددې ستر هدف لپاره به يو ګروپ او ډله خامخا توره ايستلې وي، تر څو چې انسانيت ژوندی وي دا ارمان به هم ژوندی وي، د اندلس تاريخ ليکونکي به د انسانيت د علمبردارانو نومونه هيڅکله هم هېر نه کړي، وخت د زمانې له مخ نه هغه ليك نشي ورکولی چې د اولس شهيدان يې په خپلو وينو ليکي. د غرناطې په اړه چې کوم احوالونه راځي هغه ډېر غمونکي دي مسلمانان د تورې په څوکه د اسلام پرېښودلو ته مجبوروي. د ظلم او وحشت لاسونه له ځلورو خواونه وړيسي دي په بازارونو کې د مسلمانانو ژوند خوندي نه دي، په کورونو کې يې د خويندو لونو عزت په امن نه دي. اوس د هغې تړون د الفاظو معنی بدله شوې چې د غرناطې خلکو د خپل عزت او بقا ضمانت باله. هغو خلکو چې د يوه سهي اصول په خاطر د تورې له اوچتولو نه ډډه وکړه. اوس د دښمن د غلطو پرېکړو په منلو مجبور دي. هغه اولس چې د خپلې آزادۍ او عزت په خاطر خپلې وينې ونه بهولې شواي اوس د بې وسۍ په اوښکو د خپل تاريخ وروستي څپرکی ليکي. هغوی د آزادۍ تر تاج نه د غلامۍ زنځيرونه غوره وبلل. ډوې داسې

گنله چې غلامی ډیر وروکی بوج به په اوږه کړی او د ژوندانه په زرگونو نعمتونه به ترلاسه کړي. خو اوس پرې د ژوند د نعمتونو دروازې بندې شوې دي. او د غلامۍ او مریتوب بار ورځ په ورځ وریاندي درنیږي. د دوی هډوکي تردې بار لاندې کاږه شوي خو اعتراض او احتجاج نشي کولی.

په دوی کې د ځینو دا گومان و چې عیسویت به قبول کړي او د هرې ورځې له مصیبت نه به په امان شي، خو اوس هغوی پوهیدلي چې مریان عیسویان او واکمن عیسویان ډیر توپیر سره لري. زما دوستانو! تر کومه چې زه ژوندي یم. او تر څو چې تاسو له ماسره ملاتړ یاست، زه دا ژمنه درسره کوم چې په دې دره کې به د غرناطي تاریخ نه تکراریږي. موږ به جنگیږو، موږ به تر وروستي سلگۍ پورې جنگیږو، د اندلس خاوره به زموږ بې وسي د اوښکو پر ځای زموږ په وینو خړوب شي.

* * * * *

(۲)

پر غرناطه د عیسویانو د قبضې اوه کاله تیر شوي وو، د جنوب ختیځ د یوې وړوکي غرنۍ سیمې نه‌پرته پر ټول اندلس د دوی واکمني‌شوه.

کله چې د غرناطي اولس د خپلې آزادۍ لپاره جگړه کوله د قرطبې، اشبیلیې، طلیطلې او نور اندلس مسلمانانو دا گومان کاوه چې د غرناطي د مسلمانانو جگړې له امله پر دوی د عیسوي واکمنو تیرۍ او ظلم کیږي که د غرناطي مسلمانان وسله کیږدي نو عیسویان به پر دوی هم بیا ظلم نه کوي. په هسپانیه کې به د امن او مذهبي لورینې یو مثالي دوران پیل شي، ځکه خو چې کله دوی خبر شول چې د غرناطي اولس تسلیم شو وسله یې کیښوده نو دوی د عیسویانو د خوښۍ په خاطر د بری په جشن کې برخه واخستله، د خپلو عیسوي واکمنو په دروازو کې راټول شول او د بری شعارونه یې ورکړل. د دوی مذهبي مشرانو هم اعلان وکړ چې دا بری یوازې د عیسویانو بری نه دی زموږ ټولو فتحه ده. او په بدر او ملگرو یې د هیواد سره د غدارۍ او خیانت تورونه ولگول. چې تر اوسه پورې په غرونو کې و او د خپلواکۍ لپاره یې جگړه کوله.

خو د تیرو اوو کالو په موده کې دا ورته څرگنده شوه د ظلم په ژرنده کې

غرناطه یوه داسې ډبره وه چې د دوو پلو تر منځ یې ځای نیولی ؤ او ددې ډبرې د لرې کیدونه وروسته د ژرندې دواړه پلونه یو له بل سره ولګیدل، د وحشت او بربریت سیلاب چې یوه موده د غرناطې پر برید دریدلی ؤ ددوی دلارې د دې خنډ له لرې کولو وروسته په هر لورې په مسلمانانو پسې ورغئ، د اندلس هغه مسلمانان چې د برې لپاره یې د غرناطې ملګرتیا ونکړه اوس په ذلت رسوایې او مظلومیت کې ورسره برابر وو، د وحشت لاسونو په هر کلي او ښار کې د انسانیت لمن شلوله. عیسوي حکومت اعلان وکړ چې نور په اندلس کې د مسلمانانو لپاره یوازې دري لارې دي، د اسلام پریښودل د وطن پریښودل او یا مرګ. کومو خلکو چې عیسوي مذهب ومانه هغوی د عیسویانو سره برابر حقوق ترلاسه نه کړای شول. واکمنو له هغوی سره په کرکه چلن کاوه، د دوی په نیت بدګومانه وو، پر دوی یې دا تورونه لګول چې پټ لمنځونه کوي. په کورونو کې په عربي غږیږي او عربي زده کوي، د غرنیو باغیانو د برې لپاره دعاګانې کوي، پر دې تورونو به په عمومي ډول سزا ورکول کیده. هغه مسلمانان چې د توحید د کلمې په ویلو یې ټینګار کاوه د ډیرې بدې سزا ور بلل کیدل د هغوسرونه به په سیخونو داغل کیدل. په ګاډي پسې به تړل کیدل او د جوماتونو په مخکې به ژوندي سوځول کیدل. په دې حالاتو کې په لکونو مسلمانانو د مراکش په لورې هجرت وکړ. د شمال نه به کاروانونو د جنوب د بندرونو په لورې مخه کړه او کوم خلك به چې په لاره کې له لوټ مار نه خوندي پاتې شول او ساحل ته به ورسیدل مراکش ته به د رسیدو په خاطر مجبوز وو چې په کښتیو کې ډیره زیاته کرایه ورکړي. که څه هم د ترون له مخې د هسپانیې حکومت د هجرت کوونکو مسلمانانو مراکش ته رسولو ذمه واري درلوده. او فردیناند پخپله هم غوښتل چې په هجرت کوونکو باید تیرئ ونه شي، خو د حکومت نور افسران د ترون د نورو مادو په څیر ددې مادې عملي کولو ته هم چمتو نه وو. د شمالي افریقا مسلمانو واکمنو خپلې تولې بیړۍ د اندلس د مسلمانانو د راویستلو لپاره وقف کړې خو د لکونو مسلمانانو د ایستلو لپاره څه وخت ته ارتیا وه. د غرناطې خلك د عیسوي حکومت له ظلم نه په تنګ شول او بغاوت یې وکړ. خو حکومت په څو ورځو کې په

زرګونو تنه مسلمانان ووژل او بغاوت يې غلی ځ کړ. په جنوب ختيځ غرونو او ځنګلونو کې تر اوسه پورې د آزادی بيرغ رپيده، فرديناند د بدر بن مغيره د ځپلو لپاره څو ځلې لښکر واستاوه، خو هر ځل يې ماته وخوړه، د عقاب د درې د مجاهدينو شمير ورځ په ورځ کميده، د دوی زياتو ملګرو همت وبايله او هجرت يې وکړ خو د بدر په اراده او تکل کې هيڅ بدلون رانه غی.

* * * * *

(۳)

د شپې په درېمه برخه کې ناڅاپه ربيعه ويښه شوه، د هغې په کوټه کې مشال بل ؤ، او بدر بن مغيره يې سرته ولاړ ؤ په ځير ځير يې دې ته کتل.

ربيعه ژر شوه کېښناستله وېې ويل: ته څه وخت راغلی يې؟

بدر: زه همدا اوس راغلم او دا دې بيرته ځم.

ربيعې په سواليه نظر خپل ميړه ته وکتل بدر وويل:

ربيعې د شمال په محاذ خدای (ج) موږته بری راکړ، موږ دښمن ديرش ميله شاته وزغلاوه. خو چې دلته راغلم د منصور خبر راورسيد چې د دښمن يو ډير لوی پوځ له لويديځ نه حمله کړې ده، زه اوس هلته ځم، انشاء الله ددې برې نه وروسته به زه ډيرې شپې آرام ويده شم. يوسف څنګه دی؟

ربيعې وويل: يوسف اوس ښه دی، ورمه ورځ يې تبه وشکيده که وايې راويښ يې کړم.

بدر: نه ويده يې پرېږده، هغه به اوس بيا له ماسره په تګ اصرار کوي. زبيده څنګه ده؟

ربيعه: زبيده رګه روغه ده. هغه اوس د نکلونو د اوريدو په مينه د يوسف په کوټه کې ويده کيږي. بيا يې بدرته وکتل وېې پوښتل: بشير چيرته دی؟

بدر ځواب ورکړ: هغه تېپيان دلته راولي. اميد دی تر سبا پورې راورسيږي. دا ځل زموږ دوه سوه تنه ټپيان او پنځوس تنه شهيدان شول خو په بدل کې يې د دښمن تر دری زرو نه زيات پوځيان وژل شوي دي.

ربيعې په چوپه خوله خپل خاوند ته کتل د کلا د بهر د راغونډو شويو سپاهيانو شورماشور اوريدل کيده.

ناڅاپه د بلې کوټې ورخلاص شو اوبو د اوو کلونو هلك سترګی موښلې رابنکاره شو.او په منډه یې د بدر غیږې ته ځان ورساوه،

بدر پورته کړ په غیږ کې یې ونیو، په تندی یې ښکل کړ ویې ویل:

یوسف بچیه ته ویښ وې؟

یوسف ځواب ورکړ: زه زبیدې ویښ کړم، ته بیا روانیږې زه به دا ځل خامخا درسره ځم.

بدر: نه زویه ته تر اوسه ډیر وړوکی یې.

یوسف: ته تل همدا وایې، له زبیدې نه پوښتنه وکړه ما نن ناڅکه پورته وغورځوله او په غشي مې وویشتله، هغې ویل ته اوس لوی شوی یې، ته اوس جهاد ته تلای شې.

بدر: نه بچیه! ترا اوسه له وړوکي لیندې سره لوبې کوې، کله چې ته په درنې لیندې د غشو ویشتلو شې نو زه به دې بیا له ځان سره بیایم. ته تر اوسه پوری باید له خپلې مور سره پاتې شې.

یوسف: مګر پلارجانه څو زه لوئیږم دا جګړه خو به پای ته نه رسیږي.

بدر: د کفر او اسلام جګړه هیڅکله هم پای ته نه رسیږي زویه، تر څو یو مسلمان ژوندی وي دا جنګ به دوام لري.

زبیده چې شپږ کلنه وه دوره تر شا ولاړه وه او د دوی خبرې یې اوریدې. بالاخره زړه نا زړه کوټې ته ورننوته بدر یوسف کوز کړ او هغه یې راپورته کړه.

زبیدې ورته وویل: زما پلارجان ولې رانه غې.

بدر: لور کې هغه به هم سبا ته راشي.

یوسف د بدر زوی او زبیده د بشیر بن حسن لور وه، له هغوی سره بدر تر لږ.او ډیرو خبرو وروسته یې هغوی په بله کوټه کې پریښودل او بیرته راغې، هغوی هم په نه زړه په خپله خپله بستره څملاستل.

د رخصتي په وخت بدر او ربیعه یو د بل په مخکې ولاړ وو، د مجاهد میرمن د اوښکو او سلګیونه پرته د خپل خاوند په رخصتولو عادت شوې وه.

بدر خدای پامان وویل، خو چا د برنډې لوري ته ور وتکاوه او غږ یې کړ:

ربیعی! ربیعی!

ربیعی یې غږ وپېژاند ځواب یې ورکړ: راځه انجیلا! انجیلا ور خلاص کړ کوټې ته ورننوته او په ویریدلې نظر یې هغوی ته کتل.

بدر وویل: انجیلا بشیر به سبا ته دلته راورسیږي. انجیلا ډاډمنه ساه واخستله ویې ویل: ما لاندي د سپاهیانو شور ماشور واورید راویښه شوم، داسې ښکاري چې ته بیا په کوم لوري روان یې.

بدر: هو زه لویدیځ محاذ ته روان یم، بشیر ته مې ویلی دي چې همدلته پاتې شي او د ټپیانو خدمت وکړي.

بدر بیا ربیعی ته وکتل او خدای پامان یې وویل او په ګړندیو ګامونو بهرته ووت.

لږ ځنډ وروسته ربیعی او انجیلا له کړکۍ نه لاندي کتل د غازیانو لښکر له کلا نه ووت او په ځنګل کې ورک شول خو د آسونو د پښو غږ یې لا اوریدل کېدو، د پښو تربهار هم ورو ورو کراریده او بالاخره په فضا د بشپړې چوپتیا واکمني شوه. انجیلا او ربیعی اوس له کړکۍ نه د بهر ته کتلو پر ځای یو بل ته کتل.

په بله کوټه کې د دوی بچیان یوسف او زبیده هم له بسترې نه پاڅېدلي وو او د کړکۍ سره ولاړ وو بهرته یې کتل. دوی چې په ښه‌بده پوهیدلي وو نو تر ټولو ښه غږ یې چې اوریده او په خوښۍ یې اوریده له کلانه د وتلو او بېرته راتلو پر وخت د آسونو د پښو غږ ؤ.

*****

(٤)

د کلا څو کوټې له ټپیانو ډکې وې. انجیلا او ربیعی چې د پټې ترل زده کړې وو د طبیبانو سره یې د ناروغانو په علاج کې مرسته کوله، تیرې څو ورځې یې ډیرې ناکراري تیرې کړې وې، د لویدیځ محاذ څخه د ټپیانو د راوړلو شمیر هره ورځ مخ په زیاتیدو وو. له دې کلا نه څو میله لرې په یوه بله کلا کې هم د ټپیانو د علاج بندو بست شوی ؤ ځکه خو به بشیر بن حسن په ورځ کې یو ځل هلته ورتلو، د جګړې په اړه هره ورځ د اندیښنې وړ خبرونه راتلل، مجاهدینو دښمن څو ځلې شاته ځغلولی ؤ خو د هرې ماتې نه

وروسته په دښمن تازه نفسه پوځ بیا رامېدان ته کړ، دا د سرحدي شاهین لومړنی جنګ ؤ چې د شهیدانو شمېر يې تر زرو تنو پورې رسیده.

يوه ورځ د جګړې له محاذ نه راستنو شويو غازيانو بشير بن حسن زیرئ وکړ چې د فردیناند لښکر مات شو اومجاهدین يې له شانه په تعقیب پسې ووتل، په کلا کې د فتحې نغارې وغږول شوې، د ښاو خوا چوکیو او کلیو د خلکو غوږونه له دې نغارو سره آشنا وو او هغوی هم ددې په ځواب کې د فتحې نغارې وغږولې. او د سترګو په رپ کې د عقاب په دره کې له يوه سره تر بله د نغارو آزانګې شوې. د هر کلي د ورو او زړو په خوله د الله اکبر نارې وې،هغو خلکو چې هره ورځ د ټپيانو او شهیدانو خبرونه اورېدل او د جګړې د نتيجو په باب يې اندېښنه وه د دې زېرې په اورېدو د خدای(ج) په دربار کې د شکرانې اوښکې توېولې. د کلا په منځ کې چې څېنو ټپيانو د فتحې خبر واورېدله خپلو خپلو کوټو نه راووتل، او هغه ټپيان چې د ولاړېدو اوتګ نه وو کېښناستل او په مراوو څېرو يې د ژوند خوښې وځلېدې. وېډلی نظرونه په ویاړ او غرور آسمان ته په کتو شول، د کلا پهره داران د زخمي غازيانو سره غاړه غړۍ شول، ربيعه او انجيلا له خپلو ماشومو بچيانو سره د دوهم پوړ په برنډه کې ولاړې وې اود مجاهدينو احساساتي نعرې يې اورېدې.

لږ څند وروسته د شاوخوا کلیو خلک د فتحې د تفصیلاتو معلومولو په خاطر په دې کلا رامات شول، تر ماښامه د خلکو ګڼه ګونه وه. د کلیو خلک تر ډېره د خپل ګران لارښود انتظار کاوه خو چې د شپې تر ناوخته د بدر احوال رامعلوم نه شو دوی بېرته خپلو خپلو کورونو ته ستانه شول.

د ماښختوتن له لمانځه نه وروسته بشير بن حسن له جوماته ووت او د نارونغانو د کوټې په لوري روان ؤ چې د کلا د دروازې نه بهر يې د څو اسونو د پښو ترپهار واورېد، بشير ودرېد د کلا د دروازې په لوري يې راوکتل، پهره دار دروازه خلاصه کړه، او څلور تنه سپاره د ننه ننوتل، يوه سپاره آس ودراوه له پهره دارنه يې وپوښتل: بشير بن حسن چېرته دی؟

بشيربن حسن د هغه غږ واورېد وېې پېژاند ور وړاندې شو وېې ویل: ابومحسنه! زه دلته یم.

ابو محسن وویل: زه ستا د بیولو لپاره راغلی یم، زر تیاری‌په بدر زخمي دی.
بشیر وویرید پوښتنه یی وکړه: بدر زخمي دی ، چیرته دی؟
ابو محسن : له دی ځایه نژدې اته کوسه لرې هغه بې سده شو، ځکه مو دلته راوستلی نه شو، هغه د وپالې د پل نه بلې غاړی ته د بربریانو په کلی کې دی.
بشیر وویل: زه اوس راځم او بیایې د دوا د کځورې راوړلو لپاره منده واخسته. ابو محسن سپاهیانو ته چی پر دوی ورټول شوی وو د تازه نفسه آسونو د زین کولو وویل.

*****

(۵)

بدر بن مغیره د کلي د سردار په کور کی پروت ؤ، هغه په بستر پروت دری واری بی هوښه شو، په کوټه کی د منصور بن احمد څو تنه ورسره وو. په هغوی کی دوه تنه طبیبان هم وو چی د جګړې له میدان نه له بدر سره راغلی وو هغه خلک چی له کوټې نه بهر ولاړ وو په ژړا یی د خپل ګران مشر د روغتیا دعاګانی کولی.
د بدر بن مغیره پر بدن اوه ټپونه وو، په ټپی حالت کې یې تر څو پړاوونو پورې دښمن تعقیب کړ او دده ډیره وینه وبهیدله. خلکو په ډیره ناکرارۍ د بشیر بن حسن د راتګ انتظار کاوه، بدر چی څلورم ځل په هوښ راغی اوبه یی وغوښتی، منصور هغه په خپلو لاسو تکیه کړ او اوبه یی وروڅښلی، د اوبو له څو غوړپو وروسته یی په کمزوري غږ وویل: ماته قرآن واوروی یوه د خواږه غږ خاوند د قرآن کریم تلاوت پیل کړ، بدر په وجد راغی ورو ورو یی سترګې پټې کړې، طبیب ور وړاندې شو په نبض یی لاس کیښود خو بدر موسکۍ شو ویی ویل: اوس زه بې هوښه نه یم، دا غږ ما پورته کوی ویده کوی می نه.
له لرې د آسونو د پښو ترپهار واوریدل شو او لږ ځند وروسته بشیر بن حسن ګړندی ګامونه اخستل او کوټې ته ورننوت، خلك یوه او بله خوا لری شول، د بشیر په لیدودبدر په مړاوې څیره تازګی راغله ، بشیر ور وړاندی

شو په نبض يې لاس ورکښېښود. بدر په پيکه موسکا خپل طبيب ته هرکلی ووايه او لږ ځنډ يې دروازې ته سترګې واړولې خو بيا يې نظر د بشير په څېره وګنډل شو.

بشير د هغه په مطلب وپوهيده ويې ويل: هغوی له ابو محسن سره راځي تر لږ ځنډه به راورسيږي.

بدر سترګې پټې کړې، بشير له منصور او دوو طبيبانو پرته نور کسان له کوټې نه وايستل بيا يې طبيبانو ته وويل: دی بيا بېهوشه کيږي داسې معلوميږي چې تاسو د وينې په بندولو کې له غفلت نه کار اخستی دی.

يوه طبيب ځواب ورکړ: هغه د ټپي کيدونه وروسته تر ډيره پر دښمن پسې ور روان ؤ، ځکه يې موږ په وخت ټپونه ونه تړلی شول.

بشير خپله ګکوړه خلاصه کړه يو بوتل يې راوايست او دوايي په پياله کې واچوله منصورته يې وکتل، منصور د بدر سر راپورته کړ او په خپلو لاسونو تکيه کړ د بشير په اشاره يوه طبيب شمعه د بدر د بسترې سره نژدې کينښوده بشير په ځير د بدر د مخ له کتلونه وروسته وويل: دی په کومه زهرجنه وسله زخمي شوی دی، زه تول زخمونه يو ځل ليدل غواړم.

د بشير بن حسن ملګرو يو پر بل پسې له تولو ټپونو نه پټۍ لرې کړې او ده پخپله پر هر يو تازه پټۍ لګولې او بيرته يې تړلې. دوی لا د ټپونو له تړلونه وو وزګار شوي چې بهر بيا د آسونو د پښو ترپهار شو، بشير منصور ته وکتل او ويې ويل: ښايي ابومحسن او ربيعه دوی راورسيدل. ته بهر ته ورشه او دوی په کومه بله کوټه کې ايسار کړه، زه به يې لږ ځنډ وروسته دلته راوغواړم، منصور بهرته ووت.

* * * * *

(٦)

د کور په دوهمه کوټه کې ربيعه او انجيلا ولاړ وې، د کلي نجونې او ښځې پرې ورتولې وې، د تولو په سترګو کې اوښکې او پر شونډو دعا وه.

لږ ځنډ وروسته د څنګ کوټې ورخلاص شو، بشير د ننه ور وکتل انجيلا او ربيعې ته يې اشاره وکړه او هغوی همغې کوټې ته ورننوتې بشير بيرته ور پورې کړ، د بدر بن مغيره په کوټه کې اوس د ربيعې او انجيلا پرته نور

څوک نه وو، دري دري واره د بستري په شاوخوا کي ولاړ وو، بشير د بدر په نبض لاس ورکيښود ويې ويل: ما پر زخمونو د پټي ترلو لپاره هغه پخپله بي هوښه کړ، اوس مې د بيرته په سد کولو لپاره دوا ورکړې او اثر يې ورو ورو پرې څرګنديږي.

ربيعي په چوپه خوله خپل تپي ميړه ته کتل، هغه حس چې پوازې له زړه سره يې اړيکي دي دا د تقدير له پريکړې نه خبره کړې وه، سره له دې چې ځان ته يې تسلي او تمه ورکوله خو زړه يې لړيده.

بدر څو ځلي زګيروي وکړ او بيا يې سترګي وغړولي، ربيعي او انجيلا ته يې وکتل او ويې ويل: يوسف او زبيده نه دي راغلي؟، ربيعي وويل: ما د هغو اوس راوستل مناسب ونه بلل، خداى (ج) دي تا روغ کړي سهارته به راشي.

بشير له خپلي کڅوړې نه يو بل بوتل راواېست په پياله کي يې دواواچوله بدر په کمزوري غږ وويل: بشيره! نور ددې ضرورت نشته، زما منزل رارسيدلى دى.

بشير وويل: ته به که خداى (ج) کول روغ شى دا وخوره!

بشير وروکښيناست خوله يې دواته وازوله ويې ويل: زه پوهيږم زما طبيب ډير ضدي دى. بشير چې په هغه دوا وخوړه نو انجيلا ته يې اشاره وکړه او بيا دوى دواړه بلې کوټې ته ولاړل، ربيعه د بدر په اشاره نژدې ورته کښيناسته، بدر د هغې لاس په خپل لاس کي ونيو ويې ويل: ربيعي ! ته ما د اور د لمبو په مخ کي موسکي ليدلې وې. خو ته نن غمجنه يې، ما تر اوسه داسي خبره نه ده کړې چې ستا د ميړه د شان سره نه لګيږي، ما په شا تپ نه دى خوړلى، د قيامت په ورځ به ته زما پر سر شرمنده نه وې. د ربيعي له شونډونه په درد کې ډوب غږ اوچت شو: زما آغا! داسي مه وايه! زه په تا وياړم. او له دې سره يې هغه اوښکي چې له ځنډه راتم کړې وې پر باړخوګانو راوبهيدې.

بدر وويل: ستا د راتلونکي په باب مې منصور ته څو خبرې کړې، هغه به تاسو مراکش ته ورسوي. دښمن به له دې ماتې وروسته تر ډيره کرار نه کښيني. امکان لري د يخني له تيريدو وروسته بيا يرغل راوړي. په داسي

ابو محسن وويل: زه ستا د بيولو لپاره راغلی يم، زر تيارېږه بدر زخمي دی.

بشير وويريد پوښتنه يې وکړه: بدر زخمي دی ، چيرته دی؟

ابو محسن : له دی ځايه نژدې اته کوسه لرې هغه بې سده شو، ځکه مو دلته راوستلی نه شو، هغه د وياليې د پل نه بلې غاړی ته د بربريانو په کلی کې دی.

بشير وويل: زه اوس راځم او بياې د دوا د کڅوړې راوړلو لپاره منډه واخسته. ابو محسن سپاهيانو ته چې پر دوی ورټول شوي وو د تازه نفسه آسونو د زين کولو وويل.

* * * * *

(۵)

بدر بن مغيره د کلي د سردار په کور کې پروت ؤ، هغه په بستر پروت دری واری بې هوښه شو، په کوټه کې د منصور بن احمد څو تنه ورسره وو. په هغوی کې دوه تنه طبيبان هم وو چې د جګړې له ميدان نه له بدر سره راغلي وو هغه خلك چې له کوټې نه بهر ولاړ وو په ژړا يې د خپل ګران مشر د روغتيا دعاګانې کولې.

د بدر بن مغيره پر بدن اوه ټپونه وو، په ټپې حالت کې يې تر څو پړاوونو پورې دښمن تعقيب کړ او دده ډيره وينه وبهيدله. خلکو په ډيره ناکرارۍ د بشير بن حسن د راتګ انتظار کاوه، بدر چې څلورم ځل په هوښ راغی اوبه يې وغوښتې، منصور هغه په خپلو لاسو تکيه کړ او اوبه يې وروڅښلې، د اوبو له څو غوړپو وروسته يې په کمزوري غږ وويل: ماته قرآن واوروی يوه د خواږه غږ خاوند د قرآن کريم تلاوت پيل کړ، بدر په وجد راغی ورو ورو يې سترګې پټې کړې، طبيب ور وړاندې شو په نبض يې لاس کيښود خو بدر موسکۍ شو ويې ويل: اوس زه بې هوښه نه يم، دا غږ ما پورته کوی ويده کوی مې نه.

له لرې د آسونو د پښو ترپهار واوريدل شو او لږ ځند وروسته بشير بن حسن ګړندی ګامونه اخستل او کوټې ته ورننوت، خلك يوه او بله خوا لرې شول، د بشير په ليدوبدر په مراوې څېره تازګی راغله ، بشير ور وړاندی

یوسف به ستا نوم نه بدوي، خو ...

بدر: خو څه؟!

ربیعه: یوسف ته لا تر اوسه خو کاله د پلار د سر سیوري ضروري دي. زما باور دی چې خدای(ج) به یې ستا سیوري له سره نه اخلي. ته به روغ شې ته به ژوندی پاتې کیږې، قوم تاته ضرورت لري، ربیعې په زوره زوره وژړل.

بشیر بن حسن او انجیلا کوټې ته ورننوتل. ربیعې خپلې اوښکې پاکې کړې ودریده او وې ویل : ما وبخښئ، بدر د یوې غمجنې موسکا نه وروسته سترګې پټې کړې.

تر سهاره بدر بن مغیره څو ځلې بې هوښه شو، د شاوخوا کلیو په زرګونو تنه پر دې کور راغونډ شوي وو د سپاهیانو د قافلې سره یوسف او زبیده هم راورسیدل.

د لمر ختونه لږ وروسته بدر بن مغیره پر خپلو شاوخوا دوستانو وروستی نظر وغورځاوه او بیا یې سترګې پټې کړې، په کمزوري غږ یې وویل: منصوره زه خپل نیمګړی کار تاته سپارم ته تر هغه وخته د دښمن پام ځان خواته واړوه تر څو د هیواد ټول مسلمانان مراکش ته نه وي رسیدلي، که ته وسله وغورځوې نو دښمن به داده شي او خپل ټول ځواك به د مسلمانانو په عامه وژنه په کار واچوي.

بشیره! په مراکش کې یتیمانو او کونډو مهاجرو ته د پناه ځای پیداکولو ذمه واري تاته سپارم. تاته به دلته هم ضرورت وي. خو دا کار ډیر ضروري دی، ابومحسنه! زما باور دی چې ستا په موجودیت کې به منصور داسې نه احساسوي چې یوازې دی. زما وخت پوره شو، زما منزل ماته ښکاري. انا لله و انا الیه راجعون ط

د وروستیو الفاظو نه وروسته بدر تر ډیره څنډه د شهادت کلمه تکراروله، د هغه غږ ورو ورو خپ کیده، تر دې چې شونډې یې خوځیدې خو غږ یې نه ؤ، پرې راچاپېرو دوستانو ګومان کاوه چې ویده شو. طبیبانو فکر کاوه چې بې هوښه دی.

بشیر بن حسن وروستی ځل د هغه په نبض لاس کښیښود بیا یې د هغه

سترګې پرې خلاصې کړې وې کتلې او انا لله و انا الیه راجعون ط یې وویل او سریې ځوړند کړ.

* * * * *

(۷)

دوې میاشتې وروسته څو کښتۍ چې ښځې او ماشومان پکې سپاره وو د اندلس له ساحل نه د مراکش په لوری روانې شوی. په یوه کښتی کې له بشیر بن حسن سره انجیلا، ربیعه، یوسف او زبیده سپاره وو، د ختیځ افق نه لمر راختلی ؤ، دا هماغه لمر ؤ چې د اندلس پر ساحل یې د اسلام د غازیانو رومبنی کښتۍ لیدلې وې، دا هماغه لمر ؤ چې نژدې اته سوه کاله یې په حیرانئ سره په اندلس کې د مسلمانانو د عروج پړاوونه لیدلی وو، دا هماغه لمر ؤ چې په پراخه سینه یې د طارق او عبدالرحمن د وارثانو د جلال او دبدبې داستانونه لیك وو، دا هماغه سمندر ؤ چې څپوښی د غازیانو ولولې تازه کولی او پارولی، خو نن دې سمندر او دې لمر د هغه قوم د لونو په سترګو کې د بې کسۍ او بې وسۍ اوښکې لیدلی چې شهیدانو یې د خپلو وینو په څاڅکو د اندلس خاورې ته تازګی او سمسورتیا وربخښلی وه. د زمانې د بدلونونو دې چوپ ننداره چې د وخت لمن ونیوله او پوښتنه یې کوله چې ایا دا هماغه اولس دې چې وینی یې د الحمرا په سرو دبرو کې ځلیږي؟

ربیعه د کښتۍ په یوه څنډه کې ولاړه وه، د اندلس د ساحل وروستی ننداره یې کوله، په سترګو کې یې د اوښکو پر دې حایل شوی.

یوسف ور وړاندې شو وې ویل: مورې! زبیده وایي چې کاکا به مورږ په مراکش کې پرېږدی او بیرته راځي.

ربیعې بیله دې چې هغه ته مخ ور واړوی ځواب ورکړ: هو بچیه! یوسف له لږ سوچ وروسته بیا وویل: مور جانې! زه هم بیرته ورسره راځم.

ربیعې د خپل زوی پر سر لاس کیښود وې ویل: نه زویه! ته تر اوسه پورې ډیر وړوکی یې. کله چې ته لوی شې بیا دې نه ایساروم.

یوسف: مورې زه به ډیر زر لوی شم. زه به ماښو شم کښتۍ به چلوم. تا وېل په مراکش کې ټول مسلمانان دي، زه به هغوی ټول پکې سپاره کړم

اندلس ته به یې یوځل او موږ به دښمن له خپل هیواده وشړو. موري! تا ویل چې طارق دلته راغلی او دیر پوخونه ورسره نه وو بیا هم هغه ته خدای(ج) فتحه ورکړه. کله چې یو مسلمان له لسو کافرو سره جنګیدلی شي نو دا دومره مسلمانانو غرناطه ولې پرېښوده، تا ویل چې له قرطبې - اشبیلیې او نورو ښارونو نه هم په لکونو مسلمانان مراکش ته تللي دي ولې نه پاڅیدل ونه جنګیدل؟

ربیعه: زویه د طارق د ملګرو سره ایمان ؤ. خو د دې خلکو ایمان کمزوری دی. هغوی مرګ یوه لویه بلله او دوی له مرګه ویرېږي د هغې زمانې یوه أدني مسلمان له اولس سره غداری نه کوله اوس لوی لوی خلك غداری کوي.

له ربیعې نه څو ګامه لرې زبیدې له الجیلا نه پوښتنل: موری! یوسف وایي زه به د بیړۍ کپتان شم او له مراکش نه به دیر لوی پوځ اندلس ته راولم.

الجیلا: هو لوری! یوسف رښتیا وایي.

زبیده: زه هم ورسره ځم موری!

الجیلا: لوری ته به له هغه سره څه وکړې؟

زبیده: زه به د ټپیانو زخمونه ترم مورجانی! زه به غشي ویشتل هم زده کړم.

الجیلا: دیره ښه ده لوری.

د کښتۍ په بله څنډه کې د همدې بیړۍ مراکش کپتان له بشیر بن حسن سره خبرې کولې، د بدر بن مغیره د وروستی فتحې او شهادت په باب یې له څو پوښتنو وروسته بیا وپوښتل: تاسو به دا جګړه تر څه وخته پورې جاري ساتئ؟

بشیر بن حسن ځواب ورکړ: تر کومه مو چې په رګونو کې وینه وي زموږ په زړونو کې به د شهادت هیله پاتې وي.

کپتان وویل: زه ستا احساسات ستایم، خو تاسو دا فکر نه کوی چې ستاسو جګړه د پاس اندلس مسلمانانو ته مشکلات پیدا کوي.

بشیر: نه بلکې موږ داسې ګڼو چې که مو تورې په تیکو کې ننوتلې نو

پر هغوی به د ظلم لاس ډیر په سختۍ اوچت شي.

کپتان: ستاسو د پر وروکي ولګۍ د جهاد نتیجه به څه وي؟

بشیر: د غازیانو د جګړې دوې نتیجې وي، فتحه یا شهادت.

کپتان: زما په ګومان ستاسو د فتحې پر ځای د شهادت امکانات ډیر دي.

بشیر: بیا هم مونږ په تاوان کې نه یو، په اندلس کې چې د مسلمانانو کوم باب زمونږ په وینو وکښل شي هغه به له دې باب نه ډیر ښیل وي چې د غرناطې خلک یې اوس د بې وسۍ په اوښکو لیکي. راتلونکې نسلونه به زمونږ د تاریخ د باب په لوستلو له شرمه خولې خولې نه وي، زمونږ په برخه به ذلت ژوند نه وي.

کپتان وویل: که پروردګار ته زمونږ ښه ژوند منظور وای نو موسی غوندې مجاهد به نه ناکامیده، او له هغه وروسته به د غازیانو پاتې ځواک د بدر بن مغیره له مشرتابه نه محرومیده.

بشیر په غوسه شو ویې ویل: خوك وایي چې موسی په خپل مقصد کې ناکام شو، د غرناطې د خلکو ماته د موسی ماته نه ده. دا دهغو غدارانو او وطن پلورو ماته ده چې د عزت په مرګ یې د ذلت ژوند خوښ کړ، دا د ابوعبدالله ماته وه، د هغو علماو او امیرانو ماته وه چې په دې دنیا کې یې د څو ورځې ژوندی پاتې کیدو لپاره دایمي ذلت او رسوایي ومنله، موسی یو مسلمان ژ د یوه مسلمان په څیر یې ژوند وکړ او د مومن په مرګ مړشو.

او ته چې ګومان کوې چې تقدیرته زمونږ ښه ژوند منظور نه دی هم تیر وتلی یې. پروردګار د مسلمانانو په ډیر لږ شمیر پیړۍ په پیړۍ د خپلو رحمتونو او نعمتونو باران وکړ. مونږ د دنیا تر ټولو لویو ځواکونو ته ماتې ورکړې، آیا دا د تقدیر لورینه نه ده چې د شاهین په ډره کې د ګوتو په شمار غازیانو کلونه کلونه د ظلم او بربریت د سیلاب مخه نیولې ده، آیا دا د پروردګار نعمت نه دی چې هغه یو داسې اولس ته چې ټولنیز اخلاق او کرکتر یې تباه شوي یو ځل بیا پر سمه لاره د ګام اوچتولو لپاره موسی او بدر غوندي مشران ورویخښل؟ که اولس له داسې خلکو سره هم غداری او دوکه وکړه نو په دې کې د تقدیر څه قصور؟

په اولس کی اوس هم داسی خلك شته چې مایوسی او ماته نه پیژنی؛ دغو خلکو د اولس وروستی مورچل ساتلی دی. دغه خلك یوازی د اندلس خلکو ته نه د ټولی نړی مسلمانانو ته غږ کوی چی راشی د کفر او اسلام په دې جګړه کې زموږ سره یو ځای شی، ددی غازیانو غږونه به تر وروستی شیبی پوری له مراکش نه‌ترترکستان پوری د مسلمانانو راپاځولو هڅه کوی. دغه غازیان به په همدی ډمه جګړه کوی چی یوه ورځ به یی وږونه د غفلت له خوبه راویښ شی، یوه ورځ به یی مجاهدین مرستی ته راودانګی، که اسلامی نړی‌را په هوش نه شوه نو بیا به هم د اندلس د مسلمانانو تباهی د دوی پر غاړه نه وی، چی په خپلو ویڼو د بشر په تاریخ کی دا کرښې ولیکی چی کله چی ټول مسلمانان ویده وو د اندلس په یوه ګوښه کې څو سربښندویانو د حرم ساتنه کوله.

کپتان له لږ سوچ وروسته وویل: آیا زه ستاسو له ډلی سره یو ځای کیدای شم؟

بشیر ځواب ورکړ: تاته زما د اجازی ضرورت نشته، له خپل زړه سره مشوره وکړه.

کپتان: ماله خپل زړه سره مشوره کړی ده.

غازیانو د نوی لاربښود منصور احمد تر لارښوونه لاندې تر کلونو پوری جګړی ته دوام ورکړ، د شاهین دره تر ډیرې مودې د دوی په ویڼو رنګینه وه، په وار وار د دوی توری د ظلم او وحشت د سیلاب مخې ته د سکندر دیوال شوی، کله کله به ددی سیلاب د څپو له زوره په شاتګ ته اړ شول او کله کله به ددغه سیلاب څپی د عزم او همت له کمرونو سره تر ټکر وروسته بیرته په شا ولاړې، خو اسلامی نړی‌ویده وه. د مراکش مسلمانان په خپلو بیابانونو کې خوبن وو، د مصر مسلمانان د نیل په ساحل خوبن ویده وو، تر کانو د قسطنطنیی د دیوالونو شاته ارګمی ایستل‌عرب د خپلو خرما په باغونو کی مست وو، او د هندوستان واکمن د عیش کدو په جورولو بوخت وو.

دغه خلك تر کلونو پوری توره په لاس وو، خو له مراکش نه کوم یوسف بن تاشفین، له مصر نه کوم صلاح الدین ایوبی له ترکستان نه کوم ملك

شاه، له عربو کوم محمد بن القاسم او له افغانستان نه کوم محمود غزنوی د دوی مرستی ته ورنه غی، د اندلس ځمکه د شهیدانو په وینو رنګیدله، او د جبل الطارق غرونه او کمرونه د جنوب او ختیځ له لوری د کښتۍ د راتګ په انتظار وو.

تر څو چې منصور او د هغه ملګري له دښمن سره په جګړه وو د پاتی اندلس د مسلمانانو لپاره لږ اوږدیری د هجرت لاری خلاصی وی. د مجاهدینو شمیر ورو ورو کمیده، بیا یی هم تر دری نسلونو پوری جګړې ته دوام ورکړ، دا جګړه هغه وخت پای ته ورسیده چې د غازیانو د رګونو وروستی څاڅکی وینه هم وڅڅیده.

توره هغه وخت، بی وسه شوه چې د پورته کولو لاس یی غوڅ شو. له هغه وروسته د وحشت او بربریت توپان په نوی ځواك راپورته شو، په اندلس کی نور د مسلمانانو لپاره له اور وینو، اوښکو او سلګو پرته هیڅ نه وو.

د اندلس په مسلمانانو څه تیر شول؟ په هغوی کې څو لکه وو چې له ښرلو نه وراندی یی وروکی او لادونه تری واخستل شول؟ څو زره وو چې ژوندی وسوځول شول، څومره وو چې ډیری بدی شکنجی ورکړل شوی او ووژل شول. د هغو ښځو شمیر څومره و چې په ډبولو کی ووژلی شوی؟

تاریخ مور ته ددی تولو پوښتنو ځواب راکوی، خو موږ ته پر دی دردناکو پیښو د خبریدو لپاره د تاریخ پانو اړولو ته ضرورت نشته، موږ د حال په هنداره کی د ماضی تصویر لیدلی شو په اندلس کی له اته سوه کاله حکومت وروسته اوس هلته یو مسلمان نشته، د قرطبی، اشبیلیی او غرناطی جوماتونه اوس هم هلته شته، خو د اذان ورکولو ژبی د تل لپاره هلته چوپی دی. د غرناطی د مشرانو غلطی تر څو تنو پوری محدوده پاتی نه شوه، دا د یوه اولس تولنیزه اشتباه ثابته شوه. او نن د الحمرا دیوالونه د حال په ژبه وایی چې تقدیر د کوم قوم تولنیزه ګناه نه بخښی.

والسلام

د یکشنبی ورځ د ۱۳۷۶ د وری ۳۰ مه
صدر نوتیه کرایی کور
د غرمی ۱۲ بجی او ۳۵ دقیقی
بشپړ شو. «الحمدلله»

PROPERTY OF ACKU 7367

د ليکوال «ژباړن» آثار

* : د وينو پيغام «شعري مجموعه»
* : د تيارو په تل کې «لنډو کيسو ټولګه»
* : ناتمامه کيسه «ناچاپ ټکلونه»
* : د جهاد په موضوعاتو څو رسالې
* : ميرونه ګرنګونه «منځنی داستان چاپ»
* : له تکبيره تر فرياده «ناچاپ کالمونه»
* : شاهين «همدغه اثر» ژباړه
* : محمد بن قاسم «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : د غازي کيسه «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : وروستی کمر «چاپ ته چمتو» ژباړه
* : وروستی جګړه «چاپ ته چمتو» ژباړه

او يو شمير نور اثار

چاپ : دانش کتابخانه، ډهکی نعلبندی قصه خوانی